घस्यैवंमानतिकस्यचमाया
करणांतिसमविंशतिकमयां
त्युत्रैगीतार्णांवन्धव्यवच्छेद
तिपातस्वभवचयेणाद्या चं
यस्तुभवचयेणप्रतिपततितः
तेसस्यायमनुष्यएवाटवर्षो
वमिथ्यात्वंतच्छेपंचसम्यग्मि
वेदकसम्यग्हृष्टिर्भवति तत
युक्यालेवावतिष्टति श्रेणिः
घातादिकं माग्वन्निद्रादिकः
करणेतुस्यानर्द्धितिकस्य नर
स्ततःकषायाष्टकस्यान्ये पातुः
वेदंततःकर्मेणक्रोधादीनसंम्
संपरायइतितदंते चज्ञानाव
निद्राद्वयत्यंतसमयेच ज्ञान
नीयमेवेकंवक्षातियावत्सयोग
मतस्तयोः स्थितिसाय्यापादः
मयेदंडंकरोति पुनर्द्वितीय
मयेत्वपरदिक्षिरश्रीतामे व
समये कार्म्मणयोगेनैवसं
यसमयैरुपसंहरं ।७५।
कृत्यमत्यर्थ्यं च
वक्रमेण

तथौष्ठाग्र
जिहां वि
न्ति इति

(टी
युक्त निर्वि
कान काट
जिह्वाको ।

मूलम्-
गलंति

(छ

(उ
अज्ञानी ।
नरकमे (प
अग्नोंमे खा
गिराते रह

(भ
श्फे समान
गये हुए ।

(टी

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

(श्रीसुधर्मास्वामीए रचेलुं अने श्रीश्रुतकेवलीभद्रबाहुरचित निर्युक्तिसहित)

॥ आचाराङ्गसूत्रम् भाग पाञ्चमो ॥

(मूळ अने शीलाङ्काचार्ये रचेली टीकाना भाषांतरसहित)

जामनगरनिवासी स्व० पण्डित हंसराजभाइ शामजीना स्मरणार्थे

छपावी प्रसिद्ध करनार—पण्डित हीरालाल हंसराज (जामनगरवाळा)

सवंत् १९९१ पडतर किंमत रु. २-८-० प्रति २००

श्री जैन भास्करोदय प्रिन्टिंग प्रेसमां 'छाप्युं' -जामनगर

घस्यैवंमानत्रिकस्यचमाया
करणात्तेसप्तविंशतिरूपंद्या
न्युत्रैगीलाणांबन्धव्यवच्छेद
तिपातश्वभवच्चयेणाद्वा च
यस्तुभवच्चयेणप्रतिपततितः
तेषस्याश्वमनुष्यएवाष्टवर्षो
वमिथ्यात्वंतच्छेपंचसम्यग्मि
वेदकसम्यग्दृष्टिर्भवति तत
युष्कत्वात्तेवावतिष्टति श्रेणिः
घातादिकं प्राग्वन्निद्रादिक
करणेतुस्त्यानर्द्धित्रिकस्य नर
स्ततःकषायाष्टकस्यान्येपातुः
वेदंततःक्रमेणक्रोधादीनसंज्व
संपरायइतितदंते चज्ञानाव
निद्राद्वयत्यंतसमयेच ज्ञान
नीयमेवैकंवघ्नातियावत्संयोग
मतस्तयोः स्थितिसाम्यापाद
समयेदंडंकरोति पुनर्द्वितीय
समयेत्वपरदिक्षिरथीतामे व
र्थसमये कार्म्मणायोगेनैवमं
रेवसमयैरुपसंहरं सहरपार
संहृत्यमत्यप्यं च फलकादिकं
मैवक्रमेण सूक्ष्ममनोयोगंनि
यमनिवर्त्ति चतु

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

॥ श्रीआचाराङ्गसूत्रम् ॥

(मूळ अने शिलाङ्काचार्यें रचेली टीकानुं भाषांतर)

॥ भाग पांचमो ॥

छपावी प्रसिद्ध करनार–पण्डित श्रावक हीरालाल हंसराज (जामनगरवाळा)

आठमो उद्देशो.

सातमो कहीने हवे आठमो कहे छे, तेनो संबंध आ प्रमाणे छे, गया उद्देशाओमां कह्युं के रोगादि संभवमां काळपर्याये आवेलुं भक्त परिज्ञा, इंगित,, के पादपोपगमन मरण करवुं युक्त छे, अने अहीं तो अनुक्रमे विहार करता साधुओनुं काळ पर्याये आवेलुं मरण कहे छे, आ संबंधे आवेला उद्देशानुं आ प्रथम सूत्र छे.

अनुष्टुप् छंद.

अणुपुव्वेण विमोहाइं, जाइं धीरा समासज्ज ॥ वसुमन्तो, मइमन्तो, सव्वं नच्चा अणेलिसं ॥१॥
दुविहंपि विइत्ता णं; बुद्धा धम्मस्स पारगा ॥ अणुपुव्वीइ सङ्खाए, आरंभाओ (य) तिउट्टई ॥२॥
कसाए पयणू किच्च, अप्पाहारे तितिक्खए ॥ अहभिक्खू गिलाइज्जा, आहारस्सेव अन्तियं ॥३॥
जीवियं नाभिकंखिज्जा, मरणं नोवि पत्थए ॥ दुहओऽवि न सज्जिज्जा, जीविए मरणे तहा ॥४॥

अनुक्रमे दीक्षा लीधी. हित शिक्षा मळी, सूत्रार्थ मेळवी स्थिर मति थया पछी एकाकी विहार विगेरे प्रतिमा स्वीकारी होय, अथवा अनुपूर्वी ते बार वर्षनी संलेखना विधि जेमां चार वरस विकृष्ट तप विगेरे अनुक्रमे पूर्वे तप बताव्यो छे ते जाणवुं, त्यार-पछी मोह रहित ते जेमांथी के जेनाथी मोह दूर थयो, तेवाने भक्त परिज्ञा इंगित के पादपोपगमन अणसण अनुक्रमे करवानां छे, तेमां धीर ते, क्षोभायमान न थाय, तेवा वसु (संयम) वाळा तथा मनन, ते मति होय उपादेय छोडवु लेवुं ते संबन्धी विचार कर-नार मतिमंत छे, तथा सर्वे कृत्य अकृत्य जाणीने जे साधुने भक्त परिज्ञा विगेरे कोइ मरण उचित लागे तथा पोतानी धैर्यता संघ-यण विगेरे विचारी अद्वितीय (उत्तम) रीते जाणीने तेवा मरणे समाधिनुं पालन करे, (१) बे प्रकारनी अवस्था तथा तपनी बाह्य अभ्यंतर अवस्थाने विचारी पालन करीने, अथवा मोक्षाधिकारमां बे प्रकारनुं मुकावुं छे, तेमां पण बाह्य ते शरीर उपकरण विगेरे तथा अभ्यंतर रागादि छे तेने हेयपणे जाणे अने त्यागीने आरंभथी दूर थाय एटले, ज्ञाननु फळ हेयने त्यागवानुं छे, कोण त्यागे ?

बुद्धिमान पुरुषो, ते तत्वने जाणनारा श्रुत चारित्र नामनो धर्म छे, तेनी पार पहोंचनारा छे, अर्थात् सम्यग् जाणनारा छे, ते पडितो धर्म स्वरूपने जाणनारा प्रव्रज्याना अनुक्रमे संयम पाळीने जाणे के हवे मारा जीववाथी कंइ विशेष गुण नथी, एथी हवे मोक्षनो अवसर मळ्यो छे, एथी हुं क्या मरणे मरवा योग्य छुं एम विचारीने शरीर धारण करवामाटे अन्न पान विगेरे शोधवारूप आरंभथी छुटे छे, (अहीं पांचमीनां अर्थमां चोथी विभक्ति छे,) तथा कोइ प्रतिमां (कम्मुणाओ तिअट्टई) पाठ छे, एटले आठ भेदवाळा कर्मथी पोते छुटे छे, (व्याकरणना नियम प्रमाणे वर्त्तमानना समीपमां वर्त्तमान माफक थाय छे) पा. ३-३-१३१ना नियम प्रमाणे भविष्यकाळना अर्थमां वर्त्तमान काळ छे, [२]

अने ते अभ्युदत मरण माटे संलेखना करतो प्रधान भूत (श्रेष्ट भावे संलेखना करे ते बतावे छे. एटले कष ते संसार छे. तेनो आय ते कषायो छे. ते क्रोध विगेरे चार छे, तेने पातळा [ओछा] करतो थोडुं खाय, ते बतावे छे:—

ते पण वधारे प्रमाणमां नहि, ते बतावे छे, अल्पाहारी (थोडुं खानारो) ते छठ अठम विगेरे संलेखनाना अनुक्रमे आवेला तपने करतो पारणामां पण अल्प खाय, अने अल्प आहार खावाथी क्रोधनो उद्भव थाय, तेनो उपशम करवो. ते बतावे छे–तुच्छ माणसथी पण तिरस्कारनां वचन सांभळे, तो पण सहन करे, अथवा रोग विगेरे पण बरोबर रीते सहन करे, ते प्रमाणे संलेखना करतो आहारने ओछा प्रमाणमां लेवाथी ते मुमुक्षु भिक्षु ग्लानता पामे, ते समये आहारनी अंत अवस्थाने स्वीकारे, एटले चार विकृष्ट विगेरे संलेखनाना क्रमनो तप छोडीने भोजन करे, अथवा ग्लानता पाम्याथी आहारनी समीपमां न जाय. ते आ प्रमाणे–हमणां थोडा दिवस खाइ लउं, अने पछी बाकीनी संलेखनानो तप करीश एवीआहार खावानी भावनामां न जाय. ॥३॥ वळी–

ते संलेखनामां रहेलो अथवा आखी जींदगी सुधी हमेशां ते साधु प्राण धारवा रुप जीवितने न चाहे, तथा भूखनी वेदनाथी कंटाळी मरण पण न वांछे तथा जीवित तथा मरणमा संग [ध्यान] न राखे (४) त्यारे ते साधु केवो होय? ते कहे छे:—

मज्झत्थो निज्जरापेही, समाहिमणुपालए ॥ अन्तो वहिं विऊसिज्ज, अज्झत्थं सुद्धमेसए ॥५॥
जं किंचुवक्कमं जाणे, आऊखेमस्समप्पणो ॥ तस्सेव अंतरद्धाए, खिप्पं सिक्खिज्ज पण्डिए ॥६॥
गामे वा अदुवा रण्णे, थंडिलं पडिलेहिया ॥ अप्पपाणं तु विन्नाय, तणाइं संथरे मुणी ॥७॥
अणाहारो तुयट्टिज्जा. पुट्ठो तत्थऽहियासए ॥ नाइवेलं उवचरे, माणुस्सेहि विपुट्ठवं ॥८॥

रागद्वेपनी वचमां रहे ते मध्यस्थ छे, अथवा जीवित मरणनी आकांक्षा रहित ते मध्यस्थ छे, ते निर्जरानी अपेक्षा राखनार ते निर्जरापेक्षी छे. तेवो साधु जीवन मरणनी आ शंसा रहित समाधि जे अंत वखतनी छे, तेनुं पालन करे, अर्थात् कालपर्यायवडे जे मरण आवे ते समाधिमां रही पाळे तथा अंदरना कपायोने तथा बहारना शरीर उपकरण विगेरेनो ममत्व छोडी दे, अने अध्यात्मा ते अंतःकरणने शुद्ध करे, एटले मनमां थता रागद्वेष विगेरेनां बधां जोडकां दूर थवाथी विस्रोतसिका (चंचळता) रहित अंतःकरणने वांछे, वळी उपक्रम ते उपक्रम उपाय छे, तेवा कोइ पण उपायने जाणे.

प्र०—कोना उपक्रम? आयुष्यनुं क्षेम ते सम्यक् प्रकारे पाळवुं. प्र०—कोना संबन्धी ते आयु छे? उ०—ते आत्मानुं—तेनो परमार्थ आ छे. के आत्मा पोताना आयुष्यनो क्षेमथी प्रतिपालन करवा जे उपायने जाणे ते तेने शीघ्र शीखवे, एटले बुद्धिमान

साधु ते प्रमाणे वर्त्ते, पण ते संलेखनाना काळमां वार वर्ष पूरा थता पहेलांज अधवचमां शरीरमां वायु विगेरेना रोकाणथी शीघ्र जीवलेण रोग उत्पन्न थाय तो समाधि मरणने वांछतो तेना उपशमना उपायने एषणीय विधिए तेल चोळवुं विगेरे करे, अने फरी पाछी सलेखना शरु करे, अथवा आत्मानुं आयु (जीवित) ने कंइ पण आयुना पुद्गलोनुं संवर्त्तन (उपक्रमण) उत्पन्न थएलुं जाणे तो ते संलेखखनाना तपमांज अनाकुल मतिवाळो बनीने शीघ्रज भक्त परिज्ञा विगेरेने बुद्धिमान साधु शीखवे [आदरे] (६) संलेखना वडे शुद्ध कायवाळो बनीने मरण काळ आवेलो जाणीने शुं करे? ते कहे छे.

ग्राम--शब्द जाणीतो छे. पण तेनो अर्थ अहीं प्रतिश्रय उपाश्रय बताव्यो छे, प्रतिश्रयज तेने स्थंडिल [संथारानी जग्या] छे. तेने जोइने संथारो करे आवा अरण्य एटले उपाश्रयनी बहार अर्थ बताव्यो, उद्यान अथवा पर्वतनी गुफामां संथारानी जग्या प्रथम निर्जीव जुए, अने गाम विगेरेथी याची लावेला दर्भ विगेरेना सुका घासमां यथा उचित काळनो जाणनारो साधु संथारो करे, घास पाथरीने शुं करे? ते कहे छे-

आहार रहित ते अनाहारी बने, तेमां शक्ति अनुसारे त्रण अथवा चारे आहारनुं प्रत्याख्यान करी पंच महाव्रतनुं फरी स्वयं आरोपण करी बधा प्राणी समूहने खमावेलो बनी सुख दुःखमां समभाव राखी पूर्वे मेळवेला पुण्यना समूहवडे मरणथी न डरतो संथारामां पासुं फेरववुं करे, परिसह उपसर्गो आवे तेने देह ममत्व छोडेल होवाथी सम्यक् प्रकारे सहन करे, तेमां मनुष्यना अनुकूल प्रतिकूल परीसह उपसर्ग आवतां मर्यादानुं उलघन न करे, तेम पुत्र स्त्री विगेरेना सम्बन्धथी आर्त्त ध्यानने वश न थाय, तेमज प्रतिकूल परीसह उपसर्गोथी क्रोधथी हणायलो न थाय, तेज बतावे छे—

संसप्पगा य जे पाणा, जेय उड्ढमहाचरा ॥ भुञ्जन्ति मंससोणियं न छणे न पमज्जए ॥९॥
पाणा देहं विहिंसन्ति, ठाणाओ नवि उब्भमे ॥ आसवेहिं विवित्तेहिं, तिप्पमाणोऽहियासए ॥१०॥
गन्थेहिं विवित्तेहिं, आउकालस्स पारए ॥ पग्गहिय तरगं चेयं, दवियस्स वियाणओ ॥११॥
अयंसे अवरे धम्मे, नायपुत्तेण साहिए ॥ आयवज्जं पडीयारं; विजहिज्जा तिहा तिहा ॥१२॥

संसर्पन करे, ते कीडी क्रोष्टु (शियाळ) विगेरे जे प्राणीओ छे, तथा उंचे उडनार गीध विगेरे छे. तथा बीलमां नीचे रहेनारा साप विगेरे छे, तथा सिंह वाघ विगेरे आवीने मांस भक्षण करे, तथा डांस मच्छर विगेरे लोही पीए, ते समये ते जीवोने आहार अर्थे आवेला जाणीने अवंति सुकुमार माफक तेमने हणे नहीं. तेम रजोहरण विगेरेथी उडाडीने खावामां अंतराय न करे (९) वळी आवेलां प्राणीओ मारी कायाने हणशे, पण मारां ज्ञानदर्शन चारित्रने नहीं हणे, तेम विचारी कायानो मोह छोडेल होवाथी तेने खातां अन्तरायना भयथी पोते न रोके, अने ते स्थानथी पोते भयना कारणे बीजे खसे नहि. प्र०—केवो बनीने ?

उ०—प्राणातिपात विगेरे पांच आश्रवो अथवा विषय कषाय विगेरेथी दूर रहीने शुभ अध्यवसाय वाळो बनीने डांस मच्छर विगेरेथी लोही पीवातो पण अमृत विगेरेथी सिंचन थवा माफक तेओनी करेली पीडाने पोते तप्या छता पण सहन करे; (१०) वळी बाह्य अभ्यंतर ग्रंथ तथा शरीरना प्रेम विगेरेथी पोते दूर रही तथा अंग उपांग विगेरे जैन आगमथी आत्माने भावतो शुक्ल ध्यान ने धर्म ध्यानमां रक्त बनी मृत्यु कालनो पारगामी बने एटले ज्यां सुधी छेवटना श्वासोश्वास होय त्यां सुधी तेवी समाधि

राखे, आ भक्त मत्याख्यान मरणथी मोक्षमां जाय, अथवा देवलोकमां जाय.

भक्त परिज्ञा कहीने हवे इंगित मरण अडधा श्लोकथी कहे छे. मकर्षथी ग्रहित माटे मकर्ष ग्रहि छे, अने ते मकर्षथी लीधाथी मग्रहित तर छे. [अनेक, मत्यय लागवाथी] मग्रहित तरक छे. हवे इंगित मरण कहे छे कारण के आ भक्त मत्याख्यानना नियमथीज चार आहरनुं मत्याख्यान छे तथा इंगित मदेशमां संथारानी जग्यामांज विहार लेवाथी विशिष्टतर घृति संहनन विगेरेथी युक्त होय, तेज मकर्षथी ले छे,

प्र०—आ कोने होय छे ? द्रव्य (संयम जेने होय ते द्रविक छे, अने ते गीतार्थनेज छे, अने ते जघन्यथी पण नव पूर्वनुं ज्ञान होय तेवाने छे. बीजाने नथी, अहीं इंगित मरणमा पण संलेखनामां कहेल तृण सथारो विगेरे समजवुं. (११)

आ अपर विधि छे ? ते कहे छे. आ उपर बतावेलो विधि भक्त परिज्ञाथी जुदो इगित मरणनो विधि विशेष मकारे वीर वर्द्ध-मान स्वामीए सम्यक् मकारे माप्त कर्यो छे, आ वन्न जोडे कहेवाथी अने मत्यक्ष समान कहेवाथी (इद) 'आ' विशेषण मुक्युं छे, आ इङ्गित मरणमां पण मव्रज्या विगेरेनो विधि कहेवो, संलेखना पूर्व माफक जाणवी, तेज ममाणे उपकरण विगेरे त्यजीने संथारानी जग्या बरोबर देखीने आलोचना करी पापथी पाछो हटीने पंच महा व्रत फरी उचरीने चार आहारनुं मत्याख्यान करीने संथारामां बेसे, अहीं आटलुं विशेष छे.

आत्माने छांडे एटले अंग संबन्धी वेपार विशेष मकारे त्यजे. त्रिविधि त्रिविधि ते त्रण मन वचन कायाथी करवुं कराववुं अनुमोदवुं विगेरे बधुं आत्म वेपार शिवायनुं त्यागे. जरुर पडतां पासुं फेरववुं पडे हालवुं पडे अथवा पेशाव विगेरे करवो होय

तो जातेज करे [बीजानी मदद न ले] वळी बधी रीते प्राणीनुं रक्षण वारंवार करवुं ते बतावे छे.

हरिएसु न निवज्जिज्जा, थंडिलं मुणियासए ॥ विओसिज्ज अणाहारो, पुट्ठो तत्थऽहियासए ॥१३॥
इंदिएहिं गिलायंतो, समियं आहरे मुणी ॥ तहावि से अगरिहे, अचले जे समाहिए ॥१४॥
अभिक्कमे पडिक्कमे, संकुचए पसारए ॥ काय साहारणट्ठाए, इत्थं वावि अचेयणो ॥१५॥
परिक्कमे परिकिलन्ते, अदुवा चिट्ठे अहायए ॥ ठाणे ण परिकिलन्ते, निसीइज्जा य अंतसो ॥१६॥

हरित ते द्रोना अकुरा विगेरेमा न सूए. पण निर्दोष जग्या जोइने सूए, तथा बाह्य अभ्यन्तर उपधि छोडीने अनाहारी बनीने परिसहो तथा उपसर्गथी फरसायलो पण संथारामां बेठेलो रही सम्यक् प्रकारे सहन करे, (१३) वळी आहारना अभावे मुनि इन्द्रियोथी ग्लान भाव पामे, तोपण आत्माने समाधिमा राखे एटले शमिनो भाव शमिता एटले समभावने धारण करी आर्तध्यान न करे. तथा जेम समाधान रहे तेम बेसे. एटले संकोचथी खेद पामे तो हाथ विगेरे लांबा करे. तेनाथी पण खेद पामे तो स्थिर चित्ते बेसे. अथवा मुकरर जग्यामा फरे. तेमां पण आ पोते छुट राखेली होवाथी निंदवा जोग नथी ते केवी छे, ते कहे छे. अचळ ते समाधिमा रहे ते इङ्गित प्रदेशमां पोतानी मेळे शरीर चलावे. पण खेदथी कंटाळी अभ्युदत्त मरणथी चलायमान न थाय. तेथी ते अचळ छे. (शरीरथी हाले पण शुभ ध्यानथी चलायमान न थाय.) पोते धर्म ध्यान के शुक्लध्यानमां मन राखे. अने भावथी निश्चळ रहीने इङ्गित प्रदेशमा संक्रमण विगेरे करे. (१४) ते बतावे छे.

प्रज्ञापकनी अपेक्षाए संमुख ते अभिक्रमण छे. अर्थात् संथाराथी दूर जाय. तथा प्रतीप एटले पाछो संथारा तरफ आवे पोताना मुकरर भागमां जा आव करे तथा निष्पन्न अथवा निपन्न रहीने जेम समाधि रहे तेम भुजा विगेरेने संकोचे अथवा लांबा करे.

प्र०—शा माटे ? उ०—ते बतावे छे. शरीरनी प्रकृतिना कोमळपणाना साधारण कारणथी करवुं पडे छे. अने कायने साधारणपणुं होवाथी पीडा थतां आयुना उपायना परिहार वडे पोताno आयुनी स्थिति क्षय थवाथी मरण थाय. [शरीरनो तेवो स्वभाव होवाथी ते करवुं पडे छे. पण तेमने महा सत्वपणुं होवाथी शरीरनी पीडा थवाथी चित्तमां खोटो भाव थाय तेम न जाणवुं.]

शंका—जेणे कायानो बधो व्यापार रोकेलो छे. ते सुका लाकडा माफक अचेतन पणे पडेलो होय. तेने पुन्यनो समूह घणो एकठो थयेलो छे. तो शा माटे कायाने हलावे ?

उ०—तेवो नियम नथी, शुद्ध अध्यवसायथी यथाशक्ति भारवहन करवा छतां तेनी बरोबरज कर्म क्षय छे. अहीं वा अव्यय होवाथी जाणवुं के, पादपोपगमनमां अचेतन अक्रिय माफक इङ्गित मरणवाळो सक्रिय होय. तो पण बन्ने समाजन छे. (बन्नेनी भावमां समानता छे. काया संबन्धि इङ्गित मरणमां सक्रिय छे. अने पादपोपगमनमां कायाने हलाववानी नथी. माटे अक्रिय छे.

अथवा इंगित मरणमां अचेतन सुका लाकडा माफक सर्व क्रिया रहित जेम पादपोपगमनवाळो होय तेम पोते शक्ति होय तो निश्चळ रहे. (१५) तेवुं सामर्थ्य न होय तो आ प्रमाणे करे. ते कहे छे. जो बेठे अथवा न बेठे. गात्र भंग थाय तो त्यांथी उठीने फरे ते समये सरळ गतिए नियमित भागमां आवजा करे अने थाकी जाय तो जेम समाधि रहे तेम बेसे अथवा उभो रहे. जो स्थानमां खेद पामे तो बेसे, अथवा पलांठी मारीने अथवा अडधी पलांठी मारीने अथवा उत्कुडुक आसने बेसे अने थाके तो सीधो

वेसे तेमां पण उत्तानक (सीधो उचे मोढुं राखीने) सुवे अथवा पासुं फेरवे अथवा सीधो सुवे अथवा लगंडशायी सुवे जेम समाधि रहे तेम करे. (१६) वळी–

आसीणेऽणेलिसं मरणं, इन्दियाणि समीरए ॥ कोलावासं समासज्ज, वितहं पाउरे सए ॥१७॥

जओ वज्जं समुपज्जे, न तत्थ अवलम्बए ॥ तउ उक्कसे अप्पाणं, फासे तत्थऽहियासए ॥१८॥

अयं चाययतरे सिया, जो एवमणुपालए ॥ सव्वगायनिरोहेऽवि, ठाणाओ नवि उब्भमे ॥१९॥

अयं से उत्तमे धम्मे, पुव्वट्ठाणस्स पग्गहे ॥ अचिरं पडिलेहित्ता; विहरे चिट्ठ माहणे ॥२०॥

प्र०—शुं आश्रयीने ? उ०—अपूर्व आ मरण छे. अने ते सामान्य माणसने विचारवुं पण दुर्लभ छे.

प्र०—तेवो बनीने शुं करे ? ते कहे छे. इन्द्रियोना इष्ट अनिष्ट पोताना विषयोथी रागद्वेष न करतां तेने समभावे मेरे कोलावास (घुणना कीडानुं स्थान) अथवा उधइनो समुह चोंटेलो देखीने जे चीज होय अथवा तेमां नवी जीवात उत्पन्न न थाय तेवुं जोइने खुल्लुं देखातुं पोलाण रहित पोताने टेको लेवा शोधे. (१७)

इंगित मरणने आश्रयी जे निषेध छे. ते कहे छे. आ अनुष्ठानथी अथवा टेका विगेरेथी वज्र माफक दूर रहे अर्थात् कीडाने थतुं दुःख साधुने वज्र लेप माफक त्यां दोष लागे माटे ते घुणवाळा लाकडानो टेको विगेरे ले नहीं, तथा उची नीची कायाने करतां अथवा खराब वचनथी अथवा आर्तध्यान विगेरे मनना योगथी पोताना आत्माने दोष लागतो जाणीने तेनाथी दूर रहे अर्थात्

पाप लागवा न दे अने तेमां धैर्य अने संहनन विगेरे मजबुत होय तो शरीरनी वैयावच्च न करे, अने चडता शुभ भावना कंडकवाळो बनी अपूर्व भावनी धाराए चढीने सर्वज्ञना कहेला आगम अनुसारे पदार्थना स्वरुपना निरुपणमां पोतानी मति स्थिर करीने आ शरीर आत्माथी जुदुं छे. माटे त्यागवा जोग छे एवो विचार करीने बधा दुःखना स्पर्शोने तथा अनुकूळ प्रतिकूळ आवेला उपसर्ग परीसहोने तथा वातपित्त कफना द्वंद्व अथवा जुदा रोगो आवे तो मारे कर्मक्षय करवानो होवाथी हुं उठ्यो छुं माटे मारेज आ पूर्वे करेलां पापने भोगववा जोइए. आवो विचार करीने दुःख सहे.

कारण के में जे शरीरने त्याग्यु छे. एनेज उपद्रव करशे, पण जे धर्म आचरणने करवुं छे, तेने बाधा लगाडे तेम नथी. माटे तेवुं विचारीने सहे. (१८)'इङ्गित मरण कह्युं हवे पादपोपगमन अणसण कहे छे. ते जोडाजोड कहेल होवाथी आ विशेषणवडे मरणनो विधि बताव्यो छे. आ आयत तर छे ते बतावे छे. मर्यादानी विधिमां आ उपसर्ग छे. ते संपूर्ण यत थतां आयत शब्द छे. अने उपरना बे अणसण करतां वधारे आयत छे, माटे आयत तर छे.

अथवा उपरना बन्ने अणसणथी अतिशय आत्त छे. माटे आत्ततर छे अर्थात् यत्नयी अध्यवसायवाळा छे. प्रथम कहेला बे अणसण करतां पादपोपगमन वधारे दृढतर छे एमां पण इङ्गित मरणमां कह्या मुजब प्रव्रज्या संलेखना विगेरे बधुं जाणवु.

प्र०—जो आ आयततर छे तो शुं करवुं? उ०—कहे छे. जे भिक्षुक आ कहेली विधिएज पादपोपगमन विधिने पाळे तथा शरीरना बधा व्यापार छोडवाथी काया तपे अथवा मूर्छा पामे अथवा मरण समुद्घात आवे, अथवा लोही मांस शियाळीया गीध कीडीओ विगेरेथी खवाय, पीवाय, तो पण महा सत्वना कारणे पोते जाणे के आ इच्छित मोटुं फळ आव्युं छे तेथी ते स्नानथी

द्रव्यथी, अने भावथी ते शुभ अध्यवसायथी चलायमान न थाय. न बीजा स्थाने जाय. (१९) वळी आ अंतःकरणमां उत्पन्न थवाथी प्रत्यक्ष मरण विधि छे. अने ते सौथी श्रेष्ठ होवाथी पादप उपगमन रूप मरणनो धर्म [विशेष] विधि छे. उत्तम पणाना कारण बतावे छे. [सूत्रमां छट्ठी छे, तेनो पांचमीमां अर्थ लइए तो पूर्व स्थानथी एटले भक्त परिज्ञा तथा इंगित मरणना रूपथी आ प्रकर्षथी ग्रह छे; माटे पूर्व स्थान प्रग्रह छे. अर्थात् प्रग्रहिततर छे. ते प्रमाणे जे इङ्गित मरणमां कायाने हलाववानी छुट हती ते पण अहींया नथी. झाडनुं मूळ जमीनमां होय, ते पोते बळात् के छेदात् स्थानथी खसतुं नथी. तेम पोते साधु झाड माफक चेष्टा क्रिया रहित दुःखमां आवेलो होय तो पण चिलाती पुत्र माफक स्थानथी खसतो नथी. पण त्यांज स्थिर रहे छे ते बतावे छे. अचिर स्थान ते पोताना संथारानी जग्या प्रथमथी जोइने कहेली विधिए तेमां रहे. आ पादपउपगमनना अधिकारथी विहरणनो अर्थ विहार न लेतां पोते विधिए पालण करे एम जाणवुं. पण स्थानथी न खसे तेज बतावे छे. तथा गात्रना निरोधमां पण स्थिर रहे पण खसे नहीं.

प्र०—आवो कोण छे? उ०—माहण साधु छे. ते बेठो होय उभो होय तो पण शरीरनी खबर राख्या विना जेवी रीते पोते प्रथम कायाने स्थापि होय तेमज अचेतन माफक रहे हाले नहीं (२०) आज वातने बीजी रीते कहे छे.

अचित्तं तु समासज्ज, ठावए तत्थ अप्पगं ॥ वोसिरे सव्वसो कायं, न मे देहे परीसहा ॥२१॥
जावज्जीवं परीसहा, उवसग्गा इति सङ्खया ॥ संवुडे देहभेयाए, इय पन्नेऽहियासए ॥२२॥
भेउरेसु न रज्जिज्जा, कामेसु बहुतरेसुवि ॥ इच्छा लोभं न सेविज्जा, धुववन्नं सपेहिया ॥२३॥

सासएहिं निमन्तिज्जा, दिव्वमायं न सद्दहे ॥ तं पडिवुज्झ माहणे, सव्वं नूमं विहूणिया ॥२४॥

चित्त जेमां न होय ते अचेतन (जीव रहित) छे अने तेवी संथारानी जग्या अथवा पाटयुं विगेरे मेळवीने तेना उपर समर्थ
पुरुष वेसे अथवा कोइ लाकडाउपर त्यां आत्माने स्थापन करे अने चार प्रकारनो आहार त्यागीने मेरु पर्वत माफक निश्चकप रहे
प्रथम गुरु पासे आलोचना विगेरे क्रिया करीने आत्माथी देहने दूर करे (मोह छोडे) ते समये जो कोइ परीसह उपसर्गो आवे
तो भावना भावे के आ मारो देह हवे नथी कारणके में तेने त्यागी छे तो परिसह मने केवी रीते लागे? अथवा मारा शरीरमां
परीसहो नथी, कारणके सारी रीते सहेवाथी ते संबन्धी पीडाना उद्वेगनो अभाव छे. एथी परीसहोने कर्म शत्रुने नजीवा माफक
अपरीसहोज माने (शत्रुने जीतवाथी आनंद माने तेम परीसहोने जीते) (२१)

प्र०—ते क्यां सुधी सहेवा? आवी शंका दूर करवा कहे छे. आखी जींदगी सुधी परीसह अने उपसर्ग सहेवा एम जाणीने
तेने सहन करे अथवा मने आखी जींदगी सुधी परिसह उपसर्गो नथी एम जाणीने सहे अथवा ज्यां सुधी जीवित छे त्यां सुधी
परिसह उपसर्गनी पीडा थाय छे. तो थोडा आंखना पलकारा सुधी आ अवस्थामां हुं रहेल छुं तेवाने तो आ अल्प मात्र छे एम जा-
णीने कायाने वरोवर संवरीने शरीर त्याग माटे उठेलो छुं एम मानीने ते मुनि उचित विधानने जाणनारो कायाने पीडा करनारां
जे जे कष्ट आवे ते वरोवर सहे. (२२)

आवा साधुने जोइने [आश्चर्य पामीने] कोइ राजा विगेरे भोगोनी निमंत्रणा करे ते वतावे छे. एटले जे भेदावाना स्वभा-
ववाळा छे ते भिदुर शब्द विगेरे पांच काम गुणो छे. तेमां राग न करे (मुनि तेनाथी न ललचाय) अथवा वीजी प्रतिमां "कामेसु

वहुलेसुवि" पाठ छे. एटले इच्छा मदनरुप जे काम छे. ते घणा प्रमाणमां होय तेमां न ललचाय अर्थात् ते राजा पोतानी कन्यानुं दान वीगेरे आपवा लोभावे. तो पण तेमां गृद्ध न थाय तथा इच्छा रुप लोभ ते इच्छा लोभ छे ते मुनी आ अणसणनुं फळ आवता भवमां मने चक्रवर्तीनुं पद अथवा इन्द्रनी पदवी विगेरे मळो. तेवा अभिलापनुं नियाणुं पोते निर्जरानी अपेक्षा राखीने सेवे नहीं (नियाणुं न करे.) जेम देवतानी रिद्धि समान सनत्कुमार चक्रवर्तीनी रिद्धि देखीने ब्रह्मदत्ते पूर्व भवमां नियाणुं कर्युं तेम पोते न करे ते प्रमाणे आगममां कह्युं छे.

आ लोकनी आशंसा माटे तप न करे (१) तथा परलोकनी आशंसा माटे न करे (२) तथा जीवितनी आशंसा न करे. (३) मरणनी आशंसा (४) काम भोगनी आशंसा (५) माटे संलेखना तप न करे, विगेरे छे.

वर्ण--संयम अथवा मोक्ष ते दुःखे करीने जणाय छे. अथवा पाठांतरमां धुवन्न पाठ छे तेनो अर्थ आ छे के अव्यभिचारी ते ध्रुव छे ते ध्रुव वर्ण [संयम] ने अथवा शाश्वती यशकीर्तिने विचारीने काम इच्छा लोभने दूर करे. [२३]

वळी आखी जींदगी सुधी क्षय न थवाथी शाश्वत छे अथवा प्रतिदिन दान देवाथी शाश्वत अर्थ छे. तेवा सारा विभववडे कोइ ललचावे तो गुरु शिष्यने समजावे छे के तारे तेमां ललचावुं नहीं पण विचारवुं के आ धन शरीर माटे लेवाय पण ते नाशवंत छे. माटे धन नकामुं छे.

तेज प्रमाणे कोइपण रीते देवतानी मायाथी न ललचाय ते कहे छे. जो कोइ देवता परीक्षा करवा अथवा शत्रुपणाथी अथवा भक्तिथी अथवा कौतुक विगेरेथी जुदी जुदी रिद्धिओ बतावी ललचावे तो पण आ देव माया छे एम तुं जाण अने ललचावा नहीं.

कारण के जो ए माया न होय तो आ पुरुप एकदम क्यांथी आवे अने: आटलुं वधुं दुर्लभ द्रव्य आवा क्षेत्रमां काळमां के भावमां कोण आपे? आ प्रमाणे देव मायाने तुं जाणी ले अथवा कोइ देवी दिव्यरुप धारण करीने ललचावे तो पण पोते न ललचाय. तेवुं तुं समज. हे साधु! तु आ वधी मायाने अथवा कर्म वन्धने जाणीने देव वीगेरेनी कपट जाळने समजीने ललचातो नहीं. (२४)

सव्वट्ठेहिं अमुच्छिए, आउकालस्स पारए ॥ तितिक्खं परमं नच्चा, विमोहन्नयरं हियं ॥२५॥

तिबेमि विमोक्षाध्ययनमष्टमं समाप्तम् । उद्देशः ॥ ८—८ ॥

वधा अर्थो, इन्द्रियोना विपयो पांच प्रकारना छे. ते काम गुण छे अथवा तेने प्राप्त करावनार द्रव्य समूह छे. तेमां तुं मूर्छा न पामतो एटले प्राप्त करावनार द्रव्य समूह छे तेमां पोने मूर्छा न पामतो आयु पहोंचे त्यां सुधी पोते स्थिर रहे. अने तेनो एटले क्षय थाय त्यां सुधी रहे ते पारग छे एटले उपर वतावेली विधिए पादपउपगमन अणसणमां रहीने चढता शुभ भाव वडे पोताना आयुना काळनो पार पहोंचनारो थाय. आ प्रमाणे पादपउपगमननी विधि वतावीने समाप्त करवा भक्त परिज्ञा विगेरे त्रणे मरणोना काळक्षेत्र पुरुपनी अवस्थाने वीचारीने योग्यता प्रमाणे करे ते छेल्ला वे पदमां वताव्युं छे. परीसह उपसर्गथी जे दुःख आवे ते वधुं सारी रीते सहन करवुं. ते त्रणे मरणमां मुख्य छे ते विचारीने मोह रहितनां जे मरणे भक्त परिज्ञा इंगित मरण पादपउपगमन छे. ते त्रणेमां काळ क्षेत्र विगेरेने आश्रयी उत्तम भावे ते करवाथी वधामां समान फळ छे. माटे अभिमेत अर्थ मळवाथी हित छे, माटे यथाशक्ति त्रणमांनुं कोइ पण पोतानी शक्ति प्रमाणे ते अवसरे करवुं. [हाल तेवुं संघयण न होवाथी धैर्य न रहे तेम आयुष्यनो

काळ बतावनार ज्ञानी साधुना अभावे तेवुं अणसण थतुं नथी पण यथाशक्ति सागरिक एक बे उपवासनुं अथवा कलाक बे कलाकनुं अणसण वैयावच्च करनार मादा साधुनी स्थिरता जोइ करावे छे. अने तेमां निर्मळ भावनी प्रधानता होवाथी पूर्वना मरण जेवोज लाभ छे.] आ प्रमाणे सुधर्मास्वामिए कह्युं नय विचार विगेरे तेमां थोडुं आवी गयुं छे. आठमा अध्ययननो आठमो उद्देशो समाप्त थयो. अने अध्ययन पण समाप्त थयुं [टीकाना श्लोक १०२०] आठमुं अध्ययन समाप्त.

उपधान श्रुत नामनुं नवमुं अध्ययन.

आठमुं अध्ययन कह्युं, हवे नवमुं कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबन्ध छे. के पूर्वे आठ अध्ययनोमां जे आचारनो विषय कह्यो हतो, तेवो श्री वीर वर्द्धमानस्वामिए पोते पाळेलो छे, तेथी ते नवमां अध्ययनमां कहे छे. तेनो आठमा साथे आ प्रमाणे संबन्ध छे, के तेमां अभ्युद्यत मरण त्रण प्रकारनुं बताव्युं, तेवा कोइ पण अणसणमां रहेलो साधु आठमा अध्ययनमां बतावेल विधिए अति घोर परीसह उपसर्ग सहन करी अने सन्मार्गनो अवतार प्रकट करी चार घाति कर्मनो नाश करीने अनंतज्ञान विगेरे अतिशयोवाळुं अप्रमेय महाविषयोनुं स्व तथा परनुं प्रकाशक एवुं केवळज्ञान मेळवनार श्री महावीर प्रभुने समोसरणमां बेठेला अने सवोना हित माटे देशना करे छे तेमने पोते ध्यानमां ध्यावे, एटला माटे आ अध्ययन कहे छे. आवा संबन्धे आवेला आ अध्ययनना चार अनुयोगद्वार कहेवा, तेमां उपक्रमद्वारमा अर्थाधिकार बे प्रकारे छे, अध्ययन अर्थाधिकार तथा उद्देशार्थ अधिकार तेमां अध्ययननो अर्थाधिकार दुकाणमां पहेला अध्ययनमां कहेल छे, अने तेनेज खुलासावार निर्युक्तिकार कहे छे—

काळ बतावनार ज्ञानी साधुना अभावे तेवुं अणसण थतुं नथी पण यथाशक्ति सागरिक एक बे उपवासनुं अथवा कलाक बे कलाकनुं अणसण वैयावच करनार मादा साधुनी स्थिरता जोइ करावे छे. अने तेमां निर्मळ भावनी प्रधानता होवाथी पूर्वना मरण जेवोज लाभ छे.] आ प्रमाणे सुधर्मास्वामिए कह्युं नय विचार विगेरे तेमा थोडु आवी गयुं छे. आठमा अध्ययननो आठमो उद्देशो समाप्त थयो. अने अध्ययन पण समाप्त थयु [टीकाना श्लोक १०२०] आठमुं अध्ययन समाप्त.

उपधान श्रुत नामनुं नवमुं अध्ययन.

आठमु अध्ययन कह्युं, हवे नवमुं कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबन्ध छे. के पूर्वे आठ अध्ययनोमा जे आचारनो विषय कह्यो हतो, तेवो श्री वीर वर्द्धमानस्वामिए पोते पाळेलो छे, तेथी ते नवमा अध्ययनमां कहे छे. तेनो आठमा साथे आ प्रमाणे संबन्ध छे, के तेमा अभ्युद्यत मरण त्रण प्रकारनुं बताव्यु, तेवा कोइ पण अणसणमा रहेलो साधु आठमा अध्ययनमा बतावेल विधिए अति घोर परीसह उपसर्ग सहन करी अने सन्मार्गनो अवतार प्रकट करी चार घाति कर्मनो नाश करीने अनन्तज्ञान विगेरे अतिशयोवाळुं अप्रमेय महाविषयोनु स्व तथा परनु प्रकाशक एवुं केवळज्ञान मेळवनार श्री महावीर प्रभुने समोसरणमां बेठेला अने सर्वोना हित माटे देशना करे छे तेमने पोते ध्यानमां ध्यावे, एटला माटे आ अध्ययन कहे छे. आवा संबन्धे आवेला आ अध्ययनना चार अनुयोगद्वार कहेवा, तेमां उपक्रमद्वारमा अर्थाधिकार बे प्रकारे छे, अध्ययन अर्थाधिकार तथा उद्देशार्थ अधिकार तेमा अध्ययननो अर्थाधिकार टुकाणमा पहेला अध्ययनमां कहेल छे, अने तेनेज खुलासावार निर्युक्तिकार कहे छे—

जो जइया तित्थयरो, सो तइया अप्पणो य तित्थम्मि । वण्णेइ तवोकम्मं, ओहाणसुयंमि अज्झयणे ॥२७६॥

जे समये जे तीर्थंकर उत्पन्न थाय छे, ते पोताना तीर्थमां आचरनो विषय कहेवाने छेवटना अध्ययनमां पोते करेला तपनुं वर्णन करे छे, (के बीजा जीवोने पण तेम करवानी रुचि थाय) आ बधा तीर्थंकरोनो कल्प छे, अहीं तो उपधान श्रुत नामनुं छेल्लुं अध्ययन [ते विषयनुं] छे, तेथी तेने उपधान श्रुत कहे छे. कोइने शङ्का थाय के जेम बधा तीर्थंकरनुं केवळ ज्ञान समान छे, तेम तप अनुष्ठान समान छे, के ओछुं वधतुं छे ? ते शङ्कानुं निवारण करवा कहे छे;

सव्वेसिं तवोकम्मं निरुवसग्गं तु वण्णियं जिणाणं; । नवरं तु वद्धमाणस्स, सोवसग्गं मुणेयव्वं; ॥२७७॥

तित्थयरो चउनाणी सुरमहिओ सिज्झियव्वय धुवम्मि; । अणिगूहियबलविरिओ, तवोविहाणंमि उज्जमइ ॥२७८॥

किं पुण अवसेसेहिं दुक्खक्खयकारणा सुविहिएहिं । होइ न उज्जमियव्वं सपच्चवायंमि माणुस्से ? ॥२७९॥

(त्रणे गाथानो अर्थ सरळ होवाथी टीका नथी तो पण टुंकामा लखीए छीए)

बधा तीर्थङ्करोनो तप शास्त्रमां उपसर्ग रहित बताव्यो छे [पार्श्वनाथनो थोडो होवाथी गण्यो नथी] पण वर्द्धमानस्वामिनो तप उपसर्गवाळो जाणवो. (तेमने संगम देवता विगेरेना घणा उपसर्ग आवेला छे, (२७७)

तीर्थङ्कर दीक्षा लीधा पछी तुरत मनःपर्यवज्ञान प्रकट थतां चार ज्ञानवाळा थाय छे, देवताओथी पूजाय छे, निश्चये मोक्षमां जनारा छे, तोपण पोतानुं बळ वीर्य न गोपवतां तप विधानमां उद्यम करेछे, (२७८) तो बीजा समान्य गीतार्थ साधु विगेरे ए (तपनो फायदो जाण्या पछी) अने मनुष्यपणानुं जीवन सोपक्रम (विघ्न वाळुं होवाथी शा माटे तपमां यथाशक्ति उद्यम न करवो ?

हवे अध्ययननो अर्थाधिकार बतावीने उद्देशानो अर्थाधिकार कहे छे—

चरिया १ सिज्जा य २ परीसहाय ३, आयंकिया (ए) चिगिच्छा (४) य ॥ तवचरणेणऽहिगारो, चउसुदेसेसु नायव्वो २८०

'चरण' चराय ते चर्या, एटले 'वर्द्धमानस्वामिना विहारने आ पहेला उद्देशामां वर्णव्यो छे.

बीजा उद्देशामां शय्या ते वसति (रहेवानुं स्थान) जेवुं महावीरे वापर्युं छे तेनुं वर्णन छे.

त्रीजा उद्देशामा परीसहो आवेथी निर्जरामाटे चारित्र मार्गथी भ्रष्ट न थतां साधुए तेने सहन करवा, अने तेना उपलक्षणथी अनुकूल तथा प्रतिकूल वर्द्धमानस्वामिने जे परीसहो थया ते बतावे छे.

चोथा उद्देशामा भूखनी पीडामां विशिष्ट अभिग्रहनी प्राप्तिमां आहारवडे चिकित्सा [उपाय] करे, अने तप चरणनो अधिकार तो चारे उद्देशामां चाले छे, (गाथार्थ)

त्रण प्रकारे निक्षेपो छे, ओघनिष्पन्न, नाम, अने सूत्रालापक तेमा ओघमां अध्ययन, नाममां उपधानश्रुत एवुं बे पदनुं नाम छे, ते उपधान अने श्रुतना यथाक्रमे निक्षेपा करवा ए न्याये उपधान निक्षेपनुं वर्णन करे छे.

नामठवणुवहाणं दव्वे भावे य होइ नायव्व । एमेव य सुत्तस्सवि निक्खेवो चउव्विहो होइ ॥२८१॥

नामस्थापना द्रव्य अने भाव एम चार प्रकारे उपधानना निक्षेपा छे, तेज प्रमाणे श्रुतना पण चारज छे, तेमां द्रव्यश्रुत अनुपयुक्त (उपयोग विना)तुं छे. अथवा द्रव्य मेळववा माटे जैनेतरनुं छे.

अने भावश्रुत ते अंग उपांगमां रहेलुं जे श्रुत छे, तेमा उपयोग होय ते, हवे सुगमनामस्थापना छोडीने द्रव्य विगेरे उप

धान बतावता कहे छे.

दव्वुवहाणं सयणे भावुवहाणं तवो चरित्तस्स । तम्हा उ नाणदंसणतवचरणेहिं इहाहिगयं ॥२८२॥

समीपमां रहीने धारण कराय ते उपधान छे. द्रव्य संबन्धी होय ते द्रव्य उपधान छे. ते पथारी विगेरेमां सुखे सुवा माटे माथा नीचे टेको लेवा ओशीकुं विगेरे मुकाय छे. ते द्रव्य उपधान छे.

अने भावनुं उपधान ते भावोपधान छे, ते ज्ञानदर्शन चारित्र अथवा बाह्यअभ्यंतरतप छे. कारण के तेनावडे चारित्रमां परिणत थयेला भाववाळाने उपष्टंभन [आधार] कराय छे.जेथी ते प्रमाणे ज्ञान दर्शन तप अने चरणवडे अहींयां अधिकार छे. गाथार्थ

प्र०—शा माटे चारित्रना आधार माटे तपनुं भाव उपधान कहे छे? उ०—कहीए छीए.

जह खलु मइलं वत्थं सुज्झइ उदगाइएहिं दव्वेहिं । एव भावुवहाणेण सुज्झए कम्ममट्ठविहं ॥२८३॥

(यथा उदाहरणना उपन्यास माटे छे. जेमके आ छे. एम बीजुं पण जाणवु. खलु शब्द वाक्यनी शोभा माटे छे.) जेम मेलुं वस्त्र प्रथम पाणी विगेरेथी शुद्ध कराय छे, तेम जीवने पण भाव उपधानरुप बाह्य अभ्यन्तर तपवडे आठे कर्मथी शुद्ध कराय छे. अने अहींया कर्मक्षयना हेतु माटे तपस्यानुं उपधान श्रुतपणे लेवाथी पर्यायो लेवा जोइए. [तत्र भेद अने पर्यायोनडे व्याख्या थाय छे.] माटे पर्यायो कहे छे. अथवा तप अनुष्ठानवडे अवधूनन विगेरे कर्म ओछां थवाना जे विशेष उपायो संभवे छे ते बतावे छे.

ओधूणण धूणण नासण विणासणं झवण खवण सोहिकरं । छेयण भेयण फेडण, डहणं धुवणं च कम्माणं ॥२८४॥

तेमां अवधूनन, ते अपूर्वकरणवडे कर्म ग्रन्थि भेदनुं उपादान जाणवुं. अने ते तपना कोइ पण भेदना सामर्थ्यथी आ क्रिया

थाय छे. एटले बाकीना अगीयार भेदमा पण आ जाणवुं. तथा 'धूनन' ते भिन्न ग्रन्थिवाळाने अनिवृत्तिकरणवडे सम्यक्त्वमां रहेवुं, तथा 'नाशन' कर्म प्रकृतिनुं स्तिबुक सङ्क्रमणवडे एक प्रकृतिनुं बीजी प्रकृतिमां सङ्क्रमण थवुं, 'विनाशन' शैलेशी अवस्थमां सम्पूर्णताथी कर्मनो अभाव करवो, 'ध्यापन' उपशमश्रेणिमा कर्मनुं उदयमां न आववुं, क्षपण ते अप्रत्याख्यानादि क्रमवडे क्षपकश्रेणिमा मोह विगेरेनो अभाव करवो, शुद्धिकर—अनंतानुबन्धीना क्षपना प्रक्रमथी क्षायिक सम्यक्त्व मेळववु, 'छेदन' उत्तरोत्तर शुभ अध्यवसायमां चडवाथी स्थितिनी ओछाश करवी, 'भेदन' ते बादर संपराय अवस्थामां संज्वलनना लोभना खंड खंड करी नाखवा, (फेडण) त्ति—चौठाणीआ रसवाळी अशुभ प्रकृतिने त्रण रसवाळी विगेरे बनाववी. 'दहन' ते केवलीसमुद्घातरूप ध्यान अग्निवडे वेदनीयकर्मनुं राखतुल्य बनाववु, अने बाकीना कर्मनुं बळेला दोरडा माफक बनाववु, 'धावन' ते शुभ अध्यवसायथी मिथ्यात्व पुद्गलोनुं सम्यक्त्वभावे बनाववु, आ बधी कर्मनी अवस्थाओ प्राये उपशमश्रेणी क्षपकश्रेणी केवलि समुद्घात शैलेशी अवस्था प्रकट करवाथी प्रभूत रीते प्रकट थाय छे, [आत्मा निर्मळ करवा कराय छे] एटला माटे प्रक्रमाय (आरंभाय) छे, तेमा उपशमश्रेणीमा प्रथमज अनतानुबन्धीओनी उपशमनी कहेवाय छे. अहीं असयतसम्यग्दृष्टि देशविरति प्रमत्त अप्रमत्तमाथी कोइ पण बीजा योगमां जता आरभक होय छे, तेमा दर्शन सप्तक एकवडे उपशमाय छे, ते कहे छे.

अनतानुबन्धी चोकडी, उपरनी त्रण लेश्यामां विशुद्ध होवाथी साकार उपयोगवाळो अंतःकोटीकोटी स्थितिनी सत्तावाळो परिवर्त्तन थती शुभ प्रकृतिओनेज बाधतो प्रति समये अशुभ प्रकृतिओना अनुभागने अनंतगुण हानीए ओछी करतो शुभ प्रकृतिओने अनन्त गुण वृद्धिए अनुभाग (रस) मां व्यवस्था करतो पल्योपमना असंख्य भाग हीन उत्तरोत्तर स्थितिबन्ध करतो करणकालथी

पण पहेलां अन्तर्मुहुर्त्तमां विशुद्ध मान बनीने त्रण करण करे छे, ते प्रत्येक अंतर्मुहूर्त्तना छे. ते कहे छे-(१) यथा प्रवृत्त (२) अपूर्व (३) अनिवृत्तिकरण छे-अथवा चोथी उपशांतथी थाय छे. तेमां यथा प्रवृत्त करणमां दरेक समये अनंत गुण वृद्धिवाळी विशुद्धिने अनुभवे छे. तेमा स्थिति घात, रसघात, गुण श्रेणि, गुण सङ्क्रमण आमांथी कोइ पण होतुं नथी तेज प्रमाणे बीजा अपूर्वकरणमां छे. तेनो परमार्थ कहे छे के तेमां अपूर्व अपूर्व क्रियाने मेळवे छे. तेथी अपूर्व करण छे. तेमां प्रथम समयेज स्थिति घात रस घात गुणश्रेणि गुण सङ्क्रमण अने अन्य स्थिति बन्ध ए पांच पण अधिकार साथे पूर्वे न होता, अने हवे छे, तेथी अपूर्व करण छे. ते प्रमाणे अनिवृत्तिकरणमां अन्य अन्यने परिणामो उल्लंघता नथी. माटे ते अनिवृत्ति करण छे. एनो सार आ छे के पहेले समये जे जीवोए आकरण फरस्यो ते बधामां तुल्य परिणाम छे. ए प्रमाणे बीजा समयोमां पण जाणवुं. अहींया पण पूर्वे बतावेला स्थितिघात विगेरे पांचे पण अधिकार साथे वर्त्ते छे. तेथीज आ त्रण करणवडे उपर बतावेला क्रमवडे अनतानुबधीना कषायोने उपशमावे छे.

उपशमनुं वर्णन.—जेम धूळ पाणीथी छांटीने लाकडाना थाळावडे कुवो करतां चोंटी जवाथी वायु विगेरेथी उडाडवा छतां ते धूळ उडती नथी, तेम कर्म धूळ पण विशुद्धि भावरुप पाणीवडे भिंजावी अनिवृत्ति करण थाळावडे हणतां कर्मरज शांत थवाथी उदय उदीरण सङ्क्रम निधत्त निकाचनारूप करणोने अयोग्य थाय छे. (चीकणो कर्म बध न थाय) तेमां पण प्रथम समये कर्मदलिक थोडुं उपशांत थाय. अने बीजा त्रीजा विगेरे समयमां असख्येय गुण वृद्धिए उपशमता अंतर्मुहूर्त्तमां बधु शांत थाय छे. आ प्रमाणे एक मतवडे अनन्तानुबन्धीनो उपशम बताव्यो.

बीजा आचार्योनो मतभेद.—अनंतानुबन्धीनी विसंयोजना बतावे छे, तेमां क्षायोपशमिकसम्यग्दृष्टि जीवो चार गतिमां रहेला

छे. तेमां पण अनंतानुबन्धीना विसंयोजको छे. तेमां नारक अने देव अविरत सम्यग्दृष्टिओ छे, तथा तिर्यंचो अविरत देशविरत छे. मनुष्यो अविरत देश विरत प्रमत्त अप्रमत्त छे.

ए बधा पण यथा संभव विशोधि विवेक वडे परिणत थयेला अनंतानुबन्धीनी विसंयोजना माटे पूर्वे कहेल करण त्रण करे छे. तेमां पण अनंतानुबन्धीनी स्थितिने अपवर्तन करतो पल्योपमना असंख्येय भाग मात्र बनावे छे. अने पल्योपमना असंख्येय भाग जेटली मोह प्रकृतिओ जे बन्धाय छे, तेने प्रति समये सङ्क्रमावे छे. तेमां पण प्रथम समये स्तोक अने त्यार पछीना समयोमां असंख्येय गुण सङ्क्रमावे छे.ए प्रमाणे छेल्ला समयमा बधासङ्क्रमवडे आवलिका जेटलाने छोडी बाकीनी सर्वे सङ्क्रमावे छे.अने पछी आवलिकामां रहेल पण स्तिबुक सङ्क्रमवडे वेदांती बीजी प्रकृतिओमा सङ्क्रमावे छे.ए प्रमाणे अनंतानुबन्धी कषायो विसंयोजित थायछे.

दर्शन त्रिकनी उपशमना.—तेमां मिथ्यात्वनो उपशमक मिथ्यादृष्टि छे, अथवा वेदक सम्यग्दृष्टि छे पण सम्यक्त्व के सम्यग् मिथ्यात्वनो वेदक तेज उपशमक छे.

तेमा मिथ्यात्वनो उपशम करतो तेनुं अंतर करीने प्रथम स्थितिने विपाकवडे भोगवीने मिथ्यात्वनो उपशम करतो, उपशांत मिथ्यात्वी बने छे. अने उपशम सम्यग्दृष्टि थाय छे. हवे वेदक सम्यग्दृष्टि जीव उपशम श्रेणीने स्वीकारतो अनंतानुबन्धीने वीसंयोजीने संयममां रहेलो आ विधिए दर्शनत्रिकने उपशमावे छे तेमां यथा प्रवृत्त विगेरे पहेला बतावेल त्रण करणोने करीने अंतरकरण करतो वेदक सम्यक्त्वनी पहेली स्थितिने अंतर्मुहूर्तनी बनावे छे. अने बाकीनी आवलिका मात्र बनावे छे. त्यार पछी थोडी ओछी एवी मुहूर्त मात्रनी स्थिति खड खड करीने बध्यमान प्रकृतिओने स्थितिबन्ध मात्र काळवडे ते कर्मना दळियाने सम्यक्त्वनी

प्रथम स्थितिमां प्रक्षेप करतो आ प्रक्रियावडे सम्यक्त्वना बन्धना अभावथी अंतर क्रियमाण करेलुं थाय छे. मिथ्यात्व सम्यक् मिथ्यात्व प्रथम स्थिति दलिकने आवलिकाना परिमाण मात्र सम्यक्त्वनी प्रथम स्थितिमां स्तिबुक सङ्क्रमवडे सङ्क्रमावे छे. तेमां पण सम्यक्त्वनी प्रथम स्थिति क्षीण थतां उपशांत दर्शनत्रिकवाळो थाय छे. त्यार पछी चारित्रमोहनीयने उपशमावतो पूर्व माफक त्रण करण करे छे. एमां विशेष आ छे.यथा प्रवृत्त करण अप्रमत्त गुणस्थानेज थाय छे. अने बीजु अपूर्वकरण तो आठमुं गुणस्थान छे. तेना प्रथम समयेज स्थितिघात, रसघात,गुणश्रेणि,गुणसङ्क्रम, अपूर्वस्थितिबंध, ए पांचे अधिकार साथे प्रवर्त्ते छे. तेमां अपूर्वकरणना संख्येय भाग जतां निंद्रा प्रचलाना बंधनो व्यवच्छेद थाय छे. तेमां पण घणां हजार स्थितिनां कंडको गये छते छेल्ला समयमां त्रीजा भवनी नाम प्रकृतिनी त्रीस प्रकृतिना बंधनो व्यवच्छेद करे ते आ प्रमाणे छे.

(१) देवगति (२) अनुपूर्वी (३) पचेंद्रिय जाति, (४) वैक्रिय (५) आहारक शरीर अने ते (६–७) बन्नेना अंगोपांग, (८) तेजस (९) कार्मण शरीर (१०) समचतुरस्र संस्थान (११ थी १४) वर्ण गंध रस स्पर्श (१५) अगुरुलघु (१६) उपघात (१७) पराघात (१८) उच्छ्वास (१९) प्रशस्तविहायोगति (२०) त्रस (२१) बादर (२२) पर्याप्त (२३) प्रत्येक (२४) स्थिर (२५) शुभ (२६) सुभग (२७) सुस्वर (२८) आदेय (२९) निर्माण (३०) तीर्थङ्करनाम तेथी अपूर्व करणना छेल्ला समयमां हास्य रति भय जुगुप्साना बधनो व्यवच्छेद थाय छे. अने हास्यादि षटकना उदयनो व्यवच्छेद थाय छे. बधा कर्मनो अप्रशस्तनो उपशम निद्धत निकाचना करवानुं व्यवच्छेद थाय छे. (टीकाना काउसमां लख्यु छे के देशना उपशमनो व्यवच्छेद थाय छे) तेथी ए प्रमाणे असयत सम्यग्दृष्टि विगेरेथी अपूर्वकरणना अंत सुधी सात कर्मोनो उपशांत मेळवाय छे. त्यार पछी अनिवृत्तिकरण छे.

अने ते नवमो गुण (गुणस्थान) तेमां रहेलो एकवीस मोह प्रकृतिनो अंतर करीने नपुंसक वेदने उपशमावे छे. त्यारपछी स्त्री वेद पछी हास्यादि षट्क पछी पुरुष वेदना बन्ध उदयनो व्यवच्छेद थाय छे. त्यार पछी वे आवलिकामां एक समय ओछे पुं वेदनो उपशम थाय छे. त्यार पछी बे क्रोधनो अने पछी संज्वलन क्रोधनो, पछी एज प्रमाणे मानत्रिक अने मायात्रिकनो उपशम करे छे. त्यार पछी संज्वलन लोभना सूक्ष्म खडो बनावे छे. अने ते करणना काळना चरम समयमां बचला बे लोभने उपशमावे छे. आ प्रमाणे अनिवृत्तिकरणना अंतमा सतावीस प्रकृति उपशात थाय छे, त्यार पछी सूक्ष्म खंडोने अनुभवतो सूक्ष्मसंपरायवाळो थाय छे. (दशमुं गुणस्थान फरसे छे.) तेना अंतमा ज्ञान अंतराय दशक दर्शनावर्ण चतुष्क यशकीर्त्ति अने उच गोत्र एम सोळ प्रकृतिना बन्धनो व्यवच्छेद थाय छे. ए प्रमाणे मोहनीय कर्मनी २८ प्रकृति संज्वलन लोभ उपशमावता उपशांत वीतराग थाय छे, (अगीयारमुं गुणस्थान फरसे छे.)

अने ते जघन्यथी एक समय अने ते उत्कृष्टथी अंतर्मुहूर्त्त छे. अने ते गुणस्थानेथी पडवानुं कारण कांतो मनुष्य भव समाप्त थाय अथवा काळ क्षय थाय. अने ते जेम चडेलो छे अने बधादि व्यवच्छेद करे छे, तेज प्रमाणे पाछो पडतां कर्म बध बाधे छे. अने तेमाथी कोइ पडतां मिथ्यात्व नामना पहेला गुणस्थाने पण जाय छे. अने जे भवक्षयथी पडे छे, तेने पहेला समयमाज बधा करणो प्रवर्त्ते छे. कोइ तो एक भवमा पण बे वार उपशमश्रेणि करे छे.

क्षपकश्रेणिनु वर्णन.

आ श्रेणी करनार मनुष्यज आठ वरसनी उपरनो 'आरभक' होय छे. अने ते प्रथमज करणत्रयपूर्वक अनंतानुबन्धी कषायोने

विसंयोजे छे. (दूर करे छे.) पछी करण त्रण पूर्वकज मिथ्यात्वने अने तेमां वाकी रहेल भागने सम्यग् मिथ्यात्वमां नांखतो खपावे छे. ए प्रमाणे सम्यग् मिथ्यात्वने पण खपावे पण विशेष एटलुं छे के तेमां वाकी रहेलने सम्यक्त्वमां नांखे छे एज प्रमाणे सम्यक्त्वने खपावे छे. अने तेना छेल्ला समयमां वेदक (क्षयउपशम) सम्यग् दृष्टि थाय छे त्यार पछी क्षायिक सम्यग् दृष्टि थाय छे. आ सात कर्म प्रकृतिओ असंयत सम्यग् दृष्टिथी लइने अप्रमत्त गुणस्थान सुधी खपावे छे अने आ सम्यक्त्व पाम्या पहेलां जो आयु वन्धायु होय तो श्रेणिक राजा माफक त्याज टके छे. पण जेणे आयु वांध्यु नथी अने क्षायिक समकित मेळव्युं छे. तेवो कषाय अष्टकने खपाववा करणत्रय पूर्वक आरंभे छे. त्यां यथा प्रवृत्त करण अप्रमत्तनेज होय छे अपूर्व करणमां तो स्थितिघात विगेरे पूर्वनी माफक निद्राद्विक अने देवगति विगेरे त्रीस तथा हास्यादि चतुष्कनो यथाक्रम वंध व्यवच्छेद उपशमश्रेणिना क्रम माफक कहेवो अने अनिवृत्तिकरणमां तो थीणद्धि त्रिक नरक तिर्यंच गति तेनी अनुपूर्वि एकेंद्रिय आदि चार जाति आतप उद्योत स्थावर सूक्ष्म साधारण ए सोळ प्रकृतिनो क्षय थाय छे. पछी आठ कषायनो क्षय थाय छे.

बीजा आचार्यने मते प्रथम कषाय अष्टकने खपावे छे. त्यारपछी उपर कहेली सोळ प्रकृति खपावे छे. त्यार पछी नपुंसक वेद त्यार पछी हास्यादि षटक पछी पुरुष वेद पछी स्त्री वेद खपावे छे. पछी अनुक्रमे क्रोधथी माया सुधी त्रण संज्वलन कषायने खपावे छे. अने संज्वलन लोभना खंड खंड करी तेमांना वादर खंडोने खपावतो अनिवृत्ति वादर गुणस्थानवाळो होय छे. अने सूक्ष्म खंडोने खपावतो सूक्ष्म सपराय होय छे. तेना अंतमां ज्ञानावरणीनी दर्शनावरणीनी अतरायनी तथा यशकीर्ति उच्च गोत्र मळी सोळ प्रकृतिनो वध व्यवच्छेद करे छे. पछी क्षीण मोही वनीने अतर्मुहूर्त रहीने तेना अन्तमां छेल्ला समयना पहेलामां वे निद्राने

अने ते नवमो गुण (गुणस्थान) तेमां रहेलो एकवीस मोह प्रकृतिनो अंतर करीने नपुंसक वेदने उपशमावे छे. त्यारपछी स्त्री वेद पछी हास्यादि षटक पछी पुरुष वेदना बन्ध उदयनो व्यवच्छेद थाय छे. त्यार पछी बे आवलिकामां एक समय ओछे पुं वेदनो उपशम थाय छे त्यार पछी बे क्रोधनो अने पछी संज्वलन क्रोधनो, पछी एज प्रमाणे मानत्रिक अने मायात्रिकनो उपशम करे छे. त्यार पछी संज्वलन लोभना सूक्ष्म खडो बनावे छे. अने ते करणना काळना चरम समयमा बचला बे लोभने उपशमावे छे. आ प्रमाणे अनिवृत्तिकरणना अतमा सतावीस प्रकृति उपशात थाय छे, त्यार पछी सूक्ष्म खंडोने अनुभवतो सूक्ष्मसंपरायवाळो थाय छे. (दशमु गुणस्थान फरसे छे.) तेना अतमा ज्ञान अनराय दशक दर्शनावर्ण चतुष्क यशकीर्ति अने उच गोत्र एम सोळ प्रकृतिना बन्धनो व्यवच्छेद थाय छे. ए प्रमाणे मोहनीय कर्मनी २८ प्रकृति संज्वलन लोभ उपशमावतां उपशात वीतराग थाय छे, (अगीयारमुं गुणस्थान फरसे छे.)

अने ते जघन्यथी एक समय अने ते उत्कृष्टथी अंतर्मुहूर्त्त छे. अने ते गुणस्थानेथी पडवानुं कारण कांतो मनुष्य भव समाप्त थाय अथवा काळ क्षय थाय. अने ते जेम चडेलो छे अने बंधादि व्यवच्छेद करे छे, तेज प्रमाणे पाछो पडतां कर्म बंध बाधे छे. अने तेमाथी कोइ पडतां मिथ्यात्व नामना पहेला गुणस्थाने पण जाय छे. अने जे भवक्षयथी पडे छे, तेने पहेला समयमाज बधा करणो प्रवर्त्ते छे. कोइ तो एक भवमा पण बे वार उपशमश्रेणि करे छे.

क्षपकश्रेणिनुं वर्णन.

आ श्रेणी करनार मनुष्यज आठ वरसनी उपरनो 'आरंभक' होय छे. अने ते प्रथमज करणत्रयपूर्वक अनंतानुबन्धी कषायोने

विसंयोजे छे. (दूर करे छे.) पछी करण त्रण पूर्वकज मिथ्यात्वने अने तेमां बाकी रहेल भागने सम्यग् मिथ्यात्वमां नांखतो खपावे छे. ए प्रमाणे सम्यग् मिथ्यात्वने पण खपावे पण विशेष एटलुं छे के तेमां बाकी रहेलने सम्यक्त्वमा नांखे छे एज प्रमाणे सम्यक्त्वने खपावे छे. अने तेना छेल्ला समयमा वेदक (क्षयउपशम) सम्यग् दृष्टि थाय छे त्यार पछी क्षायिक सम्यग् दृष्टि थाय छे. आ सात कर्म प्रकृतिओ असंयत सम्यग् दृष्टिथी लइने अप्रमत्त गुणस्थान सुधी खपावे छे अने आ सम्यक्त्व पाम्या पहेलां जो आयु बन्धायुं होय तो श्रेणिक राजा माफक त्यांज टके छे. पण जेणे आयु बाध्यु नथी अने क्षायिक समक्ति मेळव्युं छे. तेत्रो कषाय अष्टकने खपाववा करणत्रय पूर्वक आरंभे छे. त्यां यथा प्रवृत्त करण अप्रमत्तनेज होय छे अपूर्व करणमां तो स्थितिघात विगेरे पूर्वनी माफक निद्राद्विक अने देवगति विगेरे त्रीस तथा हास्यादि चतुष्कनो यथाक्रम बंध व्यवच्छेद उपशमश्रेणिना क्रम माफक कहेवो अने अनिवृत्तिकरणमां तो थीणद्धि त्रिक नरक तिर्यंच गति तेनी अनुपूर्वि एकेंद्रिय आदि चार जाति आतप उद्योत स्थावर सूक्ष्म साधारण ए सोळ प्रकृतिनो क्षय थाय छे. पछी आठ कषायनो क्षय थाय छे.

बीजा आचार्यने मते प्रथम कषाय अष्टकने खपावे छे. त्यारपछी उपर कहेली सोळ प्रकृति खपावे छे. त्यार पछी नपुसक वेद त्यार पछी हास्यादि षटक पछी पुरुष वेद पछी स्त्री वेद खपावे छे. पछी अनुक्रमे क्रोधथी माया सुधी त्रण संज्वलन कषायने खपावे छे. अने संज्वलन लोभना खंड खंड करी तेमांना बादर खंडोने खपावतो अनिवृत्ति बादर गुणस्थानवाळो होय छे. अने सूक्ष्म खंडोने खपावतो सूक्ष्म संपराय होय छे. तेना अंतमां ज्ञानावरणीनी दर्शनावरणीनी अंतरायनी तथा यशकीर्ति उंच गोत्र मळी सोळ प्रकृतिनो बंध व्यवच्छेद करे छे. पछी क्षीण मोही बनीने अंतर्मुहूर्त रहीने तेना अन्तमां छेल्ला समयना पहेलामा बे निद्राने

खपावे छे.अन्त समयमां ज्ञान आवरण अने अंतराय पंचक तथा दर्शन आवरण चतुष्क खपावीने आवरण रहित ज्ञान दर्शनवाळो केवळी (सर्वज्ञ) वने छे. अने ते फक्त एकज सातावेदनीय कर्मने सयोगी गुणस्थान सुधी वांधे छे. आ गुणस्थाने जघन्यथी केवळी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी पूर्व कोडीमां थोडुं ओछुं आयु सुधी होय छे. त्यार पछी आ केवळी भगवानने मालम पडे के अंतर्मुहूर्त आयु वाकी छे. अने वेदनीय कर्म घणुं वधारे छे तो वन्नेनी स्थिति सरखी करवा केवळी समुद्घात अनुक्रमे करे छे.

केवळी समुद्घातनु वर्णन.

औदारिक कायना योगवाळो आ लोकना अंत सुधी उंचे नीचे पहोंचे त्या सुधी शरीरना परीणाह (अव-गाहनाना) प्रमाणनो प्रथम समयमा दड आकार वनावे छे. वीजा समयमां तीर्छी दिशामां लोकात पुरवा माटे कपाट (कमाड) माफक औदारिक कार्मण शरीरना योगमा रहीने वनावे छे. त्रीजा समयमा खुणाओ पुरवा माटे कार्मण शरीर योगमां रहीने मन्थान (मथणी) माफक वनावे छे. अने ते सम श्रेणि पछी श्रेणि लेवाथी लोकनो घणो भाग माये पुराय छे. अने चोथा समयमां कार्मण योगवडेज मंथानना वचमां रहेला आंतरा पुरवा माटे निष्कुटवडे पुरे छे तेज प्रमाणे उलटा क्रमे वीजा चार समयमा ते व्यापारने संकेलता ते ते यो-गवाळो थाय छे. फक्त 'छट्ठा' समयमा मंथाननो उपसंहार करता औदारिक मिश्रयोगी थाय छे. ते प्रमाणे केवळी भगवान समु-द्घातने संहरीने पछी फलक विगेरे पोते जे गृहस्थ पासे लीधुं होय ते पाछुं सोपीने योगनो निरोध करे छे.

योग निरोधनुं वर्णन.

प्रथम वादर मन योगने रोके छे. पछी वचन योगने अने काय योग जे वादर होय तेने रोके छे पछी एज क्रमे सूक्ष्म मनो-

योग रोके छे. पछी सूक्ष्म वचनयोग रोके छे. त्यार पछी सूक्ष्म काय योगने रोकतो अप्रतिपाति नामना शुक्लध्यानना त्रीजा भेदने आरोहे छे अने सूक्ष्म क्रियाने रोकतो विशेषे करीने क्रिया रोकीने अनिवृत्ति नामना शुक्लध्यानना चोथा पायाने आरोहे छे.

अने तेमा आरुढ थयेलो अयोगी केवळी भावने पामेलो अन्तर्मुहूर्त जघन्य उत्कृष्टथी रहे छे. तेमां जे जे कर्मनो उदय आवेल नथी ते ते कर्मोने स्थितिना क्षयवडे खपावतो अने वेदाति प्रकृतिने वीजी प्रकृतिमां संक्रमावतो खपावतो छेवटना पहेला समयमां आवे छे. ते वखते देवगति साथेनी कर्म प्रकृतिओ खपावे छे.

देवगति अनुपूर्वी वैक्रिय आहारक शरीर बन्नेना अंगोपाग अने वन्धन अने सङ्घात तथा वीजी प्रकृतिओ खपावे छे औदारिक तेजस कार्मण ए त्रण शरीर तेना वन्धन अने सङ्घातन छ सस्थान छ सङ्घयण औदारिक शरीरना अगोपांग वर्ण गंध रस फरस मनुष्य अनुपूर्वी अगुरु लघु उपघात पराघात उच्छवास प्रशस्त अप्रशस्त विहायोगति तथा अपर्याप्ति प्रत्येक स्थिर अस्थिर शुभ अशुभ सुभग दुर्भग सुस्वर दुःस्वर अनादेय, अयशकीर्ति निर्माण नीचगोत्र कोइ पण एक वेदनीय कर्म खपावे छे.

अने छेल्ला समयमा तो १ मनुष्य गति २ पचेन्द्रिय जाति ३ त्रस ४ वादर ५ पर्याप्त ६ सुभग ७ आदेय ८ यशः कीर्ति ९ तिर्थंकर नाम १० कोइ एक वेदनीय कर्म ११ आयु १२ उच गोत्र ए वार प्रकृतिओ तीर्थङ्कर खपावे छे, अने कोइ आचार्यने मते अनुपूर्वी सहित तेर प्रकृतिओ खपावे छे, अने तीर्थङ्कर न होय, ते प्रथम बतावेली वार अथवा अग्यार खपावे छे, संपूर्ण कर्म क्षय कर्या पछी तुरतज अस्पर्श गतिए एकांतिक अत्यतिक अनावाध लक्षणवाळा सुखने अनुभवतो सिद्ध स्थान जे लोकना अग्र भागे छे, त्यां पहोंचे छे.

हवे उपसंहार करता तीर्थङ्करना आ सेवनथी बीजा जीवोने मरोचनता थाय, ते बताववा कहे छे.

एवं तु समणुचिन्नं, वीरवरेण महाणु भावेण । जं अणुचरित्तु धारा, सीवमचलं जन्ति निव्वाणं ॥२८४॥

आ प्रमाणे कहेली विधिए ज्ञानादि भाव उपधान अथवा तपने वीरवर्द्धमान स्वामिए स्वयं आदर्यो छे, तो बीजा पण मोक्षाभिलाषीए आदरवो. (गाथार्थ)

ब्रह्मचर्य अध्ययननी निर्युक्ति समाप्त थइ.

हवे सूत्रानुगममा सूत्र उच्चारवुं ते कहे छे—

अहासुयं वइस्सामि, जहा से समणे भगवं उट्ठाए ॥ संखाए तंसि हेमंते, अहुणो पव्वइए रीइत्था ॥१॥

आर्य सुधर्मास्वामीने पूछवाथी जंबूस्वामीने पोते कहे छे, यथाश्रुत अथवा यथा सूत्र हु कहीश, ते आ प्रमाणे—

ते श्रमण भगवान् महावीर स्वामी उद्यत विहार स्वीकारीने सर्व अलंकार (भूषण) त्यागीने पाच मुठी लोच करीने इंद्रे आपेला एक देवदूष्य वस्त्र धारण करी सामायिकनी प्रतिज्ञा उच्चरीने मनपर्यवज्ञान उत्पन्न थएला आठ प्रकारना कर्म क्षय करवा माटे अने तीर्थ प्रवर्त्तावता माटे उद्यत विहारवाळा बनीने तत्वने जाणीने ते हेमंत ऋतुमां मागशर (गुजराती कारतक) मासमा वद १०ना रोज प्राचीनगामिनी छाया (आथमतो सूर्य) थता दीक्षा लइने विहार कर्यो. अने कुंडग्रामथी बे घडी दीवस बाकी रहे कर्मार गामे आव्या अने त्या भगवान आव्या पछी अनेक प्रकारना अभिग्रह धारण करीने घोर परीसह सहन करता महासत्वपणे म्लेच्छोने पण शांति पमाडता बार वर्षथी कांइक अधिक छद्मस्थपणे मौनव्रत लइ तप आदर्यो अहीयां भगवाने सामायक उचर्युं, त्यारपछी इंद्रे

भगवान उपर देवदूष्य वस्त्र खभे मुक्युं तेथी भगवाने पण निःसंग अभिप्रायवडेज धर्मोपकरण विना बीजा मुमुक्षुओथी पण धर्म थवो अशक्य छे. ए कारणनी अपेक्षाए मध्यस्थ वृत्तिए तेज प्रमाणे धारण कर्युं, पण तेना उपभोगनी इच्छा नथी, एम जाणवुं ते बतावा कहे छे.

णो चेविमेण वत्थेण पिहिस्सामि तंसि हेमंते । से पारए आवकहाए, एयं खु अणुधम्मियं तस्स ॥२॥

चत्तारि साहिए मासे, बहवे पाणजाइया आगम्म । अभिरुज्झ कायं विहरिंसु, आरुसिया णं तत्थ हिंसिंसु ॥३॥

संवच्छरं साहियं मासं जं न रिक्कासि वत्थगं भगवं । अचेलए तओ चाइ तं वोसिज्ज वत्थमणगारे ॥४॥

भगवान विचारे छे के इंद्रे आपेला आ वस्त्रवडे आ मारा शरीर आत्माने ढांकीश नहीं. अथवा हेमंत (शीयाळा) नी ऋतुमां ते वस्त्रवडे शरीरनुं रक्षण करीश नहीं अथवा लज्जा माटे वस्त्र धारण नहीं करु. ते भगवान केवा छे? ते बतावे छे.

ते भगवान प्रतिज्ञाने पुरी करे छे. अथवा परीषहो अथवा संसारथी पार जाय छे.

प्र०—केटलो काळ? ते कहे छे. आखी जींदगी सुधी. प्र०—शा माटे आम राखे छे?

उ०—ते वस्त्र धारण करवाथी एम बताव्युं के पूर्वना तीर्थङ्करोए ते प्रमाणे वस्त्र धारण कर्युं छे. (खु अवधारणना अर्थमां छे; अने ते भिन्न क्रम बतावे छे) बीजा तीर्थङ्करोनुं वस्त्र धारण करवुं आगम पाठथी बतावे छे.

" से बेमि जे य अईया जे य पडुप्पन्ना जे य आगमेस्सा अरहंता भगवन्तो जे य पव्वयन्ति जे अ पव्वइ-

तित्थधम्मयाए एसाऽणुधम्मिगत्ति एगं देवदूसमायाए

ससन्ति सव्वे ते सोवही धम्मो देसिअव्वोचिकट्टु जेमणे दीक्षा लीधी छे अने

पव्वइंसु वा पव्वयंति वा पव्वइस्सन्ति व ” त्ति, उत्पन्न थाय छे. अने भविष्यमां थशे. जेमणे दीक्षा लीधी छे अने

ते हुं कहुं छु, पूर्वे जे अनन्ता तीर्थङ्करो थया जेओ हाल उत्पन्न थाय छे. अने भविष्यमां थशे. एम जाणीने एक देव

भविष्यमा लेशे. तेओ वधाए उपधिवाळो धर्म शिष्यो माटे वतावबो एम विचारी पोते आ धर्मनो मारग छे एम जाणीने एक देव

दूष्य इन्द्र पासे दीक्षामा लीधुं छे. वर्तमानमां ले छे अने भविष्यमां लेशे. वळी कह्युं छे के—

गरियस्त्वात्सचेलस्य, धर्म्मस्यान्यैस्तथागतैः। शिष्यस्य प्रत्ययाच्चैव, वस्त्रं दध्रे न लज्जया ॥ १ ॥

वस्त्र सहित साधुना धर्मनुं विशेषपणुं होवाथी बीजा तीर्थङ्करोए पण शिष्यना विश्वास माटे वस्त्र धारण कर्यु छे. पण लज्जाने

माटे धारण कर्यु नथी. तथा भगवाने दीक्षा लीधा पछी जे देवता संबंधी सुगंध पट लागेल हतो (देवताए सुगंधीनुं विलेपन कर्युं

हतुं) तेथी तेनी सुगंधीथी खेंचाइ आवेला भमरा विगेरे भगवानना शरीरने दुःख आपता हता ते बतावे छे. चार महीनाथी पण वधारे

घणा प्राणीओ भमरा विगेरे शरीरमां डंख मारता हता अने मांस लोहीना अर्थी बनीने करडीने आम तेम दुःख देता हता (ते

प्रभुए समभावे सह्युं.) प्र०—भगवान पासे क्यां सुधी ते देव दूष्य वस्त्र रह्युं.

उ०—ते इंद्रे आपेलुं वस्त्र एक वरसथी काइक अधिक मास सुधी रह्युं त्यां सुधी भगवान कल्पमां रह्याछे. माटे त्याग्युं नहीं.

त्यार पछी वस्त्रने त्यागनारा थया अर्थात् भगवान वस्त्र त्यागीने अचेल थया, अने ते सुवर्ण वालुका नदीना पूरमां आवेला कांटामां

भरायलुं ब्राह्मणे लीधुं, वळी—

अदु पोरिसिं तिरियं भित्तिं चक्खुमासज्ज अन्तो सो झायइ । अह चक्खुभीया संहिया ते हन्ता हन्ता वहवे कंदिंसु ॥ ५ ॥ सयणेहिं वितिमिस्सेहिं इत्थिओ तत्थ से परिन्नाय । सागारियं न सेवेइ य, से सयं पवेसिया झाइ ॥ ६ ॥ जे के इमे अगारत्था मीसीभावं पहाय से झाई । पुट्ठोवि नाभिभासिंसु गच्छई नाइवत्तइ अंजू ॥ ७ ॥ णो सुकरमेयमेगेसिं नाभिभासे य अभिवायमाणे । हयपुवे तत्थ दण्डेहिं लूसियपुवे अप्पपुण्णेहिं ॥ ८ ॥

पछी पुरुष प्रमाण पोरसी आत्म प्रमाण वीथी (मारग) जग्या शोधता विहार करे छे. अर्थात् साधुने चालतां तेज ध्यान छे के पोतानी उंचाइ जेटली जग्या शोधीने चालवुं.

प्र०—केवी वीथी छे ? उ०—तीर्यग् भिति गाडानी धुंसरी प्रमाण मोढा आगळ सांकडी अने आगळ जतां पहोळी होय छे ते प्रमाणे भगवान जुए छे. प्र०—केवी रीते जुए छे ? उ०—आंखे बरोबर ध्यान राखीने तेमां जुए छे. तेवी रीते चालनारने जोइने कोइ वखत कोइ वाळक कुमार विगेरे पीडा करे ते बतावे छे.

(अहीं चक्षु शब्ददर्शननो पर्याय छे.) एटले तेमना दर्शनथीज डरेला एकठा थयेला घणां वाळक विगेरे धूळनी मुठी विगेरेथी हणी हणीने चाळा पाडवा लाग्या. अने बीजा वाळकोने बोलावीने कह्युं—जुओ ! आ नागो मुंडीओ छे. तथा आ कोण छे ? क्यांथी आव्यो छे ? अने आ कोना संवन्धी छे ? आवी रीते कोलाहल कर्यो. (५) वळी जेनामां सुवाय ते शयन ते रहेवानुं स्थान

छे. तेमां कोइ निमित्तथी भेगा मळेला गृहस्थ अथवा बीजा दर्शनवाळाओथी भेगा थतां तेमनें एकला जोइने कोइ वखत स्त्रीओ प्रार्थना करे छे. तेथी तेओ शुभ मार्गमां भुंगळ समान ज्ञ परिज्ञावडे तेमने जाणीने प्रत्याख्यान परिज्ञावडे त्यागता मैथुनने सेवता नथी. अने ज्यारे पोते एकला पण शून्य घरमां होय त्यारे भाव मैथुन पण सेवता नथी. आ प्रमाणे ते भगवान पोताना आत्मावडे वैराग्य मार्गे आत्माने दोरीने धर्मध्यान अथवा शुक्लध्यान ध्याय छे. (६)

तेज प्रमाणे केटलाक घरमां रहेनार अगारस्थ जे गृहस्थो छे. तेओ साथे कारण पडतां एकमेक थता पण द्रव्यथी अने भावथी मिश्र भाव छोडीने ते भगवान धर्मध्यान ध्याय छे. (तेमनी साथे कोइ पण जातनी वातचीत करता नथी.)

प्र०—शा माटे भगवान बोलाव्याथी अथवा न बोलाव्याथी बोलता नथी. उ०—पोताना कार्य माटेज जाय छे. तेटला माटे तेओ बोलावे तो पण भगवान मोक्ष पंथने अथवा पोताना ध्यानने छोडता नथी. कारण के पोते संयम अनुष्ठानमां वर्त्तता होवाथी ऋजु (सरळ) छे आ संबंधमां नागार्जुनीया कहे छे.

पुट्ठो व सो अपुट्ठो व, णो अणुन्नाइ पावगं भगवं ॥

कोइ ग्रहस्थ पूछे, अथवा न पण पूछे, तो पण भगवान पोते पापनी संमति आपता नथी—

प्र०—हवे कहेवाती वात बीजाओने सुकर नथी (पण दुष्कर छे) तेथी अन्य प्राकृत पुरुषोथी पळाय तेम नथी, छतां पण भगवाने शा माटे ते आचर्युं ? ते बतावे छे–बोलावनारा बोलावे तो पण प्रसन्न थइने बोलता नथी, अने जे नथी बोलावता, तेमना उपर कोपता नथी, तेमज प्रतिकूल उपसर्ग करवाथी पण भगवान तेना उपर विरुप भाव करता नथी ते बतावे छे, भगवान ज्यारे

अनार्य (जंगली) देश विगेरेमां विचर्या त्यारे भगवानने ते अनार्य पापीओए प्रथम दंडावडे मार्या, तेज प्रमाणे केश विगेरे खेंची तोडीने दुःखी कर्या वळी—

फरुसाइं दुत्तितिक्खाइ अइअच्च मुणी परक्कममाणे । आघायनट्टगीयाइं दण्डजुद्धाइं मुट्ठिजुद्धाइं ॥९॥

परुष (कर्कश) वचनोथी बीजा पापीओ दुःख देतां, तेवा कठोर तिरस्कारने भगवाने न गणतां जगतना स्वभावने जाणता भगवान चारित्रमां पराक्रम बतावी सहन करता तथा (कोइनां प्रेमभावना) गायेलां गीतो अने करेला नाचोथी पोते कौतक मानता नहोता. तथा दंड युद्ध तथा मुकावाजीनी कुस्ती थवानी सांभळी आश्चर्य मानीने खीलेला नेत्रवाळा तथा रोमराजी विकस्वरवाळा उत्सुक थता नहोता.

गढिए मिहुकहासु समयंमि नायसुए विसोगे अदक्खु । एयाइ से उरालाइं गच्छइ नायपुत्ते असरणयाए ॥१०॥

अवि साहिए दुवे वासे सीओदं अभुच्चा निक्खन्ते । एगत्तगए पिहियच्चे से अहिन्नायदंसणे सन्ते ॥११॥

ए प्रमाणे कोइ मांहोमाहे कथा करता होय. अथवा कोइ पोताना सिद्धांतमां कदाग्रही होय. अथवा बे स्त्रीओ पोतानी कथामां रक्त होय. ते समये भगवान महावीर हर्ष शोक छोडीने ते बधानी कथामां मध्यस्थ रहीने जोता हता. अने ए तथा बीजा अनुकूल प्रतिकूल परिषह उपसर्ग थतां उदार (अतिशय) न सहन थाय तेवा दुःखो आवे तो पण पोते न गणतां संयमअनुष्ठानमां रहेला छे. तथा ज्ञात नामना जे क्षत्रीओ तेमना वंशमां जे जन्मेला छे ते ज्ञात पुत्र महावीर आ दुःखने स्मरणमां लावता

नथी. (पण चारित्र निर्मळ पाळे छे.)

अथवा शरण ते घर छे. ते नथी माटे अशरण छे. अने ते संयम छे ते माटे पोते यत्न करे छे. ते बतावे छे. एमा आश्चर्य शुं छे के भगवान अतिशय बळ पराक्रमवाळा महाव्रत पाळवानी प्रतिज्ञारूप मेरु पर्वते चढेला पराक्रम करे छे ? ते भगवान महावीरे ज्यारे दीक्षा नहोती लीधी त्यारे पण निर्दोष प्रासुक आहारथी निर्वाह करता हता ते संबंधी कथा कहे छे. ज्यारे भगवान महावीरना माता पिता देवलोकमा गयां त्यारे भगवान महावीरे मातानां गर्भमां जरा न हालवाथी माने अतिशय दुःख थयुं हतुं अने ज्यारे पोते हाल्या त्यारेज माताने धीरज थइ हती, तेथी ते समये अवधिज्ञाने मातानो अभिप्राय जाणानार महावीरप्रभुए अभिग्रह कर्यो हतो के मारा वियोगथी माता पिता कमोते न मरो, ते हेतुने ध्यानमा राखी 'मारे माता पिता जीवतां सुधी दीक्षा न लेवी.' अने ते प्रमाणे अठावीस वरसनी पोतानी उमर थतां माता पिता देवलोकमा गयां. त्यारे अभिग्रहनी प्रतिज्ञा पुरी थइ एम जाणीने दीक्षा लेवानी तैयारी करी ते समये नंदीवर्धन नामना मोटाभाइ तथा ज्ञाति वधुओए प्रभुने प्रार्थना करी के हे प्रभु ! 'घा उपर खार छांटवा जेवु' माता पिताना वियोगना दुःखमा तमारो वियोग न करो. भगवान महावीरे आ सांभळीने अवधिज्ञाने जाण्युं के मारा आ दीक्षाना समयमां घणा मनुष्यो घेला थशे, अने मरी जशे, एवु विचारीने तेओने कह्युं के मारे केटलो काळ रोकावुं पडशे ? तेओए कह्युं के अमने बे वरसमा शोक दूर थशे. प्रभुए कह्युं के ठीक छे, पण आहार विगेरे लेवुं ते मारी इच्छाए थशे पण ते इच्छा तोडवा तमारे न आववुं. तेओए विचार्युं के कोइ पण रीते भगवान रहो एम मानीने तेमणे हा पाडी, त्यारपछी भगवान ते वचनने अनुसारे निर्दोष आहार लइने गृहस्थपणामां पण साधु वृत्तिए हता, पछी पोतानी दीक्षानो अवसर जाणीने

संसारनी असारता विशेप प्रकारे जाणीने तीर्थप्रवर्त्तन माटे उद्यम करे छे. ते वतावेछे. (१०) भगवान महावीर बे वरसथी कांइक अधिक काळ सुधी काचुं पाणी त्यागीने पग धोवा विगेरे क्रिया पण प्रासुक जळवडेज करता जेवी रीते पहेलु व्रत जीवदयानुं पाळ्युं तेज प्रमाणे बीजां व्रतो पण पाळ्यां. तेज प्रमाणे एकत्व भावनावडे भावित अंतःकरणवाळा थनीने अर्चारुप क्रोध ज्वाळाने जेणे अटकावी छे. अथवा पिहित अर्च्च एटले शरीरने गुप्त राख्युं छे. (के कोइ पण जीवने पोतानी कायाथी पीडा थवा देता नथी.)

ते भगवान महावीर दीक्षा लीधा पछी छद्मस्थ काळमा सम्यक्त्वभावनावडे भावित हता, (तेमने धर्म उपर निर्मळ श्रद्धा हती) तथा इंद्रियो अने मनवडे पोते शांत हता. (उन्मार्गे जवा देता नहोता) एवा भगवान गृहवासमां पण छेवटना बे वरसमां सावद्य आरंभना त्यागी हता तो पछी दीक्षा लीधा पछी चारित्रकाळमां शा माटे निःस्पृह न होय? ते वतावे छे.

पुढविं च आउकायं च तेउकायं च वाउकायं च । पणगाइं बीयहरियाइं तसकायं च सव्वसो नच्चा ॥१२॥

एयाइं सन्ति पडिलेहे, चित्तमन्ताइ से अभिन्नाय । परिवज्जिय विहरित्था इय सङ्खाय से महावीरे ॥१३॥

अदु थावरा य तसत्ताए तसा य थावरत्ताए । अदुवा सव्वजोणिया सत्ता कम्मुणा कप्पिया पुढो बाला ॥१४॥

आ भगवान् महावीर पृथ्वीकाय अप्काय वायुकाय विगेरे जीवोने सचित्त जाणीने तेनो आरंभ त्यागीने पोते विचरे छे. ते वतावे छे. पृथ्वीकाय सूक्ष्म अने बादर बे भेदे छे. ते सूक्ष्म सर्वत्र छे. अने बादर पण कोमळ अने कठण एम बे भेदे छे. तेमां कोमळ माटी धोळा विगेरे पाच रंगनी छे. पण कठण पृथ्वी तो पृथ्वी शर्करा वालुका विगेरेथी छत्रीस भेदवाळी छे. ते प्रथम शस्त्र

परिज्ञा नामना पहेला भागमा ( ) पाने छे. त्यांथी समजवुं; अपकाय पण सूक्ष्म बादर बे भेदे छे, तेमां सूक्ष्म सर्वत्र छे. पण बादर अग्नि अङ्गारा विगेरे पाच भेदे छे.

वायुनुं पण तेमज छे. फक्त बादर वायु काय उत्कालिक विगेरे पाच भेदे छे; वनस्पति पण सूक्ष्म बादर बे भेदे छे. सूक्ष्म सर्वत्र छे. अने बादर अग्र मूळ स्कंध पर्व बीज संमूर्छन एम सामान्यथी छ भेदे छे.

वळी ते दरेक प्रत्येक अने साधारण एम बे भेदे छे. प्रत्येक वृक्ष गुच्छा वगेरे बार भेदे छे. अने साधारण तो अनेक प्रकारे छे. ते अनेक भेदवाळो छतां वनस्पतिकाय सूक्ष्म सर्वगत होवाथी अने अतींद्रिय होवाथी तेने छोडीने फक्त भेदोमां बादरकाय लीधो छे ते बतावे छे. पनक लेवाथी बीज अंकुर भाव रहित पनक विगेरे उल विगेरे अनंत काय लेवा अने बीजना ग्रहणथी अग्र बीज विगेरे लेवां हरित शब्दथी बीजा भेद लेवा (१२) आ प्रमाणे पृथ्वी विगेरे भूतो छे. एम जाणीने तथा ते चेतनावाळा छे एम जाणीने भगवान महावीर तेमनो आरंभ छोडीने विचर्या पृथ्वीकाय विगेरे जंतुना त्रस स्थावरपणे भेदो बतावीने हवे एमनामां परस्पर अनुगम पण छे, ते बतावे छे. (१३) स्थावर ते पृथ्वी पाणी अग्नि वायु वनस्पति छे. ते त्रसपणे एटले बेइंद्रिय विगेरे कर्म वशथी जाय छे. अने त्रस जीवो कृमि विगेरे पृथ्वी विगेरेमा कर्मने लीधे जाय छे. ते प्रमाणे बीजे पण कह्युं छे.

" अयण्णं भन्ते ! जीवे पुढविक्काइयत्ताए जाव तसकाइयत्ताए उववण्णपुव्वे ?, हंता गोअमा ! असइं अदुवाऽणंतखुत्तो जाव उववण्ण पुव्वे " त्ति

गौतमनो प्र०—हे भगवान ! आ जीव पृथ्वी काय पणेथी लइ त्रसकायपणे पूर्वे उत्पन्न थयेल छे ?

उ०—हा, अनेक वार अनंतवार पूर्वे उत्पन्न थयेल छे, अथवा बधी योनिओ जे जीवोनां प्रति स्थान छे, ते सर्व योनिक जीव छे, अने जीवो बधी गतिमा जनारा छे, ते जीवो ('मंद बुद्धिथी') बाल छे, अने राग द्वेषथी व्याप्त थइ चीकणां कर्म बांधी पोताना करेलां कर्मनां फळ जुदी जुदी रीते सर्व योनियोमां भोगववावडे कल्पित (व्यवस्था करायला) छे. कह्युं छे के:—

णत्थि किर सो पएसो, लोए वालग्गकोडिमित्तोऽवि । जम्मणमरणावाहा अणेगसो जत्थ णवि पत्ता ॥ १ ॥

आ लोकमा वाळना अग्रभाग जेटलो प्रदेश मात्र पण एवो नथी, के ज्यां आ जीवे जन्म मरणनी बाधा अनेक वार प्राप्त करी नथी! वळी

रंगभूमिर्न सा काचिच्छुद्धा जगति विद्यते । विचित्रैः कर्म्मनेपथ्यैर्यत्र सत्त्वैर्न नाटितं ॥ २ ॥

तेवी शुद्ध रगभूमि जगत्मां कोइ विद्यमान नथी, के ज्यां कर्मने पथ्य (शणगार) पहेरीने सर्व सत्वो नाच्या नथी! विगेरे छे.(१४) वळी—

भगवं च एवमन्नेसिं सोवहिए हु लुप्पई बाले; कम्मं च सव्वसो नच्चा, तं पडियाइक्खे पावगं भगवं ॥१५॥

दुविहं समिच्च मेहावि किरियमक्खायऽणेलिसं नाणी; आयाणसोयमइवायसोयं, जोगं च सव्वसो णच्चा ॥१६॥

भगवान महावीरे तेमज बीजी रीते जाण्युं के उपधि सहित ते द्रव्यथी तथा भावथी उपधि सहित जे वर्त्ते ते कर्मथी लेपाय, पछी ते बाळ अज्ञ साधु दुःखोने अनुभवे छे अथवा (हुनो हेतुमां अर्थ लइए तो) सोपधिक बाळ साधु कर्मथी लेपाय छे, तेथी बधी रीते कर्म बंधातुं जाणीने उपधिनुं कर्म त्यागी दीधुं. एटले अंदरथी अने बहारथी जे उपधिरूप पापकर्मनुंअनुष्ठान हतुं ते भगवाने त्यागी दीधुं. (जरुर होय त्यां सुधी शक्तिना अभावमां उपधि साधुए राखवी, अने पाछळथी शक्तिमान थतां त्यागी देवानो मार्ग

भगवाने वताव्यो) (१५) वळी बे प्रकारवाळा ते द्विविध कर्म छे, इर्या प्रत्यय, अने सांपरायिक छे, ते बन्नेने पण सर्वज्ञ प्रभुए जाणीने संयम अनुष्ठानरूप जे कर्म छेदवाने माटे अन्यत्र नथी, तेवी अनन्य सदृशी क्रिया वतावी.

प्र०—भगवान केवा हता? उ०—ज्ञानी, (केवळज्ञान प्राप्त थया पछी तेमणे आ क्रिया वतावी.)

प्र०—वळी तेमणे बीजुं शुं कह्युं? उ०—जेनावडे नवां कर्म लेवाय ते आदान खोटुं ध्यान छे, तथा इंद्रियोना विकार संबंधी ते स्रोत छे. माटे जे आदान स्रोत छे, तेने जाणीने तथा जीव हिंसारूप तथा तेना लक्षणथी मृषावाद विगेरे पापोने तथा मन वचन कायाना व्यापारवाळुं दुर्ध्यान छे ते बधे प्रकारे कर्म बधने माटे छे एम जाणीने तेमणे संयम लक्षणवाळी निर्दोष क्रिया वतावी. वळी—

अईवत्तियं अणाउट्टिं सयमन्नेसिं अकरणयाए; जस्सित्थिओ परिन्नाया, सव्वकम्मावहा उ स अदक्खु ॥१७॥

आकुट्टी (हिंसा) ने त्यागवाथी अहिंसा छे, ते पापथी अति क्रांत होवाथी निर्दोष छे, ते महावीर प्रभुए पोतेज प्रथम अहिंसा स्वीकारीने बीजाओने पण हिंसानी प्रवृत्तिथी दूर राख्या, तथा जेमने स्त्रीओ स्वरूपथी तथा विपाकथी कडवां फळ आपनारी छे, एवुं ज्ञान छे, ते परिज्ञात भगवान छे, तथा तेज स्त्रीओ सर्व कर्म समूहो एटले सर्व पापोना उपादान भूत छे. ते पण एमणे जोयु छे, तेथीज तेओ संसारनुं रूप जाणनारा थया तेनो भावार्थ ए छे केः—स्त्रीना स्वभावना आवा परिज्ञानथी तथा ते जाणीने त्यागवाथीज भगवान परमार्थदर्शी थया छे मूळ गुणो वतावीने हवे उत्तर गुण प्रकट करवा कहे छे:—

अहाकडं न से सेवे सव्वसो कम्म अदक्खु; यं किंचि पावगं भगवं, तं अकुव्वं वियडं भुंजित्था ॥१८॥

कोइ गृहस्थे साधुने पूछीने अथवा विना पूछे (छानुं) आधा कर्मादि भोजन विगेरे कर्युं होय तो पोते ते लेता नथी.

प्र०—शा माटे ? उ०—तेमणे जोयुं के, ते लेवाथी बधी रीते आठे प्रकारना कर्मनो बंध थाय छे, तेवुं दोषित बीजु पण सेवता नथी, ते कहे छे, जे कइ पापवाळुं एटले जेनावडे भविष्यमां पापनुं कारण थाय तेवुं भगवाने न लीधुं, पण विकट (प्रासुक निर्दोष) भोजन विगेरे लीधु. (१८) वळी—

णो सेवइ य परवत्थं, परपाएवी से न भुञ्जित्था; परिवज्जि याण उमाणं, गच्छइ संखडिं असरणयाए ॥१९॥

मायण्णे असणपाणस्स, नाणुगिऊे रसेसु अपडिन्ने; अच्छिंपि नो पमज्जिज्जा, नोवि य कंडूयए मुणी गायं

पोते प्रधान (पर) वस्त्र भोगवता नथी. तेम किंमती पात्रमां खाता नथी, तथा पोते अपमान छोडीने आहारने माटे (ज्यां आहार रंधाय तेवी रसोडानी जग्या) संखडीमां कोइनुं पण शरण (आलंबन) लीधा विना अदीन मनवाळा 'आ मारो कल्प' छे एम जाणीने परीषहो 'जीतवा' माटे जाय छे. (१९)

आहारनी मात्रा (माप) जाणे छे, माटे मात्रज्ञ प्रभु छे, प्र०—क्यो आहार? उ०—खवाय ते भात विगेरेनुं भोजन, पीवाय ते पाणी, द्राखनु धोवण विगेरे—तेमां पोते लोलूपी नथी, तेम रस [छवीगइ] मां गृहस्थपणामां पण लोलूपी नहोता, तो पछी दीक्षा लीधा पछीनु तो शु कहेवु रस लेवाथी एम सूचव्युं, के पोते तेवा पदार्थमा अभिग्रह न धारे के आजे सिंह केसरीया लाडुज खावा ! पण आवी प्रतिज्ञा राखे के आजे कुल्मास अडदना बाकळा विगेरे खावा ; तथा आंखमां रज पडी होय, तो ते दूर करवा

माटे पण आंख मसळे नहीं ! तथा खणज आवे तो लाकडाना छांडा विगेरेथी पण खणे नहीं. (२०) वळी—

अप्पं तिरियं पेहाए. अप्पि पिट्ठओ पेहाए । अप्पं बुइएऽपडिभाणी, पंथपेहि चरे जयमाणे ॥२१॥ सिसिरंसि अद्धपडिवन्ने, तं वोसिज्ज वत्थमणगारे । पसारित्तु बाहुं परक्कमे, नो अवलंबियाण कंधमि ॥२२॥ एस विहि अणुक्कन्तो माहणेण मईमया । बहुसो अपडिन्नेण भगवया एवं रियन्ति ॥२३॥ त्तिबेमि ॥ उपधानश्रुताध्ययनोद्देशः ॥ १ ॥ ९ ॥ १ ॥

(अल्प शब्द अभावना अर्थमां छे.) भगवान महावीर विहारमा तीरछी दिशामा जोता नथी तेम वने वाजुए जोता नथी. तेम मार्गमा चालता कोइ पूछे तो पण वोलता नथी. मौनज चाले छे. ते वतावे छे के पोते रस्तामां चालतां पग नीचे जीवोने पीडा न थाय तेज यतना राखता हता. (२१) वळी शियाळामां मार्गमां खरी ठंडमां पण देवदूष्य वस्त्र छोड्या पछी वे वाहु लांबी करीने चाले छे. पण ठंडथी पीडाता हाथने वांका वाळी संकोचता नथी. तेम पोताना खभा उपर पण हाथ राखीने उभा रहेता नथी.हवे समाप्त करवा कहे छे. (२२) आ विहारनो विधि वताव्यो ते भगवान महावीरस्वामी जेओ तत्वना जाणनारा छे. अने कोइ जातनु नियाणुं कर्यु नथी, तथा ऐश्वर्य विगेरे गुणोथी युक्त छे, तेमणे पोते आचर्यो छे. एज प्रमाणे वीजा मोक्षाभिलाषी साधुओ संपूर्ण कर्म क्षय करवा माटे आचरे छे. आवु सुधर्मास्वामि कहे छे:—

उपधानश्रुतअध्ययननो पहेलो उद्देशो पुरो थयो.

पहेलो कहीने जोडाजोडज बीजा उद्देशानी सूत्र गाथानी व्याख्या टीकाकार कहे छे. तेमां प्रथम संबन्ध कहे छे. पहेला उद्देशामां भगवाननी चर्या बतावी. अने तेमां कोइपण शय्या (वसति) मां रहेवुं पडे, तेथी आ बीजा उद्देशामां तेनुं वर्णन आवशे. आ संबन्धे आवेला उद्देशानुं आ प्रथम सूत्र छे.

बीजा उद्देशानी सूत्र गाथाओ

चरियासणाइं सिज्जाओ एगइयाओ जाओ बुइयाओ। आइक्ख ताइं सयणासणाइं जाइं सेवित्था से महावीरे ॥
आवेसणसभापवासु पणियसालासु एगया वासो । अदुवा पलियठाणेसुपलालपुंजेसु एगया वासो ॥२॥
आगन्तारे आरामागारे तह य नगरे व एगया वासो । सुसाणे सुण्णगारे वा रुक्खमूले व एगया वासो ॥३॥
एएहिं मुणी सयणेहिं समणे आसि पतेरसवासे । राइं दिवंपि जयमाणे अपमत्ते समाहिए झाइ ॥४॥

चरिया (चर्या) मां जे जे शय्या आसन विगेरे जरुरनां होय ते शय्या फलक (पाटीयुं) विगेरे सुधर्मास्वामिए जंबूस्वामिना पूछवाथी भगवान महावीरे जे प्रमाणे उपयोगमां लीधेल छे. ते बतावेल छे. (आ टीकाकार लखे छे के तेना पहेलांनी टीकामां आ गाथानो अधिकार वर्णव्यो नथी, तेनुं कारण ते सुगम छे के सूत्रमां नथी ते सूचन पुस्तकमां जणातु नथी तेथी अमे पण तेमनो अभिप्राय समजता नथी.) (१)

जंबूस्वामिना प्रश्ननो उत्तर आपे छे. भगवान महावीरने आहारना अभिग्रह माफक प्रतिमा सिवाय प्राये शय्यानो अभिग्रह नथी.

फक्त ज्यां छेल्लो पहोर (चरम पोरसी) थाय त्यांज मालीकनी आज्ञा लइने रहे ते बतावे छे. सर्वथा ज्या रहेवाय ते आवेश छे. आवेशन–शून्यगृह–तथा 'सभा' ते गाम नगर विगेरेमां त्याना लोकोने माटे तथा आवेला नवा माणसोने सुवा माटे भींतोवाळुं मकान बनावे छे (गुजरातमा जेने चोरो कहे छे) प्रपाणी पावानी जग्या, (जेने परब कहे छे) ते आवेशन, सभा प्रपा तेमा भगवाने वास कर्यो, तथा पण्यशाळा (दुकान) तथा पलिय एटले लोहार, सुतारनी ओसरीमां तथा पल्लालना ढगलामां अथवा मांचो उपर लटकाव्यो होय तेना नीचे रहे, पण तेना उपर न बेसे कारण के माचो पोकळ होय छे. (२)

वली प्रसङ्गे आवेला अथवा आवीने त्या बेसे ते मुसाफरखानुं के धर्मशाळा ते गाममां होय अथवा गाम बहार होय तथा आराम ते घर आराम तथा आगारमां कोइ वखत वास करे, तथा मसाणमा अथवा शून्य घरमा वास करे, (आवेशन तथा शून्य घरनो भेद ए छे के पेलानी भींत मजबुत होय पण बीजामा तेम नहीं कोइ वखत झाडना मूळ नीचे वास कर्यो. (३)

उपर बतावेल शयन ते वसतिमा त्रण जगतने जाणनारा ऋतुबद्ध काळमा अथवा चोमासामा भगवान तपस्यामां उद्युक्त बनीने अथवा ध्यान राखनारा बनीने वास कर्यो.

प्र०—केटलो काळ ? ते कहे छे. प्रकर्षथी तेरमा वरस सुधी एटले बार वरसथी कंइक अधिक मुदत सुधी आखी रात अने दिवस संयम अनुष्ठानमा उद्यमवाळा बनीने अप्रमत्त एटले निद्रा विगेरे प्रमाद रहित तथा विस्रोतसिकारहित धर्म ध्यान अथवा शुक्ल ध्यान ध्याय छे वळी—

णिद्दंपि नो पगामाए, सेवइ भगवं उट्ठाए। जग्गावइ य अप्पाणं इर्सि साई य अपडिन्ने ॥५॥

संबुज्झमाणे पुणरवि आसिंसु भगवं उट्ठाए । निक्खम्म एगया राओबहि चंकमिया मुहुत्तागं ॥६॥
सयणेहिं तत्थुवसग्गा भीमा आसी अणेगरूवा य। संसप्पगा य जे पाणा अदुवा जे पक्खिणो उवचरन्ति ॥७॥
अदु कुचरा उवचरन्ति गाम रक्खा य सत्तिहत्था य । अदु गामिया उवसग्गा इत्थी इगइया पुरिसा य ॥८॥

भगवान पोते प्रमाद रहित बनीने निद्रा पण वधारे लेता नथी. अने तेज प्रमाणे वार वरसमा अस्थिक गाममा व्यन्तरना उपसर्ग पछी कायोत्सर्गमां रहीने अन्तर्मुहूर्त सुधी स्वप्नो देखतां सुधी एकवार निद्रा करी हती त्यारपछी उठीने आत्माने कुशळ अनुष्ठानमां प्रवर्तावे छे अहींया पण पोते प्रतिज्ञा रहित छे. एटले पोते मनमा इच्छीने सुता नथी. (५)

वळी ते वीर प्रभु जाणे छे के आ प्रमाद संसार भ्रमण माटे छे. एम जाणीने संयम उत्थानवडे उठीने विचरे छे. जो अन्दर रहेतां निद्रा प्रमाद थाय तो त्याथी नीकळीने शियाळानी रात विगेरेमां खुल्ली जग्यामां मुहूर्त मात्र निद्रा प्रमाद दूर करवा ध्यानमां उभा रह्या. (६) वळी ज्यां आगळ उत्कुटुक आसन विगेरेथी आश्रय लेवाय तेवा स्थानमां अथवा ते स्थानोवडे ते भगवानने भय करावनारा अनेक जातिना ठन्ड ताप विगेरेथी अथवा अनुकूळ प्रतिकूलरूपे परिषह उपसर्गो थया तथा शून्य घर विगेरेमां अहिं नकुळ (साप 'नोळीया) विगेरे भगवाननुं मांस विगेरे खाता हता, अथवा मसाण विगेरेमां गीध विगेरे पक्षीओ मांस खाता हता, (तो पण भगवान रागद्वेष करता नहोता.) (७)

वळी कुचर ते चोर परदार लंपट विगेरे कोइ शून्य घर विगेरेमां भगवानने दुःख देता हता तथा गाम रक्षा करनारा कोटवाळ

विगेरे त्रिक चोतरा विगेरे उपर उभेला भगवानने जोइने पूछतां जवाव न आपवाथी हाथमां शक्ति कुंत (भाला) विगेरे राखनारा भगवानने पीडा करता हता. तथा इन्द्रियोथी उन्मत्त थयेल स्त्रीओ भगवान पासे एकांतमा भोगनी याचना सुंदर रुप जोइने करती हती. अथवा शरीर सुगधी जोइने अथवा पोतानुं तेवुं सुंदर शरीर वनाववा इच्छता पुरुषो भगवान पासे उपाय पूछता हता. जवाव न मळवाथी भगवानने दुःख पण देता हता.

इहलोइयाइं परलोइयाइं भीमाइं अणेगरूवाइं । अवि सुब्भि दुब्भिगन्धाइं सद्दाइं अणेगरूवाइं ॥९॥
अहियासए सया समिए फासाइं विरूवरूवाइं । अरइं रइं अभिभूय रीयइ माहणे अबहुवाई ॥१०॥
स जणेहिं तत्थ पुच्छिसु एगचरावि एगया राओ । अव्वाहिए कसाइत्था पेहमाणे समाहिं अपडिन्ने ॥११॥
अयमंतरंसि को इत्थ? अहमंसित्ति भिक्खुआहट्टु । अयमुत्तमे से धम्मे तुसिणीए कसाइए झाइ ॥१२॥

आ लोकमां एटले मनुष्ये करेला दुःखना स्पर्शो तथा देवताए करेला दिव्य स्पर्शो तथा तिर्यचोए करेला उपसर्गोनां दुःखो तथा पर भवे करेलां पापोथी उदयमां आवेलां दुःखोने पोते समताथी सहे छे. अथवा आज जनममां जे दडाना महार विगेरे दुःख दे छे. तथा ते शिवायना परलोक संबंधी भीम (भयकर) जुदा जुदा उपसर्गो आवे छे. ते बतावे छे. एटले सुगंधीवाळा ते फुलनी माळा तथा चंदन विगेरे छे. अने कोहेलां मुडदा विगेरे दुर्गधवाळा छे तेज प्रमाणे वीणा वेणुं मृदग विगेरेथी मधुर अवाज तथा कमेलक (उंट) नुं वराडवु विगेरे कानमा कठोर अवाज लागे छे. ते बन्नेमां भगवान रागद्वेप करता नथी. [९]

तथा बधो काळ पांचे समितिओथी युक्त छे अने जे कंइ दुःखना स्पर्शो आवे तो संयममां अरति लावता नथी तेम सुंदर भोगोमां रति लावता नथी एम बन्ने परिषहमां समभाव धारीने सयम अनुष्ठानमां वर्ते छे. पोते कोइ पण जीवने दुःख न देवुं, एवा माहण बनेला जरुर पडतां एक बे उत्तर आपता विचरे छे. (१०)

ते भगवान महावीर साडा बार पक्ष वधारे एवा बार वरस (बार वरस अने साडा बार पखवाडीयां) सुधी एकला विचरता शून्यगृह विगेरेमां रहेता लोकोथी पूछाता के तमो कोण छो ?

केम अहीं उभा छो अथवा क्यांथी आव्या छो. ते समये पोते मौन रहेता, तथा दुराचारीओ विगेरे एकत्रा भटकतां त्यां आवीने कोइ वखत रातमां अथवा दिवसमां पूछता. पण भगवाने उत्तर न आपवाथी क्रोधमां आवी भगवानने मौन देखी तेओ अज्ञानथी दृष्टि छवाइ जतां दंड मुक्की विगेरेथी मारीने पोतानुं अनार्यपणुं आचरता हता. पण भगवान तो समाधिमां रही धर्म ध्यानमां चित्त राखीने सारी रीते सहेता हता. प्र०–भगवान केवा हता ? उ–प्रतिज्ञा रहित एटले तेनुं वेर लेवुं एवी इच्छा राखता नहोता.

प्र०—ते आवेलाओ केवी रीते पूछता हता ? उ०—अत्र कोण रहेलुं छे ? एम संकेत करीने दुराचारीओ अथवा काम करनाराओ पोताना साथीओनी राह जोइ भगवानने पूछता हता. वळी हंमेशां त्यां रहेला दुष्ट ध्यानवाळा पूछे छे. पण भगवान मौन रहेला हता. पण कोइ वखतघणोज दोष थतो होय तो टाळवाने माटे थोडुं बोलता पण हता. प्र०–केवी रीते ? उ०—हुं भिक्षु छुं, आम बोलतां जो तेओ संमति आपे तो त्यां रहेता, पण ते आवेला दुष्टोनी इच्छामां विघ्न थतुं होय, तो क्रोधायमान थइने मोहांध बनी वर्तमान लाभ देखनारा तुच्छ बुद्धिथी कहे के अमारा मुकामथी हमणां निकळ, तो भगवान आ अप्रीतिनुं स्थान छे, एम

विचारि तुर्त नीकळी जता. अथवा भगवान पोते प्रथमथी त्यांना मुख्य धणीनी आज्ञा लीधेली होवाथी नीकळता नहोता, अने आ मारुं ध्यान उत्तम धर्म छे. मारो आचार छे, एम विचारी ते आवनार गृहस्थनां कडवां वचन विगेरे सहन करी मौन रही जे थवानुं होय ते थाय, एम मानी दुःख सहन करे, पण ध्यानथी चलायमान थता नहोता. वळी शु करता ते कहे छे.

जंसिप्पेगे पवियन्ति सिसिरे मारुए पवायन्ते । तंसिप्पेगे अणगारा हिमवाए निवायमेसन्ति ॥१३॥
संघाडीओ पवेसिस्सामो एहा य समादहमाणा । पिहिया व सक्खामो अइदुक्खे हिमगसंफासा ॥१४॥
तंसि भगवं अपडिन्ने अहे विगडे अहीयासए । दविए निक्खम्म एगया राओ ठाइए भगवं समियाए ॥१५॥
एस विहि अणुक्कन्तो माहणेण मईमया । बहुसो अपडिण्णेण भगवया एवं रीयन्ति ॥१६॥
त्तिबेमि ॥ नवमस्य द्वितीय उद्देशकः ९–२ ॥

शियाळाथी ऋतुमां केटलाक माणसो कपडाना अभावे दांत वीणा विगेरे युक्त कंपता हता. अथवा ठंडीना दुःखनो अनुभव करी आर्त्त ध्यानमां पडता हता. तेवा हिम पडवाना समयमां ठंडो वा वाता केटलाक साधु जेओ पासत्था जेवा हता, तेओमाना केटलाक तेवी घणी ठंड पडतां दुःखी थइने ठंडने दूर करवा माटे भडको करता अथवा अङ्गारानी सगडी शोधता तथा प्रावार (कामळो) विगेरे याचता अथवा अनगार ते पार्श्वनाथ भगवानना तिर्थमां रहेला गच्छवासी साधुओज ठंडथी पीडाइने ज्यां वायरो न आवे, तेवी शाळा विगेरे वध जग्या शोधता हता. (१३)

वळी (सङ्घाटी शब्दवडे ठंड दूर करनारां बे अथवा त्रण वस्त्र जाणवां.) ते सङ्घाटी शोधवा माटे ठंडथी पीडाएला विचारता के अमे क्यांयथी मागी लावीए. अने अन्य धर्मीओ तो एवा समिध बाळवानां लाकडां शोधता हता. के जेने बाळीने ठंड दूर करवा शक्तिवान थइशुं. तथा सङ्घाटीवडे एटले कामळो विगेरे ओढीने रहेता.

प्र०—शा माटे एवुं करे छे ? उ०—कारण के आ हिमनो ठंडो पवन दुःखे करीने सहन थाय छे.

आवी सखत ठंडी ऋतुमां कोइ अन्य तापस विगेरे तापणु तापी ठंड दूर करता, कोइ आ जैन साधु कामळो ओढी निभावता, तेवे समये भगवान शु करता ? ते कहे छेः—आवी ककडती ठंडी अने ठंडा पवनमां बधा शरीरने पीडा थवा छतां भगवान् जेओ ऐश्वर्य आदि गुण युक्त छे, तेओ समभावे ठंडने (तापणुं के कपडा विना) सहे छे.

प्र०—भगवान केवा छे ? उ०—प्रतिज्ञा रहित छे. एटले तेओ ज्यां ठंडी न आवे तेवुं बंध कवजावाळुं मकान रहेवा विगेरे माटे याचता नथी. प्र०—तेओ कइ जग्याए ठंड सहे छे ?

उ०—वाजुनी भींतो रहित तथा उपरनुं ढांकण होय के नहीं, तेवा स्थानमां रहेता, तथा फरी भगवानना गुण कहे छे, राग द्वेष दूर थवाथी शुद्ध आत्मा द्रव्यवाळा अथवा कर्मग्रंथि दूर थवाथी द्रव्य संयम छे. ते द्रववाळा द्रविक (संयमी) छे, तेम मकानमां ठंडी सहेतां कदाच घणी सखत ठंडी पीडे, तो ते ढाकेला मकानथी वहार नीकळी कोइ वार रात्रीमां बे घडी सुधी त्यां रही ठंडी सहन करी पाछा तेज मकानमां आवीने समताथी खच्चरना दृष्टांतथी सहेवाने शक्तिवान थतां.

बीजो उद्देशो . समाप्त थयो.

त्रीजो उद्देशो कहे छे.

बीजो उद्देशो कहीने हवे त्रीजो कहे छे. तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. गया उद्देशामां भगवाननी शय्या (वसति) नुं वर्णन कर्युं. अने ते स्थानोमां जे उपसर्गो अने परीषहो सहन कर्या, ते बताववा आ उद्देशो कहे छे, आ संबंधे आवेला उद्देशानी आ सूत्र गाथाओ छे.

तणफासे सीयफासे य तेउ फासे य दंसमसगे य । अहियासए सया समिए फासाइं विरूवरूवाइं ॥१॥
अह दुच्चरलाढमचारी वज्जभूमिं च सुब्भभूमिं च । पंतं सिज्जं सेविंसु आसणगाणि चेव पंताणि ॥२॥
लाढेहिं तस्सुवसग्गा बहवे जाणवया लूसिंसु । अह लूहदेसिए भत्ते कुक्कुरातत्थ हिंसिंसु निवइंसु ॥३॥
अप्पे जणे निवारेइ लूसणए सुणए दसमाणे । छुच्छुकारिंति आहंसु समणं कुक्कुरा दसंतुत्ति ॥४॥

कुश दर्भ विगेरे तृणना कठोर फरसो, तथा ठंडीना स्पर्शो तथा ग्रीष्म ऋतुमा उनाळा विगेरेनो ताप दुःखदायी हतो अथवा भगवानने चालतां तेज (अग्नि) कायज हतो, तथा डांसमच्छरो विगेरे हता, तेवा जुदी जुदी जातिना स्पर्शोने भगवान समताथी अथवा समितिवडे सहन करता.

वळी दुःखथी विहार थाय, तेवो दुस्कर देश लाढ छे, तेमां पण पोते विचर्या, तेना बे भाग छे, एक वज्र भूमि तथा बीजी शुभ्र भूमि छे, ते बंने जग्याए विचर्या छे, तथा प्रांत ते शून्य ग्रह विगेरे वस.तेमां रहीने अनेक उपद्रवो भगवाने सहन कर्या,

विगेरेना मांत (तुच्छ) आसनो तथा लाकडां जेवां तेवां पडेलां तथा धूळना ढगला, जाडी रेती वेकर (वेळु) तथा माटीनां ढेफां
तेना उपर पोते बेसता, (१) तथा ते लाढा देशमां जे बे विभाग उपर बताव्या तेमां माये लोकोना आक्रोश तथा कूतरांना करडवा
विगेरेना घणा प्रतिकूल उपसर्गो थया, ते बतावे छे.

जनपदते देश—अने तेमां उत्पन्न थयेला ते जानपद माणसो छे, ते अनार्य देश होवाथी अनार्यो छे, तेथी ते दुष्टोए दांतथी करडवुं, भारे दंडनो प्रहार विगेरेथी दुःख देवुं; (अपि शब्दना अर्थमां अथ शब्द छे, तेथी एम जाणवुं, के) त्यां भोजन पण लुखुं अंतप्रांत आपता, तथा अनार्यपणाथी स्वभावथीज क्रोधी हता अने रुना अभावे घासवडे शरीर ढांकता, तेओ भगवान उपर विरूप आचरता हता, अने शीकारी कूतराओ भगवान उपर करडवा आवता (३) अने ते देशमां भाग्येज हजारमा एक दयाळु जन हतो के जे करडवा आवेला कूतराने अटकावे, उलटा भगवानने लाकडी विगेरेथी मारीने कूतराने तेना उपर दोडाववा सीत्कार (छुछु) करता के कोइ रीते आ साधुने ते कूतराओ करडे! आवा दुष्ट अने भयङ्कर देशमां पण भगवान् छ मास सुधी रह्या वळी—

एलिक्खए जणा भुज्जो बहवे वज्जभूमि फरुसासी । लट्ठिं गहाय नालियं, समणा तत्थ य विहरिंसु ॥५॥
एवंपि तत्थ विहरंता, पुट्ठपुव्वा अहेसिं सुणिएहिं । संलुच्चमाणा सुणएहिं दुच्चराणि तत्थ लाढेहिं ॥६॥
निहाय दंडं पाणेहिं तं कायं वोसज्जमणगारे । अह गाम कंटए भगवंते, अहियासए अभिसमिच्चा ॥७॥
नागो संगामसीसे वा पारए, तत्थ से महावीरे । एवंपि तत्थ लाढेहिं अलद्धपुव्वोवि एगया गामो ॥८॥

उपर बतावेल कष्ट आपनार ज्यां माणसो छे, तेवा देशमां भगवान वारंवार विचर्या, अने ते वज्र भूमिमां घणा माणसो लुखुं खानारा होवाथी क्रोधी हता, अने तेथी साधुने देखीने कदर्थना करे छे, तेथी बीजा साधुओ बौद्ध विगेरेना हता; तेओ शरीर प्रमाण अथवा तेथी चार आंगळ वधारे लांबी नळी (लाकडी) कुतरा हाकवा माटे हाथमां राखीने विचरता हता. (५)

वळी लाकडी विगेरेनी सामग्री राखवाथी बुद्ध मतना साधुओ विचरी शकता, अने ते प्रमाणे कूतराओथी करडावानो डर तथा तेमने निवारण करवानुं मुश्केल होवाथी अनार्य लोकना लाढ देशमा गाम विगेरेमां विचरवुं मुश्केल हतुं. ॥६॥

प्र०—आवा कठण देशमां भगवान् त्यारे केवी रीते विचर्या: ते कहे छे—प्राणीओ जेनावडे दंडाय ते दंड मन वचन काया संबन्धी छे, ते दंडने भगवाने छोडी दीधो, तेज प्रमाणे कायानो मोह छोडीने ते अणगार (भगवाने) गाम कंटक ते गामडाना नीच लोकोनां कठोर वाक्यो निर्जरानुं कारण मानीने समताथी सहन कर्या. (७)

प्र०—केवी रीते सहन कर्या ? ते दृष्टांत बतावीने कहे छे.

जेम हाथी संग्रामना मोखरे आगळ वधीने. शत्रुना लश्करने भेदीने तेनी पार जाय छे, ते प्रमाणे भगवान महावीर ते लाढ देशमां परीषहनी सेनाने जीतीने तेनाथी पार उतर्या, तथा ते लाढ देशमां गामो थोडां होवाथी कोइवार कोइ स्थळे गाम वखते मळतुं पण नहोतुं (जंगलमां पण पडी रहेतां.)

उवसंकमन्तमपडिन्नं, गामंतियम्मि अप्पत्तं; । पडिनिक्खमित्तु लूसिंसु, एयाओ परं पलेहीत्ति ॥९॥

हयपुव्वो तत्थ दंडेण, अदुवा मुट्ठिणा अदु कुंतफलेण; । अदु लेलुणा कवालेण, हंता बहवे कंदिसु ॥१०॥

गोचरी लेवा जतां अथवा मकानमां रहेवा जतां भगवान प्रतिज्ञा रहित हता, एटले गाम पासे आवेलु होय, अथवा गाम न आव्युं होय, तो एम नहोता करता के; हुं अहीं हमेशां रहीश, अथवा अहीं नहीं रहुं, तथा त्यां अनार्य लोको भगवाननी पासे आवीने प्रथम मारता, अने कहेता के आ गामथी दूर जाओ. (९) तथा कदी गाम बहार रहेता तो त्यां पण अनार्य लोको आवीने प्रथम दंड (लाकडी) अथवा मुकीथी मारता, अथवा भालानी अणीथी माटीना ढेफाथी अथवा घडाना ठीकराथी मारी मारीने अनार्य लोको बीजाने बोलता के आवो आवो! तमे जुओ तो खारा के आ कोण छे? ए प्रमाणे कलकल करता हता. (१०)

मंसाणि छिन्नपुव्वाणि उट्ठंभिया एगया कायं; । परीसहाइं लुंचिंसु, अदुवा पंसुणा उवकारिंसु ॥११॥

उच्चा लइय निहणिंसु, अदुवा आसणाउ खलइंसु । वोसट्ठकायपयणाऽऽसी दुक्खसहे भगवं अपडिन्ने ॥१२॥

कोइ वखत तो भगवान पासे आवीने तेमना शरीरने झाली राखीने तेमांथी मांस कापी काढता, तथा बीजा पण दुःख देनारा परीषहो आपता, अथवा धूळथी हेरान करता. (११)

वळी कोइ वखत भगवानने उंचे उंचकीने नीचे पटकता हता, अथवा गोदोहिक उत्कुटुक वीरासन विगेरेथी धको मारी पाडी देता, आवुं दुःख थवा छतां पण भगवाने तो कायानो मोह मुकी दीधेलो होवाथी परिषह सहन करवामां लीन हता, अने मुश्केलीथी सहन थाय, तेवा परिषहोना दुःखने सहेता, पण ते दुःखने दूर करवानी अथवा देवा करवानी इच्छा न धरावvाथी अप्रतिज्ञावाळा हता.

दुःख सहेनारा भगवान केवी रीते हता ते दृष्टांतथी बतावे छे;

सूरो संगामसीसे वा संवुडे तत्थ से महावीरे । पडिसेवमाणे फरुसाइं; अचले भगवं रीयित्था ॥१३॥
एस विही अणुक्कंतो, माहणेण मईमया । बहुसो अपडिन्नेण, भगवया एवं रियंति ॥१४॥

जेम संग्रामना मोखरे शूरवीर पुरुष शत्रुना सैन्यना भाला विगेरेथी भेदाता छतां पण बखतर पहेरेलुं होवाथी पाछो हठतो नथी, तेज प्रमाणे भगवान महावीर पण ते लाढ विगेरे देशोमां परिषहरूप शत्रुओए पीडा करवा छतां पण कठोर परीषहोना दुःखोने मेरु माफक निष्कंप बनीने धीरजवडे संवृत्त अंगवाळा बनीने सहेता ज्ञान दर्शन चारित्ररूप मोक्ष मार्गमा विचरे छे. (१३) आज प्रमाणे गया उद्देशामां बताव्या प्रमाणे बुद्धिमान भगवान महावीर कदाग्रह विना दुःखो सहेता विचर्या—

नवमा अध्ययननो त्रीजो उद्देशो समाप्त थयो.

चोथो उद्देशो कहे छे.

त्रीजो उद्देशो कहीने हवे चोथो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबध छे के त्रीजा उद्देशामां भगवाने सहेला उपसर्ग परीषहोनुं वर्णन छे, अने आ उद्देशामां पण रोग आतंक पीडा आवतां पण तेनी चिकित्सा (उपाय) छोडी दइने भयंकर रोग उत्पन्न थया छता पण बरोबर सहेता, अने एकांत तप चरणमा उद्यम करता, ते बतावशे. आ संबधे आवेला उद्देशानुं आ प्रथम सूत्र छे:—

ओमोयरियं चाएइ, अपुट्ठेऽवि भगवं रोगेहिं; । पुट्ठे वा अपुट्ठे वा, नो से साइज्जई तेइच्छं ॥१॥
संसोहणं च वमणं च, गायब्भंगणं च सिणाणं च । संबाहणं च न से कप्पे दंतपक्खालणं च परिन्नाए ॥२॥

उपर बतावेला शीतोष्ण दंशमशक आक्रोश ताडना विगेरे परिषहोमा थोडुं दुःख होवाथी सहेवा शक्य हता, पण उणोदरी (ओछुं खावु) ते शक्य न होतुं, पण भगवान महावीर तो वातादि क्षोभना अभावे रोगमां सपडायां न होता छतां, पण ओछुं खावाने शक्तिवान थया एटले लोको तो रोगमा सपडाया होय, त्यारे ते रोग दूर करवा ओछुं खाता हता, पण भगवान तो ते रोगना अभावमां पण ममत्व ओछो करवा ओछुं खाता, अथवा खांसी के दम विगेरेना द्रव्य रोगथी पीडाया नहोता, छतां पण भविष्यमां आववाना भावरोगरूप कर्मने दूर करवा माटे उणोदरी तप करता हता.

प्र०—शुं भगवानने तेवा खांसी दम विगेरेना रोगो थता नहोता? के भाव रोगो दूर करवाना कारणे उणोदरी तप कर्यो?

उ०—कहे छे भगवानने खांसी विगेरे रोगो स्वभावथीज काया साथे थता हता, अने नवा तो शस्त्रना घा विगेरे लागवाथी थता, ते बतावे छे. ते भगवान महावीर कुतरांना करडवाथी अथवा खासी श्वास विगेरेना रोगोथी पीडाय, छतां पण ते चिकित्सा (रोगना उपाय) ने करता नथी, अर्थात् तेओ रोगनी शांति करवा औषध लेवानी इच्छा करता नहोता. (१)

ते बतावे छे, शरीरनुं बरोबर रीते शोधवुं ते निःसोत्र (निसोतर) सुवर्णमुखी विगेरेथी जुलाब लेता नहोता, तथा मदनफळ (मींढळ विगेरेथी उलटी (वमन) करता नहोता, तथा सहस्र पाक तेल विगेरेथी शरीरनुं अभ्यंगन (चोळवुं) करता नहोता. तथा

उद्वर्त्तन विगेरेथी स्नान करता नहोता. हाथ पर्ग विगेरेनुं संवाधन (दवाववुं) करावता नहोता. तथा आखुं शरीर अशुचि (गंदकी) थी भरेलुं छे, एम जाणीने दातण विगेरेथी दात साफ करता नहोता.

विरए गामधम्मेहिं, रीयइ माहणे अबहुवाई । सिसिरंमि एगया भगवं, छायाए झाइ आसीय ॥३॥

आयावइ य गिम्हाणं, अच्छइ उक्कुडुए अभित्तावे । अदु जाव इत्थ लूहेणं, ओयणमंथुकुम्मासेणं ॥४॥

वळी पांचे इंद्रियोना विषयोमां शब्द विगेरेथी मोह न पामतां संयम अनुष्ठानमां तेने दोरे छे, तेथी तेओ विरत छे, तथा माहन (जीवोना रक्षक) प्रभु अबहु (थोडुं) बोलनारा छे, (एक वार बोले तेथी अबहु शब्द लीधो छे, बाकी तो अवादी छे एवुं बोलाय) तथा कोइ वखत शिशिर ऋतु (शीयाळा)मां भगवान धर्म ध्यान अथवा शुक्ल ध्यानमां स्थिर हता. (३)

वळी (छट्ठी विभक्तिने सातमीना अर्थमा लेतां) ग्रीष्म ऋतुमां भगवान् (खुल्ला मेदानमां) आतापना लेता ते बतावे छे. उत्कुटुक आसने भगवान् सूर्यना तडका सन्मुख बेसता, अने धर्मना आधाररूप देहने लुखा एवा कोदरा भातथी तथा बोरकूट विगेरेनो साथवो, तथा अडद (जे उत्तर दिशामां थाय छे) अथवा बाफेला वासी अडद अथवा सिद्ध मासा विगेरेथी कायानो निभाव करता.

हवे ते काळ अवधि (मुदत)ना विशेषणवडे बतावे छे.

एयाणि तिन्नि पडिसेवे, अट्ठ मासे अ जावयं भगवं; । अपि इत्थ इगया भगवं अद्धमासं अदुवा मासंपि ॥५॥

अवि साहिए दुवे मासे छप्पि मासे अदुवा विहरित्था; । राओवरायं अपडिन्ने अन्नगिलायमेगया भुंजे ॥६॥

कर्युं. एटले वचमां पांच उपवास करे अने प्रथमना दिवसे तथा सातमा दिवसे एक वार खाय; आ वधो तप पोते शरीरमां समाधि राखीने करता पण मन मेलुं करता नहोता, तथा नियाणुं (प्रतिज्ञा) करता नहोता, (७) तथा हेय उपादेय वस्तु तत्वने महावीरे जाणीने ते महावीर प्रभुए कर्मनी प्रेरणा करवामा वीर वनीने पाप कर्म पोते जाते न कर्युं, न वीजा पासे कराव्युं, अने अन्य पाप करनारने पोते प्रशंस्या नहीं, (८)

गामं पविसे नगरं वा घासमेसे कडं परट्ठाए । सुविसुद्धमेसिया भगवं, आयतजोगयाए सेवित्था ॥९॥
अदु वायसा दिगिंच्छत्ता जे अन्ने रसेसिणो सत्ता । घासेसणाए चिट्ठंति, सययं निवइए य पेहाए ॥१०॥

भगवान् महावीर गाम अथवा नगरमा पेसीने गोचरी शोधता, पण ते पर माटे वनावेलुं एटले उद्गम दोप रहित होय ते लेता, तथा सुविशुद्ध एटले उत्पाद दोप रहित लेता, आ प्रमाणे एपणा (गोचरी) ना दोप त्यागीने भगवान आयत ते संयम अने मन वचन कायाना योग (व्यापार) वाळा वनीने ज्ञान चतुष्टयवडे त्रणे गुप्ति पाळता आयत योगवाळो भाव (ते आयत योगता) छे, ते वडे शुद्ध आहार लावी गोचरी करतां पाच दोप थाय, ते टाळीने गोचरी करता [अहींयां पण ४२ दोप गोचरी लेता अने '५' गोचरी करतां एम ४७ दोप टाळवानुं जाणवुं] [९]

हवे भगवान ज्यारे गोचरीए नीकळता. त्यारे मार्गमां भूखथी पीडायेला कागडा तथा वीजां रस [पाणी] नी इच्छावाळां कपोत कबुतर विगेरे सत्वो [प्राणीओ] तथा खावानुं शोधवा माटे जे प्राणीओ रस्तामां वेठेलां होय, तेमने जमीन उपर वरोवर

कर्युं. एटले वचमां पांच उपवास करे अने प्रथमनां दिवसे तथा सातमा दिवसे एक वार खाय; आ वधो तप पोते शरीरमां समाधि राखीने करता पण मन मेलुं करता नहोता, तथा नियाणुं (प्रतिज्ञा) करता नहोता, (७) तथा हेय उपादेय वस्तु तत्वने महावीरे जाणीने ते महावीर प्रभुए कर्मनी प्रेरणा करवामा वीर बनीने पाप कर्म पोते जाते न कर्युं, न बीजा पासे कराव्युं, अने अन्य पाप करनारने पोते प्रशंस्या नहीं, (८)

गामं पविसे नगरं वा घासमेसे कडं परट्ठाए । सुविसुद्धमेसिया भगवं, आयतजोगयाए सेविरथा ॥९॥
अदु वायसा दिगिंछत्ता जे अन्ने रसेसिणो सत्ता । घासेसणाए चिट्ठंति, सययं निवइए य पेहाए ॥१०॥

भगवान् महावीर गाम अथवा नगरमां पेसीने गोचरी शोधता, पण ते पर माटे बनावेलुं एटले उद्गम दोष रहित होय ते लेता, तथा सुविशुद्ध एटले उत्पाद दोष रहित लेतां, आ प्रमाणे एषणा (गोचरी) ना दोष त्यागीने भगवान आयत ते संयम अने मन वचन कायाना योग (व्यापार) वाळा बनीने ज्ञान चतुष्टयवडे त्रणे गुप्ति पाळता आयत योगवाळो भाव (ते आयत योगता) छे, ते वडे शुद्ध आहार लावी गोचरी करतां पांच दोष थाय, ते टाळीने गोचरी करता [अहींयां पण ४२ दोष गोचरी लेतां अने '५' गोचरी करतां एम ४७ दोष टाळवानुं जाणवुं] [९]

हवे भगवान ज्यारे गोचरीए नीकळता. त्यारे मार्गमां भूखथी पीडायेला कागडा तथा बीजां रस [पाणी] नी इच्छावाळां कपोत कबुतर विगेरे सत्वो [प्राणीओ] तथा खावानुं शोधवा माटे जे प्राणीओ रस्तामां बेठेलां होय, तेमने जमीन उपर बरोबर

जोइने तेमने खावा पीवामां अडचण न पडे तेवी रीते हमेशां पोते धीरे धीरे गोचरीने माटे चाले छे. [१०]

अदुवा माहणं च समणं वा गाम पिण्डोलगं च अतिहिं वा; । सोवागमूसियारिं वा कुक्कुरं वावि विट्ठियं पुरओ ॥
वित्तिच्छेयं वज्जन्तो तेसिमप्पत्तियं परिहरन्तो; । मंदं परक्कमे भगवं अहिंसमाणो घासमेसित्था ॥१२॥

अथवा ब्राह्मणने लाभ माटे उभेलो जाणीने तथा बौद्ध मतना साधु आजीविक [गोशाळाना मतना] साधु तथा परिव्राट तापस अथवा पार्श्वनाथना अनुयायी जैन साधुमांथी कोइपण होय, अथवा गामना भीखारीओ जे होजरी भरवा माटे भटकता होय, अथवा कोइ अतिथि [परोणा] मुसाफर होय, तथा चांडाळ के बीलाडी कूतरुं के कोइपण प्राणी मोढा आगळ उभेलुं होय तो [११]

तेमनी वृत्तिने छेदवा विना अने मनमांथी दुर्ध्यान काढीने तेमने जरा पण त्रास आप्या विना भगवान् मंद मंद चाले छे, तथा पर एवा कुंथुवा विगेरे नाना जंतुओने दुःख दीधा विना पोते गोचरीमां फरे छे. (१२)

अवि सूइयं वा सुक्कं वा सीयं पिंडं पुराणकुम्मासं । अदु बुक्कसं पुलागं वा लद्धे पिंडे अलद्धे दविए ॥१३॥
अवि झाइ से महावीरे आसणत्थे अकुक्कुए झाणं । उड्ढं अहेतिरियं च पेहमाणे समाहिमपडिन्ने ॥१४॥

दहीं विगेरेथी भोजन भींजावेलुं होय, तेमज वालचणा विगेरे सुकुं होय, अथवा ठंडु होय अथवा घणा दिवसना रांधेला जुना कुल्माष होय अथवा बुक्कस ते जुनुं धान्य के भात विगेरे होय' अथवा जुनो साथवो बोरकुट विगेरे होय, अथवा घणा दिवसनुं भरेलुं गोरस अने घउना मंडक (ढेबरां) होय, तथा जवना निष्पाव विगेरे पुलाक होय, ए प्रमाणे ठंडो उनो सारो

माठो रसिक अरसिक गमे तेवो पिंड मळे तो पण रागद्वेष छोडीने वापरता द्रविक (संयमवाळा) भगवान विचरे छे. एटले जो पुरी अथवा सारी गोचरी मळी होय तो अहंकारी थता नथी, तथा न मळतां ओछी मळतां खराब मळतां पोते पोतानी के आपनार गृहस्थनी निंदा करता नथी, (१३) पण तेवो आहार मळतां खाइने अने न मळतां भूख्या रहीने पण सारुं ध्यान महावीर प्रभु करे छे केवी अवस्थामां रहीने ध्यान करे छे. ते बतावे छे.

उत्कुडुक गोदोहिक वीरासन विगेरे आसन धारीने मुख विगेरेनी चंचळ चेष्टाने छोडीने धर्म ध्यान के शुक्ल ध्यान ध्याये छे.

प्र०—त्यां शुं ध्येयने भगवान धारे छे? ते कहे छे. उंचे, नीचे तथा तीरच्छा लोकमां जे परमाणु तथा जीव विगेरे विद्यमान छे, तेने द्रव्य पर्याय नित्य अनित्य विगेरे रूपपणे ध्यावे छे. तथा अंतःकरणनी पवित्र समाधिने देखता प्रतिज्ञा रहित बनीने ध्यान करे छे. (१४)

अकसाई विगयगेही य सद्दरूवेसु अमुच्छिए झाई । छउमत्थोऽवि परक्कममाणो; न पमायं सइंपि कुविरथा ॥१५॥ सयमेव अभिसमागम्म, आयएजोगमायसोहीए । अभिनिव्वुडे अमाइल्ले, आवकहं भगवं समियासी ॥१६॥ एस विहि अणुक्कंतो, माहणेण मईमया । बहुसो अपडिन्नेण, भगवया एवं रियंति ॥१७॥ त्तिबेमि ९-४ ब्रह्मचर्यश्रुतस्कंधे नवमाध्ययने चतुर्थ उद्देशकः

कषाय रहित (क्रोध विगेरेथी पांपण विगेरे चडाव्या विना) तथा गृद्ध पणुं दूर करीने तथा शब्द विगेरेमां मूर्च्छा राख्या

विना ध्यान करे छे, मनने अनुकूलमां राग नथी तेम प्रतिकूलमां द्वेष नथी. तथा ज्ञानआवरण, दर्शनावरण, मोहनीय, अंतराय, ए चार कर्म विद्यमान होवाथी छद्मस्थ हता, तो पण तेमणे विविध संयमना अनुष्ठानमां पराक्रम बतावीने कषाय विगेरे प्रमादने एकवार पण न कर्यो, (१५) तथा पोते पोताना आत्माथी तत्वने जाणीने संसार स्वभाव जाणनारा भगवान स्वयंबुद्ध बनी तीर्थ प्रवर्तन करवा उद्यम कर्यो. कह्युं छे केः—

आदित्यादिर्विबुधविसरः सारमस्यां त्रिलोक्या—मास्कन्दन्तं पदमनुपमं यच्छिवं त्वामुवाच; ॥
तीर्थं नाथो लघुभवभयच्छेदि तूर्णं विधत्स्वे—त्येतद्वाक्य त्वदधिगतये नो किमु स्यान्नियोगः ? ॥१॥

आदित्य विगेरे विबुधोनो समूह (नव लोकांकित देवो) छे, तेमणे तेमने कह्युं के हे नाथ ! आ त्रण लोकमां साररूप अनुपम जे शीघ्र भवोना भय छेदनार अने शिवपद आपनार तीर्थ (जैन शासन) छे. तेमने शीघ्र स्थापन करो ! आ प्रमाणे आवुं वाक्य तमारी स्मृति माटे काने न पड्युं होत, तो आ नियोग केवी रीते थात ? तथा तीर्थ प्रवर्त्तन माटे केवी रीते भगवाने उद्यम कर्यो ते बतावे छेः—

आत्म शुद्धिवडे एटले पोतानां कर्मनो क्षय उपशम तथा क्षय करवावडे सुप्रणिहित मन वचन कायाना योगो जे आयत योग छे, तेमने निर्मळ करी तथा विषय कषायो विगेरेने उपशम विगेरेथी दूर करवाथी ठंडी गुण प्राप्त करेला (शांत) भगवान छे. तथा माया रहित तेज प्रमाणे क्रोध मान लोभ रहित बनी जीवतां सुधी पांच समितिए समित (उपयोग राखी वर्त्तन करनारा) तथा त्रण गुप्तिथी गुप्त बनीने रह्या हता. (१६)

उद्देशो समाप्त करवा कहे छे. आ प्रमाणे शास्त्रमां बतावेली विधिए श्री वर्द्धमानस्वामी जेओ चार ज्ञान युक्त छे, तेमणे अनेक प्रकारे नियणुं कर्या विना आचर्यो, कारण के ते प्रमाणे बीजो मुमुक्षु पण भगवानना दाखलाथी मोक्ष आपनार मार्गवडे आत्महितने आचरतो विचरे, आ प्रमाणे सुधर्मास्वामी जंबूस्वामीने कहे छे. ते हुं कहुं छुं. जे वीर प्रभुना चरणनी सेवा करतां में सांभळ्युं छे.

आ प्रमाणे सूत्रानुगम तथा सुत्रालापक निष्पन्न निक्षेप सूत्र स्पर्शिक निर्युक्ति सहित वर्णव्यो छे. हवे नयोनुं वर्णन करे छे. नैगम संग्रह व्यवहार ऋजुसूत्र शब्द समभिरूढ एवंभूत ए प्रमाणे सामान्यथी ७ नय छे. ते संमतितर्क विगेरेमां लक्षणथी अने विधानथी विस्तारथी कह्या छे, माटे अहींया तेज नयोने ज्ञान क्रिया ए बंने नयोमां समावीने समासथी कहीए छीए.

आ आचारांग सूत्रना अधिकारमां ज्ञान क्रिया एम बे नयोनो समावेश थाय छे, तेथी तथा ते ज्ञान क्रियाने आधिन मोक्ष होवाथी, अने मोक्ष माटे शास्त्रनी प्रवृत्ति छे, एम जाणवुं, अने अहींआं ज्ञान तथा क्रिया परस्पर संबंध राखीनेज विवक्षित कार्य सिद्धिमां समर्थ छे, पण एकलुं ज्ञान के एकली क्रिया समर्थ नथी, माटे अहीं ते बे ज्ञान क्रिया नयने समजावीए छीए.

ज्ञान नयवाळानो अभिप्राय.

ज्ञान प्रधान छे, पण क्रिया नहीं, कारणके समस्त (त्था) हेय पदार्थने त्यागवा, उपादेयने स्वीकारवा, ए प्रवृत्ति ज्ञानने आधीन छे. तेज बतावे छे, के सारी रीते निश्चय करेला सम्यग् ज्ञानथी प्रवर्त्तन करनारो अर्थ क्रियानो अर्थी पोतानुं कार्य बगाडतो नथी. कह्युं छे के.

विज्ञप्तिः फलदा पुंसां, न क्रिया फलदा मता। मिथ्याज्ञानात् प्रवर्त्तस्य, फलासंवाददर्शनाद् ॥ १ ॥

ज्ञान पण निष्फळ जाय छे, कारण के ते ज्ञाननुं अर्थपणुं क्रिया साथे छे, कारण के जेनी जे अर्थ माटे प्रवृत्ति होय, तेनुं तेमां प्रधानपणुं छे, अने ते सिवायनुं अप्रधान (गौण) छे, ए न्याय छे, संविद् वडे विषय व्यवस्थाननुं पण अर्थ क्रियापणाथी अर्थपणुं क्रियानुं प्रधानपणुं बतावे छे, अन्वय व्यतिरेको पण क्रियामां सिद्ध थाय छे, कारण के सम्यक् चिकित्सानी विधि जाणनारो यथार्थ औषधनी प्राप्ति करे, तो पण उपयोग क्रिया रहित होय तो ते वैद रोगने दूर करी शकतो नथी. तेज कह्युं छे. के—

शास्त्राण्यधीत्यापि भवंति मूर्खाः । यस्तु क्रियावान् पुरुषः स विद्वान् ॥
संचिन्त्यतामौषधमातुरं हि । किं ज्ञानमात्रेण करोत्यऽरोगम् ॥१॥

शास्त्रोने भणीने पण केटलाक क्रिया न करनारा मूर्खा होय छे, पण जे थोडुं भणेलो होय पण क्रिया करनारो होय ते विद्वान् छे. कारण के औषध चिंतवो. पण ते चिंतवेलुं औषध विना क्रिया करे शुं रोगीने निरोगी बनावी शकशे के ? वळी—

क्रियैव फलदा पुंसां, न ज्ञान फलदं मतं; यतः स्त्रीभक्ष्यभोगज्ञो, न ज्ञानात् सुखितो भवेत् ॥ १ ॥

पुरुषोने क्रियाज फलदायी छे. पण ज्ञान फलदायी नथी कारण के स्त्री.खावाना पदार्थ, तथा भोगववानी वस्तुओनो जाणनार एकला ज्ञानथी सुखीओ थतो नथी ! पण ते क्रियाथी युक्त होय ते माणस पोतानी इच्छा प्रमाणे अर्थ मेळवनारो थाय छे.

जो पूछता हो के केवी रीते ! तो कहुं छुं. के " निश्चयथी देखेलामां न उत्पन्न थएलुं नथी, " अने ज्यां सकल (बधा) लोकमां प्रत्यक्ष सिद्ध अर्थ होय त्यां बीजुं प्रमाण मागी शकाय नहीं. ! तथा परलोकनुं सुख वांच्छतां होय, तेमणे पण तप चारित्रनी क्रियाज करवी, जिनेश्वरनुं वचन पण तेज कहे छे.

पुरुषोने जे ज्ञान छे, ते फळ देनारुं छे, पण क्रिया फळदायी नथी. कारण के मिथ्या ज्ञानवाळो क्रिया करवा जाय तो तेनुं अयोग्य फळ साक्षात् देखाय छे, अने सम्यग् प्रकारे ज्ञानथीज पार पहोंचाय छे, तथा विषय व्यवस्थितिनुं समाधान ज्ञान पूर्वक थाय छे, तथा बधा दुःखोनो नाश ज्ञानथीज थाय छे, अने ज्ञाननुंज अन्वयव्यतिरेकपणुं छे. एटले ज्ञान होय तो फळनी सिद्धि अने ज्ञान न होय तो फळनी असिद्धि छे; माटे दरेक रीते ज्ञाननुं प्रधानपणुं छे, ते बतावे छे. ज्ञानना अभावे अनर्थ दूर करवा माटे तैयारी करे तो पण करवा जतां अज्ञानताथी पतंगीया माफक अनर्थमां झीपलाइ जाय छे, अने ज्ञानना सद्भावे बधा अर्थोने अने अनर्थना संशयोने विचारीने यथाशक्ति विघ्नोने दूर करे छे, तेमज आगम पण कहे छे, "पढमं नाणं तओ दया" सूत्र छे. आ बधुं क्षायोपशमिकज्ञान आश्रयी कह्युं, अने क्षायिकने आश्रयी पण तेज प्रधान छे, कारण के नमेला सुर असुर देवताना मुकुटोना समुदायोनी वेदिकामां जेमना चरण युगलनी पीठ छे, तथा भव समुद्रना तटे पहोंच्या छे.

तथा दीक्षा लीधी छे, त्रण लोकना बंधु छे, तप चारित्र सारीरीते आदरवा छतां पण ज्यां सुधी जीव अजीव विगेरे बधा पदार्थोनुं परिच्छेद करनार घनघाति कर्म समूह क्षय थवारूप केवळज्ञान प्राप्त न थाय त्यां सुधी ते भगवानने मोक्ष प्राप्ति थती नथी, माटे ज्ञानज युक्तिए युक्त आ लोक परलोक फळनी इच्छित प्राप्ति करनार सिद्ध थाय छे,

क्रिया वादीनो नय (अभिप्राय)

क्रियाज आलोक परलोकनुं इच्छित फळनी प्राप्तिनुं कारण छे. कारण के ते युक्तिए युक्त छे. जो तेम न होय तो ज्ञानवडे देखवा छतां पण अर्थ क्रियाना समर्थन अर्थमां प्रमाता प्रेक्षा पूर्वकारी छतां पण जो छोडवा लेवारूप प्रवृत्ति क्रिया न करे तो तेनुं

चेइयकुलगणसंघे, आयरियाणं च पवणय सुए य। सव्वेसुऽवि तेण कयं, तवसंजममुज्जमन्तेणं ॥ १ ॥
चैत्य कुळ गण संघ आचार्य प्रवचनश्रुत, ए वधामां पण तेणे तप अने संयममां उद्यम करवाथी कर्युं जाणवुं, माटे आ
क्रियाज स्वीकारवी, कारण के तीर्थंकर विगेरेए पण क्रिया रहित ज्ञानने पण अफळ कह्युं छे वळी कह्युं छे के—
सुबहुं पि सुअमधीतं, किं काहि चरण विप्पहूण (मुक्त) स्स? अंधस्स जह पलित्ता, दीवसतसहस्सकोडिवि ॥१॥
घणाए सिद्धांत भण्यो होय, पण जो चारित्र रहित होय तो ते शुं करी शके? जेमके घरमां लाखो करोडो दीवा कर्या होय
तो पण अंधो केवी रीते कार्य सिद्ध करी शके? अर्थात् देखवानी क्रियामां विफल होवाथी तेने दीवा नकामा छे. वळी क्षायोप-
शमिक ज्ञानथी क्रिया प्रधान छे, एम नहि, पण क्षायिक ज्ञानथी पण क्रिया प्रधान छे, जेमके जीव अजीव विगेरे संपूर्ण वस्तु
परिच्छेदक केवळज्ञान विद्यमान होय, पण ज्यां सुधी क्रिया समाप्त करनारुं अयोगी गुणस्थाननुं 'ध्यानरूप क्रियापणुं' न फरसे,
त्यां सुधी भवधारणीय कर्मनो उच्छेद थाय नही, अने तेनो उच्छेद न थवाथी मोक्ष प्राप्ति पण न थाय, माटे ज्ञान प्रधान नथी,
पण चरणनी क्रियामां आलोक अने परलोकना इच्छित फळनी प्राप्ति छे, माटे ते क्रियाज प्रधान फळने अनुभवे छे.
आ प्रमाणे ज्ञान विना सम्यक् क्रियानो अभाव छे. अने ते क्रियाना अभावथी अर्थ सिद्धि माटे ज्ञाननुं वैफल्य छे. आ प्रमाणे
वंने नयवाळो पोताना नयनी सिद्धि करी तेथी सामान्य बुद्धिवाळो शिष्य व्याकुल मतिवाळो बनीने गुरुने पूछे छे के आमां सत्य
तत्व शुं छे? आचार्यनो उत्तर—हे देवोने प्रिय भाइ! अमे तो कह्युं छेज? पण तुं भूली गयो! कारण के ज्ञान तथा क्रियाना
अभिप्रायो वन्ने एक बीजाने आधारेज वधा कर्म कंदना उच्छेदरूप मोक्षनां कारणो छे तेनुं दृष्टांत.

इति श्रीमद्भद्रबाहुस्वामिसंदृब्धनिर्युक्तिसंकलिताचाराङ्गप्रथमश्रुतस्कन्धस्य वृत्तिः श्रीवाहरिगणिविहितसाहाय्यकेन श्रीशीलाङ्काचार्येण तत्त्वादित्यापराभिधानेन विहिताऽऽयाता संपूर्त्तिम् ।

स्कंध २ जो (अध्ययन पांचमुं)

जयत्यनादिपर्यन्तमनेकगुणरत्नभृत । न्यक्कृताशेषतीर्थेशं तीर्थं तीर्थाधिपैर्नुतम् ॥ १ ॥

अनादि, अनंत काळ रहेनारुं, अनेक गुण रत्नोथी भरेलुं, बधा मतवाळाने सीधे रस्ते लावनार अने तीर्थंकरोए नमस्कार करेलुं एवुं तीर्थ (जैन शासन) जयवंतु वर्त्ते छे,

नमः श्रीवर्द्धमानाय, सदाचारविधायिने । प्रणताशेषगीर्वाणचूडारत्नार्चितांह्रये ॥ २ ॥

सदाचार बतावनारा अने नमेला बधा देवताओना मुकुटना रत्नोथी जेना पग पूजीत छे. एवा श्रीवर्द्धमानस्वामीने नमस्कार थाओ.

आचारमेरोर्गदितस्य लेशतः, । प्रवच्मि तच्छेषिकचूलिकागतम् ॥

आरिप्सितेऽर्थे गुणवान कृती सदा । जायेत निःशेषमशेषितक्रियः ॥३॥

आचारांग सूत्ररूप मेरुपर्वतनी चूलिका समान आ चूलिकामां जे थोडो विषय आवेल छे, तेने थोडामां कहुं छुं कारणके कारण के हंमेशा कृत्य करनारो गुणवान पुरुष आरंभेला इच्छित अर्थमां बाकी रहेली क्रिया करवाथीज संपूर्णपणा(नी अर्थसिद्धि)ने पामे छे.

नव ब्रह्मचर्यअध्ययनरूप आचार प्रथम श्रुतस्कंध कह्यो, हवे अग्रश्रुतस्कंध आरंभे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे.

पूर्वे आचारना परिमाणने बतावतां कह्युं के—

नवबंभचेरमइओ अट्ठारसपयसहस्सिओ वेओ । हवइ य सपंचचूलो बहुबहुअयरो पयग्गेणं ॥ १ ॥

नव ब्रह्मचर्यवाळो, अढार हजार पदवाळो पंच चूला सहित पदोना अग्रवडे घणो घणो आ वेद (जैनागाम)आचारांग थाय छे.

तेमां प्रथम स्कंधमां नव ब्रह्मचर्य अध्ययनोने कह्यां, अने तेमां पण समस्त विवक्षित अर्थ कह्यो नथी अने कहेलो विषय पण संक्षेपथी कह्यो छे, जेथी न कहेवायेला विषयनो कहेवा माटे तथा संक्षेपमा कहेला विषयने विस्तारथी कहेवा तेना अग्रभूत (मुख्य) चार चुडाओ पूर्वे कहेला विषयनो संग्राहिकज अर्थ बतावे छे, तेथी ते अर्थवाळो आ बीजो अग्रश्रुत स्कंध छे, एथी आवा संबंधे आवेला आ स्कंधनी व्याख्या कहेवाय छे. नाम स्थापना सुगमने छोडी द्रव्य अग्रना निक्षेपा बताववा निर्युक्तिकार कहे छे.

दव्वो(१) गाहण(२) आएस(३) काल(४) कम(५) गणण(६) संचए(७) भावे(८) ॥
अग्गं भावे उ पहाण(१) बहुय(२) उवगारओ(३) तिविहं ॥ निर्युक्ति गाथा, ॥ २८५ ॥

द्रव्य अग्र बे प्रकारे छे, आगम अने नोआगम विगेरे छे. ते सिवाय व्यतिरिक्तमां द्रव्याग्र सचित्त अचित्त मिश्र द्रव्यना वृक्ष (झाड) कुंत [भाला] विगेरेनो जे अग्रभाग छे ते लेवो. अवगाहना अग्र जे जे द्रव्यनो नीचलो भाग अवगाहना करे ते अवगाहना अग्र छे. जेमके मनुष्य क्षेत्रमां मेरु छोडीने बीजा पर्वतोनी उंचाइनो चोथो भाग जमीनमां दटायेलो छे अने मेरु पर्वतनो एकह-जार जोजन भाग दटायेलो छे.

आदेश अग्र—आदेश कराय ते आदेश छे अने ते व्यापारनी नियोजना छे. अहीं अग्र शब्द परिमाण वाची तेथी ज्यां परिमित पदार्थोनो आदेश देवाय ते आदेश अग्र छे. ते आ प्रमाणे—त्रण पुरुषोवडे जे कृत्य कराय छे अथवा तेमने जमाडे छे.

कालाग्र—अधिकमास छे. अथवा अग्र शब्द परिमाणवाचक छे, तेमां अतीतकाल अनादि छे. अनागत [आवनारो] भविष्य काळ अनंत छे अथवा सर्वद्दा—संपूर्ण काळ छे.

क्रमाग्र—परिपाटीवडे अग्र ते क्रमाग्र छे. आ द्रव्यादि चार मकारनुं छे, तेमां द्रव्याग्र ते एक अणुथी बे अणु अने बे अणुथी त्रण अणु विगेरे छे. क्षेत्राग्र-एक मदेशना अवगाढथी बे मदेशना अवगाढ सुधी, बे मदेशना अवगाढथी त्रण मदेश अवगाढ विगेरे छे.

कालाग्र—एक समयनी स्थितिथी बे समयनी स्थिति सुधी, बे समयनी स्थितिथी त्रण समयनी स्थिति सुधी.

भावाग्र—एक गुण काळाशथी बे गुण काळाश, बे गुण काळाशथी त्रण गुण काळाश विगेरे छे.

गणना अग्र—सख्या धर्म स्थान ते, एक स्थानथी बीजा दश स्थान सुधी ते दश गुणो जेम एक-दश-सो-हजार.

संचय अग्र—संचित द्रव्यना उपर जे छे, ते ताम्र उपस्कर सचित्तना उपर शंख छे.

भावाग्रना त्रण प्रकार—१ मधान अग्र, २ मभूत अग्र, ३ उपकार अग्र, तेमां मधान अग्र सचित्त, अचित्त, मिश्र-एम त्रण मकारे छे. सचित्त पण बे पगवाळां चार पगवाळां अपद विगेरे त्रण भेदें छे, तेमां द्विपदमां तीर्थङ्कर, चोपदमां सिंह, अपदमां कल्पवृक्ष छे. अचित्तमां वैडुर्य विगेरे, मिश्रमां तीर्थङ्करज दागीनाथीज अलंकृत होय ते, मभूत अग्र ते अपेक्षा राखनार छे. जेमके—

" जीवा पोग्गल समया दव्व पएसा य पज्जवा चेव । थोवाऽणंताणंता विसेसमहिया दुवे णंता ॥ १ ॥ "

१ जीव, २ पुद्गलो, ३ त्रणे कालना समयो, ४ द्रव्यो, ५ मदेशो, ६ पर्यवो. १ स्तोक [थोडा], २ अनंत गुणा, ३ अनंत गुणा, ४ विशेषअधिका बे अनंता [अनंत अनंत गुणा.]

आ बधामां एक पछी एक अग्र छे, अने पर्याय अग्र तो सौथी अग्र छे, उपकार अग्र तो पूर्वे कहेला विस्तारथी अने न कहेला वतावाथी उपकारमां वर्त्ते छे, जेमके—

दशवैकालिक सूत्रमां जे विषय कहेवानो बाकी रह्यो होय ते चुडामां कहेवाय–एवी बे चुडा दशवैकालिकमां छे. अथवा उपकार अग्र ते आ आचार श्रुतस्कंधनी चुडानो विषय छे अने तेथी उपकार अग्रनुंज अहीं प्रयोजन छे, अने ते निर्युक्तिकार कहे छे.

उवयारेण उ पगयं आयारस्सेव उवरिमाइं तु । रुक्खस्स य पव्वयस्स य जह अग्गाइं तहेयाइं ॥ २८६ ॥

आपणे अहींया उपकार अग्रथी अधिकार [प्रयोजन] छे. कारण के आ चूडाओ आचाराङ्गसूत्रना उपर वर्त्ते छे, एटले आचाराङ्गना विषयनेज विशेष खुलासाथी कहेवा आ चूडाओ गोठवायेली छे, जेमके वृक्षने अग्र[टोच]होय छे, तथा पहाडने टोच (शीखर)होय छे अने बाकीना अग्रना निक्षेपानुं वर्णन तो शिष्यनी मति खीलववा माटे छे तथा तेने लीधे उपकार अग्र सुखेथी समजी शकाय. कह्युं छे के

उच्चारिअस्स सरिसं, जं केणइ तं परूवए विहिणा । जेणऽहिगारो तंमि उ, परूविए होइ सुहगेज्झं ॥ १ ॥

जे कहेवानुं होय तेना जेवा पदार्थो विधिए कहेवाथी जेनावडे अधिकार छे तेमां पण बीजा सरखा पदार्थो सांभळवाथी कहेवानो मुख्य पदार्थ पण सुखेथी ग्रहण कराय छे. तेमां हमणां आ कहेवुं जोइए के आ चूलाओ [अग्रभागो] कोणे रची छे? शा माटे? अथवा क्यांथी उद्धरी ते त्रणनो खुलासो करे छे:—

थेरेहिऽणुग्गहट्ठा सीसहिअं होउ पागडत्थं च । आयाराओ अत्थो आयारंगेसु पविभत्तो ॥ २८७ ॥

श्रुतज्ञानना पारंगामी वृद्ध पुरुषो जे चौद पूर्वी छे तेमणे आ रची छे, तथा शिष्यना उपर अनुग्रह लावीने के एओ सहेलथी समजे. तथा अप्रकट (गुप्त) अर्थ खुल्लो थाय माटे आचारांग सूत्रमांथी आ बधा विषयोने विस्तारथी कह्यो छे. हवे जे अध्ययनमांथी जे अधिकार लीधो छे. ते विभाग पाडीने कहे छे,—

तेज प्रमाणे पांचमुं अध्ययन 'आवंति' नामनुं छे. तेना चोथा उद्देशामां आ सूत्र छे, "गामाणुगामं दूइज्जमाणस्स दूज्जायं दुप्परिक्कंतं इत्यादि" आ सूत्रथी 'इर्या' समिति संक्षेपथी वर्णवी. तेथी इर्या अध्ययन रच्यु छे; तथा छट्ठा अध्ययनना पांचमा उद्देशामां आ सूत्र छे, "आ इक्खइ विहयइ किट्टइ धम्मकामी" आथी भाषा जात अध्ययन रच्युं छे तेम तुं जाण. ॥२८९॥

सत्तिक्कगाणि सत्तवि निज्जुढाइं महापरिन्नाओ । सत्थपरिन्ना भावण निज्जूढा उ धुय विमुत्ति ॥ २९० ॥

आयारपकप्पो पुण पच्चक्खाणस्स तइयवत्थूओ । आयारनामधिज्जा वीसइमा पाहुडच्छेया ॥ २९१ ॥

तथा महापरिज्ञा नामना सातमा अध्ययनमां सात उद्देशा हता, तेमांथी एकेक लेवाथी सात लीधा छे. तथा शस्त्र परिज्ञामांथी भावना अधिकार लीधो छे, तथा धुतअध्ययनना बीजा चोथा उद्देशामांथी विमुक्ति अध्ययन लीधुं छे. ॥९॥

तथा आचार प्रकल्प ते निशीथसूत्र छे अने ते प्रत्याख्यान पूर्वनी त्रीजी वस्तु छे तेमां २० मुं पाहुड आचार नामनुं छे तेमांथी लीधेल छे. (आ पांचमी चूडा जुदी पाडी छे.)

ब्रह्मचर्यनां नव अध्ययनोथी आचार अग्र (चूलिकाओ) रचेल छे. एथी निर्युहन [रचवा] ना अधिकारथीज ते शस्त्रपरिज्ञा अध्ययनथीज ते आचार अग्र (चूला) रची छे, ते बतावे छे.

अव्वोगडो उ भणिओ सत्थपरिन्नाय दंडनिक्खेवो । सो पुण विभज्जमाणो तहा तहा होइ नायव्वो ॥ २९२ ॥

अव्यक्त दंड निक्षेपो हतो ते बताव्यो छे, एटले प्राणीओने पीडारूप जे दंड छे, तेनो निक्षेप (परित्याग) छे, अर्थात् संयम छे, ते शस्त्रपरिज्ञा अध्ययनमां गुप्त रीते कह्यो हतो, तेथी ते संयमनेज जुदा जुदा भाग पाडीने आठे अध्यनमां अनेक

बिइअस्स य पंचमए अट्ठमगस्स बिइयंमि उद्देसे। भणिओ पिंडो सिज्जा वत्थं पाउग्गहो चेव ॥ २८८ ॥

पंचमगस्स चउत्थे इरिया वण्णिज्जई समासेणं। छट्ठस्स य पंचमए भासज्जायं वियाणाहि ॥ २८९ ॥

ब्रह्मचर्यनां नवे अध्ययनोमांथी वीजुं लोकविजय अध्ययन छे. तेना पांचमां उद्देशामां आ सूत्र छे, " सव्वामगंधं परिन्नाय निरामगंधो परिव्वए. " तेमां आम शब्दथी हणवुं, हणाववुं, हणताने अनुमोदवुं ए त्रण कोटी लीधी छे. गंध शब्द लेवाथी वीजी त्रण लीधी छे. आ छए अविशुद्ध कोटी छे ते नीचे प्रमाणे छे.

हणे हणावे हणताने, हणताने अनुमोदे, रांधे रंधावे रांधताने अनुमोदे ते छ छे. तथा ते अध्ययनमांज आ सूत्र छे. " अदिस्समाणो कयविक्कएहिं " आ सूत्रथी त्रण विशोधि कोटी लीधी छे. खरीद करे, खरीद करावे अने खरीद करनारने अनुमोदे ते त्रण छे, तथा आठमा विमोह (विमोक्ष) अध्ययनना वीजा उद्देशामां आ सूत्र छे—

"वडिया विहरिज्जा तं भिक्खू परक्कमेज्जा चिट्ठेज्जवा निसीएज्ज वा तुयट्टिज्ज वा सुसाणंसि वा " इत्यादि थी लइने "भिक्खु गाहावती उवसंकमितु वएज्जा अहमाउसंतो समणा! तुब्भट्ठाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामीच्चं" इत्यादि,

आ वधाने आश्रयीने ११ पिंडेषणाओ रची छे, तथा तेज वीजा अध्ययनमां पांचमा उद्देशामां आ सूत्र छे, " से वत्थं पडिग्गहं कंवलं पायपुंछणं उग्गहं च कडासणं " इति, तेमां वस्त्र कांवळ पादपुंछन लेवाथी वस्त्र एषणा लीधी. पात्रां लेवाथी पात्रैषणा लीधी छे, अवग्रह शब्दथी अवग्रह (इंद्र विगेरेनो पांच प्रकारनो) छे ते लीधी कटाशन लेवाथी शय्या लीधी,

प्रकारे वर्णव्यो छे, एम जाणवुं.

प्र०—आ संयम संक्षेपथी कहेलो छे, ते केवी रीते विस्तारथी कहेवाय छे? ते कहे छे.

एगविहो पुण सो संजमुत्ति अज्झत्थ बाहिरो य दुहा । मणवयणकाय तिविहो चउव्विहो चाउजामो उ ॥२९३॥

अविरतिनो त्यागरूप एक प्रकारनो संयम छे अने तेज आध्यात्मिक [अभ्यंतर] अने बाह्य एम बे भेद थाय छे, अने मन वचन कायाना योगना भेदथी त्रण प्रकारनो छे, तथा चार महाव्रतना भेदथी चार प्रकारनो छे,

पंच य महव्वयाइं तु पंचहा, राइभोअणे छट्टा । सीलंगसहस्साणि य आयारस्सप्पवीभागा ॥ २९४ ॥

पांच महाव्रतना भेदथी पांच प्रकारनो अने रात्रिभोजन विरमण मेळवतां छ प्रकारे छे, ए प्रमाणे अनेक प्रक्रियाथी भेद पाडेला १८ हजार शीलांगना भेद सुधी परिमाणवाळो संयम थाय छे.

प्र०—पण आ संयम केवो छे? उ०—ते प्रवचनमां पांच महाव्रतना भेद तरीके वर्णवाय छे ते कहे छे.

आइक्खिउं विभइउं विन्नाउं चेव सुहतरं होइ । एएण कारणेणं महव्वया पंच पन्नत्ता ॥ २९५ ॥

पंच महाव्रतरूपे व्यवस्थापेलो होय, तो सुखेथी कहेवाय अने शिष्यने सुखेथीज समजाय, ए कारणथीज पांच महाव्रतो बतावेछे, अने ए पांच महाव्रतो अस्खलित (संपूर्ण) होय तोज फलवाळा (सिद्धि आपनार) थाय छे, तेथी तेनी रक्षामां यत्न करवो, ते कहे छे.

तेसिं च रक्खणट्ठा य भावणा पंच पंच इक्किक्के । ता सत्थपरिन्नए, एसो अब्भितरो होई ॥ २९६ ॥

ते महाव्रतोनी दरेकनी पांच पांच वृत्ति समान भावनाओ छे, ते बधी आ बीजा अग्रश्रुत स्कंधमां कहेवाय छे, एथी आ

शस्त्रपरिज्ञा अध्ययनमां अभ्यंतर थाय छे

हवे चूडाओनुं यथास्व (पोतानुं) परिमाण कहे छे.

जावोग्गहपडिमाओ पढमा सत्तिक्कगा विइअचूला । भावण विमुत्ति आयारपकप्पा तिन्नि इअ पंच ॥ २९७ ॥

पिंडैपणा अध्ययनथी आरंभीने अवग्रह प्रतिमा अध्ययन सुधीमां सात अध्ययनोनी पहेली चूडा छे, सात सातनी एकेक ए बीजी चूडा छे, भावना नामनी त्रीजी छे, अने विमुक्ति नामनी चोथी चुडा छे. आचार प्रकल्प निशीथ छे, ते पांचमी चुडा छे, ते चुडानो नाम विगेरे निक्षेपो छ प्रकारनो छे. नाम स्थापना सुगम छे, द्रव्य चुडा व्यतिरिक्तमां–सचित्तमां कुकडानी, अचित्तमां मुकुटना चुडानी मणि छे. मिश्रमां मयूरनी छे, क्षेत्र चुडामां लोक निष्कुट रुप छे, काल चुडामा अधिक मासना स्वभाववाळी, अने भाव चुडामां आज चुडा छे. कारण के ते क्षायोपशमिक (श्रुतज्ञान) मां वर्त्ते छे. आ सात अध्ययन रुप छे, तेमां प्रथम अध्ययन पिंडैपणा छे, तेना चार अनुयोगद्वार छे. नामनिष्पन्न निक्षेपामां पिंडैपणा अध्ययन छे, तेना निक्षेपद्वारे सर्वे पिंड निर्युक्तिओ अहीं कहेवी, हवे सूत्रानुगममां अस्खलित विगेरे गुण युक्त सूत्र उच्चारवु जोइए, ते कहे छे.

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा–असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा पाणेहिं वा पणगेहिं वा बीएहिं वा हरिएहिं वा संसत्तं उम्मिस्सं सीओदएण वा ओसित्तं रयसा वा परियासियं वा तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफासुयं अणेसणिज्जंति मन्नमाणे लाभेऽवि संते नो पडिग्गाहिज्जा ॥ से य आहच्च पडिग्गहे सिया से तं आयाय

एगंतमवक्कमिज्जा एगंतमयक्कमित्ता अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा अप्पंडे अप्पपाणे अप्पबीए अप्पहरिए अप्पोसे अप्पुदए अप्पुत्तिंगपणगदगमट्टियमक्कडासंताणए विगिंचिय २ उम्मीसं विसोहिय २ तओ संजयामेव भुंजिज्ज वा पीइज्ज वा, जं च नो संचाइज्जा भुत्तए वा पायए वा से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा, अहे झामथंडिलंसि वा अट्ठिरासिंसि वा किट्टरासिंसि वा तुसरासिंसि वा गोमयरासिंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव परिट्ठविज्जा ॥ (सू० १)

(से शब्द मगध देशमां पहेली विभक्तिना निर्देशमां वपराय छे. तेथी) जे कोइ भिक्षार्थी निर्वाह करनार भावभिक्षु मूळ उत्तरगुण धारनारो विविध अभिग्रह (तपविशेष) करनारो उत्तम साधु होय अथवा साध्वी होय, ते भावभिक्षु के साध्वी अशाता वेदनीय विगेरेना कारणोथी आहार ग्रहण करे छे, ते बतावे छे.

वेअण १ वेआवच्चे २ इरियट्ठाए य ३ संजमट्ठाए ४ तह पाणवत्तियाए ५ छट्ठं पुण धम्मचिंताए ॥ १ ॥ "

१ अशाता वेदनिय कर्मदुर करवा. २ बीजा साधुओनी वेआवच्च करवा ३ इर्या समिति पाळवा माटे, ४ संयम पाळवा माटे ५ जीवित धारण करवा ६ अने धर्मचिंतवन करवा माटे आहार लेवाय छे, उपर बतावेला कारणोमांथी कोइपण कारणे आहारनो अर्थी बनीने गृहस्थना घरे जाय; प्र. शामाटे? उ० 'पिंडवाय पडियाए' भीक्षा (नो लाभ तेनी प्रतिज्ञा ते) अहीं मने मळशे, तेथी त्यां पेसीने अशन विगेरे जाणे, केवी रीते? ते कहे छे. प्राणि ते '२ सजा' (वासी पाणीवाळा रांधेला अनाजमां बेइंद्रिय विगेरे झीणा जीव उत्पन्न थाय छे ते) देखीने ते जीवो होय तो गोचरी न लेवी, तेज प्रमाणे पनक (उल आवे छे ते)

जोवी, तथा घउंना दाणा विगेरे अडकेल होय, हरित ते दरो जुन्हार विगेरे अंकुरावाळुं लीलुं घास होय, तेनी साथे मिश्र थइ गयुं होय, तथा काचा पाणीथी भींजायलुं होय, अथवा सचित्त रजथी परिगुंडित (खरडायेलुं) भोजन पाणी खादिम के स्वादिम होय ते चारे प्रकारनो आहार देनारना हाथमां होय के गृहस्थना वासणमां होय, ते सचित्त अथवा आधाकर्म विगेरे दोषथी अनेषणीय (दोषित) होय एवुं जाणे तो ते भावभिक्षु मळतुं होय, तो पण न ले, आ उत्सर्गनी विधि छे, हवे अपवादनी विधि कहे छे. के द्रव्यादि एटले द्रव्य क्षेत्र काळ भाव विचारीने जरुर पडतां लेवुं पडे तो ले पण खरो ते बतावे छे, द्रव्यथी ते द्रव्य जरुरनुं होय, अने बीजे मळवु दुर्लभ होय, तथा क्षेत्रथी ते बधा साधुने साधारण गोचरी मळे तेम न होय एटले लोको दृष्टि रागी होय अथवा विशेषथी अन्यदर्शनीना रागी होय? कालथी दुकाल विगेरे होय. अने भावथी ग्लान [मंदवाड] विगेरे होय, विगेरे कारणो होय तो गीतार्थ साधु लाभ विशेष होय अने दोष ओछो लागतो होय तो ते ले.

वळी कोइ वखत अजाणपणे जीवातवाळुं अथवा जीव उत्पन्न थाय (तेवुं विदळ विगेरे) उन्मिश्र भोजन विगेरे लीधुं होय तो तेनी परठववानी विधि कहे छे. "से अहच्च इत्यादि" एटले कोइवार उपयोग राखवा छतां पण भूलथी ओचिंतु संसक्त विगेरे भोजन लेवायुं होय तो, ते 'अनाभोग' देनार, लेनार ए बेना भेदथी चार प्रकारनो थाय छे, [जेमके (१) साधुनो उपयोग होय गृहस्थनो न होय, [२] ग्रहस्थनो उपयोग होय साधुनो न होय, [३] बन्नेनो उपयोग न होय, (४) बन्नेनो उपयोग होय.] आवो आहार अशुद्ध आवेलो जणाय तो ते आहार लइने एकांतमां जाय, एटले ज्यां गृहस्थ लोक देखे नहि, तेम आवे पण नहि, ते एकांत स्थळ अनेक प्रकारनुं होय छे. ते बतावे छे.

आराम, उपाश्रय (अथ शब्द लोक आवता न होय तेवो विशिष्ट प्रदेशना संग्रह माटे छे.) अथवा शून्यगृह विगेरे स्थळ होय ते स्थळ केवुं होय, ते कहे छे. (अल्पशब्द अभाववाचक छे.) ज्यां इंडा न होय, बीज, हरित, ठार, काचुं पाणी, तथा उतिंग घासना अग्र भागे पाणीनां बिंदु होय ते, पनक लीलण फूलण होय, वधारे पाणीथी भींजायेली माटी होय, मर्कट ते सूक्ष्म जीव अथवा करोलीयानां जाळां जेमां तेना बच्चां होय छे, ते दरेक जीवथी रहित आराम विगेरे स्थळे जइने पूर्वे लीधेला आहारमां जे जीव मिश्रित होय ते देखीदेखीने अशुद्ध आहारने त्यागवो, अथवा भविष्यमां जीव थाय तेवुं साथवो विगेरे होय तेमां जीवो जोइजोइने तेनुं भोजन दूर करीने खावा जेवु बाकी शुद्ध रह्युं होय ते बरोबर जाणीने पोते रागद्वेष छोडीने खाय अथवा पीए कह्युं छे के—

वायालीसेसणसंकडंमि गहणंमि जीव ! ण हु छलिओ । इण्हिं जह न छलिज्जसि भुंजंतो रागदोसेहिं ॥ १ ॥

बेंताळीस दोष गोचरीना छे. तेना संकटमां हे जीव ! तुं प्रथम ठगायो नथी, तेम हवे पण गोचरी करतां रागद्वेष वडे ठगातो नहीं!

रागेण सइंगालं दोसेण सधूमगं वियाणाहि । रागदोसविमुक्को भुंजेज्जा निज्जरापेही ॥ २ ॥

रागथी अंगार दोष थाय छे, द्वेषवडे धूम्र दोष लागे छे, माटे रागद्वेषथी रहित बनी सकामनिर्जरानी इच्छा राखी गोचरी करजे! अने जे आहार विगेरे खावामां के पीवामां वधारे होय ते न खवाय, अथवा अशुद्ध पृथक् करवुं अशक्य होय तो परठववुं जोइए, तेथी ते भिक्षु तेवा वधेला के अशुद्ध आहारने लेइने एकांतमां जाय, एकांतमां जइने ते आहारने परठवे, हवे ज्यां परठवे, ते बतावे छे (अथनो अर्थ पछी छे, वा नो अर्थ अथवा छे) [झामेति] बळेलुं स्थान, [इंटना निभाडानी जग्या] अथवा अस्थि अचित्त ठळीयाना ढगलामां कीट, (लोढानो काट)ना ढगलामां, अथवा तुषना ढगलामां मूकां अडायां, के तेवा कोइपण ढगलामां

पूर्वे बतावेल फासु जग्यामां जइने त्यां वारंवार आंखे जोइने रजोहरण विगेरेथी पुंजीपुंजीने परठवे. प्रत्युपेक्षण अने प्रमार्जनने आश्रयी भांगा थाय छे.—

(१) अप्रत्युपेक्षित अप्रमार्जित, (२) अप्रत्युपेक्षित प्रमार्जित (३) प्रत्युपेक्षित अप्रमार्जित. तेमां पण देख्या विना प्रमार्जन करतो एक स्थानथी बीजा स्थाने जतां त्रस जीवोने विराधे छे. अने देखीने पूज्या विना आवता पृथ्वीकाय विगेरेने विराधे छे, बाकीना चार भांगा नीचे मुजब छे.—

(४) खराब रीते देखेलुं अने पुंजेलुं [५] खराब रीते देखेलुं बरोबर पुंजेलुं (६) सारी रीते देखेलुं खराब रीते पुंजेलुं (७) सारी रीते देखेलुं. सारी रीते पुंजेलु. तेथी आ सातमा भांगामां बतावेली रीतिए स्थंडिल जोइने उत्तम साधु उपयोग राखीनेज शुद्ध अशुद्ध पुंजना भागो परिकल्पीने त्यजे [परठवे]

हवे औपधिनी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा भिक्खूणी वा गाहावइ० जाव पविट्ठे समाणे से जाओ पुण आसहीओ जाणिज्जा—कसिणाओ सासियाओ अविदलकडाओ अतिरिच्छच्छिन्नाओ अवुच्छिण्णाओ तरुणियं वा छिवाडिं अणभिकंतभज्जियं पेहाए अफासुयं अणेसणिज्जंति मन्नमाणे लाभे संते नो पडिग्गाहिज्जा ॥ से भिक्खू वा० जाव पविट्ठे समाणे से जाओ पुण ओसहीओ जाणिज्जा—अकसिणाओ असासियाओ विदलकडाओ तिरिच्छच्छिन्नाओ वुच्छिन्नाओ तरुणियं वा छिवाडिं अभिकंतं भज्जियं पेहाए फासुयं एसणिज्जंति मन्नमाणे लाभे संते पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० २)

ते भावभिक्षु गृहस्थना घरमां गयेलो होय, त्यां शालीबीज विगेरे औषधि होय तेने आ प्रमाणे जाणे के आ बधी हणायेली नथी [सचित्त छे] आमां पण चोभंगी छे, तेमां द्रव्यकृत्स्ना ते अशस्त्र उपहत [शस्त्रथी हणायेली नथी,] भावकृत्स्ना ते सचित्त छे. तेमां कृत्स्ना आ पदवडे चार भांगामांना पहेला त्रण लेवा, एटले द्रव्यथी तथा भावथी बन्ने प्रकारे अचित्त थयेली होय ते चोथो भांगो लेवो कल्पे. बाकीना त्रण भांगावाळी न कल्पे.

"सासियाओ" त्ति—जीवनुं स्वपणुं ते उपजवानुं स्थान प्रत्याश्रय जेमां छे, ते स्वाश्रय छे. अर्थात् अविनष्टयोनिवाळुं अनाज छे, अने आगममां पण केटलीक औषधि (अनाज) नो अविनष्ट योनिकाल बताव्यो छे, ते आ प्रमाणे–"एतेसिणं भंते ! सालीणं के वइअं कालं जोणी संचिट्ठइ"? एवा सूत्र पाठो छे, [गौतमस्वामी पूछे छे के हे भगवन् आ कमोदनी योनि केटलो काळ सचित्त (उपजवा योग्य) छे. विगेरे ['अविदल कडाओ' त्ति—ज्यांसुधी बे फाडचां उपरथी नीचे सुधी सरखां न कर्या होय अर्थात् दाळ न बनावी होय. [कठोळनी प्राये दाळ सर्वत्र बने छे] 'अतिरिन्छच्छिन्नाओ' त्ति—कंदली करेली न होय ते. ए द्रव्यथी कृत्स्न (आखी) छे अने भावथी सचित्त होय के न होय.

तेज प्रमाणे "अवोन्छिनाओ" त्ति—जीव रहित न थइ होय, ते अर्थात् भावथी कृत्स्न (आखी सचित्त) होय, तथा 'तरुणियं वा छिवाडिं' त्ति—अपरिपक्व मग विगेरेनी शींग [फळी] तेनुंज विशेष कहे छे. 'अणभिक्कंत भज्जिय' त्ति—जीवितथी अभिक्रान्त न होय अर्थात् सचित्त होय तथा 'अभज्जिय' अमर्दित 'अविराधित' होय आ प्रमाणे आवो आहार खावायोग्य होय, पण ते अप्रासुक अथवा अनेषणीय पोते देखीने सचित्त जाणतो होय तो, गृहस्थ आपे तो पण पोते सचित्तने ग्रहण करे नहि, हवे तेथी उलटुं

सूत्र कहे छे. ते भावभिक्षु तेवी औषधिने असंपूर्ण टुकडा थएली अने अचित्त थयेली विनष्टयोनिवाळी दाळ बनावेली कंदली करेली तथा फली अचित्त थयेली अने भागेली होय अने ते प्रासुक अने एषणीय (लेवायोग्य) होय अने गृहस्थ आपे तो कारण होय तो साधु तेने ले, लेवायोग्य अने न लेवा योग्यना अधिकारवाळा आहार विशेषतुंज कहे छे:—

से भिक्खू वा० जाव समाणे से जं पुण जाणिज्जा—पिहुयं वा बहुरयं वा भुंजियं वा मंथुं वा चाउलं वा चाउलपलंबं वा सइ संभज्जियं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ से भिक्खू वा० जाव समाणे से जं पुण जाणिज्जा—पिहुयं वा जाव चाउलपलंबं वा असइं भज्जियं दुक्खुत्तो वा,तिक्खुत्तो वा भज्जिय फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा ॥[सु० ३]

ते भावभिक्षु गृहस्थने घेर गयेलो पृथुक शाली तथा वरीने शेकीने धाणी बनावे, तेमां तुष विगेरेनी बहु रज होय, तथा घउं विगेरेने भुंजेला (अडधा शेकेला) होय एटले एक बाजुथी के छेडा तरफथी शेक्या होय, अथवा तल, घउं विगेरे शेक्या होय तथा घउं विगेरे चूर्ण बनावी शेकेल होय अथवा शालीव्रीहीना तांदळा, अथवा तेनीज कणकी (चाउल पलंब) होय आवुं कोइपण जातनुं अनाज विगेरे एकवार थोडुं शेक्युं होय, थोडुं बीजा शस्त्रवडे मरडेलुं कुटेलुं होय पण ते जो अप्रासुक अने अनेषणीय पोते मानतो होय तो तेवुं अन्न ले नहि एथी विपरीत होय तो ते लेवु एटले अग्नि विगेरेथी वारंवार शेक्युं होय, अथवा पूरेपुरुं कुट्युं होय, अने अधकाचुं विगेरे दोषवाळुं नहोय; अने प्रासुक होय तेवी खात्री थाय तो लाभ थतां जरुर होय तो साधु ग्रहण करे.

हवे गृहस्थना घरमां पेसवानी विधि कहेछे.—

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पविसिउकामे नो अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिआ

वा अप्परिहारिएणं सद्धिं गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा ॥ से भिक्खू वा० बहिया
वियारभूमिं वा विहारभूमिं वा निक्खममाणे वा पविसमाणे वा नो अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ
वा अपरिहारिएण सद्धिं बहिया वियारभूमिं वा विहारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा ॥ से भिक्खू वा०
गामाणुगामं दूइज्जमाणे नो अन्नउत्थिएण वा जाव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा (सू० ४)

ते साधुए गृहस्थना घरमां प्रवेश करवो होय तो आटला माणसो साथे न जवुं, अथवा पूर्वे ते पेठो होय तो, तेनी साथे न
नीकळवुं. तेमनां नाम बतावे छे. (१) अन्य तीर्थिक ते लाल कपडां राखनारा बावा विगेरे. गृहस्थो–भीखना पिंड उपर जीवनारा
ब्राह्मण विगेरे. तेमनी साथे पेसतां नीचला दोषो थाय छे, जो पाछळ चाले तो तेओनी करेली इर्या प्रत्ययनो कर्मबंध लागे–जी-
वरक्षा न थाय, तथा जैनशासननी निंदा थाय, तथा तेओनी जातिमां अहंकार थाय के आवा साधुओ पण अमारी पाछळ चाले
छे ! ते प्रमाणे कदाच साधु आगळ चाले तो तेओने द्वेष उत्पन्न थाय, अथवा देनार असरल स्वभावी होय तो तेने द्वेष थाय,
अने वस्तु वहेंचीने आपेतो खराब वखतमां पूरो आहार न मळतां जीवननिर्वाह न थइ शके, तेज प्रमाणे परिहरण ते परिहार
छे, ते परिहार सहित चाले, ते 'पारिहारिक' एटले पिंडदोष त्यागवाथी उद्युक्तविहारी (उत्तम) साधु छे, तेवा उत्तम गुणवाळा
साधुए पासत्था, अवसन्न कुशील, संसक्त, यथाछंद एवा पांच प्रकारना कुसाधु साथे गोचरी न जवुं, तेमनी साथे जतां अनेषणीय
गोचरी आवे, अग्रहण दोष लागे एटले जो पासत्थो 'अनेषणीय' ले, तेवुं साधु पण ले, तो तेनी प्रवृत्तिनी प्रशंसानो दोष लागे,
अने जो न ले तो असंखड विगेरे दोषो थाय, तेवुं जाणीने गोचरी लेवा माटे गृहस्थना घरमां तेवा साथे पेसे नहीं, तेम नीकळे

पण नहीं, तेवीज रीते तेमनी साथे बीजे पण जवानो निषेध करे छे. एटले साधुने स्थंडिल (विचार) भूमिए जवुं होय, अथवा विहार (भणवा) ना स्थळे जवुं होय, तो अन्य तीर्थि विगेरे साथे दोषोनो संभव होवाथी न जवुं, ते कहे छे स्थंडिल साथे जतां प्रासुक जल स्वच्छ होय, अस्वच्छ होय. घणुं के थोडुं होय, तो तेनाथी जग्या स्वच्छ करतां उपघातनो संभव थाय, अथवा जोडे भणवा जतां सिद्धांतना आलावा गणतां ते पतित साधुने तेवुं न रुचवाथी विकथा करी विघ्न करे, ते भय छे अथवा सेह (नवा शिष्य) आदिने असहिष्णुपणाथी क्लेशनो संभव थाय छे, माटे तेवा साथे साधुए तेवा स्थळमां जवुं-आववुं नहिं, तेज प्रमाणे ते भिक्षुए एक गामथी बीजे गाम जतां के नगरथी बीजे नगर विगेरे स्थळे जतां उपर बतावेल अन्य तीर्थिओ विगेरे साथे दोषोनो संभव होवाथी जवुं नहि-कारण के मात्रुंस्थंडिल विगेरे रोकवाथी रोग थतां आत्मविराधन थाय, अने मात्रुस्थंडिल करवा जतां प्रासुक, अप्रासुक ग्रहण विगेरेमां उपघात अने संयमविराधनानो संभव छे, एज प्रमाणे भोजन [गोचरी] करतां पण दोषोनो संभव समजवो, सेहादि विप्रतारण (शिष्यने कुमार्गे दोरववा) विगेरेनो दोष पण थाय. हवे तेमना दाननो निषेध करे छे.

से भिक्खू वा भिक्खूणी वा० जाव पविट्ठे समाणे नो अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा परिहारिओ वा अपरिहारियस्स असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा दिज्जा वा अणुपइज्जा वा ॥ [सू० ५]

ते साधु गृहस्थीना घरमां पेठेल होय, अथवा ते साधु उपाश्रयमां रहेल होय, तो ते साधुए अन्य तीर्थिओ विगेरेने दोषनो संभव होवाथी आहार पाणी विगेरे पोते आपवुं नहि, तेम गृहस्थ पासे पोते अपाववुं नहि, जो आपतां देखे तो लोको एवु माने के आ साधु आवा अन्यदर्शनीओनी पण दाक्षिण्यतां (शरम) राखनारा छे. वळी तेमने टेको आपवाथी असंयममां प्रवर्त्तन विगेरेना दोषो थाय छे.

पिंडना अधिकारथीज 'अनेपणीय' दोष सबंधी निषेध करवा कहे छे.

से भिक्खू वा० जाव समाणे असणं वा ४ असिंसपडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छिज्जं अणिसठ्ठं अभिहडं आहट्टु चेएइ, तं तहप्पगारं असणं वा ४ पुरिसंतरकडं वा अपुरिसंतरकडं वा बहिया नीहडं वा अनीहडं वा अत्तठ्ठियं वा अणत्तठ्ठियं वा परिभुत्तं वा अपरिभुत्तं वा आसेवियं वा अणासेविय वा अफासुयं जाव नो पडिग्गाहिज्जा एवं बहवे साहम्मिया एगं साहम्मिणिं बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स चत्तारि आलावगा भाणियव्वा ॥ (सू० ६)

ते साधु गृहस्थने घेर गोचरी गयेलो होय ते नीचे बतावेला दोषोवाळुं अशन विगेरे न ले, 'असंपडियाए' त्ति—जेनी पासे स्व (द्रव्य) नथी ते अस्व (निर्ग्रंथ) छे, एवा निर्ग्रंथने कोइ भद्रक गृहस्थ जोइने विचारे के आ निर्ग्रंथ छे, माटे तेने माटे सचित्त अनाज विगेरे आरंभ समारंभ करीने वहोरावीश, संरंभ, समारंभ ने आरंभनुं स्वरूप आ प्रमाणे छे.

संकप्पो संरंभो परियावकरो भवे समारंभो; । आरंभो उद्दवओ सुद्धनयाणं तु सव्वेसिं ॥१॥

संकल्प करवो ते संरंभ छे, परिताप करनारो समारंभ छे, अने उपद्रव करीने कराय ते बधा शुद्ध नयोमां आरंभ मुख्य छे, आ प्रमाणे समारंभ विगेरेने आचरीने आधाकर्म [साधु माटे रसोइ] बनावे, एनाथी बधी अशुद्ध कोटी लीधी तथा क्रीत—ते मूल्य आपीने लेवुं; पामिच्च—ते उछीतुं लेवुं, आछेद्य—ते बलजबरीथी छीनवी लेवुं, अनिसृष्ट—ते तेना बधा मालीके मळीने न आपेलुं मोदक विगेरे छे, अभ्याहृत गृहस्थे दूरथी लावी आपेलुं, आवुं वेचातुं विगेरे लावीने आपे, आ वाक्यथी बधी विशुद्धकोटी

लीधेली छे, ते आहार चारे प्रकारनो होय, ते आधाकर्म विगेरे दोषथी दोषित होय ते जो गृहस्थ आपे, ते बीजाए करेलुं पोते आपे, अथवा पोते जाते करीने आपे, तथा घरथी नीकळेलुं, अथवा न नीकळ्युं होय अथवा ते दाताएज स्वीकार्युं होय, अथवा न स्वीकार्युं होय, अथवा ते दाताए घणुं खाधुं होय अथवा न खाधुं होय अथवा थोडुं चाख्युं होय अथवा न चाख्युं होय, आवुं बधुं होय छतां जो ते अप्रासुक अनेषणीय पोताने मालुम पडे तो मळतुं होय छतां पण लेवुं नहीं आ पहेला अने छेल्ला तीर्थंकरना साधुओने (अकल्पनीय) छे, पण २२ तीर्थंकरोना साधुओने तो जेने उद्देशीने कर्युं होय तो तेने न कल्पे, बाकी बीजाने कल्पे, आ प्रमाणे घणा साधुओने आश्री उद्देशीने बनावेलुं होय तो ते लेवुं कल्पे नहीं, तेज प्रमाणे साध्वीओने आश्रयीपण बे सूत्रनी एकत्व बहुत्व योजना करवी.

हवे बीजा प्रकारे अविशुद्ध कोटीने आश्रयी कहे छे.

से भिक्खू वा० जाव समाणे से जं पुण जाणिज्जा असणं वा ४ बहवे समणा माहणा अतिहि किवणवणीमए पगणिय २ समुद्दिस्स पाणाइं वा ४ समारम्भ जाव नो पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० ७)

ते भावसाधु गृहस्थने घेर गोचरी गयेल होय त्यां एवुं जाणे के आ घणुं भोजन विगेरे घणा श्रमणोने माटे बनाव्युं छे, ते श्रमणो निर्ग्रंथ, शाक्य, तापस, गैरिक, आजीविक ए पांच छे, तेमने माटे बनावेल होय, ब्राह्मण माटे अथवा भोजनना समय पहेला जे मुसाफर आवे ते अतिथि माटे अथवा कृपण (दरिद्री) माटे वणीमक [भाट विगेरे] माटे उद्देशीने बनावेलुं होय, एटले बेत्रण श्रमण पाच छ ब्राह्मण, एम संख्या गणीने सचित्त वस्तुना आरंभवडे अचित्त रसोइ बनावी होय तो ते भोजन संस्कारवाळुं

सूत्रम् पदवी...

खाधेलुं के खाधा पछी वचेलुं अथवा अप्रासुक अनेपणीय आधाकर्मी भोजन मळतुं होय तोपण जाणीने ले नहीं.

हवे विशोधि कोटी आश्रयी कहे छे.

से भिक्खू वा भिक्खूणी वा० जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा—असणं वा ४ बहवे समणा माहणा अतिहिं किवणवणीमए समुद्दिस्स जाव चेएइ तं तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरकडं वा अबहियानीहडं अणत्तट्ठियं अपरिभुत्तं अणासेवियं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिग्गाहिज्जा अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडं बहियानीहडं अत्तट्ठियं परिभुत्तं आसेवियं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० ८)

ते साधु भोजन विगेरे आवा प्रकारनुं जाणे के–घणा श्रमण ब्राह्मण अतिथि कृपण वणीमकने माटे उद्देशीने बनावेलुं छे, अने कोइ गृहस्थ रसोइ तैयार थया पछी आपे छे, तेवुं भोजन तेज पुरुष त्यांज उभो रहीने पोताना कबजामां राखेलुं, खाधाविनानुं, वापर्याविनानुं, अप्रासुक, अनेपणीय आपतो होय तो त्यां गयेला जैन साधुए तेवुं जाण्या पछी ते न लेवुं, ते "जावंतिया भिक्ख" सूत्रथी उलटु हवे कहे छे, (अथ शब्द पूर्वनी अपेक्षाए 'पण' ना अर्थमां छे, पुनःशब्द विशेषणना अर्थमां छे,) पण ते भिक्षु एम जाणे के ते भोजन बीजा माटे करेलु छे, बहार आवेलुं छे, तेणे पोतानुं करेलुं छे, तेणे खाधुं छे, वापर्युं छे, प्रासुक छे, एपणीय छे. आवुं जाणीने मळे तो ते भोजन साधुए लेवुं, तेनो भावार्थ आ छे, के अविशोधि कोटीवाळुं भोजन जेम तेम कर्युं होय तो ते न कल्पे, पण विशोधि कोटीवाळुं पुरुषान्तर करेलुं होय, अने तेणे पोतानुं करेलुं होय तो ते साधुने लेवुं कल्पे छे, विशोधिकोटीनो अधिकार कहे छे.

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिउंकामे से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा—इमेसु खलु कुलेसु निइए पिंडे दिज्जइ अग्गपिंडे दिज्जइ नियए भाए दिज्जइ नियए अवड्ढभाए दिज्जइ, तहप्पगाराइं कुलाइं निइयाइं निइउमाणाइं नो भत्ताए वा पाणाए वा पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा ॥ एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सया जए [सू० ९] त्तिबेमि ॥ पिण्डैषणाध्ययन आद्योद्देशकः ॥ १–१–१ ॥

ते भिक्षुक गृहस्थीना घरमां जवानी इच्छावाळो आवां कुळो जाणे के, आ कुळोमां नित्य पिंड (पोष) अपाय छे, तथा अग्रपिंड कमोदनो भात विगेरे प्रथमथी भिक्षामाटे स्थापीने अपाय छे, ते अग्रपिंड नित्य भाग अर्धपोष अपाय छे, तथा पोषनो चोथो भाग अपाय छे, तेवा नित्य दानयुक्त कुल, नित्य दान देवाथी स्वपक्ष तथा परपक्षना साधुओ जाय छे. तेनो भावार्थ आ छे के, स्वपक्ष ते सयंत, परपक्ष वाकीना भिक्षुको ते वधा भिक्षामाटे जता होय, अने ते दानदेनारा एम समजे के घणा भिक्षुकोने आपीए एथी घणो आरंभ करी तेओ छए कायनो आरंभ करे, अने थोडुं रांधे तो वधाने अंतराय थाय माटे वधारे रांधे एवा स्थानमां उत्तम साधु गोचरी माटे के पाणी माटे त्यां न जाय, हवे वधानो उपसंहार करे छे.

प्रथमथी छेवटसुधी ते भिक्षुने समग्र जे उद्गम, उत्पादन ग्रहण एषणा संयोजना [प्रमाणथी वधारे] अंगार धुमकारणोवडे समजीने सुपरिशुद्ध पिंड साधुओए लेवो, तेज ज्ञानाचार समग्रता दर्शन चारित्र तप अने वीर्याचार संपन्नता छे. अथवा आ सूत्रवडे समग्रता देखाडे छे, के जे सरस विरस विगेरे आहार मळे छे, तेनाथी अथवा रूप रस गंध स्पर्शवडे साधु समित छे.. अर्थात् समभाव राखनार संयत छे, अथवा पाच समितिथी समित छे, शुभ अशुभमां रागद्वेष रहित छे, आवो साधु हित साधवाथी सहित

छे, अथवा ज्ञान दर्शन चारित्र सहित छे, आवो संयम युक्त साधु यतना करे (संयम पाळे) आ प्रमाणे सुधर्मास्वामी जंबूस्वामीने कहे छे के में भगवान पासे सांभळ्युं ते तमने कह्युं, पोतानी मतिकल्पनाथी कह्युं नथी. बाकी बधुं पूर्वमाफक जाणवुं.

पिंडैपणा अध्ययननो पहेलो उद्देशो समाप्त थयो.

बीजो उद्देशो.

पहेलो कहीने हवे बीजो उद्देशो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. के प्रथम उद्देशामां पिंडनुं स्वरुप बताव्युं, अने अहीं पण ते संबंधी विशुद्धकोटिने आश्रयी कहे छे.

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा—असणं वा ४ अट्ठमिपोसहिएसु वा अद्धमासिएसु वा मासिएसु वा दोमासिएसु वा तेमासिएसु वा चाउम्मासिएसु वा पचमासिएसु वा छम्मासिएसु वा उऊसु वा उउसंधीसु वा उउपरियट्टेसु वा बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगे एगाओ उक्खाओ परिएसिज्जमाणे पेहाए दोहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए तिहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए कुंभीमुहाओ वा कलोवाइओ वा संनिहिसंनिचयाओ वा परिएसिज्जमाणे पेहाए तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरकडं जाव अणासेवियं अफासुयं जाव नो पडिग्गाहिज्जा ॥ अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडं जाव आसेवियं फासुयं पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० १०)

ते भावभिक्षु आवा प्रकारनुं भोजन विगेरे जाणे के, आठमनो पोषध उपवास विगेरे ते अष्टमीपोषध ते जेमां होय ते अष्टमीपौषध उत्सव छे, तेज प्रमाणे पंदर दिवसे आवनारो ठेठ ऋतुना छेडे आवनारो, विगेरे महिने बे महिने त्रण महिने चार महिने छ महिने ऋतुमा ऋतुसंधिमा अथवा ऋतु बदलातां कोइपण निमित्तने उद्देशीने श्रमण माहण अतिथि कृपण वनीमगोने एक पिठरक (तपेलामां) थी भात विगेरे "परिएसिज्जमाण" आपेलाने खातां देखीने अथवा बे त्रण पिठरकथी अपातुं होय विगेरे जाणवुं. आ 'पिठरक' ते साकडा मोढानी होय तो कुंभी (चरु) छे, अने 'कलोवाइअ' पिच्छी पिटक (देघटो) छे, तेमांथी कोइपणमांथी अपाय, अथवा संनिधि ते गोरस विगेरेनो संचय होय, तेमाथी अपातुं होय, ["तओ एवविहं जाणेज्जा पिंडं समणादीणं परिएसिज्जमाणं पेहाए"] त्ति आवो पिंड अपातो जाणीने तेज पुरुष साधु विगेरेने उद्देशीने बनावीने आपतो होय तो अप्रासुक अनेषणीय मानतो, मळतुं होय तो पण ते ले नहि, हवे अमुक विशेषणवाळुं लेवा योग्य बतावे छे,

एटले ते भिक्षु एवुं जाणे के पुरुषांतर थयुं छे. एटले बीजा गृहस्थने तेनी महेनत बदल अथवा बीजा कारणे मळ्युं होय अने ते पोते तेमांथी पोतानुं थया पछी वहोरावे, तो एषणीय प्रासुक जाणीने पोते ले.

हवे जे कुळोमा गोचरी माटे जवुं कल्पे तेनो अधिकार कहे छे—

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा, तं जहा—उग्गकुलाणि वा भोगकुलाणि वा राइन्नकुलाणि वा खत्तियकुलाणि वा इक्खागकुलाणि वा हरिवंसकुलाणि वा एसियकुलाणि वा वेसियकुलाणि वा गंडागकुलाणि वा कोट्टागकुलाणि वा गामरक्खकुलाणि वा बुक्कासकुलाणि वा अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु कुलेसु

अदुगुंछिएसु अगरहिएसु असणं वा ४ फासुय जाव पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० ११)

ते भिक्षु गोचरी जवा चाहे तो आवां कुळो जाणीने तेमा प्रवेश करे, उग्रकुळ ते आरक्षिक [कोटवाळनुं काम ते वखते कर-
नारा] भोगकुळ ते राजाने पूजवायोग्य होय, राजन्यकुळ ते राजाना मित्रतरीके हता, क्षत्रियकुळ राष्ट्रकुट विगेरेमां रहेनार, इक्ष्वाक
ते ऋषभदेवना वंशमां जन्मेला, हरिवंश ते नेमिनाथना वंशना, 'एसिअ' गोष्ठ वैश्य (वणिज) गंडक ते नापित छे, जे गाममां उद्घो-
पणानुं काम करे छे, कोट्टाग (सुतार) वोक्कशालिय तंतुवाय (कपडां वणनारा) हवे क्यांसुधी कहेशे. ते खुलासो करे छे. के तेवां
कुळोमां गोचरी जवुं के ज्यां जवाथी लोकोमां निंदा न थाय, जुदा जुदा देशना दीक्षा लीधेला शिष्योने सहेलथी समजाय तेटला
माटे तेवा कुळोनां विशेषणो कहे छे, के न निंदवायोग्य कुळमां गोचरी जाय, एटले चामडानुं काम करनार मोची, चामडीया
दासदासी विगेरेना कुळमां गोचरी न जवुं, पण तेनाथी उलटां सारां धर्मी कुळोमां ज्यां गोचरी निर्दोष प्रासुक मळे ते ले.

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणिज्जा–असणं वा ४ समवाएसु वा पिंडनियरेसु वा इंदमहेसु वा
खंदमहेसु वा एव रुद्दमहेसु वा मुगुंदमहेसु वा भूयमहेसु वा जक्खमहेसु वा नागमहेसु वा थूभमहेसु वा चेइयम-
हेसु वा रुक्खमहेसु गिरिमहेसु वा दरिमहेसु वा अगडमहेसु वा तलागमहेसु वा दहमहेसु वा नइमहेसु वा सरम-
हेसु वा सागरमहेसु वा आगरमहेसु वा अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु विरूवरूवेसु महामहेसु वट्टमाणेसु बहवे समण-
माहणअतिहिकिवणवणीमगे एगाओ उक्खाओ परिएसिज्जमाणे पेहाए दोहिं जाव संनिहिसंनिचयाओ वा परिए-
सिज्जमाणे पेहाए तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरकडं जाव नो पडिग्गाहिज्जा ॥ अह पुण एवं जाणिज्जा

दिन्नं जं तेसिं दायव्वं, अह तत्थ भुंजमाणे पेहाए गाहावइभारियं वा गाहावइभगिणिं वा गाहावइपुत्तं वा धुयं वा सुण्हं वा धाइं वा दास वा दासिं वा कम्मकरं वा कम्मकरिं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसित्ति वा भगिणित्ति वा दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं भोयण जायं, से सेवं वयंतस्स परो असणं वा ४ आहट्टु दलइज्जा तहप्पगारं असणं वा ४ सयं वा पुण जाइज्जा परो वा से दिज्जा फासुयं जाव पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० १२)

ते भिक्षु आ प्रमाणे वळी आहार विगेरे ४ प्रकारनो जाणे के आ बीजा पुरुषने अपायो नथी तो अनेषणीय अप्रासुक जाणीने पोते न ले, ते केवो आहार ते कहे छे.

समवाय (मेळो) शंखच्छेदश्रेणी विगेरेनो पिंड निकर मरेलानी पाछळ पिंड अपाय छे. (गुजरातमां श्राद्ध कहेवाय छे) ते तथा इंद्रउत्सव [प्रथम कार्तिकी पूर्णीमाए थतो] स्कंद ते कार्तिकस्वामीनो महोत्सव पूर्वे करातो रुद्र (महादेव) विगेरे जाणीता छे. मुकुंद (बळदेव) एटले इन्द्र, स्कंद, रुद्र, मुकुंद, भूत, जक्ष, नाग, स्तुप, चैत्य, वृक्ष, गिरि, दरि, अगड, तलाग, द्रह, नदी, सरोवर, सागर, आगर अथवा तेवा कोइ देव विगेरेने उद्देशीने कोइ महोत्सव करे त्यां जे कोइ श्रमण ब्राह्मण अतिथि कृपण वणीमग विगेरे आवे तेने आपवा माटे भोजन बनावे, तेवुं जो कोइ जैनसाधु जाणे के ते रसोइ बनाववारना कबजामा छे, तो ते अशुध्ध जाणीने न ले, जोके त्यां बधाने दान देवातुं न होय, तो पण त्यां घणा माणसो एकठा थयां होय, तेथी त्या संखडी (रसोइ-खाना) आगळ आहार लेवा न जवुं, तेज विशेषण सहित कहे छे—

वळी आवो आहार जाणे के जे श्रमण विगेरेने आपवानुं होय तेने अपायुं छे, अने गृहस्थलोकोने त्यां खातां जुए, तो त्यां

जरुर होय तो आहार माटे जाय, ते गृहस्थोनां नाम कहे छे, जेमके गृहस्थोनी भार्या विगेरेने पूर्वे खातां जुए, अथवा मालिकने जुए, तो मालिकने उद्देशीने साधु बोले के हे आयुष्यमति ! हे बेन ! मने जे कंइ भोजन तैयार होय ते आप, आवुं साधु बोले छते कोइ गृहस्थ भोजन विगेरे लावीने आपे, अने त्यां घणो जनसमूह एकठो थवाथी अथवा तेवां बीजां कारण होय तो साधु पोतानी मेळे याचे, अथवा याच्याविना पण गृहस्थ आपे, अने ते प्रासुक एषणीय अन्न विगेरे जाणे तो साधु ले.

हवे अन्य गामनी चिंता (विचार) ने आश्रयी कहे छे.

से भिक्खू वा २ परं अद्धजोयणमेराए संखडि नच्चा संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भिक्खू वा २ पाईणं संखडि नच्चा पडीणं गच्छे अणाढायमाणे, पडीणं संखडिं नच्चा पाईणं गच्छे अणाढायमाणे, दाहिणं संखडि नच्चा उदीणं गच्छे अणाढायमाणे, उईणं संखडि नच्चा दाहिणं गच्छे अणाढायमाणे, जत्थेव सा संखडि सिया, तंजहा—गामंसि वा नगरंसि वा खेडंसि वा कब्बडंसि वा मडंबंसि वा पट्टणंसि वा आगरंसि वा दोणमुहंसि वा नेगमंसि वा आसमंसि वा संनिवेसंसि वा जाव रायहाणिंसि वा संखडिं संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, केवली बूया-आयाणमेयं संखडिं संखडिपडियाए अभिधारेमाणे आहाकम्मियं वा उद्देसियं वा मीसजायं वा कीयगडं वा पामिच्चं वा अच्छिज्ज वा अणिसिट्ठं वा अभिहडं वा आहट्टु दिज्जमाणं भुंजिज्जा (सू० १३)

ते भिक्षु वधारेमां वधारे अर्ध योजनसुधी क्षेत्रमां जमणनुं ज्यां रसोडुं होय, त्यां जवानो विचार करे नहि, पण पोताना गाममां अनुक्रमे गोचरी जतां तेवुं जमण होय ते जाणीने शुं करवुं ते कहे छे-एटले पूर्वदिशामां जमण जाणे, तो तेथी उलटी

पश्चिमदिशामां गोचरी जाय, अने पश्चिमदिशामां जमण होय तो पूर्वदिशामां गोचरी जाय, एम बीजी पण दिशामां जाणवुं, एटले जमणनी जग्याए जवानो अनादर करे. ज्या जमण होय त्यां न जवुं, हवे जमण क्यां क्या होय ते कहे छे, गाम ज्यां इंद्रियोनी पुष्टि थाय अथवा ज्यां करो लागु पडे ते छे, तेज प्रमाणे नगर, खेट कर्बट मडंब पतन (पाटण) आकर द्रोणमुख नैगम आश्रम राज्यधानी संनिवेश [आ बधा शब्दोनो अर्थ आचारांगना अगाउना भागमां पा० अपायेल छे] आवा स्थानमां संखडि (जमण) जाणीने जवुं नहि, केवळीप्रभु कहे छे के, ते जमण कर्मोना उपादाननुं स्थान छे, अथवा बीजी प्रतिमां आदानने बदले आयतन शब्द छे. तेनो अर्थ आ छे के संखडिमा जवुं ते दोषोनुं स्थान छे.

प्र०—सखडीमां जवुं ते दोषोनुं आयतन केवीरीते छे? ते कहे छे "संखडिं संखडि पडियाएत्ति"—जे जे संखडिने उद्देशीने पोते जाय, तो ते जग्याए आमांना कोइपण दोष अवश्ये लागु पडे ते बतावे छे. आधाकर्म, औदेशिक, मिश्र, क्रीत, उद्यतक, आच्छेद्य, अनिसृष्ट, अभ्याहृत आमाथी कोइपण दोषथी दोषित पोते भोजन वापरे, कारण के जमणनो करनारो एवुंज मनमां धारे के, आ आवनारो साधु मारा जमणने उद्देशीने आव्यो छे, माटे मारे कोइपण बहाने एने आपवुं एम विचारी आधाकर्म दोषवाळुं भोजन विगेरे बनावी आपे, अथवा जे साधु लोलुपी थइने जमणनी बुद्धिए त्यां जाय, ते मूढ बनीने आधाकर्म विगेरेनुं भोजन वापरे. वळी संखडि निमिते आवेला साधुने उद्देशीने ग्रहस्थ वसति (उतरवानुं स्थान) आ प्रमाणे करे ते कहे छे.

अस्संजए भिक्खुपडियाए खुड्डियदुवारियाओ महल्लिय दुवारियाओ कुज्जा, महल्लियदुवारियाओ खुड्डियदुवारियाओ कुज्जा, समाओ सिज्जाओ विसमाओ कुज्जा, विसमाओ सिज्जाओ समाओ कुज्जा, पवायाओ सिज्जओ

निवायाओ कुज्जा, निवायाओ सिज्जाओ पवायाओ कुज्जा, अंतो वा बहिं वा उवस्सयस्स हरियाणि छिंदिय छिंदिय दालिय दालिय संथारगं संथारिज्जा, एस विलुंगयाओ सिज्जाए, तम्हा से संजए नियंठे तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिं संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स जाव सया जए (सू० १३) त्तिबेमि। पिण्डैषणाध्ययने द्वितीयः १-१-२

असंयत ते गृहस्थ छे, अने ते श्रावक अथवा प्रकृतिभद्रक अन्य दर्शनीय होय, ते साधुओने आवता जाणीने तेमने माटे सांकडा दरवाजा जे घरने होय ते साधुनिमित्ते मोटा करावे, अथवा घणा मोटा होय ते जरुर जेटला सांकडा करावे, अथवा सरखी जग्या होय ते स्त्रीओने आववाना भयथी विषम करावे, अथवा विषम होय ते साधुओना समाधान माटे सरखी बनावे छे, तथा घणी हवावाळी जग्याने शीयाळो होय तो पवन न आवे तेवी बनाववा आरंभ करे. अने उनाळो होय अने पवन विनानी जग्या होय तो हवावाळी बनाववा प्रयत्न करे, तथा उपाश्रयना चोकमां लीलुं घास होय तो छेदी छेदी—उखेडी उखेडीने उपाश्रय रहेवायोग्य संस्कारवाळो बनावे, अथवा गुफानी जग्या संस्तारकने सुधारे. अने ते मनमां एवो उद्देश राखे के साधुनी शय्याना संस्कारमां आपणुं कर्त्तव्य छे. माटे आपणे करवु जोइए, कारण के तेओ निर्ग्रंथ—अकिंचन छे, वळी गृहस्थ तेम न करे तो कारण आवे साधु पोते (निर्घृण थइने) करीले. तेटला माटे अनेक दोषथी दुष्ट एवुं संखडि (जमण) जाणीने लग्न विगेरेनी प्रथम अने मरण पाछळनी पछीनी संखडीमां जमणने उद्देशीने साधु न जाय, अथवा आगळ संखडि थवानी छे, माटे प्रथम साधु जाय, अथवा गृहस्थ जग्याने सुधारी राखे, अथवा संखडि पूरी थइ, माटे हवे वधेलुं भोजन (मिष्टान्न) खाइशुं एवी बुद्धिथी पछीथी साधुओ जाय,

माटे साधुए तेवी संखडिना जमणने उद्देशीने तेना स्थानमां विहार नकरवो, आज साधुनी संपूर्ण संयमशुध्धि छे, के संखडिमां सर्वथा जवानु मांडीवाळवुं.

त्रीजो उद्देशो.

बीजो उद्देशो कहीने त्रीजो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया उद्देशामां बताव्युं छे के संखडिमां दोषो जाणीने त्यां जवानो निषेध कर्यो, हवे बीजे प्रकारे तेमां रहेला दोषोने बतावे छे.

से एगइओ अन्नयरं संखडिं आसित्ता पवित्ता छड्डिज्ज वा वमिज्ज वा भुत्ते वा से नो सम्मं परिणमिज्जा अन्न-
यरे वा से दुक्खे रोगायंके समुप्पज्जिज्जा केवली बूया आयाणमेयं ॥ (सू० १४) इह खलु भिक्खू गाहावईहिं
वा गाहावईणीहिं वा परिवायएहिं वा परिवाईयाहिं वा एगज्जं सध्धिं सुंडं पाउं भो वइमिस्सं हुरत्था वा उवस्सयं
पडिलेहेमाणो नो लभिज्जा तमेव उवस्सयं संमिस्सीभावमावज्जिज्जा, अन्नमाणे वा से मत्ते विप्परियासियभूए
इत्थिविग्गहे वा किलीबे वा तं भिक्खुं उवसंकमित्तु बूया—आउसंतो समण ! अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि
वा राओ वा वियाले वा गामधम्मनियंतियं कट्टु रहस्सियं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टामो, तं चेवेगईओ सा-
तिज्जिज्जा—अकरणिज्जं चेयं संखाए एए आयाणा [आयतणाणि] संति संविज्जमाणा पच्चवाया भवंति, तम्हा से
संजए नियठे तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिं संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए (सू० १५)

ते भिक्षु कोइ वखत एक चर (एकलो फरनारो) होय, अने ते आगळ–पाछळ संखडिनुं भोजन खाइने तथा शीखंड के दूध विगेरे अति लोलुपीपणाथी रसनो स्वादीयो वनीने घणुं खाय, तो विशेष झाडा थाय, अथवा वमन थाय. अथवा अजीरणथी कोढ विगेरे कोइ रोग थाय, अथवा तुर्त जीव लेनारो आतंक शूळ विगेरे रोग थाय, माटे केवळी सर्वज्ञप्रभु कहे छे के ते संखडिनुं जमण कर्मोनुं उपादान छे, ते आदान केवी रीते थाय छे, ते बतावे छे. आ संखडिना स्थानमां आ अपायो (पीडाओ) थाय छे, अथवा जीभनो स्वाद करी इंद्रियो उन्मत्त थतां दुर्गति गमन विगेरे परलोकना अपायो छे, [खलु शब्द वाक्यनी शोभा माटे छे] ते भिक्षु गृहस्थ अथवा तेना घरनी स्त्रीओ साथे अथवा परिव्राजक (बावा) साथे अथवा बावीओ साथे कोइ दिवस एक वाक्य (एक चित्त थवा) थी प्रेमी वनीने तेओनी साथे ते साधु लोलुपपणे कोइ पण जातनुं नसो चडावनारु पीणुं पण पीए, अने नसो चडतां रहेवानुं स्थान याचे, पण जो तेवो शीलरक्षणनो उपाश्रय न मळे तो ते सखडि नजीकनाज मकान (धर्मशाळा विगेरे) मां गृहस्थ अथवा बावी विगेरे ज्यां उतर्या होय तेमनी साथे उतरीने एकमेकपणे वर्ते, त्यां नसो चडेलो होवाथी कांतो गृहस्थ पो-ताने भूली जाय अथवा साधु पोताने साधुपणाथी भूले, अने तेथी आवुं चिंतवे, के हुं गृहस्थज छुं! अथवा (इंद्रियो पुष्ट थयेल होवाथी) स्त्रीना शरीरमां मोहित थयेलो अथवा नपुंसक साथे कुचालथी साधुपणु गुमावे, अथवा तेने उन्मत्त जोइ कोइ रखडती स्त्री अथवा नपुंसक तेनी पासे आवीने बोले के हे आयुष्मन्! हे श्रमण! हुं तारीसाथे एकांतमां मळवा इच्छुं छुं, आराममां अ-थवा उपाश्रयमां रात्रे अथवा संध्याकाळे ते साधुने इन्द्रियोथी परवश वनेलाने कहे के तमारे त्यां आववुं, अने तमारे अमारी इच्छाथी विपरीत न करवुं, पण मारी साथे तमारे हमेशां अमुक स्थळमां आववुं, आ प्रमाणे परवश वनावीने गामनी सीममां अथवा

कोइ एकांत स्थळमां जइने स्त्रीसंग अथवा कुचेष्टानी विज्ञप्ति करे, अने दुराचारथी भ्रष्ट थवा वखत आवे, माटे संखडिमां जवुं अ-योग्य छे, एम मानीने सखडि (जमण) मां जवुं नहि, कारण के आ जमणो कर्मोपादनना कारणो छे, तेमां कर्म दरेक क्षणे एकठा थाय छे, एटले त्यां जवाथी बीजां पण अशुभ कर्मबंधनां कारणो मळी आवे छे, उपर बतावेला त्यां आलोक संबंधी रोगना दुराचारना अपायो छे. तेमज परलोक संबधी दुर्गतिगमनना मत्यवायो छे, माटे संखडीने उद्देशीने त्यां पहेला के पछी साधुए जवुं नहीं.

से भिक्खू वा २ अन्नयरिं सखडिं सुच्चा निसम्म संपहावइ उस्सुयभूएण अप्पाणेणं, धुवा संखडी, नो संचाएइ तत्थ इयरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिग्गाहित्ता आहार आहारित्तए, माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करिज्जा ॥ से तत्थ कालेण अणुपविसित्ता तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहित्ता आहार आहारिज्जा ॥ [सू० १६]

ते भिक्षु आगळ-पाछळनी कोइपण 'संखडी' बीजा पासे के जाते सांभळीने निश्चय करे के त्यां अवश्ये जमण छे, तो त्यां उत्सुकपणाथी अवश्य दोडे के मने अद्भुत भोजन मळशे. तो त्यां गया पछी जुदा जुदा घरोथी समुदायनी एषणीय गोचरी आधाकर्मादि दोष रहित फक्त रजोहरण विगेरेना वेषथी मळे ते उत्पादन दोष रहित लेवी, ते तेनाथी बनी शके नहि, अने कपट पण करे, प्र०—केवी रीते? पोते गुरु पासेथी 'प्रतिज्ञा' करीने जाय, के जुदा जुदा घेरेथी गोचरी लइश, पण उपर बतावेली रीते तेम लेवा शक्तिवान न थाय. अने संखडिमांज जाय. माटे आलोक परलोकना अपायोना भयने जाणीने संखडि तरफ न जाय. केवी रीते करे. ते कहे छे. ते भिक्षु कारण विशेषे त्यां जाय तो पण योग्य समये जुदा जुदा घरोमां जइने सामुदायिक

आहार-पाणी प्रासुक वेषमात्रथी मळे ते धात्रीपिंड विगेरे दोषथी रहित लइने आहार करे.

से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणिज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा इमंसि खलु गामंसि वा जाव रायहाणिंसि वा संखडी सिया तंपि य गामं वा जाव रायहाणिं वा संखडिं संखडि पडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ केवली बूया आयाणमेयं अइन्नाऽवमा णं संखडिं अणुपविस्समाणस्स—पाएण वा पाए अक्कंतपुव्वे भवइ, हत्थेण वा हत्थे संचालियपुव्वे भवेइ, पाएण वा पाए आवडियपुव्वे भवइ, सीसेण वा सीसे संघट्टियपुव्वे भवइ, काएण वा काए संखोभियपुव्वे भवइ, दंडेण वा अट्ठीण वा मुट्ठीण वा लेलुणा वा कवालेण वा अभिहयपुव्वेण वा भवइ, अन्नेसिं सीओदएण वा उस्सित्तपुव्वे भवइ, रयसा वा परिघासियपुव्वे भवइ, अणेसणिज्जे वा परिभुत्तपुव्वे भवइ, अन्नेसिं वा दिज्जमाणे पडिग्गाहियपुव्वे भवइ, तम्हा से संजए नियठे तहप्पगारं आइन्नावमाणं संखडिं संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ (मू० १७)

वळी ते भिक्षु जो आ प्रमाणे जाणे के गाममां, नगरमां अथवा राजधानीमां कोइपण स्थळे संखडि (जमण) थवानी छे त्यां चरक विगेरे अनेक भिक्षाचरो हशे. त्यां जमणनी बुद्धिए साधु विहार न करे. त्यां जवाथी थता दोषोने सूत्रवडे कहे छे, के केवळी (सर्वज्ञ) प्रभु तेने कर्म उपादान छे. एज बतावे छे. ते संखडि चरक विगेरेथी व्याप्त हशे. एटले १०० नी रसोइ होय त्यां पांचसो भेगा थशे. त्यां थोडी रसोइने लीधे आवा दोषो थाय छे. धकाधकीमां एकना पग बीजाने लागशे. हाथथी हाथ अथडाशे. पात्रा साथे पात्रां अथडाशे. अथवा माथासाथे माथुं भटकाशे. साधुनी काय साथे चरक विगेरेनी काया अथडाशे. ते वखते धक्को लागता

ते वावो कोपायमान थतां झगडो करशे. पछी ते रीसमां आवीने दंड (लाकडी) थी केरीना गोटला विगेरेथी मुक्काथी माटीना ढेफाथी कपाल [घडाना ठीकरा] थी साधुने घायल करशे, अथवा ठंडा पाणीथी सिंचशे, धूळथी कपडा बगाडशे, आ दोषो तो जगाना संकोचने लीधे थाय छे, पण ओछी रसोइने लीधे आवा दोषो थाय छे. अशुद्ध आहार खावानो वखत आवशे, कारण के थोडुं रांधेलुं अने भिक्षु वधारे होय छे, त्यारे घरधणी एम समजे के मारुं नाम सांभळीने आ लोको आव्या छे, माटे मारे कोइपण रीते पण तेमने आपवुं जोइए, एवुं विचारीने साधुने रांधीने पण आपशे, तेथी दोषित आहार खावानो प्रसंग आवे, अथवा कोइ वखत दानदेनारने बीजा बावा विगेरेने आपवानी इच्छा होय अने वचमां साधु आवीने ले, तेथी घरधणीने तथा बावा विगेरेने खोटुं लागे, माटे आवा दोषोने जाणीने उत्तम साधुए आवी सखडिमां घणा लोको भरायेला होय, त्यां भोजननी तंगीने लीधे अथवा धक्कामुक्कीना कारणे संखडिनी बुद्धिए त्यां जवुं नहि, हवे सामान्यथी पिंडनी शंकाने आश्रयी कहे छे.

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणिज्जा असणं वा ४ एसणिज्जे सिया अणेसणिज्जे सिया वितिगिंछसमावन्नेण अप्पाणेण असमाहडाए लेसाए तहप्पगारं असणं वा ४ लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० १८)

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां गयेलो एषणीय आहारने पण शंकावाळुं जाणे, के आ उद्गमादि दोषोथी दुष्ट छे. तो साधुए तेवी शंका थया पछी तेवुं लेवुं नहि, कारणके "जं संके तं समावज्जे," ज्यां शंका थाय त्यां ते भोजन लेवुं नहि, (आ सूत्रमां एषणीय अथवा अनेषणीय चार प्रकारनो आहार होय, पण पोताने केटलांक कारणोथी मालुम पडे के ते उद्गम दोष विगेरेथी युक्त छे. आवी ज्यां पोतानी लेश्या थइ तो उत्तम साधुए ते लेवुं नहि.) हवे गच्छमांथी नीळेकला साधुओने आश्रयी सूत्र कहे छे.

से भिक्खु० गाहावइकुलं पविसिउकामे सव्वं भंडगमायाए गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा निक्ख-
मिज्ज वा ॥ से भिक्खू वा २ बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खममाणे वा पविसमाणे वा सव्वं भंड-
गमायाए बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा ॥ से भिक्खू वा २ गामाणुगामं
दूइज्जमाणे सव्वं भंडगमायाए गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १९)

ते भिक्षु गच्छमांथी जिनकल्पी विगेरे मुनि नीकळ्यो होय, ते गृहस्थने घेर गोचरी लेवा जाय, तो पोतानां बधां धर्मोपकरण
साथे लइने गृहस्थना घरमां पेसे, अथवा नीकळे, तेवा मुनीनां उपकरण अनेक प्रकारे छे.

"दुगतीग चउक्क पंचग नव दस एक्कारसेव बारसह" इत्यादि—ते जिनकल्पी बे प्रकारना छे, हाथमांथी पाणी टपके तेवा,
तथा जे लब्धिवाळा होय तेने पाणीनुं बिंदु टपके नहि, तेवा मुनिने शक्ति अनुसार विशेष अभिग्रह होवाथी फक्त बेज उपकरण
रजोहरण अने मुखवस्त्रिका छे, अने कोइने शरीरना रक्षण माटे एक सूत्रनुं कपडुं होवाथी त्रण उपकरण थया, पण तेवा साधुने वधारे
ठंडीना कारणे उनतु वस्त्र वधारे राखवाथी चार उपकरण थयां, तेथी पण ठंडी न सहन थाय तो बे सूत्रनां वस्त्र राखवाथी पांच थयां.
पण लब्धिविनाना जिनकल्पीने सात प्रकारनां पात्रानो निर्योग थवाथी १२ उपकरण थाय छे. "१ पत्तं २ पत्ताबंधो ३ पाय-
ठवणं च ४ पायकेसरिया ॥ ५ पडलाइ ६ रयत्ताण ७ च गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥ १ ॥"

१ पात्र २ पात्रानो बंध ३ पात्रस्थापन ४ पात्र केसरिका (पुंजणी) ५ पडला ६ रजस्त्राण ७ गोच्छो. उपरनां पांच तेमां मळतां
बार उपकरण वधारेमां वधारे जिनकल्पीने होय, ते गोचरीमां जाय, त्यारे साथे लेइ जाय तेम बीजे स्थळे पण जतां साथे लेइ जाय,

ते कहे छे, एटले गाम विगेरेनी वहार स्वाध्याय करवा अथवा स्थंडील जवा जाय तो पण वधां उपकरण लेइ जाय, आ त्रीजुं सूत्र छे, तेज प्रमाणे बीजे गाम जाय तो पण लेइने जांय, ए त्रीजुं सूत्र छे. हवे गमनना अभावनां निमित्त कहे छे.

से भिक्खू० अह पुण एवं जाणिज्जा—तिव्वदेसियं वासं वासेमाणं पेहाए तिव्वदेसियं महियं संनिचलमाणं पेहाए महवाएण वा रयं समुध्धुय पेहाए तिरिच्छसंपाइमा वा तसा पाणा संथडा संनिचयमाणा पेहाए से एवं नच्चा नो सव्वं भंडगमायाए गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा वहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ (सू० २०)

ते भिक्षु कदी आवुं जाणे के अहीं लंबाण क्षेत्रमां झाकळ पडे छे, अथवा धुमस पडे छे, अथवा वंटोळीयो वाइने धुळ घणी उडे छे, अथवा तीरछां-पतंगीयां विगेरे झीणां जंतुओ उडीने शरीर साथे आथडे छे, तो ते साधु पूर्वे त्रण सूत्रमां वतावेल उपधि लइने जाय आवे नहि, तेनो परमार्थ आ छे, के जिनकल्पीनो आ कल्प छे के ज्यारे वहार नीकळे त्यारे प्रथम उपयोग दे के वर्षाद झाकळ के धुमस वरसे छे के वरसवानो छे? जो प्रथम जाणे तो न नीकळे. कारण के तेनी शक्ति एवी छे के छमास सुधी पण ठल्लोमात्रुं (झाडो पेशाव) रोकी शके, अने स्थविरकल्पी पण उपयोग दे, अने जाण्या पछी कारण होय तो नीकळे खरो. पण पोतानी वधो उपधि लेइने न नीकळे, प्रथम वतावी गया के अधम कुलोमां गोचरी विगेरे माटे जवुं आववुं नहि. पण हवे अनिंदनीक कुलोमां पण दोषोना देखवाथी त्यां जवानो निषेध छे, ते वतावे छे.

से भिक्खू वा २ से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा तंजहाखत्तियाण वा राईण वा कुराईण वा रायपेसियाण वा राय-

वंसट्ठियाण वा अंतो वा वाहिं वा गच्छंताण वा संनिविट्ठाण वा निमंतेमाणाण वा अनिमंतेमाणाण वा असणं वा ४ लाभे संते नो पडिगाहिज्जा (सू० २१) ॥ १-१-३ ॥ पिण्डैपणायां तृतीय उद्देशकः ॥

ते भिक्षु एवां कुलो जाणे के, चक्रवर्त्ती, वासुदेव, वळदेव विगेरे क्षत्रियोनां आ छे, अथवा क्षत्रियोथी अन्य राजाओनां कुळो छे, कुराज ते नानां रजवाडा (नाना ठाकरडा विगेरे) ना कुळो छे, राजना मेष्य ते दंडपाशिक [हवालदार फोजदार] नां कुळो तथा राजवंशमां रहेला ते राजाना मामा तथा भाणेजो विगेरेनां कुळोमां सतापना भयथी पेसवुं नहि, त्यां जतां आवतां अंदर रहेला माणसोथी अथवा वहार रहेला माणसोथी अथवा जता आवता माणसोथी साधुओने नुकशान थाय, माटे कोइ गोचरीनुं निमंत्रण करे, अथवा भोजन मळतुं होय तोपण त्या गोचरी लेवा जवुं नहि.

त्रीजो उद्देशो समाप्त थयो.

चोथो उद्देशो.

त्रीजो कहीने चोथो उद्देशो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. गया उद्देशामां संखडी संबंधी विधि कही, अहीं पण तेनी वाकीनी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा० जाव समाणे से जं पुण जाणेज्जा मंसाइयं वा मच्छाइयं वा मंसखलं वा आहेणं वा पहेणं वा हिंगोलं वा समेलं वा हीरमाणं पेहाए अंतरा से मग्गा वहुपाणा वहुवीया वहुहरिया वहुओसा वहुउदया वहुउध्या वहुउत्तिगपणगदगमट्टीयमक्कडासंतयाणा वहवे तत्थ समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा उवागया उवागमिस्संति (उवाग-

च्छंति) तत्थाइन्ना वित्ती नो पन्नस्स निक्खमणपवेसाए नो पन्नस्स वायणपुच्छणपरियट्टणाणुप्पेहधम्माणुओगचिंताए, से एवं नच्चा तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिं संखडिपडिआए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भिक्खू वा० से जं पुण जाणिज्जा मंसाइयं वा मच्छाइयं वा जाव हीरमाणं वा पेहाए अंतरा से मग्गा अप्पा पाणा जाव संताणगा नो जत्थ बहवे समण० जाव उवागमिस्संति अप्पाइन्ना वित्ती पन्नस्स निक्खमणपवेसाए; पन्नस्स वायणपुच्छणपरियट्टणाणुप्पेहधम्माणुओगचिंताए, सेवं नच्चा तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा० अभिसंरिज्ज गमणाए ॥ (सू० २२)

ते साधु कोइ गाम विगेरेमां भिक्षा माटे गयो होय, त्यां संखडि आवा प्रकारनी जाणेतो त्यां गोचरी जवुं नहि, जेमां मांस विगेरे प्रधान छे. मांसना स्वादुओ माटे मुख्य तेज वस्तु होय, एटले प्रथम तेने वधारे रांधे. अथवा बीजी रसोइ पूरी थया पछी ते तेना स्वादुओ माटे रांधे, त्यां कोइ सगो विगेरे तेवुं अभक्ष्य भोजन घेर लइ जाय, तेवुं देखीने त्यां साधु जाय नहि, तेना दोषो हवे पछी कहेशे, तेज प्रमाणे माछलांथी वधारे प्रधान होय, तेज प्रमाणे मांसखल आश्रयी पण जाणवु. ज्यां संखडि माटे मांस छेदीने तेने सुकावे, अथवा सुकवेलुं, ढगलो करेलु होय, तेज प्रमाणे माछलासंबंधी पण जाणवुं. अथवा विवाह पछी वहु घेर आवतां वरना घरे भोजन थाय छे, अथवा वहुने लइ जतां सासरे भोजन थाय छे, हिंगोल, ते मरेलानुं भोजन छे, अथवा यक्षनी यात्रा विगेरे माटे भोजन छे, 'समेल' ते परिवारना सन्माननुं भोजन, अथवा गोठीयाओनुं भोजन, आवुं कोइपण प्रकारनुं जमण जाणीने त्यां कोइ सगां-व्हालांथी ते निमित्ते कंइपण लइ जवातुं देखीने त्यां भिक्षामाटे जवुं नहि, त्यां जवाथी थता दोषोने बतावे

छे, त्यां रस्तामां जतां वहु पतंग विगेरे प्राणीओ होय छे, तथा वहु वीज, वहु हरित, वहु अवश्याय घणुं पाणी वहु उत्तिंग पनक भींजवेली माटी करोळीयानां जाळां होय छे, तथा त्यां जमण जाणीने घणा श्रमण ब्राह्मण अतिथि कृमण वणीमग आव्या, आवशे अने आवे छे, ते चरक विगेरेथी व्याप्त होय छे, तेथी बुद्धिमान साधुने त्यां जवुं आववुं कल्पे नहि, तेम त्यां जनारने गीतवा-जींत्रना संभवथी भणवुं भणाववुं अर्थचिंतयन विगेरे थइ शके नहि, तेथी ते साधुने आवतां जतां घणो काळ लागे, तेथी वहु दोषवाळी संखडिमां ज्यां मांस विगेरे मुख्य छे, तेवा प्रथमना जमणमां के पाछळना जमणमां तेने उद्देशीने साधुए जवुं नहि, हवे अपवाद मार्ग कहे छे.

ते भिक्षु मार्गमां विहार करतां दुर्बळ थाय, मंदवाडमांथी उठ्यो होय, तपचरणथी दुर्बळ थयो होय, अथवा वीजे कंइ आहार मळे तेवुं स्थान न होय, अथवा न्याज दवानी चीज मळे तेम होय, तो तेवा जमणमां कारण प्रसंगे जवुं पडे तो जे रस्ते सूक्ष्म जीवो घास वीज के वचमां कांइ न पड्युं होय, तो ते रस्ते मांस विगेरेना दोषो दूर करवा समर्थ होय तो कारणे जाय, अने पोताने खपनी भक्ष्य वस्तु लइ आवे. (जैनोमां दश विकृति विगइ छे. घी, दूध, दहीं, तेल, गोळ, कडाइ एटले एकलुं घी, के दूध, दहीं, तेल, गोळ अने कडाइमां घी, तेल पुष्कळ नांखीने तळेल होय ते कडाइ विगय कहेवाय, आ पदार्थो जरुर पडे तो लेवाय छे, पण मांस मदिरा मांखण अने माखी वीगेरेनुं मध ए अभक्ष्य छे. कारणके तेमां जीवोनी उत्पत्ति छे. अने ते खानारने इंद्रियो दमन करवी तथा सुबुद्धि राखवी दुर्लभ छे, माटे जैन साधु के श्रावकने वर्जवा योग्य छे, माटे वने त्यांसुधी तेवा रस्ते पण जवानो निषेध छे, वखते खराव वस्तुनी दुर्गंधी आवे तो पण बुद्धि भ्रष्ट थाय छे.

चालता पिंडना अधिकारमां भिक्षा संबंधि खुलासावार कहे छे,

से भिक्खू वा २ जाव पविसिउकामे से जं पुण जाणिज्जा खीरिणियाओ गावीओ खीरिज्जमाणीओ पेहाए असणं वा ४ उवसंखडिज्जमाणं पेहाए पुरा अप्पजूहिए सेवं नच्चा नो गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा ॥ से तमादाय एगंतमवक्कमिज्जा अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा— खीरिणियाओ गावीओ खीरियाओ पेहाए असणं वा ४ उवक्खडियं पेहाए पुराए जूहिए सेवं नच्चा तओ संजयामेव गाहा० निक्खमिज्ज वा ॥ (सू० २३)

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां पेसतां आ प्रमाणे जाणे के अहीं तुर्तनी प्रसुतिवाळी गायो दोहवाय छे, तो त्यां गायो दोहवाती देखीने चारे प्रकारनो आहार 'रंधातो' जोइने अथवा भात विगेरे रांधेलो तैयार देखीने पण प्रथम बीजाने न आपेलो होय तो पण प्रवर्त्तमान अधिकरणनी अपेक्षावाळो प्रकृतिभद्रक विगेरे कोइ गृहस्थ साधुने देखीने श्रद्धावाळो बनीने घणुं दूध तेमने आपुं, आवी बुद्धिथी वाछडाने पीडा करे, दोहवाती गायोने त्रास पमाडे, ते कारणथी साधुने परपीडाना कारणे संयम तथा आत्मानी विराधना थाय, अने अडधा रंधायेल भात विगेरेने जलदी रांधवा माटे प्रयत्न करे तेथी पण संयम विराधना छे, माटे तेवुं जाणीने साधु गोचरी माटे त्यां न जाय, न नीकळे तेवा स्थळे शुं करवुं ते कहे छे,

ते भिक्षु ते गायनुं दोहवुं, विगेरे जाणीने एक बाजुए ज्यां गृहस्थ न आवे, न देखे त्यां उभो रहे, त्यां उभा रहेतां आ प्रमाणे पछी जाणे के 'गायो दोहवाइ गइ छे, त्यारपछी गोचरीनी जरुर होय तो शुद्ध आहार लेवा योग्य होय ते लेवा जाय अने नीकळे,

पिंडना अधिकारथीज आ कहे छे.

भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु—समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे खुड्डाए खलु अयं गामे संनिरुद्धाए नो महालए से हंता भयंतारो बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरियाए वयह. संति तत्थेगइयस्स भिक्खुस्स पुरेसंथुया वा पच्छासंथुया वा परिवसंति, तंजहा—गाहावइ वा गाहावइणीओ वा गाहावइपुत्ता वा गाहावइधुयाओ वा गाहावइसुण्हाओ वा धाइओ वा दासा वा दासीओ वा कम्मकरा वा कम्मकरीओ वा, तहप्पगाराइं कुलाइं पुरेसथुयाणिवा पच्छासंथुयाणि वा पुव्वामेव भिक्खायरियाए अणुपविसिस्सामि, अविय इत्थ लभिस्सामि पिंडं वा लोय वा खीरं वा दहिं वा नवणीयं वा धयं वा गुळं वा तिलं वा महुं वा मज्जं वा मंसं वा सक्कुलिं वा वा फाणियं वा पूयं वां सिहिरिणं वा, तं पुव्वामेव भुच्चा पच्चि पडिग्गहं च संलिहिय संमज्जिय तओ पच्छा भिक्खूहिं सद्धिं गाहा० पविसिस्सामि वा निक्खमिस्सामि वा, माइट्ठाणं संफासे. तं नो एवं करिज्जा ॥ से तत्थ भिक्खूहिं सद्धिं कालेण अणुपविसित्ता तत्थियरेयपरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहित्ता आहारं आहारिज्जा, एय खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खूस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं० (सू०२४) ॥

१–१–४ ॥ पिण्डैपणायां चतुर्थ उद्देशकः ॥

केटलाक साधुओ जे एक स्थळे जघाबळ क्षीण थवाथी एक जग्याए रह्या होय, तथा मासकल्पनो विहारकरनारा कोइ जग्याए मासकल्प रह्या होय ते समये बीजा विहार करनारा परोणा साधु त्यां आवीने उतर्या होय, तेमने पूर्वे स्थिर रहेला

अथवा मासकल्पी उतर्यो होय, तेओ कहे के, आ गाम क्षुल्लक (नानुं) छे, अथवा गोचरी आपवामां तुच्छ छे, तथा सूतक विगेरेथी घर अटक्या छे, माटे घणुंज तुच्छ छे, तेथी हे पूज्य ! आप वने त्यासुधी नजीकना गाममां गोचरी माटे जजो, तो ते प्रमाणे करवुं. हवे रहेला साधुनो दोष बतावे छे,

अथवा त्यां रहेनार साधुना पूर्वना सगा भत्रीजा विगेरे होय, अथवा पछवाडेना सगां. सासरीयांनां सगां विगेरे होय, ते बतावेछे. जेमके गृहस्थ, तेनी स्त्री तेना पुत्रो. दीकरीओ, दीकरांनी वहुओ, धात्रमाता दासदासी नोकर. नोकरडी तेवां संसारी संबंधवाळा पूर्वनां के पछीना सगा-संबंधी होय. तो त्या पूर्वगोचरी जाउं, तो त्यां सारुं भोजनशालिना चोखा विगेरे तथा दूध, दहीं, मांखण, घी, गोळ तेल मध, दारु, मांस सक्कुली (तलसांकळी), गोळनीपेत, पूडा, शीखंड विगेरे गोचरीना वखत पहेलां लावीने खाउं, आ सूत्रमां भक्ष्य अभक्ष्य वस्तुओनो विवेक सू. २२ मा बताव्यो छे, ते आधारे अपवाद समजवो, अथवा कोइ साधु दुष्ट बुद्धिथी, रसगृध्धीथी पोताना हिंसक सगा जे पूर्वना संबंधी होय तो त्याथी लावीने वारोवार खाय. (ते माटे आ सूत्रमां तेनो निषेध कर्यो के तेणे त्यां जवुं नहि,) तेम अविवेकथी वस्तुओ लावीने खाय, पीणुं पीए. पछी पातरां वणवार साफ करीने पछी गोचरीना समये डाह्या (शांत) मनवाळो वनीने हुं नवा आवेला परोणा साथे गोचरी जइ आवीश, आवुं कपट कोइ करे तो, ते साधुनुं रसना लोलुपपणाथी साधुपणुं नष्ट थाय छे, माटे विजा साधुए तेम न करवुं. त्यारे साधुए शुं करवुं ते कहे छे.

आवेला परोणा साथे त्यां रहेला साधुए गोचरीना वखते जुदाजुदा कुळोमांथी थोडी थोडी सामुदायिक एषणीय (उदगम) दोष रहित) तथा वैषिक ते फक्त साधुना वेषथी मेळवेल (धात्री पिंड विगेरे उत्पादन दोष रहित) गोचरी मेळवीने लेवी आज

साधुनी संपूर्णता छे, (आ सूत्रमां मांस–मदिरावाळां कुटुंबमांथी कोइए दीक्षा लीधी होय, तो तेवाए सगांने घेर गोचरी जुदा न जवुं, तेज श्रेयस्कर छे, कारणके कुबुद्धि केवी खराब छे, अने तेनुं जैन धर्ममां केवुं मायश्चित छे ते नीचेनुं बनेलुं दृष्टांत वांचवा जेवु छे.

(कुमारपाळ राजाए जैनधर्म स्वीकार्या पहेलां मांसभक्षण करेलुं अने पाछळथी त्याग कर्युं हतुं, तेने एक समये घेवर खातां मासनो स्वाद आव्यो, तेथी श्रीमान हेमचंद्रआचार्य पासे आवीने पूछयुं, के मने घेवरखावुं कल्पे के नहि? गुरुए कह्युं के नहि. प्र–शामाटे ? उ–पूर्वनो दुष्ट स्वभाव मासभक्षणनो याद आवे. कुमारपाळे कह्युं के त्यारे जो तेवुं स्मरण थयुं होय तो तेनुं मने मायश्चित शुं आवे ? उ–बत्रीश दांत पाडी नाखवानुं. तेज समये लुहारने बोलावी दांत खेंची काढवा कह्युं, त्यारे हेमचंद्राचार्ये ते राजानी दृढता जोइ बीजुं मायश्चित आप्युं आथी समजवानुं ए छे के 'तेवा' मासभक्षणवाळां कुटुंबोमा जतां कुमारपाळ माफक खराब चीज याद आवी जायतो साधुपणुं भ्रष्ट थाय, पण बीजा साधु साथे होय तो तेनी शरमथी त्यां रहेनारो साधु पण बचे, अने सगांने पण मांस भक्षण न करवा बोध मळवाथी पापथी बचे.

चोथो उद्देशो समाप्त.

चोथो कह्यो, हवे पांचमो उद्देशो कहे छे. तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया उद्देशामां निर्दोष पिंड लेवानी विधि कही अने अहीं पण तेज कहे छे.

पांचमो उद्देशो.

से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा-अग्गपिंडं उक्खिप्पमाणं पेहाए अग्गपिंडं निक्खिप्पमाणं पेहाए अग्गपिंडं हीरमाणं पेहाए अग्गपिंड परिभाइज्जमाणं पेहाए अग्गपिंडं परिभुज्जमाण पेहाए अग्गपिंडं पेहाए अग्गपिंड परिट्ठविज्जमाजं पेहाए पुरा असिणाइ वा अवहाराइ वा पुरा जत्थऽण्णे समण० वणीमगा खद्धं २ उवसंकमंति से हंता अमहवि खद्धं २ उवसंकमामि, माइट्ठाणं संफासे नो एवं करेज्जा ॥ (सू० २५)

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां गयेलो एम जाणे के देवता माटे तैयार करेलो भात विगेरेनो आहार छे, तेमाथी थोडो थोडो काढे छे. अने बीजा वासणमा नाखे छे, तेवुं देखीने अथवा कोइ देवना मंदिरमां लइ जवातुं जोइने अथवा थोडुं थोडुं बीजाने अपातुं जोइने तथा बीजाथी खवातु अथवा देवळनी चारे दिशामां बळि तरीके उछाळातुं अथवा पूर्वे बीजा ब्राह्मण विगेरेए त्यांथी एकवार जमी आवीने घेर लइ जता होय, अथवा एकवार जमीआवीने श्रमण विगेरे एम माने के बीजीवार पण आपणने त्यां मळशे, एम धारीने पाछा त्वराथी जता होय, आवुं देखीने कोइ भोळो साधु के लालचु साधु ते भोजनना स्वादथी ललचाइने तेम विचारे के हुं पण त्यां जइने गोचरी लावुं, आम करवुं साधुने कल्पे नहि कारणके आवुं करतां तेने पण बीजा माफक कपट करवुं पडे.

हवे भिक्षामां फरवानी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा० जाव समाणेअंत रा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा पागाराणि वा तोरणाणि वा अग्गलाणि वा अग्गलपासगाणि वा सति परकमे जयामेव परिकमिज्जा; नो उज्जुयं गच्छिज्जा, केवली बूया आयाणमेयं से तत्थ परक्कममाणे पयलिज्ज वा पक्खलेज्ज वा पवडिज्ज वा, से तत्थ पयलमाणे वा पक्खलेज्जमाणे वा पव डमाणे वा, तत्थ सेकाए उच्चारेण वा पासवणेण वा खेलेण वा सिंघाणेण वा वंतेण वा पित्तेण वा पूण्य वा सुक्केण वा सोणिएण वा उवलित्ते सिया, तहप्पगारं कायं नो अणंतरहियाए पुढवीए नो ससिणिद्धाए पुढवीए नो चित्तमंताए सिलाएनो चित्तमंताए लेलूए कोलावासंसि वा दारुए जीवपइट्टिए सअंडे सपाणे जावससंताणए नो आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा संलिहिज्ज वा निलिहिज्ज वा उव्वलेज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा आयाविज्ज वा पायाविज्ज वा, से पुव्वामेव अप्पससरक्खं तणं वा पत्तं वा कट्ठं वा सक्करं वा साइज्जा, जाइत्ता से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा २ अहे झामथंडिलंसिवा जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय तओ संजयामेव आमज्जिज्ज वा जाव पयाविज्ज वा ॥ (सू० २६)

ते साधु गृहस्थने घेर गोचरी जवा माटे जता पाडो (महेल्लो), शेरी, के गाम विगेरेमां पेसतां मार्ग जुए, त्यां रस्तामां जतां वचमां समान भूभागमां अथवा वे गामना वचमां कयारा बनावेल जुए, अथवा घरने के नगरने खाइ के कोट हाय, अथवा तोरणो अर्गला (अडगलो) अथवा अर्गलपाशक (जेमां अर्गलानो अंकोडो नांखे छे, ते जुए, तो ते कारणके लइने ते सीधे

मार्गे न जाय; कारणके त्यां जतां केवळीप्रभु कहे छे के कर्मबंधननुं ते कारण छे, वखते संयम विराधना अथवा आत्म विराधना थायछे ते बतावे छे. तेवे मार्गे जतां मार्गमां वमना कारणे विषमपणाथी कोइ वखत धूजे, कोइ वखत ठोकर खाय, कोइ वखत पडीजाय तो छकायमांथी कोइपण कायने विराधे, तेमज त्यां शरीरना मळथी, पिशाबथी वळखा, लींट, वमन, पित्त, परु, वीर्य, लोहीथी खरडाय माटे तेवे मार्गे न जवुं पडे तो ठोकरखातां गारामां पडीने खरडाय विगेरे कारणथी आवुं न करे, ते कहे छे.

ते साधु तेवा अशुचि गारा विगेरेमां पडतां वचमां वस्त्र राख्या विना खुल्ला शरीरे पृथ्वी साथे स्पर्श न करे, अथवा भीनी जमीन साथे के धुळवाळी पृथ्वी साथे तथा सचित्त पत्थर साथे तथा सचित्त माटीना ढेफासाथे अथवा घुणना कीडाथी सडेलुं लाकडुं जेमां अनेक नानां इंडा होय तेनी साथे अथवा करोळीयाना जाळांवाळी जग्या साथे एकवार न स्पर्श करे, न वारंवार स्पर्श करे, तेनाथी गारो दूर न करे, तेम त्यां वेसीने कादव दूर करवा खोतरे नहि, तेम त्यां वेसीने उद्वर्त्तन (चोळवुं) न करे, तेम सुकायलाने पण त्यां न खोतरे, तेम त्यां उभो रहीने सूर्यने तडके एकवार न तापे, अथवा वारंवार न तापे, शुं करे, ते कहे छे ते भिक्षु त्यांथी नीकळी अल्प रजवाळु तृण विगेरे याचे, अने अचित्त जग्याए निभाडा विगेरे एकांतमां जोइने त्यां वेसीने शरीरनो कादव दूर करे, अथवा तडके तपावे. अने पछी दूर करे. अने स्वच्छ करे, वळी शुं करे ? ते कहेछे.

से भिक्खू वा० से जं पुण जाणिज्जा गोणं वियालं पडिपहे पेहाए महिसं वियालं पडिपहे पेहाए एवं मणुस्सं आसं हत्थिं सीहं वग्धं विगं दीवियं अच्छं तरच्छं परिसरं सियालं बिरालं सुणयं कोलसुणयं कोकंतियं चिताचिल्ल

इयं वियालं पडिपहे पेहाए सइ परक्कमे संजयागेव परक्कमेज्जा, नो उज्जुय गच्छिज्जा । से भिक्खू वा० समाणे अंतरा से उवाओ वा खाणुए वा कंटए वा घसी वा भिलुगा वा विसमे वा विज्जले वा परियाविज्जिज्जा, सइ परक्कमे संजयामेव, नो उज्जुयं गच्छिज्जा ॥ (सू० २७)

ते भिक्षु रस्तामां जतां ध्यान राखे. अने जो त्यां एवुं जाणे के रस्तामां गाय, गोधो विगेरे छे, अने ते मारकणो होवाथी रस्तो बंध छे, अथवा झेरी साप छे, जंगली भेंस के पाडो छे, दुष्ट मनुष्य छे, घोडो हाथी, सिंह, वाघ, वृक (वरगडुं), चित्रो, बळद सरभ, जंगली डुक्कर, कोकंतिक, शीयाळना आकारनुं लोमडो जेवुं जनावर छे, जे रातमां कोको एम आरडे छे, चित्ता, चिल्लडय के जंगली जानवर छे. तेवुं कोइपण दुःखदायी प्राणी रस्तामां मालूम पडे तो प्रथम उपयोग दइने खात्री करे, अने बीजो रस्तो होय तो ते सीधे रस्ते न जतां भय विनाना रस्ते जाय, तेज प्रमाणे मार्गमां खाडो होय ठुंठुं होय कांटा होय, ढोळाव होय, काळी फाटेली माटी होय, उंचानीचा टेकरा होय, कादव होय. तेवी जग्याए बीजो मार्ग होय तो चक्रावो खाइने पण ते रस्ते जवुं पण टुंका सीधा रस्ते न जवुं. कारणके त्यां जवाथी संयमनी तथा पोतानी विराधनानो संभव छे.

से भिक्खू वा० गाहावइकुलस्स दुवारबाहं कंटगबुंदियाए परिपिहियं पेहाए तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय अपडिलेहिय अप्पमज्जिय नो अवंगुणिज्ज वा पविसिज्ज वा निक्खमिज्जवा, तेसिं पुव्वामेव उग्गह अणुन्नविय पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव अवंगुणिज्ज वा पविसेज्ज वा निक्खमेज्ज वा॥ (सू०२८)

ते साधु गृहस्थने घेर गोचरी जतां ते घरनुं बारणुं दीधेलुं जोइने ते घणीनी रजा लीधा विना, आंखथी जोइने रजो-

हरण विगेरेथी पूंज्या विना उघाडवुं नहि, उघाडीने पेसे नहि, अने नीकळे पण नहि, तेना दोषो बतावे छे: गृहस्थने द्वेष थाय ते घरमांथी वस्तु खोवाय तो साधुना उपर शंका आवे अने उघाडेला द्वारथी पशु विगेरे घरमां पेसी जाय, तेथी संयम अने आत्मविराधना थाय, हवे जो कारण होय, तो अपवादमार्ग कहे छे.

ते घरमां जावानी जरुर होय तो तेना धणीनी रजा लइने आंखे देखीने ओघाथी पुंजीने बारणुं विगेरे उघाडे तेनो भावार्थ आ छे. पोते दरवाजो उघाडीने पेसवुं नहि, जो मांदा आचार्य विगेरे माटे त्यां औषध विगेरे मळतुं होय, अथवा वैद्य त्यां रहेतो होय, अथवा दुर्लभ द्रव्य त्यां मळशे, अथवा ओछी गोचरी मळेली होय, एवा खास कारणो आवेथी दीधेला बारणा आगळ उभो रहीने शब्द करे (बोलावे) अथवा पोते संभाळथी पुंजीप्रमार्जीने उघाडीने जवुं.

त्यां प्रवेश थया पछीनी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणिज्जा समणं वा माहणं वा गामपिंडोलगं वा अतिहिं वा पुव्वपविट्ठं पेहाए नो तेसिं संलोए सपडिदुवारे चिट्ठिज्जा, से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा २ अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा, से से परो अणावायमसंलोए चिट्ठमाणस्स असणं वा ४ आहट्टु दलइज्जा, से य एवं वइज्जा—आउसंतो समणा ! इमे भे असणे वा ४ सव्वजणाए निसट्ठे तं भुंजह वा णं परिभाएह वा णं, तं चेगइओ पडिगाहित्ता तुसिणीओ उवेहिज्जा, अवियाइं एयं मममेव सिया, माइट्ठाणं संफासे नो एवं करिज्जा से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा २ से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसंतो समणा ! इमे भे असणे वा ४ सव्वजणाए निसिट्ठे तं भुंजह वा णं जाव

परिभाएह वा णं,सेणमेवं वयंतं परा वइज्जा—आउसंतो समणा ! तुम चेव णं परिभाएहि, से तत्थ परिभाएमाणे नो अप्पणो खध्धं २ डायं २ ऊसढं २ रसियं २ मणुन्नं २ निध्धं २ लुक्खं २, से तत्थ अमुच्छिए अगिध्धे अग (ना) ढिए अणज्झोववन्ने बहुसममेव परिभाइज्जा, से णं परिभाएमाणं परो वइज्जा—आउसंतो समणा ! माणं तु परिभाएहि सव्वे वेगइआ ठिया उ भुक्खामो वा पाहामो वा, से तत्थ भुंजमाणे नो अप्पणा खद्धं खद्धं जाव लुक्खं, से तत्थ अमुच्छि ए ४ बहुसममेव भुंजिज्जा वा पाइज्जा वा ॥ (सू० २९)

ते साधु गाम विगेरेमां भिक्षा माटे पेठेलो एम जाणे, के आ घरमां प्रथम श्रमण विगेरे पेठेल छे. तो तेने पहेलां पेठेलो जोइने दान देनार तथा लेनारने अप्रीति न थाय, तथा अतरायकर्म न बंधाय, माटे ते बंने देखे, त्यां उभा न रहेवु, तेमज नीकळवाना दरवाजा आगळ पण बंनेनी अप्रीति टाळवा विगेरे माटे उभा न रहेवुं, पण ते साधु एकांतमां जइ कोइ न आवे न देखे, त्यां उभो रहे, त्या उभा रहेता पण जैन साधुने गृहस्थ जाते आहार आपीने आ प्रमाणे कहे के " तमे भिक्षा माटे बहु आवेला छो, अने हुं एकलो याकुलपणाथी आहार वहेंची आपवाने शक्तिवान नथी, हे श्रमणो ! में तमने बधा साधुओने चारे प्रकारनो आहार आप्यो छे. तेथी हवे तमे पोतानी इच्छा प्रमाणे ते आहारने एकठा वेसीने खाओ, वापरो, अथवा व्हेंचीने लो, आ प्रमाणे गृहस्थ आपे, तो उत्सर्गथी जैन साधुए ते आहार भागमां न लेवो, पण दुकाळ होय, अथवा लांबा पंथमा गोचरीनी तंगी होय तो अपवादथी कारणपडे ले पण खरो, पण ते आहार लेइने एवुं न करे, के ते आहारने छानोमानो लेइ एकांतमां पोताने मळेलो माटे थोडो होवाथी हुं कोइने न आपुं, एकलो खाउं तेवुं कपट न करे, त्यारे शु करवुं ते कहे छे.

ते भिक्षु आहारने लइने त्यां बीजा श्रमण विगेरे पासे जइने ते आहार तेमने देखाडे, अने बोले के हे आयुष्यमानो ! हे श्रमणो आ आहार विगेरे आपण बधाने गृहस्थे वहेंच्या विना सामटो आपेल छे, तेथी तमे बधा एकत्र बेसीने खाओ, वापरो आ आ प्रमाणे साधुने बोलतो सांभळीने कोइ श्रमण विगेरे आ प्रमाणे कहे, हे साधो ! तमेज अमने बधाने वहेंची आपो, तेवुं साधुए न करवुं पण कारणे करवुं पडे तो आ प्रमाणे करवु, के पोते वहेंचतां घणुं उंचु शाक विगेरे पोते न ले, तेम लुखुं पण न ले, पण ते भिक्षु आहारमां मूर्छित थया विना अगृद्धपणे ममता रहित थइने बधाने सरखुं वहेंची आपे, कंइपण दाणो विगेरे सहेज वधारे रहे. (कारणके तोळीने अपायुं नथी) तो पण बने त्यांसुधी बधाने सरखुं वहेंची आपे, पण ते वहेंचतां कोइ श्रमण (अन्यदर्शनी) एम बोले, के वहेंचो नहि, पण आपणे बधा साथे बेसीने जमीए, पीए, तो साथे न जमवुं, पण पोताना साधुओ होय, पासत्था विगेरे होय के संभोगिक (साथे गोचरी करे तेना) होय, ते बधाने साथे आलोचना आपीने साथे जमवानी आ विधि छे. एटले पोते बधाने सरखु वहेंची आपे, अने बधा त्यां साथे बेसीने खाय पीए, गया सूत्रमां बहारनुं आलोकस्थान निषेध्युं, हवे त्यां प्रवेशना प्रतिषेधनी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा से जं पुण जाणिज्जा समणं वा माहणं वा गामपिंडोलगं वा अतिहिं वा पुव्वपविट्ठं पेहाए नो ते उवाइकम्म पविसिज्ज वा ओभासिज्ज वा, से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा २ अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा, अह पुणेवं जाणिज्जा पडिसेहिए वा दिन्ने वा, तओ तंमि नियत्तिए संजयामेव पविसिज्ज वा ओभासिज्ज वा एयं० सामग्गियं० (सू० ३०) ॥२-१-१-५॥ पिण्डैषणायां पञ्चम उद्देशकः ॥

ते भिक्षु गोचरी माटे गाम विगेरेमां पेठेलो एवुं जाणे के आ घरमां प्रथम श्रमण विगेरे पेठेलो छे, तो ते पूर्वे पेठेला श्रमण विगेरेने देखीने तेने ओळंगीने पोते अंदर न जाय, तेम त्यां उभो रहीने गृहस्थ पासे भिक्षा पण न मागे, पण तेने पेठेलो जाणीने पोते एकातमां धणी न देखे तेम उभो रहे, पछी ते अंदरना भिक्षुने आपे अथवा ना पाडे. त्यारे ते त्यांथी पाछो नीकळे त्यारपछी जैन साधु अंदर जाय अने आहारनी याचना करे, आज साधुनुं साधुपणुं संपूर्ण रीते छे.

पांचमो उद्देशो समाप्त थयो.

छट्ठो उद्देशो

पांचमां पछी छट्ठो उद्देशो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया उद्देशामां श्रमण विगेरेने अंतरायना भयथी गृहप्रवेश निषेध्यो, तेज प्रमाणे अहीं अपर प्राणीओना अंतरायना निषेध माटे कहे छे.

से भिक्खू वा से जं पुण जाणिज्जा–रसेसिणो बहवे पाणा घासेसणाए संथडे संनिवइए पेहाए, तंजहा–कुक्कड जाइयं वा सूयर जाइयं वा अग्गपिंडंसि वा वायसा संथडा संनिवइया पेहाए सइ परक्कमे संजया नो उज्जुयं गच्छिज्जा (सू० ३१)

ते भिक्षु गोचरी माटे गाम विगेरेमां जतां एम जाणे के आ मार्गमां घणां प्राणीओ रसनां इच्छुओ होयने पाछळथी

दाणा चुंगवा शेरी विगेरेमा घणा एकठां थइने जमीन उपर पडेलां छे, तेमने ते साधुए जोइने ते तरफ तेणे न जवुं, ते प्राणीओनां नाम बतावे छे, कुकडा विगेरे लीधाथी उडतां पक्षीओ जाणवा. तेज प्रमाणे सूवरजाति लीधाथी चोपगां ढोर विगेरे चरता होय अथवा अग्रपिंडी (बली) बहार फेंकेल होय तेमां कागडा खाता होय तेमने देखीने शरीरमां शक्ति होय त्यांसुधि सम्यक् उपयोग राखीने साधु ते रस्ते न जाय कारणके त्यां जतां अनेक प्राणीने अंतराय थाय छे. अने तेने उडता के बीजे खसता तेमनो वध पण वखते थाय. हवे गृहस्थना घरमां पेठेल साधुने गोचरीनी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा २ जाव नो गाहावइकुलस्स वा दुवारसाहं अवलंबिय २ चिट्ठिज्जा, नो गा० दगच्छड्डणमत्तए चिट्ठिज्जा, नो गा० चंदणिउयए चिट्ठिज्जा, नो गा० सिणाणस्स वा वच्चस्स वा संलोए सपडिदुवारे चिट्ठिज्जा, नो० आलोयं वा थिग्गलं वा संधि वा दगभवणं वा बाहाओ पगिज्झिय २ अंगुलिआए वा उद्दिसिय २ उण्णमिय २ अवनमिय २ निज्झाइज्जा, नो गाहावइअंगुलियाए उद्दिसिय २ जाइज्जा, नो गा० अं० चालिय २ जाइज्जा, नो गा० अं० तज्जिय २ जाइज्जा, नो गा० अं० उक्खुलंपिय (उक्खुलुंदिय) २ जाइज्जा, नो गाहावइं वंदिय २ जाइज्जा नो वयणं फरुसं वइज्जा ॥ (सू० ३२)

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां गोचरी पेठेलो नीचली बाबतो न करे, तेना बारणानी शाखाने वारंवार अवलंबीने उभो न रहे, जो ते पकडे, तो वखते जीर्ण होय तो पडी जाय अथवा बरोबर न जामेल होय तो खसी जाय. तेथी संयमनी विराधना थाय तथा धोवानी (चोकडी) तथा उदक (पाणी) मुकवानी जग्या (पाणीयारा) तरफ तथा आचमन करे त्यां अथवा टांका

करे, टट्टी जइने पग धुवे, ए जग्या तरफ पोते उभो न रहे, के तेवा घरवाळा तरफ पोतानी दृष्टि पडे, तेमां आ दोष छे के,
त्यां देखवाथी स्त्री विगेरेना संबंधीओने शंका थाय अने त्यां लज्जाइने बरोबर शरीर स्वच्छ न थवाथी तेने द्वेष थाय, तेज
प्रमाणे गृहस्थना गोख झरुखा तरफ दृष्टि न करे, तथा फाट पडेली ते दुरस्त करी होय त्यां न जुए, अथवा चोरे खातर पाडेलुं
होय, अथवा भींतने साधो कर्यो होय, अथवा उदकगृह (पाणीनुं स्थान) होय, आ बधा स्थानो वारंवार हाथ लांबो करीने
अथवा आंगुळी उंची करीने तथा माथुं उंचुं करीने नमावीने अथवा काया नीची नमावीने देखे नहि, बीजाने बतावे पण नहि,
(सूत्रमा वेवार ते पाठ बतानवानुं कारण भार देवानुं छे) जो वारंवार त्यां देखे के बीजाने देखाडे, तो घरमां कंइ चोराय के
नाश पामे तो शंका उत्पन्न थाय, वली ते भिक्षु गृहस्थना घरमां पेठेलो गृहस्थने आंगळी वडे उद्देशीने तथा अंगुली चलावीने
अथवा आंगळीथी भय बतावीने तथा खरज खणीने तेमज वचनथी (भाट माफक) स्तुति करीने याचवुं नहि, तथा कोइ वखत
गृहस्थ न आपे तो तेने कडवां वचन न कहे, के तुं जक्ष माफक पारकानुं घर रक्षे छे ! तारा नशीबमां दान क्यांथी होय ?
तारी वातज सारी छे, पण कृत्य सारां नथी ! वळी

अक्षरद्वयमेतद्धि, नास्ति नास्ति यदुच्यते तदिदं देहिदेहीति, विपरीतं भविष्यति ॥ १ ॥

तु 'नथी नथी' एवा बे अक्षर बोले छे, तेने बदले तुं 'आप आप' ए बे अक्षर घरवाळाने कहे, के तेथी विपरीत
थशे ! अर्थात् तारुं कल्याण थशे ! (आवुं पण कटाक्ष वचन साधु न बोले)

अह तत्थ कंचि भुंजमाणं पेहाए गाहावइं वा० जाव कम्मकरिं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा भइणित्ति

वा दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं भोयणजायं ? से सेवं वयंतस्स परो हत्थं वा मत्तं वा दव्विं वा भायणं वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलिज्ज वा पहोइज्ज वा, से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसोत्ति वा भइणित्ति वा ! मा एयं तु मं हत्थवा ४ सी ओदगवियडेण वा २ उच्छोलेहि वा २, अभिकंखसी मे दाउं एवमेव दलयाहि से सेवं वयंतस्स परो हत्थं वा० सीओ० उसी० उच्छोलित्ता पहोइत्ता आहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारेणं पुरेकम्मकएणं हत्थेण वा असणं वा ४ अफासुयं जाव वो पडिगाहिज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा नो पुरेकम्मकएणं उदउल्लेणं तहप्पगारेणं वा उदउल्लेण वा हत्थेण वा ४ असणं वा ४ अफासुय जाव नो पडिगाहिज्जा। अह पुणेवं जाणिज्जा—नो उदउल्लेण ससिणिद्धेण सेसं तं चेव एवं—ससरक्खे उदउल्ले, ससिणिद्धे मट्टिया ऊसे। हरियाले हिंगुलुए, मणोसिला अंजणे लोणे ॥१॥ गेरुय वन्निक सेडिय सोरट्ठिय पिट्ठ कुकुस उक्कुट्ठसंसट्ठेण । अह पुणेवं जाणिज्जा नो असंसट्ठे संसट्ठे तहप्पगारेण संसट्ठेण हत्थेण वा ४ असणं वा ४ फासुय जाव पडिगाहिज्जा [सू० ३३]

गृहस्थना घरमां पेठेलो ते भिक्षु कोइ गृहस्थ विगेरेने खातां जुए, तेने खाता देखीने साधु प्रथम आवुं विचारे के आ गृहस्थ, पोते अथवा तेनी स्त्री अथवा तेनी नोकरडी विगेरे कोइ पण खाय छे, एवुं विचारीने तेनुं नाम लेइ याचना करे, के आयुष्मन् ! के अमुक गृहस्थ अमुक बाइ ! अथवा योग्य बीजुं वचन बोलीने कहे के तमारा घरमां जे रंधायुं होय तेमांथी अमने आपो ! एम याचना करे, ते तेम आपवाने हाजर न होय, अथवा कारण आवे आ प्रमाणे बोले, पछी तेना घरमांथी याचता भिक्षुने बीजो गृहस्थ कोइ वखत हाथ डोइ के बीजुं वासण काचा पाणीथी के बरोबर न उना थयेला पाणीथी अथवा उनुं

करेलुं पाछुं काल पहोंचतां सचित्त थयेल होय तेना वडे धुए, अथवा वारंवार धुए, आ प्रमाणे धोवानी चेष्टा करतां पहेलां साधु जोइने विचारे [अर्थात् ध्यान राखे,] अने पछी तेम देखीने तेनुं नाम लेइने निवारे, के तमे काचा पाणी विगेरेथी न धुओ पण पहेलो गृहस्थ सचित्त विगेरे धोइनेज आपे तो अप्रासुक जाणीने साधु ले नहि.

वळी ते साधु गृहस्थना घरमां पेठेलो जो एम जाणे के क्षाधु माटे नहिं, पण तेणे कोइ पण कारणे प्रथम काचा पाणीए हाथ के वासण धोयु छे, अने तेना टपकां पडे छे, एवुं देखे तो चारे प्रकारनो आहार अप्रासुक जाणीने लेवो नहि, कदाच पाणीना टपकां न पडतां होय, पण काचा पाणीथी खरडेला हाथ के वासण होय तोपण ते आपतां साधुए न लेवुं, एज पूर्वे कह्या प्रमाणे न्याय छे, जेम काचा पाणीथी खरडेला हाथे न लेवुं, तेम सचित्त रज होय, माटीथी खरडेल होय, तेमां उप ते खारवाळी माटी. हडताळ, हिंगळोक, मणशिल, अंजन, लवण, गेरु, आ बधी पृथ्वीकायनी खाणमांथी नीकळेली सचित्त वस्तुओ साधुने न कल्पे, [वर्णिका ते पीळी माटी मेट छे, सेटिका खडी छे, सौराष्ट्रि ते तुवरिका छे, पिष्ट ते छड्याविनाना तंदूल चूरण [भूको] छे, कुकसा उपरनां कूटेलां छोतरां [उक्कुठ] पीलु पर्णिका विगेरेनी खांडणीमां खांडेल चुरो अथवा लीलां पांदडानो चुरो, विगेरे खरडेला हाथ विगेरेथी आपे तो ले नहि. ए प्रमाणे जो खरडेल न होय तो साधु गोचरी ले.

पण एम जाणे के खरडायेल छे, पण ते जातिना आहारथी हाथ विगेरे खरडेल छे, तेमां आठ भांगा छे.

"असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते निरवसेसे दव्वे"

आमां एकेक पद बदलवाथी आथी आठ भांगा थाय–तेमां संसृष्ट हाथ, संसृष्ट वासण अने शेष द्रव्य बाकी रहेल होय ते

आठमो भागो सर्वोत्तम छे, पण एवुं जाणे के, काचा पाणी विगेरेथी असंसृष्ट हाथ विगेरे छे, तो ते लेवुं, अथवा ते जातिना द्रव्यवडे (भक्ष्य वस्तुथी) हाथ विगेरे खरडेल होय ते आहारने प्रासुक जाणीने साधुए लेवो, वळी

से भिक्खू वा २ से जं पुण जाणिज्जा पिहुयं वा बहुरयं वा जाव चाउलपलंबं वा असंजए भिक्खुपडियाए चित्तमंताए सिलाए जाव संताणाए कुट्टिंसु वा कुट्टिंति वा कुट्टिस्संति वा उप्फणिंसु वा ३ तहप्पगारं पिहुयं वा० अप्फासुयं नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ३४)

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां पेठेलो जो एवुं जाणे, के चोखा विगेरेना कुरमुरा (ममरा) घणी रेतीथी भरेला छे, अथवा अडधा शेकेल चोखा विगेरेना कण विगेरे होय, तेने साधुने उद्देशीनेज सचित्त शिला उपर अथवा बीजवाळी, हरितवाळी अथवा नाना जंतुना इंडावाळी अथवा करोळीयाना जाळावळी शिला उपर ते ममरा के कणोने फुटेल होय फुटे अथवा फुटशे, (सूत्रमां एकवचन क्रियापदनु छे ते आर्षवचन होवाथी बहुवचनमां लेवु अथवा जातिमा एकवचन पण लेवाय) आम करीने पछी ते धाणी, पत्रा विगेरे सचित मिश्र होय. तेने सचित शिलामां कुटीने साधु माटे झाटके अने पछी आपे, के आपशे, तेवुं जाणीने तेवो पृथक् विगेरे आहार आपे तोपण ले नहि.

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं० बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं अस्संजए जाव संताणाए भिंदिंसु ३ रुचिंसु वा ३ बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं अफासुयं० नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ३५)

जो ते भिक्षु एवुं जाणे, के आ खाणनुं मीठुं (बिल वीड) छे, अथवा सिंधव, संचल विगेरे पृथ्वी मीठानी जाति होय, तथा

उदभिज (समुद्रना किनारे सूकावेलुं मीठुं,) ते प्रमाणे रुमक विगेरे वीजुं मीठुं पण लेवुं, आवुं मीठुं जे काचुं छे, तेने उपर बतावेल शिला उपर कूटीने आपे. अेटले साधु माटे भेदे, भेदशे, अथवा वधारे झीणुं करवा चूरीने आपे तो लेवुं नहि. वळी

से भिक्खू वा० से जं० असणं वा ४ अगणिनिक्खित्तं तहप्पगारं असणं वा ४ अफासुयं नो०, केवली बूया आयाणमेयं, अस्संजए भिक्खुपडियाए उस्सिचमाणे वा निस्सिंचमाणे वा आमज्जमाणे वा पमज्जमाणे वा ओयारेमाणे वा उव्वत्तमाणे वा अगणिजीवे हिंसिज्जा, अह भिक्खूणं पुव्वोवइट्ठा एस पइन्ना एस हेऊ एस कारणे एसुवएसे जं तहप्पगारं असणं वा ४ अगणिगिक्खित्तं अफासयं नो० पडि० एयं० सामग्गियं ॥ (सू०३६) ॥ पिण्डैषणाया षष्ठ उद्देशकः २–१–१–६ ॥

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां गोचरी गयेल होय, त्यां चारे प्रकारनो अहार अग्नि उपर वळता साथे लागेल होय तो आहार आपे तो पण लेवो नहि, त्यां केवली प्रभु कहे छे के, आ कर्मा दान छे, तेज प्रमाणे गृहस्थ भिक्षुने उदेशीने त्यां अग्नि उपर रहेल आहारने वीजा वासणमां नांखतो तेमांथी प्रथम आपेल होय ते वधेलामां वीजुं नाखे अथवा हाथथी मसळीने शोधे, तथा प्रकर्षथी शोधे, तथा निचे उतारीने अथवा अग्निने तीरछी करीने जीवोने पीडे.

आ बधी वात समजावीने कहे छे के उपर वतावेली साधुनी आ प्रतिज्ञा छे के अग्नि साथे लागेलुं भोजन विगेरे अप्रासुक छे, अने ते अनेषणीय छे, एम जाणीने आहार मळतो होय, तो पण ले नहि, आज साधुनुं सर्वथा साधुपणुं छे, पहेला अध्ययननो छठ्ठो उद्देशो समाप्त थयो.

सातमो उद्देशो

छठो उद्देशो कहीने सातमो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया उद्देशामां संयम विराधना बतावी, अने अहीं संयमनी आत्मानी दानदेनारनी विराधना बतावशे अने ते विराधनाथी जैनशासननी हीलना थाय, ते आ उदेशामां बतावशे.

से भिक्खू वा २ से जं० असणं वा ४ खंधंसि वा थंभंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा हम्मियतलंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि उवनिक्खित्ते सिया तहप्पगारं मालोहडं असणं वा ४ अफासुयं नो० केवली बूया आयाणमेयं, अस्संजए भिक्खुपडियाए पीढं वा फलगं वा निस्सेणिं वा उदूहलं वा आहट्टु उस्सविय दुरूहिज्जा, सेतत्थ दुरुहमाणे पयलिज्ज वा पवडिज्ज वा, से तत्थ पयलमाणे वा २ हत्थं वा पायं वा बाहुं वा ऊरुं वा उदरं वा सीसं अन्नयरं वा कायंसि इंदियजालं लूसिज्ज वा पाणाणि वा ४ अभिहणिज्ज वा वित्तासिज्ज वा लेसिज्ज वा संघसिज्ज वा संघट्टिज्ज वा परियाविज्ज वा किलमिज्ज वा ठाणाओ ठाणं संकामिज्ज वा, तं तहप्पगारं मालोहडं असणं वा ४ लाभे संते नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं० असणं वा ४ कुट्ठियाओ वा कोलेज्जाउ वा अस्संजए भिक्खुपडियाए उक्कुज्जिय अवउज्जिय ओहरिय आहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं असणं वा ४ लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ३७) ॥

ते भिक्षु गोचरीमां गयेलो जो आ प्रमाणे चारे प्रकारनो आहार जाणे, स्कंध (ते अर्धप्राकार-उंची भींत जेवो होय) लाकडो के पत्थरनो थंभो होय, तथा मांचडो बांधेलो होय अथवा शीका उपर होय, महेलमा, के हवेलीमां के कोइपण अंतरीक्ष (अधर)

स्थानमां आहार राखेल होय तो तेवा उपरथी आहार लइने वहोरावे तो पण मालापत हृदोष लागतो जाणीने न लेवो, केवली प्रभु तेमां आ प्रमाणे दोष बतावे छे, एटले ज्यां उंचे वस्तु राखी होय ते लेवा गृहस्थ जाय तो हाथ पहोंचवा माटे साधु माटेज मांची, पाटीयुं, नीसरणी, उंधी उखणी अथवा बीजुं कंइ पण अधर टेकवीने तेना उपर चडीने लेवा जाय तो चडतां पडी जाय, अने खसीने पडतां हाथ, पग भांगतां अथवा इंद्रिय के शरीरमां लागी जाय, तेज प्रमाणे पडतां बीजा जीवोने, प्राणीओने हणे, त्रास पमाडे, अथवा धुळवडे ढांके, घसारो आपे, संघट्टन करे आ प्रमाणे थतां ते जीवोने परिताप करे, थकवे, एकस्थानथी बीजा स्थानमां खसेडे, आवा दोषो जाणीने शीका के मेडा उपरथी लावीने आपे तो मळती वस्तु पण साधुए न लेवी

अथवा ते साधु आहार लेतां आ प्रमाणे जाणे, के माटीनी कोठीमांथी अथवा जमीनमां खोदेल अर्ध गोळाकार खाणमांथी साधुने उद्देशीने कायाने उंचीनीची करीने कुबडी थइने काढे, तथा खाणमां नीची नमीने अथवा तीरछी पडीने आहार लावीने आपे, तो साधुए अधोमालाहुत (नीचे पडीने लीधेल) आहार गृहस्थ पासेथी मळतो होय तो पण लेवो नहि, हवे पृथ्वीकायने आश्रयी कहे छे.

से भिक्खू वा० से जं० असणं वा ४ मट्टियाउलित्तं तहप्पगारं असणं वा ४ लाभे सं०, केवली०, अस्संज्जए भि० मट्टिओलित्तं असणं वा० उब्भिदमाणं पुढविकायं समारंभिज्जा तह तेउवाउवणस्सइतसकायं समारंभिज्जा पुणरवि उल्लिंपमाणे पच्छाकम्मं करिज्जा, अह भिक्खूणं पुव्वो० जं तहप्पगारं मट्टिओलित्तं असणं वा लाभे० । से भिक्खू० से जं० असणं वा ४ पुढविकायपइट्ठियं तहप्पगारं असणं वा० अफासुयं० । से भिक्खू० जं असणं वा ४ आउकायइट्ठियं चेव, एवं

भगणिकायपइट्ठियं लाभे० केवली०, असंज० भि० अगणिं उस्सक्किय निस्सक्किय ओहरिय आहट्टु दलइज्जा अह भिक्खूणं० जाव नो पडि० ॥ (सू० ३८)

ते भिक्षु गोचरीमां गयेलो आ प्रमाणे जाणे, के पिठरक (माटीना गोळा) विगेरेमां माटीथी प्रथम लींपीने चोडेल होय, तेमांथी काढीने चार प्रकारना आहारमांथी कांइपण आपे तो पश्चात्कर्मना दोषथी मळतो आहार पण न ले, प्र०—शामाटे? उ० केवळी प्रभु तेने कर्म उपादान कहे छे, के ते गृहस्थ भिक्षुकनी निश्राए माटीथी लींपेलुं वासण होय, तेमांथी काढीने काइपण आहार आपे, तो ते वासण खोलतां पृथ्वीकायनो आरंभ करे, तेज केवळी प्रभु कहे छे, तथा अग्नि वायुनो तेमज वनस्पति तथा त्रसकायनो पण आरंभ करे, अने साधुने आप्या पछी बाकी रहेल मालना रक्षण माटे ते वासणने पाछुं लींपे माटे साधुने पूर्व कहेली आ प्रतिज्ञा होवाथी अने तेज हेतु तेज कारण होवाथी आ उपदेश छे के, तेवुं माटीथी लींपेलुं वासण उघडावीने मळतुं भोजन के वस्तु कंइपण लेवुं नहि.

वळी ते भिक्षुक गृहस्थना घरमां पेसतां वळी आवुं भोजन विगेरे जाणे, तो नले, एटले पृथ्वीकाय उपर स्थापेल आहारने जाणीने पृथ्वीकायना संघट्टन विगेरेना भयथी अप्रासुक जाणीने मळतुं होय तो पण नले, एज प्रमाणे पाणी उपर अग्निकायमां स्थापेल होय तो पोते ले नहि, कारण के केवळी तेमां आदान कहे छे, तेज बतावे छे, 'असंयत' गृहस्थ भिक्षु माटे अग्नि उपर स्थापेल वासणने आमतेम फेरवी आहार आपे तेथी ते जीवोने पीडा थाय माटे साधुओनी आ प्रतिज्ञा छे के तेवो आहार लेवो नहि.

से भिक्खू वा २ से जं० असणं वा ४ अच्चुसिणं अस्संए भि० सुप्पेण वा विहुणेण वा तालियंटेण वा पत्तेण वा साहाए

वा साहाभंगेण वा पिहुणेण वा पिहुणहत्थेण वा चेलेण वा चेलकण्णेण वा हत्थेण वा मुहेण वा फुमिज्ज वा वीइज्ज वा, से पुव्वामेव आलोइज्जा– आउसोत्ति वा भइणित्ति वा ! मा एतं तुमं असणं वा अच्चुसिणं सुप्पेण वा जाव फुमाहि वा वीयाहि वा अभिकंखसि मे दाउं, एमेव दलयाहि, से सेवं वयंतस्स परो सुप्पेण वा जाव वीइत्ता आहट्टु दलइज्जा तहप्पगारं असणं वा ४ अफासुयं वा नो पडी० ॥ (सू० ३९) ॥

ते भिक्षु गृहस्थना घरमा पेठेलो जो आ प्रमाणे जाणे के आ घणो उनो भात विगेरे साधुने उद्दशीनेज गृहस्थ ठंडो करवा माटे सूपडाथी, वींजणाथी, मोरना पींछाना पंखाथी अथवा शाखाथी के शाखाना भंगवडे अथवा पींछाथी अथवा पींछाना समूहवडे, वस्त्रथी के वस्त्रना छेडाथी, हाथथी, मोढेथी अथवा तेवा कंइपण ओजारथी फुंकीने ठंडो करे, अथवा वस्त्रथी वींजे, आ प्रमाणे करवा पहेलां साधु लक्ष्य राखीने तेवुं गृहस्थ करे, ते पहेला तेने नाम दइने बोले के हे भाइ ! हे बहेन ! आवुं तमे करीने मने आपवानी इच्छा धरावो छो, तो तेम फुंकया विनाज अमने आपो, आवुं साधु कहे तो पण गृहस्थ हठथी सूपडेथी के मुखना वायुवडे फुंकीने आपे तो तेने अनेषणीय (दोषित) आहार जाणीने लेवो नहि.

पिंडना अधिकारथीज एषणा दोषोने उद्देशीने कहे छे.

से भिक्खू वा २ से जं० असणं वा ४ वणस्सइकायपइट्ठियं तहप्पगारं असणं वा ४ वण० लाभे संते नो पडि०। एवं तसकाएवि ॥ (सू० ४०) ॥

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां गयेलो एवुं जाणे, के वनस्पतिकायमां चारे प्रकारनो आहार छे, तो ते जाणीने ले नहि, ए प्रमाणे

त्रसकायनुं सूत्र पण जाणवुं, अहीं (वनस्पतिकायमां रहेलुं) आ सूत्र वडे निक्षिप्त नामनो एषणादोष लेनार आपनार बंनेनो भेगो बताव्यो, तेज प्रमाणे बीजा पण एषणादोष यथासंभव सूत्रोमां योजवा ते आ प्रमाणे छे.

संकीय मक्खिय निक्खित पिहिय साहरियदा यगुर्म्मीसे; अपरिणय लित्त छड्डिय, एसण दोसा दस हवंति ॥-१ ॥

(१) अधाकर्म विगेरेथी शंकित आहार विगेरे न लेवुं, (२) पाणी विगेरेथी मृक्षित [लींपायेल] होय, (३) पृथ्वीकाय विगेरेमां स्थापन करेलुं होय, (४) बीजोरा विगेरे फळथी ढाकेलुं होय (५) वासणमांथी तुप विगेरे न आपवा योग वस्तु बीजी सचित्त पृथ्वी विगेरे उपर नांखीने ते वासण विगेरेथी जे आपे, ते संहृत दोष छे. (६) बाल वृद्ध विगेरे दान देनार शुद्धि तथा शक्ति विनानो होय, (७) सचित्त विगेरे पदार्थथी मिश्रित वस्तु होय, (८) देवनी वास्तु बरोबर अचित्त न थइ होय, अथवा देनार लेनारना भावविनानी होय ते अपरिणत कहेवाय, (९) चरबी विगेरे निंदानीक पदार्थथी लिप्त होय (१०) छाटा पाडती वहोरावे. आ दस दोष एसणाना कह्या, ते टाळवा जोइए. हवे पीवाना आश्रयी कहे छे—

से भिक्खू वा २ से जं पुण पाणगजायं जाणिज्जा, तंजहा—उस्सेइमं वा १ संसेइमं वा २ चाउलोदगं वा ३ अन्नयरं वा तहप्पगारं पाणगजायं अहुणाधोयं अणंबिलअव्वुक्कंतं अपरिणयं अविद्धत्थं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा। अह पुण एवं जणिज्जा चिराधोयं अंबिलं वुक्कंतं परिणयं विद्धत्थं फासुयं पडिगाहिज्ज। से भिक्खू वा० से जंपुण पाणगजायं जाणिज्जा, तं जहा—तिलोदगं वा ४ तुसोदगं वा ५ जवोदगं वा ६ आयामं वा ७ सोवीर वा ८ सुद्धवियडं वा ९ अन्नयर वा तहप्पगारं वा पाणगजायं पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा भइणित्ति वा ! दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं पाणग-

जायं ? से सेवं वयतस्स परो वइज्जा—आउस्संतो समणा ! तुमं चेवेयं पाणगजायं पडिग्गहेण वा उस्सिंचिया णं उयत्तियाणं गिण्हाहि, तहप्पगारं पाणगजायं सयं वा गिण्हिज्जा परो वा से दिज्जा, फासुयं लाभे संते पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ४१)

ते साधु गृहस्थना घरमां पाणी माटे गयेल होय. त्यां एवु जाणे के आटोगुंदळवानुं आ पाणी छे, ते उस्सोइम छे, तथा तलने धोवानुं पाणी छे, ते संसेइम छे, अथवा अरणिका विगेरे धोवानुं पाणी छे, तेमां प्रथमनां त्रे तो प्रासुक छेज; पण त्रीजा चोथा नंवरना पाणी मिश्र छे, ते अमुक काळे परणित [फासु] थाय छे, ते चावल [चोखा] नुं धोवण छे, तेमां त्रण अनादेश छे, परपोटा थता होय, पाणीनां बिंदुओ वासणने लागेलां शोषाइ गयां होय, अथवा तंदुलरंधाइ गयां होय, पण तेनो खरो आदेश आ छे, के पाणी स्वच्छ थइ गयुं होय, [परपोटा बेसीने स्वच्छ थयुं होय तेज लेवाय]—अनाम्ल ते पोताना स्वादथी अचलित अव्युत्क्रांत अपरिणत अविध्वस्त अप्रासुक मालुम पडे ते साधुए लेवुं नहि, अने तेथी विपरित होय तो गृहण करवुं, फरी पाणीना अधिकारथीज विशेषे कहे छे.

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां पेठेलो आवुं पाणी जाणे, के [४] तलनुं धोवण कोइपण प्रकारे प्रासुक करेलुं पाणी, गृहस्थना घरमां छे, ए प्रमाणे [५–६] तुपथी, जवथी, अचित्त थयुं होय, [७] आचाम्ल [ओसामण] [८] आरनाल सोवीर [९] बरोबर उंनुं पाणी शुद्ध विकट अथवा तेवुं द्राक्षनुं धोवण विगेरे अचित्त पाणी जुए, तो गृहस्थने कहे, के हे भाइ ! हे बाइ ! जे कंइ आवुं अचित्त पाणी होय, ते मने आपो ! ते वखते गृहस्थ बोले, के हे साधु ! तमेज आ पाणी पोताना पातरा वडे के काचलीवडे के

कडायुं उंचकीने के वांकुवाळीने वासणमांथी लो, ते प्रमाणे कहे तो साधु पोते ग्रहण करे, अथवा गृहस्थ तेने आपे, तो प्रासुक पाणी साधुए लेवुं. वळी—

से भिक्खू वा० से जं पुण पाणगं जाणिज्जा—अणंतरहियाए पुढवीए जाव संताणए उद्धट्टु २ निक्खित्ते सिया, असंजए भिक्खूपडियाए उदउल्लेण वा ससिणिध्धेण वा सकसाएण वा मत्तेण वा सीओदेगेण वा संभोइत्ता आहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं पाणगजायं अफासुयं० एयं खलु समाग्गियं० ॥ (सू० ४२) ॥ पिण्डैपणायां सप्तमः २–१–१–७ ।

ते भिक्षु जो आवुं जाणे के ते अचित्त पाणी, सचित्त पृथ्वीकाय विगेरेमां आंतरा विना मुकेलुं छे, अथवा करोळीयाना जाळा विगेरेमा बीजा वासणमांथी लइ लइने तेमां वासण मुकेलुं छे, अथवा ते गृहस्थ भिक्षुने उद्देशीनेज काचा पाणीना गलतां टपकांवडे अथवा सचित्त पृथ्वी विगेरेना अवयवथी खरडायेलुं भाजन होय, अथवा ठंडा पाणीथी मिश्र करीने-भेगुं करीने आपे, तेवुं पाणी 'अनेषणीय' जाणीने लेवुं नहि, आ भिक्षुनी संपूर्ण साधुता छे.

सातमो उद्देशो समाप्त.

आठमो उद्देशो.

सातमो कहीने आठमो उद्देशो कहे छे. तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. गया उद्देशामां पाणीनो विचार बताव्यो, अहिं, पण तेज पाणी संबंधी विशेष कहे छे—

से भिक्खू वा २ से ज पुण पाणगजाय जाणिज्जा, तंजहा–अंबपाणग वा १० अंबाडगपाणगं वा ११ कविट्ठपाण० १२ माउलिंगपा० १३ मुद्दियापा० १४ दालिमपा० १५ खजूरपा० १६ नालियेरपा० १७ करीरपा० १८ कोलपा० १९ आमलपा० २० चिंचापा० २२ अन्नयरं वा तहप्पगारं पाणगजातं सअट्ठियं सकणुयं सबीयगं अस्संजए भिक्खूपडियाए छब्बेण वा दूसेण वा वालगेण वा आविलियाण परिवीलियाण परिसावियाण आहट्टु दलइज्जा तहप्पगारं पाणगजायं अफा० लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ४३) ॥

ते साधु गृहस्थना घरमा गयेल आवा प्रकारनुं पाणी जाणे, के केरीनुं तथा अंबाडानुं धोवण (१०–११) छे, तथा कोठ (१२) नुं धोवण छे, बीजोरु (१३) मुद्रिका (द्राक्ष) नुं धोवण (१४) छे, दाडम (१५) नुं, खजुर (१६) नुं, नाळियेर (१७) केर (१८) कोल (बोर) नुं (१९) आमणां (२०) चिंचा आंवली (२१) तथा तेवां बीजां बधां पाणी–एटले द्राक्ष, बोर, आवली विगेरे कोइ-पण पाणीने ते क्षणेज चूरीने कराय छे, तथा अंबाडा विगेरेनुं पाणी बे त्रण दिवस साथे राखीने पलाळे आवुं पाणी होय अथवा तेवी जातनुं बीजुं होय, ते ठळियासाथे वर्त्ते, अथवा कणुक (छाल विगेरे अवयव) साथे होय, तथा बीज सहित वर्त्ते, ठळीयो तथा बीज आमणां विगेरेमां जुदापणु प्रतीत छे; आवुं पाणी गृहस्थ साधुने उद्देशीने द्राक्ष विगेरे चुरीने अथवा वांसनी छालथी बनावेल छाबडी विगेरे पलाळीने अथवा गाय विगेरेनां छडाना पूंछाळना बनावेल चालणावडे अथवा सुगृहीपक्षीना माळा वडे. ठळि-यो विगेरे दूर करवा एकवार मसळीने के वारवार चोळीने तथा परिस्रवण करीने–गाळीने साधु पासे लावीने आपे, आवुं पाणी उद्गमदोषथी दुष्ट जाणीने मळतुं होय, तो पण ले नहि, उद्गमदोषथी नीचे प्रमाणे छे,

आहाकम्मुद्देसोस्सिय पूतीकम्मे अ मीसजाए अ ॥ ठवाणा पाहुडियाए पाओअर कीय पामिच्चे ॥ १ ॥
परिट्टिए अभिहडे, उब्भिन्ने मालोहडे इअ अच्छेज्जे अणिसट्टे, अज्झोअरए अ सोलसमे ॥ २ ॥

(१) साधुना माटे जे सचित्तनुं अचित्त करे, अथवा अचित्त रांधे ते आधाकर्म दोष छे (२) जे पोताना माटे तैयार रसोइ थइ होय ते लाडुना चूर्ण विगेरे गोळ विगेरेथी साधुने उद्देशीने वधारे संस्कारवाळुं बनावे, आ समान्यथी छे, (पण विशेषथी जाणवा इच्छनारे विशेष सूत्रथी जाणवुं (३) आधाकर्मना भागथी मिश्र करे ते पूतीकर्म छे, (४) साधु तथा गृहस्थने आश्रयी प्रथमथी आहार भेगो रंधाय ते मिश्र छे. (५) साधुने माटे खीर विगेरे जुदी काढी राखे ते स्थापना दोष छे, (६) घरमां लग्न विगेरेना अवसर आववानो होय ते साधुने आवेला जाणोने के आववाना जाणी तेमने ते मिष्टान्न विगेरे आपवा माटे आगळ पाछळ करे, ते प्राभृतिकादोष छे, (७) साधुने उद्देशीने झरुखा बारी विगेरे उघाडवी, अथवा अंधारामांथी लावीने अजवाळामां मुकवुं ते प्रादुष्करण छे, (८) द्रव्य विगेरे आपीने खरीद करे ते क्रीतदोष छे साधु माटे कोइनुं उछीकुं–उछीनुं ले ते 'पामिच्च' दोष छे (१०) कोदरा विगेरे आपीने पाडोशीना घरमांथी शालि विगेरेनाचोखा बदले लावे. ते परिवर्त्तितदोष छे, (११) घर विगेरेथी साधुना उपाश्रयमां लावीने आपे ते अभ्याहृतदोष छे, (१२) छाण विगेरेथी लींपेलुं वासण खोलीने आपे, ते उद्भिन्न दोष छे, (१३) माळा उपर विगेरेथी–निसरणी वडे लावीने आपे ते मालहृत दोष छे, (१४) नोकर विगेरेथी छीनवी लइने आपे ते आछेद्य दोष छे, (१५) समुदाय आश्रयी रंधायेलुं, बधानी रजा लीधा सिवाय एकलो आपे ते अनिसृष्ट दोष छे, (१६) पोताना माटे रंधाता अन्नमां पाछळथी तांदुल विगेरे साधुने आवता सांभळीने राधता उमेरे ते 'अध्यवपूरक' दोष छे, आवा कोइपण दोषथी दोषित आहार

होय तो साधुए ते आहार लेवो नहि. पाछुं पण भोजन पाणी विगेरे आश्रयी कहे छे.

से भिक्खू वा० २ आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइगिहेसु वा परियावसहेसु वा अन्नगंधाणि वा पाणगंधाणि वा सुरभिगंधाणि वा आघाय २ से तत्थ आसायपडियाए मुच्छिए गिद्धे गढिए अज्झो ववन्ने अहो गंधो २ नो गंधमाघाइज्जा (सू० ४४)

ते साधु आगंतार ते शहेरनी बहार मुसाफरो आवीने उतरे तेवी धर्मशाळा के मुशाफरखानामां अथवा आराम घरो [बगीचा-नी अंदरना मकान] मां अथवा गृहस्थना घरोमां पूजाना घरोमां अथवा भिक्षुकना मठमां ज्यां अन्न-पाणीनी सुगंधीना गंधोने सुंघी सुंघीने तेना स्वादनी प्रतिज्ञाथी मूर्छित गृद्ध घेलो बनेलो अहाहा ! शुं सुगंध छे ! एवो प्रेमी बनीने ते गंधने सुंघे नहि. फरी पण आहारने आश्रयी कहे छे—

से भिक्खू वा २ से जं० सालुयं वा विरालियं वा सासवनालियं वा अन्नयरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अफासु०। से भिक्खू वा० से जं पुण० पिप्पलिं वा पिप्पलचुण्णं वा मिरियं वा मिरियचुण्णं वा सिंगबेरं वा सिंगबेरचुण्णं वा अन्नयरं वा तहप्पगारं वा आमगं वा असत्थ प०। से भिक्खू वा० से जं पुण पलंबजायं जाणिज्जा, तंजहा—अंबपलंबं वा अंबाडगपलंबं वा तालप० झिज्झिरिप० सुरहि० सल्लरप० अन्नयरं तहप्पगारं पलंबजायं आमगं असत्थप०। से भिक्खू ५ से जं पुण पवालजायं जाणिज्जा, तंजहा—आसोट्ठपवालं वा निग्गोहप० पिलुंखुप० निपूरप० सल्लइप० अन्नयरं वा तहप्पगारं पवालजायं आमगं असत्थपरिणयं०। से भि० से जं पुण० सरडुयजायं जाणिज्जा, तंजहा—सरडुयं वा

कविट्ठसर० दाडिमसर० विल्लस० अन्नयरं वा तहप्पगारं सरडुयजायं आमं असत्थ परिणयं० । से भिक्खू वा० से जं पु० तंजहा—उंवरमंथुं वा नग्गोहमं० पिलुंखुम० आसात्थमं० अन्नमरं वा तहप्पगारं वा मंथुजायं आमयं. दुरुक्कं साणुवीयं अफासुयं० ॥ (सू० ४५)

ते भिक्षु सालुक (पाणीमां थनारुं कंद) विरालिय (स्थळमां थनारुं कंद) सरसवनी कंदलीओ तेवुं कंइपण काचुं कंद कांदळ विगेरे शस्त्रोथी परिणत थयेलु नहोय, तेमज ते भिक्षु पीपर, पीपरनुं चुरण, मरचां मरचानुं चुरण सींगोडा सींगोडानुं चुरण अथवा तेवुं कंइपण काचुं शस्त्र फरस्सीया विनानुं अप्रासुक होय ते, आंवाना फळ (केरीओ) अंवाडाना फळ, ताडनां फळ झिज्झि ते वल्लीपलास सुरभि ते शतद्रु छे सल्लर छे. आ प्रमाणे जे कइ काचुं फळ होय, अने ते शस्त्रथी परिणत न होय तो सचित्त जाणीने लेवुं नहि.

वळी ते भिक्षु कोइपण जातिनुं प्रवाल ते पीपळानुं; वडनुं पिलुंखु (पीपरी) निपुर (नंदीवृक्ष) शल्लकी अथवा तेवुं बीजुं कांइपण प्रवाळ होय तो, काचुं सचित्त होय तो लेवुं नहि, तेज प्रमाणे ते साधु कोइपण जातिनु 'सरडुअ' ते ठळीयो वंधाया विनानुं फळ होय, ते कोठ, दाडम, बिल्लु अथवा तेवु कोइपण जातिनुं फळ होय ते. शस्त्रथी परिणत नहोय ते साधुए लेवुं नहि, तेज प्रमाणे साधु उंवरनुं मंथुं (चुरण) होय, वडनुं, पिलखु, पीपळो अथवा तेवुं बीजानु चुरण होय तो, शस्त्रथी परिणत थया विनानुं होय तो लेवुं नहि, आमंथुं थोडुं पीसेलुं होय ते दुरुक्क कहेवाय छे, साणुवीय ते तेनां बीज बधां कायम रह्यां होय, तो ते काचुं जाणवुं. ते न कल्पे.

से भिक्खू वा० से जं पुण० आमडागं वा पूइपिन्नागं वा महुं वा मज्जं वा सप्पिं वा खालं वा पुराणगं वा इत्थ पाण अणुप्पसूयाइं जायाइं संवुड्ढाइं अव्वुक्कताइं अपरिणया इत्थ पाणा अविद्धत्था नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ४६) ॥

वळी ते साधु एम जाणे के काचां पान ते अरणीक तंदुलीय (तांदळजा) विगेरेनां पांदळां अर्ध काचां अथवा तदन काचां छे, अथवा तेनो खल कर्यो छे, मध मांस जाणीतां छे, तथा घी तथा खोल दारुना नीचेनो कचरो आ बधा घणा वरसनां जुनां होय तो लेवां नहि, कारणके तेमां जीवो उत्पन्न थइ जाय छे, अने तेथी ते अचित्त होतां नथी, सूतमां संवुड्ढा विगेरे एक अर्थवाळा छतां जुदा जुदा देशना शिष्योने समजाववा सूत्रकारे लीधा छे अथवा तेमां किंचित् भेद छे. (आमा मध अने दारु अभक्ष्य छतां शास्त्रकारे चोपडवा माटे कारण विशेष छूट एटला माटे आपी छे के हाथ पग उतरी गयो होय तो तेनो उपयोग करवो पडे, ते संबंधे साधुने महान् प्रायश्चित छे, माटे वर्त्तमानकाळमां पण बने त्यां सुधी चोळवा चोपडवामां तेवी चीज न वापरवी. पण बीजो उपायज न होय तो कदाच वापरवी पडे तो पण तेनुं छेदसूत्र प्रमाणे महान प्रायश्चित लेवुं के दुर्गति न थाय.)

से भिक्खू वा से जं० उच्छुमेरगं वा अंकरेलुगं वा कसेरुगं वा सिंघाडगं वा पूइआलुगं वा अन्नयरं वा० । से भिक्खू वा० से जं० उपलं वा उप्पलनालं वा भिसं वा भिस- मुणालं वा पुक्खलं वा पुक्खलविभंगं वा अन्नयरं वा तहप्पगारं० ॥ (सू० ४७) ॥

उच्छुमेरंग ते छोलेली शेरडीना टुकडा, अंके करेलुं कसेरुग सींगाडां पूइआलूग अथवा तेवुं बीजुं कंइ काचुं शस्त्रथी हणाया विनानुं होय, तो साधुए लेवुं नहि. तेज प्रमाणे लीलुं कमळ, तेनी नाल, अथवा पदमनुं कद तेनी नाळ, पोकखल, पदमना

केसरा अथवा तेनुं कंद अथवा तेवुं कोइपण कंद शस्त्रथी हणायाविनानुं काचुं होय तो कल्पे नहि.

से भिक्खू वा २ से जं पु० अग्गबीयाणि वा मूलबीयाणि वा खंधबीयाणि वा पोरबी० अग्गजायाणि वा मूलजा० खंधजा० पोरजा० नन्नत्थ तक्कलिमत्थएण वा तक्कलिसीसेण वा नालियेरमत्थएण वा खज्जूरिमत्थएण वा तालम० अन्नयरं वा तह० । से भिक्खू वा २ से जं० उच्छुं वा काणगं वा अंगारियं वा सम्मिस्सं विगदूमियं वित (त्त) ग्गगं वा कंदलीऊसुग अन्नयरं वा तहप्पगा० । से भिक्खू वा० से जं० लसुणं लसुणपत्तं वा ल० नालं वा लसुणकंदं वा ल० चोयगं अन्नयरं वा० । से भिक्खू वा० से जं० अच्छियं वा कुंभिपक्कं तिंदुगं वा वेलुगं वा कासवनालियं वा अन्नयरं वा तहप्पगारं आमं असत्थप० । से भिक्खू वा० से जं० कणं वा कणकुंडगं वा कणपूयलियं वा चाउलं वा चाउलपिट्ठं वा तिलं वा तिलपिट्ठं वा तिलपप्पगडगं वा अन्नयरं वा तहप्पगारं आमं असत्थप० लाभे संते नो प०, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स सामग्गियं ॥ (सू० ४८) २-१-१-८ ॥ पिण्डैषणायामष्टम उद्देशकः ॥

ते भिक्षु आवुं जाणे, के जवा कुसुम विगेरे अग्रबीज छे, जाइ विगेरेनां मूळबीज छे, सल्लकी विगेरे स्कंधबीज छे, अथवा इक्षु (शेरडी) विगेरेना पर्वबीज छे, तेज प्रमाणे अग्रजात, मूळजात, स्कंधजात, पर्वजात ते तेमांथीज जन्मे छे, पण बीजेथी नहि., तक्कली (कंदली) नुं मस्तक (वचलो गर्भ) अने कंदलीशीर्ष ते तेनो स्तबक ए प्रमाणे नालियेर विगेरेमां पण समजवु, अथवा कंदली विगेरेना मस्तक समान जे कंइ छेदवाथी तुर्तज ध्वंस पामे छे, तेवुं बीजुं पण काचुं अशस्त्र परिणत होय ते लेवुं नहि, तथा ते भिक्षु एवुं जाणे के शेरडी, रोग विगेरेथी छिद्रवाळी थाय अंगारहित (रंगे बगडी गयेल) होय, तथा छाल छेदाइ गयेली होय,

विगदूमिय, ते वरगडे अथवा शियाळिए थोडी खावेल होय, आवा छिद्र विगेरेथी ते शेरडी विगेरे अचित्त थती नथी तथा वेत्राग्र तथा 'कंदली ऊसुयं' ते कंदलिनो मध्य भाग एवुं बीजुं पण काचुं अपरिणत होय तो लेवुं नहि, आ प्रमाणे लसण संबंधी पण जाणवुं के अपरणित होय ते न लेवुं, आमां 'चोयग' नो अर्थ कोशिकाना आकारे लसणने बहार छाल होय, छे. ते ज्यांसुधी लीली होय त्यांसुधी सचित्त जाणवी, अच्छियं ते कोइ वृक्षनुं फळ छे, तथा टींवरु, बीलुं कासवनालियं ते श्रीपर्णीनुं फळ छे, आ काचां फळोने एकदम पकववा खाडामां नाखीने पकवे ते पाकेलां पण सचित्त जाणवां, ते साधुने न कल्पे. (आम जे पकवे ते कुंभीपाक कहेवाय छे.)

तथा शालि विगेरेना कण ते कणिका छे, तेमां कोइ नाभि (सचित्तयोनि) होय, कणिककुंड ते कणकीमिश्रित कुकस। तथा कणपूयलिय ते कणकीथी मिश्रित पूपलिक कहेवाय छे. आमां पण थोडुंक पकवेल होय तो नाभि (सचित्त योनि) संभवे छे. (बाकी तेमां तल, तलनो पीठ, तलनो पापड विगेरेमां वखते सचित्त योनि होय माटे काचुं लेवुं नहि, आवी चीज मळे तोपण लेवी नहि,) आज साधुनी संपूर्णता साधुता छे.

आठमो उद्देशो समाप्त थयो.

नवमो उद्देशो.

आठमो कहीने नवमो उद्देशो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया उद्देशामां अनेषणीय पिंडनो त्याग बताव्यो, अहीं पण बीजे प्रकारे तेज बतावे छे.

इह खलु पाईणं वा ४ संतेगइया सड्ढा भवंति, गाहावई वा जाव कम्मकरी वा, तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइजे इमे भवंति समणा भगवंता सीलवंतो वयवंतो गुणवंतो संजया संवुडा बंभयारी उवरया मेहुणाओ धम्माओ, नो खलु एएसिं कप्पइ आहाकम्मिए असणे वा ४ भुत्तए वा पायए वा, से जं पुण इमं अम्हं अप्पणो अट्ठाए निट्ठियं तं असणं ४ सव्वमेयं समणाणं निसिरामो, अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो अट्ठाए असणं वा ४ चेइस्सामो, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म तहप्पगारं असणं वा अफासुयं० ॥ (सू० ४९)

'इह' शब्द वाक्यना उपन्यास माटे छे, अथवा प्रज्ञापकना क्षेत्र आश्रयी छे. खलु शब्द वाक्यनो शोभा माटे छे.) प्रज्ञापकनी अपेक्षाए पूर्व विगेरे दिशाओ छे, अर्थात गुरु–शिष्यने कहे छे, के–पुरुषोमा केटलाक एवा श्रद्धालुओ श्रावक अथवा प्रकृतिभद्रक अन्य पुरुषो होय छे, ते गृहस्थ अथवा कर्म करी (काम करनारा) होय छे, तेमने मालीक कहे के, आ गाममा आ आवेला साधु भगवंतो १८००० भेदे शीलव्रत पाळनारा छे, तथा पांच महाव्रत तथा छठुं रात्रिभोजन विरमणव्रत धारनारा, तथा पिंडविशुद्धि विगेरे उत्तरगुणयुक्त इंद्रिय मनने दमन करवाथी संयत छे, तथा आस्रवद्वार (पापस्थान) रोकवाथी संवृत छे, नवविध ब्रह्मचर्य गुप्ति पाळवाथी ब्रह्मचारी छे, मैथुन (कुसंग) थी दूर छे, '१८ प्रकारनुं ब्रह्मचर्य पाळनारा छे, आवा साधुओने आधाकर्मी विगेरे

दोषित भोजन विगेरे कल्पतुं नथी; माटे आपणे आपणुं रांधेलुं बधुं तेमने वोहरावी दइए, आपणा माटे पछवाडे रांधी लइशुं. तेथी तेओ आवुं करे, तेम साधु पोते साक्षात् सांभळे अथवा बीजा पासे सांभळीने जाणीने तेवुं भोजन विगेरे अनेषणीय जाणीने मळवा छता पोते ले नहि.

से भिक्खू वा० वसमाणे वा गामाणुगामं वा दूइज्जमाणे से जं० गामं वा जाव रायहाणिं वा इमंसि खलु गामंसि वा रायहाणिंसि वा संतेगइस्स भिक्खुस्स पुरेसंथुया वा पच्छासंथुया वा परिवसंति, तंजहा—गाहावई वा जाव कम्म० तहप्पगाराइं कुलाइं नो पुव्वामेव भत्ताए वा निक्खमिज्ज वा पविसेज्ज वा २, केवली बूया—आयाणमेयं, पुरा पेहाए तस्स परो अट्ठाए असणं वा ४ उकरिज्ज वा उवक्खडिज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवइट्ठा ४ जं नो तहप्पगाराइं कुलाइं पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज २, से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा वा २ अणावायमसंलोए चिट्ठिज्जा, से तत्थ कालेणं अणुपविसिज्जा २ तत्थियरेयरेहिं कुलेहि सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं एसित्ता आहारं आहारिज्जा सिया से परो कालेण अणुपविट्ठस्स आहाकम्मियं असणं वा उवकरीज्ज वा उवक्खडिज्जा वा तं चेगइओ तुसिणीओ उवेहेज्जा, आहडमेव पच्चाइक्खिस्सामि, माइट्ठाणं सफासे, नो एवं करिज्जा, से पुव्वामेव आलोइज्जा आउसोत्ति वा भइणित्ति वा! नो खलु मे कप्पइ आहाकम्मियं असणं वा ४ भुत्तए वा पायए वा, मा उवकरेहि मा उवक्खडेहि, से सेवं वयंतस्स परो आहाकम्मियं असणं वा ४ उवक्खडावित्ता आहट्टु दलइज्जा तहप्पगारं असणं वा अफासुयं० ॥ (सू० ५०)

ते भिक्षु आवुं जाणे के गामथी लइने राजधानी सुधीनी आ स्थानोमां अमुक साधुना पूर्वनां सगां ते काका विगेरे छे अने पछवाडेथी थएला सगां सासरीयां विगेरे छे, ते त्यां घरवास करीने रहेलां छे, तेमा गृहस्थथी लइने काम करनार नोकर वाइ सुधा छे, तेवां कुळो जे सगां–संबंधीना छे तेमा न जवुं, न आववुं, सुधर्मास्वामी कहे छे के. तेवुं केवली प्रभु कहे छे, के तेमां अशुभकर्म बंधाय छे,

प्र०–शामाटे दोष छे ? उ०–ते घरमां साधुने माटे प्रथमथी विचार करी राखे, एटले प्रथमथी गृहस्थ ते साधु माटे उपकरण तैयार करावी राखे, तथा रसोइ विगेरे रंधावी तैयार करावे, तेथी साधुओ माटे आ प्रतिज्ञा विगेरे प्रथमथी कहेल छे, केटेला सगां संबंधीना कुळोमां भिक्षाकाळथी पहेलां जवुं आववुं नहि, त्यारे शुं करवु ? ते कहे छे, ते आत्मार्थी साधुए ते गाममा पोतानुं कुळ जाणीने सगा न जाणे तेवी रीते पोते जाय अने त्या घळवाळा न आवे, न देखे त्यां एकांतमां रहे, अने गोचरीनां वखते जुदां जुदां कुळमाथी एषणीय आहार लेथी एटले सगां के बीजांनो भेद राख्या विना वेषमात्रथी मेळवे, एटले उत्पादन दोष विगेरे लागवा न दे. ते उत्पादन दोषो नीचे मुजब छे.

धाई दूइ निमित्ते, आजीव वणीमगे तिगिच्छा य । कोहे माणे माया, लोभे य हवन्ति दस एए ॥ १ ॥

पुव्विंपच्छासंथव–विज्जा मंते अचुण्णु जोगे य । उप्पायणाय दोसा सोलसमे मूलकम्मे य ॥ २ ॥

गोचरी माटे गृहस्थनां छोकरां रमाडवा विगेरेनुं कृत्य करे, ते (१) धात्रीपिंड छे, (२) दूतीपिंड गोचरी माटे गृहस्थनो संदेशो दूतनी माफक लइ जाय (३) अंगुठो तथा प्रश्न रेखा विगेरेनुं फळ बतावी आहार ले ते निमित्तपिंड छे. (४) आजीवपिंड ते पोतानी

पूर्वनी उत्तमजाति विगेरे बतावी पिंड ले ते, (५) वणीमगपिंड ते गृहस्थ जेनो धर्म पाळतो होय तेनी प्रशंसा करी गोचरी ले, (६) चिकित्सापिंड ते, गृहस्थने नानी मोटी दवा बतावी गोचरी ले ते, (७) क्रोधथी, (८) अहंकारथी, (९) कपट करीने, (१०) लोभथी वेप विगेरे बदलीने गोचरी ले, (११) पूर्व पश्चात् संस्तवपिंड, ते गृहस्थ दान आपे ते पहेलां तेना संबंधीनी प्रशंसा करे के तमे अवा कुळमां जन्म्याछो, आवा कुळमां परण्याछो–इत्यादि बोलीने गोचरी ले, (१२) विद्यापिंड, ते विद्या बतावी छोकरां भणावीने पिड ले, (१३) मंत्रपिंड, मंत्रनो जाप बतावीने गोचरी ले (१४) चुर्णपिंड, वशीकरण विगेरे माटे द्रव्य (सुगंधी) चुर्ण मत्रीने आपीने गोचरी ले, (१५) योगपिड–ते अंजन विगेरे आपीने गोचरी ले, (१६) जे अनुष्ठानथी गर्भपात विगेरे थाय तेवुं करीने गोचरी ले, आ सोळे दोपो साधुथी उत्पन्न थाय छे माटे उत्पादन कहेवाय छे. (ते न लगाडवा जोइए) ग्रास एपणाना दोपो नीचे मुजब छे. १ संजोअणा २ पमाणे ३ इंगाले ४ धूम कारणे चेव

(१) आहारना लोलुपपणाथी दहिं, गोळ, (साकर) मेळवीने शीखंड बनावीने खाय, ते संयोजना दोप छे, बत्रीश कोळीयाथी वधारे प्रमाणमां आहार खाय तो प्रमाण अतिरिक्त (वधारे) दोप कहेवाय, (३) सारी गोचरी राग करीने खाय तो चारित्रने अंगारा माफक बळवाथी अंगार दोप तथा (४) अंत प्रांत आहार मळतां आहार तथा आहार आपनारनी निंदा करतो खाय तो चारित्रने काळुं करवाथी धुम्र दोप छे, (५) वेदना विगेरे कारण विना आहार करे तो कारण अभाव दोप छे.

आ प्रमाणे साधुना वेपमात्रथी प्राप्त करेलु ग्रास एपणा विगेरे दोप रहित आहार लेइने वापरवो, कदाच एम थाय, के गृहस्थ गोचरीना समये साधु जाय तो पण आधाकर्मी अशन विगेरे बनावे, ते वखते साधु उपेक्षा करे, शामाटे ? के ते लेताज हुं

पच्चखाण करीश, अने हु ते नहीं लउं एवुं धारे अने स्वादथी पछी कपट करे, अने ले, पण आवुं प्रथमज न करवुं, केवी रीते करवुं? ते कहे छे, प्रथम गोचरी लेतां उपयोग राखे, अने तेवुं जाणे तो कहे, के हे शेठ! हे बाइ! अमने अमारा माटे बनावेलो आहार विगेरे खावापीवाने (आधाकर्मी) कल्पतो नथी! माटे तेने माटे तमारे यत्न न करवो! आवुं कहेवा छतां पण गृहस्थ आधाकर्मी आहार करे तो मळे छतां पण लेवो नहि.

से भिक्खू वा से जं० मंस वा मच्छं वा भज्जिज्जमाण पेहाए तिल्लपुयं वा आएसाए उवक्खडिज्जमाणं पेहाए नो खद्ध २ उवसंकमित्तु ओभासिज्जा, नन्नत्थ गिलाणणीसाए॥ (सू० ५१)

ते साधु जो आवुं जाणे के मांस अथवा माछला अथवा तेलना पूडाओ ते गृहस्थना घरमां मेमान आववाना छे, तेथी तेवो आहार बनतो त्या जुए, तो जीभनी लालचथी दोडतो दोडतो शीघ्र न जाय अथवा त्या जइने याचना करे नहि, पण पूर्वे बताव्या प्रमाणे त्या दवा विगेरे कारणसर मांदा माटे जवुं पडे तोपण संभाळथी जाय.

से भिक्खू वा० अन्नयरं भोयणजायं पडिगाहित्ता सुब्भि सुब्भि भुच्चा दुब्भि २ परिट्ठवेइ, माइट्ठाण सफासे, नो एवं करिज्जा। सुब्भि वा दुब्भि वा सव्वं भुंजिज्जा नो किंचिवि परिट्ठविज्जा, ॥ (सू० ५२)

ते भिक्षु कोइपण जातनुं भोजन लइने सारुं सारुं खाइ जाय, खराब खराब त्यजी दे, ते कपट छे, माटे तेवुं कृत्य साधुए न करवुं पण सारुं माठुं जेवुं आवे तेवुं संतोषथी समभावे खाइ लेवुं पण परठववुं नहि.

से भिक्खू वा २ अन्नयरं पाणगजायं पडिगाहित्ता पुप्फं आविइत्ता कसायं २ परिठवेइ, माइट्ठाणं संफासे, नोएवं करिज्जा

। पुप्फं पुप्फेइ वा कसायं कसाइ वा सव्वमेयं भुंजिज्जा, नो किंचिवि परि० ॥ (सू० ५३) | तेथी विपरीत ते कषाय; एटले सुगंधी

आ प्रमाणे पाणीनुं पण समजवुं, सारा रंगनुं सारी गंधनुं होय तो पुष्प कहेवाय अने तेथी विपरीत ते कषाय; एटले सुगंधी | थाय—

पीणुं पीए, अने बीजुं फेंकी दे, तेवुं कपट न करवुं, कारण के आहारना गृद्धपणाथी सूत्रार्थनी हानि थाय अने कर्मबंध थाय—

से भिक्खू वा० बहुपरियावन्नं भोयणजायं पडिगाहित्ता बहवे साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया समणुन्ना अपरिहारिया अदूरगया, तेसिं अणालोइया अणामंते परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करेज्जा, से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा, २ से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसंतो समणा ! इमे मे असणे वा पाणे वा ४ बहुपरियावन्ने तं भुंजह णं, से सेवं वयंतं परो वइज्जा—आउसंतो समणा ! आहारमेयं असणं वा ४ जावइयं २ सरइ तावइयं २ भुक्खामो वा पाहामो वा सव्वमेयं परिसडइ सव्वमेयं भुक्खामो वा पाहामो वा ॥ (सू० ५४)

ते साधु कोई वखत घणुं भोजन विगेरे आचार्य तथा मांदा तथा परोणा विगेरे माटे आणेलु बधाने आपतां घणुं वधी जवाथी न खवाय, तो पोताना साधर्मिक गोचरीना वहेवारवाळा संविज्ञ साधुओ जोडे होय, अथवा घणे दूर न होय, तेवा साधुने पूछ्या विना फक्त जवाना प्रमादथी परठवीदे, तो साधुपणाने दोष लागे, माटे शु करवु ? ते कहे छे, ते वधेलो आहार लइने ते साधु बीजा साधुओ पासे जइने बतावे अने कहे, के हे श्रमण ! आ मारे वधी गयुं छे, ते हुं खाइ शकतो नथी, जेथी तमे किंचित् खाओ, त्यारे तेओ कहे, के अमाराथी बने तेटलुं खाइशुं, देखीशुं, अथवा बधुं खाइशु, देखीशुं.

से भिक्खू वा २ से जं० असणं वा ४ परं समुद्दिस्स बहिया नीहडं जं परेहिं असमणुन्नायं अणिसिट्ठं अफा० जाव नो

पडिगाहिज्जा जं परेहिं समणुण्णायं सम्मं णिसिट्ठं फासुयं जाव पडिगाहिज्जा, एवं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं (सू० ५५) ॥ २–१–१–९ ॥ पिण्डैषणायां नवम उद्देशकः ।

ते साधु आवो आहार जाणे के, चार भट विगेरेने उद्देशीने घरमांथी काढेल छे, पण ते आहारने चार भट विगेरेए स्वीकार्यो नथी तो ते वहु दोषवाळो जाणीने लेवो नहि, पण जो ते आहार ते धणीए स्वीकारी पोतानो कर्यो होय, अने ते आपे तो लेवो, आ साधुनी सर्व साधुता छे.

नवमो उद्देशो समाप्त.

दशमो उद्देशो.

नवमो कह्यो, हवे दशमो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, नवममा पिंड ग्रहणविधि कह्यो, अहींया साधारण विगेरे पिंड मेळवीने वसतिमां गयेल साधुए शुं करवुं, ते कहे छे.

से एगइओ साहरणं वा पिंडवायं पडिगाहित्ता ते साहम्मिए अणापुच्छित्ता जस्स जस्स इच्छइ तस्स तस्स खद्धं खद्धं दलइ, माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करिज्जा । से तमायाय तत्थ गच्छिज्जा २ एवं वइज्जा–आउसंतो समणा ! संति मम पुरेसंथुया वा पच्छा० तंजहा–आयरिए वा १ उवज्झाए वा २ पवित्तीवा ३ थेरे वा ४ गणी वा ५ गणहरे वा ६ गणावच्छेइए वा ७ अवियाइं एएसिं खद्धं खद्धं दाहामि, सेणेवं वयंतं परो वइज्जा–कामं खलु आउसो ! अहापज्जत्तं निसि-

राहि, जावइयं २ परो वदइ तावइयं २ निसिरिज्जा सव्वमेवं परो वयइ सव्वमेयं निसिरिज्जा ॥ (सू० ५६)

ते भिक्षुने वधा साधुओ माटे सामान्य आहार आपेल होय, ते लइने ते वधा साधुओने पूछया विना जेने जे रुचे, तेवुं

पोतानी बुद्धिथी शीघ्र शीघ्र आपे तो दोष लागे, माटे तेवुं न करवुं, असाधारण पिंड मळतां पण जे करवुं ते कहे छे.

ते साधु वेषमात्रथी मेळवेलो पिंड मेळवीने आचार्य विगेरे पासे जाय, अने आ प्रमाणे कहे, हे आयुष्मन्! हे श्रमण में

अहीं जेनी पासे दीक्षा लीधी छे, तेना सगां छे, तथा जेनी पासे सिद्धांत भण्यो, तेनां संबंधीओ अन्यत्र रह्या छे, तेमनां नाम

बतावे छे, आचार्य अनुयोग धर (१) उपाध्यायअध्यापक (२) वेयावच्च विगेरेमां यथायोग साधुओने प्रवर्त्तावे ते प्रवर्त्तक (३) छे.

संयम विगेरेमां सीदाता साधुओने स्थिर करवाथी स्थविर (४) छे, गच्छन अधिप ते गणी (५) छे, आचार्य जेवो साधु गुरुनी

आज्ञाथी साधुना समुदायने लइने जुदो विचरे ते गणधर (६) छे, गणनो अवच्छेदक ते गच्छना निर्वाहनी चिंता करनार (७) छे,

आ प्रमाणे आवा साधुओने उद्देशीने वोले, के हुं तेमने तमारी आज्ञाथी शीघ्र शीघ्र आपुं, आ प्रमाणे साधुनी विज्ञप्तिथी मोटा

साधु तेने आज्ञा आपेथी जेने जोइए तेटलुं दरेकने आपे, अथवा वधानी आज्ञा आपे तो वधुं आपे, (आ सूत्रमा पोताना सगां

आश्रयी छे, अने टीकामां आचार्यदिना सगांने आश्रयी छे, तेथी रहस्यमां भेद पडतो नथी.)

से एगइओ मणुन्नं भोयणजायं पडिगाहित्ता पंतेण भोयणेण पलिच्छाएइ मा मेयं दाइयं संतं दट्ठूणं सयमाइए आयरिए

वा जाव गणावच्छेए वा, नो खलु मे कस्सइ किंचि दायव्वं सिया, माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करिज्जा। से तमायाए तत्थ

गच्छिज्जा २ पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे पडिग्गहं कट्टु इमं खलुत्ति आलोइज्जा, नो किंचिवि णिगूहिज्जा। से एगइओ अन्न-

यरं भोयणजाय पडिगाहित्ता भद्दयं भुच्चा विवन्नं विरसमाहरइ, माइ० नो एवं० (सू० ५७)

ते साधु कोइ जग्याए गोचरी गयो होय, त्या सारुं मिष्टान्न विगेरे भोजन मळ्युं होय, ते लेइने तेना उपर तुच्छ लुखु भोजन विगेरे ढांकी दे, के मारुं आ सारुं भोजन आचार्य विगेरे देखशे तो लेइ लेशे, अने मारे तो आ थोडुं सारुं भोजन कोइने आपवुं नथी, एम धारी छुपावे तो कपट कहेवाय, माटे तेवुं न करवुं, त्यारे शुं करवुं ? ते कहे छे.

ते वधो आहार लइने छुपाव्या विना सारो माठो बतावी देवो, हवे गोचरी जतां कपट स्थान न करवानुं बतावे छे, के रस्तामां बीजे गाम गोचरी जतां सारुं सारुं भोजन मळे, तो त्यां खाइ जइने नवलुं नवलुं त्या लइ जवुं ए कपट स्थान छे, ते न करवुं, वळी—

से भिक्खू वा० से जं० अंतरुच्छियं वा उच्छु गंडियं वा उच्छु चोयगं वा उच्छुमेरगं वा उच्छु सालगं वा उच्छुडालगं वा सिंवलिं वा सिंवलथालगं वा अस्सिं खलु पडिग्गाहियंसि अप्पे भोयणजाए बहुउज्झियधम्मिए, तहप्पगारं अंतरुच्छुयं वा० अफा० ॥ से भिक्खू वा २ से जं० बहुअट्ठियं वा मंसं वा मच्छं वा बहुकंटयं अस्सिं खलु० तहप्पगारं बहुअट्ठियं वा मंसं० लाभे संतो० । से भिक्खू वा० सिया णं परो बहुअट्ठिएणं मंसेण वा मच्छेण वा उवनिमंतिज्जा—आउसंतो समणा ! अभिकंखसि बहुअट्ठियं मंसं पडिगाहित्तए ? एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म से पुव्वामेव आलोइज्जा,—आउसोत्ति वा २ नो खलु मे कप्पइ बहु० पडिगा०, अभिकंखसि मे दाउं जावइयं तावइयं पुग्गलं दलयाहि, मा य अट्ठियाइं, से सेवं वयंतस्स परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहगंसि बहु० परिभाइत्ता निहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहं परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफा० नो० । से आहच्च पडिगाहिए सिया तं नोहित्ति वइज्जा नो अणिहित्ति वइज्जा, से तमायाय एगं-

तमवक्कमिज्जा २ अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा अप्पंडे जाव संताणए मंसगं मच्छगं भुच्चा अट्टियाइं कंटए गहाय से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा, २ अहे झामथंडिलंसि वा जाव पमज्जिय पमज्जिय परट्ठविज्जा ॥ (सू० ५८)

ते गोचरी गयेलो साधु आवा मकारनो आहार जाणे के शेरडीना गांठोना वचला टुकडा, अथवा गांठोवाळा टुकडा अथवा पीलेला शेरडीना छोदिकां (छोतरां) मेरुक (त्यग्र) शेरडीना सालग ते दीर्घ शाखा (साठो) डालग ते एक टुकडो सिंवली मग चोळा विगेरेनी अचित्त थएली सींग (फळी) 'सिवली थालग' वालपापडीनी थाळी अथवा फलीओ रावेली होय, आवी वस्तु जो साधुए खावा माटे लीधी होय तो शेरडी विगेरेना कुचा घणा नीकळे, खावानुं थोडुं, अने कुचामां कीडीओ विगेरे संख्यावंध जीवो बुरा हाले मरे, माटे अमासुक होय तो पण न लेवी, अने मासुक होय तो पण न लेवा,

तेज ममाणे कोइ जग्याए ठळीया वाळां फळ ते फणस विगेरे अने कांटावाळां ते अननास विगेरे फळ पाकेलां टुकडा कर्यां होय, अने कोइ गृहस्थ ते साधुने आपे तो पण साधुए लेवा नहि. हवे कोइ गृहस्थ घणो भक्तिमान होय अने वहु आग्रह करे अने पूछे के आप लेशो के ? आ ममाणे तेनी प्रार्थना सांभळीने साधु कहे के हे आयुष्यमन ! मने ते लेवुं कल्पतुं नथी, पण जो तारो खास आग्रह होय तो ठळीया रहित कांटा रहित एवो जे वचलो फळनो गर्भ छे, ते आप, पण ध्यान राखजे के ठळीया के कांटा न आवे. आ ममाणे सांभळीने पेलो गृहस्थ ठळीया विनानुं कांटा विनानुं शोधी शोधीने साधुने आपे, पण ते वखते सचित्त भाग तेना हाथमांथी के तेना वासणमांथी आवे तो पोते न ले, ते ममाणे अचित्त फळनो गर्भ आपे तो पोते नोहि बोले, तेम अणिहि पण न बोले,

पछी ते लेइने ते वगीचामां कोइ झाड नीचे अथवा मकानना छापरा नीचे वेसीने ज्यां जीव जंतु एकेंद्रियथी पंचेंद्रिय सुधी न होय त्यां पोते शातिथी वेसीने फळनो गर्भ लीधेलो होय तेने फरीथी जोइले, अने पोताना के गृहस्थना प्रमादथी ठळीयो के कांटो रही गयो होय, तो तेने खाता बाजुए राखीने खाइ रह्या पछी एकांतमा जइने अचित्त जग्या कुंभारनो निभाडो विगेरे होय, त्यां जग्या पुंजी पुंजीने परठवे.

आ जग्याए केटलाक आचार्यनो एवो अभिमाय छे के आगळ गळन कोढ विगेरेमां ते साधुने अधिक पीडा थती होय, अने तेने संसारी न करी शकवाथी तेनी उमर जुवान होय, अने वैद एम सलाह आपे के आ रोगनी शांति माटे मरेला जनावर के माछलानो वचलो गर्भ तेना उपर बांधवो, आवा अपवादना कारणे छेदसूत्रना अभिमाय प्रमाणे कदाच पेला साधुना रक्षण माटे लीधुं होय तो पण तेमां रहेल हाडकुं अथवा कांटो संभाळथी एकांतमां लइ जइ परठवो अहीं 'भुज' धातुनो अर्थ भोगववानो छे, पण खावा माटे नहि, जेम पदाति (पायदळ सेना) नो राजा भोग करे छे, अथवा साधु पाट पाटलाने भोगवे छे.

से भिक्खू० सिया से परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहे बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं परिभाइत्ता नीहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहं परहत्थंसि वा २ अफासुयं नो पडि०, से आहच्च पडिगाहिए सिया तं च नाइदूरगए जाणिज्जा, से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा २ पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा २ इमं किं ते जाणया दिन्नं, उयाहु अजाणया? से य भणिज्जा—नो खलु मे जाणया दिन्नं, अजाणया दिन्नं, कामं खलु आउसो! इयाणिं निसिरामि, तं भुंजह वा णं परिभाएह वा णं तं परेहिं समणुन्नायं समणुसट्ठं तओ संजयामेव भुंजिज्ज वा पीइज्ज वा, जं च नो संचाएइ भोत्तए वा पायए

वा साहम्मिया तत्थ वसंत्ति संभोइया समणुन्ना अपरिहारिया अदूरगया, तेसिं अणुप्पयायव्वं सिया, नो जत्थ साहम्मिया जहेव बहुपरियावन्नं कीरइ तहेव कायव्वं सिया, एव खलु० ॥ (सू० ५९) ॥ २-१=१-१-१० ॥ पिण्डैपणायां दशम उद्दशकः ॥

ते भिक्षु घर विगेरेमा गोचरी जतां कदाच गृहस्थ पासे मांदा विगेरे माटे खांड विगेरे मांगतां बिड लवण खाणमा उत्पन्न थएल मीठुं तथा उद्भिज्ज ते समुद्रनुं मीठुं भूलथी आपे, ते वखते साधुए तेना हाथमां के वासणमांथी तपासीने लेवु के भूलथी खांडने बदले मीठुं न आवे, पण कदाच बंनेने उतावळ होवाथी साधुना पात्रमां आवी गयुं होय अने थोडे दूर गया पछी साधुने खबर पडे तो पाछो आवीने ते गृहस्थने कहे के, आ तमे खांडने बदले मीठुं आपेल छे ते जाणमां के अजाणमां ? जो अजाणमां आप्यानुं कहे अने पछी एम कहे के तमने जो खप होय तो वापरजो, आ प्रमाणे गृहस्थ जो रजा आपे तो प्रासुक होय तो साधुए वहेंचीने खावुं, कदाच अप्रासुक आवे अने गृहस्थ पाछुं न ले तो परठववानो महान दोष जाणीने पोते खाय पीये, वधारे होय तो नजीक रहेला उत्तम साधुओने वहेंची आपे, तेवा साधर्मिक न होय तो पोतानी शक्ति प्रमाणे वापरे, (बाकीनुं परठवी दे.) आ साधुनुं सर्वथा साधुपणुं छे. (एटला माटे बने त्यां लगी गोचरी जनारे गोचरीमांज पुरतुं लक्ष्य राखीने वस्तु लेवी के पछवाडे आवी तकलीफ न पडे.)

दसमो उद्देशो समाप्त.

अग्यारमो उद्देशो.

दशमो उद्देशो कह्यो, हवे अग्यारमो कहे छे. तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया उद्देशामां मळेला पिंडनो (लेवा न लेवा तथा वापरवा परठववा संबंधी) विधि कह्यो. तेनेज अहीं विशेषथी कहे छे.

भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं वा दूइज्जमाणे मणुन्नं भोयणजायं लभित्ता से भिक्खू गिलाइ, से हंदह णं तस्साहरह, से य भिक्खू नो भुंजिज्जा तुमं चेव णं भुंजिज्जासि, से एगइओ भोक्खामित्तिकट्टु पलिउंचिय २ आलोइज्जा, तंजहा–इमे पिंडे इमे लोए इमे तित्ते इमे कडुयए इमे कसाए इमे अंबिले इमे महुरे, नो खलु इत्तो किंचि गिलाणस्स सयइत्ति माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करिज्जा, तहाठियं आलोइज्जा तहाठियं गिलाणस्स सयइत्ति, तं तित्तयं तित्तएत्ति वा कडुयं कसायं कसायं अंबिलं अंबिलं महुरं महुरं० (सू० ६०)

(भिक्षा माटे विहार करे शुद्ध गोचरी ले माटे भिक्षण शीला) ते साधुओ समान आचार विचार व्यवहारवाळा एकज जग्याए रह्या होय, अथवा बहार गामथी विहार करता आव्या होय, (वा शब्दथी असमान आचारवळा पण भेळा समजवा) तेमा कोइ साधु मांदो पडे, तो भिक्षामां फरनारा साधुओ गोचरीमा मनोज्ञ भोजननो लाभ थता बीजा सोवती साधुने कहे के आ सारुं भोजन तमे लेइने मांदा साधुने आपो, अने जो ते न खाय, तो तमेज खाइ ले जो, आ प्रमाणे मादानी वेयावच्च करनार ने कहेतां ते साधु मादा माटे आहार लेइने विचार करे के, आ सारुं मिष्टान विगेरे स्वादिष्ट वस्तु हुं खाइश, पछी ते मांदा पासे जइने सारो

आहार छुपावीने मांदाने कहे के आ आहार तमने आपतां वायु विगेरे वधी जशे माटे तमारे खावा योग्य नथी, कारण के आ अपथ्य छे. एटले तेना आगळ आहारनुं पात्र मुकी कहे के तमारे माटे साधुए आहार आप्यो छे, पण आ तो लूखो छे, तीखो छे, कडवो छे, कषायेलो खाटो मधुर छे. ते अमुक रोग उत्पन्न करे तेवो छे. माटे तमने तेनाथी उपकार थाय तेम नथी, आ प्रमाणे कही मांदाने डरावीने—ठगीने पोते खाइ जाय ते माटे कपट कर्युं कहेवाय, तेवुं पाप साधुए न करवुं, त्यारे तेणे शुं करवुं ? ते कहे छे—

जेवुं होय तेवुं मांदाने देखाडवु, अर्थात् कपट कर्याविना तेने अनुकुळ होय ते बधो आहार समजावीने आपी देवो.

भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु–समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा मणुन्नं भोयणजायं लभित्ता से य भिक्खू गिलाइ से हदह णं तस्स आहरह, से य भिक्खू नो भुंजिज्जा आहारिज्जा, से णं नो खलु मे अंतराए आहरिस्सामि, इच्चेयाइं आइतणाइं उवाकम्म ॥ (सू० ६१)

ते साधुओ सुंदर आहार लावीने पोताने त्या रहेला अथवा नवा परोणा आवेला साधुओने मांदाने उद्देशीने कहे के, आमांथी मांदाने योग्य सारुं सारुं भोजन लो अने ते न खाय तो पाछुं लावजो, पछी लेवा वाळो कहे के हुं तेने अंतराय पाडया विना तेने योग्य आपीने बाकीनुं वधेलुं पाछुं लावीश. पछी आहार लइने मांदाने आहार गया सूत्रमां बताव्या प्रमाणे खोटुं समजावी तेने ठगी ते पोते बधुं खाइ ले, अने आहार आपनार साधुओने मोडेथी जइने कहे के, ते साधुए कइ लीधुं नहि. तो ते पाछुं लावता मने वेयावच्च करतां गोचरी योग्य समये न वापरवाथी शूळ उठी, तेथी तमारी पासे पाछो आहार न लाव्यो, (पण में

जेम तेम दुःखेथी खाइ लीधो!) आवुं कपट न करवुं. माटे शुं करवुं ? ते कहे छे—

तेवुं कपट कर्या विना मांदाने वधो आहार बतावी सत्य समजावीने ते जेटलो आहार ले, ते आपवो. अने न ले ते बीजा साधुओने पाछो आपी आववो.

पिंडना अधिकारथीज सातपिंडेषणाने आश्रयी सूत्र कहे छे.

अह भिक्खू जाणिज्जा सत्त पिंडेसणाओ सत्त पाणेसणाओ, तत्थ खलु इमा पढमा पिंडेसणा—असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते तहप्पगारेण असंसट्ठेण हत्थेण वा मत्तेण वा असणं वा ४ सयं वा णं जाइज्जा परो वा से दिज्जा फासुयं पडिगाहिज्जा, पढमा पिंडेसणा १ ॥ अहावरा दुच्चा पिंडेसणा—संसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्ते, तहेव दुच्चा पिंडेसणा २ ॥ अहावरा तच्चा पिंडेसणा—इह खलु पाईणं वा ४ संतेगयाइ सड्ढा भवंति—गाहावई वा जाव कम्मकरी वा, तेसिं च णं अन्नयरेसु विरूवरूवेसु भायणजाएसु उवनिक्खित्तपुव्वे सिया, तंजहा थालंसि वा पढरंसि वा सरगंसि वा परगंसि वा वरगंसि वा, अह पुणेवं जाणिज्जा—असंसट्ठे हत्थे संसट्ठे मत्ते, संसट्ठे वा हत्थे असंसट्ठे मत्ते. से य पडिग्गहधारी सिया पाणिपडिग्गहिए वा, से पुव्वामेव०—आउसोत्ति वा ! २ एएण तुमं असंसट्ठेण हत्थेण संसट्ठेण मत्तेणं संसट्ठेण वा हत्थेण असंसट्ठेण मत्तेण अस्सिं पडिग्गहगंसि वा पाणिंसि वा निहट्टु उचित्तु दलयाहि तहप्पगारं भोयणजायं सयं वा णं जाइज्जा २ फासुयं० पडिगाहिज्जा, तइया पिंडेसणा ३ ॥ अहावरा चउत्था पिंडेसणा—से भिक्खू वा० से जं० पिहुयं वा जाव चाउलपलंबं वा अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्पे पच्छाकम्मे अप्पे पज्जवजाए, तहप्पगारं पिहुयं वा जाव चाउलपलंबं वा सयं वा णं० जाव

से भिक्खू वा २ उग्गहियमेव भोयणजायं जाणिज्जा, तंजहा
पडि०, चउत्था पिंडेसणा ४ ॥ अहावरा पंचमा पिंडेसणा—से भिक्खू वा २ उग्गहियमेव भोयणजायं जाणिज्जा, तंजहा
सारावंसि वा डिंडिमंसि वा कोसगंसि वा, अह पुणेवं जाणिज्जा बहुपरियावन्ने पाणीसु दगलेवे, तहप्पगारं असणं वा ४
सयं० जाव पडिगाहि०, पंचमा पिंडेसणा ५ ॥ अहावरा छट्ठा पिंडेसणा—से भिक्खु वा २ पग्गहिमेव भोयणजायं जा-
णिज्जा, जं च सयट्ठाए पग्गहियं, तं पायपरियावन्नं तं पाणिपरियावन्नं फासुयं जं च परट्ठाण पग्गहियं पंडि०, छट्ठा पिंडे-
सणा ६ ॥ अहावरा सत्तमा पिंडेसणा—से भिक्खू वा० बहुउज्झियधम्मियं भोयणजायं जाणिज्जा. जं चऽन्ने बहवे
दुपयचउप्पयसमणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा नावकंखंति, तहप्पगारं उज्झियधम्मियं भोयणजायं सयंवाण जाइज्जा परो
वा से दिज्जा जाव पडि०, सत्तमा पिंडेसणा ७ ॥ इच्चेयाओ सत्त पिंडेसणाओ, अहावराओ सत्त पाणेसणाओ, तत्थ
खलु इमा पढमा पाणेसणा—असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते, तं चेव भाणियव्वं, नवरं चउत्थाए नाणत्तं । से भिक्खू वा०
से जं पुण० पाणगजाय जाणिज्जा, तंजहा—तिलोदगं वा ६, अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्प पच्छाकम्मे तहेव
पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ६२)

अथ शब्द अधिकारना अंतरमां आवे छे. प्र०—शुं अधिकार बतावे छे ? उ०—सातपिंडेषणा. अने पान (पाणी) नी एसणा
अर्थात् भिक्षु एम जाणे के नीचे बतावेली पिंड एसणा तथा पान एसणा छे,

१ असंसट्ठा २ संसट्ठा ३ उद्धडा ४ अप्पेलवा ५ उग्गहिया ६ पग्गहिया ७ उज्झधम्मा.

उपरनी साते पिंडएषणा: स्थविर साधुओना बे भेदो छे, गच्छमां रहेल स्थविर कल्पी अने गच्छथी नीकळेला जिनकल्पी,

कल्पीने लेवाय. पण जिनकल्पीने प्रथमनी वे छोडीने पाछळनी पांचलेवाय छे.

प्रथमनी पिंड एषणानुं स्वरूप—

असंसृष्ट हाथ, असंसृष्ट वासण, अने वहोराव्या पछी वासणमां द्रव्य रहे अथवा न रहे, तेमां जो वीलकुल द्रव्य न रहे तो तुर्त वासण धोवानो पश्चात् कर्मनो दोष लागे, छता पण गच्छमां बालक, बुढो, तपस्वी विगेरेना आकुळपणाना कारणे निषेध नथी, तेथीज सूत्रमा तेनी चिंता करी नथी, न खरडेलो हाथ, न खरडेलुं वासण, तेथी असन विगेरे चार प्रकारनो आहार याचे, अथवा गृहस्थ पोते याच्या विना पण आपे, तो स्वप हाथ ते प्रमाणे फासु आहार ग्रहण करे.

बीजी पिंडएषणा.

खरडेलो हाथ, खरडेलुं वासण, गृहस्थ पोताना माटे ते वस्तु लेवा हाथ अने वासण खरडे—

त्रीजी पिंडएसणा.

प्रज्ञापकनी अपेक्षाए पूर्व विगेरे दिशामा केटलाक श्रद्धाळु श्रावको के भद्र गृहस्था रहेता होय, ते शेठथी लइने नोकरडी सुधी होय छे, तेमना घरमां अनेक जातिना वासणोमा अन्न विगेरे प्रथम नांखेलुं होय छे, ते थालमां पिठर सरग ते शारिका (सरकीया) ना घासनुं बनावेलुं सूपडुं विगेरे परग ते वासनी बनावेली छाबडी विगेरे छे, 'वरग' ते मणि विगेरे रत्नो जडीने बनावेलुं किंमती वासण होय, तेमां कोइ चीज काढीने मुकी होय, तो हाथ न खरडेलो होय अने वासण खरडेलुं होय, तो पातरां धारण करनार स्थविर कल्पी अथवां पात्रा छोडीने हाथमां खानार जिनकल्पी होय, तो गृहस्थने प्रथमज कहे हे आयुष्मन्! अथवा हे बाइ!

तमे न खरडेला हाथे, खरडेला वासणे अथवा खरडेला हाथे, खरडेला वासणे आ पातरामां के आ हाथमां संभाळयी लइने आपो अथवा पोते जे वस्तु जोइती होय, तेनुं नाम कहीने याचे अने ते गृहस्थ आपे तो फासु आहार ले.

अहीं खरडेलो हाथ, खरडेलुं वासण अने थोडुं द्रव्य पछवाडे रहे एवो आठमो भांगो जिनकल्पीने कल्पे, स्थविर कल्पीने तो सूत्र अर्थनी 'हानि' विगेरेना कारणोने लइने बधा भांगा कल्पे छे—

अल्पलेपा नामनी चोथी पिंडेषणा.

कुरमुरा ममरा पृथुक विगेरे, चोखा शेकीने वनावेला होय, तो ते लेतां वासण हाथने लेप लागतो नथी तथा अल्प ते चोखानी कणकी विगेरेना बनावेल होय तो अल्पपर्यय कहेवायो ते बंनेने लेवाय छे. तेम वाल, चणा विगेरे पण कल्पे.

अवगृहिता (५)—एटले गृहस्थे पोताने खावा माटे वासण धोयुं होय के हाथ धोया होय, तेवा वासणमां जो पाणीनो लेप देखातो होय तो लेवुं न कल्पे. पण बहु सुकाइ गयुं होय तेवा शरावला, डिंडिम (कांसानुं वासण) तथा कोशक मां खावानुं काढेलुं होय तो साधुने लेवुं कल्पे

प्रगृहीता—गृहस्थे स्वार्थ माटे के बीजा माटे चरु, हांडी विगेरे रांधवाना वासणमांथी चाटवा विगेरेथी लइने बीजाने वस्तु आपी होय ते बीजाए न लीधी होय, अथवा साधुने अपावी होय तो प्रगृहीता कहेवाय, ते गृहस्थना वासणमां के हाथमां वस्तु होय तो फासु होय ते ले.

उज्झित धर्मा—ते घरनी अंदर घणा नोकर चोपगा के अन्य साधु ब्राह्मण अतिथि मागण इच्छे नहि तेवी लूखी सादी रसोइ

होय ते परठववा योग्य होय तेवुं भोजन पोते याचे अथवा गृहस्थ आपे तो ले.
हवे सात पाणीनी एषणाओ कहे छे.—तेमा प्रथमनी त्रण तो भोजन माफक छे अने चोथीमां भेद छे, कारण के ते पाणी स्वच्छ होवाथी तेमां अल्प लेपपणुं छे, तेथी संसृष्ट वीगेरेनो अभाव छे, आ पछीनी त्रण पाणीनी एषणाओ वधारे वधारे विशुद्ध होवाथी एवोज क्रम छे. (अन्न माफक पाणीनुं पण जाणवुं)

हवे आ बतावेला अथवा पूर्वे बतावेला सूत्र वडे शुं करवुं ते कहे छे.

इच्चेयासिं सत्तण्हं पिंडेसणाणं सत्तण्हं पाणेसणाणं अन्नयरं पडिमं पडिवज्जमाणे नो एवं वइज्जा-मिच्छापडिवन्ना खलु एए भयंतारो, अहमेगे सम्मं पडिवन्ने, जे एए भयंतारो एयाओ पडिमाओ पडिवज्जित्ता णं विहरंति, जो य अहमंसि एयं पडिमं पडिवज्जत्ताणं विहरामि सव्वेऽवि ते उ जिणाणाए उवठ्ठिया अन्नुन्नसमाहीए, एवं च णं विहरंति, एयं खलु तस्स तस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं ॥ (सू० ६३) २-१-१-११ पिण्डैषणायामेकादश उद्देशकः ॥

आ सात पिंडेषणा अथवा पान एषणामानी कोइपण प्रतिमाने साधु स्वीकारीने आवुं पछीथी न बोले, के-"बीजा साधु भगवंतो सारी रीते पिंडेषणा विगेरे अभिग्रहो पाळता नथी, हुंज एकलो बरोबर पाळुं छुं." तेथी मेंज विशुद्ध अभिग्रह लीधो छे, पण बीजाओए नथी लीधो, आ उपरथी गच्छमांथी नीकळेलाए के गच्छमां रहेलाए परस्पर समदृष्टिथी देखवा, पण उत्तम रीते पिंडेषणा पाळनारा चडती अवस्थाए पहोंचेला गच्छमां रहेला साधुए पण पोतानाथी नीचा साधु जेओ प्रथमनी पिंडएषणामां रह्या होय तेमने पण दोष देवो नहि. प्र०—त्यारे शुं करवुं ? ते कहे छे.

आजे साधु भगवंतो पिंडेपणा विगेरे विशेष अभिग्रहोने धारण करीने गाम गाम विचरे छे, अने हुं जे प्रतिमाने धारण करीने विचरुं छुं. तेथी अमे बधा जिनेश्वरनी आज्ञामा छीए, अथवा जिनाज्ञाए विचरे छे, तेथी अभ्युद्यत विहार करनार संवरवाळा छे, तेओ बधा एक बीजाने समाधिवडे जे गच्छमा जेने जे समाधि बतावी होय तेने 'ते' कारणके गच्छवासिओने उपर बतावी ते सात यथाशक्ति पाळवानी छे. गच्छथी नीकळेलाओने पाळनी पांचनो अभिग्रह छे, ते वडे तेओ प्रयत्न करे, ते प्रमाणे ते पाळीने विचरता होय ते बधा जिनेश्वरनी आज्ञा उलंघता नथी, ते संबधमां पूर्वे बतावेली गाथा कहे छे.

जोऽवि दुवत्थ तिवत्थो, बहुवत्थ अचेलओवि संथरइ, न हु ते हीलंति परं, सव्वेविअ ते जिणाणाए ॥ १ ॥

कोइ बे कोइ त्रण कोइ वधारे कोइ बीलकुल वस्त्र न पहेरे, तो पण ते परस्पर निंदा न करे, कारण के ते बधा जिनेश्वरनी आज्ञामां छे. आज ते साधुनुं समग्र साधुपणुं छे, (आ छेवटना सूत्रनो परमार्थ ए छे के स्व परने दुःख न थाय, तेम विचारपूर्वक गोचरी विगेरे लेवुं वापरवुं, पण ते प्रमाणे निर्वाह न थाय, तो बने तेटलु निर्मळ भावथी पाळवा प्रयत्न करवो. पण वधारे उत्कृष्ट मार्ग पाळनारे पण पोते अहंकार करीने बीजानी निंदा न करवी, तेम पोतानी शक्ति वधतां समान्य पाळनारे पण उत्कृष्ट पाळवा प्रयत्न करवो.)

शय्याएपणा नामनुं बीजुं अध्ययन—बीजा श्रुत स्कंधनुं प्रथम अध्ययन कहीने हवे बीजुं कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया अध्ययनमां धर्मना आधार रुप शरीरनी प्रतिपालना माटे प्रथमज पिंड ग्रहणनो विधि बताव्यो अने ते पिंड (आहार पाणी) लइने ज्यां गृहस्थो न होय तेवा स्थानमां वापरवुं. तेथी ते स्थानना गुण दोष बतावना आ बीजुं अध्ययन कहे छे. आ संबंधे

आवेला आ अध्ययनना चार अनुयोगद्वारो कहेवा, तेथी नाम निष्पन्न निक्षेपामां "शय्य एषणा" नाम छे, तेना निक्षेपा करवामां "पिंडैषणा निर्युक्ति" ज्या संभवे त्या टुंकाणमां प्रथम गाथा वडे अने बीजी एषणाओनी निर्युक्तिओने यथायोग संभवना बीजी गाथा वडे प्रकट करीने त्रीजी गाथा वडे "शय्या" शब्दना 'उ निक्षेपा' ना विचारमा नाम स्थापना छोडीने निर्युक्तिकार कहे छे.

दव्वे खित्ते काले भावे, सिज्जाय जा तहिं पगयं केरिसियासिज्जा खलु संजय जोगत्ति नायव्वा ? ॥ २९८ ॥

द्रव्य शय्या क्षेत्र शय्या काळ शय्या अने भाव शय्या ए चार प्रकारे शय्या छे, तेमा द्रव्य शय्यानी जरुर छे, तेथी संयतोने केवी शय्या याग्य छे. तेज हवे बतावशे. द्रव्य शय्यानी हवे व्याख्या करे छे.

तिविहा य दव्वसिज्जा सचित्ताऽचित्त मीसगा चेव । खित्तमि जमि खित्ते काले जा जंमि कालंमि ॥ २९९ ॥

त्रण प्रकारनी द्रव्य शय्या छे, सचित्त अचित्त अने मिश्र. तेमा सचित्त ते पृथ्वीकाय विगेरे उपर, अने अचित्त ते प्रासुक पृथ्वी विगेरे उपर, अने मिश्र ते जे अर्धपरिणत पृथ्वी विगेरे उपर जे शय्या होय ते अथवा सचित्त शय्यानुं वर्णन निर्युक्तिकार हवे पछीनी गाथामां पोतेज कहे छे, क्षेत्र शय्या ते जे गाम विगेरे क्षेत्र (स्थान)मां शय्या कराय ते. कालशय्या ते जे ऋतुबद्ध-काळ विगेरेमां जे शय्या कराय, ते काळ शय्या छे, तेमां सचित्त द्रव्य शय्यानुं दृष्टांत बतावे छे.

उक्कल कलिंग गोअम वग्गुमई चेव होइ नायव्वा । एयं तु उदाहरणं नायव्वं दव्वसिज्जाए ॥ ३०० ॥

आ गाथानो भावार्थ कथाथी जाणवो.

एक अटवीमा बे भाइओ उत्कल अने कलिंग नामना विषम (विकट) प्रदेशमा पल्लि बनावीने चोरी करे छे. तेमनी बेन

वे भाइओए तेनो सत्कार कर्यो, पण वल्गुमतीए खानगीमां कह्युं के
वल्गुमती नामनी छे, त्यां गौतम नामनो निमित्तिओ आव्यो, वे भाइओए तेनो सत्कार कर्यो, पण वल्गुमतीए खानगीमां कह्युं के
आ आपणु भलुं करनार भद्रक नथी, आ अहीं रहीने आपणी पल्लीनो विनास करशे, माटे तेने काढवो जोइए, तेथी ते बे भाइ-
ओए तेना वचनथी तेने काढ्यो, पेला निमितिआए पण तेना उपर द्वेषी बनीने आ प्रतिज्ञा करी के "जो हुं वल्गुमतीना उदरने
चीरीने तेमां न सुउ तो मारुं नाम गौतम नहि." बीजा आचार्यो कहे के छे के ते समये तेने बाळको नाना होवाथी वल्गुमती
पोतेज पल्लीनी मालीक हती, अने त्यां उत्कल अने कलिंग नामना बे नवा निमित्तिया आवेल हता, तेथी पूर्वे आवेल गौतम निमित्ति-
याने पोते काढयो, तेथी गौतमे द्वेषथी प्रतिज्ञा करीने मार्गमा सरसव वावतो गयो, चोमासामा सरसवो उग्या. ते उगेला सरसवोने
आधारे बीजा राजानो प्रवेश करावी ते बधी पल्लीने लुटावीने बाळी नाखी, गौतमे पण वल्गुमतीने केद पकडी तेनुं पेट चीरावीने
थोडी जीवती तरफडती हती, ते समये तेना पेट उपर सूतो, आ सचित्त द्रव्यशय्या जाणवी.

भावशय्यानु वर्णन.

दुविहा य भावसिज्जा कायगए छव्विहे य भावमि । भावे जो जत्थ जया सुहदुहगब्भाइसिज्जासु ॥ ३०१ ॥

बे प्रकारनी भावशय्या छे. (१) काय विषय संबंधी अने छ भाव संबंधी तेमां जे जीव औदयिक विगेरे भावमां जे काळे
वर्त्ते, ते तेनी छ भावरुप भावशय्या छे, कारण के शयन ते शय्या स्थिति छे, तेज प्रमाणे जे जीव स्त्री विगेरेनी काय (उदर)मां
गर्भपणे रहेलो होय, ते जीवने स्त्री विगेरेनी काया भावशय्या छे. कारण के स्त्री विगेरेनी कायमां सुखमां दुःखमां सुता उठतां
दरेक वखते ते जीव तेनी अंदर रहेली बधी अवस्थावाळो थाय छे, माटे ते काय संबंधी भावशय्या छे.

आ अध्यननो बधो अर्थाधिकार शय्या विषय संबंधी छे, अने हवे उद्देशानो अर्थाधिकार बतावता निर्युक्तिकार कहे छे.

सव्वे वि य सिज्जविसोहिकारगा तहवि अत्थि उ विसेसो । उद्देसे उद्देसे वुच्छामि समासओ किंचि ॥ ३०२ ॥

आ बधा एटले त्रणे उद्देशा जो के शय्या विशुद्धि करनारा छे, तोपण तेमां दरेकमां कांइक विशेष छे, तेने हुं टुंकाणमां कहीश, ते कहे छे—

उग्गमदोसा पढमिल्लुयंमि संसत्त पच्चवाया य १ । बियंमि सोअवाई बहुविहसिज्जाविवेगो २ य ॥ ३०३ ॥

तेमां प्रथम उद्देशामां वसतिना उद्गम दोषो आधा कर्म विगेरे छे, तथा गृहस्थ विगेरेना संसर्गथी अपायो चितवेला छे, तथा बीजा उद्देशामां शौचवादि (गृहस्थो) ना बहु प्रकारना दोषो तथा शय्यानो विवेक (त्याग) बतावे छे. आ अर्थाधिकार छे.—

तइए जयंतछलणा सज्झायस्सऽणुवरोहि जइयव्वं । समविसमाईएसु य समणेणं निज्जरट्ठाए ३ ॥ ३०४ ॥

त्रीजा उद्देशामां जयणा पाळनार उद्गम विगेरे दोषो त्यजनार साधुने जे छलना थाय, ते दूर करवा प्रयत्न करवो, तथा स्वाध्यायने अनुकूळ ए समविषम विगेरे उपाश्रयमां निर्जराना अर्थी साधुए रहेवुं, ए विषय छे. निर्युक्ति अनुगम कह्यो हवे सूत्रानुगममां सूत्र कहे छे—

से भिक्खू वा० अभिकंखिज्जा उवस्सयं एसित्तए अणुपविसित्ता गामं वा जाव रायहाणिं वा, से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा सअंडं जाव ससंताणयं तहप्पगारे उवस्सए नो ठाणं वा सिज्जं वा निसीहियं वा चेइज्जा ॥ से भिक्खू वा० से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा अप्पंडं जाव अप्पसंताणयं तहप्पगारे उवस्सए पडिलेहित्ता पमज्जित्ता तओ संजयामेव ठाणं वा

३ चेज्जा ॥ से नं पुण उवस्सयं जाणिज्जा अस्सिं पडिआए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं ४ समरंभ इसमुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छिज्जं अणिसट्टं अभिहडं आहट्टु चेएइ, तहप्पगारे उवस्सए पुरिसंतरकडे वा जाव अणासेविए वा नो ठाणं वा ३ चेइज्जा । एवं बहवे साहम्मिया एगं साहम्मिणिं बहवे साहम्मिणीओ ॥ से भिक्खू वा० से जं पुण उ० बहवे समणवणीमए पगणिय २ समुद्दिस्स तं चेव भाणियव्वं ॥ से भिक्खू वा० से जं० बहवे समण० समुद्दिस्स पाणाइं ४ जाव चेएति, तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे जाव अणासेविए नो ठाणं वा ३ चेइज्जा ३, अह पुणेवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडे जाव सेविए पडिलेहित्ता २ तओ संजयामेव चेइज्जा ॥ से भिक्खू वा० से जं पुण अस्संजए भिक्खुपडियाए कडिए वा उक्कंविए वा छन्ने वा लित्ते वा घट्टे वा मट्टे वा समट्टे वा सेपधूमिए वा तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसंतरकडे जाव अणासेविए नो ठाणं वा सेज्जं वा निसीहिं वा चेइज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडे जाव आसेविए पडिलेहित्ता २ तओ चेइज्जा ॥ (सू० ६४)

ते भिक्षु उपाश्रयमा रहेवाने जो इच्छतो होय तो गाम विगेरेमां जाय, त्यां जइने साधुने योग्य वसति शोधे, त्यां जो इंडा विगेरे, जंतु युक्त मकान होय, त्या वास विगेरे न करवो, ते बतावे छे स्थान ते काउस्सग्ग शय्या ते संथारो करवो. निषीधिका ते स्वाध्याय (भणवानुं) आ त्रण न करवा, (अर्थात् जीव जंतुवाळा मकानमा उतरवुं नहि.) पण जेमां जतु न होय त्यां उतरी ते काउसग्ग विगेरे करवो. हवे उपाश्रय संबंधी उद्गम विगेरे दोषो बतावे छे.

ते भिक्षु एवुं जाणे के कोइ श्रावके आ उपाश्रय कराव्यो छे, पण ते एक साधु जे जिनेश्वरनी आज्ञा प्रमाणे अनुष्ठान करे छे,

तेने उद्देशीने जीवोनो आरभ करीने बनावेलो छे, अथवा ते साधुने उद्देशीने वेंचातो लीधो छे, अथवा अन्य पासेथी उछीको लीधो छे, अथवा नोकर विगेरे पासेथी बळ—जबरीथी लीधो छे, बधानो सामटो होय, तेमा बधानी रजा लीधा विना लीधो होय अथवा तैयार थयेलु मकान के तबु विगेरे बीजी जग्याथी लावेल होय, आवा स्थानने श्रावक साधुनी पासे आवीने आपे, तो तेवा उपाश्रयमा ज्या सुधी बीजो पुरुष तेवा मकानने न वापरे, त्यां सुधी पोते तेमा काउसग्ग विगेरे के रहेवास न करे, आ एक साधु आश्रयी कह्युं. ते प्रमाणे घणा साधु एक साध्वी के घणी साध्वीने उद्देशीने ते आश्रयी पण समजवुं, वळी त्यारपछी श्रमण वणीमगआश्रयी सूत्रमां पण पिंडैषणा सूत्र प्रमाणे जाणवुं, एटले ते सूत्रमा समजवु के प्रथम पोते न उतरवुं पण साधु सिवाय बीजो कोइ गृहस्थ उतरे, त्यारपछी पोते उतरे तथा साधु जाणे के आ उपाश्रय साधुने माटे गृहस्थे वासनी कांबी (खापटो) विगेरेथी वांधेल छे, दर्भ विगेरेथी छायेल छे, छाण विगेरेथी लींप्यो छे, खडो विगेरे खडबचडा पदार्थथी घस्यो छे, अने तेने कळि विगेरेना लेपथी कोमळ बनाव्यो छे, तथा जमीन साफ करी संस्कार्यो छे, दुर्गंधी दूर करवा धुप विगेरेथी धुपाव्यो छे, आवुं जो साधु माटे करेलु होय तो ज्यां सुधी कोइ गृहस्थ न वापरे, त्या सुधी ते मकानमा पोते काउसग्ग विगेरे न करे, पण ज्यारे बीजो वापरे, तेवुं जाणे त्यार पछी ते मकान पडिलेही प्रमार्जीने काउसग विगेरे करे.

से भिक्खू वा० से जं० पुण उवस्सयं जा० अस्संजए भिक्खुपडियाए खुडियाओ दुवारियाओ महल्लियाओ कुज्जा, जहा पिंडेसणाए जाव संथारगं संथारिज्जा बहिया वा निन्नक्खु तहप्पगारे उवस्सए अपु० नो ठाण ३ अह पुणेवं० पुरिसंतरकडे आसेविए पडिलेहित्ता २ तओ संजयामेव आव चेइज्जा ॥ से भिक्खू वा० से जं० अस्संजए भिक्खुपडियाए उदग्गप्प-

वा पुप्फाणि वा फलाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा ठाणाओ ठाणं साहरइ
सूयाणि कंदाणि वा मूलाणि वा पत्ताणि वा पुप्फाणि वा फलाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा ठाणाओ ठाणं साहरइ ॥ से भिक्खू वा से जं० अस्संज०
बहिया वा निण्णक्खू त० अपु० नो ठाणं वा चेइज्जा, अह पुण० पुरिसंतरकडं चेइज्जा ॥ से भिक्खू वा से जं० अस्संज० तहप्पगारे उ० अपु० नो
भि० पीढं वा फलगं वा निस्सेणिं वा उदूखलु वा ठाणाओ ठाणं साहरइ बहिया वा निण्णक्खू तहप्पगारे उ० अपु० नो
ठाणं वा चेइज्जा, अह पुणं० पुरिसं० चेइज्जा, ॥ (सू० ६५)

ते भिक्षु आवा प्रकारनो उपाश्रय जाणे के ते गृहस्थे साधुने उद्देशीने नानी बारीनुं मोटुं बारणुं कर्युं छे, तेवा मकानमां ज्यां सुधी गृहस्थ विगेरे बीजो पुरुष ते मकान न वापरे त्यां सुधी साधु तेने न वापरे. आ बंने सूत्रमां पण उत्तर गुणो वर्णव्या छे, ते पूर्वे बतावेला दोषथी दुष्ट शय्या होय तो पण बीजा पुरुषे स्वीकार्या पछी कल्पे छे, पण मूळ गुणथी दुष्ट होय तो बीजा पुरुषे स्वीकार्या पछी पण कल्पती नथी, मूळ गुणना दोषो नीचे मुजब छे, "पट्ठी वंसोदो धारणा उचत्तारि मूलवेलीओ" एटले पृष्ठ वांस विगेरेथी साधु विगेरे माटे जे वसति तैयार करावाय, ते मूळ गुणथी दुष्ट छे.

पीठनो वांसडो, बे धारण करनारा. तथा चार मूळ वेलीओ होय-(साधु माटे वांसडा उभा करीने मकान बनावे ते साधुने कल्पे नहि) वळी ते साधु आवो उपाश्रय जाणे के गृहस्थ साधुने उद्देशीने पाणीथी तैयार थयेलां कंद विगेरे बीजा मकानमां (ते खाली करवा माटे) लइ जाय छे, अथवा तेनो बहार ढगलो करे छे, तेवा मकानमां ज्यां सुधी बीजो माणस आवीने न रहे त्यां सुधी साधु तेमां न उतरे, पण बीजाए वापर्या पछी साधु तेमां रहे, तेज प्रमाणे अचित वस्तु पण घरमाथी बहार काढे तोपण पुरुषांतर थया पछी साधुए ते मकान वापरवुं; कारण के तेमां पण फेरफार करतां त्रस जीवनो वध थवानो संभव छे. वळी—

से भिक्खू वा० से जं० तंजहा—खंधंसि वा मंचंसि वा मालंसि वा पासा० हम्मि० अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि, नन्नत्थ आगाढाणागाढेहिं कारणेहिं ठाणं वा नो चेइज्जा ॥ से आहच्च चेइए सिया नो तत्थ सीओदगवियडेण वा २ हत्थाणि वा पायाणि वा अच्छीणि वा दंताणि वा मुहं वा उच्छोलिज्ज वा, पहोइज्ज वा, नो तत्थ ऊसढं पकरेज्जा, तंजहा—उच्चारं वा पा० खे० सिं० वंतं वा पित्तं वा पूयं वा सोणियं वा अन्नयरं वा सरीरावयवं वा, केवली बूया आयाणमेयं, से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे पयलिज्ज वा २, से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा हत्थं वा जाव सीसं वा अन्नयरं वा कायंसि इंदियजालं लूसिज्ज वा पाणि ४ अभिहणिज्ज वा जाव ववरोविज्ज वा, अथ भिक्खूण पुव्वोवइट्ठा ४ जं तहप्पगारं उवस्सए अंतलिक्खजाए नो ठाणंसि वा ३ चेइज्जा ॥ (सू०६६)

ते भिक्षु आवो उपाश्रय जाणे, के ते एक थाभाना उपर बनावेलुं मकान छे, अथवा मांचडा उपर छे, अथवा माळा उपर छे, प्रासाद ते बीजे मजले मकान आप्युं छे, (प्रासाद ते सारुं पाकुं मकान बांध्युं होय ते छे)—हर्म्यतल ते भोंयरावाळुं मकान छे, आवा मकानमां बने त्यांसुधी साधुए निवास न करवो, पण बीजा मकानना अभावे तेवुं मकान वापरवुं पडे तो शुं करवुं ते कहे छे. त्यां ठंडा पाणी विगेरेथी हाथ धुवे नहि, तथा त्यां रहीने टट्टी जवा विगेरेनी क्रिया न करे, कारण के केवळी प्रभु तेमां कर्मबंध अने संयमनी विराधना बतावे छे, त्यां त्याग करतो पडी जाय, अने पडतां हाथ पग विगेरे शरीरना अवयवने नुकशान थाय तथा पोते पडतां बीजा जीवोने पीडे, अथवा जीवथी हणे, आ प्रमाणे नुकशान जाणीने साधुए कातो तेवा अधरना के भोंयराना स्थानमा उतरवुं नहि, (अथवा उतरवुं पडे तो संभाळीने चडवुं-उतरवुं के जग्या वापरवी.) वळी—

से भिक्खू वा० से जं० सइत्थियं सखुड्डं सपसुभत्तपाणं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए नो ठाणं वा ३ चेइज्जा । आयाणमेयं भिक्खूस्स गाहावइकुलेण सद्धिं संवसमाणस्स अलसगे वा विसूइया वा छड्डी वा उव्वाहिज्जा अन्नयरे वा से दुक्खे रोगायंके समुपज्जिज्जा, अस्संजए कलुणपडियाए तं भिक्खुस्स गायं तिल्लेण वा घएण वा नवणीएण वा वसाए वा अब्भंगिज्जा वा मक्खिज्ज वा सिणाणेण वा कक्केण वा लुद्धेण वा वण्णेण वा चुण्णेण वा पउमेण वा आघंसिज्ज वा पघंसिज्ज वा उव्वलिज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलिज्ज वा पक्खालिज्ज वा सिणाविज्ज वा सिंचिज्ज वा दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु अगणिकायं उज्जालिज्ज वा पज्जालिज्ज वा उज्जालित्ता कायं आयाविज्जा वा प० अह भिक्खुणं पुव्वोवइट्ठा० जं तहप्पगारे सागारिए उवस्सए नो ठाणं वा ३ चेइज्जा ॥ (सू० ६७)

ते भिक्षु वळी आवो उपाश्रय जाणे के तेमा स्त्रीओ रहेली छे, अथवा ते वाळकोवाळुं छे, अथवा ते मकान शिह कुतरो विलाडी विगेरे क्षुद्र प्राणीथी रोकायेलुं छे, पशुओ रखाय छे, तथा भोजन पाणी छे, अथवा पशुओने चारो पाणी आपवामां आवे छे, आवा गृहस्थथी आकुळ उपाश्रयमां साधुए स्थान विगेरे न करवुं, कारणके तेमां नीचे मुजब दोषो छे, तथा आ 'कर्म' बंधननां कारणो छे. (१)गृहस्थना कुटुंब साथे वसतां त्यां शंका रहित भोजन विगेरेनी क्रिया न थाय, अथवा कोइ पण जातनो व्याधि थाय, ते वतावे छे, 'अलसग' ते हाथपग विगेरेनो अटकाव, अथवा श्वयथु ते लकवानो रोग थाय, विशूचिका (शूळ) छर्दी नो रोग थाय आवी व्याधिओ साधुने उत्पन्न थाय अथवा तेवा बीजो ताव विगेरे कोइ रोग थाय, अथवा तुर्त प्राण लेनारो शूळ विगेरे रोग थाय, तेवा रोगथी पीडायेला साधुने देखीने कारुण्यथी अथवा भक्तिथी गृहस्थ ते भिक्षुना शरीरने तेल विगेरेथी चोळे, अथवा

थोडुं मसळे, पछी सुगंधी द्रव्यथी उवटण करे, कल्क ते कषाय द्रव्यनो क्वाथ (नाशक जील्लामां शीखाखाइ विगेरे पाणीमां उकाळी नाहावामां उपयोग करे छे,) लोध्र ते सुगंधी द्रव्य छे, वर्णक ते कपीलो विगेरे छे, जव विगेरेनुं चूर्ण—पदमक जाणीतुं छे, विगेरे द्रव्य वडे थोडुं थोडुं घसे अने चोळीने तेनुं उद्वर्त्तन करे, पछी ठंडा के उंना पाणीथी थोडुं स्नान करावे, अथवा वारंवार स्नान करावे, अथवा माथा विगेरेमां के नाभिना उपरना अंगमां पाणी सींचे, अथवा लाकडाथी अथवा लाकडां माहोमांहे घसीने अग्नि बाळे, भडको करे, तेम करीने पछी साधुना शरीरने एकवार तपावे, के वारवार तपावे, आवा दोषो जाणीने साधुने आ प्रतिज्ञा विगेरे छे. के तेवा गृहस्थना रहेवासवाळा मकानमां काउसग्ग विगेरे न करवुं. (तेम निवास पण न करवा.)

आयाणमेयं भिक्खुस्स सागारिए उवस्सए संवसमाणस्स इह खलु गाहावई वा जाव कम्मकरी वा अन्नमन्नं अक्कोसंतो वा पचंति वा रुंभंति वा उद्दविंति वा, अह भिक्खूणं उच्चावयं मण नियंछिज्जा, एए खलु अन्नमन्नं अक्कोसंतु वा मा वा अक्कोसंतु जाव मा वा उद्दविंतु, अह भिक्खूणं पुव्व० जं तहप्पगारे सा० नो ठाणं वा ३ चेइज्जा ॥' (सू० ६८)

गृहस्थना रहेवासवाळा घरमां उतरतां साधुने कर्मनुं उपादान छे, तेथी त्यां बहु दोषो छे, तेज बतावे छे, के आवा घरमां गृहस्थ मांहोमांहे आक्रोश विगेरे करे, ते कलेश करतां देखीने साधु कदाच उंचुं नीचुं मन करे, (उंचुं मन ते आवुं न करे तो ठीक, अने अवच ते भले करे,) तेवीज रीते माहोमांहे गृहस्थना घरमां घरवाळां परस्पर कलेश उपद्रव विगेरे करे तो पण साधुने असमाधि थाय, माटे त्यां न उतरवुं.

आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं संवसमाणस्स, इह खलु गाहावई अप्पणो सयट्ठाए अगणिकायं उज्जालिज्जा वा

पज्जालिज्ज वा विज्झविज्ज वा, अह भिक्खु उच्चावयं मणं नियंछिज्जा, एए खलु अगणिकायं उ० वा २ मा वा उ० पज्जा लितु वा मा वा प०, विज्झवितु वा गा वा वि०, अह भिक्खूणं पु० जं तहप्पगारे उ० नो ठाणं वा ३ चेइज्जा ॥ (सू० ६९)

गृहस्थ साथे एक मकानमां रहेतां गृहस्थ निश्चयथी पोताना माटे अग्निकाय बाळशे, भडको करशे, अथवा बुझावशे, ते समये साधुना मनमां गया सूत्रमां कह्या प्रमाणे उंचा निचा भाव प्रगट थशे अने व्यर्थ कर्म बंध थशे, माटे तेवा स्थानमां साधुए उतरवुं नहि,

आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं संवसमाणस्स, इह खलु गाहावइस्स कुंडले वा गुणे वा मणी वा मुत्तिए वा हिरण्णेसु वा सुवण्णेसु वा कडगाणि वा तुडियाणि वा तिसराणि पालंबाणि वा हारे वा अद्धहारे वा एगावली वा कणगावली वा मुत्तावली वा रयणावली वा तरुणीयं वा कुमारिं अलंकियविभूसियं पेहाए, अह भिक्खू उच्चाव० परिसिया वा सा नो वा परिसिया इय वा णं बूया इय वा णं मणं साइज्जा, अह भिक्खूण पु० ४ जं तहप्पगारे उवस्सए नो० ठा० ॥ (सू० ७०)

वळी गृहस्थ साथे वसतां नीचला दोषो छे, घरमां गृहस्थने माटे बनावेला दागीना कुंडल, सोनानो दोरो, मणी, मोती चांदी सोनानां कडां बाजुबंध त्रणसेर वाळो हार झुमखा हार अर्धहार एकावलि कनकावलि मुक्तावलि रत्नावलि विगेरे जुए, अथवा तेवा दागीना पहेरेली सुंदर कुमारिकाने जुए, तेने देखीने ते साधु उंचा नीचां वचन बोले के आ सारो दागीनो के सुंदर कन्या छे, अथवा आ खामीवाळो दागीनो के कन्या छे, तेज प्रमाणे मनमां रागद्वेष करे,

आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं संवसमाणस्स, इह खलु गाहावइणीओ वा गाहावइधूयाओ वा गा० सुण्हाओ वा गा० धाईओ वा गा० दासीओ वा गा० कम्मकरीओ वा तासिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ—जे इमे भवंतिसमणा भगवंतो जाव उवरया मेहुणाओ धम्माओ, नो खलु एएसिं कप्पइ मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टित्तए, जा य खलु एएहिं सद्धिं मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टाविज्जा पुत्तं खलु सा लभिज्जा उयस्सिं तेयस्सिं वच्चस्सिं जसस्सिं संपराइयं आलोयणदरिसणिज्जं, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म तासिं च ण अन्नयरी सड्ढी तं तवस्सिं भिक्खु मेहुणधम्म पडियारणाए आउट्टाविज्जा, अह भिक्खूणं पु० जं तहप्पगारे सा० उ० नो ठा ३ चेइज्जा एयं खलु तस्स० ॥ (सू० ७१) पढमा सिज्जा सम्मत्ता २-१-२-१ ॥

वळी गृहस्थ साथे वसतां आ दोषो छे, गृहस्थनी स्त्री, दीकरी, दीकरानी वहु, धावमाता, दासी, नोकरडी बोले अथवा तेमना आगळ पूर्वे कोइ बोल्युं होय, के जे आ जैनना साधु भगवंतो महाव्रत पाळनारा मैथुन (संसार सग) थी विरत थएला छे, तेमने निश्चयथी मैथुन सेवन करवुं कल्पतुं नथी, अने तेथी जे कोइ स्त्री तेमनी साथे संबंध करे, अने पुत्र संपादन करे तो ते पुत्र बळवान दीप्तिमान रुपवान कीर्तिवाळो थाय, आवुं साभळीने तेओ विचारीने कोइ पुत्र वांछक (वांझणी) स्त्री साधुने कुसंग करवा प्रार्थना करे, आवा दोषो जाणीने साधुओने तेवा मकानमां उतरवानी मना करेली छे, आज भिक्षुनुं सर्वथा साधुपणुं छे.

बीजो उद्देशो. (प्रकरण)

पहेलो उद्देशा कहीने बीजो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, के गया उद्देशामां गृहस्थना घरमां वास करतां थता दोषो
बताव्या, अहींया पण तेवा विशेष दोषो वसति संबंधी बतावे छे.

गाहावई नामेगे सुइसमायारा भवंति, से भिक्खू य असिणाणए मोयसमायारे से तग्गंधे दुग्गंधे पडिकूले पडिलोमे यावि
भवइ, जं पुव्वं कम्मं तं पच्छा कम्मं जं पच्छा कम्मं, तं पुरे कम्मं, तं भिक्खुपडियाए वट्टमाणा करिज्जा वा नो करिज्जा
वा, अह भिक्खूणं पु० जं तहप्पगारे उ० नो ठाणं ॥ (सू० ७२)

केटलाक गृहस्थो शुचि समाचारवाळा भागवत विगेरेना भक्त अथवा भोगीओ (वारंवार स्नान करनारा अथवा सुगंधी चंदन
अगर केसर कर्पूर विगेरे वस्तुनो लेप करनार शोखीनो) होय छे, अने साधुओ तेवी रीते वारंवार के एकवार खास कारण विना
फासु पाणीथी पण ब्रह्मचर्यना भंगना दोषने लीधे स्नान करनारा नथी, तथा कारण प्रसंगे मोया (पेशाव) नो पण उपयोग करनारा
छे. (ज्यारे जंगलमां उतर्या होय अथवा उजड जग्यामां उतर्या होय, त्या ओचींतो साप करडे तो तेना झेरथी बचवा रातना
वैदनी खटपट न बनी शके, माटे पेशावनो उपयोग पूर्वे थतो, सांभळवा प्रमाणे ओचींतो खीलो के ठोकर लागी लोही पुष्कळ
नीकळतुं होय, तो पेशावनी धारा करवाथी बंध पडे छे, तेवा कोइ पण कारणे वखते कोइ साधुए उपयोग कर्यो होय तो वारंवार
स्नान करनारा गृहस्थने दुगंन्छा थाय) माटे भिक्षु तेनी गंधवाळा छे, तथा कोइनो पेशाब गंधातो होय, परसेवो वास मारतो होय,

तो ते गृहस्थने खोटुं लागे, अने गृहस्थने ते गमे नहि. (बंनेना रस्ता उलटा छे.) माटे फावे नहि. (सूत्रमां पडिकूल पडिलोमा एक अर्थवाळा छतां बने मुकवानु कारण फकत अतिशय विरुद्धता बतावी छे.) तथा ते गृहस्थ साधुना कारणेज भोजन तथा जमवाना स्थानमा तेमने स्नान पूर्वे करवुं होय, ते पछीथी करे छे, अने पाछळ करवानुं होय ते पहेलुं करे एम आगळ पाछळ घरमां कार्य थता साधुओने अधिकरण दोष थाय छे, अथवा ते गृहस्थोने जमवानो काल थयो होय तो पण साधुने लीधे न खाय, तेथी अंतराय कर्म बंधाय, मननी पीडा विगेरेनो संभव थाय, अथवा ते साधुओ गृहस्थनी शरमथी पूर्वे पडीलेहणा करवानी ते पछी करे, अथवा काळ वीती गया पछी करे, अथवा न पण करे, माटे साधुओनी आ प्रतिज्ञा छे, के तेवा गृहस्थना वापरता घरमां निवास न करवो.

आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं सं०, इह खलु गाहावइस्स अप्पणो सयट्ठाए विरूवरूवे भोयणजाए उवक्खडिए सिया, अह पच्छा भिक्खुपडियाए असणं वा४ उवक्खडिज्ज वा उवकरिज्ज वा उवकरिज्ज वा, तं च भिक्खू अभिकंखिज्जा भुत्तए वा पायए वा वियट्टित्तए वा, अह भि० जं नो तह० ॥ (सू० ७३) आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइणा सद्धिं संव० इह खलु गाहावइस्स अप्पणो सयट्ठाए विरूवरूवाइं दारुयाइं भिन्नपुव्वाइं भवंति, अह पच्छा भिक्खुपडियाए विरूवरूवाइं दारुयाइं भिंदिज्ज वा किणिज्ज वा पामिच्चेज्ज वा दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु अगणिकायं उ० प०, तत्थ भिक्खु अभिकंखिज्जा आयावित्तए वा पयावित्तए वा वियट्टित्तए वा, अह भिक्खू० जं नो तहप्पगारे० ॥ (सू० ७४)

वळी जो गृहस्थ साथे साधु उतरे ता तेने आवा पण कर्म बधन छे, के गृहस्थ प्रथम पोताना माटे जुदी जुदी जातनुं राधे, अने पाछळथी साधु माटे अशन विगेरे चारे प्रकारनो आहार राधे, अथवा भोजननुं वासण आगळ मूके ते देखीने भिक्षुक तेने

खावा पीवानी इच्छा करे, आथवा त्यां बेसवानी साधु इच्छा करे, तेटला माटे रहेवाना घरमां न उतरवुं (७३)

एज प्रमाणे गृहस्थे पोताना माटे जुदी जुदी जातिना लाकडां चीरीने मुक्यां होय छे, अने पाछळथी साधु माटे जुदां जुदां लाकडां चीरावे, खरीद करे, बदलो करे, अथवा ठंडीना दिवस होय तो तापणा माटे अग्निकाय सळगावे, भडको करे, त्यांसुधी तापवानी एकवार इच्छा करे, वारंवार तापवानी इच्छा करे, अथवा त्यां जइने बेसे, माटे तेवा स्थानमां कर्मबंधनुं कारण जाणीने साधुए उतरवुं नहि. (सू-७४) वळी

सेभिक्खू वा० उच्चारपासवणेण उब्बाहिज्जमाणे राओ वा वियाले वा गाहावईकुलस्स दुवारबाहं अवंगुणिज्जा, तेणे य तस्संधिचारी अणुपविसिज्जा, तस्स भिक्खुस्स नो कप्पइ एवं वइत्तए-अय तेणो पविसइ वा नो वा पविसइ उवल्लियइ वा नो वा० आवयइ वा नो वा० वयइ वा नो वा० तेण हडं अन्नेण हड तस्स हडं अन्नस्य हडं अयं तेणे अय उवचरए अयं हंता अयं इत्थमकासी तं तवस्सि भिक्खुं अतेणं तेणंति संकइ, अह भिक्खूणं पु० जाव नो ठा० ॥ (सू० ७५)

ते भिक्षु गृहस्थना घरमा साथे रहेलो स्थंडील विगेरेना कारणे रात्रे के परोडीये उपाश्रयनुं द्वार उघाडे, त्यां छिद्र शोधनारो चोर पेसी जाय, ते देखीने साधुने आवुं बोलवुं न कल्पे, के आ चोर घरमा पेसे छे, तथा चोर पेसतो नथी, ते प्रमाणे छुपी जाय छे के छुपातो नथी, अथवा कुदी आवे छे, अथवा नथी आवतो, ते बोले छे, अथवा नथी बोलतो, ते अमुक माणसे चोर्युं, अथवा बीजे चोर्युं, तेनुं चोर्युं, के बीजानुं चोर्युं, आ चोर छे अथवा तेने सहायता करवा पाछळ चालनारो छे, आ शस्त्र धारक छे, आ मारनारो घातक छे, एणे आ अहीं कर्युं छे, विगेरे न बोलवुं कारण के तेथी चोरने पीडा थाय, अथवा ते चोर साधु उपर द्वेष

करीने तेनेज मारशे, विगेरे दोषो छे, अने जो साधु तेमप्रमाणे चोरी करनारा चोरने न बतावे तो ते घरवाळाने आ साधु नथी पण चोर छे एवी शंका थाय माटे आवा दोषो जाणीने साधुए गृहस्थने रहेवाना घरमां न उतरवुं. फरीथी वसतिना दोषो बतावे छे.

से भिक्खू वा से जं० तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा सअंडे जाव ससंताणए तहप्पगारे उ० नो ठाणं वा० ॥ ३ ॥ से भिक्खू वा० से जं० तणपुं पलाल० अप्पंडे जाव चेइज्जा ॥ (सू० ७६)

ते साधु घासनो ढगलो होय, पराळनो पुंज होय, पण त्या इंडां पडेलां होय, तेवा मकानमां साधु न रहे, पण उपर बतावेला घास के पराळमां इंडां न होय तेवा मकानमां उतरवु, (अन्य शब्दनो अर्थ अभारवाचो छे.)

हवे वसतिना परित्यागना उद्देशानो अर्थाधिकार कहे छे—

से आगंतारेसु आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा अभिक्खणं साहम्मिएहिं उवयमाणेहिं नो उवइज्जा ॥ (सू० ७७)

लोकोने उतरवानां मुसाफरखानां के बगीचानी अंदरनां घरो के मठो अथवा ज्यां पोताना सरखी समाचारीवाळा साधुओ वारंवार आवीने उतरता होय, तेवा स्थानमां मासकल्प विगेरे न करवो. (के बीजाने उतरतां संकोच न थाय)

हवे कालातिक्रांत वसतिना दोषो कहे छे—

से आगंतारेसु वा ४ जे भयंतारो उडुबद्धियं वा वासावासियं वा कप्पं उवाइणित्ता तत्थेव भुज्जो संवसंति, अयमाउसो ! कालाइक्कंतकिरियावि भवति १ ॥ (सू० ७८)

जे साधु भगवंतो ते मुसफ्फरखाना विगेरेमां शीतोष्ण रुतुमां मासकल्प करीने पाछा चोमासुं ते मकानमां करीने फरीथी कारण विना रहे, तो (गुरु शिष्यने कहे छे) हे आयुष्मन् ! काल अतिक्रम दोष संभवे छे, तेज प्रमाणे स्त्री विगेरेनो प्रतिबंध अथवा स्नेहथी उद्गम विगेरे दोषोनो संभव थाय छे, माटे तेवुं स्थान साधुने न कल्पे. हवे उपस्थान दोषने बतावे छे—

से आगंतारेसु वा ४ जे भयंतारो उडु० वासा० कप्पं उवाइणावित्ता तं दुगुणा दु (ति) गुणेण वा अपरिहरित्ता तत्थेव भुज्जो० अयमाउसो ! उवट्ठाणकि० २ ॥ (सू० ७९)

जे साधुओ मुसाफरखाना विगेरेमां शीयाळा उनाळामां मासकल्प करीने अथवा चोमासुं करीने अथवा बीजे एक मास रहीने बमणो त्रणगणो कल्पवडे न छोडीने अर्थात् बे त्रण मास सुधी ते मकानमां न वसवुं तेवो कल्प उलघीने पाछा त्यांज वसे छे, माटे आवो उपाश्रय उपस्थान क्रिया दोषथी दुष्ट थाय छे, माटे तेवाउपाश्रयमा साधुने उतरवुं कल्पतुं नथी.

हवे अभिक्रांत वसति बताववा कहे छे—

इह खलु पाईणं वा ४ सतेगइया सड्ढा भवंति, तंजहा—गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा, तेसिं च णं आयारगोयरे नो सुनिसंते भवइ, तं सद्दहमाणेहिं पत्तियमाणेहिं रोयमाणेहिं बहवे समण माहण अतिहिकिवणवणीमए समुद्दिस्स तत्थ २ अगारीहिं अगाराइं चेइयाइं भवंति, तंजहा—आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा सहाओ वा पवाणि वा पणियगिहाणि वा पणियसालाओ वा जाणगिहाणि वा जाणसालाओ वा सुहाकम्मंताणि वा दब्भकम्मंताणि वा वद्धकंवा० वक्कयकं० इंगालकम्मं० कट्ठक० सुसाणक० सुण्णागारगिरिकंदरसंतिसेलोवट्ठाणकम्मंताणि वा भवणगिहाणि वा,

जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा तेहिं उवयमाणेहिं उवयंति अयमाउसो ! अभिक्कंतकिरिया यावि भवइ ३ ॥ (सू० ८०)

(अहीं प्रज्ञापक विगेरेनी अपेक्षाए) पूर्व विगेरे दिशामां श्रावको अथवा प्रकृतिभद्रक अन्य गृहस्थो नोकरडी सुधी होय, तेओने साधुनो "आवो उपाश्रय कल्पे" एवी खबर न होय पण उपाश्रय आपवाथी स्वर्ग विगेरेनु फळ प्राप्त थाय, तेवुं क्यांयथी जाणीने श्रद्धा करीने हृदयमां ते रूचवाथी घणा साधु विगेरेने उद्देशीने त्यां आराम विगेरेमां यानशाला विगेरे पोताना माटे करतां साधु विगेरेने जग्या आपवा माटे ते मकानो मोटां कराव्या होय, ते मकानोनां नाम कहे छे, आदेशन (लुवारनी शाळा) आयतन (देवकुलनी जोडे बनावेल ओरडाओ) देवकुल (देवळ) सभा (चारवेदने भणवानी पाठशाळा) परब पुण्य (दुकानो) पुण्यशाळा (घंघशाळा) यान ग्रह (रथ विगेरे राखवानुं स्थान) यानशाळा (रथ विगेरे बनाववानुं स्थान) सुधाकर्म ते (ज्या खडीनु परिकर्म थाय) आ प्रमाणे दर्भ वर्ध्र वल्कज अंगार काष्ठ कर्म विगेरे छे, एटले जेमां घास चामडां झाडनी छाल के कोयला के लाकडांना कामनुं कारखानुं होय, मसाण होय, शून्य घर होय, शांतिकर्मनुं घर होय, पर्वत उपरनुं घर होय, सुधारेली पहाडनी गुफा होय, शैल उपस्थान (पाषाणनो मंडप) होय, आवां घरो चरक ब्राह्मणो विगेरेथी पूर्वे वपरायां होय, पछी खाली पडेलां होय, तो पछवाडे साधु तेमां उतरे, तो तेमां अल्प दोष (निर्दोष) होय, छे, आवुं गुरु शिष्यने कहे छे, (अर्थात् तेवा मकानमां उतराय छे.)

इह खलु पाईणं वा जाव रोयमाणेहिं बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणिमए समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारिहिं अगाराइं

चेइयाइं भवंति, तं०—आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा, जे भयंताणो तहप्प० आएसणाणि जाव गिहाणि वा तेहिं
अणोवयमाणेहिं उवयंति अयमाउसो! अणभिकंतकिरिया यावि भवइ ॥ (सू० ८१)

उपरना सूत्र प्रमाणे पूर्व विगेरे दिशामां गृहस्थथी ते कर्म करी मुनीनां माणसोए साधुने मकान उतरवा आपवानुं विशेष पुण्य फळ जाणीने श्रमण ब्राह्मण अतिथि विगेरेने आश्रयी आदेशन घर विगेरे बनाव्यां होय, तेमां पूर्वे श्रमण ब्राह्मणो विगेरे न उतर्या होय, तेमां साधु उतरे, तो ते दोषवाळी जग्या छे, माटे ते उतरवा योग्य नथी.

हवे न उतरवा योग्य वसति कहे छे—

इह खलु पाईणं वा ४ जाव कम्मकरीओ वा, तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ—जे इमे भवंति समणा भगवंतो जाव उवरया मेहुणाओ धम्माओ, नो खलु एएसिं भयंताराणं कप्पइ आहाकम्मिए उवस्सए वत्थए, से जाणिमाणि अम्हं अप्पणो सट्ठाए चेइयाइं भवंति, तं०—आएसणाणि वा जावगिहाणि वा, सव्वाणि ताणि समणाणं निसिरामो, अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो सयट्ठाए चेइस्सामो, तं०—आएसणाणि वा जाव०, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म जे भयंतारो तहप्प० आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति, अयमाउसो! वज्जकिरियावि भवति ५॥ (सू० ८२)

आ पूर्व विगेरे दिशामां गृहस्थ अथवा नोकरडी होय, अने तेओने पूर्वे एवुं कहेवामां आव्युं होय, के आ साधु भगवंतो पोते ब्रह्मचर्य पाळनार छे, तेओने साधु माटे बनावेलुं मकान उतरवाने कल्पतुं नथी, एटला माटे आपणे आपणा माटे बनावेलुं घर छे,

ते रहेवा आपी दइए, अने आपणे माटे नवुं बनावी लइशुं, आवी रीते गृहस्थे बनावेलुं मकान सूत्र ८० मां बतावेल विगतवालुं होय, ते सुंदर के मध्यम होय, तो पण साधुओने रहेवा आपे, तो ते वर्ज्य क्रियावालुं (त्याज्य मकान) होवाथी तेमां उतरवुं नहि.

हवे महावर्ज्या नामथी वसतिनुं वर्णन करे छे.

इह खलु पाईणं वा ४ संतेगइआ सड्ढा भवंति, तेसिं च णं आगारगोयरे जाव तं रोयमाणेहिं बहवे समणमाहण जाव वणीमगे पगणिय २ समुद्दिस्स तत्थ २ अगारीहिं अगाराइं चेइयाइं भवंति, तं०—आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा, जे भयंतारो तहप्पगाराइं आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं०, अयमाउसो! महावज्जकिरियावि भवइ ६ ॥ (सू० ८३)

आ बधुं सुगम छे, के श्रावके श्रमणमाहण वणीमग माटे मकान बंधाव्युं होय, तेमां जो साधुओ स्थान करे, तो महावर्ज्य नामनी वसति थाय छे, माटे आ विशुद्ध कोटी अकल्प्य छे, तेमां उतरवुं नहि, ६ ॥

हवे सावद्य अभिधान (नामनी) वसति कहे छे.

इह खलु पाईणं वा ४ संतेगइया जाव तं सद्दहमाणेहिं तं पत्तियमाणेहिं तं रोयमाणेहिं बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगे पगणिय २ समुद्दिस्स तत्थ २ आगाराइं चेइयाइं भवंति तं—आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा जे भयंतारो तहप्पगाराणि आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं, अयमाउसो! सावज्जकिरियावि भवइ ७ ॥ (सू० ८४)

आ प्राये सुगम छे, फक्त विशेष आ छे के, पांच प्रकारना निर्ग्रंथो शाक्य तापस गैरीक अने आजीविकएवा श्रमणो माटे
कल्पीने बनावेल वसति होय, तो ते सावद्य अभिधान वसनि थाय, छे, आ अकल्पनीय छे, पण विशुद्ध कोटी छे, आमां स्थान
करनां सावद्य क्रिया थाय छे.

हवे महासावद्य वसतिनुं वर्णन करे छे.

इह खलु पाईणं वा ४ जाव तं रोयमाणेहिं एगं समणजाय समुद्दिस्स तत्थ २ अगारीहिं अगाराइं चेइयाइं भवन्ति, तं० आएसणाणि जाव गिहाणि वा महया पुढविकायसमारंभेण जाव महया तसकायसमारंभेणं महया विरूवरूवेहिं पावकम्मकिच्चेहिं, तंजहा—छायणओ लेवणओ संथारदुवारपिहणओ सीसोदए वा परट्ठवियपुव्वे भवइ अगणिकाये वा उज्जालियपुव्वे भवइ, जे भयंतारो तह० आएसणाणि वा० उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं दुपक्खं ते कम्मं सेवंति, अयमाउसो ! महासावज्जकिरिया यावि भवइ ८ ॥ (सू० ८५)

अहीं एक साधर्मिक (साधु) ने उद्देशीने कोइ गृहपति विगेरेए पृथ्वीकाय विगेरेनो संरंभ समारंभ आरंभ विगेरे कंइ पण महान आरंभ करीने जुदा जुदा पाप कृत्योवडे एटले छापरुं ढांकवुं, लींपाववु, संथारा माटे बारणुं ढांकवा माटे, विगेरे प्रयोजनने उद्देशीने प्रथम काचुं पाणी नाखे, अथवा अग्नि प्रथम बाळे, विगेरेथी आरंभ करेला मकानमां स्थान विगेरे करतां बे पक्षनुं कर्म सेवन करे छे. ते आ प्रमाणे-आधाकर्मी वसतिना सेवनथी गृहस्थपणुं अने तेमां ममत्वना कारणे राग द्वेषपणुं छे, तेथी तथा इर्यापथ अने सांपरायिक इत्यादि दोषो छे. तेथी ते महासावद्य क्रिया अभिधान वसति छे.

हवे अल्प क्रियावाळी वसति कहे छे.

इह खलु पाईणं वा० रोयमाणेहिं अप्पणो सयट्ठाए तत्थ २ अगारीहिं जाव उंज्जालियपुव्वे भवइ, जे भयंतारो तहप्प० आएसणाणि वा० उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं एगपक्खं ते कम्मं सेवंति, अयमाउसो ! अप्पसावज्जकिरिया यावि भवइ ९ ॥ एवं खलु तस्स० (सू० ८६) ॥ २-१-१-२-२ ॥ शय्यैषणायां द्वितीयोद्देशकः ॥

प्रथम बतान्या प्रमाणे ते घरमां गृहस्थोए पोताना माटे ते घरमां कंइ पण सावद्य क्रिया करी होय, तेवा मकानमां पाछळथी साधुओ आवी उतरे तो ते एक पक्षनुं कर्म सेवन करे छे, आवा मकानमां उतरतां साधुओने अल्प (दोष विनानी) क्रिया छे, अर्थात् ते मकानमा उतरतां दोष नथी. आज साधुनुं सर्वस्व छे.

" कालइकंतु १ वठाण २ अभिकंता ३ चेव अणभिकंता ४ य। वज्जा य ५ महावज्जा ६ सावज्ज ७ मह ८ ऽप्प-किरिआ ९ य ॥ १ ॥ "

१ काल अतिक्रांत २ उपास्थान ३ अभिक्रांत ४ अनभिक्रांत ५ वर्ज्य ६ महावर्ज्य सावद्य ८ महासावद्य ९ अल्पक्रिया. एम नव प्रकारे नव सूत्रोमां वसति बतावी. तेमां अभिक्रांत अने अल्पक्रिया ए बे वसति योग्य छे, बाकीनी अयोग्य छे.

आ प्रमाणे बीजा अध्ययननो बीजो उद्देशो पूरो थयो.

त्रीजो उद्देशो,

बीजो कह्या पछी त्रीजो उद्देशो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया उद्देशामां अल्पक्रियावाळी शुद्ध वसति बतावी. अहीं पण प्रथम सूत्रथी तेथी विपरीत शय्या बतावे छे.—

से य नो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे नो य खलु सुद्धे इमेहिं पाहुडेहिं, तंजहा—छायणओ लेवणओ संथारदुवारपिहणओ पिंडवाएसणाओ, से य भिक्खू चरियारए ठाणरहे निसीहियारए सिज्जासंथारपिंडवाएसणारए, संति भिक्खुणो एवमक्खाइणो उज्जुया नियागपडिवन्ना अमायं कुव्वमाणा वियाहिया, संतेगइया पाहुडिया उक्खित्तपुव्वा भवइ, एवं निक्खित्तपुव्वा भवइ, परिभाइयपुव्वा भवइ, परिभुत्तपुव्वा भवइ परिट्ठवियपुव्वा भवइ, एवं वियागरेमाणे समियाए वियागरेइ ?, हंता भवइ ॥ (सू० ८७)

अहिं कोइ वखत कोइ साधु वसति शोधवा माटे अथवा भिक्षा लेवा माटे गृहस्थने घरे जता कोइ श्रद्धालु श्रावक आ प्रमाणे कहे, के आ गाममां घणु अन्न पाणी मळे छे, माटे अहियां आपे वसति याचीने रहेवुं योग्य छे,—

आ प्रमाणे कहेनाथी साधु कहे, के हे श्रावक ! पिंड (अन्न पाणी) प्रासुक (निर्दोष) दुर्लभ नथी पण ते मळवा छता ज्यां वेसीने गोचरी करीए ते आधाकर्मादि दोष रहित उपाश्रय मळवो दुर्लभ छे, तेम 'उंछ' एटले छादन विगेरे उत्तर गुणना दोषथी पण रहित होय (ते मळवो दुर्लभ छे) तेज बतावे छे—

'अहेमणिज्ज' एटले मूल उत्तर गुणोमां दोष न लगाडे ते एषणीय उपाश्रय होय छे, तेवो मळवो दुर्लभ छे. ते मूळ उत्तर गुणो आ प्रमाणे छे.

पट्टी वंसो दो धारणाओ चत्तारि मूलवेलीओ। मूलगुणेर्णि विसुद्धा एसा आहागडा वसही ॥ १ ॥

पीठनो वांस बे धारण चार मूळवेलीओ आवु कांइ पण स्थान गृहस्थे पोताना माटे बनावेलुं होय, तो मूळ गुण विशुद्ध वसति जाणवी.

वंसगकडणोकंपण छायण लेवण दुवारभूमीओ परिकम्मविप्पमुका एसा मूलुत्तरगुणेसु ॥ २ ॥

वांसने कपाववा, ठोकठाक करवी, बारणानी भूमिने आच्छादन करवुं, लेपन करवुं, आ परिकर्मथी विप्रमुक्तमूळ उत्तर गुणो वडे विशुद्ध छे.

दूमिअधूमिअवासिअउज्जोवियवलिकडा अ वत्ता य। सित्ता सम्मट्ठावि अ विसोहिकोडीगया वसही ॥ ३ ॥

धोळेली, धुप करेली, सुगंधीवाळी बनावेली, उद्योत करेली, बलिपूजन करेली, सुळो मुकेली, पाणीथी सिंचेली, संमृष्ट करेली, आ विशोधी कोटीमां गयेली वसति छे.

आ जग्याए प्राये उत्तर गुणोनो संभव होवाथी तेनेज बतावे छे, अने आ वसति आ कर्मना उपादान कर्मोवडे शुद्ध थती नथी ते बतावे छे.—

दर्भ विगेरेथी छायेल होय, छाण विगेरेथी लींपेल होय, अपवर्त्तक ने आश्रयी संस्तारक कर्यो होय, तथा बारणुं नानुं मोटुं

पिंडपात एषणाने आश्रयी दोषो कहे छे.
कर्युं होय, तथा कमाडने आश्रयी ढांकवुं, उघाडवुं विगेरे छे. वळी—
कोइ स्थानमां साधु रहेला होय तो तेमने ते घरनो मालिक शय्यातर पोताना घरमां आहार लेवा प्रार्थना करे, तेना घरमां आहार लेवो न कल्पे. तेथी ना पाडवाथी तेने द्वेष थाय, विगेरे कारणे उत्तर गुणो युक्त उपाश्रय मळवो दुर्लभ छे, माटे बने त्यां सुधी साधुए शुद्ध उपाश्रय जोइने उतरवुं तेथी कह्युं छे के,—

मूलुत्तरगुणसुद्धं थीपसुपंडगविवज्जियं वसहिं । सेवेज्ज सव्वकालं विवज्जए हुंति दोसा उ ॥ १ ॥

मूळ उत्तर गुणथी शुद्ध तथा स्त्री पशु नपुंसकथी वर्जित मकान सर्व काळ सेवे, अने दोषोने दूर करे.

मूळ उत्तर गुण शुद्ध मळवा छतां भणवा विगेरेनी सगवडता युक्त तथा खाली मळवो मुश्केल छे, ते कहे छे—तेमां भिक्षाचर्यामां रक्त, निरोधना असहिष्णुंपणाथी संक्रमणना स्वभाववाळा (योग्य विहार करनारा) तथा स्थानरत ते कायोत्सर्ग करनारा, निषीधिकारत ते स्वाध्याय करनारा, शय्याने सर्वांग वडे सुखथी सुवाय, ते संस्तारक २॥ हाथ प्रमाणवाळो, अथवा शयन ते शय्या छे, तेने माटे संस्थारक (संथारो) ते शय्या संस्तारक रत ते मंदवाड विगेरेना कारणे सूता होय, तथा गोचरी मळेथी ग्रास एषणारत छे, आ प्रमाणे केटलाक साधुओ यथास्थित वसतिना गुण दोषो बतावनारा थाय छे, तेओ ऋजु छे, तथा नियागते संयम के मोक्ष छे, तेने पामेला छे, तथा तेओ माया (कपट) रहित होवाथी उत्तम गुणवाळा साधुओ छे. आ प्रमाणे गृहस्थोने वसतिना गुण तथा दोषो बतावीने साधुओ जाय, त्यारपछी निर्दोष वसति साधुओने आपवा योग्य न होय, तो श्रावको साधु माटे वसति बनावे, अथवा पूर्वे करेली अपूर्ण होय तो छादन विगेरेथी रहेवा योग्य बनावे, पछी उपदेश आपनारा अथवा बीजा साधुओ

आवेथी केटलाक श्रावको छळ करे छे, अने कहे के (प्राभृतिकाभी पेठे प्राभृतिक वसति होय तेनो अर्थ आ छे के, दानने माटे कल्पेली राखेल छे.) वसति तेवी वसति पूर्वे साधुओने बतावेली होय, के तमे ज्यारे आवो त्यारे अहिं उतरजो, ते उत्क्षिप्त पूर्वा वसति छे, तथा एम कहे के अमे पूर्वे आ मारे रहेवा माटे बनावी छे, ते निक्षिप्त प्रपूर्वा छे, तथा "परिभाइ यपुव्व" ते अमे आ वसति पहेलाथी अमारा भत्रिजा विगेरे माटे कल्पेली छे, तथा बीजा गृहस्थोए पण आ रहेवानुं मकान वापर्युं छे, तथा ते गृहस्थ कहे छे के अमे एने प्रथमथी पाडी नाखवा राखेल छे, जो तमारे आ उपयोगमा न आवे तो अमे एने पाडी नाखीशुं, आ प्रमाणे भक्तिथी कोइ गृहस्थ छलना करे तो साधुए ठगावानुं नहि; पण दोषोने दूर करवा प्रयत्न करवो.

प्र०—आ प्रमाणे छलनाना संभवमां पण यथावस्थित वसतिना गुण दोषो गृहस्थे पूछता साधु कहे तो शुं सम्यक्ज प्रकट करशे? अथवा एवुं प्रकट करतो साधु शु सम्यक् प्रकट कहेनारो थशे? आचार्य कहे हा! (हंत! अव्यय शिष्यना आमन्त्रणमा छे) ते सम्यक्ज कहेनारो थाय छे. हवे तेवा कार्यना वशथी चरक कार्पटिक विगेरे साथे उतरवु पडे तो तेनी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा० से जं पुण उवस्सयं जाणिज्जा खुड्डियाओ खुड्डुवारियाओ निययाओ सनिरुद्धाओ भवन्ति, तहप्पगा० उवस्सए राओ वा वियाले वा निक्खममाणे वा प० पुरा हत्थेण वा पच्छा पाएण वा तओ संजयामेव निक्खमिज्ज वा २, केवली बूया आयाणमेयं, जे तत्थ समणाण वा माहणाण वा छत्तए वा मत्तए वा दंडए वा लट्ठिया वा भिसिया वा नालिया वा चेलं वा चिलिमिली वा चम्मए वा चम्मकोसए वा चम्मछेयणए वा दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते अणिकंपे चलाचले भिक्खू य राओ वा वियाले वा निक्खममाणे वा २ पयलिज्ज वा २; से तत्थ पयलमाणे वा० हत्थं वा० लूसिज्ज वा ४ जाव

वत्तरोविज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवइट्ठं जं तह० उवस्सए पुरा हत्थेण निक्ख० वा पच्छा पाएणं तओ संजयामेव नि० पविसिज्ज वा

ते भिक्षु आवो उपाश्रय जाणे, के नानी वसति छे, अथवा दरवाजा नाना छे, अथवा ते नीची छे, अथवा गृहस्थथी भराइ गइ छे, अने ते वसतिमां-साधुने उतरवानी जग्यामा शय्यातरे बीजा केटलाक दिवस रहेनार चरक विगेरेना साधुने उतरवा आपेल छे, अथवा साधुना आव्या पहेलां ते जग्यामां चरक विगेरे उतरेला छे, अने पाछळथी साधुने तेमां जग्या आपेल छे, तो रात्रे के परोडीए कारण वशे बहार जता आवता जेम चरक विगेरेना साधुना उपकरणने उपघात न थाय, अथवा तेना शरीरना अवयवनो उपघात न थाय, तेम प्रथम हाथ फेरववाजवुं अने यतनाथी जवा आववानी क्रिया करवी, जो तेम न करतां अयतनाथी चाले तो केवळी तेमां कर्म आदन बतावे छे. एटले त्यां श्रमण ब्राह्मणोना छत्रने मात्राने दंडने लाकडीने भिसिका नालिका वस्त्रने चिलिमिली (यमनिका—पडदो) ने चामडाने चर्मकोश पगमां तळीये पहेरवानी चामडानी खल्लक विगेरे चर्मछेदनक दुर्बद्ध दुर्निक्षिप्त वस्तु पडी होय, त्यां अनिष्कंप होय ते चलाचल थतां दोष लागे तेथी पोते न अथडाय तेम साधुए चालवुं, नहि तो तेना उपकरणने नुकशान थाय अथवा तेना हाथ पगने नुकशान थाय, माटे संभाळीने जवुं आववुं,

से आगंतारेसु वा अणुवीय उवस्सयं जाइज्जा, जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिट्ठाए ते उवस्सयं अणुन्नविज्जा—कामं खलु आउसो! अहालंदं अहापरिन्नायं वसिस्सामो जाव आउसंतो! जाव आउसंतस्स उवस्सए जाव साहम्मियाइं ततो उवस्सयं गिण्हिस्सामो तेण परं विहरिस्सामो ॥ (सू० ८९)

हवे वसतिनी याचनानी विधि कहे छे.

ते भिक्षु पूर्वे बतावेला आगंतार विगेरे स्वरुपवाळा रहेवा योग्य मकानमां प्रवेश करीने अने विचार करीने आ उपाश्रय

केवो छे? एनो मालिक कोण छे? विगेरे पूछीने उपाश्रयने याचे.

हवे जे घरनो स्वामी छे, अथवा घरना मालिके तेनी रक्षा माटे जेने सोंप्युं होय, तेनी पासे उपाश्रयनी याचना करे, ते आ प्रमाणे हे आयुष्मन्! तारी इच्छाथी तुं आज्ञा आपे तो अमुक दिवस आटला भागमां अमे रहीशुं. त्यारे ते वखते गृहस्थ कहे, के तमने केटला दिवस जरुर पडशे? त्यारे साधुए कहेवुं, के शीयाळे, उनाळे खास कारण विना एक मास अने चोमासुं होय तो चार मासनी जरुर छे, एम याचना करवी, त्यारे कदाच गृहस्थ कहे, के मारे तेटलो काळ अहीं रहेवुं नथी, अथवा तेटलो काळ वसति अपाय तेम नथी, त्यारे साधुए ते मकान लेवानुं कांइ खास कारण होय तो कहेवुं के ज्यां सुधी आप रहो त्यां सुधी अथवा आपना कबजामां होय त्यां सुधी अमे एमां रहीशुं, त्यार पछी अमे विहार करी जइशुं, पण गृहस्थ पूछे, के साधुनी संख्या केटली छे? तो कहेवुं, के अमारा आचार्य समुद्र जेवा छे, तेथी परिमाण नक्की नथी, कारण के कार्यना अर्थीओ केटलाक आवे, अने भणवा विगेरेनुं कृत्य थइ रहेतां केटलाक जाय छे, तेथी जेटला हाजर हशे, तेटला माटे याचना छे, अर्थात् साधुए घरधणी साथे साधुनुं परिमाण नक्की न करवुं, वळी—

से भिक्खू वा० जस्सुवस्सए संवसिज्जा तस्स पुव्वामेव नामगुत्तं जाणिज्जा, तओ पच्छा तस्स गिहे निमंतेमाणस्स वा अनिमंतेमाणस्स वा असणं वा ४ अफासुयं जाव नो पडिगाहेज्जा ॥ (सू० ९०)

ते साधु जेना घरमां निवास करे तेनुं प्रथम नाम गोत्र जाणी ले, त्यार पछी तेना घरमां निमंत्रणा करे, अथवा न करे तो पण चारे प्रकारनो अप्रासुक आहार ग्रहण न करे (नाम-गोत्र पूछवानुं कारण ए छे के आवेला साधु परोणाओ सुखेथी घर पूछता आवी शके.)

से भिक्खू वा० से जं० ससागारियं सागणियं सउदयं नो पन्नस्स निक्खमणपवेसाए जावऽणुचिंताए तहप्पगारे उवस्सए नो ठा०

ते भिक्षु एवुं जाणे के आ उपाश्रयमां गृहस्थ रहे छे. अथवा अग्नि बळे छे, अथवा पाणी (सचित) रहे छे, त्यां आगळ प्रज्ञसाधुए काउसग्ग करवा के ध्यान करवा के भणवा रहेवुं नहि. (त्यां निवास न करवो)

से भिक्खू वा० से जं० गाहावइकुलस्स मज्झंमज्झेणं गंतुं पंथए पडिवद्धं वा नो पन्नस्स जाव चिंत्ताए तह उ० नो ठा० ॥ (सू० ९२

जे उपाश्रयमां उतर्यां होय त्यां गृहस्थना घर मध्येनो मुख्य रस्तो होय त्यां बहु अपायनो संभव होवाथी तेवी जग्याए न रहेवुं

से भिक्खू वा० से जं०, इह खलु गाहावई वा० कम्मकरीओ वा अन्नमन्नं अक्कोसंति वा जाव उद्दवंति वा नो पन्नस्स०, सेवं नच्चा तहप्पगारे उ० नो ठा० ॥ (सू० ९३)

ते बुद्धिमान् साधु एम जाणे, के आ जग्यामां गृहस्थ अथवा तेना घरमां कोइपण नोकर विगेरे परस्पर लडे छे. एक बीजाने उपद्रव करे छे, तेवुं जाणीने ते घरमां साधुए निवास न करवो, कारण के त्यां रहेतां गणवामां के समाधिमां विघ्न थाय छे.

से भिक्खू वा० से जं० पुण० इह खलु गाहावई वा कम्मकरीओ वा अन्नमन्नस्स गायं तिल्लेण वा नव० घ० वसाए वा अब्भंगेति वा मक्खेति वा नो पण्णस्स जाव तहप्प० उव० नो ठा० (सू० ९४)

ते साधु एम जाणे के आ घरमां गृहस्थ अथवा नोकरडी विगेरे कोइपण परस्पर एक बीजाना शरीरने तेल, माखण, घी के चरबीथी चोळे छे, अथवा कल्क विगेरेथी उद्वर्त्तन करे छे, त्यां प्रज्ञसाधुने निवास करवो न कल्पे.

से भिक्खू वा० से जं पुण०—इह खलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ अन्नमन्नस्स गायं सिणाणेण वा क० लु० चु०

प० आघंसंति वा पघंसंति वा उव्वलंति वा उव्वट्टिंति वा नो पन्नस्स० ॥ (सू० ९५)

ते भिक्षु एम जाणे के आ घरमां गृहस्थो के घरनां माणसो परस्पर स्नान करे छे, अथवा शरीरे सुगंधी पदार्थो तेल चूर्ण विगेरे एकवार घसे छे, अथवा वारंवार घसे छे, तेवा मकानमां बुद्धिमान् साधुए न उतरवुं.

से भिक्खू० से ज पुण उवस्सयं जाणिज्जा, इह खलु गाहावती वा जाव कम्मकरी वा अण्णमण्णस्स गायं सिओदग० उसिणो० उच्छो० पहोयंति सिंचंति सिणावंति वा नो पन्नस्स जाव नो ठाणं० ॥ (सू० ९६)

ते भिक्षुने एम मालूम पडे के आ उपाश्रयमां गृहस्थना घरनां माणसो ठंडा पाणीथी के उना पाणीथी परस्पर छांटे छे, धुए छे, सिंचे छे, स्नान करावे छे, तेवा स्थानमा बुद्धिमान् साधुने उतरवुं न कल्पे.

से भिक्खू वा० से जं० इह खलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा निगिणा ठिया निगिणा उल्लीणा मेहुणधम्मं विन्नविंति रहस्सियं वा मंतं मंतंति नो पन्नस्स जाव नो ठाणं वा ३ चेइज्जा ॥ (सू० ९७

जे घरमां स्त्रीओ कपडां काढीने बेमर्याद पणे बेसे, अथवा संसारसंग संबंधी कंइ पण छानी वात एक बीजाने रात्रि संबंधी कहे अथवा कांइपण खानगी वात अकार्य संबधी चिंतवे, तेवा स्थानमां साधुए निवास न करवो, कारण के त्यां रहेवाथी स्वाध्यायमां विघ्न थाय, अने चित्तमां कुवासना विगेरेना दोषो थाय छे. वळी—

से भिक्खू वा से जं पुण उ० आइन्नसंलिक्खं नो पन्नस्स० ॥ (सू० ९८)

ते भिक्षु एम जाणे के आ घरमां उत्तम शृंगाररसनां चित्रो छे, त्यां प्रज्ञसाधुए न उतरवुं, कारण के त्यां उतरवाथी भींतोना

चित्रो जोवाथी भणवामां विघ्न थाय, तथा तेवां स्त्री संबंधी चित्रो जोवाथी पूर्वे भोगवेला संसार भोगो याद आवे, तथा न भोगवेला नवा साधुने कौतुक विगेरेनो संभव थाय छे. हवे फलहक विगेरे संस्तारक संबंधी कहे छे.

से भिक्खू वा० अभिकंखिज्जा संथारगं एसित्तए, से जं० संथारगं जाणिज्जा सअंडं जाव ससंताणयं, तहप्पगारं संथारं लाभे संते नो पडि० १ ॥ से भिक्खु वा से जं० अप्पंडं जाव संताणगरुय तहप्पगारं नो प० २ ॥ से भिक्खू वा० अप्पंडं लहुयं अपाडिहारियं तह० नोप० ३ ॥ से भिक्खू वा० अप्पंडं जाव अप्पसंताणग लहुअं पाडिहारियं नो अहावद्धं तहप्पगारं लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ४ ॥ से भिक्खू वा २ से जं पुण संथारगं जाणिज्जा अप्पंडं जाव संताणग लहुअं पाडिहारिअं अहावद्धं, तहप्पगारं संथारग लाभे संते पडिगाहिज्जा ५ ॥ (मू० ९९)

ते साधुने सुवा माटे पाटीउं जोइए ते संबंधी आ सूत्रमां पांचभागा बताव्या छे.

(१) जो ते पाटीयामां घुण विगेरेना किडानां इंडा जाणवामां आवे, अर्थात् ते सडेलुं होय, कांणां पडेलां होय, काणा पडेलां होय तेमां 'जीवात' ना कारणे संयम विराधनाथी ते न कल्पे, (२) जो ते पाटीयुं घणुं भारे होय तो वजनना लीधे उंचुं नीचुं करतां पोतानी आत्मविराधना थाय तेथी ते पण न कल्पे (३) ते पाटीयाने प्रतिहार (गृहस्थ पाछुं राखवा तैयार) न होय तो लेवुं–मुकवुं नकल्पे कारणके परठवतां दोष लागे, (४) सांधा बरोबर न जोड्या होय तो तेना सांधा नीकळी जवाथी पडी जवाय के अंगने नुकशान थाय. आ चारे भांगावाळुं पाटीउं दोषित होवाथी बुद्धिमान् साधुए लेवुं नहिं, पण पांचमां भांगामां बतावेल तथा काणा विनानुं घणुं भारे नहि, पाछुं राखवा हा पाडे, तथा पाटीयांना के लाकडाना टुकडा जडेला होय, सांधा मजबुत कर्या होय तेवुं दोष

विनानुं पाटीयुं मळे तो साधुए लेवुं.   हवे संथाराने उद्देशीने अभिग्रहोनुं विशेष कहे छे

इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम—अह भिक्खू जाणिज्जा इमाइं चउहिं पडिमाहिं संथारगं एसित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा

पढिमा—से भिक्खू वा २ उद्दिसिय २ संथारगं जाइज्जा, तंजहा—इक्कडं वा कढिणं वा जंतुयं वा परगं वा मोरगं वा

तणगं वा सोरगं वा कुसं वा कुच्चगं वा पिप्पलगं वा पलालगं वा, से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोति वा भ० दाहिसि

मे इत्तो अन्नयरं संथारगं? तह० संथारगं सयं वा णं जाइज्जा परो वा देज्जा फासुयं एसणिज्जं जाव पडि० पढमा पडिमा सू० १००

ते पूर्वे बतावेला घरोना दोषो तथा संथाराना दोषो दूर करीने तथा हवे पछीना पण संथाराना दोषो टाळीने संथारो लेवो. ते

कहे छे ते भिक्षु एम जाणे, के आचार अभिग्रहनी प्रतिमाओ वडे संथारो शोधवानो छे, बतावे.

(१) उद्दिष्ट २ प्रेक्ष्य ३ तेना घरनोज ४ यथासंस्तृत छे. तेमां उद्दिष्टमा फलहक विगेरेमांथी कोइ पण एक लइश, पण बीजो

नहि. आ प्रथम प्रतिमा छे,

(२) जेवी मनमां पूर्वे धारी छे, तेवी आंखे देखीश तोज लइश पण बीजी नहि.

(३) ते पण ते शय्यातरना घरमा तैयार हशे तोज लइश; पण बीजेथी लावीने सुइश नहि,

(४) ते पण संस्तारक फलहक विगेरे जेवो हशे तेवोज वापरीश. आ चार प्रतिमाओमां गच्छमांथी निकळेला जिन कल्पी

विगेरेने प्रथमनी बे कल्पती नथी, पाछली बेमांथी कोइपण कल्पे छे, पण स्थविर कल्पीने चारे कल्पे छे, ते सूत्र वडे बतावे छे,

तेमानी पहेलीने उद्देशी उद्देशीने इक्कड विगेरे कोइपण लइश, तेने ते मळ्या पछीथी बीजुं मळतुं होय तो पण ले नहि, इक्कड तथा

नीचलां पाथरणां घणी शरदी (भीनाश) वाळा देशमां साधु साध्वीओने पाथरवानी आज्ञा छे. ते इक्कड, कढिण (सादडी) जंतुक ने एक जातना घासनुं पाथरणुं छे, परक जेनावडे फुलो गुंथाय तेनुं बनावेलुं अथवा मोरनां पीछां गुंथीने बनावेल, तथा घासनुं, तथा शरना सांठानुं, दर्भना घासनुं, कुचडाना रेसानुं, पीपळाना पाननुं, तथा पराळना घासनुं होय, तेवुं कोइ पण पाथरणुं याचे, तेमांनुं कोइ पण पाथरणुं आपे. तो ते लेइने वापरे.

अहावरा दुच्चा पडिमा-से भिक्खू वा० पेहाए संथारगं जाइज्जा, तंजहा—गाहावइं वा कम्मकरिं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउ०! भइ०! दाहिसि मे? जाव पडिगाहिज्जा, दुच्चा पडिमा २ ॥ अहावरा तच्चा पडिमा-से भिक्खू वा० जस्सुवस्सए संवसिज्जा जे तत्थ अहासमन्नागए, तंजहा—इक्कडे इ वा जाव पलाले इ वा तस्स लाभे संवसिज्जा तस्सालाभे उक्कुडुए वा नेसज्जिए वा विहरिज्जा तच्चा पडिमा ॥ ३ (सू० १०१)

प्रथमनी प्रतिमा करतां आ बीजीमां आटलुं विशेष छे, के आ संस्तारक नजरे देखे, तोज मागे, ते गृहस्थ स्वयं आपे, अथवा साधु याचना करे, अने आपे तो लइने वापरे.

त्रीजी प्रतिमा—जेने त्यां उतर्यो होय, तेना घरमांज तेवुं कंइ आसन मळे तो लेइने वापरे, पण जो न मळे तो ते गच्छमां रहेल अथवा जिनकल्पी विगेरे होय ते उत्कटुक आसने बेसीने अथवा पद्मासन (पलांठी वारीने) विगेरेथी रात्री पूरी करे

अहावरा चउत्था पडिमा-से भिक्खू वा अहासंथडमेव संथारगं जाइज्जा, तंजहा-पुढविसिलं वा कट्ठसिलं वा अहासंथडमेव, तस्स लाभे संते संवसिज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुए वा २ विहरिज्जा, चउत्था पडिमा ४ ॥ (सू० १०२)

आ प्रतिमा धारी साधु ज्यां उतर्यो होय, त्या पत्थरनी शिला अथवा लाकडानुं सुवा योग्य पाटीउं विगेरे मळे अने गृहस्थ पासे याचतां मळे तो वापरवुं, नहि तो उत्कटुक अथवा पलांठी वारीने रात पूरी करवी.

इच्चेया णं चउण्हं पडिमाणं अन्नयर पडिमं पडिवज्जमाणे तं चेव जाव अन्नोऽन्नसमाहीए एवं च णं विहरंति ॥ (सू० १०३)

आ चारे प्रतिमाओमानी कोइ पण प्रतिमाने स्वीकारनारो साधु होय ते बीजी प्रतिमा स्वीकारनारने निंदे नहि, कारण के ते बधा जिनेश्वरनी आज्ञाने अवलंबीने समाधिथी रहे छे.

से भिक्खू वा० अभिकंखिज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए, से ज पुण सथारगं जाणिज्जा सअंडं जाव ससंताणयं तहप्प० सथारगं नो पच्चप्पिणिज्जा ॥ (सू० १०४) हवे संथारो पाछो आपवानी विधि कहे छे.

भिक्षु पाछो आपवानो संथारो ज्यारे पाछो आपवा चाहे त्यारे तेमा देखे के गरोळी विगेरेना इंडांथी व्याप्त होय अने पडिलेहण करवा योग्य न होय तो ते पाछुं आपे नहिं.

से भिक्खू० अभिकखिज्जा सं० से जं० अप्पंडं० तहप्पगारं० संथारगं पडिलेहिय २ प० २ आयाविय २ विहुणिय २ तओ संजयामेव पच्चप्पिणिज्जा ॥ (सू० १०५)

पछी ते अमुक वखत पछी जाणे के ते संस्थारमानुं इंडुं जीव रहित थयुं छे तेवा संथारानी प्रतिलेखना करीने पुंजीने तडके तपावीने सेज साज जयणाथी झाटकीने गृहस्थने पाछो आपे. हवे वसतिमां वसवानी विधि कहे छे,

से भिक्खू वा० समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे वा पुव्वामेव पन्नस्स उंच्चारपासवणभूमिं पडिलेहिज्जा,

केवली वूया आयाणमेयं—अपडिलेहियाए, उच्चारपासवणभूमीए, से भिक्खू वा० राओ वा वियाले वा उच्चारपासवणं परिठ्ठवेमाणे पयलिज्ज वा २, से तत्थ पयलमाणे वा. २ हत्थं वा पायं वा जाव लूसेज्ज व पाणाणि वा ४ ववरोविज्जा, अह भिक्खू णं पु० जं पुव्वामेव पन्नस्स उ० भूमिं पडिलेहिज्जा ॥ (सू० १०६)

ते साधु-साध्वीए एक जग्याए रहेता के विहार करतां प्रथमथी स्थंडिल मात्रानी जग्या जोइ लेवी, जो दिवस छता जोइ न राखे तो केवळी प्रभु तेमा दोष बतावे छे, कारण के ते भिक्षु के साध्वी रात्रे के विकाले तेवा स्थानमां स्थंडिल मात्र परठवता पग खसी जतां तेना हाथ पग भागे, अथवा इंद्रियोने नुकशान थाय अथवा अन्य प्राणीना प्राण पण ले, एटला माटे साधु-साध्वीए प्रथमथी ठल्ला मात्रानी जग्या दिवस छतां जोइ लेवी.

से भिक्खू वा २ अभिकंखिज्जा सिज्जासंथारगभूमिं पडिलेहित्तए नन्नत्थ आयरिएण वा उ० जाव गणावच्छेएण वा बालेण वा वुड्ढेण वा सेहेण वा गिलाणेण वा आएसेण वा अंतेण वा मज्झेण वा समेण वा विसमेण वा पवाएण वा निवाएण वा, तओ संजयामेव पडिलेहिय २ पमज्जिय २ तओ संजयामेव बहुफासुयं सिज्जासंथारग संथरिज्जा॥(सू० १०७)

ते साधुए प्रथमथी आचार्य उपाध्याय विगेरेथी गणावच्छेदक सुधीना अथवा बाळ वृद्ध नवा शिष्य, मांदा अथवा परोणानी जग्या छोडी दइने छेडेनी जग्या अथवा मध्यमा अथवा सम के विषम (खडवचडी) जग्या होय, पवन आवे न आवे, तो पण तेमां संतोष राखी पडिलेहणा प्रमार्जन करीने संथारो पाथरवो. हवे शयननी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा० बहु संथरित्ता अभिकंखिज्जा बहुफासुए सिज्जासंथारए दुरुहित्तए ॥ से भिक्खू० बहु० दुरूहमाणे पुव्वामेव

ससीसोवरियं काय पाए य पमज्जिय २ तओ संजयामेव बहु० दुरूहित्ता तओ संजयामेव बहु० सइज्जा ॥ (सू० १०८)

ते साधु-साध्वीए बहु पासुक (निर्दोष) जग्यामां संथारो पाथरीने तेमाज पोते यतनाथी शयन करवुं पण ते साधु—साध्वी प्रथमथी ते शय्यामा सुवा पहेलां पगथी माथा सुधीनी जग्या पुंजीवी तथा पोतानुं आखुं शरीर तथा पग प्रमार्जीने बहु सभाळीने यतनाथी सुवुं.

हवे सुतेलानी विधि कहे छे,

से भिक्खू वा० बहु० सयमाणे नो अन्नमन्नस्स हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाइज्जा, से अणासायमाणे तओ संजयामेव बहु० सइज्जा ॥ से भिक्खू वा उस्सासमाणे वा नीसासमाणे वा कासमाणे वा छीयमाणे वा जंभायमाणे वा उड्डोए वा वायनिसग्गं वा करेमाणे पुव्वामेव आसयं वा पोसियं वा पाणिणा परिपेहित्ता तओ संजियामेव ऊससिज्ज वा जाव वायनिसग्गं वा करेज्जा ॥ (सू० १०९)

ते साधु विगेरेए पोते संथारामा सुता एक बीजा साधुने हाथ पगथी के कायाथी अडकवुं नहिं. ते प्रमाने अडक्या विना सुवुं (आमा सूचव्युं के साधुए बंनेना हाथ न पहोंचे तेटले दूर संथारो करवो) तथा साधुए श्वासोश्वासलेतां, खांसी आवतां, छींक खातां, बगासुं आवतां, ओडकार आवतां अथवा वायु संचार थतां प्रथम पोताना हाथ वडे यतनाथी मोढुं के ते जग्याने सहेज ढाकीने करवुं (आ सूत्रमा मोढुं उघाडु राखी बगासुं खाता उडता जंतु घुसी जवावाथी उलटी थाय, अथवा पोतानो खराब वास जोरथी नीकळतां बीजाने कलेश थाय, नी वली जग्या ढाकवानुं कारण जोरथी वा संचार थतां रोगादि कारणे कपडां खराब थता अटके,)

हवे समान्यथी शय्याने आश्रयी कहे छे.

से भिक्खू वा० समा, वेगया सिज्जा भविज्जा, विसमा वेगया, सि० पवाया वे० निवाया वे० ससरक्खा वे० अप्पससरक्खा वे० सदंसमसगा वेगया अप्पदंसमसगा० सपरिसाडा वे० अपरिसाडा० सउवसग्गा वे० निरुवसग्गा वे० तहप्पगाराहिं सिज्जाहिं संविज्जमाणाहिं पग्गहियतरागं विहारं विहरिज्जा नो किंचिवि गिलाइज्जा, एवं खलु० जं सव्वद्वेहिं सहिए सया जएत्तिबेमि (सू० ११०) २–१–२–२ ॥

ते साधुने संथारा माटे कोइ वखते सरखी कोइ वखते खरबचडी कोइ वखते पवनवाळी कोइ वखते हवा विनानी कोइ वखते धूळवाळी कोइ वखते विना धूळनी डांस मच्छरवाळी के डास मच्छर विनानी अथवा रहेवाने उचित अथवा अनुचित उपसर्गवाळी के विना भयनी एवी विचित्र जातिनी जग्या मळे तो पण तेमां समभाव धारण करीने रहेवुं, पण ग्लानि के दीनताभाव के अहंकार लाववो नहि. आज साधुनुं सर्वस्व छे, माटे तेमां जयणाथी सदाए वर्त्ते.

शय्या नामनुं बीजुं अध्ययन समाप्त थयुं.

ईर्या नामनुं त्रीजुं अध्ययन.

बीजुं अध्ययन कहीने त्रीजु कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, प्रथम अध्ययनमां धर्म शरीरनुं पालन करवा पिंड बताव्यो, ते पिंड आ लोक परलोकना अपायना रक्षण माटे अवश्ये वसति (मकान)मां वापरवो, तेथी बीजा अध्ययनमां वसतिनुं स्वरूप

बताव्युं, हवे ते पिंड तथा वसतिने शोधवा माटे गमनं करवुं, ते आ प्रमाणे करवुं, आ प्रमाणे न करवुं, ते अहीं बताववानुं छे, आ संबंधे आवेला आ अध्ययनना चार अनुगममां नाम निक्षेपण माटे निर्युक्तिकार कहे छे.

नामं १ ठवणाइरिया २ दव्वे ३ खित्ते ४ य काल ५ भावे ६ य। एसो खलु इरियाए निक्खेवो छव्विहो होइ ॥३०५॥

नाम स्थापना द्रव्य क्षेत्र काळ अने भाव एम छ प्रकारे इर्यानो निक्षेपो छे, तेमां नाम स्थापना सुगम छोडीने द्रव्य इर्या बताववा माटे कहे छे.

दव्वइरियाओ तिविहा सचित्ताचित्तमीसगा चेव। खित्तमि जंमि खित्ते काले कालो जहिं होइ ॥ ३०६ ॥

तेमां द्रव्य इर्या सचित्त अचित्त मिश्र एम त्रण भेदे छे, अर्थात् इर्या, इरण, गमन त्रणे एक अर्थमां छे, तेमां सचित्त एवो वायु अथवा पुरुष होय तेनुं गमन ते सचित्त इर्या जाणवी, एज प्रमाणे परमाणु आदि द्रव्यनुं गमन ते अचित्त गमन छे. तथा मिश्र द्रव्य इर्या ते रथादि (जेमां अचित्त रथ सचित्त बळद के माणस) नुं गमन जाणवुं, क्षेत्रइर्या ते जे क्षेत्रमां गमन कराय, अथवा इर्यानुं वर्णन कराय ते क्षेत्रइर्या, तेज प्रमाणे जे काळमा गमन थाय. अथवा इर्यानुं वर्णन थाय ते काळइर्या जाणवी.

हवे भाव इर्या बताववा कहे छे.

भावइरियाओ दुविहा चरणरिया चेव संजमरिया य। समणस्स कहं गमणं निद्दोसं होइ परिसुद्धं ॥ ३०७ ॥

भाव विषयनी इर्या बे प्रकारनी छे, चरण इर्या, अने संयम इर्या तेमां संयम इर्या १७ प्रकारनुं संयम अनुष्ठान छे, अथवा असंख्य संयम स्थानमां एक संयम स्थानथी बीजा संयम स्थानमां जता संयम इर्या थाय छे, पण चरण इर्या तो "अश्व वस्त्र मत्र

विगेरे दोषरहित गोचरी लेवानी छे, ते न मळे, तथा ते नगर विगेरेमां घणा श्रमण, ब्राह्मणो, कृपण, वणीमग विगेरे आवीने भरायेला छे, अने बीजा आववाना छे, तेथी घणा मागण भरावाथी आकीर्ण वृत्ति छे, एटले भिक्षा माटे अटन तथा स्वाध्याय ध्यान करवा वहा जतां आवता ते घणा भिक्षुक माणसोना भरावाथी ते गाम विगेरे संकोचायेल छे, त्यां जैनसाधुने जवुं आववुं तथा धर्म चितवन विगेरे क्रिया उपद्रव रहित न थाय. जो आवी अगवडो होय, तो तेवा क्षेत्रमां चोमासुं न करे, पण जो उपर बतावेली अगवडो न होय एटले भणवानी अने स्थंडिलनी जग्या होय, उचित उपकरण मळतां होय, पिंड शुद्ध मळतो होय, अन्य भिक्षुको सामान्य प्रमागमा होय. जतां आवता घणो समय न लागतो होय, तो त्या चोमासुं करवुं. हवे वर्षाकाळ पुरो थये क्यारे विहार न करवो ते कहे छे.

अह पुणेवं जाणिज्जा—चत्तारि मासा वासावासाणं वीइक्कंता हेमंताण य पंचदसरायकप्पे परिवुसिए, अंतरा से मग्गे बहुपाणा जाव ससताणगा नो जत्थ बहवे जाव उवागमिस्संति, सेवं नच्चा नो गामणुगाम दूइज्जिज्जा ॥ अह पुणेवं जाणिज्जा चत्तारि मासा० कप्पे परिवुसिए, अंतरा से मग्गे अप्पंडा जाव समंताणगा बहवे जत्थ समण० उवागमिस्संति सेवं नच्चा तओ संजयामेव० दूइज्जिज्ज ॥ (सू० ११३)

हवे आ प्रमाणे साधुओ जाणे, के चोमासा संबंधी चारमास पूरा थाय छे, अर्थात् कार्तिकी चोमासुं पूरुं थयुं छे, त्या जो उत्सर्गथी वृष्टि न होय, तो एक मेज बीजे स्थळे जइने पारणुं करवु पण जो वृष्टि चालु होय तो हेमंत रुतुना पाच—दस दीवस गये थके विहार करवो, तेमा पण जो बीजे गाम जतां मार्गमा नाना जतुना इंडां पड्या होय, गारो होय, करोळीयाना जाळां वाझी

पढमे उनागमण निग्गमो य अद्धाण नावजयणा य। विइए आरूढ छलणं जंघासंतार पुच्छा य ॥ ३११ ॥

पहेला उद्देशामां वर्षाकाळ विगेरेमा उपागमन ते स्थान लेवुं, तथा निर्गम ते शरत्काळ विगेरेमा विहार जेवो होय, तेवो अत्रे कहेवाय छे, अने यतनाथी मार्गमा चालवुं आ त्रणे वातो पहेला उद्देशामां छे, बीजा उद्देशामां नाव विगेरेमा चडनारनुं छलन (प्रक्षेपण) वर्णवशे, अने जघासंतार पाणीमां यतना राखवी, तथा जुदा जुदा प्रश्नमां साधुए शुं करवुं ते अहीं कहे छे,

तइयमि अदायणया अप्पडिबंधो य होइ उवहिंमि । वज्जेयव्वं च सया संसारियरायगिहगमणं ॥ ३१२ ॥

त्रीजा उद्देशमां जो कोइ पाणी वगेरे संबंधी पूछे, ते जाणतो होय छता न जाणवापणुं बतावबुं ते अधिकार छे, तथा उपाधिमा अप्रतिबंधपणु राखवुं, ते कदाच चोराइ जाय तो पण स्वजन पासे अथवा राजग्रहमां फरीयाद करवा न जवुं, हवे सूत्रानुगममा अस्खलित विगेरे गुणोवाळुं सूत्र उच्चारवुं ते आ प्रमाणे छे.

अब्भुवगए खलु वासवासे अभिपवुट्ठे बहवे पणा अभिसंभूया बहवे बीया अहुणाभिन्ना अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया जाव ससंताणगा अणभिक्कंता पंथा नो विन्नाया मग्गा सेवं नच्चा नो गामणुंगाम दूइज्जिज्जा, तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिइज्जा ॥ (सू० १११)

मुख्यत्वे वर्षाऋतु आवे छते अने वरसाद वरसे छते साधुए शुं करवुं, ते कहे छे. अहीं वर्षाकाळ अने वृष्टि आश्रयी चार भांगा थाय छे, तेमां साधुओने आज समाचारी छे. एटले निर्व्याघात ते अषाढ चोमासुं आव्या पहेलांज घास, फलक, डगल, भस्म मात्रकादिनो परिग्रह करवो, अर्थात् चोमासुं बेसतां पहेलां पण वधारे वरसाद पडतां घणां नाना प्राणीओ इंद्रगोपक बीयावक गर्द-

भक विगेरे (संभूछिम जंतुओ) उत्पन्न थाय छे, तथा घणा नवा घासना अंकुरा प्रकट थाय छे, तेथी तेवे मार्गे जतां ते प्राणीओ
तथा घासना अंकुराथी ते करोळीयाना समूह सुधी मार्गमां पथरायेला होय, तेथी रस्तो शोधवो मुश्केल पडे. तेथी ते जीवोना
रक्षण माटे एक गामथी बीजे गाम न जाय, तेथी संयत (साधु) पोतेज समय जोइने अवसर आवतां चोमासुं करी ले. (आने
माटे कल्पसूत्रमां खुलासो करे छे के अषाड चोमासा पहेलां वरसाद आवी जाय तो एक मास प्रथमथी पण चोमासुं करे, पण
असाडमां तो अवश्य स्थिरता करवी) हवे अपवाद मार्ग कहे छे.

से भिक्खू वा० सेज्जं गामं वा जाव रायहाणिं वा इमंसि खलु गामंसि वा जाव राय० नो महई विहारभूमी नो महई
वियारभूमी नो सुलभे पीढफलगसिज्जासंथारगे नो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे जत्थ बहवे समण० वणीमगा उवागया
उवागमिस्संति य अच्चाइन्ना वित्ती नो पन्नस्स निक्खमणे जाव चिंताए, सेवं नच्चा तहप्पगारं गामं वा नगरं वा जाव
रायहाणिं वा नो वासावासं उवल्लिइज्जा ॥ भि० से जं गामं वा जाव राय० इमंसि खलु गामंसि वा जाव महई विहार-
भूमी महई वियार० सुलभे जत्थ पीढ ४ सुलभे फा० नो जत्थ बहवे समण० उवागमिस्संति वा अप्पाइन्ना वित्ती जाव
रायहाणिं वा तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिज्जा ॥ (सू० ११२)

ते भिक्षु तेवी राज धानी विगेरे कोइपण स्थानमां आव्या पछी एम जाणे के विहार (स्वाध्याय) भूमी तथा विचार (स्थंडिल)
भूमि उचित मळे तेवी नथी, तथा साधुने योग्य पीठ फलक शया संथारो विगेरे चोमासामां खास वापरवा योग्य उपकरणो के
वस्तुओ मळवी दुर्लभ छे, तथा प्रासुक गोचरी मळवी दुर्लभ छे, तथा एषणीय आहार न मळे, तेज कहे छे-एटले साधुने उद्गम

"चर" धातुनो गति अर्थ छे, चरतिनो भाव ल्युट रुप चरण तेज रुपे इर्या ते चरण इर्या छे, अर्थात् चरणनो अर्थ गति अथवा गमन छे. अने ते श्रमणनुं चरण कया प्रकारे भावरुप (निर्दोष) गमन थाय ? ते कहे छे.

आलंवणे य काले मग्गे जयणाइ चेव परिसुद्धं । भगेहिं सोलसविहं जं परिसुद्धं पसत्थं तु ॥ ३०८ ॥

प्रवचन संघ गच्छ आचार्य विगेरेना माटे प्रयोजन आवता साधु गमन करे, ते आलंबन छे, तथा साधुने विहरण योग्य अवसर छे, ते काळ छे, तथा जनो (माणसो) ए पगवडे खुंदेला मार्गे यतना ते युगमात्र दृष्टि राखवी तेज आलंबन काळमार्ग यतनाना पदोवडे एकेक पद व्यभिचारथी जे भंगो थाय ते प्रमाणे गणतां १६ भागा थाय, तेमां जे परिशुद्ध होय तेज प्रशस्त छे, अने हवे ते बतावे छे.

चउकारणपरिसुद्धं अहवावि (हु) होज्ज कारणज्जाए । आलंबणजयणाए काले मग्गे य जइयव्वं ॥ ३०९ ॥

चार कारणोए साधुनुं गमन शुद्ध थाय छे, आलंबन वडे दिवसे मार्गवडे यतनाथी जाय छे, अथवा अकालमा पण ग्लान विगेरेना आलंबने यतनाथी जता शुद्ध गमन होय छे, अने आवे मार्गे साधुए यत्न करवो, नामनिष्पन्न निक्षेपो कह्यो, हवे उद्देश अर्थाधिकारने आश्रयी कहे छे.

सव्वेवि ईरियविसोहिकारगा तहवि अत्थि उ विसेसो । उद्देसे उद्देसे वुच्छामि जहक्कमं किंचि ॥ ३१० ॥

सर्वे एटले आ त्रणे पण जो के इर्या विशुद्धकारक छे, तो पण त्रणे उद्देशामा कांइक विशेष छे, ते दरेकने यथाक्रमें किंचित् कहीशुं हवे प्रतिज्ञा प्रमाणे कहे छे.

गयेलां होय, अने ब्राह्मण श्रमण विगेरे मागण न आवेला होय, अथवा थोडा वखतमां आववाना न होय तो मागसर शुद १५ सुधी त्यां रहेवुं. त्यारपछी गमे तेम होय तोपण त्या रहेवुं नहि, पण जो वृष्टि न होय, कादव न होय, मार्ग इंडां विनानो होय, श्रमण ब्राह्मण आव्या होय, आववाना होय, तो कार्तिकी पुर्णिमा पछी तुर्त विहार करवो. हवे मार्गनी यतना कहे छे—

से भिक्खू वा० गामणुगामं दूइज्जमाणे पुरओ जुगमायाए पेहमाणे दट्ठूण तसे पाणे उद्धट्टु पादं रीइज्जा साहट्टु पायं रीइज्जावितिरिच्छं वा कट्टु पायं रीइज्जा, सइ परक्कमे संजयामेव परिक्कमिज्जा नो उज्जुयं गच्छिज्जा, तओ संजियामेव गामणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अंतरा से पाणाणि वा बी० हरि० उदए वा मट्टिआ वा अविद्धत्थे सइ परक्कमे जाव नो उज्जुयं गच्छिज्जा, तओ संजया० गामा० दूइज्जिज्जा ॥ (सू० ११४)

ते भिक्षु बीजे गाम जता मोढा आगळ युगमात्र (चार हाथ प्रमाण) गाडाना उद्धि (धमारा) ना आकारे भूभाग (जमीन) देखतो चाले, त्या मार्गमां त्रस जीवो जे पतंग विगेरे छे, ते पगने अडकीनें नीकळे, अथवा पगना तळीयां नीचे अडकीने नीकळे तो ते जीवोनी रक्षा खातर शरीरमा शक्ति होय त्यां सुधी बीजे मार्गे जवुं, पण बीजो रस्तो के जवानी शक्ति न होय, तो ते रस्ते जतां ज्यारे तेवां जंतुओ पग पासे आवे त्यारे ते त्यां पग संभाळीने मुकवो के ते चगदाइ न जाय, एटले ज्यारे सामे आवे त्यारे तेने पग पग साथे अथडावा देवा नहीं, पण जो पग नीचे दबाइ जाय तेम होयतो नीचे देखीने ते जग्याए पग न मुकवो, अथवा पगनी एडी मुकीने चालवुं, अथवा पग वांको करीने चालवुं, आ प्रमाणे एक गामथी बीजे गाम जीव जतुनी रक्षा करतां जवुं.

वळी साधुने एक गामथी बीजे गाम जतां मार्गमा नाना जीव जतु बीज हरियाणी (लीलुं घास) पाणी, माटी अथवा रस्तो

न पड्यो होय, तो तेवा सीधा मार्गे न जवुं, पण जीव-जंतु विनाना तथा कादव माटी पाणी विनाना मार्गे चक्रावो खाइने ज्यांथी लोको जतां होय तेवा रस्ते साधुए जवुं, पण बीजो रस्तो न होय, अथवा जवानी शक्ति न होय, तो ते मार्गे यतनाथी चालवुं. वळी

से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अंतरा से विरूवरूवाणि पच्चंतिगाणि दसुगायतणाणि मिलक्खूणि अणायरियाणि दुसन्नप्पाणि दुप्पन्नवणिज्जाणि अकालपडिबोहीणि अकालपरिभोईणि सइ लाढे विहाराए संथरमाणेहिं जाणवएहिं नो विहारवडियाए पवज्जिज्जा गमणाए, केवली बूया आयाणमेयं, तेणं बाला अयं तेणे अयं उवचरए अयं तओ आगएत्तिकट्टु तं भिक्खुं अक्कोसिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा वत्थं प० कं० पाय० अच्छिदिज्ज वा भिदिज्ज अवहरिज्ज वा परिट्ठविज्ज वा, अह भिक्खूणं पु० जं तहप्पगाराइं विरू० पच्चंतियाणि दस्सुगा० जाव विहारवत्तियाए नो पवज्जिज्ज वा गमणाए तओ संजया गा० दू० ॥ (सू० ११५)

ते भिक्षुने बीजे गाम जतां एम मालुम पडे, के आ मार्गे जतां वचमां विरूप रूपवाळा महादुष्ट एवा चोरोनां स्थान छे, तथा बर्बर शबर पुलिंद विगेरे म्लेच्छथी प्रधान एवा अनार्य लोको जे गंगा सिंधुनी वचमाना २५॥ आर्य देश छोडीने बीजा देशोमां रहेला छे, तेओ दुःखेथी आर्योनी संज्ञा समजे छे, तथा महा कष्टे आर्य धर्मने समजे अने अनार्य संकल्पने छोडे, तथा अकाळमां पण भटकनारा छे. कारणके अडधी रात्रे पण शिकार विगेरे माटे जाय छे, तथा अकाळे (वखत विना) भोजन करनारा छे, माटे ज्यां सुधी बीजा देशोना सारा गामो विचरवाना होय त्यां सुधी तेवा अनार्य देशोना क्षेत्रमां हुं जइश, एवी प्रतिज्ञा साधुए न करवी, (अर्थात् त्यां जवुं नहि) त्यां जवाथी केवलीप्रभु तेमां दोष बतावे छे, कारण के त्यां जवाथी संयमनी विराधना थाय,

छे, तथा त्यां आत्मानी विराधनामां संयमनी विराधना पण थाय छे, ते बतावे छे, ते म्लेच्छ विगेरे अनार्यो आ प्रमाणे बोले छे, " आ चोर छे ! आ शत्रुनो चर तेना गामथी आवेलो दूत छे ! एम कहीने वचनथी तिरस्कार करे, दंडनी ताडना करे, अने छेवटे जीव पण ले, तथा वस्त्रो विगेरे पण खुंचवी ले, पछी साधुने काढी मुके, माटे साधुओने आ शीखामण छे, के तेमणे तेवा मार्गे जवुं नहि, पण तेवा मार्गने छोडीने संयत सारे मार्गे विहार करी ने बीजे गाम जाय.

से भिक्खू० दूइज्जमाणे अंतरा से अरायाणि वा गणरायाणि वा जुवरायाणि वा दोरज्जाणि वा वेरज्जाणि वा विरुद्धरज्जाणि वा सइ लाढे विहाराए संथ० जण० नो विहारवडियाए० केवली बूया आयाणमेयं, तेणं बाला तं चेव जाव गमणाए तओ सं० गा० दू० ॥ (सू० ११६)

ते भिक्षुने विहार करता एम मालुम पडे के ते मार्गे राजा मरीगयो छे, सामंतोए राज्य ते वहेंची लीधुं छे, अथवा युवराजने गादी मळी नथी, बे राज्य थयां होय, वैर बंध्यां होय, विरुद्ध (शत्रु) राजानुं जोर होय, तो तेवा लडाइ तोफाननां उपद्रववाळा मार्गे बीजो सारो देश अथवा गामो विचरवानां होय तो तेवा मार्गे विहार न करवो, केवळीप्रभु तेमां कर्मादान बतावे छे, त्यां जता ते विरुद्ध पक्षना माणसो ते साधुने चोर के जासुस मानीने पूर्वना सूत्रमां कह्या मुजब पीडा पमाडशे, उपद्रव करशे अथवा जीवथी पण हणशे, कपडां खुंचवी बुरा हाले काढी मुकशे, माटे तेवा मार्गे न जवुं,

से भिक्खू वा गा० दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं जाणिज्जा एगाहेण वा दुआहेण वा तिआहेण वा चउआहेण वा पंचाहेण वा पाउणिज्ज वा नो पाउणिज्ज वा तहप्पगारं विहं अणेगाहगमणिज्जं सइ लाढे जाव गमणाए,

केवली बूया आयाणमेयं, अतरा से वासे सिया पाणेसु पणएसु वा बीएसु वा हरि० उद० मट्टियाए वा अविद्धत्थाए, अह भिक्खू जं तह० अणेगाह० जाव नो पव० तओ सं० गा० दू० ॥ (सू० ११७)

ते भिक्षु ग्रामांतर जता एम जाणे के ते मार्गमां जता मेदान उलंघवामां केटलाक दिवसो लागशे, एटले एक आखो दिवस अथवा बे त्रण चार पांच दिवसे ते मार्ग उलंघासे, तेवा मार्गे बीजो टुंको मार्ग मळतो होय तो तेवा उजड रस्ते जवुं नहि. कारणके तेवा मार्गे जता केवळी ज्ञानीए अनेक दोषो बताव्या छे, जेमके वखते वरसाद आवे, तो पाणी भराइ जाय, लीलग फूलण इथ जाय, लीलाघासनां बीज अंकुरा फुटी नीकळे, रस्तो कादवथी (गाराथी) भराइ जाय, मार्ग सूझे नहि, माटे तेवा अनेक दिवसना मेदानवाळा मार्गे जवुं नहि. हवे नावने आश्रयी कहे छे—

से भि० वा गामा० दूइज्जिज्जा० अंतरा से नावासंतारिमे उदए सिया, से जं पुण नावं जाणिज्जा असंजए अ भिक्खु-पडियाए किणिज्ज वा पामिच्चेज्ज वा नावाए वा नावं परिणाम कट्टु थलाओ वा नावं जलंसि ओगाहिज्जा जलाओ वा नावं थलंसि उक्कसिज्जा पुण्णं वा नावं उस्सिचिज्जा सन्नं वा नावं उप्पीलाविज्जा तहप्पगारं नावं उड्ढगामिणिं वा अहेगा० तिरियगामि० परं जोयणमेराए अद्धजोयणमेराए अप्पतरे वा भुज्जतरे वा नो दूरुहिज्जा गमणाए ॥ से भिक्खू वा० पुव्वामेव तिरिच्छसंपाइमं नावं जाणिज्जा, जाणित्ता से तमयाए एगंतमवक्कमिज्जा २ भण्डगं पडिलेहिज्जा २ एगओ भोयणभंडगं करिज्जा २ ससीसोवरीयं कायं पाए पमज्जिज्जा सागारं भत्तं पच्चक्खाइज्जा, एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा तओ सं० नावं दूरुहिज्जा ॥ (सू० ११८)

ते भिक्षु ग्रामान्तर जता मार्गमां एम जाणे के आ वचमां आवेली नदी नाव विना उतराय तेम नथी तो नाव संबंधी तपास तपास करे के गृहस्थ खास भिक्षुक माटे नाव खरीद करे अथवा उछीती ले, अथवा अदलो बदलो करे, अथवा स्थळथी जळमा के जळथी स्थळमां लावे, भरेला वहाणने खाली करे, अथवा खुंची गयुं होय तो साधु माटेज बहार कढावे, तेवी नावने उंचे लइ जवा नीचे लइ जवा अथवा तीरछी दिशामा अथवा कोइपण दिशामां लइ जवी पडे तो एक जोजन मर्यादा माटे अडधा जोजन (बे गाउ) माटे अथवा थोडे घणे दूर जवा माटे साधुए तेवी नावमां बेसवुं नहि, पण साधु एम जाणे के नाव तेना मालिके पोतान प्रयोजनने तीरछी दिशामा हंकारी छे, तो ते वहाणमा जता पहेलां पोताना उपकरणोने एकांतमां जइने पडिलेहवा गोचरीना पात्रां तपासी लेवा तथा पोताना शरीरने पगथी माथा सुधी पुंजवुं, तथा सागारी अणसण करवुं (एटले आ जळथी बहार नीकळु तो मने आहार पाणी वापरवुं कल्पे, नहितो नहिं.) पछी एक पग जळमा एक पग थळमा (पाणीनी उपर) मुकी साधुए नाव उपर चडवुं (आ सूत्रमां साधु माटे जो नाव पेलेपार लइ जाय तो बने त्यासुधी तेवी नावमां न बेसवुं. पण गृहस्थोने माटे जवा आववा माटे नाव चालु थइ होय तेमां बेसवुं) हवे कारण पडे नावमां बेसवु पडे तो नावमां चडवानी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा० नावं दुरुहमाणे नो नावाओ पुरओ दुरुहिज्जा नो नावाओ मग्गओ दुरुहिज्जा नो नावाआ मज्झओ दुरुहिज्जा नो बाहओ पगिज्झिय २ अंगुलियाए उद्दिसिय २ ओणमिय २ उन्नमिय २ निज्झाइज्जा। से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा—आउसंतो ! समणा एयं ता तुमं नावं उक्कसाहिज्जा वा वुक्कसाहि वा खिवाहि वा रज्जूयाए वा गहाय आकासाहि. नो से तं परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा। से णं परो नावागओ नावाग० वइ०—आउसं० नो

संचाएसि तुमं नावं उक्कसित्तए वा ३ रज्जूयाए वा गहाय आकसित्तए वा आहार एयं नावाए रज्जूयं सयं चेव णं वयं नावं उक्कसिस्सामो वा जाव रज्जूए वा गहाय आकासिस्सामो, नो से तं प० तुसि० । से णं प० आउसं० एअं ता तुमं नावं आलित्तेण वा पीढएण वा वंसेण वा वलएण वा अवलुएण वा वाएहि, नो से तं प० तुसि० । से ण परो० एयं ता तुमं नावाए उदयं हत्थेण वा पाएण वा मत्तेण वा पडिग्गहेण वा नावाउस्सिंचणेण वा उस्सिंचाहि, नो से तं० से णं परो० समणा ! एयं तुमं नावाए उत्तिंगं हत्थेण वा पाएण वा बाहुणा वा ऊरुणा वा उदरेण वा सीसेण वा काएण वा उस्सिंचणेण वा चेलेण वा मट्टियाए वा कुसपत्तएण वा कुविंदएण वा पिहेहि, नो से तं० ॥ से भिक्खू वा २ नावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाण पेहाए उवरुवरिं नावं कज्जलावेमाणिं पेहाए नो परं उवसंकमित्तु एवं बूया—आउसंतो ! गहावइ एयं ते नावाए उदयं उत्तिंगेण आसवइ उवरुवरिं नावा वा कज्जलावेइ, एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा अप्पुस्सुए अबहिल्लेसे एगंतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए, तओ सं० नावासंतारिमे व उदए आहारियं रीइज्जा, एयं खलु सया जइज्जासि त्तिबेमि ॥ इरियाए पढमो उद्देशो (सू० ११९) २–१–३–१ ॥

ते साधुए नावमां बेसतां नावना अग्र भागे बेसवुं नहि, कारण के तेथी निर्यामक (खलासी) ने पोताना कार्यमां हरकत थाय; तथा बीजा लोकोने चडवा पहेलां पोते चडी न बेसे; कारण के वहाणने चालववाना अधिकरणनो दोष लागे, तेम नावना बरोबर मध्य भागमां चडी न बेसे, तेम वहाणनां (पडखां) पकडीने आंगळीओवडे ताकी ताकीने उंचा नीचा थइने जोवुं नहि.

नावमां चडेला साधुने नाववाळा कहे, के हे साधुओ ! आ नावने तमे खेंचो, आ दिशा तरफ वाळो, अमुक वस्तु दरियामां

फेंको, अथवा दोरडेथी पकडीने खेंचो, ते प्रमाणे कहे तोपण साधुए तेम न करवुं, पण चूप बेसी रहेवुं.

वळी ते नाविक साधुने कहे, के हे साधुओ ! जो तमे नाव न खेंची शको, के समान न फेंकी शको, तो दोरडुं लावीने अमने आपो, एटले दोरडुं हाथमां आवतां अमे नावने खेंचीशुं, ते वचन पण मुनिए स्वीकारवुं नहि,—पण चूप रहेवुं.

ते नावमां चडेला साधुने नाविक कहे के हे साधु ! तमे नावने आलित्त वडे पीढ हलेसांवडे वांसवडे वळावडे अवल्लकवडे आगळ चलावो, ते वात पण साधुए स्वीकारवी नहि, पण चूप बेसी रहेवुं.

ते नावमां चडेला साधुने नाविक एम कहे, के—आ नावमां भराएला पाणीने हाथवडे पगवडे वासणथी के पातरांथी अथवा नावना हथीआरथी काढी नांखो, पण ते साधुए करवुं नहि, पण मौन धारण करीने बेसवुं.

ते नावमा बेठेला साधुने नाविक कहे, के हे साधुओ ! तमे नावमां पडेला नांणाने हाथ, पग, बाहु, जांघ, उरु, पेट, माथा के कायावडे अथवा वहाणमा रहेला उस्सिचणवडे अथवा वस्त्र, माटी, कमळपत्र के कुरुविंद नामना घासवडे ढांकी, पण ते स्वीकारवुं नहि, मौन बेसी रहेवुं

ते भिक्षुए अथवा साध्वीए नावमां छिद्र पडतां पाणी भरातुं देखीने–उपर उपर नावमां पाणी चडतुं देखीने बीजा माणसोने एम कहेवुं नहि के हे गृहस्थ ! आ वहाणमां पाणी भराय छे, अने नाव डुबी जशे, आ प्रमाणे मनथी अने वचनथी संकल्प–विकल्प न करतां वरडा न पाडतां शांत रहेवुं, शरीर उपकरणनी उत्सुक्ता तथा बहारनुं ध्यान छोडीने एकांतमां आत्माने समाधिमां राखवो, अने, जे प्रमाणे नाव पाणीमां चाले तेम चालवा देइ किनारे पहोंचवुं, आ प्रमाणे सदा यत्न

करवो अर्थात् नावना उपर ध्यान न राखतां आत्मसमाधिए वर्त्तवुं आज भिक्षुनी सर्व सामग्री छे.

त्रीजा अध्ययननो पहेलो उद्देशो समाप्त थयो.

बीजो उद्देशो.

पहेलो उद्देशो कहीने हवे बीजो उदेशो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, गया उद्देशामां नावमां बेठेला साधुनी विधि कही. अहीं पण तेज कहे छे, आ संबंधे आवेला उद्देशानुं आ प्रथम सूत्र छे.

से णं परो णावा० आउसतो ! समणा एयं ता तुमं छत्तगं वा जाव चम्मछेयणग वा गिण्हाहि, एयाणि तुमं विरूवरूवाणि सत्थजायाणि धारेहि, एयं ता तुमं दारगं वा पज्जेहि, नो से तं० ॥ (सू० १२०)

ते नावमा बेठेला साधुने नाविक विगेरे गृहस्थ कहे, के तमे मारा छत्रने पकडो. अथवा चामडुं छेदवानुं हथीआर अथवा बीजा हथीआर पकडो, अथव आ मारा बाळकने पाणी पीवडावो, आवी प्रार्थना नाविक विगेरे करे तो ते स्वीकारवी नहि, पण मौन रहेवु,

उपर प्रमाणे नाविकनुं कहेवुं न करवाथी ते क्रोधी थइने साधुने नावमांथी फेंकी दे तो शुं करवुं ते कहे छेः—

से णं परो नावागए नावगयं वएज्जा—आउसंतो ! एस णं समणे नावाए भडभारिए भवइ, से णं बाहाए गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा, एयप्पारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म से य चीवरधारी सिया खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढिज्जा वा निवे, ढज्ज वा उप्फेसं वा करीज्जा, अह० अभिकंतकूरकम्मा खलु बाला बाहाहिं गहाय, ना० पक्खिविज्जा से पुव्वामेव वइज्जा

आउसंतो ! गाहावई मा मत्तो बाहाए गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिवह, सयं चेव णं अहं नावाओ उदगंसि ओगाहि- स्सामि, से णेवं वयंतं परो सहसा बलसा बाहाहिं ग० पक्खिविज्जा तं नो सुमणे सिया नो दुम्मणे सिया नो उच्चावयं मणं नियंछिज्जा नो तेसिं बालणं घायाए वहाए समुट्ठिज्जा, अप्पुसुए जाव समाहीए तओ सं० उदगंसि पविज्जा ॥ (सू० १२१)

ते साधुने उदेशीने नाविक बीजा माणसोने कहे, के आ साधु काम कर्यां विना वहाणमां मात्र भांड अथवा उपकरणवडे बीजा रुप बेठो छे, माटे तेने बाहुथी पकडीने नदीमा फेंकी दो. आ प्रमाणे तेमनी पासे सांभळे, अथवा बीजा पासेथी ते वात जाणीने जिनकल्पी के स्थवीरकल्पी मुनि होय, तेमां स्थविरकल्पी मुनिए तुर्त पोतानी पासे बोजावाळां नकामां कपडां उतारीने जरुर जोगां हलकां वस्त्र उपधि विगेरेने शरीरे वींटी लेवां, अथवा माथे बांधी लेवां, आ प्रमाणे उपकरण वींटी लीधेलो साधु निर्व्याकुलताथी सुखेथी पाणीमां तरे छे, पछी तैयार थइ तेमने धर्मोपदेश आपे, साधुनो आचार समजावे, छतां एम नकी जाणे के आ दुष्टो मने बाहुथी पकडीने पाणीमां नांखवानांज छे, तो नांखे ते पहेलां मुनिए कहेवुं के तमारे मने बाहुथी पकडीने पाणीमां नांखवानी जरुर नथी. हुं जातेज पाणीमां झंपलावुं छुं आवुं बोलवा छतां पण ते दुष्टो बाहुथी पकडीने साधुने पाणीमां नाखी दे, तो मुनिए मनमां रागद्वेष न करवो, तथा दीनता के संकल्प—विकल्प पण न करवा, तेम तेमने मारवा के दुःख देवा तैयार न थवुं, पण उत्सुकता रहित पाणीमां पडवुं. हवे उदकमां पडेलानी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा० उदगंसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाइज्जा, से अणासायणाए आणासाय-

माणे तओ सं०-उदगंसि पविज्जा ॥ से भिक्खू वा० उदगंसि पवमाणे नो उम्मुग्गनिमुग्गियं करिज्जा, मामेयं उदगं कन्नेसु-वा अच्छीसु वा नक्कंसि वा मुहंसि वा परियावज्जिज्जा, तओ० संजयामेव उदगंसि पविज्जा ॥ से भिक्खू वा उदगंसि पवमाणे दुब्बलियं पाउणिज्जा खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा विसोहिज्ज वा, ना चेव णं साइज्जिज्जा, अह पु० पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ संजयामेव उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठिज्जा ॥ से भिक्खु वा० उदउल्लं वा २ कायं नो आमज्जिज्जा वा णो पमज्जिज्जा वा संलिहिज्जा वा निलिहिज्जा वा उव्वलिज्जा वा उव्वट्टिज्जा वा आयाविज्ज वा पया०, अह पु० विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा पयाविज्ज वा तओ सं० गामा० दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १२२)

ते मुनिए पाणीमा पड्या पछी हाथ साथे हाथ, पग साथे पग के शरीरवडे कोइ पण भागमां अपकाय विगेरेनी रक्षा माटे स्पर्श करवो नहि, तथा पाणीमां तणातां डुबकीओ मारवी नहि, कारण के डुबकी न मारवाथी कान आंख नाक मोढा विगेरेमां पाणी न भराय तेम पोते डुबी जाय नहि, पण ज्यारे पोताने डुबवा वखत आवे अने थाकी गयो होय, तो उपाधिनो मोह छाडी देवो, अथवा भारवाळी उपाधि छोडी देवी, पछी पोते जाणे के हुं किनारे जवा समर्थ छुं, त्यारे किनारे नीकळी आवे, अने पाणी टपकता शरीरे कीनारा उपर उभो रहे, अने इर्यावही पडिक्कमे.

पण ते मुनिए भिना शरीरने पाणी रहित करवा आमळवुं घसवुं दाबवुं छांटवुं के तपाववुं नहि, पण पाणीने पोतानी मेळे नीतरवा देवुं पण ज्यारे जाणे के पाणी नीतरी गयुं छे, भीनाश ओछी थइ गई छे, त्यारपछी कायाने शरदी रहित करवा तडके

तपाववी, अने त्यां सुधी किनारेज उभा रहेवुं, अने शरीर सूकाया पछीज बीजा गाम तरफ विहार करवो, पण त्यां उभा रहेवाथी चोरनो भय लागतो होय तो तुर्त कायाने स्पर्श कर्या विनाज हाथ लांबा राखी गाम तरफ चाल्या जवुं.

से भिक्खू वा गामणुगामं दूइज्जमाणे नो परेहिं सद्धिं परिजविय २ गामा० दूइ०, तओ० सं० गामा० दूइ० ॥ (सू० १२३)

मुनिए विहार करतां मळेला गृहस्थो साथे बहु बकबकाट करता जवुं नहि, पण शांतिथी चालवुं, हवे जंघा सुधीना पाणीमां उतरवानी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा गामा० दू० अंतरा से जंघासंतारिमे उदगे सिया, से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पाए य पमज्जिज्जा २ एगं पायं जले किच्चा एगं पायं थले किच्चा तओ सं० उदगंसि आहारियं रीएज्जा ॥ से भि० आहारियं रीयमाणे नो हत्थेण हत्थं जाव अणासायमाणे तओ संजयामेव जंघासंतारिमे उदए आहरियं रीइज्जा ॥ से भिक्खू वा जंघासंतारिमे उदए आहारियं रीयमाणे नो सायावडियाए नो परिदाहपडियाए महइमहालयंसि उदयसि कायं विउसिज्जा, तओ संजियामेव जंघासंतारिमे उदए अहारियं रीएज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ सजयामेव उदउल्लेण वा २ काएण दगतीरए चिट्ठिज्जा ॥ से भि० उदउल्लं वा कायं ससि० कायं नो आमज्जिज्ज वा नो० अह पु० विगओदए मे काए छिन्नसिणेहे तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा० पायविज्ज वा तओ सं० गामा० दूइ०

ते साधु विहार करी बीजे गाम जता मार्गमां जांघ डुबे तेटलु पाणी होय. तो उपरनुं शरीर मुहुपत्तिथी तथा नाभी निचेनुं अडधुं शरीर ओघाथी पुंजीने पाणीमां प्रवेश करे, अने पाणीमा पेठा पछी एक जलमां मुकावो, बीजो पग उंचो करीने जवुं, पण

बे पग वडे पाणी डोळता जवुं नहि, पण जयणाथी पाणी उतरवुं, जेम सरलताथी जवाय तेम जाय, पण विकार करतो आम तेम जोतो न चाले.

ते भिक्षु जंघासुधीना पाणीमां उतरी जतां हाथ साथे हाथ पग साथे पग विगेरे, अपकायनी रक्षा माटे लगाडवां नहि, तेज प्रमाणे सुख मेळववा दाह मटाडवा. उंडापाणीमां—छाती सुधीना पाणीमां उतरवुं नहि, फकत जंघा सुधीना पाणीमाज उतरवुं, पण पाणीमां उतर्या पछी उपकरण सहित चालवा पोताने असमर्थ जुए अने डुबवानो वखत आवे तो बोजावाळां उपकरण त्यजी देवा. पण शक्तिवान होय तो उपकरण सहित उतरे, पछी किनारे जइने इर्यावहि करी पाणी नीतरी गया पछी कायानी भीनाश ओछी थाय पछी शरीर तपावीने विहार करे. हवे पणीमांथी नीकळ्या पछीनी गमन विधि कहे छे.

से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे नो मट्टियागएहिं पाएहिं हरियाणि छिंदिय २ विकुज्जिय २ विफालिय २ उम्मग्गेण हरियवहाए गच्छिज्जा, जमेयं पाएहिं मट्टियं खिप्पामेव हरियाणि अवहरंतु, माइट्ठाणं सफासे, नो एवं करिज्जा, से पुव्वामेव अप्पहरियं मग्गं पडिलेहिज्जा तओ० सं० गामा० ॥ से भिक्खू वा २ गामणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से वप्पाणि वा फ० पा० तो० अ० अग्गलपासगाणि वा गड्डाओ वा दरीओ वा सइ परक्कमे संजयामेव परिक्कमिज्जा नो उज्जु०, केवली०, से तत्थ परक्कममाणे पयलिज्ज वा २, से तत्थ पयलमाणे वा २ रुक्खाणि वा गुच्छाणि वा गुम्माणि वा लयाओ वा वल्लीओ वा तणाणि वा गहणाणि वा हरियाणि वा अवलंबिय २ उत्तरिज्जा, जे तत्थ पाडिपहिया उवागच्छंति ते पाणी जाइज्जा २, तओ सं० अवलंबीय २ उत्तरिज्जा तओ सं० गामा० दू० ॥ से भिक्खू वा० गा० दूइज्जमाणे अंतरा से

जवसाणि वा सगडाणि वा रहाणि वा मचक्काणि वा परचक्काणि वा से णं वा विरूवरूवं सनिरुद्धं पेहाए सइ परकमे संलो० उ० से णं परो सणागओ वइज्जा आउसंतो ! एस णं समणे सेणाए अभिनिवारियं करेइ, से णं बाहाहे गहाए आगसह, से णं परो बाहाहिं गहाय आगसिज्जा, तं नो सुमणे सिया जाव समाहीए तओ० सं० गामा० दूइ० ॥ (सू० १२५)

ते भिक्षु नदीना पाणीमांथी नीकळेलो होय, ते वखते जो उन्मार्गे जइने गाराथी खरडेला पगे लीला घासने छेदीने के वांकु वाळीने तथा खेंची काढीने पोताना पग साफ करवाना इरादाथी वनस्पतिने दुःख दे तो ए कपटनुं निंदित कार्य छे, माटे तेम न करवुं, पण प्रथमथी तदन ओछा घासवाळो मार्ग जोवो, अचित्त जग्यामां जइ प्रथम बताव्या प्रमाणे गारो दूर करवो पछी बीजे गाम विहार करवो.

साधुने विहार करतां मार्गमां वप्र (किल्लो) फलिह (खाइ) प्राकार (कोट) तोरण अर्गल अर्गलपासक खाडा गुफा (कोतर) ओळंगवाना आवे तो छती शक्तिए तेवा सीधा मार्गे न जवुं; पण दूरना खाडा विनाना रस्ते जवुं, कारणके त्यां जतां खाडा विगेरेमां पडतां सचित्त झाड विगेरेने पकडे, तो केवळी प्रभुए तेमा दोषो बताव्या छे, पण बीजो रस्तो न होय अने खास कारणे ते मार्गे जवु पडे अने पग खसे तेवुं होय, तो झाड गुच्छा गुलमलता वेला घास छोडवा अथवा जे पकडवा जोग हाथमां आवे, ते लइने उतरवुं, अथवा रस्तामां जता मुसाफरनी मदद मागीने हाथ पकडीने उतरवुं, पछी गाराथी के खाडाथी बहार आवी संभाळथी बीजे गाम विहार करवो.

ते भिक्षुने विहार करतां मार्गमां घउं जवनां खेतर आवे, गाडां रथ होय, के ते गामना राजानुं के बीजा राजानुं लश्कर

पडेलुं होय, तो बीजो रस्तो मळतां ते रस्ते न जवुं, कारणके त्यां जतां वहु अपायो छे, पण बीजो रस्तो न होय, शक्ति न होय, तो ते मार्गे जतां सेनानो अजाण्यो माणस साधुने न ओळखवाथी बीजा माणसोने कहे के "आ जासुस आवेलो छे, माटे धक्को मारीने वाहुमांथी पकडीने वहार काढो" अने ते प्रमाणे कदाच करे, तो पण तेमना उपर क्रोध न लावतां समाधिथी विहार करे,

से भिक्खू वा० गामां० दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा ते णं पडिवहिया एवं वइज्जा-आउ० समणा ! केवइए एस गामे वा जाव रायहाणी वा केवईया इत्थ आसा हत्थी गामपिंडोलगा मणुस्सा परि वसंति ! वहुभत्ते वहुउदए वहुजणे वहुजवसे से अप्पभत्ते अप्पुदए अप्पजणे अप्पजवसे ? एयप्पगाराणि पसिणाणि पुच्छिज्जा, एयप्प० पुट्ठो वा अपुट्ठो वा नो वागरिज्जा, एयं खलु० जं० सव्वट्ठेहिं० (सू० १२६) ॥ २-१-३-२

ते साधु साध्वीने मार्गे चालतां मुसाफरो मळे, तेओ आ प्रमाणे पूछे के हे साधुओ ! तमारा विहारमां आवेलुं गाम के राज्यधानी केवी मोटी छे ! तथा अहीं केटला घोडा हाथी गामना भीखारीओ के माणसो वसे छे, अथवा घणुं राधेलुं अन्न पाणी के अनाज मळे छे ? के ओछुं भोजन पाणी के अनाज मळे छे ? एवा प्रकारना प्रश्नो पूछे, अथवा न पण पूछे, तो पण पोते बोलवुं नहि, (भाषांतर वाळा आचारांगसूत्रमां पाठ विशेष छे. एतप्पा गाराणि पसिणाणि णो पुच्छेज्जा आवा प्रश्नो मुनिए पण मुसाफरने पूछवा नहि,)

आज साधुनुं सर्व साधुपणु छे.

त्रीजो उद्देशो.

बीजो उद्देशो कहीने हवे त्रीजो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. गयामां गमनविधि बतावी, अहीं पण तेज कहे छे. आ संबंधे आवेला उद्देशानुं आ प्रथम सूत्र छे.

से भिक्खू वा गामा० दूइज्जमाणे अंतरा से वप्पाणि वा जाव दरीओ वा जाव कूडागाराणि वा पासायाणि वा नुमगिहाणि वा रुक्खगिहाणि वा पव्वयगि० रुक्खं वा चेइयकडं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा नो बाहाओ पगिज्झिय २ अंगुलिआए उद्दिसिय २ ओणमिय २ उन्नमिय २ निज्झाइज्जा, तओ सं० गामा० ॥ से भिक्खू वा० गामा० दू० माणे अंतरा से कच्छाणि वा दवियाणि वा नुमाणि वा वलयाणि वा गहणाणि वा गहणविदुग्गाणि वणाणि वा वणवि० पव्वयाणि वा पव्वयवि० अगडाणि वा तलागाणि वा दहाणि वा नईओ वा वावीओ वा पुक्खरिणीओ वा दीहियाओ वा गुंजालियाओ वा सराणि वा सरपंतियाणि वा सरसरपंतियाणि वा नो बाहाओ पगिज्झिय २ जाव निज्झाइज्जा, केवली०, जे तत्थ मिगा वा पसू वा पंखी वा वा सरीसिवा वा सीहा वा जलचरा वा थलचरा वा खहचरा वा सत्ता से उत्तसिज्ज वा वित्तसिज्ज वा वाडं वा सरणं वा कंखिज्जा, चारित्ति मे अयं समणे, अह भिक्खू ण पु० जं नो बाहाओ पगिज्झिय २ निज्झाइज्जा, तओ संजयामेव आयरिउवज्झाएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १२७)

ते भिक्षु बीजे गाम जतां वचमा जुए के खाइ, कोट, मेडावाळां घर, पर्वत उपरना घर, भोंयरां, वृक्षथी प्रधान घर, अथवा

झाड उपरना निवासस्थान, गुफाओ, झाडना नीचे व्यंतरनां स्थळ, व्यंतर माटे करेली देरडीयो, मठो, भवनगृह विगेरे जे कंइ रमणीय स्थान होय, ते हाथ उंचा करी करीने अंगुलीथी उद्देशी उद्देशीने उंचा नीचा थइने जोवा नहि, तेम बीजाने बतावबा पण नहि, तेमां दोषो आ छे के, ते स्थानमां आग लागे के चोरी थाय तो ते साधु उपर शका आवे, तथा गृहस्थो एम जाणे के, आ उपरथी त्यागी छतां अंदरथी इंद्रियोथी परवश छे, तथा त्यां बेठेलो पक्षीनो समुदाय त्रास पामे, माटे साधु तेवुं न करतां शांतिथी विहार करे, तथा मार्गे विहारमां नीचली वावतो होय, नदीना नीचाण भागमां वसेला (कच्छ) देशो अथवा मूळा वालोळनी वाडीओ, दवियाणि (वीड) जेमां राजा तरफथी घास माटे जमीन रोकेली होय छे ते. तथा नीचाणना खाडा (खीण) वलयो (नदीए वींटेला भूमीभागो) गहन उजाड प्रदेशो, अथवा पाणी विनानुं रण अथवा उजाड पहाळी किल्ला वन मोटां वन पर्वत पर्वतसमूह होय, तथा कुवा तळाव कुंड नदीओ वावडीओ कमळवाळी तथा लांबी वावडीओ गुंजालिका वांकी वावडीओ सरोवर सरोवरनी श्रेणि होय, जोडे जोडे तळावो होय, आ बधुं देखवा योग्य होय, छतां पण हाथ उंचा करीने के आंगळीथी इशारत करीने बताववुं नहि, तथा देखवुं नहि, केवळी प्रभु तेमां नीचला दोषो बतावे छे, कारण के तेमां रहेला मृगो बीजा पशु पक्षी साप सींह जलचर थलचर खेचर विगेरे जीवो होय, ते त्रास पामे, भडके, अथवा शरण लेवा आम तेम दोडे, तेथी तेनी नजीकमां रहेनार लोकोने साधु उपर शक आवे माटे साधुए मार्गमां चालतां तेम न करवुं, माटे शास्त्र जाणनारा एवा आचार्य उपाध्याय विगेरे गीतार्थ साधुओ साथे पोते विचरे. हवे आचार्य विगेरे साथे चालतां साधुनी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा २ आयरिउवज्झा० गामा० नो आयरियउवज्झायस्स हत्थेण वा हत्थं जाव अणासायमाणे तओ संजयामेव

आयरिउ० सद्धिं जाव दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा आय० सद्धिं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते णं पा० एवं वइज्जा—आउसतो! समणा! के तुब्भे? कओ वा एह? कहिं वा गच्छिहिह?, जे तत्थ आयरिए वा उवज्झाए वा से भासिज्ज वा वियागरिज्ज वा, आयरिउवज्झायस्स भासमाणस्स वा वियागरेमाणस्स वा नो अंतरा भासं करिज्जा, तओ० सं० अहाराइणिए वा० दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा अहाराइणियं गामा० दू० नो राइणियस्स हत्थेण हत्थं जाव अणासायमाणे तओ सं० अहाराइणियं गामा० दू० ॥ से भिक्खू वा २ अहाराइणिअं गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते णं पाडिपहिया एवं वइज्जा—आउसतो! समणा! के तुब्भे? जे तत्थ सव्वराइणिए से भसिज्जा वा वागरिज्ज वा, राइणियस्स भासमाणस्स वा वियागरेमाणस्स वा नो अंतरा भासं भासिज्जा, तओ संजयामेव अहाराइणियाए गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १२८)

ते भिक्षु आचार्य विगेरेनी साथे विहार करता गुरु विगेरेथी एटलो दूर उभो रहे, के हाथ विगेरेनो स्पर्श न थाय, तथा ते भिक्षु आचार्य विगेरेनी साथे जतां मुसाफरो पूछे के हे साधुओ! तमे कोण छो? क्यांथी आवो छो? क्यां जवाना छो? ते समये जे आचार्य उपाध्याय विगेरे जे मोटा होय, ते उत्तर आपे, अथवा खुलासाथी समजावे, पण आचार्यादि उत्तर आपे, तेमां पोते वचमां कइ पण न बोले, तेमज जे रत्नाधिक (चारित्रपर्याये के ज्ञाने मोटा होय ते) आगळ चाले, पोते पछवाडे चाले, अने चार हाथनी दृष्टि राखी चाले, ते भिक्षु वळी जे आचार्यने बदले रत्नाधिक साथे चालतो होय, तेमने पण हाथ विगेरेथी स्पर्श न करे, अने रस्तामां मुसाफरो मळतां ते पूछे तो रत्नाधिके उत्तर आपवो, एटले सौथी मोटाए उत्तर आपवो, पण ते मोटा साधु बोलता होय,

त्यारे वचमां अन्य साधुए बोलवुं नहि, तेज प्रमाणे संयतोए मोटा रत्नाधिक साधुने आगळ करीने विहार करवो. वळीः—

से भिक्खू वा० दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते णं पा० एवं वइज्जा–आउ० स०! अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह, तं०–मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा पसुं वा पक्खिं वा सिरीसिवं वा जलयरं वा से आइक्खह दंसेह, तं नो आइक्खिज्जा नो दंसिज्जा, नो तस्स तं० परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणिए उवेहिज्ज, जाणं वा नो जाणंति वइज्जा, तओ स० गामा० दू० ॥ से भिक्खू वा० गा० दू० अंतरा से पाडि० उवा०, ते ण पा० एवं वइज्जा–आउ० स०! अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह उदगपसूयाणि कंदाणि वा मूलाणि वा तया पत्ता पुप्फा फला बीया हरिया उदगं वा संनिहियं अगणिं वा सनिखित्त से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अंतरा से पाडि० उवा०, ते णं पाडि० एवं आउ० स० अवियाइं इत्तो पडिवहे पासह जवसाणि वा जाव से णं वा विरूवरूवं संनिविट्ठं से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अंतरा पा० जाव आउ० स० केवइए इत्तो गामे वा जाव रायहाणिं वा से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जेज्जा, अंतरा से पाडिपहिया आउसंतो समणा! केवइए इत्तो गामस्स नगरस्स वा जाव रायहाणीए वा मग्गे से आइक्खह, तहेव जाव दूइज्जिजा॥(सू० १२९)

ते साधुने मार्गमां जतां कोइ मुसाफर पूछे के, हे साधु! तमे रस्तामां आवतां कोइ माणस जोयो? बळध भेंस पशु पंखी सरीसृप जलचर जे कंइ देख्युं होय ते कहो, अथवा बतावो, तो ते समये साधुए कंइ पण बोलवुं नहि, तेम बताववुं नहि, तेनी ते वात साधुए कबुल राखवी नहि, मौन रहेवुं, अथवा जाणतो होय. तो पण नथी जाणतो, एम कहेवुं, तेज प्रमाणे समाधिथी विहार करवो.

तेज प्रमाणे साधुने मार्गमां पूछे, के जळमा थनारां कंद मूळ छाल पांदडां फूल फळ बीज हरित (भाजी) पाणी अथवा स्थापेलो अग्नि होय तो बतावो, ते समये पण मौन रहेवुं, जाणवा छतां, 'नथी जाणतो' एम कहेवुं, अथवा पूछे के मार्गमां जव घउनां खेतर अथवा जुदुं जुदुं जे जोयु होय ते कहो, तोपण मौन रहेवुं, तेज प्रमाणे पूछे के अहींथी गाम अथवा राजधानी केटली दूर छे? तो पण मौन रहेवुं, अथवा अमुक गाम अथवा नगर के राज्यधानीए क्यो रस्तो जाय छे? विगेरे पूछे तो मौन रहेवुं, पण ते संबंधी उत्तर आपवो नहि.

से भिक्खू० गा० दू० अंतरा से गोणं वियालं पडिवहे पेहाए जाव चित्ताचिल्लडं वियालं प० पेहाए नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा नो मग्गाओ उम्मग्गं संकमिज्जा नो गहणं वा वणं वा दुग्गं वा अणुपविसिज्जा नो रुक्खंसि दूरुहिज्जा नो महइमहालयंसि उदयंसि कायं विउसिज्जा नो वाडं वा सरणं वा सेणं वा सत्थं वा कंखिज्जा अप्पुस्सुए जाव समाहीए तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू० गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं सिया, से जं पुण विहं जाणिज्जा इमंसि खलु विहंसि बहवे अमोसगा उवगरणपडियाए संपिंडिया गच्छिज्जा, नो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छिज्जा जाव समाहीए तओ संजयामेव गामणुगामं दूइज्जेज्जा ॥ (सू० १३०)

ते भिक्षुने विहार करतां मार्गमां बळध के साप उन्मत्त थएलो जुए, सिंह चीतरो अथवा तेनुं बच्चुं जुए, तो तेना भयथी डरीने उन्मार्गे जवुं नहि, तेम उज्जड अरण्यमां घुसवुं नहि, तेम झाड उपर पण चडवुं नहिं, तेम पाणीमां पण पेसवुं नहि, तेम वाडामां पेसवु नहि, बीजानु शरण चाहवुं नहीं, पण उत्सुकता राख्या विना शांतिथी जवुं आ सूत्र जिनकल्पी आश्रयी छे, पण

स्थविर कल्पीए तो साप विगेरेने वाजुए टाळी नीकळवुं, वळी ते मार्गे चालतां लांबी उजाड अटवी आवे, अने तेमां चोरो रहेता होय, अने ते चोरो उपधि लेवा आवता होय, तो पण तेना डरथी उन्मार्गे जवुं नहि, पण सीधे रस्ते शांतिथी विहार करता जवुं.

से भिक्खू वा० गा० दू० अंतरा से आमोसगा संपिंडिया गच्छिज्जा ते णं आ० एवं वइज्जा—आउ० स० ! आहार एयं वत्थं वा० ४ देहि निक्खिवाहि, तं नो दिज्जा निक्खिविज्जा, नो वंदिय २ जाइज्जा, नो अंजलिं कट्टु जाइज्जा, नो कलुणपडियाए जाइज्जा, धम्मियाए जायणाए जाइज्जा, तुसिणीयभावेण वा ते णं आमोसगा सयं करणिज्जंतिकट्टु अक्कोसंति वा जाव उद्दविंति वा वत्थं वा ४ अच्छिंदिज्ज वा जाव परिट्ठविज्ज वा, तं नो गामसंसारणियं कुज्जा, नो राय-संसारियं कुज्जा, नो परं उवसंकमित्तु बूया—आउसतो ! गाहावई एए खलु आमोसगा उवगरणपडियाए सयंकरणिज्ज-तिकट्टु अक्कोसंति वा जाव परिट्ठवंति वा एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समाहीए तओ संजयामेव गामा० दूइ० ॥ एयं खलु० सया जइ० (सू० १३१) त्तिबेमि ॥ समाप्तमीर्याख्यं तृतीयमध्ययनम् ॥

भिक्षुने विहार करता चोरो भेगा थइने उपकरण याचे, तो तेमने हाथमां अर्पण करवा नहि, बलथी ग्रहण करे तो जमीन उपर नाखी देवां, अने चोरे लीधा पछी तेने वंदन करीने याचवां नहि, तेम हाथ जोडीने दीनताथी पण याचवो नहि, पण धर्म समजावीने याचवां अथवा चुप रहीने उपेक्षा करवी, तथा ते चोरो पोताना कर्त्तव्य प्रमाणे आक्रोश करे, दंडथी मारे अथवा जीव ले, तो पण तेना सामे थवुं नहि, पण तेओ माल विनाना समजी पाछा फेंकी दे, फाडी नांखे तो पण तेमनी चेष्टा गाममां के राजकुळमां कहेवी नहि, अथवा बीजा गृहस्थने पण एम न कहेवुं के आ चोरोए आ प्रमाणे कर्युं छे. तथा मनथी के वचनथी तेना

उपर दुर्भाव बताववो नहि, पण उत्सुकता छोडी समाधिथी विहार करी बीजे गाम जवुं. आज साधुनी साधुता छे.

त्रीजुं अध्ययन समाप्त थयुं.

चोथुं अध्ययन भाषा जातम्

त्रीजुं अध्ययन कह्युं, हवे चोथुं कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, त्रीजा अध्ययनमां पिंडविशुद्ध माटे गमनविधि कही त्यां गयेलाए मार्गमां आ प्रमाणे बोलवुं आम न बोलवुं, ते बतावशे, आ संबंधे आवेला आ भाषा जात अध्ययनना चार अनुयोगद्वारा थाय छे, तेमा निक्षेपनिर्युक्ति अनुगममां भाषाजात शब्दोना निक्षेपा माटे निर्युक्तिकार कहे छे.

जह वक्कं तह भासा जाए छक्कं च होइ नायव्वं । उप्पत्तीए १ तह पज्जवं २ तरे ३ जायगहणे ४ य ॥ ३१३

वाक्य शुद्धि नामना अध्ययनमां जेम वाक्यनो पूर्वे निक्षेप कर्यो छे, ते प्रमाणे भाषानो पण करवो.

जात शब्दना निक्षेपानुं वर्णन.

पण जात शब्दनो छ प्रकारे निक्षेपो करवो, नाम स्थापना क्षेत्र काळ अने भाव छे, एमां नाम स्थापना सुगम छे, द्रव्य जात आगमथी अने नो आगमथी छे, तेमां व्यतिरिक्तमां निर्युक्तिकार पाछळनी अडधी गाथाथी कहे छे, ते चार प्रकारे उत्पत्तिजात, पर्यवजात, अंतरजात, अने ग्रहण जात छे. (१) तेमां उत्पत्तिजात ते जे द्रव्यो भाषा वर्गणानी अंदर पडेलां काययोगथी ग्रहण करेलां

ते वाग्योगवडे निसृष्ट थयेलां भाषा पणे उत्पन्न थाय, ते उत्पत्तिजात छे, अर्थात् जे द्रव्य भाषापणे उत्पन्न थाय ते. (२) तेज वाचाथी निसृष्ट भाषा द्रव्योवडे जे विश्रेणीमां रहेला भाषा वर्गणानी अंदर रहेला निसृष्ट द्रव्यना पराघात वडे भाषा पर्यायपणे जे उत्पन्न थाय छे, ते द्रव्योपर्यवजात कहेवाय छे, (३) जे द्रव्यो अतराले समश्रेणिमांज निसृष्ट द्रव्यनी साथे मिश्रित भाषा परिणामने भजे, ते अतरजात छे. (४) वळी जे द्रव्यो समश्रेणिमां रहेला भाषापणे परिणमेलां कर्ण शष्कुली (काननी अंदर)ना काणामा पेठेलां ग्रहण कराय छे, ते अनंत प्रदेशवाळां द्रव्यथी छे, तथा असंख्यप्रदेशवाळा अवकाशमा अवगाढेलां क्षेत्रथी छे, काळथी एक बे त्रणथी मांडीने असंख्यात समय सुधीनी स्थितिवाळा छे, भावथी वर्ण गंध रस स्पर्शवाळां छे, ने आवा द्रव्यो 'ग्रहणजात' छे, द्रव्यजात कह्युं,

क्षेत्रादिजात तो स्पष्ट होवाथी निर्युक्तिकारे कह्या नथी, ते आ प्रमाणे छे, जे क्षेत्रमां भाषाजातनुं वर्णन चाले, अथवा जेटलुं क्षेत्र स्पर्श करे, ते क्षेत्रजात छे, एज प्रमाणे जे काळमां वर्णन चाले ते काळजात छे,

भावजात तो तेज उत्पत्ति पर्यव अतर ग्रहण द्रव्य सांभळनारना कानमां जणाय, के "आ शब्द" छे, एवी बुद्धि उत्पन्न करे,

पण अहिं अधिकार द्रव्य भाषाजात वडे छे कारण के द्रव्यनी प्रधान विवक्षा छे,

द्रव्यनो विशिष्ट अवस्था भाव छे, ते माटे भाव भाषा जात वडे पण अधिकार छे,

उद्देशाना अर्थाधिकार माटे कहे छे:—

सव्वेवि य वयणविसोहिकारगा तहवि अत्थि उ विसेसो । वयणविभत्ती पढमे उप्पत्ती वज्जणा बीए ॥ ३१४ ॥

जो के बे उद्देशा पण वचन विशुद्धि करनारा छे, तो पण ते दरेकमां विशेष छे, ते आ छे, प्रथमना उद्देशामां वचननी विभक्ति छे, एटले एकवचनथी लइने सोळ प्रकारना वचननो विभाग छे. तथा आवुं वचन बोलवुं, आवुं नहि, तेनुं वर्णन छे बीजा उद्देशामां क्रोध विगेरेनी उत्पत्ति जेम न थाय, तेम बोलवुं, हवे सूत्र अनुगममां अस्खलितादि गुणयुक्त सूत्र छे, ते आ प्रमाणे छे:—

से भिक्खू वा २ इमाइं वयायाराइं सुच्चा निसम्म इमाइं अणायाराइं अणारियपुव्वाइं जाणिज्जा—जे कोहा वा वायं विउंजंति जे माणा वा० जे मायाए वा० जे लोभा वा वायं विउंजंति जाणओ वा फरुसं वयंति अजाणओ वा फ० सव्वं चेयं सावज्जं वज्जिज्जा विवेगमायाए, धुवं चेयं जाणिज्जा अधुवं चेयं जाणिज्जा असणं वा ४ लभिय नो लभिय भुंजिय नो भुंजिय अदुवा आगओ अदुवा नो आगओ अदुवा एइ अदुवा नो एइ अदुवा एहिइ अदुवा नो एहिइ इत्थवि आगए इत्थवि नो आगए इत्थवि एइ इत्थवि नो एति इत्थवि एहिति इत्थवि नो एहिति ॥ अणुवीइ निट्ठाभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा, तंजहा—एगवयणं १ दुवयणं २ बहुव० ३ इत्थि० ४ पुरि० ५ नपुंसगवयणं ६ अज्झत्थव० ७ उवणीयवयणं ८ अवणीयवयणं ९ उवणीयअवणीयव० १० अवणीयउवणीयव० ११ तीयव० १२ पडुप्पन्नव० १३ अणागयव० १४ पच्चक्खवयणं १५ परुक्खव० १६ से एगवयणं वइस्सामीति एगवयणं वइज्जा जाव परुक्खवयणं वइस्सामीति परुक्खवयणं वइज्जा, इत्थी वेस पुरिसो वेस नपुंसगं वेस एयं वा चेयं अन्नं वा चेयं अणुवीइ निट्ठाभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा, इच्चेयाइं आययणाइं उवातिकम्म ॥ अह भिक्खू जाणिज्जा चत्तारि भासज्जायाइं, तंजहा—सच्चमेगं पढमं भासज्जायं १ बीयं मोसं २ तईयं सच्चामोसं ३ जं नेव सच्चं नेव मोसं नेव सच्चामोसं असच्चामोसं नाम तं

चउत्थं भासजायं ४ ॥ से बेमि जे अईया जे य पडुप्पन्ना जे अणागया अरहंता भगवंतो सव्वे ते एयाणि चेव चत्तारि भासज्जायाइं भासिंसु वा भासंति वा भासिस्संति वा पन्नविंसु वा ३, सव्वाइं च ण एयाइं अचित्ताणि वण्णमंताणि गंधमंताणि रसमंताणि फासमंताणि चओवचइयाइं विप्परिणामधम्माइं भवंतीति अक्खायाइं ॥ सू० १३२)

साधुने आ अंतःकरणमा उत्पन्न थएला (इदम् आ प्रत्यक्ष समीप वाची शब्द वडे बतावेल होवाथी) तथा जोडाजोड वाणी संबंधी आचार ते वागाचार (वाणीना आचार) सूत्रकार बतावे छे, ते सांभळीने तथाहृदयमां जाणीने भाषा समिति वडे ते साधुए वचन बोलवुं. ते हवे विगत वार कहे छे.

तेमां प्रथम आवी भाषा न बोलवी, ते अनाचरित भाषानुं वर्णन करे छे, ते न बोलवा योग्य अनाचार कहे छे, एटले, जे क्रोधथी वाचा बोले छे, जेमके तुं चोर छे दास छे! तथा केटलाक मानथी बोले छे, जेमके हुं उत्तम जातिनो छुं तुं अधम जातिनो छे, तथा मायाथी बोले छे जेमके हुं मांदो छुं. (पण मांदो होय नहि) अथवा बीजानो सावद्य (पापवाळो) संदेशो कोइ उपाय वडे कहीने पछी मिथ्यादुष्कृत करे छे, आ तो माराथी सहसा (उतावळथी) बोलाइ गयुं छे! तथा कोइ लोभथी बोले के आ वचन बोलवाथी हुं कंइक मेळवीश. तथा कोइनो दोष जाणता होय, तेनो दोष उघाडवा वडे कठोर वचन बोले छे, अथवा अजाण पणे बोले छे, आ बधु उपर कहेलुं सघळु क्रोधादिनुं वचन पाप सहित होवाथी (सावद्य छे माटे) ते वर्जवुं, अर्थात् विवेकी बनीने साधुए तेवुं वचन न बोलवुं.

तथा कोइ साथे साधुए बोलतां निश्चयात्मक वाचा न बोलवी के "अमुक वरसाद विगेरे बनशेज" तेवीज रीते अध्रुव पण

जाणवुं, (के आम नहिज वने) अथवा कोइ साधुने भिक्षा माटे कोइ ज्ञाति के कुलमां प्रवेश करतो जोइने तेने उद्देशीने वीजा साधुओ आवुं वोले के आपणे खाइ लो, ते लइनेज आवशे, अथवा तेने माटे राखी मुको ते कंइ पण लीधा विनाज आवशे अथवा त्यांज खाइने अथवा खाधा विनाज आवशे, तेवुं निश्चयात्मक वचन पण न वोलवुं, तथा आवी वाणी न वोलवी, के राजा विगेरे आव्यो छेज, तथा ते नथीज आव्यो, अथवा आवेछेज, आववानो नथीज, तथा ते आवशेज, अथवा आवशेज नहि, ए प्रमाणे पत्तन मठ विगेरे आश्रयी पण भूत विगेरे त्रणे काळ आश्रयी योजवुं, ते वधानो सार आ छे के जे अर्थने पोते वरोवर न जाणे त्यां आगळ आ 'एमज छे' एम न वोलवु,

सामान्यथी साधुने वधी जग्याए लागु पडतो आ उपदेश छे के विचारीने, सम्यग् रीते निश्चय करीने अथवा श्रुत उपदेश वडे प्रयोजन वडे साधारण 'निश्चय आत्मक' वनीने भाषा समिति वडे अथवा रागद्वेष छोडीने सोळ वचननी विधि जाणीने भाषा वोले, जेवी भाषा वोलवी ते सोळ प्रकारना वचननी विधिवाळी भाषा वतावे छे. **सोळ प्रकारनी भाषा.**

(१) एक वचन जेमके 'वृक्षः' (२) द्वि वचन 'वृक्षौ' (३) वहु वचन 'वृक्षाः' आ त्रण वचन थया.

त्रण प्रकारना लिंग आश्रयी कहे छे.

(४) स्त्री वचन वीणा, कन्या, (५) पुंवचन घटः, पटः (६) नपुंसक वचन पीठं, देवकुल (देवळ) **अध्यात्म वचन.**

(७) आत्मामा रहेलु ते अध्यात्म (हृदयमा रहेलुं) तेना परिहार करवावडे अन्य वोलवा जतां वीजुंज (खरुं) सहसात्कारे वोलाइ जाय. (८) उपनीत वचन ते प्रशंसानुं वचन जेम सुंदर स्त्री (९) तेथी उलटुं अपनीत निंदावाळुं वचन कुरुपवाळी स्त्री (१०)

ऊपनीत अपनीत वचन कंइक प्रशंसा योग्य गुण बतावी निंदा आत्मकगुण बतावे जेमके आ स्त्री सुंदर छे, पण कुलटा छे. (११) अपनीत उपनीत वचन ते प्रथमथी उलटुं छे, जेमके आ स्त्री कुरुपा छे पण शीलव्रत पाळनारी सती छे. (१२) अतीत वचन कृतवान् कर्युं. (१३) वर्त्तमान वचन करे छे, (१४) अनागत वचन 'करशे' (१५) प्रत्यक्ष वचन आ देवदत्त छे. (१६) परोक्षवचन ते देवदत्त छे, आ प्रमाणे सोळ वचनो छे, आ सोळ वचनोमा माधुने जरूर पडे, त्यारे एक वचननी विविक्षामा एक वचन बोले, ते परोक्ष वचन सुधीमा ज्या जवुं योग्य होय त्यां तेवुं बोले, तथा स्त्री विगेरे देखे छते आ स्त्रीज छे, अथवा पुरुष अथवा नपुंमक छे, जेवुं होय तेवु बोले, आ प्रमाणे विचारी निश्चय करीने सत्य बोलनारो समितिरडे अथवा समपणे संयत भाषा बोले, तथा पूर्वे कहेला अथवा हवे पछी कहेवाता दोषोनां स्थान छोडीने भाषा बोले, ते भिक्षु चार प्रकारनी भाषाओ जाणे, ते आ प्रमाणे—

(१) सत्यभाषाजात—ते यथार्थ वचन अवितथ (खरेखरुं) बोलवुं. गाय होय तो गाय अश्व होय तो अश्व कहेवो.

(२) एथी विपरीत ते मृषा (जूठ) बोलवुं–एटले गायने अश्व कहेवो, अश्वने गाय कहेवी.

(३) सत्यमृषा–जेमां थोडुं सत्य थोडुं असत्य. जेमके–देवदत्त घोडा उपर बेसीने जतो होय तो उंट उपर बेसीने देवदत्त जाय छे एम कहेवुं.

(४) बोलायेली भाषामां सत्य, जुठ के मिश्रपणुं न होय, ते आमंत्रण आज्ञापन विगेरेमा सत्य जुठ नथी ते असत्यामृषा चोथी भाषा छे, आ बधुं सुधर्मास्वामीए पोतानी बुद्धिथी नथी कहुं तेथी कहे छे, के जे पूर्वे तीर्थंकर थाय, वर्तमानमा छे अने भविष्यमां थशे ते बधा तीर्थंकरोए कह्युं छे, हमणां कहे छे अने कहेशे, के आ बधाए भाषाद्रव्य अचित्त छे, वर्ण गंध रस फरस-

वाळां, चय, उपचय विगेरे विविध परिणाम धर्मवाळां छे, एवुं तीर्थंकरे कहेल छे, अहीं वर्ण विगेरे गुणो वताववाथी शब्दनुं मूर्त्त पणु वताव्युं, पण अन्यलोक एवुं माने छे, के 'शब्द आकाशनो गुण' छे, ते आकाशनें वर्ण विगेरे नथी माटे शब्द रुपी नहि पण अरुपी छे, तेम जैनो मानता नथी, तथा चय—उपचय धर्म वताववाथी शब्दनुं अनित्यपणुं वताव्युं; कारण के शब्दद्रव्योनुं विचित्रपणुं सिद्ध थाय छे. हवे शब्दोनुं कृतत्त्व प्रकट करवा कहे छे.

से भिक्खू वा० से ज पुण जाणिज्जा पुव्विं भासा अभासा भासिज्जमाणी भासा भासा भासासमयवीइक्कंता च णं भासिया भासा अभासा ॥ से भिक्खू वा० से जं पुण जाणिज्जा जा य भासा सच्चा १ जा य भासा मोसा २ जा य भासा सच्चामोसा ३ जा य भासा असच्चऽमोसा ४, तहप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं कक्कसं कडुयं निठुरं फरुसं अण्हयकरिं छेयणकरिं भेयणकरिं परियावणकरिं उद्दवणकरिं भूओवघाइयं अभिकंख नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा, जा य भासा सच्चा सहुमा जा य भासा असच्चामोसा तहप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभूओवघाइयं अभिकंख भासं भासिज्जा ॥ (सू० १३३)

ते भिक्षु आ प्रमाणे शब्दने जाणे, के भाषा द्रव्य वर्गणाओनो वाक्‌योग निसरवाथी पूर्वे जे आ भाषा हती, ते वाक्‌योगवडे निसरवाथीज भाषा कहेवाय छे, आ कहेवाथी तालवुं ओठ विगेरेना व्यापारथी पूर्वे जे शब्द नहोता, ते ते उत्पन्न करवाथी खुलेखुलुं (प्रकट) कृतक (वनाववा) पणुं सूचव्युं छे. जेम माटीना पिंडमां प्रथम घडो नहातो, ते कुंभारे प्रयोजन आवतां दंडचक्रवडे घडाने वनाव्यो, तेम ते भाषा वोलाया पछी नाश पामती होवाथी शब्दोनुं वोलाया पछीना काळमां अभावपणुं छे, जेमके घडो फुटवाथी

ठीकरां थयां, त्यारे ते कपाळ (ठीकरुं—ठीब) नीअवस्थामां घडो ते अघडो थयो छे, आ वाक्योवडे शब्दोनो पूर्व अभाव तथा प्रध्वंस (नाश थवाथी) अभाव बताव्यो छे, हवे चारे भाषामांथी न बोलवा योग्य भाषाने कहे छे, ते भिक्षु आ प्रमाणे जाणे के १ सत्य २ मृषा ३ सत्यामृषा ४ असत्यामृषा एम भाषा चार भेदे छे. तेमां मृषा सत्यामृषा तो बोलवा योग्य नथी, पण सत्य वचन पण कर्कश विगेरे दुर्गुणवाळुं न बोलवुं, ते बतावे छे.

(१) अवद्य (पाप) सहित वर्त्ते, ते 'सावद्य भाषा' सत्य होय तो पण न बोलवी, (२) सक्रिय—ते जेमां अनर्थ दंडनी क्रिया प्रवर्त्ते, ते पण भाषा साधुए न बोलवी (३) कर्कश ते चावेल्ला अक्षरवाळी (४) कटुक-ने चित्तने उद्वेग करनारी (५) निष्ठुर ते हक्क प्रधान (ठपका रूप) (६) परुषा ते पारकाना मर्म उघाडवा रूप (७) कर्मास्रव करनारी, तेज प्रमाणे छेदन भेदन ते ठेठ अपद्रावण करनारी सुधी जे जीवोने उपताप करनारी होय, ते मनथी विचारीने सत्य होय तो पण न बोलवी, हवे बोलवानी भाषा कहे छे. ते भिक्षु आ प्रमाणे जाणे, के जे भाषा सत्य छे, तथा कोमळ विगेरे गुणोवाळी जीवोने उपताप न करनारी भाषा छे, ते बोलवी, तथा कुशाग्रबुद्धिवडे विचारीने जे सूक्ष्म भाषा बोलाय, ते वखते मृषा पण सत्य जेवी गुणकारी थाय, जेम के मृग देख्युं होय, छता शिकारी आगळ ते मृगनी रक्षा खातर 'न देख्युं' कहे, तो सत्य जेवुंज गुणकारी छे, कह्युं छे के.

अलिअं न भासिअव्वं अत्थि हु सच्चंपि जं न वत्तव्वं । सच्चंपि होइ अलिअं जं परपीडाकरं वयणं ॥ १ ॥

जेम जूठ न बोलवुं, तेम सत्य पण जे परने पीडाकारक वचन होय ते जूठा जेवुं जाणीने बोलवुं नहि, तथा जे असत्यामृषा छे ते आमंत्रणी (आवो) आज्ञापनी (आम करो) विगेरे पण जे असावद्य अक्रिय अकठोर जीवने दुःख न देनारी होय, ते मनथी

।पचारान हमेशां साधुए बोलवी—

से भिक्खू वा पुमं आमंतेमाणे आमंतिए वा अपडिसुणेमाणे नो एवं वइज्जा–होलित्ति वा गोलित्ति वा वसुलेत्ति वा कुपक्खेत्ति वा घडदासित्ति वा साणेत्ति वा तेणित्ति वा चारिएत्ति वा माईत्ति वा मुसावाइत्ति वा, एयाइं तुमं ते जणगा वा, एअप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं जाव भूओवघाइयं अभिकंख नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० पुमं आमंतेमाणे आमंतिए वा अप्पडिसुणेमाणे एवं वइज्जा–अमुगे इ वा आउसोत्ति वा आउसंतारोत्ति वा सावगेत्ति वा उवासगेत्ति वा धम्मिएत्ति वा धम्मपिएत्ति वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकख भासिज्जा ॥ से भिक्खु वा २ इत्थिं आमंतेमाणे आमंतिए य अप्पडिसुणेमाणे नो एवं वइज्जा-होली इ वा गोलिनि वा इत्थीगमेणं नेयव्वं ॥ से भिक्खू वा २ इत्थिं आमंतेमाणे आमंतिए य अप्पडिसुणेमाणी एवं वइज्जा–आउसोत्ति वा भइणित्ति वा भोईति वा भगवईति वा साविगेति वा उवासिएत्ति वा धम्मिएत्ति वा धम्मप्पिएत्ति वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा ॥ (सू० १३४)

ते साधु जरुर पडतां कोइ माणसने बोलावे, अथवा पूर्वे बोलाव्यो होय. पण ते माणसे लक्ष्य न आप्युं होय, तो तेने आवा कठोर शब्दो न कहेवा, के तुं होल, गोल (आ बंने शब्दो बीजा देशमां अपमान रुपे छे,) तथा वृषल अथवा कजात घटदास कुत्तो चोर, अथवा चारिकमायी मृषावादी अथवा तुं! आवो अथवा तारा मावाप आवा छे! आ भाषा कठोर होवाथी साधुए न बोलवी, पण तेथी विपरीत ते अकठोर भाषा बोलवी, एटले आमंत्रण कर्या छतां पेला पुरुषनुं लक्ष्य न होय, तो शांतिथी कहेवुं के हे भाइ! आयुष्मन्! अथवा बहु आयुष्मन्त श्रावक धर्म प्रिय—अर्थात् तेने प्रिय लागे, तेवुं वचन कहेवुं, तेज प्रमाणे स्त्रीने

आश्रयी पण होली गोली विगेरे कठोर वचन न कहेवां, पण तेनुं लक्ष्य खेंचवा आयुष्मती, बाइ भोगी भगवती श्राविका उपासिका धार्मिका धर्म प्रिया इत्यादि असावद्य वचन विचारीने बोलवुं. एज प्रमाणे अभापणीय भापाना बीजा प्रकारो बतावे छे.

से भि० नो एवं वइज्जा—नभोदेवित्ति वा गज्जदेवित्ति वा विज्जुदेवित्ति वा पवुट्ठदे० निवुट्ठदेवित्तिए वा पडउ वा वास मा वा पडउ निप्फज्जउ वा सस्सं मा वा नि० विभाउ वा रयणी मा वा विभाउ उदेउ वा सूरिए मा वा उदेउ सो वा राया जयउ वा मा जयउ, नो एयप्पगारं भासं भासिज्जा ॥ पन्नवं से भिक्खू वा २ अंतलिक्खेत्ति वा गुज्झाणुचरिएत्ति वा समुच्छिए वा निवइए वा पओ वइज्जा वुट्ठवलाहगेत्ति वा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जाइज्जासि त्तिबेमि २–१–४–१ ॥ भापाध्ययनस्य प्रथमः ॥ (सू० १३९)

वळी ते साधु असंतने योग्य आवी जे भापा छे तेने न बोले, जेमके नभोदेव, गर्जतोदेव, विजळीदेव प्रवृष्टदेव निवृष्टदेव (आमां वर्पाद वीजळी विगेरेने देव न कहेवो ते सूचव्युं छे.) तथा वर्पाद पडो अथवा न पडो, सूर्य उगो, अथवा न उगो, आ राजा जीतो अथवा न जीतो, आवी भापा पण न बोले, पण कारण पडे वरसादने अंगे बोलवुं पडे, तो संयत भापाए आ प्रमाणे बोलवुं के अंतरीक्षमांथी वरसाद पडे छे. अथवा गुह्यानुं चरित छे, संमूर्छिम छे अथवा वादळा वरसे छे, आ प्रमाणे साधु साध्वीए खुशामत विनानुं सादुं वचन बोलवुं, तेज साधुनी साधुता छे, ते सर्व अर्थोवडे समजीने समिति सहितपणे बोलवामां प्रयत्न करवो. चोथो अध्ययननो १ लो उद्देशो पूरो थयो.

बीजो उद्देशो.

पहेलो कहीने बीजो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. गया उद्देशामां वाच्य अवाच्यनुं विशेषपणुं बताव्युं, अहीं पण तेज बाकीनुं कहे छे, आ संबंधे आवेला उद्देशानुं आ प्रथम सूत्र छे,

से भिक्खू वा जहा वेगईयाइं रूवाइं पासिज्जा तहावि ताइं नो एवं वइज्जा, तंजहा—गंडी गंडीति वा कुट्ठी कुट्ठीति वा जाव मेहुमेहुणीति हत्थच्छिन्नं वा हत्थच्छिन्नेत्ति वा एवं पायछिन्नेत्ति वा नक्कछिण्णेइ वा कण्णछिन्नेइ वा उट्ठछिन्नेति वा, जेयावन्ने तहप्पगारा एयप्पगाराहि भासाहि बुइया कुप्पंति माणवा ते यावि तहप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा तहावि ताइं एवं वइज्जा—तंजहा—ओयंसी ओयंसित्ति वा तेयसि तेयंसीति वा जसंसी जसंसीइ वा वच्चसी वच्चसीइ वा अभिरूयसी २ पडिरूवंसी २ पासाइयं २ दरिसणिज्जं दरिसणीयत्ति वा, जे यावन्ने तहप्पगारा तहप्पगाराहिं भासाइ बुइया २ नो कुप्पंति माणवा तेयावि तहप्पगारा एयप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा, तंजहा—वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा, तहावि ताइं नो एवं वइज्जा, तंजहा—सुकडे इ वा सुट्ठुकडे इ वा साहुकडे इ वा कल्लाणे इ वा करणिज्जे इ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० जहा वेगईयाइं रूवाइं पासिज्जा, तंजहा—वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा तहावि ताइं एवं वइज्जा, तंजहा—आरंभकडे इ वा सावज्जकडे इ वा पयत्तकडे इ वा पासाइयं पासाइए वा दरीसणीयं दरसणीयंति वा अभिरूवं अभिरूवंति वा पडिरूवं पडिरूवंति वा एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥ (सू० १३६)

ते भिक्षु कोइ पण रुपो जुए, तो पण तेवां रुपो बोले नहि, जेमके कोइने गंडमाळनो रोग थयो होय गंडीपद (गुमडांवाळा) तथा कोढीया अथवा पूर्वे बताव्या प्रमाणे १६ रोगवाळाने ते रोगवाळो कही चीडाववो नहि, ते छेवटे मधु मेही सुधी छे. आ रोगीओ सिवाय कोइने पाछळथी अंगमां खोड आवी होय, हाथ छेदायेलो होय, तेम पग नाक कान होठ विगेरे छेदायला होय, तथा काणो होय कुंट होय, तेवाने तेवा शब्दोए बोलाववाथी तेओ कोपायमान थाय छे, माटे तेवाने तेवां वचनथी बोलाववो नहि,

तेवाने जरुर पडता केवी रीते बोलाववा ते कहे छे, ते भिक्षु कदाच गंडीपद विगेरे व्याधिवाळा माणसने जुए, अने तेने बोलाववो होय, तो तेनो कोइपण सारो गुण जोइने तेने उद्देशीने हे ओजस्वी ! हे तेजस्वी ! इत्यादि आमंत्रणे बोलाववो.

आ संबंधमा कृष्णवासुदेवनुं दृष्टात छे.

एक सडेलो कुतरो राजमार्गमा पडेलो तेनी दुर्गंधथी कृष्णना माणसो आडे रस्ते उतर्या, पण कृष्णे पोते तेज रस्ते जइ तेनी दुर्गंधीनी उपेक्षा करी फक्त तेना मोढामां सुंदर दातनी श्रेणी जोइ तेनी प्रशंसा करी, तेज प्रमाणे साधुए तेवा रोगामांथी कोइपण गुण शोधी तेने बोलाववो, एटले पराक्रमी तेजस्वी वक्ता यशस्वी सुरुप मनोहर रमणीय देखवा योग्य अथवा तेवो जे गुण होय, तेने उद्देशीने बोलाववो, के तेनाथी ते नाखुश न थाय.

तथा मुनिए कोट किल्ला घर विगेरे जोइने एम न कहेवुं के आ रुडा बनावेला छे, खुब बनाव्या छे, फायदाकारक छे, अथवा तमारे आवा करवा लायक छे, एवा प्रकारनी बीजी पण अधिकरणने अनुमोदनारी सावद्य भाषा बोलवी नहिं.

छता जरुर पडे, तो कहेवुं, के महा आरंभथी आ करेल छे, तथा बहु महेनते करेल छे, तथा प्रासाद विगेरे रमणिक देखावा

योग्य छे, सरखी बांधणीवाळा शोभीता छे, विगेरे निरवद्य भाषा बोलवी.
से भिक्खू वा २ असणं वा० उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा, तं० सुकडेत्ति वा सुहुकडे इ वा साहुकडे इ वा कल्लाणे
इ वा करणिज्जे इ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा २ असणं वा ४ उवक्खडियं पेहाय
एवं वइज्जा, तं०—आरंभकडेत्ति वा सावज्जकडेत्ति वा पयत्तकडे इ वा भद्दयं भद्देत्ति वा ऊसढं ऊसढे इ वा रसियं २
मणुन्नं २ एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥ (सू० १३७)
साधुए कोइ जग्याए रस्सोइ तैयार थएली जोइ होय तो एम न कहेवुं के पकवान्न सारां कर्यां छे, सारां तळ्यां छे, सुंदर
बनाव्यां छे, कल्याण करनारां छे, वीजाए आवां करवा योग्य छे, आवुं सावद्य वचन साधुए बोलवुं नहि.
पण जरुर पडतां तेवुं चारे प्रकारनुं अशन विगेरे जोइने कहेवुं के आरंभथी सावद्य प्रयासे बनावेलुं छे, तथा सारां होय तो
सारां ताजा होय तो ताजां रसवाळां मनोज्ञ एम निर्दोष भाषा बोलवी. फरीथी अभाषणीय बतावे छे—
से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा मिगं वा पसुं वा पक्खि वा सरीसिवं वा जलचरं वा से त्तं
परिवूढकायं पेहाए नो एवं वइज्जा—थूले इ वा पमेइले इ वा वट्टे इ वा वज्झे इ वा पाइमे इ वा, एयप्पगारं भासं साव-
ज्जं जाव नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मणुस्सं वा जाव जलयरं वा सेत्तं परिवूढकायं पेहाए एवं वइज्जा
परिवूढकाएत्ति वा उवचियकाएत्ति वा थिरसंघयणेत्ति वा चियमंससोणिएत्ति वा बहुपडिपुन्नइंदिइएत्ति वा, एयप्पगारं
भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा २ विरूवरूवाओ गाओ पेहाए नो एवं वइज्जा, तंजहा—गाओ दुज्झाओत्ति

वा दम्मेत्ति वा गोरहत्ति वा वाहिमत्ति वा रहजोग्गत्ति वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा ॥ से भि० विरूवरूवाओ गाओ पेहाए एवं वइज्जा, तंजहा-जुवंगवित्ति वा धेणुत्ति वा रसवइत्ति वा हस्से इ वा महल्ले इ वा महव्वए इ वा संवहणित्ति वा, एअप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० तहेव गंतुमुज्जाणाइं पव्वयाइं वणाणि वा रुक्खा महल्ले पेहाए नो एवं वइज्जा, तं०—पासायजोग्गाति वा तारणजोग्गाइ वा गिहजोग्गाइ वा फलिहजो० अग्गलजो० नावाजो० उदग० दोणजो० पीढचंगवेरनंगलकुलियजंतलट्ठीनाभिगंडीआसणजो० सयणजाणउवस्सयजोगाइं वा, एयप्पगारं० नो भासिज्जा ॥ से भिक्खु वा० तहेव गंतु० एवं वइज्जा तंजहा—जाइमंता इ वा दीहवट्टा इ वा महालया इ वा पाययसाला इ वा विडिमसाला इ वा पासाइया इ वा जाव पडिरूवाति वा एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥ से भि० वहुसंभूया वणफला पेहाए तहावि ते नो एवं वइज्जा, तंजहा-पक्का इ वा पायखज्जा इ वा वेलोइया इ वा टाला इ वा वेहिया इवा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू० वहुसंभूया वणफला अंबा पेहाए एवं वइज्जा, तं०—असंथडा इ वा वहुनिवट्टिमफला इ वा वहुसंभूया इ वा भूयरुवित्ति वा, एयप्पगारं भा० असा० ॥ से० वहुसभूया ओसही पेहाए तहावि ताओ न एवं वइज्जा, तंजहा-पक्का इ वा नीलीया इ वा छवीइया इ वा लाइमा इ वा भज्जिमा इ वा वहुखज्जा इ वा, एयप्पगा० नो भासिज्जा ॥ से० वहु० पेहाए तहावि एवं वइज्जा, तं०—रूढा इ वा वहुसंभूया इ वा थिरा इ वा ऊसढा इ वा गब्भिया इ वा पसूया इ वा ससारा इ वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासि० ॥ (१३८)

ते साधु के साध्वी रस्तामां माणस बळद मृग पशु पक्षी सरीसृप जलचर कोइ पण पुष्ट शरीरवाळुं देखे तो आवुं न बोलवुं, के "आ स्थुल प्रमेदुर वृत्त अथवा वध करवा योग्य अथवा वहन करवा योग्य छे, अथवा मारीने रांधवा योग्य छे, अथवा देवताने वळी आपवा योग्य छे."

पण माणसथी लइने जलचर सुधीनुं कोइ पण पशु पंखी के जंतु परिवृद्ध (जाडा) शरीरवाळुं देखीने जरुर पडतां आवी रीते बोलवुं के आ जाडा शरीरनो छे, उपचित (पुष्ट) कायवाळो छे, स्थिर संघयणवाळो छे, अथवा लोही मांसे पुष्ट छे, अथवा पांच इंद्रयो पुरी छे, आवी निर्दोष भाषा बोले.

तेज प्रमाणे जुदा जुदा रुपवाळी गायोने साधु देखे, तो तेणे आवुं न कहेवुं, के आ गायो दोहवा योग्य छे, अथवा दोहवानो वखत छे, अथवा आ गोधलो (जुवान बळद) वाहन करवा जेवो छे, अथवा रथने योग्य छे, आवी सवाद्य भाषा न बोलवी, पण जरुर पडतां जुदी जुदी गायोने जोइ आ प्रमाणे बोलवुं के आ युवान गाय छे, अथवा रसवती धेनु छे, आ नानो बळद छे, आ मोटो छे, अथवा महाव्यय (मूल्य) वाळो छे, संवहन छे, आवो निरवद्य भाषा बोले.

तेज प्रमाणे साधु उद्यनमां जतां पर्वत वन विगेरेमां मोटां झाड देखीने आवुं न बोले के, आ महेल बनाववा योग्य, तोरण योग्य छे, घर योग्य, फलिहाने योग्य, अर्गला नाव के पाणी लाववाने परनाळ बनववा योग्य अथवा द्रोण बनाववा योग्य पीढ चंगवेर हळ कुलिकयंत्रनी लाकळी (घाणी) नाभि गंडि असाण विगेरे ओजारनी वस्तुओ बनाववा योग्य छे, तथा सुवानां पाटीआं गाडी गाडां उपाश्रय बनाववा योग्य छे. अथवा तेवुं कंइ पण बीजुं सावद्य वचन न बोले.

पण जरुर पडतां तेवां वृक्षो वतावत्रां पडे, तो आ उत्तम जातिनां वृक्षो छे, जाडा थडवाळा छे, मोटां झाड विशाळ शाखावाळा
विस्तीर्ण शाखावाळा देखावा योग्य रमणीय छे, आवी निरवद्य भाषा बोले.

ते साधु मार्गमां घणां फळवाळां झाडो देखे, तो आवुं न बोले के आ पाकां फळ छे, गोटली बंधायेलां फळ छे. ते खाळामां
नाखीने कोद्रव के पराळना घासथी पकावीने खावा योग्य छे. ताथ बरोबर पाकेलां होवाथी झाड उपरथी तोडी लेवा योग्य छे,
कारणके हवे वधारे वखत उपर रही शके तेम नथी. 'टाल' ते गोटली बंधाया विनानां कोमळ फळ छे, तथा आ फळोए पेशी
संपादन करवाथी चीरवा योग्य छे, आवी फळ संबंधी सावद्य भाषा साधुए न बोलवी, पण जरुर पडतां नीचे प्रमाणे बोलवुं—आ
फळना भारथी असमर्थ झाडो छे, घणां फळवाळा छे, बहु संभूत छे, तथा भूतरुप ते कोमळ फळो छे, आवां आंबानां झाड प्रधान
होवाथी तेनो दृष्टांत आपेल छे, आवी निरवद्य भाषा साधुए बोलवी.

तथा पाकेली औषधि देखीने एम न बोलवुं, के आ पाकी छे, अथवा नीली आर्द्रा पाणीवाळी छालवाळी धाणी बनाता योग्य
रोपवा योग्य, आ रांधवा योग्य भंजन करवा योग्य बहु खावा योग्य अथवा पुंख बनाववा योग्य छे. पण जरुर पडतां आम बोले
के आ रुढा औषधि छे, आवी निरवद्य भाषा बोलवी. वळी—

से भिक्खू वा० तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा तहावि एयाइं नो एवं वइज्जा, तंजहा—सुसद्देत्ति वा दुसद्देत्ति वा, एयप्पगारं
भासं सावज्जं नो भासिज्जा ॥ से भि० तहावि ताइं एवं वइज्जा, तंजहा—सुसद्दं सुसद्दित्ति वा दुसद्दं दुसद्दित्ति वा, एयप्प-
गारं असावज्जं जाव भासिज्जा, एवं रूवाइं किण्हेत्ति वा गंधाइं सुरभिगंधित्ति वा २ रसाइं तित्ताणि वा ५ फसाइं

कक्खडाणि वा ८ ।। (सू० १३९)

कोइ जग्याए साधु शब्द सांभळे तो एम न बोले के आ सुंदर छे के खराब छे; अथवा मांगळिक छे के अमांगलिक छे, पण तेवा शब्दो बोलवानी जरुर पडे तो पछी शोभनने शोभन अने अशोभनने अशोभन कहे, ए प्रमाणे रुप (वर्ण) पांचने आश्रयी बे गंध सुरभि विगेरे तथा रस तीखा विगेरे पांच, अने कर्कश विगेरे आठ फरस आश्रयी पण विचारीने निरवद्य भाषा जरुर पडतां बोलवी.

से भिक्खू वा० वंता कोहं च माणं च मायं च लोभं च अणुवीइ निट्ठाभासी निसम्मभासी अतुरियभासी विवेगभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा ५ एवं खलु० सया जइ (सू० १४०) त्तिबेमि २-१-४-२ भाषाध्ययनं चतुर्थम् २-१-४

उपर बधां सूत्रो कहीने छेवडनो सार कहे छे के ते साधु साध्वीए क्रोध मान माया लोभने दूर करी विचारी मुद्दानी वात निश्चय करीने धैयता राखी विवेकपूर्वक भाषा समिति युक्त पोते बनीने बोले आ भिक्षुनुं सर्वस्व छे.

चोथुं अध्ययन समाप्त थयुं.

चोथु कहीने पांचमुं कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, चोथामां भाषासमिति बतावी, त्यारपछी एषणासमिति कहेवाय छे. ते वस्त्रनी अंदर रहेली (तेने आश्रयी) कहे छे ..

आ संबंधे आवेला आ अध्ययनना चार अनुयोगद्वारा उपक्रम विगेरे थाय छे, तेमां उपक्रमनी अंदर रहेल अध्ययनना अर्थाधिकारमां 'वस्त्र एषणा' बतावी छे, अने उद्देशानो अर्थाधिकार बताववा निर्युक्तिकार कहे छे.

पढमे गहणं बीए धरणं, पगयं तु दव्ववत्थेणं एमेव होइ पायं, भावे पायं तु गुणधारी ॥ ३१५ ॥

पहेला उद्देशामां वस्त्रनी लेवानी विधि बतावी छे, बीजामां राखवानी विधि छे, नामनिष्पन्न निक्षेपामा वस्त्र एषणा छे, तेमां वस्त्रनो नाम विगेरे चार प्रकारे निक्षेपो छे, नाम स्थापना सुगम छे, द्रव्य वस्त्र त्रण प्रकारनुं छे, एकेंद्रियथी बनेलुं ते रु विगेरेनुं बनावेलुं सुतराऊ कापड छे, विकलेंद्रियथी बनेलुं चीनांशुक (रेशमी) वस्त्र छे, पंचेंद्रियथी बनेलुं ते कंबळ रत्न विगेरे छे, अने भाव वस्त्र अढार हजार शीलांग (संपूर्ण ब्रह्मचर्य) छे, पण अहीं तो द्रव्य वस्त्रथी अधिकार छे, ते निर्युक्तिकारे बतावेल छे, तेज प्रमाणे वस्त्र माफक पात्रानो चार प्रकारे निक्षेपो छे, एम मानीनेज आ गाथामां निर्युक्तिकारे अति टुंकाणमा पात्रांनो निक्षेपो अडधी गाथामां बताव्यो छे, तेमा द्रव्य पात्र ते एकइंद्रिय विगेरेथी बनेलुं, अने भावपात्र तो साधु पोतेज गुणधारी होय ते छे. हवे सूत्रानुगममा अस्खलितादि गुणयुक्त सूत्र बोलवु जोइए ते आ छे—

से भि० अभिकंखिज्जा वत्थं एसित्तए, से जं पुण वत्थं जाणिज्जा, तंजहा—जंगियं वा भंगियं वा साणियं वा पोत्तगं वा खोमियं वा तूलकडं वा, तहप्पगारं वत्थं वा जे निग्गंथे तरुणे जुगवं बलवं अप्पायंके थिरसंघयणे से एगं वत्थं धारिज्जा नो बीयं जा निग्गंथी सा चत्तारिसंघाडीओ धारिज्जा, एगं दुहत्थवित्थारं दो तिहत्थवित्थाराओ एगं चउहत्थवित्थारं, तहप्पगारेहिं वत्थेहिं असंधिज्जमाणेहिं, अह पच्छा एगमेगं संसिविज्जा ॥ (सू० १४१)

ज्यारे ते साधुने वस्त्रनी जरूर पडे, त्यारे आ प्रमाणे तपास करे, आ जंगियं—उंट विगेरेना उननुं बनावेलुं छे, तथा भंगिक ते विकलेंद्रियनी लाळनुं (रेशमी) वस्त्र छे, साणय ते शण झाडनी छाल विगेरेनुं बनावेलुं छे, पोत्तग ते ताड विगेरेना पांदडा

सीवीने बनावेलुं छे, (खोमियं) ते रुनुं बनावेलुं सुतराउ कापड छे, तूलकडं 'आ लाकडाना तूल' थी बनावेलुं छे, एज प्रमाणे तेवुं वीजु पण वस्त्र जरुर पडतां राखे, जेवा साधुए जेटलां वस्त्र राखवां ते कहे छे. जे साधु- जुवान छे, बळवान् छे, निरोगी छे, दृढ शरीरवाळो छे, अने धैर्य जेनु दृढ छे, आवो साधु शरीरना रक्षण माटे एक वस्त्र धारण करे, पण बीजुं नहि, पण बीजुं वस्त्र पोते आचार्य विगेरे माटे राखे, ते पोते धारण न करे (उपयोगमा ले नहि) पण जे बाळक होय, दुर्बल, वृद्ध अल्प शक्तिवाळो, अल्प धैर्यवाळो होय, ते साधु जेम समाधि रहे, तेम बे त्रण पण धारण करे, पण जिनकल्पी तो जेवी प्रथमथी प्रतिज्ञा करे, ते प्रमाणे राखे, तेने अपवाद मार्ग नथी.

साध्वीनां वस्त्रो.

साध्वीओ चार वस्त्रो राखे. एक बे हाथ परिमाणनुं ते उपाश्रयमां ओढीनेज बेसे, बे त्रण हाथ पहोळां होय तेमानुं एक उजळुं गोचरी समये ओढे अने बीजुं बहार स्थंडिल जवुं होय त्यारे ओढे, चोथुं वस्त्र चार हाथनुं होय ते समवसरण विगेरेमा (व्याख्यान सांभळवा जतां) अखा शरीरने ढांकवाने माटे राखे, कोइ वखत आवुं वस्त्र न मळे तो पूर्वेनुं बीजा साथे सांधी ले अने ओढे.

से भि० परं अद्धजोयणमेराए वत्थपडियाए नो अभिसंधारिज्ज गमणाए ॥ (सू० १४२)

वळी ते भिक्षु वस्त्र लेवाने माटे अडधा योजन (बेगाउ) थी वधारे दूर जवानो विचार न करे.

से भि० से जं० अस्सिंपडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं जहा पिंडेसणाए भाणियव्वं ॥ एवं बहवे साहम्मिया एगं साहम्मिणिं बहवे साहम्मिणीओ बहवे समणमाहण० तहेव पुरिसंतरकडा जहा पिंडेसणाए ॥ (सू० १४३)

आ सूत्रमां बंने विभागो जीवोने दुःख देइ जे वस्त्रो बनावेल होय ते संबंधी छे. तेमां प्रथम विभागमां एक साधुने उद्देशीने

वनावेल होय, तो आधाकर्मिक होवाथी पिंडैषणामां बताव्या प्रमाणे जाणवुं, के ते न कल्पे.

बीजा विभागमां घणा साधु एक साध्वी अथवा घणी साध्वीओ आश्रयी तेमज घणा श्रमण माहण आश्रयी वनावेल होय तो तेमने वस्त्र आप्या पछी पण साधुने न कल्पे. हवे उत्तर गुण आश्रयी कहे छे.

से भि० से जं० असंजए भिक्खुपडियाए कीयं वा धोयं वा रत्तं वा घट्ठं वा मट्ठं वा संपधूमियं वा तहप्पगारं वत्थं अपुरिसंतरकडं जाव नो० अह पु० पुरिसं० जाव पडिगाहिज्जा ॥ (सू० १४४)

साधुने उद्देशीने गृहस्थे खरीदुं होय, धोयुं होय, रंग्युं होय, घस्युं होय, कोमळ बनाव्युं होय, धुपथी सुगंधीवाळुं बनाव्युं होय, ते ज्यांसुधी बीजा माणसने न आपे, त्यांसुधी न कल्पे, बीजाने आप्या पछी ते कल्पे.

से भिक्खू वा २ से जाइं पुण वत्थाइं जाणिज्जा विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं, तं—आईणगाणि वा सहिणाणि वा सहिणकल्लाणाणि वा आयाणि वा कायाणि वा खोमियाणि वा दुगुल्लाणि वा पट्टाणि वा मलयाणि वा पन्नुन्नाणि वा अंसुयाणि वा चीणंसुयाणि वा देसरागाणि वा अमिलाणि वा गज्जफलाणि वा फालियाणि वा कोयवाणि वा कंबलगाणि वा पावराणि वा अन्नयराणि वा तह० वत्थाइं महद्धणमुल्लाइं लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ॥ से भि० आइण्णपाउरणाणि वत्थाणि जाणिज्जा, तं—उद्दाणि वा पेसाणि वा पेसलाणि वा किण्हमिगाईणगाणि वा नीलमिगाईणगाणि वा गोरमि० कणगाणि वा कणगकंताणि वा कणगपट्टाणि वा कणगखइयाणि वा कणगफुसियाणि वा वग्घाणि वा विवग्घाणि वा (विगाणि वा) आभरणाणि वा आभरणविचित्ताणि वा, अन्नयराणि तह० आईणपाउरणाणि वत्थाणि लाभे संते नो० ॥ (सू० १४५)

ते साधु वळी महा धन मूल्यनां (किंमती) वस्त्र जाणे, तो ते मळतां होय तो पण ले नहि, 'आ जिन' ते उंदर विगेरेनां चामडां अथवा वाळनां बनेलां (धुंसा कहेवाय छे ते) तथा श्लक्ष्ण तेमां जुदी जुदी जातनां रंगित चित्र बनाव्यां होय, कल्याण (घणां सुंदर) वस्त्रो होय, 'आयाणि' कोइ ठंडा देशमां बकरानां वाळ घणा किंमती होय तेनां बनावेलां वस्त्र (शाल) होय, तथा कोइ देशमां इंद्र नील वर्ण (रंग) नो कपास थाय छे, तेनां बनावेलां क्षोमिक–सामान्य रुनां बनावेल (पण किंमती) होय, तथा गौंड देशमां बनेल उत्तम रुनां बनावेल होय, पट्ट सूत्र नां बनावेल पट्ट वस्त्र, मलय देशना बनावेलां सूत्रनां मलय वस्त्र पन्नुन्न ते झाळनी छालना तंतुमांथी बनावेल, अंशुक तथा चिन अंशुक विगेरे जुदा जुदा देशमां बनेलां भारे किंमतनां वस्त्रो तथा आवां बीजी जातनां पण जे भारे वस्त्रो होय ते आ लोक तथा परलोकना अपायो छे, माटे भारे किंमतनुं वस्त्र मळतुं होय तो पण आत्मार्थी साधुए लेवुं नहि.

तथा ते साधुए अजिननां बनावेलां वस्त्रो लेवां नहि, जेमके 'उद्र' ते सिंधु (सिंध) देशमां एक जातनां माछलां थाय छे, तेना सुक्ष्म चामडाना वस्त्रो बनावेल होय, 'पेस' सिंधमांज एक जातनां पशु थाय छे तेना चामडामांथी बनावेल तथा पेसल—तेनाज चामडांना पण सूक्ष्म रुवांटी बनावेल होय तथा काळां नीलां गोरां अनेक जातिनां मृगो होय छे, तेना चामडानां बनावेलां, तथा 'कनक' ते वस्त्रमां सोनाना रसथी सुंदर कर्यां होय तथा कन कांतिकनी जेवां सुंदर होय, कनक रस पट्ट कर्या होय तथा सोनानां रसथी स्तवक बनावी सुंदर बनाव्यां होय, तथा कनक स्पृष्ट विगेरे वस्त्रो पूर्वे थतां हशे, (हालमां तेना तार बनावी जोडे वणे छे, ते जरीवाळा दुपट्टा विगेरे बने छे) तथा वाघनां चामळांनां वस्त्र तथा वाघना चामळाथी विचित्र बनाव्युं होय, तथा आभरण प्रधान [दागीना माफक

तेमां मोती हीरा जड्या होय-गुंथ्या होय] तथां आभरण विचित्र गिरि विडक विगेरेथी विभूपित कर्यां होय, तथा तेवां बीजां भारे चामडाथी वनावेल भारे किंमतनां सुंदर वस्त्रो मळता होय तोपण लेवा नहि. हवे वस्त्र ग्रहणना अभिग्रहनी विशेष विधिने कहे छे.

इच्चेइयाइं आयतणाइं उवाइकम्म अह भिक्खु जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं वत्थ एसित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा, से भि० २ उद्देसि वत्थं जाइज्जा, तं०–जंगिय वा जाव तूलकडं वा, तह० वत्थ सयं वा ण जाइज्जा, परो० फासुय० पडि०, पढमां पडिमा १। अहावरा दुच्चा पडिमा–से भि० पेहाए वत्थ जाइज्जा, गाहावई वा० कम्मकरी वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा २ दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं वत्थ ?, तहप्प० वत्थं सयं वा० परो० फासुय एस० लाभे० पडि०, दुच्चा पडिमा २। अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा० से ज तं पुण० अंतरिज्जं वा उत्तरिज्जं वा तहप्पगारं वत्थं सयं० पडि०, तच्चा पडिमा ३। अहावरा चउत्था पडिमा–से० उज्झियधम्मिय वत्थं जाइज्जा जं चऽन्ने बहवे समण० वणीमगा नावकंखंति तहप्प० उज्झिय वत्थ सयं परो० फासुयं जाव प०, चउत्थापडिमा ४ इच्चेयाण चउण्हं पडिमाणं जहा पिंडेसणाए ॥ सिया णं एताए एसणाए एसमाणं परो वइज्जा—आउसतो समणा ! इज्जाहि तुमं मासेण वा दसराएण वा पंचराएण वा सुते सुततरे वा तो ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा नि० से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा ! २ नो खलु मे कप्पइ एयप्पगारं संगारं पडिसुणित्तए, अभिकंखसि मे दाउं इयाणिमेव दलयाहि, से णेवं वयंत परो वइज्जा–आउ० स० ! अणुगच्छाहि तो ते वय अन्न० वत्थं दाहामो, से पुव्वामेव आलोइज्जा–आउसोत्ति ! वा २ नो खलु मे कप्पइ संगारवयणे पडिसुणित्तए०, से सेवं वयंतं परो णेया वइज्जा—आउसोत्ति

वा भइणित्ति वा ! आहरेयं वत्थं समणस्स दाहामो, अवियाइं वयं पच्छावि अप्पणो सयट्ठाए पाणाइं ४ समारंभ समुद्दिस्स जाव चेइस्सामो, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म तहप्पगारं वत्थं अफासुअं जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ सिआ णं परो नेता वइज्जा—आउसोत्ति ! वा २ आहार एयं वत्थं सिणाणे वा ४ आघंसित्ता वा प० समणस्स णं दाहामो एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा नि० से पुव्वामेव आउ० भ० ! मा एयं तुमं वत्थं सिणाणेण वा जाव पघंसाहि वा, अभि० एमेव दलयाहि, से सेवं वयतस्स परो सिणाणेण वा पघंसित्ता दलइज्जा, तहप्प० वत्थं अफा० नो प० से ण परो नेता वइज्जा० भ० ! आहार एयं वत्थं सीओदगवियडेण वा २ उच्छोलेत्ता वा पहोलेत्ता वा समणस्स ण दाहामो०, एय० निग्घोसं तहेव नवरं मा एयं तुमं वत्थं सीओदग० उसि० उच्छोलेहि वा पहोलेहि वा, अभिकंखसि, सेस तहेव जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ से णं परो ने० आ० भ० ! आहरेयं वत्थं कंदाणि वा जाव हरियाणि वा विसोहित्ता समणस्सणं दाहामो. एय० निग्घोसं तहेव, नवरं मा एयाणि तुमं कंदाणि वा जाव विसोहेहि, नो खलु मे कप्पइ एप्पगारे वत्थे पडिग्गाहित्तए, से सेवं वयं तस्स परो जाव विसोहित्ता दलइज्जा तहप्प० वत्थं अफासुअं नो प० ॥ सिया से परो नेता वत्थं निसिरिज्जा, से पुव्वा० आ० भ० ! तुमं चेव णं संतियं वत्थं अंतोअतेणं पडिलेहिज्जिस्सामि; केवली बूया आ०, वत्थं तेण बद्धे सिया कुंडले वा गुणे वा हिरण्णे वा सुवण्णे वा मणी वा जाव रयणावली वा पाणे वा बीए वा हरिए वा, अह भिक्खू ण पु० जं पुव्वामेव वत्थं अंतोअंतेण पडिलेहिज्जा ॥ (सू० १४६)

हवे पछीना कहेवातां आयतनोने उलंघीने साधु चार अभिग्रहवाळी प्रतिमाओने धारीने ते प्रमाणे वस्त्रोने शोधवानुं जाणे.

(१) उद्दिष्ट—में पूर्वे जे वस्त्र संकल्प्युं छे, ते याचिश, (२) प्रेक्षितं-में पूर्वे जे देख्युं छे, तेज याचीश पण बीजुं नहीं. (३) अंतर परिभोग अथवा उत्तरीय परिभोगवडे शय्यातरे वस्त्रने पहेरीने वापरी नांख्या जेवुं करी दीधुं होय ते लइश. (४) जे तद्दन फेंकी देवा जेवुं वस्त्र होय तेने याचिश. आ उपर बतावेलां चार सूत्रोनो समुदाय अर्थ छे. आ चारे प्रतिमाओनी बाकीनी विधि पिंडैषणा माफक जाणवी. (स्थविरकल्पीने चारे कल्पे, जिन कल्पीने पाछळनी बेज कल्पे, पण ते बधा जिनेश्वरनी आज्ञामां होवाथी परस्पर निंदे नहि.)

(णं वाक्यनी शोभा माटे छे) हवे साधु वस्त्र शोधवा जतां कोइ गृहस्थ एम वायदो करे, के तमे मास, दस दिवस के पांच दिवस पछी आवशो, तो हुं आपीश. आवुं कहे तो साधुए ते स्वीकारवुं नहि, पण कहेवुं के आपवुं होय तो हमणाज आपो, अमे वायदानुं स्वीकारता नथी. फरीथी गृहस्थ कहे के तो थोडीवार पछी आवजो हुं आपीश, ते पण स्वीकारवुं नहि. कहेवुं के भाइ! आपवुं होय तो हमणां आपो, ते वखते गृहस्थ पोतानी बेन विगेरेने बोलावी कहे, के वस्त्र घरमां छे ते लाव, आपणे साधुने ते वस्त्र आपी दइए अने आपणा माटे प्राणी विगेरेनो आरंभ करीने पछी आपणे बनावी लइशुं. आवुं वस्त्र 'पश्चात् कर्म' ना भयवाळुं होवाथी मळतुं होय छतां पण लेवुं नहि. तेज प्रमाणे गृहस्थ कहे, के आ वस्त्र स्नान करी सुगंधी द्रव्यवडे सुंदर बनावी आपीए, ते साभळीने साधुए ना पाडवी, छतां गृहस्थ हठ करीने सुगंधीवाळुं बनावा जाय तो लेवुं नहि.

एज प्रमाणे गृहस्थ पाणीथी धोइने आपवा कहे, तो एमने एम याचवुं, पण ते हठ करे, तो ते लेवुं नहि. अथवा गृहस्थ कहे के तेमां कंद विगेरे छे, ते दूर करीने वस्त्र आपीए, ते वस्त्र मळे तो पण लेवुं नहि. वळी ते गृहस्थ निर्दोष वस्त्र आपे, तो

लेतां कहेवुं के हुं ते वस्त्रने वधे जोइ लउं, पण तेनी समक्ष एक छेडाथी बीजा छेडा सुधी जोया विना लेवुं नहि, कारण के जाया
विना लेतां केवळी प्रभु तेमां दोष बतावे छे, कारण के तेमां कांइ पण कुंडळ, दोरो, चांदी, सोनुं, मणी, रत्नावळी विगेरे आभा-
रण बांध्युं होय, अथवा सचित्त वस्तु, जंतु, बीज, भाजी होय तो दोष लागे, माटे साधुनी आ प्रतिज्ञा छे, के वस्त्र देखीने लेवुं

से भि० से जं० सअंडं० ससंताण तहप्प० वत्थं अफा० नो प० ॥ से भि० से जं अप्पंडं जाव संताणगं अनलं अथिरं
अधुवं अधारणिज्जं रोइज्जंतं न रुच्चाइ तह अफा० नो प० ॥ से भि० से जं अप्पंड जाव संताणगं अलं थिरं धुवं धारणिज्जं
रोइज्जंतं रुच्चाइ, तह० वत्थं फासु० पडि० ॥ से भि० नो नवए मे वत्थेत्तिकट्टु नो बहुदेसिएण सिणाणेण वा जाव पघं-
सिज्जा ॥ से भि० नो नवए मे वत्थेत्तिकट्टु नो बहुदे० सीओदगवियडेण वा २ जाव पहोइज्जा ॥ से भिक्खू वा २
दुब्भिगंधे मे वत्थित्तिकट्टु नो बहु० सिणाणेण तहेव बहुसीओ० उस्सि० आलावओ ॥ (सू० १४७)

ते भिक्षु लेवाना वस्त्रने नाना जंतुनां इंडावाळु समजे, अथवा करोळीयाना जाळावाळुं समजे तो मळवा छतां पण ले नहि,
कदाच इंडा विनानुं होय, पण घणुं हीन (नानुं) होय तो काम पुरतु न थाय, माटे अनल कहेवाय ते लेवुं नहि.
तथा अस्थिर (जीर्ण) होय, अथवा अध्रुव ते स्वल्पकाळनी अनुज्ञापना होय, तथा अप्रशस्त प्रदेशवाळुं होय, अथवा खंजर
विगेरे कलंकवाळुं होय तो लेवुं नहि, तेज बतावे छे.

चत्तारि देविया भागा, दो य भागा य माणुसा । आसुरा य दुवे भागा, मज्झे वत्थस्स रक्खसो ॥ १ ॥
देवीएसुत्तमो लाभो, माणुसेसु अ मज्झिमो । आसुरेसु अ गेलन्नं, मरणं जाण रक्खसे ॥ २ ॥

चार देवता संबंधी भाग छे, अने बे भाग मनुष्य संबंधी छे, बे भाग असुर संबंधी छे, वस्त्रना मध्य भागमा राक्षसना भागो छे. (१) दैविकमां उत्तम लाभ छे, मनुष्यमां मध्यम छे, आसुर भागमां मादापणुं छे, अने राक्षस भागमां मृत्यु छे, एवुं जाण-तेनी स्थापना आ प्रमाणे छे— लक्खण हीणो उवही, उवहणइ नाणदंसण चरित्तं

लक्षणथी हीन जे उपधि छे, ते ज्ञान, दर्शन अने चारित्रने हणे छे, तेथी हीन होय ते लेवुं नहि, तथा प्रशस्य मानवाळु होय, पण ते आपता दाता [देनार] नुं मन नाराज थतुं होय, तो ते साधुने कल्पे नहि.

आ प्रमाणे अनल अथिर अध्रुव अधारणीय ए चार पदोथी सोळ भागा थाय छे, तेमां प्रथमना पंदर अशुद्ध छे, पण चारे भांगे शुद्ध एवो सोळमो भांगोज काम लागे. माटे सूत्रमा अल (समर्थ) स्थिर, ध्रुव धारणीय ए चार गुणवाळुं वस्त्र मळे तो लेवु कह्युं छे.

हवे ते भिक्षु एम जाणे के मारुं वस्त्र नवुं नथी, माटे थोडा घणा पाणीथी सुगंधी द्रव्यथी थोडुं मसळीने के घणुं मसळीने सुगंधीवाळुं बनावे, अथवा मारुं वस्त्र नवुं न होवाथी थोडा पाणीथी धोइ लउं, एवु पण न करे. अर्थात् आ बंने पाठो जिनकल्पीने आश्रयी छे. के भिक्षुने कपडुं मेलना लीधे गंधातुं होय तो पण ते मेल दूर करवा सुगधी द्रव्यवडे के पाणीवडे धुवे नहि, पण स्थविरकल्पीने एटलुं विशेप छे के सुगंधीवाळुं बनाववा माटे नहि, पण लोकोनी निंद दूर करवा तथा रोगादिना कारणो दूर करवा प्रासुक पाणी विगेरेथी मेल दूर करवा यतनाथी धुवे पण खरो.

हवे धोयेला कपडाने यतनाथी सुकाववानी विधि कहे छे.

से भिक्खू वा० अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा प०, तहप्पगारं वत्थ नो अणंतरहियाए जाव पुढवीए संतणए आया-

विज्ज वा प० ॥ से भि० अभि० वत्थं आ० प० त० वत्थं थूणंसि वा गिहेलुगंसि वा उसुयालंसि वा कामजलंसि वा अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते अणिकंपे चलाचले नो आ० नो प० ॥ सेक्खू वा० अभि० आयावित्तए वा तह० वत्थं कुकियंसि वा भित्तंसि वा सिलंसि वा लेलुंसि वा अन्नयरे वा तह० अंतलि० जाव नो आयाविज्ज वा प० ॥ से भि० वत्थं आया० प० प० तह० वत्थं खंधंसि वा मं० मा० पासा० ह० अन्नयरे वा तह० अंतलि० नो आयाविज्ज वा० प० ॥ से० तमायाए एगंतमवक्कमिज्जा २ अहे झामथंडिल्लंसि वा जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिल्लंसि पडिलेहिय २ पमज्जिय २ तओ सं० वत्थं आयविज्ज वा पया०, एवं खलु० सया जइज्जासि त्तिबेमि ॥ २-१-५-१ वत्थेसणस्स पढमो उद्देसो समत्तो ॥

(सू० १४८)

ते भिक्षु अव्यवहित जग्यामा वस्त्र न सुकवे, वळी सुकववा इच्छे, तो थांभा उपर. उंवरा उपर, ऊखळी उपर तथा स्नान पीठ (नावाहना ओटला) उपर न सुकवे, तथा कुड्य भिंत, शिला, लेलु अथवा तेवा अधर स्थान उपर पडवाना भयथी सुकवे नहि, तथा स्कंध माचो प्रासाद हवेली अथवा तेवा बीजा कोइ अधर भागमां पडवाना भयथी सुकावे नहि, पण जो सुकाववानी खास जरुर हो तो, एकांतमां जइने अचित्त जग्या जोइने ओघाथी पुंजीने आतापना विगेरे करे, आज भिक्षुनी सर्व सामग्री छे. (आमा कपडां मुकववानुं स्थान अचित्त जग्या बतावी, तथा अधर लटकतां राखवानी ना पाडी, तथा जमीन पर पडतां यतना न रहे, माटे जग्या पुंजीने एकांतमां सुकववां वगारे सारुं छे.)

पहेलो उद्देशो कहीने बीजो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. गया उद्देशामां वस्त्र लेवानी विधि बतावी, अने आ उद्देशामां

पहेरवानी विधि कहे छे, आ संबंधे आवेला उद्देशानुं आ प्रथम सूत्र छे,

से भिक्खू वा० अहेसणिज्जाइं वत्थाइं जाइज्जा अहापरिग्गहियाइं वत्थाइं धारिज्जा नो धोइज्जा नो रएज्जा नो धोयर त्ताइं वत्थाइं धारिज्जा अपलिउंचमाणो गामंतरेसु० ओमचेलिए, एवं खलु वत्थधारिस्स सामग्गियं ॥ से भि० गाहावइकुलं पविसिउकामे सव्वं चीवरमायाए गाहावइकुलं निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा, एवं बहिय विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा गामणुगामं वा दूइज्जिज्जा, अह पु० तिव्वदेसियं वा वासं वासमाणं पेहाए जहा पिंडेसणाए नवरं सव्वं चीवरमायाए ॥

ते साधु साधुपणाने योग्य कपडां याचे अने जेवां लीधां होय तेवांज पहेरे, पण तेमां कंइ पण शोभा करे नहि, ते कहे छे, लीधेला वस्त्रने धुए नहि, रंगे नहि तथा बकुशपणुं धारण करीने धोइने रंगेला कपडां कोइ आपे तो पण लेइने पहेरे नहि तथा तेवां साधुने योग्य कपडा पहेरीने बीजे गाम जतां वस्त्रोने छुपाव्या विना सुखथीज विहार करे, कारणके प्राये आ असार वस्त्रनो धारण करनारो छे, आज साधुनुं संपूर्ण साधुपणुं छे, के आवा सादां कल्पनीय वस्त्र पहेरवां.

वळी ते भिक्षु गोचरी जाय तो वस्त्रो बधां साथे लेइ जाय तेज प्रमाणे स्थंडिल जाय अथवा अभ्यास करवा बहार जाय तो पण लेइने जाय, पण एटलुं ध्यान राखवुं के पिंडएषणामा कह्या मुजब वरसाद के धुमस वरसतां होय तो जिनकल्पी बहार न जाय अने स्थविरकल्पी जोइए तेटलांज वस्त्र बहार लइ जाय, (आ सूत्रो जिनकल्पी आश्रयी छे, तेम वस्त्रधारीनुं विशेषण होवाथी स्थविरकल्पीने पण लागु पडे, तो तेमां विरुद्ध नथी, पिंडेषणामां उपधिने लेइ जवानुं कह्युं. आ सूत्रमां वस्त्रोने आश्रयी कह्युं छे,)

हवे वापरवा लीधेलुं वस्त्र बगळतां शु करवुं ते कहे छे.

से एगइओ मुहुत्तगं २ पाडिहारियं वत्थं जाइज्जा जाव एगाहेण वा दु० ति० चउ० पंचाहेण वा विप्पवसिय २ उवागच्छिज्जा, नो तह वत्थं अप्पणो गिण्हिज्जा नो अन्नमन्नस्स दिज्जा, नो पामिच्चं कुज्जा, नो वत्थेण वत्थपरिणामं करिज्जा, नो परं उवसंकमित्ता एवं वइज्जा—आउ० समणा ! अभिकंखसि वत्थं धारित्तए वा परिहरित्तए वा ?, थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय २ परट्ठविज्जा, तहप्पगारं वत्थं ससंधियं वत्थं तस्स चेव निसिरिज्जा नो णं साइज्जिज्जा ॥ से एगइओ एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा नि० जे भयंतारो तहप्पगाराणि वत्थाणि ससंधियाणि मुहुत्तगं २ जाव एगाहेण वा० ५ विप्पवसिय २ उवागच्छंति, तह० वत्थाणि नो अप्पणा गिण्हंति नो अन्नमन्नस्स दलयंति तं चेव जाव नो साइज्जंति, बहुवयणेण वा भाणियव्वं, से हंता अहमवि मुहुत्तगं पाडिहारियं वत्थं जाइत्ता जाव एगाहेण वा ५ विप्पवसिय २ उवागच्छिस्सामि, अवियाइं एयं ममेव सिया, माइट्ठाणं संफासे नो एवं करिज्जा ॥ (सू० १५०)

कोइ साधु बीजा साधु पासे बे घडी वापरवा माटे वस्त्र मागेतो अने मागीने कारण प्रसंगे बीजे गाम विगेरे स्थळे गयो त्यां एकथी पांच दिवस सुधी रह्यो अने त्यां एकलो होवाथी सुवामा ते वस्त्र बगडी गयुं, पाछळथी ते वस्त्र लावीने जेनुं हतुं तेने तेवुं वस्त्र पाछुं आपे, तो तेना पूर्वना स्वामीए लेवुं नहि, लइने बीजाने पण आपवुं नहि, तेम कोइने उछीनुं पण आपवुं नहि, के तुं आ हमणां ले अने थोडा दिवस पछी बीजुं मने पाछुं आपजे. तथा ते वस्त्रनो ते समये पण बदलो न करे, तेम बीजा साधु पासे जइने आवुं बोलवुं पण नहि—के हे आयुष्यमन् ! श्रमण ! तुं आवा वस्त्रने पहेरवा के वापरवा इच्छे छे के ? पण ते वस्त्र जो कोइ

बीजो साधु कारण प्रसंगे एकलो जवा इच्छतो होय तो तेने ते वस्त्र आपवुं, कदाच ते वस्त्र जो जीर्ण थइ गयेलुं होय, तो तेना झीणा झीणा टुकडा करीने परठवी देवुं, पण फाटेला वस्त्रने तेनो पूर्वनो स्वामी पहेरे नहि, पण ते वगाळनार साधुनेज पाछुं आपी देवुं अथवा कोइ एकलो जतो होय तो तेने आपी देवुं, आ प्रमाणे घणां वस्त्र आश्रयी (बहुवचनमां पण) जाणी लेवुं.

वळी ते साधुने आवीरीते वस्त्र पाछुं मळतुं जोइ बीजो साधु तेवो लालचथी उपरनो विषय समजीने हुं पण बीजानुं वस्त्र मुहूर्त माटे याचीने पांच दिवस सुधी बहार जइ वापरी आवीने बगाडी आवुं के ते वस्त्र पछी मारुज थइ जाय ! आ कपट छे, माटे साधुए तेवुं न करवुं.

से भि० नो वण्णमंताइं वत्थाइं विवण्णाइं करिज्जा विवण्णाइं न वण्णमंताइं करिज्जा, अन्नं वा वत्थं लभिस्सामित्तिकट्टु नो अन्नमन्नस्स दिज्जा, नो पामिच्चं कुज्जा नो वत्थेण वत्थपरिणामं कुज्जा, नो परं उवसंकमित्तु एवं वदेज्जा-आउसो० ! समभिकंखसि मे वत्थं धारित्तए वा परिहरित्तए वा ?, थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय २ परिट्ठविज्जा, जहा मेयं वत्थं पावगं परो मन्नइ, परं च णं अदत्तहारी पडिपहे पेहाए तस्स वत्थस्स नियाणाय नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा, जाव अप्पुस्सुए, तओ संजियामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा० गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं जाणिज्जा इमंसि खलु विहंसि बहवे आमोसगा वत्थपडियाए संपिंडिया गच्छेज्जा, णो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छेज्जा जाव गामा० दूइज्जेज्जा ॥ से भि० दूइज्जमाणे अंतरा से आमोसगा पडियागच्छेज्जा, ते णं आमोसगा एवं वदेज्जा—आउस० ! आहारेयं वत्थं देहि णिक्खिवाहि जहा रियाए णाणत्तं वत्थपडियाए, एयं खलु० सया जइज्जासि

(मू० १५१) त्तिबेमि वत्थेसणा समत्ता ॥ २-१-५-२

ते भिक्षु रंगवाळां वस्त्र कारण विशेषथी लीधां होय, तो चोर विगेरेना भयथी रंग विनानां न बनावे, उत्सर्गथी तो एज अधिकार छे के तेवां वस्त्र लेवाज नहि अने लीधां होय तो तेने रंग उतरवा प्रयत्न न करवो, अथवा वर्ण (खराब रंगनां) होय तो सारा रंगवाळा बनाववा नहि.

अथवा आ सादा वस्त्रने बदले सारुं मेळवीश, एवी इच्छाथी बीजाने आपी देवुं नहि, तेम प्रामित्य करवुं नहि, तथा वस्त्रथी वस्त्रनु परिणाम करवु नहि, तेम बीजा पासे जइने एवुं बोलवुं नहि, के हे आयुष्यमन् ! आ मारुं वस्त्र ओढवा पहेरवाने तुं इच्छे छे ? अथवा सारुं होय तो टुकडा करीने फेंकी देवुं नहि, के जेथी मारुं वस्त्र बीजो गृहस्थ एम जाणे के ए खराब हतुं (माटे फेंकी दीधुं छे) वळी मार्गमा चोरना भयथी वस्त्रना रक्षण माटे उन्मार्गे डरीने न जाय तथा दोडवानी उत्सुकता राखवा विना इर्यासमिति पाळतो जाय अने गाम गाम विहार करे.

वळी रस्तामा जता उज्जड मेदान जाणे, ज्यां वस्त्र लुटनारा बहु चोरो वसता होय, तो तेमना डरथी पण उन्मार्गे न जाय, पण यतनाथी विहार करे, कदाच ते रस्ते जतां चोरो आवे अने वस्त्र मागे, अथवा लुंटी ले. तो शांतिथी उपदेश आपवो. न माने तो वाजुए परठवी देवु अने फरी उपदेश देतां आपे तो लेवुं. पण कोइने कहेवुं नहि, तेम चोरने पकडाववा नहि, वगेरे बधुं पूर्व माफक जाणवु

पांचमुं अध्ययन समाप्त थयुं.

पात्राएषणा नामनुं छट्ठुं अध्ययन.

पांचमुं कहीने हवे छठ्ठुं अध्ययन कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. प्रथम अध्ययनमां पिंडविधि बतावी, ते आगममां कहेल विधिए वसतिमां आवीने वापरवुं, माटे बीजामां वसतिनी विधि बतावी, ते शोधवा माटे त्रीजामां इर्यासमिति कही, पिंडैषणामां नीकळेलाए केवी भाषा वापरवी, तेथी भाषासमिति कही, अने ते पडेला विना पिंड न लेवाय माटे पांचमामां वस्त्रएषणा कही, ते पिंडने पात्र विना लेवाय नहि, माटे आ संबंधवडे पात्र एषणा अध्ययन आव्युं, एना चार अनुयोगद्वारा थाय छे, तेमां नाम निष्पन्न निक्षेपामां पात्रएषणा अध्ययन छे, एनो निक्षेपो अर्थाधिकार एना पूर्वना अध्ययनमाज टुंकाणमां बताववा माटे निर्युक्तिकारे कहेलो छे, सूत्रानुगममां अस्खलितादि गुणयुक्त सूत्र उच्चारवुं जोइए ते आ छे.

से भिक्खू वा अभिकंखिज्जा पायं एसित्तए, से जं पुण पादं जाणिज्जा, तजहा–अलाउयपायं वा दारुपायं वा मट्टियापायं वा, तहप्पगारं पायं जे निग्गंथे तरुणे जाव थिरसंघयणे से एगं पायं धारिज्जा नो विइयं ॥ से भि० पर अद्धजोयणमेराए पायपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भि० से जं अस्सिं पडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं ४ जहा पिंडेषणाए चत्तारि आलावगा, पंचमे बहवे समण० पगणिय २ तहेव ॥ से भिक्खू वा० अस्संजए भिक्खुपडियाए बहवे समणमाहणे० वत्थेसणाऽऽलावओ ॥ से भिक्खू वा० से जाइं पुण पायाइं जाणिज्जा विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं, तं०–अयपा याणि वा तउपाया० तंबपाया० सीसगपा० हिरण्णपा० सुवण्णपा० रीरिअपाया० हारपुडपा० मणिकायकंसपाया०

संखसिंगपा० दंतपा० चेलपा० सेलपा० चम्मपा० अन्नयराइं वा तह० विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं पायाइं अफासुयाइं नो० ॥ से भि० से जाइं पुण पाया० विरूव० महद्धणवंधणाइं, तं०—अयवंधणाणि वा जाव चम्मवंधणाणि वा, अन्नयराइं तहप्प० महद्धणवंधणाइं अफा० नो प० ॥ इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइ कम्म अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से भिक्खु० उद्दिसिय २ पायं जाइज्जाः तजहा—अलाउयपाय वा ३ तह० पायं सय वा ण जाइज्जा जाव पडि० पढमा पडिमा १ । अहावरा० से० पेहाए पायं जाइज्जा, तं०—गाहावइं वा कम्म-करीं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा, आउ० भ० ! दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं पादं तं०—लाउपायं वा ३, तह० पायं सयं वा पडि०, दुच्चा पडिमा २ । अहा० से भि० से जं पुण पायं जाणिज्जा सगडयं वा वेजइयंतियं वा तहप्प० पायं सयं वा जाव पडि०, तच्चा पडिमा ३ । अहावरा चउत्था पडिमा—से भि० उज्झियधम्मियं जाएज्जा जावऽन्ने वहवे समणा जाव नावकंखंति तह० जाएज्जा जाव पडि०, चउत्था पडिमा ४ । इच्चेइयाणं चउण्हं पडिमाणं अन्नयरं पडिमं जहा पिंडेस-णाए से णं एयाए एसणाए एसमाणं पासित्ता परो वइज्जा, आउ० स० ! एज्जासि तुमं मासेण वा जहा वत्थेसणाए से णं परो नेता व०—आ० भ० ! आहारेयं पायं तिल्लेण वा० घ० नव० वसाए वा अब्भगित्ता वा तहेव सीओदगाइं कंदाइं तहेव ॥ से णं परो ने०—आउ० स० ! मुहुत्तगं २ जाव अच्छाहि ताव अम्हे असणं वा उवकरेसु वा उवक्खडेसु वा, तो ते वयं आउसो० ! सपाणं सभोयणं पडिग्गहं दाहामो तुच्छए पडिग्गहे दिन्ने समणस्स नो सुट्ठु साहु भवइ, से पुव्वामेव आलोइज्जा— आउ० भइ० ! नो खलु मे कप्पइ आहाकम्मिए असणे वा ४ भुत्तए वा०, मा उवकरेहि मा

से सेवं वयंतस्स परो असणं वा ४ उवकरित्ता उवक्खडिता सपाणं उवक्खडेहि, अभिकंखसि मे दाउं एमेव दलयाहि, से सेवं वयंतस्स परो असणं वा ४ उवकरित्ता उवक्खडिता सपाणं उवक्खडेहि, अभिकंखसि मे दाउं एमेव दलयाहि ॥ सिया से परो उवणित्ता पडिग्गहगं सभोयणं पडिग्गहगं दलइज्जा तह० पडिग्गहगं अफासुय जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ सिया से परो उवणित्ता पडिग्गहगं निसिरिज्जा, से पुव्वामे० आउ० भ० ! तुमं चेव णं संतियं पडिग्गहगं अंतोअंतेणं पडिलेहिस्सामि, केवली० आयाण० अंतो पडिग्गहगंसि पाणाणि वा बीया० हरि०, अह भिक्खूणं पु० जं पुव्वामेव पडिग्गहगं अंतोअंतेणं पडि० सअंडाइं सव्वे आलावगा माणियव्वा जहा वत्थेसणाए, नाणत्तं तिल्लेण वा घय० नव० वसाए वा सिणाणादि जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगा० थंडिलंसि पडिलेहिय २ पम० २ तओ० संजः आमज्जिज्जा, एवं खलु० सया जएज्जा (सू० १५२) त्तिबेमि ॥ २-१-६-१

ते भिक्षु पात्र शोधवानी इच्छा करे, तो आ प्रमाणे प्रथम जाणे, के आ प्रमाणे पात्रा छे. तुंबडानां पात्र छे, लाकडानां पात्र छे, माटीनां पात्र छे, आमाथी कोइपण जातिनां पात्रां (मुख्यत्वे लाकडानां) होय, तो तरुण अने स्थिर संघयणवाळो बळवान साधु होय तो एक पात्र धारण करे, पण बे नहि, आ जिनकल्पी विगेरेने माटे छे, पण स्थविरकल्पी जुवान विगेरे शक्तिवान होय तोपण मात्रक सहित बीजुं पात्रुं धारण करे, तेमां संघाडामा रहेला साधुने एकमा आहार अने बीजामां पाणी लेवा काम लागे, अथवा आचार्य विगेरे माटे अशुद्ध वस्तु (मात्र विगेरे) लेवा काम लागे, पोताना रहेवाना स्थानथी जरूर पडतां बे गाउ सुधी पात्रा लेवा जाय, पण वधारे नहि हवे ते गृहस्थ एक साधु घणी साध्वी एक साधु एक साध्वी, घणा साधु एक साध्वी, घणा साधु घणी साध्वीने उद्देशीने आरंभ करीने जो पात्रां तैयार कर्यां होय ते साधु साध्वीने सदोष होवाथी न कल्पे, पण जो श्रमण, माहण,

गामना भिखारी विगेरेने उद्देशीने बनावेलां होय तो पुरुषांतर थया पछी कल्पे, आ बधुं पिंडेषणामां बताव्या प्रमाणे जाणी लेवुं,

वळी ते भिक्षु एवी जातिनां जुदाजुदा रंगनां भारे मूल्यनां पात्रा जाणे ते न ले, ते बतावे छे.

लोढानां तथा तृपु (कलाइना जेवी धातु) नां पात्रां, तांबाना पातरां, सीसानां, हिरण्य (चांदी) नां, सोनानां पातरां रीरिय हारपुट (बीजी जातिना लोढां) ना, मणिरत्ननां जडेलां के कांसानां पातरां संखसिंग हाथीदांत चेल सेल चामडानां तेवां बीजां कोइ पण जातिनां भारे मूल्यना पातरां शोभीतां होय तो ते अप्रासुक जाणीने लेवां नहि. तेज प्रमाणे पातरानां बंधन उपर बताव्या प्रमाणे भारे मूल्यनां लोढाथी ते चामडा सुधीनां होय ते न लेवां, (प्रासुक होय छतां पण भारे मूल्यनां होवाथी ममत्व थाय, तथा चोरवाना कारणे असमाधि थाय, माटे साधुने तेवां पात्र तथा पात्र बंधननी मना छे.)

आ प्रमाणे पापस्थान निवारीने चार प्रतिमाओथी पात्रां शोधे. (१) अमुक पात्रुंज तुंबानुं, लाकडानुं के माटीनुं लइश, (२) देखेलुंज पातरुं याचीश (३) सगतिक ते पोते ते पात्राने वापरयुं होय तथा वेज्जयंतियं—ते बे त्रण पात्रामां पर्यायवडे वापर्यु होय तेवुं याचे (४) कोइ पण तेने न चाहे, तेवुं पोते ले.

आ प्रमाणे चार प्रतिज्ञामांनी कोइ पण प्रतिज्ञाए साधु पातरां शोधवा जाय त्यारे गृहस्थ कहे के हे साधु ! तमे पातरां लेवा एकमास पछी आवजो, पातरां तमने आपीश त्यारे साधुए कहेवुं के तेवु मुदत करेलां पात्रां न कल्पे, त्यारे वस्त्र एषणामां बताव्या प्रमाणे ओछी मुदतनो वायदो करे, त्यारे पण तेज उत्तर आपवो, ते बे घडीनी मुदत सुधीनो पण वायदो न स्वीकारवो, त्यारे कहे, के आपणे आपणा माटे नवां बनावीशुं. तैयार तेमने आपी दो, आवुं धणी पोते पोताना घरना माणसोने—बेन दीकरीने

कहे त्यारे पण साधुए ना पाडवी.

वळी गृहस्थ पोतानी वेन विगेरेने कहे के कोरुं पातरुं न आप, पण ते पात्राने तेल घी माखण छासवडे घसीने आप, तथा पाणीथी धोइने अथवा काचु पणी के कंद विगेरे खाली करीने आप, अथवा कहे के हे साधु ! तमे बे घडी पछी फरीने आवो, तो अमे अशनपान खादिम स्वादिम तैयार करीए छीए, अथवा संस्कारवाळुं बनावीए छीए, तेथी हे आयुष्मन् ! हे साधु ! तमने भोजन पाणी सहित पातरा आपीशुं, एकला खाली पात्रां साधुने आपवाथी शोभा न वधे. आ सांभळीने साधुए कहेवुं के हे भव्यात्मन ! अमने अमारा माटे बनावेलुं के वधारे रांधेलुं भोजन पाणी खावा पीवाने काम लागतुं नथी, माटे तैयार न करो, न संस्कारवाळुं बनावो, जो पात्रां आपवानी इच्छा होय, तो एमने एमज आपो.

आवुं कहेवा छतां गृहस्थ हठ करी साधु माटे रांधीने के संस्कारी बनावीने पात्रां भरी आपवा माडे तो अप्रासुक जाणीने साधुए लेवा नहि, कदाच एमने एम पात्रां बहार लावीने मुके, तो तेने कहेवुं के हे गृहस्थ ! हुं तमारा देखतांज आ पात्रां देखी लउ के तेनी अंदर नानां जंतुओ के बीज के वनस्पति होय तो केवळी प्रभु तेमां दोष बतावे छे, माटे साधुए प्रथम जोइ लेवा, अने जंतु विगेरेथी संयुक्त होय तो ते जीवो दूर करी शकाय तेम न होय तो अप्रासुक जाणीने पात्रां लेवां नहि, पण जो तेवा जंतु विगेरे न होय तो लेवा, (ते बधुं वस्त्रएषणा माफक जाणी लेवुं) आमां विशेष एटलुं छे के तेल घी नवनीत के वसा (छाश) थी धोइने ते चीकटवाळुं पात्रांनुं धोवण कोइ अचीत्त जग्या जोइने पडिलेही प्रमार्जीने परठवे, आज साधुनी साधुता छे के जयणाथी दरेक कार्य करे.

बीजो उद्देशो.

पहेला उद्देशा साथे आनो संबंध आ छे, के गया सूत्रमां पात्रांनुं जोवुं बताव्युं, अने अहीं पण तेनुंज बाकीनुं बतावे छे, आ संबंधे आवेला उद्देशानुं आ पहेलुं सूत्र छे.

से भिक्खू वा २ गाहावइकुलं पिंड० पविट्ठे समाणे पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहगं अवहट्टु पाणे पमज्जिय रयं तओ सं० गाहावइं० पिंड० निक्ख० प० प०, केवली०, आउ० ! अंतो पडिग्गहगंसि पाणे वा बीए वा हरि० परियावज्जिज्जा, अह भिक्खूणं पु० जं पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहं अवहट्टु पाणे पमज्जिय रयं तओ सं० गाहावइ० निक्खमिज्ज वा २ ॥

ते भिक्षु गृहस्थना घरमां गोचरी लेवा जतां पहेलां बरोबर रीते पात्रां तपासे, अने गोचरी लेतां पहेलां पण तपासे, अने कीडी विगेरे प्राणी चडेलुं जोए तो तेने संभाळीने बाजुए मुके, तथा रज पूंजीने साधु गृहस्थना घरमां पेसे, अथवा नीकळे, तेथी आपणा पात्रांनीज विधि छे, कारण के अहीं पण प्रथम पात्रां बराबर तपासीने पूंजीने पिंड लेवो, तेथी ते पण पात्रां संबंधीज विचार छे, प्र०—पात्रां शामाटे पूंजीने गोचरी लेवी ? उ—केवळी प्रभु पात्रां पूंज्या विना गोचरी लेतां कर्मबंध बतावे छे, ते आ प्रमाणे छे.

पात्रामां बेइंद्रिय विगेरे जीवो चडी जाय छे, अथवा बीजो अथवा रज होय तेवां पात्रामां गोचरी लेतां कर्मनुं उपादान थाय छे, माटेज साधुओने आ प्रतिज्ञा विगेरे पूर्व बतावेल छे के, प्रथम पात्रां देखीने जीव जंतु के रज होय तो दूर करीने गृहस्थना

घरमां जवुं आववुं. वळी—

से भि० जाव समणे सिया से परो आहट्टु अंतो पडिग्गहगंसि सीओदगं परिभाइत्ता नीहट्टु दलइज्जा, तहप्प० पडिग्गहगं परहत्थंसि वा परिपायसि वा अफासुय जाव नो प०, से य आहच्च पडिग्गहिए सिया खिप्पामेव उदगंसि साहरिज्जा, से पडिग्गहमायाए पाणं परिट्ठविज्जा, ससिणिद्धाए वा भूमीए नियमिज्जा ॥ से० उदउल्लं वा ससिणिद्धं वा पडिग्गहं नो आमज्जिज्ज वा २अह पु० विगओदए मे पडिग्गहए छिन्नसिणेहे तह० पडिग्गहं तओ० सं० आमज्जिज्ज वा जाव पाया-विज्ज वा से भि० गाहा० पविसिउकामे पडिग्गहमायाए गाहा० पिंड० पविसिज्ज वा नि० एवं बहिया विहाभूमीं वा गामा० दूइज्जिज्जा, तिव्वदेसीयाए जहा विइयाए वत्थेसणाए नवरं इत्थ पडिग्गहे, एयं खलु तस्स० जं सव्वट्ठेहिं सहिए सया जएज्जासि (सू० १५४) त्तिबेमि ॥ पाएसणा सम्मत्ता ॥ २–१–६–२ ।

ज्यारे ते भिक्षु गृहस्थना घरमा गोचरी पाणी माटे गयेलो होय, ते समये पाणी याचता कदाच ते गृहस्थ भूलथी अथवा द्वेष बुद्धिथी अथवा भक्तिना कारणे अथवा विमर्ष पाणाथी घरमां रहीने बीजा पात्रामा के पोताना वासणमां थंडुं पाणी जुदुं लइने बहार काढीने वहोरावे, ते समये तेवुं काचुं पाणी पारका (गृहस्थ) ना हाथमां के वासणमां जाणे तो अ प्रासुक जाणीने न ले, पण कदाच भूलथी के ओचींतु गृहस्थे नांखी दीधुं होय तो तेज समये पाणी आपनार गृहस्थना वासणमांज पाछुं नांखी देवुं, पण कदाच ते न ले तो, कुवा विगेरेमां ज्यां ते जातीनुं पाणी होय त्यां परठववानी विधिए परठववुं, पण तेवा पाणीनो अभाव होय अथवा दूर होय तो ज्यां छाया होय के खाडो होय त्यां परठववुं अथवा जो बीजो घडो होय, तो ते घडो के पाणीनुं वासण कोइने

ज्यां बाधा न थाय त्यां ते घडो पाणी सुधांज मुकी दे, पण पाणी पाछुं आप्या पछी के खाली कर्या पछी तेने जलदी सुकाववा लूसवो नहि, पण पाणी नीतर्या पछी थोडो सुकातां तडके मुकवो के लूंछी नांखवो.

वळी गृहस्थना घरमां गोचरी पाणी लेवा जतां पोतानां बीजां पात्रां साथे लइ जा, तेज प्रमाणे परगाम विहार करतां भणवा जतां स्थंडिल जतां पोतानां पात्रां साथे लइ जवां ए बधुं वस्त्र एसणा माफक जाणवुं, पण फक्त अहीं पात्रां संबंधी जाणवुं.

विशेप ए ध्यानमां राखवुं, के वरसाद के झाकळ पडतुं होय तो पात्रां साथे न जवुं. आज साधुनी सर्व सामग्री छे के हमेशां यतनाथी वर्त्तवुं. इति पात्र एपणा.

छठुं अध्ययन समाप्त थयुं.

सातमुं अध्ययन अवग्रह प्रतिमा.

छठुं अध्ययन कहीने सातमुं कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, पिंड शय्या वस्त्र पात्र विगेरेनी एपणाओ अवग्रहने आश्रयी थाय छे, तेथी आवा संबंधे आवेला आ अध्ययनना चार अनुयोग द्वारा कहेवा जोइये, तेमां उपक्रमनी अंदर रहेल अर्थाधिकार आ छे, के साधुए आ प्रमाणे विशुद्ध अवग्रह लेवो, नामनिष्पन्न नियेपामां 'अवग्रह प्रतिमा' एवुं नाम छे, तेमां अवग्रहना नाम स्थापना निक्षेपा सुगम होवाथी छोडीने द्रव्य विगेरे चार प्रकारनो निक्षेपो निर्युक्तिकार बतावे छे.

दव्वे खित्ते काले भावेऽवि य उग्गहो चउद्धा उ । देविंद १ रायउग्गह २ गिहवइ ३ सागरिय ४ साहम्मी ॥ ३१६ ॥

द्रव्य अवग्रह क्षेत्र अवग्रह काळ अवग्रह अने भाव अवग्रह एम चार प्रकारनो अवग्रह छे.

अवग्रहनुं वर्णन.

अथवा सामान्यथी पांच प्रकारनो अवग्रह छे.

(१) देवेंद्रनो अवग्रह–ते लोकना मध्य भागमां रहेल मेरु पर्वतना रुचक प्रदेशथी दक्षिणना अर्ध भागमां रहेल जग्यानो. (२) राजा–ते चक्रवर्ती महाराजा के बादशाहनो भरत विगेरे क्षेत्र आश्रयी जे जग्या तेना वंशमां होय तेमां साधु विचरे ते. (३) गृहपति—ते गामडामां रहेनार महत्तर (पटेल) विगेरेनी पासे गामना महेल्ला विगेरेनो अवग्रह. (४) शय्यातर (घरधणी) नो तेनी खाली पडेली घंघशाळा विगेरेमां ज्यां साधु उतरे छे, ते (५) साधर्मिक ते साधुओ–जेओ मास कल्पवडे त्यां रह्या होय तेओनी पासे तेमनी मागेली जग्यामां उतरवुं ते वसति विगेरेनो अवग्रह १। जोजन छे, (बंने दिशामां २॥–२॥ गाउ जतां) चारे दिशामां जाय, आ प्रमाणे पांच प्रकारनो अवग्रह वसति विगेरे लेतां यथावसरे अनुज्ञा लेवा योग्य छे. हवे प्रथम बतावेल द्रव्यादि अवग्रह बताववा कहे छे–

दव्वुग्गहो उ तिविहो सच्चित्ताचित्तमीसओ चेव । खित्तुग्गहोऽवि तिविहो दुविहो कालुग्गहो होइ ॥ ३१७ ॥

द्रव्यनो अवग्रह त्रण प्रकारनो छे. शिष्य विगेरेनो सचित्त छे, रजोहरण विगेरेनो अचित्त अने शिष्य रजोहरण विगेरे साथे स्वीकारतां मिश्र अवग्रह छे, क्षेत्र अवग्रह पण सचित्त विगेरे त्रण प्रकारनोज छे, अथवा गाम नगर अरण्य भेदथी त्रण प्रकारनो छे,

काल अवग्रह ऋतुबद्ध (आठमास) तथा वर्षाकाळ (चारमास) नो अवग्रह एम बे भेदे छे–

हवे भाव अवग्रह बतावे छे–

इंदिय नोइंदिय अत्थवंजणे उग्गहो दसहा ॥ ३१८ ॥

मइउग्गहो य गहणुग्गहो य भावुग्गहो दुहा होइ । भाव अवग्रह बे प्रकारनो छे, मति अवग्रह अने ग्रहण अवग्रह छे, तेमां मति अवग्रह पण बे प्रकारनो छे, अर्थावग्रह अने व्यंजन अवग्रह छे, तेमां अर्थावग्रह इंद्रिय तथा नोइंद्रिय (मन) ना भेदथी छ प्रकारनो छे, अने व्यंजन अवग्रह चक्षु इंद्रिय अने मन छोडीने बाकी चार इंद्रियोनो अवग्रह छे, ते बधाए भेदवाळो दस प्रकारनो मतिभाव अवग्रह (मतिवडे पदार्थोनो जे समान्य बोध समजाय ते) छे, हवे ग्रहण अवग्रह बतावे छे–

कह पाडिहारियाऽपाडिहारिए होइ ? जइयव्वं ॥ ३१९ ॥

गहणुग्गहम्मि अपरिग्गहस्स समणस्स गहणपरिणामो । अपरिग्रहवाळो ते मुनि छे, तेने ज्यारे पिंड [गोचरी] वसति [स्थान] वस्त्र पातरां लेवानो विचार थाय, त्यारे ते ग्रहण भाव अवग्रह छे. ते वखते साधुने एवी बुद्धि होवी जोइए के केवी रीते ते वसति विगेरे मने शुद्ध मळी शके ? तथा प्रातिहारिक पाछुं अपाय ते पाट पाटला विगेरे अप्रतिहारक (पाछुं न अपाय ते गोचरी विगेरे) मने शुद्ध मळे तेमां यत्न करवो, अने प्रथम पांच प्रकारनो इंद्र विगेरेनो अवग्रह बताव्यो ते आ ग्रहण अवग्रहमां समजवो. आ प्रमाणे नाम निष्पन्न निक्षेपो थयो, हवे सूत्रानुगममां सूत्र कहे छे–

समणे भविस्सामि अणगारे अकिंचणे अपुत्ते ! अपसू परदत्तभोई पावं कम्मं नो करिस्सामित्ति समुट्ठाए सव्वं भंते !

अदिन्नादाणं पच्चक्खामि, से अणुपविसित्ता गामं वा जाव रायहाणिं वा नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा नेवऽन्नेहिं अदिन्नं गिण्हाविज्जा अदिन्नं गिण्हंतेवि अन्ने न समणुजाणिज्जा, जेहिवि सद्धिं संपव्वइए तेसिंपि जाइं छत्तगं वा जाव चम्मछेयणगं वा तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय अपडिलेहिय २ अपमज्जिय २ नो उग्गिण्हिज्जा वा परिगिण्हिज्ज वा, तेसिं पुव्वामेव उग्गहं जाइज्जा अणुन्नविय पडिलेहिय पमज्जिय तओ सं० उग्गिण्हिज्ज वा प० ॥ (सू० १५५)

श्रम सहन करे ते श्रमण [तपस्वी] छे, ते हुं आवी रीते वनुं, एम साधु विचारे ते कहे छे, 'अनगार' अग ते वृक्ष छे, तेनाथी जे वने ते अगार [घर] छे, ते जेने न होय ते अनगार अर्थात् घरनो फासो (ममत्व) जेणे छोड्यो होय, ते छे, 'अकिंचन' जेनी पासे कंइपण न होय ते अर्थात् निष्परिग्रह छे तथा 'अपुत्र' ते स्वजन वंधु रहित अर्थात् निर्मम छे एज प्रमाणे 'अपुश' ते वे पगवाळां चार पगवाळां विगेरेथी रहित छे, तथा परदत्तभोजी (गोचरी लावी खानारो) हुं बनीने पाप कर्म करीश नहि, आ प्रमाणे दीक्षा लइने पछी आवी प्रतिज्ञावाळो थाय ते बतावे छे, शिष्य गुरुने कहे छे. हे गुरु ! हुं सर्वथा अदत्तादाननुं पच्चक्खाण करुं छुं. अर्थात् दांत शोधवा [खोतरवा] माटे जोइती सळी के तणखलुं पण पारकाए नहि आपेलुं नहि लउं—

अवा विशेषणो श्रमणना लेवाथी बौध बावा विगेरेमा श्रमणपणुं वहारथी नाम मात्र होवा छतां गुणोना अभावे तेमनामां श्रमणपणुं लीधुं नथी, पण उपर बतावेल अदत्तादा न त्याग करनार जैन साधुज श्रमण छे.

एवो अकिंचण साधु गाम अथवा राजधानीमां जइने पोते अदत्त ग्रहण न करे, न बीजा पासे लेवडावे, अने बीजा ग्रहण करनारनी प्रशंसा न करे, वळी जे साधुओ साथे पोते दीक्षा लीधी होय अथवा उतरेल होय तेओनां उपकरण पण तेमनी आज्ञा

विना ले नहि ते बतावे छे,

छत्र ते माथानुं ढांकणुं वरसादमां स्थंडिल जतां माथा उपर वर्षाकल्प (कांबळो) विगेरे नांखे ते छत्रक छे, अथवा कुंकण देश विगेरेमां घणो वरसाद पडे छे, तेवा देशमां कारण प्रसंगे छत्री वापरवानी आज्ञा छे; ते छत्र लेवुं होय अथवा चर्म छेदनक विगेरे कोइ पण चीज विना पूछे ले नहि, एक वार पण न ले, अनेकवार पण ले नहि.

साथेना साधुओनी वस्तु लेवानी विधि—

प्रथम जेनी वस्तु होय तेने पूछी लेवुं, अने पछी आंखेथी जोइने अने रजोहरण विगेरेथी पुंजीने एकवार के अनेकवार ले'

से भि० आगंतारेसु वा ४ अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा, जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिट्ठए ते उग्गहं अणुन्नविज्जा—कामं खलु आउसो० ! अहालंदं अहापरिन्नायं वसामो जाव आउसो ! जाव आउसंतस्स उग्गहे जाव साहम्मिया एइतावं उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो, तेण परं विहरिस्सामो ॥ से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ साहम्मिया संभोइया समणुन्ना उवागच्छिज्जा जे तेण सयमेसित्तए असणे वा ४ तेण ते साहम्मिया ३ उवनिमंतिज्जा, नो चेव णं परवडियाए ओगिज्झिय २ उवनि० ॥ (सू० १५६)

ते मुनि मुसाफरखानामा प्रवेश करीने अने विचार करीने यतिने योग्य क्षेत्र जोइने साधुओने जोइए तेटली वसति विगेरेनो अवग्रह याचे, कोनी पासे याचवुं ते कहे छे. जे घरनो मालिक होय अथवा मालिके जेने त्यां काम करवा राख्यो होय तेमनी पासे जइने क्षेत्र अवग्रह याचे, केवी रीते ? ते बतावे छे, साधु मालिक होय अथवा तेना गुमास्ता विगेरेने उद्देशीने कहे, हे आयुष्मन् !

तमारी इच्छा प्रमाणे तमे जेटलो काळ आज्ञा आपो, जेटली जग्या वापरवा आपो, ते प्रमाणे अमे अहीं रहीए, एटले हे गृहस्थ तमे जेटली जग्या वापरवा आपशो, तेटलो समय अमे तथा अमारा साधुओ आ जग्या वापरशुं, तेथी आगळ (पछी) विहार करीशुं,

पछी मालिके ते मकानमां उतरवानी जग्या आप्या पछी साधुए शुं करवुं ते कहे छे. ते जग्याए केटलाएक परोणा साधुओ एक समाचारी आचरनारा उद्युक्त विहारी आवे, तेमने पूर्वना मोक्षाभिलाषी साधुए उतरवा देवा, तथा विहार करता पोतानी मेळे त्या तेवा उत्तम साधुओ आव्या होय तेमने अशन पान विगेरे चारे आहार लावीने तेमनी इच्छानुसार लेवा प्रार्थना करवी के आ हु आहार विगेरे लाव्यो छुं, आपनी इच्छा प्रमाणे लइने मारा उपर अनुग्रह करो. पण बीजा साधुना लावेला आहारनी परभारी निमंत्रणा पोते न करे, पण पोते जाते लावीने तेमनी इच्छानुसार आपे.

से आगंतारेसु वा ४ जाव से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ साहम्मिआ अन्नसंभोइआ समणुन्ना उवागच्छिज्जा जे तेण सयमेसित्तए पीढे वा फलए वा सिज्जा वा संथारए वा तेण ते साहम्मिए अन्नसंभोइए समणुन्ने उवनिमंतिज्जा नो चेव णं परवडियाए ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा ॥ से आगंतारेसु वा ४ जाव से किं पुण तत्थुग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ गाहावईण वा गाहा० पुत्ताणं वा सूई वा पिप्पलए वा कण्णसोहणए वा नहच्छेयणए वा तं अप्पणो एगस्स अट्ठाए पाडिहारियं जाइत्ता नो अन्नमन्नस्स दिज्ज वा अणुपइज्ज वा, सयंकरणिज्जंतिकट्टु, से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा २ पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे कट्टु भूमीए वा ठवित्ता इमं खलु २ त्ति आलोइज्जा, नो चेव णं सयं पाणिणा परपाणिंसि पच्चप्पिणिज्जा ॥ (सू० १५७)

टीकाकारे आ सूत्रनो अर्थ पूर्व माफक होवाथी विशेष लख्यो नथी. ते साधु मुसाफरखाना विगेरेमां उतरेलो होय त्यां बीजा
उत्तम साधुओ आवे. पण जो तेमनी समाचारी जुदी होय तो गोचरीनो व्हेवार न होवाथी फक्त पीठ फलक विगेरेनी निमंत्रणा
करे, वळी ते घरमांथी घरधणी पासे के तेनां पुत्र पासेथी कारण विशेषे सूइ अस्त्रो कान खोतरणी अथवा नयणी पोताना
माटे याची होय, तो एके बीजाने आंपवी नहि, तेम लेवी नहि, पण ज्यारे पोतानुं कार्य पूरुं थाय, त्यारे पोते जाते जइने पोताना
हाथमां हथेळीमां राखीने कहे के आ तमारी वस्तु सूइ विगेरे लो, पण जो ते स्त्री विगेरे होय तो जमीन उपर मुकीने कहेवुं के आ
तमारी वस्तु लो, पण साधुए गृहस्थ के स्त्रीने हाथोहाथ आपवी नहि (वखते लागी जाय)

से भि० से जं० उग्गहं जाणिज्जा अणंतरहियाए पुढवी जाव संताणए तह० उग्गहं नो गिण्हिज्जा वा २ ॥ से भि०
से ज पुण उग्गहं थूणंसि वा ४ तह० अंतलिक्खजाए दुबद्धे जाव नो उगिण्हिज्जा वा २ ॥ से भि० से जं० कुलियंसि
वा ४ जाव नो उगिण्हिज्ज वा २ ॥ से भि० खंधंसि वा ४ अन्नयरे वा तह० जाव नो उग्गहं उगिण्हिज्ज वा २ । से
भि० से जं० पुण० ससागारियं० सखुड्डपसुभत्तपाणं नो पन्नस्स निक्खमणपवेसे जाव धम्माणुओगचिंताए, सेवं नच्चा
तह० उवस्सए ससागारिए० नो उवग्गहं उगिण्हिज्जा वा २ ॥ से भि० से जं० गाहावइकुलस्स मज्झंमज्झेणं गंतु पंथे
पडिबद्धं वा नो पन्नस्स जाव सेवं न० ॥ से भि० से जं० इह खलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा अन्नमन्नं अक्कोसंति
वा तहेव तिल्लादि सिणाणादि सीओदगवियडादि निगिणाइ वा जहा सिज्जाए आलावगा, नवरं उग्गहवत्तव्वया ॥ से
भि० से जं० आइन्नसलिक्खे नो पन्नस्स० उगिण्हिज्ज वा २, एयं खलु० ॥ (मू० १६८) उग्गहपडिमाए पढमो उद्देशो

साधुए अवग्रह लेतां जोवुं के ते सचित्त जग्या न होय, तथा अथर जग्या होय त्यां न उतरे, बाळक तथा पशुओने खावा पीवानुं अपातुं होय, तेवी जग्यामां धर्म ध्यान विगेरे पंडित पुरुषने न थाय, माटे तेवुं मकान न याचवुं तेमज ते मकानमा थइने जवानो रस्तो होय, अथवा घरनां माणसो नोकर—चाकर विगेरे त्या लडतां होय तथा तेल मसळतां होय, तथा स्नान विगेरे ठंडा उना पाणीथी करतां होय, त्यां न उतरवुं. आ बधुं पूर्वे शय्याना अंगे कह्युं छे, ते प्रमाणे जाणवुं, पण अहीं विषय वसति अवग्रह संबंधी जाणवो.

इति प्रथम उद्देशः

बीजो उद्देशो.

पहेलो उद्देशो कह्यो, हवे बीजो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. गया उद्देशामां अवग्रह बताव्यो अने ... पण तेनुंज बाकी रहेलुं कहे छे. तेनुं आ सूत्र छे.

से आगंतारेसु वा ४ अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा, जे तत्थ ईसरे० ते उग्गहं अणुन्नविज्जा कामं खलु आउसो ! अहालंदं अहापरिन्नायं वसामो जाव आउसो ! जाव आउसंतस्स उग्गहे जाव साहम्मिआए ताव उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो, तेण परं वि० से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ समणाण वा माह० छत्तए वा जाव. चम्मछेदणए वा तं नो

अंतोहिंतो बाहिं नीणिज्जा बहियाओ वा नो अंतो पविसिज्जा, सुत्तं वा नो पडिबोहिज्जा, नो तेसिं किंचिवि अप्पत्तियं
पडिणीयं करिज्जा ॥ (सू० १५९)

ते साधु धर्मशाळा विगेरेमां उतरेलो होय, त्यां पूर्वे ब्राह्मण विगेरे ते गृहस्थनी रजा लइ उतर्यो होय, तेज स्थानमां बीजी जग्याना अभावे उतरवुं पडे, तो ते स्थानमां उतरेला ब्राह्मण विगेरेनुं छत्र विगेरे जे कइ उपकरण होय, ते मकानननी अंदर पडयुं होय तो बेहार लइ जवुं नहि तेम बहारथी अंदर लाववुं नहि, तेम सूतेला ब्राह्मण विगेरेने जगाडवा नहि, तेमज तेमना मनमां पण अप्रीति थाय तेम न करवुं तथा तेमनी साथे विरोधभाव पण न करवो.

से भि० अभिकंखिज्जा अंबवणं उवागच्छित्तए जे तत्थ ईसरे २ ते उग्गहं अणुजाणाविज्जा—कामं खलु जाव विहरिस्सामो, से किं पुण० एवोग्गहियंसि अह भिक्खू इच्छिज्जा अंबं भुत्तए वा से जं पुण अंबं जाणिज्जा सअंडं ससंताणं तह० अंबं अफा० नो पं० ॥ से भि० से जं० अप्पंडं अप्पसंताणगं अतिरिच्छछिन्नं अव्वोच्छिन्नं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ से भि० से जं० अप्पंडं वा जाव संताणगं तिरिच्छछिन्नं वुच्छिन्नं फा० पडि० ॥ से भि० अंबभित्तगं वा अंबपेसियं वा अंबचोयगं वा अंबसालगं वा अंबडालगं वा भुत्तए वा पायए वा, से जं० अंबभित्तगं वा ५ सअंडं अफा० नो पडि० ॥ से भिक्खू वा २ से जं० अंबं वा अंबभित्तगं वा अप्पंडं० अतिरिच्छछिन्नं २ अफा० नो प० ॥ से जं० अंबडालगं वा अप्पंडं ५ तिरिच्छच्छिन्नं वुच्छिन्नं फासुयं पडि० ॥ से भि० अभिकंखिज्जा उच्छुवणं उवागच्छित्तए, जे तत्थ ईसरे जाव उग्गहंसि० ॥ अह भिक्खू इच्छिज्जा उच्छुं भुत्तए वा पा०. से जं० उच्छुं जाणिज्जा सअंडं जाव नो

प०, अतिरिच्छछिन्नं तहेव. तिरिच्छछिन्नेऽवि तहेव ॥ से भि० अभिकंखि० अंतरुच्छुयं वा उच्छुगंडियं वा उच्छुचोयगं वा उच्छुसा० उच्छुडा० भुत्तए वा पाय०, से जं० पु० अंतरुच्छुयं वा जाव डालगं वा सअंडं नो प० ॥ से भि० से जं० अंतरुच्छुयं वा० अप्पंडं वा० जाव पडि० अतिरिच्छच्छिन्नं तहेव ॥ से भि० ल्हसणवणं उवागच्छित्तए, तहेव तिन्निवि आलावगा, नवरं ल्हसुणं ॥ से भि० ल्हसुणं वा ल्हसुणकंदं वा ल्ह० चोयगं वा ल्हसुणनालगं वा भुत्तए वा २ से जं० लसुणं वा जाव लसुणबीयं वा सअंडं जाव नो प० एवं अतिरिच्छच्छिन्नेऽवि तिरिच्छछिन्ने जाव प० ॥ (सू० १६०)

ते भिक्षु कदाचित आम्र वनमां गृहस्थ पासे अवग्रह याचे, त्यां उतरीने कारण पडे आंवा (केरी) खावाने इच्छे, तो सडेला के कीडावाळा के करोळीयाना जाळांवाळा अप्रासुक होय ते लेवा नहि. तथा आंवा ईडां विनाना अने सड्या विनाना होय, पण जो तिरछा न छेद्या होय तथा अखंडित होय, तो तेने अप्रासुक जाणीने लेवा नहि, पण जो कीडा विनाना तीरछा चीरेला अने प्रासुक (अचित्त) होय तो कारण पडे ले, तेज प्रमाणे (अंवभित्ति) अळधां फाडीयां, (अंवपेसी) आंवानां नानां फाडीयां (अंवचोयग) आम्रछाल [सालग] रस, (डालग) केरीना झीणा टुकडा होय ते अचित्त होय तो लेवा.

आ प्रमाणे इक्षु सूत्रना त्रणे आलावा लेवा तथा अंतरुच्छु पर्वना मध्य भाग लेवा, आ प्रमाणे लसणनां त्रणे सूत्र लेवां, आमां जे वातो न समजाय ते निशीथ सूत्रना सोळमा उद्देशाथी जाणवी.

हवे अवग्रहना अभिग्रह संबंधी विशेष कहे छे.

से भि० आगंतारेसु वा ४-जावोग्गहियंसि जे तत्थ गाहवईण वा गाहा० पुत्ताण वा इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म अह

भिक्खू जाणिज्जा, इमाहिं सत्तहिं पडिमाहिं उग्गहं उग्गिण्हित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से आगंतारेसु वा ४ अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा जाव विहरिस्सामो पढमा पडिमा १। अहावरा० जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ—अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूण अट्ठाए उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि, अण्णेसिं भिक्खूणं उग्गहे उग्गहिए, उवल्लिसामि, दुच्चा पडिमा २। अहावरा० जस्स णं भि० अहं च० उग्गिण्हिस्सामि अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए नो उवल्लिस्सामि, तच्चा पडिमा ३। अहावरा० जस्स णं भि० अह च० ना उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि, अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि, चउत्था पडिमा ४। अहावरा० जस्स णं अहं च खलु अप्पणो अट्ठाए उग्गहं च उ०, नो दुण्हं नो तिण्ह नो चउण्हं नो पंचण्हं पंचमा पडिमा ५। अहावरा० से भि० जस्स एव-उग्गहे उवल्लिइज्जा जे तत्थ अहासमन्नागए इक्कडे वा जाव पलाले तस्स लाभे संवसिज्जा तस्स अलाभे उक्कुडुओ वा नेसज्जिओ वा विहरिज्जा, छट्ठा पडिमा ६। अहावरा स० जे भि० अहासंथडमेव व उग्गहं जाइज्जा, तंजहा—पुढविसिलं वा कट्ठसिल वा अहासंथडमेव तस्स लाभे संते०, तस्स अलाभे उ० ने० विहरिज्जा, सत्तमा पडिमा ७। इच्चेयासिं सत्तण्हं पडिमाणं अन्नयरं जहा पिंडेसणाए ॥ (सू० १६१)

ते साधु धर्मशाळा विगेरेमां अवग्रह मागीने उतर्या पछी त्यां रहेनारा गृहस्थो विगेरेना पूर्वे बतावेला दोषो त्यजीने तथा हवे पछी जे कर्म उपादानना कारणो बतावसे ते छोडीने अवग्रह लेवाने समजे.

ते भिक्षु सात प्रतिमा [अभिग्रह विशेष] वडे अवग्रह ले, तेमां पहेली पडिमा आ छे के ते साधु धर्मशाळा विगेरेमां उतरवा पहेलां चिंतवी राखे के मारे आवो उपाश्रय मळे तोज उतरवुं, ते सिवाय नहि.

बीजा साधुने आवो अभिग्रह होय छे के हुं बीजा साधुओ माटे अवग्रह याचीश अथवा बीजाए याचेला अवग्रहमां रहीश.
प्रथमनी प्रतिमामा सामान्य छे अने आ प्रतिमा तो गच्छमां रहेला उद्युक्त विहारीने होय, तेओ साथे गोचरी करता होय
अथवा न पण करता होय-तो पण साथे उतरता होवाथी एक बीजा माटे वसति याचे छे.

त्रीजी प्रतिमावाळो साधु एमो विचार करे के हुं पोते बीजाने माटे अवग्रह याचीश, पण बीजाना याचेलामां रहीश नहि.
आ प्रतिमा आहालंदिक साधुओने माटे छे. कारण के तेओ गच्छवासी आचार्य पासे सूत्र अर्थ भणता होवाथी आचार्य माटे
मकान याचे छे.

चोथी प्रतिमामां ए अभिग्रह छे. के हुं बीजाने माटे अवग्रह याचीश नहि. पण बीजाए मागेला अवग्रहमां रहीश, आ अभिग्रह
गच्छमा रहेला अभ्युदत विहारी गच्छमां रहीने जिनकल्पी थवाने माटेज अभ्यास करता होय तेमने माटे छे.

पांचमी प्रतिमा आ प्रमाणे छे के हु पोतेना माटे अवग्रह याचीश, पण बीजा त्रण, चार, पाच माटे अवग्रह नहि याचुं, आ
जिनकल्पी थवाने माटे अभिग्रह छे.

हुं अवग्रह याचीश पण त्यांज उत्कट विगेरे संथारो लइश; नहि तो उत्कुटुक अथवा बेठेलो के उभेलो आखी रात पुरी करीश.
आ छट्ठी प्रतिमा जिनकल्पी विगेरेने छे.

सातमी प्रतिमा उपर प्रमाणे छे के हुं उपर बतावेल संथारो करवा शिलादिक विगेरे तैयार हशे तेज लइश. आमां विशेष
एटलुं छे के तैयार होय तेज ले, नहि तो बेठे बेठे के उभे उभे रात्री पुरी करे. आ पण जिनकल्पी विगेरेनी छे.

आ साते प्रतिमा वहेनारा साधुओ जिनकल्पी विगेरे जिनेश्वरनी आज्ञामां होवांथी यथाशक्ति पाळता होवाथी वधारे पाळनारो
होय ते पोताने उंचो न माने तेम बीजानी निंदा न करे. ए बधुं पिंडएषणा माफक जाणवुं.
सुयं मे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायं–इह खलु थेरेहिं भगवंतेहिं पंचविहेउग्गहे पन्नत्ते, तं०–देविंदउग्गहे १ रायउग्गहे
२ गाहावइउग्गहे ३ सागारियउग्गहे ४ साहम्मियउग्ग० ५ एवं खलु तस्सा भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं
॥ २-१-७-२ ॥ (सू० १६२) उग्गहपडिमा सम्मत्ता ॥ अध्ययनं समाप्तं सप्तमम् ॥
सुधर्मास्वामी जंबूस्वामीने कहे छे के भगवान महावीरे आ उद्देशामां बतावेलो देवेंद्र विगेरेनो अवग्रह सारी रीते समजीने
साधुए पाळवो. (ए साधुनी साधुता छे) अवग्रह प्रतिमा नामनुं सातमुं अध्ययन समाप्त थयुं तथा आचारांगनी पहेली चूला समाप्त थइ.

सप्तसप्तिकाख्या द्वितीया चूला ।

पहेली चूलिकानां सात अध्ययन कह्यां हवे बीजी चूलिका कहे छे तेनो पहेली साथे आ प्रमाणे संबंध छे.
गइ चूलामां वसतिनो अवग्रह बताव्यो, ते स्थानमां रहीने केवा स्थानमां कार्योत्सर्ग तथा स्वाध्याय उच्चार पेसाब विगेरे
करवो ते अहींआ बतावे छे. आ चूलामां सात अध्ययन छे एवुं निर्युक्तिकार बतावे छे.

सत्तिक्कगाणि इक्कसरगाणि पुव्व भणियं तहिं ठाणं । उद्धट्ठाणे पगयं निसीहियाए तहिं छक्कं ॥ ३२० ॥

सात अध्ययनोमां बीजा उद्देशा नथी, माटे एक सरवाळा छे. तेमां पहेलुं अध्ययन स्थान नामनुं छे. तेनी व्याख्या अहीं करे
छे. आ संबंधे आवेला आ अध्ययनना चार अनुयोगद्वार थाय छे, [ए पूर्वे बतावेल छे] उपक्रममां अध्ययननो अर्थाधिकार आ छे,

के साधुए केवा स्थानमां आश्रय लेवो, नाम निष्पन्न निक्षेपामां स्थान ए नाम छे. एना नाम विगेरे चार निक्षेपा थाय छे, तेमां अहीं द्रव्यने आश्रयी उर्द्धस्थानवडे अधिकार छे. ते निर्युक्तिकार कहे छे. उर्द्धस्थानमां प्रस्ताव छे. वीजुं अध्ययन निशीथिका छे. तेनो छ प्रकारे निक्षेप छे, ते तेना स्थानमां कहीशुं. हवे सूत्र कहे छे.

से भिक्खू वा० अभिकंखेज्जा ठाणं ठाइत्तए, से अणुपविसिज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा, से जं पुण ठाणं जाणिज्जा सअंडं जाव मक्कडासंताणयं तं तह० ठाणं अफासुयं अणेसं० लाभे संते नो प०, एवं सिज्जागमेण नेयव्वं जाव उदयपसूयाइंति ॥ इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म २ अह भिक्खू इच्छिज्जा चउहिं पडिमाहिं ठाणं ठाइत्तए, तत्थिमा पढमा पडिमा—अचित्त खलु उवसज्जिज्जा अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माइ सवियारं ठाणं ठाइस्सामि पढमा पडिमा। अहावरा दुचा पडिमा— अचित्तं खलु उवसिज्जजेज्जा अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माइ नो सवियार ठाण ठाइस्सामि दुचा पडिमा। अहावरा तचा पडिमा—अचित्तं खलु उवस्सज्जेज्जा अवलंबिज्जा नो काएण विपरिकम्माई नो सवियारं ठाणं ठाइस्सामित्ति तचा पडिमा। अहावरा चउत्था पडिमा—अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा नो अवलंबिज्जा काएण नो परक्कमाई नो सवियारं ठाण ठाइस्सामित्ति वोसट्टकाए वोसट्टकेसमंसुलोमनहे संनिरुद्धं वा ठाणं ठाइस्सामित्ति चउत्था पडिमा, इच्चेयासिं चउण्हं पडिमाण जाव पग्गहियतरायं विहरिज्जा, नो किंचिवी वइज्जा, एयं खलु तस्स० जाव जइज्जासि त्तिवेमि (सू० १६३) ॥ ठाणासत्तिक्कयं सम्मंत्तं ॥ २-२-८ ॥

पूर्वे बतावेलो साधु जो स्थानमां रहेवाने इच्छे, तो गाम विगेरेमा प्रवेश करे. त्या इंडावाळुं तथा करोळीयाना जाळावाळुं

तेज प्रमाणे बीजां सूत्रो पण शय्या माफक समजी लेवां, ते ज्यां सुधी मकान जो अप्रासुक मळे, तो मळतुं होय तो पण न ले, हवे प्रतिमाना उद्देशने आश्रयी कहे छे, एटले पूर्वे बतावेला दोषोवाळा तथा पाणी तथा कंदथी व्याप्त होय तो पण ते लेवां नहि, छोडीने चार प्रतिमाओ वडे साधु रहेवा इच्छे, ते कारणभूत अभिग्रह विशेष चार हवे पछी कहेवाता दोषोवाळां पण स्थानो प्रतिमाओ छे तेनुं स्वरूप अनुक्रमे बतावे छे.

(१) कोइ साधुने आवोज अभिग्रह होय के हुं अचित्त उपाश्रयनुं स्थान याचीश, तेज प्रमाणे कोइ अचित्त भींत विगेरेने कायावडे टेको लइश, वळी परिस्पद करीश, एटले हाथपग विगेरेथी आकुंचन विगेरे करीश, [लांबा पहोळा करीश,]

(२) बीजी प्रतिमामां विशेष आ छे, के आकुंचन प्रसारण तथा भींतनो टेको विगेरे लइश, पण पाद विहरण (पगेथी चालवानुं) मकानमां पण नहि करु.

(३) त्रीजीमां आकुचन प्रसारण करे, पण पाद विहरण के टेको लेवानुं न करे.

(४) लांबा पहोळा हाथ विगेरे न करे, तेम न चाले, न 'टेको' ले, पण ते कायानो मोह सर्वथा मुकनारो थाय, तथा वाळ दाढी मूछ लोम नख विगेरे पण न हलावे. आवी रीते संपूर्ण कायोत्सर्ग करनारो मेरु पर्वत माफक निष्पकंप रहे, ने वखते जो कोइ आवीने तेना केश विगेरे खेंचे, तो पण स्थानथी चलायमान थाय नहि; आ चारमांनी कोइ पण प्रतिमा धारण करेलो बीजी प्रतिमा धारेलाने हलको न माने, तेम पोते अहंकारी न बने तेम एवुं वचन पण न बोले, के हुं श्रेष्ठ छुं, बीजो उतरतो छे.

आ प्रमाणे प्रथम अध्ययन समाप्त थयु.

निषीथिका—'बीजुं अध्ययन'

पहेलुं अध्ययन कहीने बीजुं कहे छे, तेनो संबंध आ छे के गया अध्ययनमां स्थान बताव्युं, ते केवुं होय तो भणवाने योग्य थाय, अने ते स्वाध्याय भूमिमा शुं करवुं, शुं न करवुं, ते अहीं कहेशे. आ संबंधे आ अध्ययन आव्युं छे. एना चार अनुयोगद्वार थाय छे, तेनु नाम निष्पन्ननिक्षेपामा "निषीथिका" एवु नाम छे, आ निषीथिकानो नाम स्थापना द्रव्य क्षेत्र काळ भाव छ प्रकारे निक्षेपो छे, नाम स्थापना पूर्व माफक छे, द्रव्य निषीथनो आगमथी ज्ञशरीर भव्यशरीर छोडीने जे द्रव्य प्रच्छन्न (छानुं) होय ते छे, [टीकाना संशोधके टीपणामा लख्युं छे के निशीथ निषीथ बंनेनुं प्राकृतमां एक 'निसीह' शब्द बडे बोलतुं होवाथी एज प्रमाणे निक्षेपानु वर्णन छे, तेज प्रमाणे निषीथिका निशीथिका बंने नामनुं एकपणु छे. क्षेत्र निषीथ ते 'ब्रह्मलोक' नामना देवलोकमा रिष्ट विमाननी पासे 'कृष्ण राजाओ' जे क्षेत्रमां छे, ते तथा जे क्षेत्रमां निषीथनुं वर्णन चाले ते—काळनिषीथ ते कृष्ण [काळी अंधारी] रात्रिओ अथवा जे काळे निषीथनुं वर्णन चाले,

भावनिषीथ 'नो आगमथी' आ कहेवातु सूत्रनुं अध्ययनज छे, कारण के ते आगमनो एक देश छे, नाम निष्पन्न निक्षेपो पुरो थयो, हवे सूत्रानुगममा सूत्र कहे छे,

से भिक्खू वा २ अभिकं० निसीहियं फासुयं गमणाए, से पुण निसीहियं जाणिज्जा—सअंडं तह० अफा० नो चेइस्सामि ॥ से भिक्खू० अभिकंखेज्जा निसीहियं गमणाए, से पुण नि० अप्पपाणं अप्पबीयं जाव संताणयं तह० निसीहियं फासुयं चेइस्सामि, एवं सिज्जागमेणं नेयव्वं जाव उदयप्पसूयाइं ॥ जे तत्थ दुवग्गा तिवग्गा चउवग्गा पंचवग्गा वा अभिसंधा-

प्रत्याख्यान परिज्ञावडे तुं परिहर अर्थात् सद्असद् ना विवेकने जाणनार हे पंडित मुनि ! तुं महाव्रतरूपनाववडे संसार-सागरने तरी जा, आ प्रमाणे जाणीने वर्ते छे तेज अलंकृत मोक्षमां जनार छे. ॥ १० ॥

जहा हि बद्धं इह माणवेहिं, जहा य तेसिं तु विमुक्ख आहिए । अहा तहा बन्धविमुक्ख जे विऊ, से हु मुणी अंतकडेत्ति वुच्चइ

मिथ्यात्व विगेरे जे प्रकारे प्रकृति स्थिति विगेरेथी आत्मा साथे जडपुद्गळने कर्मरूपे एकमेक करी बांध्या छे, तेने आ संसारमां मनुष्यो सम्यग्दर्शन ज्ञान, चारित्र वडे तोडे छे, तेज मोक्ष कह्यो छे, आ प्रमाणे बंध अने मोक्षनुं बरोबर स्वरूप जाणीने ते प्रमाणे वर्त्तनार कर्मनो अंतकृत मुनि कहेवाय छे. ॥ ११ ॥

इमंमि लोए परए य दोसुवि, न विज्जई बंधण जस्स किंचिवि । से हु निरालंबणमप्पइट्ठिए, कलंकलीभावपहं विमुच्चइ ।१२।

त्तिबेमि ॥ विमुत्ती सम्मत्ता ॥ २-४ ॥ आचारांगसूत्रं समाप्तं ॥ ग्रन्थाग्रं २५५४ ॥

आ लोक अने परलोकमां जेने जरापण बन्धन नथी, ते निरालंबन अर्थात् आ लोक परलोकनी आशंसा रहित क्यांय पण न बंधायेलो अशरीरी [सिद्ध] छे, तेज संसारमां गर्भादि रूप कलंक भावथी मुकाय छे. अर्थात् केवळीने के सिद्धोने फरी जन्म नथी—आ प्रमाणे प्रभु पासे जाणीने हुं कहुं छु. हवे नयो कहे छे—

पूर्वे ज्ञान क्रियाना एकांत नयने अनुचित ठरावी सर्व नय संमत जैन शासन छे एम बताव्युं छे त्यांथी जाणवुं.

आचारटीकाकरणे यदाप्तं, पुण्यं मया मोक्षगमैकहेतुः । तेनापनीयाशुभराशिमुच्चैराचारमार्गप्रवणोऽस्तु लोकः ॥ १ ॥

आचारांग सूत्रना अंतमां नीचली त्रण गाथाओ छे.

तहा विमुक्कस्स परिन्नचारिणो. धिईमओ दुक्खक्खमस्स भिक्खुणो । विसुज्झई जंसि मलं पुरेकडं, समीरियं रुप्पमलं व जोइणा ॥८॥

उपर कहेला बोध प्रमाणे मूल उत्तर गुण धारीने पाळवाथी विमुक्त थयेल तथा मळेला ज्ञानथी ज्ञपरिज्ञावडे सद्‌असद्‌नो विवेक समजीने चालनारो एटले प्रथम ज्ञानथी विचारीने पछी क्रिया करे छे, तथा सयममां धैर्य राखे, अशाता वेदनीय उदयमां आवतां दुःख आवे तो समताथी सहे, न खेद करे, तेमज तेनी शांति माटे वैद्य औषधनी पण घणी झखना न करे, आवा भिक्षुना पूर्वे करेलां कर्मो जेम रुपानो मेल अग्निथी दूर थाय छे, तेम तपश्चर्या विगेरेथी दूर थाय छे.

—: सापनी चामडीनुं दृष्टांत :—

से हु परिन्नासमयंमि वट्टई, निरासंसे उवरय मेहुणा चरे । भुयंगमे जुन्नतयं जहा चए, विमुच्चई से दुहसिज्ज माहणे ॥९॥

उपर कहेला मूळ उत्तर गुण धारक साधु पिंडएषणा अध्ययनमां बतावेला अर्थ प्रमाणे परिज्ञा समये वर्ते छे, बोले तेवुं पाळे छे, तथा आ लोक परलोकनी आशंसा (आकांक्षा) रहित तथा मैथुनथी दूर. एटले पांचे महाव्रत पाळनारो होय तेने जेम साप जुनी कांचळीने त्यागीने निर्मळ थाय. तेम पोते दुःख शय्या ते नरक विगेरेना भ्रमणथी मुकाय छे.

—: समुद्रनुं दृष्टांत. :—

जमाहु ओहं सलिलं अपारयं, महासमुद्दं व भुयाहि दुत्तरं । अहे य णं परिजाणाहि पंडिए, से हु मुणी अंतकडेत्ति वुच्चई

तीर्थंकर अथवा गणधरो भुजाथी मोटो समुद्र तरवो दुर्लभ छे, ए दृष्टांते उपदेश आपे छे के जेम समुद्र पाणीथी भरेलो छे, तेम आश्रव द्वारो छे, मिथ्यात्व विगेरे पार विनानुं पाणी छे, तेथी संसार सागर तरवो दुष्कर छे पण ज्ञपरिज्ञा वडे जाणीने

विद्वान ते काळने जाणनारो, नमेलो (विनयवान) प्रधीन एवां क्षांति-विगेरे धर्म पदोने जाणीने तृष्णाने दूर करेल. धर्मध्यान ध्यावता अने वशी धर्म क्रियामा उपयोग राखतां तेनो तप तथा कीर्ति वधे छे.

दिसोदिसंऽणंतजिणेण ताइणा, महव्वया खेमपया पवेइया । महागुरु निस्सयरा उईरिया, तमेव तेउत्तिदिसं पगासगा ॥६॥

भावदिशा तु एकेंद्रियादि सर्व जीवोने विषे क्षेमपद ते रक्षणस्थान रुप व्रतोने अनंत ज्ञानी जीनेश्वरे बताव्या छे, ते सामान्य माणसथी न पळाय माटे महागुरु छे, अने ते व्रतो पाळवाथी पूर्वना चीकणां कर्मोने पण दूर करे छे, तथा अज्ञान अंधकार दूर करवाथी त्रिदिशामा प्रकाश पडे छे, ते जेम अग्नि उपर नीचे अने तीरछो प्रकाश करे छे, एम आ महाव्रतो पण कर्म अंधकारने दूर करवाथी प्रकाशक छे.

मूळ गुणोनी स्तुति करी उत्तर गुणो वर्णवे छे,

सिएहिं भिक्खुअसिए परिव्वए, असज्जमित्थीसु चइज्ज पूयण । अणिस्सिओ लोगमिणं तहा परं, न मिज्जइ कामगुणेहिं पंडिए ॥७॥

सिता ते आठ कर्म करीने अथवा राग द्वेष विगेरेना कारणरूप गृहपाशथी बंधायेला गृहस्थो अथवा अन्य दर्शनीओ छे, तेमना पाशामा साधु पोते रागद्वेषथी न फसाय, अने पोताना संयम अनुष्ठानमा रक्त रहे; तथा स्त्रीओ साथे प्रसंग न राखता पूजन तजे, अर्थात् सत्कार मान पाननो अभिलाषी न थाय, तथा आलोक तथा परलोकमा सुख छे एम मानीने विषय सुख विगेरनो पण अभिलाषी न थाय, आ प्रमाणे मनोज्ञ शब्दो विगेरेथी पण लोभाय नहि. तेज पंडित छे. एटले परिणामे कडवा फळ विषय अभिलाषमा छे एम जाणनारोज दीर्घदर्शी मुनि छे.

अनंता जीवोनी यातना करवाथी अनंत संगत बनेलो एवा उत्तम साधुने जिनेश्वरना वचनमां प्रवीण शुद्ध गोचरीने लेतो जाणीने तेवा उत्तम गुणोथी रहित माणसो पापथी हणायेल आत्मावाळाबनीने कडवां वचनोवडे पीडे छे. तथा तेओ माटीना ढेफां विगेरेथी जेम लडाइमां गयेला हाथीने तीरो मारे तेम ते उत्तम साधुने पीडे छे.

तहप्पगारेहिं जणेहिं हीलिए,ससद्दफासा फरुसा उईरिया । तितिक्खए नाणि अदुट्ठचेयसा, गिरिव्व वाएण न संपवेयए ॥ ३ ॥

पूर्वे कहेला अनार्य जेवा पुरुषोए पीडेलो एटले कडवा कठोर वचनोए आक्रोश करीने अति दंड ताप विगेरेथी दुःखी करीने हीलना करी होय, तो पण मुनि तेने समता भावे सहे, कारण के ज्ञानी साधु समजे छे के में पूर्वे करेला अशुभ कर्मो कर्म रूपे उदयमां आव्या छे, एम मानीने चित्तमां कुविकल्प न करतां पर्वत माफक धैर्य राखीने तेनाथी कंपे नहि, अर्थात् वायुथी पहाड न कंपे, तेम पोते दुःख देनारथी कजीओ न करे, तेम चारित्र मुकी न दे,

कथानुं दृष्टांत.

उवेहमाणे कुसलेहिं संवसे, अकंतदुक्खी तस थावरा दुही । अलूसए सव्वसहे महामुणी, तहा हि से सुस्समणे समाहिए ॥ ४ ॥

परिसह उपसर्गोने सहतो अथवा इष्ट अने अनिष्ट विषयोनी उपेक्षा करतो माध्यस्थभाव धारीने गीतार्थ साधुओ साथे वसे, ते अशाता वेदनीय दुःखथी पीडाता त्रस थावर जीवोने पोते न पीडतो पृथ्वी माफक सर्व सहेनार तथा बरोबर रीते जगत्ना स्वभावने जाणनार महामुनि बनीने पोते विचरे, तेथी तेने सुश्रमणनी उपमा आपी छे,

विऊ नए धम्मपयं अणुत्तरं, विणीयतण्हस्स मुणिस्स झायओ । समाहियस्सऽग्गिसिहा व तेयसा, तवो य पन्ना य जसो य वड्ढइ ॥५॥

प्रमाणे जाणवा, तेथी अहीं टुंकाणमा निर्युक्तिकार कहे छे.

नो चेव होइ मुक्खो, सा उ विमुत्ति पगयं तु भावेणं । देसविमुक्का साहू, सव्वविमुक्का भवे सिद्धा ॥ ३ ४३ ॥

जे मोक्ष तेज विमुक्ति छे, एना निक्षेपा मोक्ष माफक जाणवा, अहीं अधिकार भाव विमुक्तिनो छे, भाव विमुक्ति देश अने सर्व एम बे भेदे छे, देशथी सामान्य साधुथी माडीने भवस्थ (शरीरधारी) केवली सुधी जाणवा, सर्व विमुक्ति तो आठ कर्मना क्षय थवाथी सिद्धो जाणवा, सूत्रानुगममां सूत्र उच्चारवुं, ते कहे छे—

अनित्य अधिकार.

अणिच्चमावासमुविंति जंतुणो, पलोयए सुच्चमिण अणुत्तरं । विउसिरे विन्नु अगारबंधणं, अभीरु आरंभपरिग्गहं चए ॥१॥

जेमा जीव रहे ते आवास छे, एटले मनुष्य विगेरे भवमां मळेलुं शरीर छे. तेने प्राणीओ वारंवार मेळवे छे, के जे चार गतिमां जीव ज्या ज्या उत्पन्न थाय छे, त्या अनित्य भाव पामे छे, (अर्थात् गतिमां एके निश्चळ स्थान नथी) आ प्रमाणे जिनेश्वरनुं वचन समजीने विद्वान पुरुष पुत्र स्त्री धन धान्य विगेरेवाळुं घरनुं बंधन छोडे, तथा साते प्रकारना भव छोडीने परिसह उपसर्गथी न डरतो सावद्यकृत्य तथा बाह्य अभ्यंतर परिग्रह छोडे

पर्वत अधिकार.

तहागयं भिक्खुमणंतसंजयं. अणेलिसं विन्नु चरंतमेसणं । तुदंति वायाहि अभिद्दवं नरा, सरेहिं संगामगयं व कुंजरं ॥ २ ॥

प्रथम श्लोकमां बतावेल अनित्य भावना भावेलो, घर बंधन छोडेलो, आरंभ परिग्रह रहित अनंत काय विगेरे एकेंद्रियादि

चोथी भावना ए के जीभथी जीवे भला भूंडा रस चाखतां तेमां आसक्त के विवेकभ्रष्ट न थवुं; केमके केवळी कहे छे के तेम थतां शांतिभंग थवाथी धर्मभ्रष्ट थवाय छे.

पांचमी भावना ए के भला भूंडा स्पर्श अनुभवता तेमां आसक्त के विवेकभ्रष्ट न थवुं; केमके केवळी कहे छे के तेम थता शांति भंग थवाथी धर्मभ्रष्ट थवाय छे.

ए रीते महाव्रत रुडी रीते कायाथी स्पर्शित, पालित पार पहोंचाडेल, कीर्त्तित, अवस्थित अने आज्ञाथी आराधित पण थाय ए पांचमुं महाव्रत. ए महाव्रतोनी पचीश भावनावडे संपन्न अणगार (सूत्र, कल्प तथा मार्गने यथार्थ-पणे रुडी रीते कायाथी स्पर्शी, पाळी, पार पहोंचाडी, कीर्त्तित करी आज्ञानो आराधक पण थाय छे.

विमुक्ति अध्ययन.

भावना नामनुं त्रीजुं कहीने विमुक्ति नामनुं चोथुं अध्ययन कहे छे; तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, त्रीजामां महाव्रतनी भावनाओ बतावी छे, तेम अहीं पण अनित्य भावना कहे छे, आ संबंधे आवेला अध्ययनना चार अनुयोगद्वारो थाय छे, तेमां उपक्रममां रहेल अर्थाधिकार बताववा निर्युक्तिकार कहे छे.

अणिच्चे पव्वए रुप्पे भुयगस्स तया (या) महासमुद्दे य । एए खलु अहिगारा अज्झयणंमी विमुत्तिए ॥ ३४२ ॥

आ अध्ययनमां अनित्यत्व, पर्वत, भुजंगपणु अने समुद्रनो एम पांच अधिकार छे, ते यथायोग्य सूत्रमांज कहीशुं.

नामनिष्पन्न नि. मां विमुक्ति नाम छे; एना नामादि निक्षेपा उत्तराध्ययनसूत्रना विमुक्ति (विमोक्ष) अध्ययनमां बताव्या

चोथी भावना ए के निर्ग्रन्थे अधिक खानपान न वापरवुं तथा झरता रसवाळुं खानपान न वापरवुं; केमके केवळी कहे छे के अधिक तथा झरता रसवाळु खानपान भोगवतां शांति भंग थवाथी धर्मभ्रष्ट थवाय माटे अधिक आहार के विशेष घी दूधवाळो आहार निर्ग्रन्थे न करवो ए चोथी भावना.

पाचमी भावना ए के निर्ग्रंथे स्त्री, पशु, तथा नपुंसकथी घेरायेल शय्या तथा आसन न सेववा; केमके केवळी कहे छे के तेवां शय्या–आसन सेवता शांतिभंग थवाथी निर्ग्रंथ धर्म भ्रष्ट थाय माटे निर्ग्रंथे स्त्री, पशु पंडकथी घेरायेल शय्या आसन न सेववा. ए पांचमी भावना. ए रीते महाव्रत रुडीरीते कायाए करी स्पर्शित तथा यावत् आराधित थाय छे ए चोथुं महाव्रत.

पाचमुं महाव्रत—"सर्व परिग्रह तजुं छुं. एटले के थोडुं के घणुं, नानुं के मोटुं, सचित के अचित, हुं पोते लउं नहि बीजाने लेवरावुं नहि, अने लेताने अनुमत थाउं नहीं यावत् तेवा स्वभावने वोसरावुं छुं.

तेनी आ पाच भावनाओ छे—त्यां पेली भावना ए के कानथी जीवे भला भूंडा शब्द सांभळतां तेमां आसक्त, रक्त, गृद्ध, मोहित, तल्लीन के विवेकभ्रष्ट न थवुं. केमके केवळी कहे छे के तेम थतां शांति भंग थवाथी शांति तथा केवलिभाषित धर्मथी भ्रष्ट थवाय छे.

बीजी भावना ए के चक्षुथी जीवे भला भूंडा रूप देखतां तेमां आसक्त के यावत् विवेकभ्रष्ट न थवुं. केमके केवळी कहे छे के तेम थतां शांति भंग थवाथी यावत् धर्म भ्रष्ट थवाय छे.

त्रीजी भावना ए के नाकथी जीवे भला भूंडा गंध सूंघतां तेमां आसक्त के यावत् विवेकभ्रष्ट न थवुं. केमके केवळी कहे छे के तेम थतां शांतिभंग थवाथी यावत् धर्म भ्रष्ट थवाय छे.

पुरुष अदत्त लेनार थइ जाय माटे वारंवार हद बाधनार थवुं ए चोथी भावना.

पांचमी भावना ए के विचारीने पोताना साधर्मिक पासेथी पण परिमित अवग्रह मागवो; केमके केवळी कहे छे के तेम न करनार निर्ग्रंथ अदत्त लेनार थइ जाय. माटे साधार्मिक पासेथी पण विचारीने 'परिमित अवग्रह मागवो. नहि के वगर विचारे अपरिमित. ए पाचमी भावना.

ए भावनाओथी महाव्रत रुडी रीते यावत् आज्ञा प्रमाणे आराधित थाय छे. ए त्रीजुं महाव्रत.

चोथुं महाव्रत—"सर्व मैथुन तजुं छुं एटले के देव मनुष्य तथा तिर्यंच संबन्धी मैथुन हुं यावज्जीवत्रिविधे त्रिविधे करुं नहि." इत्यादि अदत्तादान माफक बोलवुं.

तेनी आ पांच भावनाओ छे.—त्या पहेली भावना ए के निर्ग्रन्थे वारंवार स्त्रीनी कथा कथा करवी नहि; केमके केवळी कहे छे के वारंवार स्त्री कथा करतां शातीनो भग थवाथी निर्ग्रन्थ शांतिथी तथा केवळी भाषित धर्मथी भ्रष्ट थाय. माटे निर्ग्रन्थे वारंवार स्त्री कथाकारक न थवुं ए पहेली भावना.

बीजी भावना ए के निर्ग्रन्थे स्त्रीओनी मनोहर इन्द्रियो जोवी के चिंतववी नहि. केमके केवळी कहे छे, के तेम करतां शाति भंग थवाथी धर्मभ्रष्ट थवाय. माटे निर्ग्रन्थे स्त्रीओनी मनोहर इंद्रियो जोवी के तपासवी नहि. ए बीजी भावना.

त्रीजी भावना ए के निर्ग्रन्थे स्त्रीओ साथे पूर्वे रमेली रमत—क्रीडाओ याद न करवी; केमके केवळी कहे छे के ते याद करतां शांति भंग थवाथी धर्मभ्रष्ट थवाय, माटे निर्ग्रन्थे स्त्रीओ साथे पूर्वे रमेली रमत गमतो संभारवी नहि. ए त्रीजी भावना.

स्वरुप जाणी निर्ग्रंथे हास्य करनार न थवुं; केमके केवली कहे छे के हास्य करनार पुरुष मृषा बोली जाय माटे निर्ग्रंथे हास्य कर-
नार न थवुं. केमके केवली कहे छे के हास्य करनार पुरुष मृषा बोली जाय माटे निर्ग्रंथे हास्य करनार न थवुं ए पाचमी भावना.
ए भावनाओथी महाव्रत रुडी रीते कायाए करी स्पर्शित अने यावत् आज्ञा प्रमाणे आराधित थाय छे. ए बीजुं महाव्रत.

त्रीजुं महाव्रत—"सर्व अदत्तादान तजुं छुं, एटले के गाम नगर के अरण्यमा रहेलुं थोडुं के झाझुं, नानुं के महोटुं, सचित्त
के अचित्त अणदीधेलुं [वस्तु] हुं यावज्जीव त्रिविधे त्रिविधे एटले मन–वचन–कायाए करी लउ नहि, लेवरावुं नहि, लेनारने
अनुमत थउं नहि. तथा अदत्तादानने पडिक्कमु छुं यावत् तेवा स्वभावने वोसरावुं छुं."

तेनी आ पाच भावनाओ छे.—त्या पहेली भावना आ के निर्ग्रंथे विचारीने परिमित अवग्रह मागवो, पण वगर विचारे अपरिमित
अवग्रह न मागवो, केमके केवळी कहे छे के वगर विचार अपरिमित अवग्रह मागनार निर्ग्रंथ अदत्त लेनार थइ जाय. माटे विचा-
रीने परिमित अवग्रह मागवो. ए पेहेलो भावना

बीजी भावना ए के निर्ग्रंथे रजा मेळवीने आहारपाणी वापरवा. पण रजा मेळव्या वगर न वापरवा; केमके केवळी कहे छे
के वगर रजा मेळवे आहारपाणी वापरनार निर्ग्रंथ अदत लेनार थइ पडे माटे रजा मेळवीने आहारपाणी वापरवा ए बीजी भावना.

त्रीजी भावना ए के निर्ग्रंथे अवग्रह मागतां प्रमाण सहित(काळक्षेत्रनी हद बाधी) अवग्रह लेवो. केमके केवळी कहे छे के
प्रमाण विना अवग्रह लेनार निर्ग्रंथ अदत्त लेनार थइ जाय माटे प्रमाण सहित अवग्रह लेवो ए त्रीजी भावना.

चोथी भावना ए के निर्ग्रंथे अवग्रह मागतां वारंवार हद बाधनार थवुं. केमके केवळी कहे छे के वारंवार हद नहि बांधनार

पांचमी भावना ए के निर्ग्रंथे आहारपाणी जोइने वापरवां, वगर जोए न वापरवां. केमके केवली कहे छे के वगर जोए आहारपाणी वापरनार निर्ग्रंथ प्राणादिकनो घात विगेरे करे माटे निर्ग्रंथे आहारपाणी जोइने वापरवां. नहि के वगर जोइने ए पांचमी भावना.

ए भावनाओथी महाव्रत रुडीरीते कायाए स्पर्शित, पालित, पार पमाडेलुं, कित्तित, अवस्थित अने आज्ञा प्रमाणे आराधित थाय छे.

ए पहेलु प्राणातिपात विरमणरूप महाव्रत छे ते हुं स्वीकारुं छुं

बीजु महाव्रत—"सघळुं मृषावादरुप वचनदोष त्याग करुं छुं एटले के, क्रोध, लोभ, भय, के हास्यथी यावज्जीव पर्यंत त्रिविधे त्रिविधे एटले मन वचन कायाए करी मृषाभाशण करुं नहि, करावुं नहि. अने करताने अनुमोदु नहि; तथा ते मृषाभाषणने पटिकमु छु. निंदुं छुं गर्हुं छुं अने तेवा स्वभावने वोसरावुं छुं तेनी आ पांच भावना छे

त्यां पेली भावना आ, निर्ग्रंथे विमासीने बोलवुं. वगर विचारे न बोलवुं; केमके केवळी कहे छे के वगर विमासे बोलनार निर्ग्रंथ मृषा वचन बोली जाय माटे निर्ग्रंथे विमासीने बोलवुं, नहि के वगर विमासे ए पेली भावना. बीजी भावना ए के निर्ग्रंथे क्रोधनुं स्वरुप जाणी क्रोधी न थवुं केमके केवली कहे छे के क्रोधी जीव मृषा बोली जाय माटे निर्ग्रंथे क्रोधनुं स्वरुप जाणी क्रोधी न थवुं ए बीजी भावना. त्रीजी भावना ए के निर्ग्रंथे लोभनुं स्वरुप जाणी लोभी न थवुं; केमके केवली कहे छे के लोभी जीव मृषा बोली जाय माटे निर्ग्रंथे लोभी न थवुं ए त्रीजी भावना. चोथी भावना ए के निर्ग्रंथे भयनुं स्वरुप जाणी भयभीरु न थवुं; केमके केवली कहे छे के भीरु पुरुष मृषा बोली जाय माटे भीरु न थवुं ए चोथी भावना. पांचमी भावना ए के हास्यनुं

फासमवेएउं, फासविसयमागयं । रागदोसा० ॥ १ ॥ फासओ जीवो मणुन्ना २ इं फासाइं पडिसंवेएति पंचमा भावणा ५ । एतावता पचमे महव्वते सम्मं अवट्ठिए आणाए आराहिए यावि भवइ, पंचमं भंते ! महव्वयं । इच्चेएहिं पंचमहव्वएहिं पणवीसाहि य भावणाहिं संपन्ने अणगारे अहासुयं अहाकप्पं अहामग्गंसम्मं काएण फासित्ता पालित्ता तीरित्ता किट्टित्ता आणाए आराहित्ता यावि भवइ ॥ (सू० १७९)

तेनी आ पांच भावना छे.

प्रथम भावना—मुनिए इर्यासमिति सहित थइ वर्त्तवुं पण रहित थइ न वर्त्तवुं; कारण के केवळज्ञानी कहे छे के जे इर्यासमिति रहित होय ते मुनि प्राणादिकनो घात विगेरे करतो रहे छे माटे निर्ग्रंथे इर्यासमितिथी वर्त्तवुं. ए पहेली भावना

बीजी भावना ए के निर्ग्रंथ मुनिए मन ओलखवु एटले के जे मन पाप भरेलुं, सदोष (भूंडी) क्रिया सहित, कर्मबंधकारि, छेद करनार, भेद करनार, कलहकारक, प्रद्वेष भरेलुं, परितप्त तथा जीव–भूतनुं उपघातक होय–तेवा मनने नहि धारवुं; बीजी भावना.

त्रीजी भावना ए के निर्ग्रंथे वचन ओळखवुं एटले के जे वचन पाप भरेलुं सदोष (भूंडी) क्रियावाळुं. यावत् भूत पघातक होय—तेवुं वचन नहि उच्चारवुं. एम वचन जाणीने पापरहित वचन उच्चारवुं ए त्रीजी भावना.

चोथी भावना ए के, निर्ग्रंथे भंडोपकरण लेता राखता समिति सहित थइ वर्त्तवुं पण रहितपणे न वर्त्तवुं. केमके केवली कहे छे के आदान भांड निक्षेपणा समिति–रहित निर्ग्रंथे प्राणादिकनो घात विगेरे करतो रहे छे. माटे निर्ग्रंथे ते समिति सहित थइ वर्त्तवुं. ए चोथी भावना छे.

पन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा, न सक्का न सोउ सद्दा, सोतविसयमागया । रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥ १ ॥ सोयओ जीवे मणुन्नामणुन्नाइं सद्दाइं सुणेइ पढमा भावणा १ । अहावरा दुच्चा भावणा—चक्खूओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं रूवाइं पासाइ मणुन्नामणुन्नेहिं रूवेहिं सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा,—न सक्का रूवमदट्ठुं, चक्खुविसयमागयं । रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥ १ ॥ चक्खूओ जीवो मणुन्ना २ रूवाइं पासाइ, दुच्चा भावणा । अहावरा तच्चा भावणा—घाणओ जीवे मणुन्ना २ इं गंधाइं अग्घायइ मणुन्नामणुन्नेहिं गंधेहिं नो सज्जिज्जा नो रज्जिज्जा जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा केवली बूया—मणुन्नामणुन्नेहिं गंधेहिं सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा,—न सक्का गंधमग्घाउं, नासाविसयमागयं । रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥ १ ॥ घाणओ जीवो मणुन्ना २ इं गंधाइं अग्घायइत्ति तच्चा भावणा ३ । अहावरा चउत्था भावणा जिब्भाओ जीवो मणुन्ना २ इं रसाइं अस्साएइ, मणुन्नामणुन्नेहिं रसेहिं नो सज्जिज्जा जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा केवली बूया—निग्गंथे णं मणुन्नामणुन्नेहिं रसेहिं सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा,—न सक्का रसमस्साउं, जीहाविसयमागयं । रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥ १ ॥ जीहाओ जीवो मणुन्ना २ इं रसाइं अस्साएइत्ति चउत्था भावणा ४ । अहावरा पंचमा भावणा—फासओ जीवो मणुन्ना २ इं फासाइं पडिसेवेएइ मणुन्नामणुन्नेहिं फासेहिं नो सज्जिज्जा जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा, केवली बूया—निग्गंथे णं मणुन्नमणुन्नेहिं फासेहिं सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया संतिविभंगा संतिकेवली पन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा,—न सक्का

भंसिज्जा नो निग्गंथे इत्थीणं मणोहराइं २ इंदियाइं आलोइत्तए निज्झाइत्तए सियत्ति दुच्चा भावणा २। अहावरा तच्चा भावणा—नो निग्गंथे इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सुमरित्तए सिया, केवली बूया—निग्गंथे णं इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सरमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा, नो निग्गंथे इत्थीणं पुव्वरयाइं पुव्वकीलियाइं सरित्तए सियत्ति तच्चा भावणा ३। अहावरा चउत्था भावणा—नाइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गंथे न पणीयरसभोयणभोई से निग्गंथे केवली बूया—अइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गंथे पणियरसभोयणभोई संतिभेया जाव भंसिज्जा, नाइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गंथे नो पणीयरसभोयणभोइत्ति चउत्था भावणा ४। अहावरा पंचमा भावणा—नो निग्गंथे इत्थीपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवित्तए सिया, केवली बूया—निग्गंथे णं इत्थीपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवेमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा, नो निग्गंथे इत्थीपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवित्तए सियत्ति पंचमा भावणा ५, एतावया चउत्थे महव्वए सम्मं काएण फासेइ जाव आराहिए यावि भवइ चउत्थं भंते! महव्वयं॥ अहावरं पंचमं भंते! महव्वयं सव्वं परिग्गहं पच्चक्खामि से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतमचित्तं वा नेव सयं परिग्गहं गिण्हिज्जा नेवन्नेहिं परिग्गहं गिण्हाविज्जा अन्नंपि परिग्गहं गिण्हंतं न समणुजाणिज्जा जाव वोसिरामि, तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति, तत्थिमा पढमा भावणा—सोयओ णं जीवे (मणुन्ना) मणुन्नाइं सद्दाइं सुणेइ मणुन्नामणुन्नेहिं सद्देहिं नो सज्जिज्जा नो रज्जिज्जा नो गिज्झेज्जा नो मुज्झि (ज्झे) ज्जा नो अज्झोववज्जिज्जा नो विणिघायमावज्जेज्जा, केवली बूया—निग्गंथे णं मणुन्नामणुन्नेहिं सद्देहिं सज्जमाणे रज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया संतिविभंगा संतिकेवलि-

त्रियं पाणभोयणभोइत्ति दुच्चा भावणा २ । अहावरा तच्चा भावणा—निग्गंथेणं उग्गहंसि उग्गहियंसि एतावताव उग्गहणसीलए सिया, केवली बूया—निग्गंथेणं उग्गहंसि अणुग्गहियंसि एतावता अणुग्गहणसीले अदिन्नं ओगिण्हिज्जा, निग्गंथेण उग्गहं उग्गहियंसि एतावताव उग्गहणसीलएत्ति तच्चा भावणा । अहावरा चउत्था भावणा—निग्गंथेणं उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं २ उग्गहणसीलए सिया, केवली बूया—निग्गंथेणं उग्गहंसि उ० अभिक्खणं २ अणुग्गहणसीले अदिन्नं गिण्हिज्जा, निग्गंथे उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं २ उग्गहणसीलएत्ति चउत्था भावणा । अहावरा पंचमा भावणा—अणुवीइ मिउग्गहजाई से निग्गंथे साहम्मिएसु, नो अणणुवीइ मिउग्गहजाई, केवली बूया—अणणुवीइ मिउग्गहजाई से निग्गंथे साहम्मिएसु अदिन्नं ओगिण्हिज्जा अणुवीइमिउग्गहजाई से निग्गंथे साहम्मिएसु नो अणणुवीइमिउग्गहजातीइइ पंचमा भावणा, एतावया तच्चे महव्वए सम्मं० जाव आणाए आराहए यावि भवइ. तच्चं भंते ! महव्वयं ॥ अहावरं चउत्थं महव्वयं पच्चक्खामि सव्वं मेहुणं, से दिव्वं वा माणुसं वा तिरिक्खजोणियं वा नेव सयं मेहुणं गच्छेज्जा तं चेव अदिन्नादाणवत्तव्वया भणियव्वा जाव वोसिरामि, तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति तत्थिमा पढमा भावणा—नो निग्गंथे अभिक्खणं २ इत्थीणं कहं कहित्तए सिया, केवली बूया—निग्गंथेणं २ इत्थीणं कहं कहेमाणे संतिभेया संतिविभंगा संतिकेवलीपन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा, नो निग्गंथे णं अभिक्खणं २ इत्थीणं कहं कहित्तए सियत्ति पढमा भावणा १ । अहावरा दुच्चा भावणा—नो निग्गंथे इत्थीणं मणोहराइं २ इंदियाइं आलोइत्तए निज्झाइत्तए सिया, केवली बूया—निग्गंथे णं इत्थीणं मणोहराइं २ इंदियाइं आलोएमाणे निज्झाएमाणे संतिभेया संति विभंगा जाव धम्माओ

नो कोहणे सिया, केवली बूया—कोहप्पत्ते कोहत्तं समावइज्जा मोसं वयणाए, कोहं परियाणइ से निग्गंथे न य कोहणे
सियत्ति दुच्चा भावा । अहावरा तच्चा भावणा—लोभं परियाणइ से निग्गंथे णो अ लोभणए सिया, केवली बूया—लोभ-
पत्ते लोभी समावइज्जा मोसं वयणाए लोभं परियाणइ से निग्गंथे नो य लोभणए सियत्ति तच्चा भावणा । अहावरा
चउत्था भावणा—भयं परिजाणइ से निग्गंथे नो भयभीरुए सिया, केवली बूया—भयपत्ते भीरू समावइज्जा मोसं वयणाए,
भयं परिजाणइ से निग्गंथे नो भयभीरुए सिया चउत्था भावणा ४ । अहावरा पंचमा भावणा—हासं परियाणइ से
निग्गंथे नो य हासणए सिया, केव० हासपत्ते हासी समावइज्जा मोसं वयणाए, हासे परियाणइ से निग्गंथे नो हासणए
सियत्ति पंचमी भावणा ५ । एतावता दोच्चे महव्वए सम्मं काएण फासिए जाव आणाए आराहिए यावि भवइ दुच्चे
भंते! महव्वए ॥ अहावरं तच्चं भंते! महव्वयं पच्चक्खामि सव्वं अदिन्नादाणं से गामे वा नगरे वा रन्ने वा अप्पं वा बहु
वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतं वा अचित्तमंतं वा नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा नेवन्नेहिं अदिन्नं गिण्हाविज्जा अदिन्नं
अन्नंपि, गिण्हंत न समणुजाणिज्जा जावज्जीवाए जाव वोसिरामि, तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति, तत्थिमा पढमा
भावणा—अणुवीइ मिउग्गहं जाई से निग्गंथे नो-अणणुवीइमिउग्गहं जाई से निग्गंथे, केवली बूया—अणणुवीइ मिउ-
ग्गहं जाइ निग्गंथे अदिन्नं गिण्हेज्जा, अणुवीइ मिउग्गहं जाइ से निग्गंथे नो अणणुवीइ मिउग्गहं जाइत्ति पढमा भावणा
१ । अहावरा दुच्चा भावणा—अणुन्नविय पाणभोयणभोइ से निग्गंथे नो अणणुन्नविअ पाणभोयणभोइ, केवली बूया—
अणणुन्नविय पाणभोयणभोइ से निग्गंथे अदिन्नं भुंजिज्जा. तम्हा अणुन्नविय पाणभोयणभोइ से निग्गंथे नो अणणुन्न-

मणं परिजाणइ से निग्गंथे, जे य मणे उपावएत्ति दुच्चा भावणा २ ।अहावरा तच्चा भावणा—वइं परिजाणइ से निग्गंथे, जा य वई पाविया सावज्जा सकिरिया जाव भूओवघाइया तहप्पगारं वइं नो उच्चारिज्जा, जे वइं परिजाणइ से निग्गंथे, जाव वइ अप्पावियत्ति तच्चा भावणा ३ । अहावरा चउत्था भावणा—आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए से निग्गंथे, नो अणायाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए, केवली बूया०—आयाणभंडमत्तनिक्खेवणाअसमिए से निग्गंथे पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं अभिहणिज्जा वा जाव उद्दविज्ज वा तम्हा आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए से निग्गंथे, नो आयाणभंडनिक्खेवणाअसमिएत्ति चउत्था भावणा ४ । अहावरा पंचमा भावणा—आलोइयपाणभोयणभोई, से निग्गंथे नो अणालोइयपाणभोयणभोइ, केवली बूया०—अणालोईयपाणभोयणभोई से निग्गंथे पाणाणि वा ४ अभिहणिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा तम्हा आलोइयपाणभोयणभोई से निग्गंथे नो अणालोइयपाणभोयणभोइत्ति पंचमा भावणा ५ । एयावता महव्वए सम्मं काएण फासिए पालिए तीरिए किट्टिए अवट्ठिए आणाए आराहिए यावि भवइ, पढमे भंते ! महव्वए पाणाइवायाओ वेरमणं ॥ अहावरं दुच्चं महव्वयं पच्चक्खामि, सव्वं मुसावायं वइदोसं, से कोहा वा लोहा वा भया वा हासा वा नेव सयं मुसं भासिज्जा नेवन्नेणं मुसं भासाविज्जा अन्नपि मुसं भासंतं न समणुमन्निज्जा तिविहं तिविहेणं मणसा वयसा कायसा, तस्स भंते ! पडिक्कमामि जाव वोसिरामि, तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति—तत्थिमा पढमा भावणा—अणुवीइभासी से निग्गंथे नो अणणुवीइभासी, केवली बूया०—अणणुवीइभासी से निग्गंथे समावज्जिज्ज मोसं वयणाए; अणुवीइभासी से निग्गंथे नो अणणुवीइभासित्ति पढमा भावणा । अहावरा दुच्चा भावणा—कोहं परियाणइ से निग्गंथे

जे दिने भगवानने केवलज्ञान दर्शन उपन्यां, ते दिने भवनपत्यादि चारे जातना देवदेवीओ आवतां जतां आकाश देवमय तथा धोळुं थइ रह्युं.

ए रीते उपजेला ज्ञान दर्शनने धरनार भगवाने पोताने तथा लोकने संपूर्णपणे जोइने पहेला देवोने धर्म कही संभळाव्यो, अने पछी मनुष्यने.

पछी उपजेला ज्ञान दर्शनना धरनार श्रमण भगवान महावीरे गौतमादिक श्रमण निर्ग्रन्थोने भावना सहित पांच महाव्रत तथा पृथ्विकाय विगेरे छ जीवनिकाय कही जणाव्या.

(पांच पांच भावना सहित पांच महाव्रत)

दीक्षा लेनार साधुए आम बोलवु.—पहेलु माव्रत–हे भगवान्! हुं सर्व प्राणातिपात त्याग करुं छुं, ते ए रीते के सूक्ष्म के के बादर, त्रस के स्थावर जीवनो यावज्जीव पर्यंत मन वचन कायाए करी त्रिविधे त्रिविधे पोते घात न करीश, बीजा पासे न करावीश अने करताने रुडुं न मानीश तथा ते जीवघातने पडिकमुं छुं, निंदुं छुं गरहुं छुं अने तेवा स्वभावने वोसरावुं छं भावना कहे छे.

इरियासमिए से निग्गंथे नो अणइरियासमिएत्ति, केवली बूया०—अणइरियासमिए से निग्गंथे पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं अभिहणिज्ज वा वत्तिज्ज वा परियाविज्ज वा लेसिज्ज वा उद्दविज्ज वा, इरियासमिए से निग्गंथे नो इरियाअसमित्ति पढमा भावणा १। अहावरा दुचा भावणामणं परियाणइ से निग्गंथे, जे य मणे पावए, सावज्जे सकिरिए अण्हयकरे छेथ करे भेयकरे अहिगरणिए पाउसिए पारियाए पाणाइवाइए भूओवघाइए, तहप्पगारं मण नो पधारिज्जा गमणाए

आत्मामां समभाव राखीश.

आवो अभिग्रह लइ शरीरनी ममताथी रहित थया थका एक मुहूर्त जेटलो दिवस होतां कुमार गामे आवी पहोंच्या. पछी भगवान उत्कृष्ट आलय, उत्कृष्ट विहार तेमज नेवाज संयम, नियम, संवर, तप, ब्रह्मचर्य, क्षांति, त्याग, संतोष समिति गुप्ति, स्थान कर्म तथा रूडा फळवाळा निर्वाण अने मुक्तिना आत्मा पोताने भावता थका विचरवा लाग्या.

एम विचरतां जे कांइ देव, मनुष्य तथा तिर्यंचो तरफथी उपसर्ग थया ते सर्व भगवाने स्वच्छभावमां रही अणपीडातां अदीनमन धरी अदीनवचन कायाए गुप्त रही संम्यक् रीते सह्या–खम्या तथा आत्माना समभावमां रह्या.

आवी रीते विचरतां भगवानने बार वर्ष व्यतिक्रम्या. हवे तेरमा वर्षनी अंदर उनाळाना बीजे मासे बीजे पक्षे वैशाकसुदी १०ना सुव्रत नामना दिने विजयमुहूर्ते उत्तराफाल्गुनीना योगे पूर्व दिशाए छाया वळता छेल्ले पहोरे जंभिकगामनी बाहेर रुजुवालिका नदीना उत्तर किनारे श्यामाक गाथापतिना काष्ठकर्म स्थळमां व्यावृत्त नामना चैत्यना इशानकोणमां शाळवृक्षनी पासे अर्धा उभा रही गोदोहासने आतापना करतां थका तथा पाणी वगरना बे उपवासे जंघाओ उंची राखी माथुं नीचे घाली ध्यान कोष्ठमां रहेतां थका शुकल ध्यानमां वर्तता छेवटनुं संपूर्ण प्रतिपूर्ण अव्याहत निरावरण अनंत उत्कृष्ट केवलज्ञान तथा केवलदर्शन उपन्युं

हवे भगवान अर्हन्, जिन, केवली, सर्वज्ञ, सर्वभावदर्शी थइ देव, मनुष्य तथा असुरप्रधान (आखा) लोकना पर्याय जाणवा लाग्या, एटले के तेनी आगति–गति, स्थिति, च्यवन, उपपात, खाधुं पीधुं, करेलुं करावेलुं, प्रगट काम, छानां काम, बोलेलुं कहेलुं के मनमां राखेलुं एम आखा लोकमां सर्व जीवोना सर्व भाव जाणता देखता थका विचरवा लाग्या.

ते काले तें समये शियाळाना प्रथम मासे प्रथम पक्षे मागशर वदि १० ना सुव्रत नामना दिवसे विजय मुहूर्ते उत्त-
राफाल्गुनी नक्षत्रो आवतां पूर्वमां छाया वळता छेल्ला पहोरमां पाणी वगरना बे अपवासो करी एक पोतनुं वस्त्रधारी सहस्त्र
वाहिनी चंद्रप्रभा नामनी शिविका उपर चडी देव मनुष्य तथा असुरोनी पर्षदाओ साथे चालता चालता क्षत्रियकुंडपुर
संनिवेशना मध्यमा थइने ज्यां ज्ञातखंड नामे उद्यान हतुं त्यां भगवान आव्या. आवीने धीमे धीमे भूमिथी एक हाथ
उंची शिविका स्थापी धीमे धीमे तेमांथी उतर्या, उतरीने धीमे धीमे पूर्वाभिमुख सिंहासन पर बेसी आभरण-अलंकार
उतारवा लाग्या. त्यारे वैश्रवण देवे गोदोहासने रही सफेदवस्त्रमां भगवानना ते आभरणालंकार ग्रहण कर्या. पछी भगवाने
जमणा हाथथी जमणा अने डाबा हाथथी डाबा केशोनो पंचमुष्टिथी लोच कर्यो. त्यारे शक्रदेवेंद्रे गोदोहासने रही भगवानना
ते वाळ हीराना थाळमां ग्रहण करीने भगवानने जणावीने क्षीर समुद्रमा पहोंचाड्या.

ए प्रमाणे भगवानें लोच कर्यो पछी सिद्धोने नमस्कार करी "मारे कंइ पण पाप नहिं करवुं" एम ठराव करी सामा-
यिक चारित्र स्वीकार्युं. ए वेळा देवो तथा मनुष्योनी पर्षदाओ चित्रामणनी माफक (गडबड रहितपणे स्तब्ध) बनी रही.

ए रीते भगवाने क्षायोपशमिक सामायिक चारित्र लीधा पछी तेमने मनःपर्यवज्ञान उत्पन्न थयुं. तेथी अढी द्वीप तथा बे समु-
द्रना पर्याप्त अने व्यक्त मनवाळा संज्ञि पचेंद्रियोना मनोगत भाव जाणवा लाग्या.

पछी प्रव्रजित थयेला भगवाने मित्र, ज्ञाति, सगा तथा संबन्धीओने विसर्जित करी एवो अभिग्रह लीधोके "बार वर्ष लगी हुं
कायानी सार संभाल नहिं करतां जे कंइ देव, मनुष्य के तिर्यंचो तरफथी उपसर्गो थशे ते बधा रुडी रीते सहीश, खमीश अने

देवच्छँदकनी वचोवच मध्य भागे एक तेवुंज रमणीय पादपीठिका सहित एक महान् सिंहासन विकुर्व्युं. पछी ज्यां भगवान हता, त्यां आवीने भगवाननी त्रणवार प्रदक्षिणा करी वांदी नमी भगवानने लइ,ज्या देवच्छंदक हतुं त्या आवी धीमे धीमे पूर्व दिशा सामे भगवानने सिंहासनमां बेसाड्या पछी शतपाक अने सहस्रपाक तैलोवडे मर्दन करी गंधकाषायिक वस्त्रवडे लुंछीने पवित्र पाणीथी नवरावी लक्षमूल्यवाळुं थंडुं रक्तगोशीर्षचंदन घसी तैयार करी तेना वडे लेपन कर्युं. त्यारबाद निश्वासना लगारेक वायुथी चलायमान थनारा, वखणायलां नगर के पाटणमा बनेला, चतुर जनोमा वखणाएला, घोडाना फीण जेवा मनोहर, चतुर कारीगरोए सोनाथी रुचेला, हंस समान स्वच्छ बे वस्त्रो पहेराव्या. पछी हार, अर्धहार उरस्थ, एकावलि मालव, सूत्रपट्ट, मुकुट तथा रत्नमाळादि आभरणो पहेराव्यां. पछी जूदी जूदी जातनी फूलनी माळाओथी पुष्पतरुना माफक शणगार्या. पछी इंद्रे पाछो बीजीवार वैक्रिय समुद्घात करी हजार जण उपाडी शके एवी एक महान् चद्रप्रभा नामे शिबिका विकुर्वी. ए शिबिकानुं वर्णन आ प्रमाणे छे—ए शिबिका इहामृग, बळद, घोडा, नर, मगर. पक्षी, वानर. हाथी, रुरु, सरभ, चमरीगाय, वाघ, सिंह, वननी लताओ, तथा अनेक विद्याधरयुग्मना यंत्रयोगे करी युक्त हती तथा हजारो तेज राशिओथी भरपूर हती, रमणीय अने झग झगायमान हजारो चित्रामणोथी भरपूर अने देदीप्यमान अने आंखथी सामे नहि जोइ शकाय तेवी हती अनेक मोतीओथी विराजित सुवर्णमय प्रतरवाळी हती तथा झूलती मोतीओनी माळा, हारो अर्द्धहार, विगेरे भूषणोथी शोभती हती, अतिशय देखवा लायक हती, पद्मलता, अशोकलता विगेरे अनेक लताओथी चित्रित हती. शुभ तथा मनोहर आकारवाळी हती. अनेक प्रकारनी पंचवर्णी मणिओवाळी घंटा तथा पताकावडे शोभीता अग्रभागवाळी हती तथा मनोहर देखवालायक अने सुंदर आकारवाळी हती.-

याइं सभावणाइं छज्जीवनिकाय आतिक्खति भासाइ परूवेइ, तं—पुढवीकाए जाव तसकाए, पढमं भंते ! महव्वयं पच्चक्खामि सव्वं पाणाइवायं से सहुमं वा बायरं वा तसं वा थावरं वा नेव सयं पाणाइवायं करिज्जा ३ जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणसा वयसा कायसा तस्स भंते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि, तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति, तत्थिमा पढमा भावणा—

ते काले ते समये जगत्ख्यात, ज्ञात (सिद्धार्थ) पुत्र, ज्ञातवंशोत्पन्न, विशिष्ट देहधारी, (त्रीशला) पुत्र, कंदर्पजेता, गृहवासथी उदास एवा श्रमण भगवान् महावीरे त्रीश वर्ष घरवासमां वसी, मावाप कालगत थइ देवलोक पहोंचतां पोतानी प्रतिज्ञा समाप्त थइ जाणी सोनुं, रुपुं, सेनावाहन, धनधान्य, कनकरत्न, तथा दरेक कीमती द्रव्य छोडी (दानार्थे) अर्पण करी, दान दइ, शीयाळाना पेला मासमां पेले पक्षे मागसर वदि १०ना दिने उत्तरा फाल्गुनी नक्षत्रना योगे दीक्षा लेवानो अभिप्राय कर्यो.

ते पछी भगवाननो निष्क्रमणाभिप्राय जाणीने चारे निकायना देवो पोतपोताना रूप, वेष तथा चिन्हो धारण करी सघळी रुद्धि, द्युति, तथा बळ साथे पोतपोताना विमानोपर चडी बादर पुद्गलो पलटावी सूक्ष्म पुद्गलोमां परणमावी उंचे उपडी अत्यंत शीघ्रता अने चपळतावाळी दिव्य देवगतिथी नीचे उतरता तिर्यक्लोकमां असंख्याता द्वीप समुद्र उल्लंघीने ज्यां जंबूद्वीप छे, त्यां आवी क्षत्रियकुंड नगरना इशान कोणमां उतावळा आवी पहोंच्या.

त्यारबाद शक्र नामे देवना इंद्रे धीमे धीमे विमानने त्यां थापी, धीमे धीमे तेमांथी उतरी, एकांते जइ मोहोटो वैक्रिय समुद्घात करी एक महान् मणि—सुवर्ण तथा रत्नजडित, शुभ मनोहर रूपवाळुं देवच्छंदक (ओरडो) विकुर्व्युं (बनाव्युं) ते

विहरमाणस्स जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति—दिव्वा वा माणुस्सा वा तिरिच्छिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे अणाउले अव्वहिए अद्दीणमाणसे तिविहमणवयणकायगुत्ते सम्मं सहइ खमइ तितिक्खइ अहिआसेइ, तओ णं समणस्स भगवओ महावीरस्स एएण विहारेणं विहरमाणस्स बारस वासा वीइक्कंता तेरसमस्स य वासस्स परियाए वट्टमाणस्स जे से गिम्हाणं दुच्चे मासे चउत्थे पक्खे वइसाहसुद्धे तस्स णं वेसाहसुद्धस्स दसमीपक्खेणं सुव्वएणं दिवसेणं विजएणं मुहुत्तेणं हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगोवगएणं पाईणगामिणीए छायाए वियत्ताए पोरीसीए जंभियगामस्स नगरस्स बहिया नईए उज्जुवालियाए उत्तरकूले सामागस्स गाहावइस्स कट्ठकरणंसि उड्ढंजाणूअहोसिरस्स झाणकोट्ठोवगयस्स वेयावत्तस्स चेइयस्स उत्तरपुरच्छिमे दिसीभागे सालरुक्खस्स अदूरसामंते उक्कुडुयस्स गोदोहियाए आयावणाए आयावेमाणस्स छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं सुक्कज्झाणंतरियाए वट्टमाणस्स निव्वाणे कसिणे पडिपुन्ने अव्वाहए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने, से भगवं अरहं जिणे केवली सव्वन्नू सव्वभावदरिसी सदेवमणुयासुरस्स लोगस्स पज्जाए जाणइ, तं—आगइं गइं ठिइं चयणं उववायं भुत्तं पीयं कडं पडिसेवियं आविकम्मं रहोकम्मं लवियं कहियं मणोमाणसियं सव्वलोए सव्वजीवाणं सव्वभावाइं जाणमाणे पासमाणे एवं च णं विहरइ, जण्णं दिवसं समणस्स भगवओ महावीरस्स निव्वाणे कसिणे जाव समुप्पन्ने तण्णं दिवसं भवणवइवाणमंतरजोइसियविमाणवासिदेवेहि य देवीहि य उवयंतेहिं जाव उप्पिंजलगभूए यावि हुत्था; तओ णं समणे भगवं महावीरे उप्पन्नवरनाणदंसणधरे अप्पाणं च लोगं च अभिसमिक्ख पुव्वं देवाणं धम्ममाइक्खइ, तओ पच्छा मणुस्साणं, तओ णं समणे भगवं महावीरे उप्पन्ननाणदंसणधरे गोयमाईणं समणाणं पंच महव्व-

ओमुअइ, तओ णं वेसमणे देवे भत्तुव्वायपडिओ भगवओ महावीरस्स हंसलक्खणेणं पडेणं आभरणालंकारं पडिच्छइ, तओ णं समणे भगवं महावीरे दाहिणेण दाहिणं वामेणं वामं पंचमुट्ठियं लोयं करेइ, तओ णं सक्के देविंदे देवराया समणस्स भगवओ महावीरस्स जन्नुवायपडिए वइरामएणं थालेणं केसाइं पडिच्छइ २ अणुजाणेसि भंतेत्तिकट्टु खीरोयसागरं साहरइ, तओ णं समणे जाव लोयकरित्ता सिद्धाणं नमुक्कारं करेइ २ सव्वं मे अकरणिज्जं पावकम्मंतिकट्टु सामाइयं चरित्तं पडिवज्जइ २ देवपरिसं च मणुयपरिसं च आलिक्खचित्तभूयमिव ठवेइ—दिव्वो मणुस्सघोसो तुरियनिनाओ य सक्कवयणेण। खिप्पामेव निलुक्को जाहे पडिवज्जइ चरित्तं ॥ १ ॥ पडिवज्जितु चरित्तं अहोनिसं सव्वपाणभूयहियं। साहट्टु लोमपुलया सव्वे देवा निसामिंति ॥ २ ॥ तओ णं समणस्स भगवओ महावीरस्स सामाइयं खओवसमियं चरित्तं पडिवन्नस्स मणपज्जवनाणे नामं नाणे समुप्पन्ने अड्ढाइज्जेहिं दीवेहिं दोहि य समुद्देहिं सन्नीणं पंचिंदियाणं पज्जत्ताणं वियत्तमणसाणं मणोगयाइं भावाइं जाणेइ। तओ णं समणे भगवं महावीरे पव्वइए समाणे मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं पडिविसज्जेइ, २ इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ—बारस वासाइं वोसट्ठकाए चियत्तदेहे जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति, तंजहा—दिव्वा वा माणुस्सा वा तेरिच्छिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे सम्मं सहिस्सामि खमिस्सामि अहियासइस्सामि, तओ णं स० भ० महावीरे इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हित्ता वोसिट्ठचत्तदेहे दिवसे मुहुत्तसेसे कुम्मारगामं समणुपत्ते, तओ णं स० भ० म० वोसिट्ठचत्तदेहे अणुत्तरेणं आलएणं अणुत्तरेणं विहारेणं एवं संजमेणं पग्गहेणं संवरेणं तवेणं बंभचेरवासेणं खंतीए मुत्तीए समिईए गुत्तीए तुट्ठीए ठाणेणं कमेणं सुचरियफलनिव्वाणमुत्तिमग्गेणं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ, एवं वा

॥ १ ॥ सिवियाइ मज्झयारे दिव्वं वररयणरूवचिंचइयं । सीहासणं महरिहं सपायपीढं जिणवरस्स ॥ २ ॥ आलइय मालमउडो भासुरबुंदी वराभरणधारी । खोमियवत्थ नियत्थो जस्स य मुल्लं सयसहस्सं ॥ ३ ॥ छट्ठेण उ भत्तेणं अज्झवसाणेण सुंदरेण जिणो । लेसाहिं विसुज्झतो आरुहई उत्तमं सीयं ॥ ४ ॥ सीहासणे निविट्ठो सक्कीसाणा य दोहि पासेहिं । वीयंति चामराहिं मणिरयणविचित्तदंडाहिं ॥ ५ ॥ पुव्विं उक्खित्ता माणुसेहिं साहट्टु रोमकूवेहिं । पच्छा वहति देवा सुरअसुरा गरुलनागिंदा ॥ ६ ॥ पुरओ सुरा वहंती असुरा पुण दाहिणंमि पासंमि । अवरे वहंति गरुला नागा पुण उत्तरे पासे ॥ ७ ॥ वणसडं व कुसुमियं पउमसरो वा जहा सरयकाले सोहइ कुसुमभरेणं इय गगणयलं सुरगणेहिं ॥ ८ ॥ सिद्धत्थवणं व जहा काणायारवण व चंपयवणं वा । सोहइ कु० ॥ ९ ॥ वरपडहभेरिझल्लरिसंखसयसहस्सिएहिं तूरेहिं । गयणयले धरणियले तूरनिनाओ परमरम्मो ॥ १० ॥ ततविततं घणझुसिरं आउज्जं चउव्विहं बहुविहीयं वाइंति तत्थ देवा बहूहिं आनट्टगसएहिं ॥ ११ ॥ तेण कालेणं तेणं समएणं जे से हेमताणं पढमे मासे पढमे पक्खे मग्गसिरबहुले तस्स णं मग्गसिरबहुलस्स दसमीपक्खेणं सुव्वएणं दिवसेणं विजएणं मुहुत्तेणं हत्थुत्तरानक्खत्तेणं जोगोवगएणं पाईणगामिणीए छायाए विइयाए पोरिसीए छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं एगसाडगमायाए चंदप्पभाए सिवियाए सहस्सवाहिणियाए सदेवमणुयासुराए परिसाए समणिज्जमाणे उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स मज्झंमज्झेणं निगच्छइ २ जेणेव नायसंडे उज्जाणे तेणे व उवागच्छइ २ ईसिं रयणिप्पमाण अच्छोप्पेण भूमिभाएण सणिय २ चंदप्पभं सिवियं सहस्सवाहिणिं ठवेइ २ सणियं २ चंदप्पभाओ सीयाओ सहस्सवाहिणिओ पच्चोयरइ २ सणिय २ पुरत्थाभिमुहे सीहासणे निसीयइ आभरणालंकारं

रयणभत्तिचित्तं सुभं चारु कंतरूवं देवच्छंदयं विउव्वइ, तस्स णं देवच्छंदयस्स बहुमज्झदेसभाए एगं महं सपायपीढं नाणामणिकणयरयणभत्तिचित्तं सुभं चारुकंतरूवं सीहासणं विउव्वइ, २ जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ २ समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ २ समणं भगवं महावीरं गहाय जेणेव देवच्छंदए, तेणेव उवागच्छइ सणियं २ पुरत्थाभिमुहं सीहासणे निसीयावेइ सणियं २ निसीयावित्ता सयपागसहस्सपागेहिं तिल्लेहिं अब्भंगेइ गंधकासाईएहिं उल्लोलेइ २ सुद्धोदएण मज्जावेइ २ जस्स णं मुल्लं सयसहस्सेणं तिपडोलतित्तिएणं साहिएणं सीतेण गोसीसरत्तचंदणेणं अणुलिंपइ २ ईसिं निस्सासवायवोज्झं वरनयरपट्टणुग्गयं कुसलनरपसंसियं अस्सलालापेलवं छेयारियकणगखइयंतकम्मं हंसलक्खणं पट्टजुयलं नियंसावेइ २ हारं अद्धहारं उरत्थं नेवत्थं एगावलिं पालंबसुत्तं पट्टमउडरयणमालाउ आविंधावेइ आविंधावित्ता गंथिमवेढिमपूरिमसंघाइमेणं मल्लेणं कप्परुक्खमिव समलंकरेइ २ त्ता दुच्चंपि महया वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणइ २ एगं महं चंदप्पहं सिवियं सहस्सवाहणियं विउव्वति, तंजहा—ईहामिगउसभतुरगनरमकरविहगवानरकुंजररुरुसरभचमरसद्दूलसीहवणलयभत्तिचित्तलयविज्जाहरमिहुणजुयलजंतजोगजुत्तं अच्चीसहस्समालिणीयं सुनिरूवियं मिसिमिसिंतरूवगसहस्सकलियं ईसिं भिसमाणं भिब्भिसमाणं चक्खुल्लोयणलेसं मुत्ताहलमुत्ताजालंतरोवियं तवणीयपवरलंबूसपलंबंतमुत्तदामं हारद्धहारभूसणसमोणयं अहियपिच्छणिज्जं पउमलयभत्तिचित्तं असोगलयभत्तिचित्तं कुंदलयभत्तिचित्तं नाणालयभत्ति० विरइयं सुभं चारुकंतरूवं नाणामणिपंचवन्नघंटापडायपडिमंडियग्गसिहरं पासाइयं दरिसणिज्जं सुरूवं—सीया उवणीया जिणवरस्स जरमरणविप्पमुक्कस्स। ओसत्तमल्लदामा जलथलयदिव्वकुसुमेहिं

दलइत्ता जे से हेमंताणं पढमे मासे पढमे पक्खे मग्गसिरबहुले तस्स णं मग्गसिरबहुलस्स दसमीपक्खेणं हत्थुत्तरा० जोग० अभिनिक्खमणाभिप्पाए यावि हुत्था,–संवच्छरेण होहिइ अभिनिक्खमणं तु जिणवरिंदस्स । तो अत्थसंपयाणं पवत्तई पुव्वसूराओ ॥१॥ एगा हिरन्नकोडी अट्ठेव अणूणगा सयसहस्सा । सूरोदयमाईयं दिज्जइ जा पायरासुति ॥ २ ॥ तिन्नेव य कोडिसया अट्ठासीइं च हुंति कोडीओ । असिइं च सयसहस्सा एयं संवच्छरे दिन्नं ॥ ३ वेसमणकुंडधारी देवा लोगंतिया महिड्ढीया । वोहिंति य तित्थयरं पन्नरससु कम्मभूमीसु ॥ ४ ॥ वंभंमि य कप्पंमी वोद्धव्वा कण्हराइणो मज्झे । लोगंतिया विमाणा अट्ठसु वत्था असंखिज्जा ॥ ५ ॥ एए देवनिकाया भगवं वोहिंति जिणवरं वीरं । सव्वजगज्जीवहियं अरिहं ! तित्थं पवत्तेहि ॥ ६ ॥ तओ णं समणस्स भ० म० अभिनिक्खमणाभिप्पायं जाणित्ता भवणवइवा० जो० विमाणवासिणो देवा य देवीओ य सएहिं २ रूवेहिं सएहिं २ नेवत्थेहिं सए० २ चिंधेहिं सव्विड्ढीए सव्वजुईए सव्वबलसमुदएणं सयाइं २ जाणविमाणाइं दुरुहंति सया० दुरूहित्ता अहाबायराइं पुग्गलाइं परिसाडंति २ अहासुहमाइं पुग्गलाइं परियाइंति २ उड्ढं उप्पयंति उड्ढं उप्पइत्ता ताए उक्किट्ठाए सिग्घाए चवलाए तुरियाए दिव्वाए देवगईए अहे णं ओवयमाणा २ तिरिएणं असंखिज्जाइं दीवसमुद्दाइं वीइक्कममाणा २ जेणेव जंबुद्दीवे दीवे तेणेव उवागच्छंति, २ जेणेव उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसे तेणेव उवागच्छंति उत्तरखत्तियकुडपुरसंनिवेसस्स उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए तेणेव झत्ति वेगेण ओवइया, तओ णं सक्के देविंदे देवराया सणियं २ जाणविमाणं पट्ठवेति सणियं २ जाणविमाणं पट्ठवेत्ता सणियं २ जाणविमाणाओ पच्चोरुहइ सणियं २ एगंतमवक्कमइ एगंतमवक्कमित्ता महया वेउव्विएणं समुग्घाएण समोहणइ २ एगं महं नाणामणिकणग-

कौडिन्य गोत्रनी हती. भगवाननी पुत्री काश्यप—गोत्रीनी तेना बे नाम छे—अनवद्या, प्रियदर्शना. भगवाननी दौहित्री कौशिक
गोत्रनी तेना बे नाम-शेषवती, यशोमती.

समणस्स णं० ३ अम्मापियरो पासावच्चिज्जा समणोवासगा यावि हुत्था, ते णं बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पालइत्ता
छण्हं जीवनिकायाण सारक्खणनिमित्तं आलोइत्ता निंदित्ता गरिहित्ता पडिक्कमित्ता अहारिहं उत्तरगुणपायच्छित्ताइं पडिव-
ज्जित्ता कुससंथारगं वा दुरूहित्ता भत्तं पच्चक्खायंति २ अपच्छिमाए मारणंतियाए संलेहणासरीरए झुसियसरीरा कालमासे
कालं किच्चा तं सरीरं विप्पजहित्ता अच्चुए कप्पे देवत्ताए उववन्ना, तओ णं आउक्खएण भव० ठि० चुए चइत्ता महा-
विदेहे वासे चरमेण उस्सासेणं सिज्झिस्संति बुज्झिस्संति मुच्चिसंति परिनिव्वाइस्संति सव्वदुक्खाणमंतं करिस्सति (सू० १७८)

भगवानना मा बाप पार्श्व परंपराना श्रमणोना उपासक हता, तेओ घणां वर्ष श्रमणोपासकपणुं पाळी छ कायना जीवनी
रक्षणार्थे (पापनी) आलोचना करी निंदी गर्ही पडिकमी यथायोग्य प्रायश्चित लइ दर्भ संस्तारक उपर बेसी भक्त प्रत्याख्यान करी
छेल्ली मरण पर्यतना शरीर-संलेखना वडे शरीर शोषी काल समये काल करी ते शरीर छोडी अच्युत कल्पमां देवपणे उत्पन्न
थयां. त्यांथी आयु क्षय थतां च्यवीने महाविदेह क्षेत्रमां छेल्ले ऊसासे सिद्धबुद्ध मुक्त थइ निर्वाण पामी सर्व दुःखनो अंत करशे.

तेणं कालेणं २ समणे भ० नाए नायपुत्ते नायकुलनिव्वत्ते विदेहे विदेहजच्चे विदेहसूमाले तीसं वासाइं विदेहंसित्तिकट्टु
अगारमज्झे वसित्ता अम्मापिऊहिं कालगएहिं देवलोगमणुपत्तेहिं समत्तपइन्ने चिच्चा हिरन्नं चिच्चा सुवन्नं चिच्चा बलं चिच्चा
वाहणं चिच्चा धणकणगरयणसंतसारसावइज्जं विच्छड्डित्ता विगोवित्ता विसाणित्ता दायारेसु णं दाइत्ता परिभाइत्ता संवच्छरं

समणे भगवं महावीरे कासवगुत्ते तस्स णं इमे तिन्नि नामधिज्जा एवमाहिज्जंति; तंजहा—अम्मापिउसंति वद्धमाणे १ सहसंमुइए समणे २ भीमं भयभेरवं उरालं अवेलयं परीसह—सहत्तिकट्टु देवेहिं से नामं कायं समणे भगवं महावीरे ३, समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पिया कासवगुत्तेणं तस्स णं तिन्नि नाम० तं०—सिद्धत्थे इ वा सिज्जसे इ वा जसंसे इ वा, समणस्स णं० अम्मा वासिट्ठस्सगुत्ता तीसे णं तिन्नि ना० तं०—तिसला इ वा विदेहदिन्ना इ वा पियकारिणि इ वा समणस्स णं भ० पित्तिअए सुपासे कासवगुत्तेणं, समण० जिट्ठे भाया नंदिवद्धणे कासवगुत्तेणं, समणस्स णं जेट्ठा भइणी सुदंसणा कासवगुत्तेणं, समणस्स णं भग० भज्जा जसोया कोडिन्नागुत्तेणं, समणस्स णं० धूया कासवगोत्तेणं तीसे णं दो नामधिज्जा एवमा०—अणुज्जा इ वा पियदंसणा इ वा, समणस्स णं भ० नत्तूइ कोसीया गुत्तेण तीसे णं दो नाम० तं—सेसवई इ वा जसवई इ वा, (सू० १७७)

प्रभुना अने तेमना कुटुंबना नामो.

काश्यप गोत्रीय प्रभुनुं मातापिताए वर्धमान नाम पाडयुं, स्वभावीक गुणोथी श्रमण नाम पाडयुं अने भयंकर भूत विगेरेना तथा बीजा देव मनुष्योना बधाए परिसहो सह्या माटे देवोए श्रमण भगवान माहावीर एवुं नाम पाडयुं.

भगवान महावीरना पिता काश्यप गोत्रना तेमनां त्रण नाम हतां—सिद्धार्थ, श्रेयांस, यशस्वी.

भगवाननी माता वशिष्ट गोत्रनी; तेना त्रण नाम छे, त्रिशला, विदेहदिन्ना प्रियकारिणि.

भगवानना काका सुपार्श्व, मोटा भाइ नंदिवर्धन, मोटी बेहेन सुदर्शना ए बधा काश्यप गोत्रीय हता. भगवाननी भार्या यशोदा

जे रात्रीए भगवान जन्म्या ते समये देवदेवीए महावीर प्रभुनुं जन्म संबंधी सूतिकर्म विगेरे कर्युं अने मेरु पर्वत उपर प्रभुने लइ जइने जन्माभिषेक कर्यो.

वळी प्रभु माताना गर्भमां हता ते समये प्रभुना पुन्योदयथी देवताए तेमना मातापिताना घरमां नवारसीयुं धन लावीने नाख्युं तथा बीजी दरेक रीते मातपितानुं धन, सोनुं चादी रत्न शंख माणेक मोती परवाळा बधी रीते वध्या तेथी पूर्वे करेला विचार प्रमाते पुत्र जन्मनुं दस दिवसनुं सूति कार्य कर्या पछी बारमे दिवसे चार प्रकारनो आहार तैयार करावीने मित्र ज्ञाति स्वजन तथा संबंधी वर्गने बोलावीने तथा श्रमण ब्राह्मण भिक्षुक विगेरेने तथा आंधळा पांगळा विगेरे दरदीओने बोलावी तेमने इच्छित आपीने मन संतुष्ट करीने मातापिता ए बधांनी समक्ष पोताना पुत्रनुं नाम तेना गुण प्रमाणे एटले आ पुत्र वृद्धि करनार छे एवुं अनुभवेलुं अने विचार करी राख्या प्रमाणे जाहेर करीने वर्धमान राख्युं, त्यार पछी महावीर प्रभु माटे दुध धवरावनार स्नान करावनार शणगार करावनार खेलावनार खोळामा बेसाडनार एवी पाच धात्रमाताओ राखी अने ए पांच माताओ उपरात तेमना पुन्योदयथी मनोहर शान्त मुद्रावाळा प्रभुने जोइने प्रसन्न थइने अनेक स्त्रीओ पोताना खोळामा रमाडवा लेती आ प्रमाणे लोकोने आनंद पमाडता मणीरत्नोथी विभूषित घरमा जेम पर्वतनी गुफामा चंपकनुं झाड उछरे तेम मोटा थाय.

प्रभुनी युवावस्था.

धीरे धीरे बाळ अवस्था दूर थतां विशेष ज्ञान पामीने अनुभववाळा प्रभु उत्सुकता छोडीने मनुष्य संबंधी पाचे इंद्रियोनां सुंदर कामभोगने भोगवता शब्द स्पर्श रस रूप गंध विगेरेने अनुभवे छे अने काळ सुखे निर्गमन करे छे.

कुखमां सिंहना बच्चानी माफक अवतर्या. ते समये श्रमण भगवान महावीर त्रण ज्ञान सहित हता तेथी देवलोकमां जाण्युं के हुं च्यवीश गर्भमां अवतर्या पछी जाणे के हुं चव्यो, पण चववानो काळ थोडो होवाथी तेनुं ज्ञान थतुं नथी के हुं चवुं छुं.

त्यार पछी महावीर प्रभुने खरी भक्तिथी देवताए पोताना हंमेशना आचार प्रमाणे ८२ दिवस थया पछी आसो (गुजराती भादरवो) तेरसना ते ब्राह्मणीना कुख मांथी त्यांथी थोडे दूर आवेला क्षत्रियकुंड नगरमां ज्ञातवंशीय काश्यप गोत्रना सिद्धार्थ क्षत्रिय राजानी भार्या वाशिष्ट गोत्रनी त्रिशला क्षत्रियाणीनी कुखमा अशुभ पुद्गलो दूर करीने शुभ पुद्गलो मुकीने भगवानने आ गर्भमा मुक्या अने त्रिशला क्षत्रियाणीनो गर्भ देवानंदानी कुखमां मुक्यो.

प्रभुने ज्यारे एक गर्भमांथी बीजे मुकवाना हता त्यारे त्रण ज्ञानवाळा होवाथी पोते जाणे के मने लइ जशे तेम लइ जतां न जाणे के लइ जाय छे. अने त्यां लइ गया पछी मुके ते पण जाणे के मने मुक्यो, (अवधि ज्ञानीने आज जणाय छे. के आ प्रमाणे अमुक देवता करे छे, करशे के कर्युं.) वळी गणधरो पोताना शिष्योने कहे छे, हे आयुष्यमन् श्रमण! ते काळ ते समयने विषे ९ मास ने साडासात दिवसनी वंने गर्भ स्थानमा गर्भ स्थिति पुरी करीने ग्रीष्मऋतुमा पहेलो मास बीजुं पखवाडीयुं चैत्र शुद १३ ना दिवसे निरोगी त्रिशला माताए निरोगी पुत्र श्रमण भगवान् महावीरने जन्म आप्यो.

प्रभुना जन्म समये मध्यरात पछी भुवनपति वानव्यंतर ज्योतिषी वैमानिक देवदेवीओना आववाथी आकाशमां एक महान् द्रव्य प्रकाश अने कोलाहळ थयो.

अने ते समये देवदेवीओए आवीने सुगंधी जळ, सुगंधी वस्तु, चुर्ण फुल सोनारुपानी अने रत्ननी वृष्टि करी.

परिवड्ढइ, तओ ण समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो एयमट्ठं जाणित्ता निव्वत्तदसाहंसि वुक्कंतंसि सुइभूयंसि विपुलं असणपाणखाइमसाइमं उवक्खडाविंति २ त्ता मित्तनाइसयणसंबंधिवग्गं उवनिमंतंति मित्त० उवनिमंतित्ता बहवे समणमाहणकिवणवणीमगाहिं भिच्छुंडगपंडरगाईण विच्छड्डुंति विग्गोविंति विस्साणिंति दायारेसु पज्जभाइंति विच्छड्डित्ता विग्गो० विसाणित्ता दाया० पज्जभाइत्ता मित्तनाइ० भुंजाविंति मित्त० भुंजावित्ता मित्त० वग्गेण इममेयारूवं नामधिज्जं कारविंति—जओ णं पभिइ इमे कुमारे ति० ख० कुच्छिंसि गब्भे आहूए तओ णं पभिइ इमं कुलं विपुलेणं हिरन्नेण० संखसिलप्पवालेण अतीव २ परिवड्ढइ ता होउ णं कुमारे वद्धमाणे. तओ णं समणे भगवं महावीरे पंचधाइपरिवुडे, तं—खीरधाईए १ मज्जणधाईए २ मंडणधाईए ३ खेलावणधाइए ४ अंकधा० ५ अंकाओ अंकं साहरिज्जमाणे रम्मे मणिकुट्टिमतले गिरिकंदरसमुल्लीणेविव चंपयपायवे अहाणुपुव्वीए संवड्ढइ, तओ णं समणे भगवं० विन्नायपरिणय (मित्ते) विणियबालभावे अप्पुस्सुयाइं उरालाइं माणुसगाइं पंचलक्खणाइं कामभोगाइं सद्दफरिसरसरूवगंधाइं परियारेमाणे एवं च णं विहरइ ॥ (सू० १७६)

श्रमण भगवान महावीर आ अवसर्पिणीना चोथा आराने छेडे पंचोतेर वरसने साडाआठ महिना बाकी रहे छे, ते ग्रीष्मऋतुना चोथे महिने आठमे पखवाडीए अषाढ शुद छठ्ठने दिवसे महाविजय सिद्धार्थ पुष्पोत्तर वर पुंडरिकदिशा सौवस्तिक वर्धमान नामना महाविमानमांथी देवता संबंधी वीस सागरोपमनुं आयु पुरुं करीने भव तथा स्थितिनो क्षय थतां चवीने आ जंबूद्वीपना भरत क्षेत्रना दक्षिण अर्धभरतमां दक्षिण ब्राह्मणकुंडस्थानमा कोडालगोत्री रुषभदत्त ब्राह्मणना घरमां जालंधर गोत्रनी देवानंदा ब्राह्मणीनी

राइंदिएहिं वइक्कंतेहिं तेसीइमस्स राइंदियस्स परियाए वट्टमाणे दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसाओ उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसंसि नायाणं खत्तियाणं सिद्धत्थस्स खत्तियस्स कासवगुत्तस्स तिसलाए खत्तियाणीए वासिट्ठसगुत्ताए असुभाणं पुग्गलाणं अवहारं करित्ता सुभाण पुग्गलाणं पक्खेवं करित्ता कुच्छिंसि गब्भं साहरइ, जेवि य से तिसलाए खत्तियाणीए कुच्छिंसि गब्भे तंपि य दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंसि उस० को० देवा० जालंधरायणगुत्ताए कुच्छिंसि गब्भं साहरइ, समणे भगवं महावीरे तिन्नाणोवगए यावि होत्था—साहरिज्जिस्सामित्ति जाणइ साहरिज्जमाणे न याणइ साहरिएमित्ति जाणइ समणाउसो !। तेणं कालेणं तेणं समएणं तिसलाए खत्तियाणीए अहऽन्नया कयाइ नवण्हं मासाणं बहुपडिपुन्नाणं अद्धट्ठमाणराइंदियाणं वीइक्कंताणं जे से गिम्हाण पढमे मासे दुच्चे पक्खे चित्तसुद्धे तस्स णं चित्तसुद्धस्स तेरसीपक्खेणं हत्थु० जोग० समणं भगवं महावीरं अरोग्गा अरोग्गं पसूया। जण्णं राइं तिसलाख० समण० महावीरं अरोया अरोयं पसूयात ण्णं राइं भवणवइवाणमंतरजोइसियविमाणवासिदेवेहिं देवीहि य उवयंतेहिं उप्पयंतेहि य एगे महं दिव्वे देवुज्जोए देवसन्निवाए देवकहक्कहए उप्पिंजलगभूए यावि हुत्था। जण्णं रयणिं० तिसलाख० समण० पसूया तण्णं रयणिं बहवे देवा य देवीओ य एगं महं अमयवासं च १ गंधवासं च २ चुन्नवासं च ३ पुप्फवा० ४ हिरन्नवासं च ५ रयणवासं च ६ वासिंसु, जण्णं रयणिं तिसलाख० समण० पसूया तण्णं रयणिं भवणवइवाणमंतरजोइसियविमाणवासिणो देवा य य देवीओ य समणस्स भगवओ महावीरस्स सूइकम्माइं तित्थयराभिसेयं च करिंसु, जओ णं पभिइ भगवं महावीरे तिसलाए ख० कुच्छिंसि गब्भं आगए तओ णं पभिइ तं कुलं विपुलेणं हिरन्नेणं सुवन्नेणं धन्नेणं माणिक्केणं मुत्तिएणं संखसिलप्पवालेणं अईव २

आव्या हता तेने जैनमतमां प्रभुनुं च्यवन थयुं विगेरे वातो कहे छे.
महिना अने साडासात दिवस पहेलां महावीर स्वामि माताना उदरमा आव्या हता तेने जैनमतमां प्रभुनुं च्यवन थयुं विगेरे वातो कहे छे. अने मोक्ष छे महावीर प्रभुने एक माताना

जैनोमां दरेक तीर्थकरनां पाच कल्याणक छे एटले च्यवन जन्म दिक्षा केवळज्ञान अने मोक्ष छे महावीर प्रभुने एक माताना गर्भमांथी वीजी माताना गर्भमा मुक्या तेने गर्भापहार कहे छे टुंकाणमा समजाववा प्रथम चद्रनक्षत्र कहे छे.

महावीर प्रभुने च्यवन गर्भापहार जन्म दिक्षा केवळज्ञान ए उत्तराफालगुनीमां थयां छे अने भगवाननो मोक्ष स्वाति नक्षत्रमां थयो छे. ते विस्तारथी पछीना सूत्रमा छे.

समजे भगवं महावीरे इमाए ओसप्पिणीए सुसमसुसमाए समाए वीइक्कंताए समाए वीइक्कंताए सुसमदुस्समाए समाए वीइक्कंताए दूसमसुसम ए समाए वहु विइक्कंताए पन्नहत्तरीए वासेहि मासेहि व अद्धनवमेहि सेसेहि जे से गिम्हाण चउत्थे मासे अट्ठमे पक्खे आसाढसुद्धे तस्स णं आसाढसुद्धस्स छट्ठीपक्खेण हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगमुवागएण महाविजयसिद्धत्थपुप्फुत्तरवरपुंडरीयदिसासोवत्थियवद्धमाणाओ महाविमाणाओ वीसं सागरोवमाइं आउयं पालइत्ता आउक्खएणं ठिइक्खएणं भवक्खएणं चुए चइत्ता इह खलु जंबुदीवे णं दीवे भारहे वासे दाहिणड्ढभरहे दाहिणमाहकुंडपुरसंनिवेसंमि उसभदत्तस्स महाणस्स कोडालसगोत्तस्स देवाणंदाए माहणीए जालंधरस्स गुत्ताए सीहुब्भवभूएणं अप्पाणेणं कुच्छिसि गब्भ वक्कते; समणे, भगवं महावीरे तिन्नाणोवगए या वि हुत्था, चइस्सामित्ति जाणइ चुएमित्ति जाणइ चयमाणे न याणेइ, सुहुमे ण से काले पन्नत्ते तओ णं समणे भगवं महावीरे हियाणुकंपएणं देवेणं जीयमेयतिकट्टु जे से वासाण तच्चे मासे पंचमे पक्खे आसोयवहुले तस्स णं आसोयवहुलस्स तेरसीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं वासीहि

तथा अणसर विगेरे तपस्यामां पोतानुं बळ अने वीर्य न गोपवतां उत्साह राखवो अने लीधेला तपने पुरो पाळवो.

"तित्थयरो चउनाणी सुरमहिओ सिज्झिअव्वयधुवम्मि । अणिगूहिअबलविरिओ सव्वत्थामेसु उज्जमइ ॥ १ ॥

किं पुण अवसेसेहिं दुक्खक्खयकारणा सुविहिएहिं । होइ न उज्जमिअव्वं सपच्चवायंमि माणुस्से ? ॥ २ ॥"

तीर्थंकर दिक्षा लेतांज चार ज्ञानी थाय छे, देवता पूजे छे, निश्चेमोक्षमां जवाना छे, आटलुं छतां पण पोतानुं घातीकर्म खपाववा बळ वीर्यने न गोपावतां अघोर तपश्चर्या करे छे. तो ते सिवायना बीजा सारा साधुओ दुःखनो क्षय करवा अने मनुष्य जीवन अनेक विघ्नोवाळुं छे तो तेमणे शामाटे पुरो उद्यम न करवो जोइए ? आवी तपनी भावना भाववी, संयम भावना इंद्रियो अने मनने वश राखवा माटे छे तथा संघयण ते वज्र रुषभ विगेरेमां तपनो निर्वाह थइ शके तेवी भावना भाववी.

आ प्रमाणे चार भावनाओ भाववाथी आत्म निर्मळ थाय छे, एम भावनानुं स्वरुप अनेक प्रकारे थाय छे ते शिष्योने जाणवा माटे लख्युं छे. पण चालु वातमा तो चारित्र भावना साथे प्रयोजन छे, माटे वीर प्रभुनुं चरित्र निर्युक्तिनो अनुगम कहीने सूत्रनुं उच्चारण करतां कहे छे.

महावीर प्रभुनुं चरित्र.

तेणं कालेणं तेणं समएण समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे यावि हुत्था, तंजहा—हत्थुत्तराइं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए हत्थुत्तराहिं जाए हत्थुत्तराहिं मुंडे भविता आगाराओ अणगारियं पव्वइए हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुन्ने अव्वाघाए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने, साइणा भगवं परिव्वुए (सू० १७५)

ते काळ ते समय एटले विक्रम संवतना ४७० वरस पहेलां महावीर प्रभुनो जन्म थयो एवी हालनी गणतरी छे अने नव

जे कोइ संसारी जीव के साधु देखीता मनोहर विषयोथी मुंझाइने विह्वलथाय अथवा तेवा सुंदर विषयोना वियोगमां घेलो थाय तेवा पुरुषने चित्तामां अपूर्व शान्ति प्राप्त करवा आ उपदेश छे के तुं तारा हृदयमां आ प्रमाणे विचार, के मारो आत्मा निरंतर रहेनारा जन्म मरणथी मुक्त ज्ञान दर्शनना लक्षणवाळो छे, बाकीनुं जे कंइ शरीर विगेरे चलायमान देखाय छे ते कर्मना सयोगथी मने मळेलुं छे, हुं तेनाथी जुदो छुं मारुं स्वरूप चेतन छे अने शरीर विगेरे जड छे (आ निश्चय नयनी भावना जाणवी.)

आ भावनाओ रुपिओनुं अंग छे अने चारित्रने आश्रयी (टेको आपनार) छे.

(हवे तपनी भावना कहे छे.)

किह मे हविज्जऽवंझो दिवसो ? किं वा पहू तवं काउं ? । को इह दव्वे जोगो खित्ते काले समयभावे ? ॥ ३४० ॥

साधुए निर्मळ चारित्र पाळवा हंमेशां चितवनकरवुं के विगइओ विगेरे त्यागीने मारो दिवस हंमेशा क्यारे सफळ थशे ? तथा हुं क्यो तप करवाने शक्तिवान छु ? तथा क्या द्रव्य विगेरेमा मारो निर्वाह थशे ? आवुं चिंतववु, तेमां वने त्यासुधी साधुए द्रव्यमां उत्सर्गथी वाल चणा विगेरे वापरवा, क्षेत्रमां ज्यां घी दुध मळे के लुखा रोटला मळे तो पण सतोषथी विहार करवो, काळमां ठंडीमा के उनाळामां विहार करवो तथा भवमां हुं साजो होवाथी आ तप करवाने शक्तिवान छुं आवी रीते द्रव्य क्षेत्र काळ भावथी विचारी यथाशक्ति उपकरण विगेरे जोइतांज राखीने परिसहो सहेवा तप करवो. तत्त्वार्थसूत्रना छट्ठा अध्यायमां २३ मा सूत्रमां कह्युं छे के यथाशक्ति त्याग अने तप करवो.

उन्छाहपालणाए इति (एव) तवे संजमे य संघयणे । वेरग्गेऽणिच्चाई होइ चरित्ते इहं पगयं ॥ ३४१ ॥

ज्ञाननो भागी थाय, श्रद्धा अने चारीत्रमां स्थिर चित्तवाळो थाय, आवां कारणोथी जेओ गुरुकुळवास नथी मुक्ता, तेवा पुरुषोने धन्य छे. आवी ज्ञाननी भावना जाणवी. हवे चारित्रनी भावना कहे छे.

साहुमहिंसाधम्मो सच्चमदत्तविरई य बंभ च । साहु परिग्गहविरई साहु तवो बारसंगो य ॥ ३३८ ॥

वेरग्गमप्पमाओ एगत्ता (ग्गे) भावणा य परिसंगं । इय चरणमणुगयाओ भणिया इत्तो तवो वुच्छं ॥ ३३९ ॥

अहिंसादि लक्षणवाळो जैनधर्म श्रेष्ठ छे. आ पहेला व्रतनी भावना छे तथा आ जिनेश्वर वचनमा निर्मळ सत्य छे तेवुं बीजे नथी. आ बीजा महाव्रतनी भावना छे, त्रीजा व्रतनी भावनामां अहीं पारको माल न लेवानु बरोबर बताव्युं छे, चोथा महाव्रतनी भावनामां ब्रह्मचर्यनी नववाडो पाळवानुं अहीं बताव्यु छे, पाचमा महाव्रतनी भावनामा जरुरना उपकरण सिवाय परिग्रहनुं त्यागपणुं सर्वोत्तम जिन वचनमां बताव्युं छे

बार प्रकारनो तप पण अहीं इंद्रियोना विजय माटे तथा कर्मो खपाववा माटे अहीं बताव्यो छे.

वैराग्य भावनामां संसारनां देखीतां सुखो परिणामे तथा अंतरदृष्टिए जोता दुःखरुप छे माटे विष्टा समान जाणीने दूरथी त्यागवा योग्य छे एम भाववुं.

अप्रमाद भावनामा जाणवुं के जे जीवो दारु विगेरेना कुव्यसनमां के क्रोधादि करीने के इंद्रियोने वश थइ केवां दुःख भोगवे छे ते विचारी पांचे प्रमादोने छोडवानुं अहीं छे. एकाग्रभावनामां आ गाथा विचारवी.

" एक्को मे सासओ अप्पा, णाणदंसणसजुओ । सेसा मे बहिरा भावा, सव्वे संजोगलक्खणा ॥ १ ॥ "

प्रथम कर्मबंधननुं स्वरूप जाणवुं अने तेमां विरक्त थवुं तेथी कर्मक्षय थतां मोक्ष प्राप्ति थाय, आवी क्रिया बौद्ध विगेरे दर्शनमां न होवाथी मोक्षनी क्रियासिद्धि पण अशक्य छे.

आ प्रमाणे प्रथम ज्ञान भणवाथी अने ते प्रमाणे वर्त्तवाथी ज्ञान भावना थाय छे तथा आठ प्रकारना कर्मना पुद्गलोथी जीव दरेक प्रदेशे बंधाएलो छे, तथा मिथ्यात्व अविरति प्रमाद कषाय अने योगो कर्म बंधनना हेतुओ छे अने आठ प्रकारना कर्मवर्गणानुं रूप पूर्वे कह्या प्रमाणे बंधन छे अने ते उदय आवतां एनुं फळ चार गतिवाळा संसारमा भ्रमण करीने सुख दुःखने भोगववानुं छे. आ बधुं जिनवचमाज कहेलुं छे.

अथवा दुनियामां जे कंइ सुभाषित हितकारक वचन छे ते अहीं प्रवचनमां कहेलुं छे ते ज्ञानभावना छे. वळी आ जिनवचनमां आ संसारनुं जे विचित्र स्वरुप छे ते विस्तारथी कह्युं छे.

तथा हुं निर्मळ भावे भणीश तो मारुं ज्ञान वधारे निर्मळ थशे एवी ज्ञानभावना भाववी अर्थात् रोज रोज नवुं नवु ज्ञान संपादन करवु, आदि शब्दथी एकाग्रचित्त विगेरे गुणो आ ज्ञानथी थाय छे. वळी अज्ञानी जे कर्म करोडो वरसे खपावे छे तेने ज्ञानी एक श्वासोश्वासमां खपावे छे.

आवां कारणोथी ज्ञान भणवुं, एटले ज्ञाननो संग्रह थाय. कर्मनी निर्जरा थाय भूली न जवाय अने स्वाध्याय करता चित्तमा आनंद रहे आ कारणोथी ज्ञानभावना वडे दरेक साधुने गुरुकुळवास थाय छे ते बतावनारी गाथा कहे छे.

"णाणस्स होइ भागी थिरयरओ दंसणे चरित्ते य। धन्ना आवकहाए गुरुकुलवासं न मुञ्चन्ति ॥ १ ॥"

तेवा पूर्व महर्षिनां नामो लेवाथी पण धर्ममां श्रद्धा थाय छे, अथवा तेवा पुरुषने सुरनरना स्वामिओए पूज्या ते कथा सांभळतां अथवा पुराणां चैत्योने पूजवाथी के तेवी बीजी क्रिया करवाथी तेओने गुणोनी वासना मळवाथी दर्शन शुद्धि थाय छे, ते दर्शननी प्रशस्त भावना छे.

ज्ञान भावना.

तत्त जीवाजीवा नागव्वा जागणा इहं दिट्ठा । इह कज्जकरणकारगसिद्धी इह बंधमुक्खो य ॥ ३३५ ॥

बद्धो य बंधहेउ बंधणबंधफ्फलं सुकहियं तु । ससारपवचोऽवि य इहय कहिओ जिणवरेहिं ॥ ३३६ ॥

नाणं भविस्सइ एवमाइया वायणाइयाओ य । सज्झाए आउत्तो गुरुकुलवासो य इय नाणे ॥ ३३७ ॥

जीनेश्वरनुं वचन जेवी रीते पदार्थो छे तेवी रीते संपूर्ण पदार्थोनुं वर्णन करे छे, तेथी ते प्रवचन कहेवाय छे. अने ते ज्ञान भणवाथी मोक्षनुं प्रधान अंग सम्यकदर्शन प्रगट करे छे. कारण के तत्त्वोनुं स्वरूप जाणीने तेमां श्रद्धा करवी तेज सम्यग दर्शन छे. जीव, अजीव, पुन्य, पाप, आश्रव, संवर बंध, निर्जरा अने मोक्ष ए नव तत्त्वो छे, ते नव पदार्थोने नवतत्त्व ज्ञानना अर्थीए बरोबर जाणवा जोइए अने ते जाणवानुं साधन जिनेश्वरना वचनमांज छे.

वळी आ जिनवचनमांज परमार्थ रुप छेवटनुं कार्य मोक्ष छे ते मोक्ष मेळववानी क्रिया करवामां महान उपकारक सम्यगदर्शन ज्ञान—चारित्र मुख्यपणे छे,

कारक (क्रिया करनारो) साधु सम्यग दर्शन विगेरेनुं अनुष्ठान बरोबर करनार छे अने ते प्रमाणे क्रिया करवाथी आज जैन दर्शनमां छेवटे मोक्षनी प्राप्ति छे तेज क्रियासिद्धि जाणवी तेने बतावे छे.

अट्ठावयमुज्जिते गयग्गपयग्गपयए य धमचक्के य । पासरहावत्तनगं चमरुप्पायं च वंदामि ॥ ३३२ ॥

तीर्थंकरोनी जन्मभूमि, दीक्षा लेवाना वरघोडामा, चारित्र लीधुं ते जग्या, तथा केवळ ज्ञान तथा निर्वाण भूमि, तथा देवलोकमां मेरु पर्वत, नंदीश्वर द्वीप विगेरे तथा पाताळनां भवनोमा जे शाश्वता जिनेश्वरना विंबो छे, तथा अष्टापद गिरनार दशाणर्णकूटमा तथा तक्षशिलामां धर्म चक्रना स्थानमां, तथा अहिछत्रा नगरीमा ज्या धरणेंद्रे पार्श्वनाथ प्रभुनो महिमा कर्यो छे, तथा रथावर्त पर्वत्त ज्या वज्र स्वामिए पादपोपगमन अणशण कर्यु छे, तथ ज्या वर्धमान स्वामीने आश्रयी चमरेंद्रे उत्पतन कर्यु छे. आ वधा स्थानोमा जइने यथायोग्यपणे वदन पूजन स्तवन ध्यान करवाथी दर्शन शुद्धि थाय छे.

गणियं निमित्त जुत्ती सदिट्ठी अवितहं इमं नाणं । इय एगं।ुवगया गुणपच्चइया इमे अत्था ॥ ३३३ ॥

गुणमाहप्पं इसिनामकित्तण सुरनरिंदपूया य । पोराणचेइयाणि य इय एसा दंसणे होइ ॥ ३३४ ॥

जैन सिद्धातने जाणनारा जे महान साधुपुरुषो छे. तेमनामा गुणने आश्रयी आ वावतो छे, जेमके बीजगणित विगेरेमां कोइ पार पामेलो होय तथा ज्योतिषना आठे अंगमा प्रवीण होय तथा दृष्टिवाद नामना बारमा अंगमा बतावेल तमाम दर्शनोनी बतावेलो जुदी जुदी युक्तिओने पोते जाणे अथवा द्रव्यना संयोगोने अथवा हेतुओने जाणे.

तथा सम्यग् ("अविपरीत") दृष्टि होय के जेथी देवताओथी पण पोते चलयमान न थाय.

तथा अवितथ जेनुं ज्ञान होय आवा पवित्र आचार्य विगेरेना गुणोनी प्रशंसा करता पोताना आत्मानी श्रद्धा निर्मळ थाय छे, तेज प्रमाणे कोइ पण गुणनुं वर्णन करतां ते पवित्र पुरुषना गुणो मळे छे, तथा मंदबुद्धिवाळाने तेवा गुणोनुं कीर्तन न थाय तो

सुज्ञपुरुषो भव्यात्माओने बचाववा उपदेश आपे छे के जीवहिंसा विगेरे पापो बाळक बुद्धिना माणसो प्रथम डरीने छुपां करे छे. के रखेने मारी लोकमां निंदा थशे, पण त्यां कुटेव न छुटे तो पछी अपेक्षा विचारी कुयुक्ति लगाडीने जाहेर पाप करे छे, त्यार पछी निःशंक थइने लज्जा दयाने छोडी नवां नवां पाप करे छे, अने छेवटे पापना अभ्यासथी हमेशां पापमांज रमे छे.

प्रशस्त भावना.

दंसणनाणचरित्ते तववेरग्गे य होइ उ पसत्था । जा य जहा ता य तहा लक्खण वुच्छं सलक्खणओ ॥ ३२९ ॥

दर्शन ज्ञान चारित्र तप वैराग्य विगेरेमां जे प्रशस्त भावना होय छे, ते प्रत्यकने लक्षणथी कहीश.

दर्शन भावना.

तित्थगराण भगवओ पवयणपावयणिअइसइड्ढीणं । अभिगमणनमणदरिसणकित्तणसंपूअणाथुणणा ॥ ३३० ॥

तीर्थंकर प्रभु बार अंग (जैन सिद्धांत) जेनुं बीजु नाम गणिपिटक (भगवंतना वचन रुप रत्नोने राखवानो पेटारो) तथा प्रावचनि ते गणधरो तथा महान् प्रभाविक आचार्यो युग प्रधानो तथा अतिशय ऋद्धिवाळा केवळज्ञानी मनःपर्यव तथा अवधिज्ञानी तथा चौदपूर्वी तथा आमर्श औषधि लब्धिधारक मुनिओ विगेरेनु बहु मान करवा सामे जइने दर्शन करवुं तेमना उत्तम गुणोने प्रशंसवा. सुगंधथी पूजन स्तोत्र वडे स्तवन करवुं, (आमां देव मनुष्यने जे उचित होय ते करवु)

आ प्रमांणे हमेशां करवाथी दर्शन शुद्धि थाय छे,

जम्माभिसेयनिक्खमणचरणनाणुप्पया य निव्वाणे । दियलोअभवणमंदरनंदीसरभोमनगरेसुं ॥ ३३१ ॥

रक्षार्थे) लेवा, ते बे चूलिकामां बताव्युं. तेज प्रमाणे महाव्रतोने बराबर पाळवा माटे भावना भाववी, ते आ त्रीजी चूलिकामां कहेशे. तेथी आवा संबंधे आवेली आ चूलिका (चूडा) ना चार अनुयोग द्वार कहेवा, तेमां उपक्रम द्वारमां रहेलो आ अर्थाधिकार छे, के अप्रशस्त भावना त्यागीने प्रशस्त भावना भाववी, नामनि–निक्षेपामां 'भावना' ए नाम छे, तेना नाम स्थापना विगेरे चार प्रकारनो निक्षेप छे, नाम स्थाप्ना सुगमने छोडी द्रव्यादि निक्षेपो निर्युक्तिकार कहे छे.

दव्वं गंधंगतिलाइएसु सीउण्हविसहणाईसु । भावंमि होइ दुविहा पसत्थ तह अप्पसत्था य ॥ ३२७ ॥

नो आगमथी, द्रव्य भावना व्यतिरिक्तमां जोइ वगेरेना फूलो विगेरे गंधवाळा द्रव्यथी जे तेल वगेरे द्रव्य (पदार्थ) मां जे वासना (सुगंधी) लावे, ते द्रव्य वासना छे, तथा शीतमां उछरेलो माणस शीत (ठंड) सहे, उष्ण देशमां उछरेलो ताप सहे, तथा कसरत करनारो अनेक कायकष्ट सहे, तेज प्रमाणे बीजा कोइ पण पदार्थ वडे अथवा पदार्थनी जे भावना (धर्म समज्या विनानी) होय ते द्रव्य भावना छे, अने भाव संबंधी जे प्रशस्त अ प्रशस्त भेद वडे बे प्रकारनी भावना छे, तेमां प्रथम अप्रशस्त कहे छे,

पाणिवहमुसावाए अदत्तमेहुणपरिग्गहे चेव । कोहे माणे माया लोभे यं हवति अपसत्था ॥ ३२८ ॥

जीवहिंसा जूठ चोरी मैथुन परिग्रह क्रोध मान माया अने लोभ ए नव पापोमां प्रथम शंकाथी अने पछी वारवार निष्ठुर थइने निःशंकपणे वर्त्ते, ते अप्रशस्त भावना कह्युं छे केः—

करोत्यादौ तावत्सघृणहृदयः किञ्चिदशुभं, द्वितीयं सापेक्षो विमृशति च कार्यं च कुरुते । तृतीयं निःशङ्को विगतघृणमन्यत्प्रकुरुते, ततः पापाभ्यासात्सततमशुभेषु प्रमते ॥१॥

अन्यना छ प्रकारे निक्षेपा छे. नाम-स्थापना सुगम छे. द्रव्य अन्य निक्षेपामां पर शब्दमां जे खुलासो कर्यो छे तेम अहीं पण जाणवुं. अहीं परक्रिया के अन्य क्रिया कारण प्रसंगे गच्छवासीने करवी पडे तेमां जयणा राखवी, गच्छमांथी नीकळेलाने औषध विगेरे क्रियानुं प्रयोजन नथी, ते निर्युक्तिकार बतावे छे.

जयमाणस्स परो जं करेइ जयणाए नत्थ अहिगारो। निप्पडिकम्मस्स उ अन्नमन्नकरणं अजुत्तं तु ॥ ३२६ ॥

सत्तिकाणं निज्जुत्ती समत्ता ॥

साधुए जयणाथी काम करवुं करावबुं रागद्वेष न करवा, पण जीनकल्पीने ते घटतुं नथी, तेओ दवा विगेरेथी दूर छे,

से भिक्खू वा २ अन्नमन्नकिरियं अज्झत्थियं ससेइयं नो तं सायए २ ॥ से अन्नमन्नं पाए आमज्जिज्ज वा० नो तं०, सेसं तं चेव, एयं खलु० जइज्जासि (सू० १७४) त्तिबेमि ॥ सप्तमम् ॥ २-२-७ ॥

अन्यो अन्य एटले परस्पर क्रिया ते साधुए माहो माहे पण खास कारण विना चोळवुं चांपवुं दाबवुं विगेरे न करवुं. जरूर पडे करतां राग द्वेप न करवो.

आप्रमाणे बीजी चूलिका समाप्त थइ.

भावना नामनी त्रीजी चूलिका.

बीजी कहीने हवे त्रीजी चूलिका कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, के आ आचारांग सूत्रनो विषय प्रथम वर्धमान स्वामिए कह्यो, ते उपकारी होवाथी तेनी वक्तव्यता खुलासाथी कहेवा तथा पंचमहाव्रत लीधेला साधुए पिंड शय्या विगेरे (संयम शरीर

(सू० १७३) त्तिवेमि ॥ छट्टओ सत्तिक्कओ ॥ २-२-६ ॥ (विछु विगेरे उतारे) तो पोते

ते साधुने बीजो कोइ माणस शुद्ध अथवा अशुद्ध वचनबळ ते मंत्र विगेरेथी रोग समावे (विछु विगेरे उतारे) तो पोते सारु जाणे नहिं तथा बीजो मांदा साधुनी दवा माटे कंदमूळ विगेरे खोदीने खोदावीने लावीने दवा करे तो तेने सारुं न जाणे बनी शके तो दुःख भोगवता आवी भावना भाववी के पूर्वे जीवे कर्म कर्या छे अने तेना फळ भोगवे छे माटे बीजा कंदमूळ विगेरेने दुःख दइने तथा बीजा प्राणीओने शरीर मन संबंधी पीडा आपीने पोते फरीथी दुःख भोगवशे, कारणके प्राणी भूत जीव सत्त्वो छे, ते हाल दरेक पोताना पूर्वे करेला कृत्यना विपाकने भोगवे छे कह्युं छे के

पुनरपि सहनीयो दुःखपाकस्तवायं न खलु भवति नाशः कर्मणां सञ्चितानाम् । इति सहगणयित्वा यद्यदायाति सम्यक्, सदसदिति विवेकोऽन्यत्र भूयः कुतस्ते ? ॥ १ ॥

हे साधु! तारे आ दुःखनो विपाक सहेवो जोइए; कारणके पूर्वे करेला कर्मोनो संचय करेलो छे ते समजीने हवे पछी जे जे सुख दुःख आवे ते समभावे सहन कर, ए सिवाय बीजे तारो विवेक क्यांथी होय? आ प्रमाणे छट्ठाथी तेरमा सुधी सात अध्ययन समाप्त छे.

पूर्वे कह्या प्रमाणे बीजाए करेली क्रिया अनुमोदवी नहिं. तेम अहीं सातमा अध्ययनमां अन्य अन्य क्रिया पण करवानी निषेध करे छे. आ प्रमाणे छट्ठा सातमा अध्ययननो संबंध छे, नाम नि. निक्षेपामां अन्यो अन्य क्रिया एवुं नाम छे तेनी बाकी रहेली अडधी गाथाने निर्युक्तिकार कहे छे.

अन्ने छक्कं तं पुण तदन्नमाएसओ चेव ॥ ३२५ ॥

करे अथवा तेवुं बीजुं कइ प्रमार्जन विगेरे करे तेने साधु मन, वचन, कायाथी सारुं न जाणे, तेम चोळे, मसळे, तो पण सारुं न जाणे तेम तेल विगेरेथी के बीजा पदार्थथी अभ्यंगन करे अथवा लोधर विगेरेथी उद्वर्त्तन करे तथा ठंडापाणी विगेरेथी छंटकाव करे तेम कोइ सुगंधी द्रव्यथी लेप करे तेम विशिष्ट धुपथी शरीर सुगंधी बनावे अथवा पगमां लागेलो कांटो काढे अथवा पगमांथी खराब परु के लोही काढे तो तेने सारुं मन वचन कायाथी न जाणे जेवी रीते पगनुं कह्युं, ते प्रमाणे अंगना पण कृत्य जाणी लेवां. तेज प्रमाणे गुमडा आश्री पण जाणवुं तथा शरीरमां नस्तर विगेरे मारीने के मलम विगेरे लगाडीने गुमडां विगेरे सारां करे तो ते मन वचन कायाथी अनुमोदे नहिं.

अथवा शरीर उपरथी परसेवो के मेल दूर करे तो पण सारुं न माने तथा आंखनो काननों दांतनो के नखनो मेल दूर करे तो सारुं न माने, तेम माथाना के शरीरना वाळ रोम के भापणाना के काखना वाळ के गुप्तभागना वाळ कापे के सरखा करे तो सारुं न माने वळी ते साधुने अंकमां अथवा पल्यंकमां तेज प्रमाणे हार अर्धहार कंठी गळचवो पहेरावे अथवा मुकुट के झुमखा पहेरावे. कंदोरो पहेरावे तेने सारुं न जाणे, ते वखते साधु आराम अथवा उद्यानमां होय त्यां गृहस्थ आवीने उपरनी क्रिया करे तो साधु तेने सारुं न जाणे.

से सिया परो सुद्धेणं असुद्धेणं वा वइबलेण वा तेइच्छं आउट्टे से० असुद्धेण वइबलेणं तेइच्छं आउट्टे ॥ सेसिया परो गिलाणस्स सचित्ताणि वा कंदाणि वा मूलाणि वा तयाणि वा हरियाणि वा खणित्तु कड्ढित्तु वाकड्ढावित्तु वा तेइच्छं आउट्टाविज्ज नो तं सा० कडुवेयणा पाणभूयजीवसत्ता वेयण वेइंति, एयं खलु० समिए सया जए सेयमिणं मन्निज्जासि

वा भगंदलं वा आमज्जिज्ज वा २ नो तं० २ । से० गंडं वा ४ संवाहिज्ज वा पलि० नो तं० २ । से० कायं० गंडं वा ४ तिल्लेण वा ३ मक्खिज्ज वा २ नो तं० २ । से० गंडं वा लुद्धेण वा ४ उल्लोढिज्ज वा उ० नो तं० २ । से गंडं वा ४ सीओदग २ उच्छोलिज्ज वा प० नो तं० २ । से० गंडं वा ४ अन्नयरेणं सत्थजाएणं अच्छिंदिज्ज वा वि० अन्न० सत्थ० अच्छिंदित्ता वा २ पूयं वा २ सोणियं वा नीह० विसो० नो तं सायए २ । से सिया परो कायंसि सेयं वा जल्लं वा नीहरिज्ज वा वि० नो तं० २ । से सिया परो अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा नहम० नीहरिज्ज वा नो २ नो तं० २ । से सिया परो दीहाइं वालाइं दीहाइं वा रोमाइं दीहाइं भमुहाइं दीहाइं कक्खरोमाइं दीहाइं वत्थिरोमाइं कप्पिज्ज वा संठविज्ज वा नो तं २ । से सिया परो सीसाओ लिक्खं वा जूयं वा नीहरिज्ज वा वि० नो तं० २ । से सिया परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा तुयट्टावित्ता वा पायाइं आमज्जिज्ज वा पम०, एवं हिट्ठिमो गमो पायाइ भाणियव्वो । से सिया परो अंकंसि वा २ तुयट्टावित्ता हारं वा अद्धहारं वा उरत्थं वा गेवेयं वा मउडं वा पालंबं वा सुवन्नसुत्तं वा आविहिज्ज वा पिणहिज्ज वा नो त० २ । से० परो आरामंसि वा उज्जाणंसि वा नीहरित्ता वा पविसित्ता वा पायाइं आमज्जिज्ज वा प० नो तं साइए ॥ एवं नेयव्वा अन्नमन्नकिरियावि ॥ (सू० १७२) ॥

अहीं साधुथी पर कोइपण गृहस्थ होय, ते कंइपण क्रिया साधुना अंग उपर करे, तो ते समये साधुए ते क्रियाने कर्मबंधननुं कारण जाणीने तेने मनथी पण इच्छे नहिं. तेम वचनथी के कायाथी पण न करवा दे.

आ पर क्रियाने खुलासाथी समजावे छे, कोइ अन्य श्रावक धर्म श्रद्धाथी साधुना पग उपर लागेली धुळने कपंट विगेरेथी दूर

वा अब्भिंगिज्ज वा नो त २। से सिय परो पायाइं लुद्धेण वा कक्केण वा चुन्नेण वा वण्णेण वा उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा नो त २। से सिया परो पायाइं सीओदगवि यडेण वा २ उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा नो तं०। से सिया परो पायाइं अन्नयरेण विलेवण जाएण आलिंपिज्ज वा विलिंपिज्ज वा नो त। से सिया परो पायाइं अन्नयरेण धूवणजाएण धूविज्ज वा पधू० नो तं २। से सिया परो पायाओ आणुयं वा कट्यं वा नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो त० २। से सिया परो पायाओ पूयं वा सोणियं वा नीहरिज्ज वा विसो० नो त० २। से सिया परो कायं आमज्जेज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे। से सिया परो कायं लोद्धेण वा संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा नो तं० २। से सिया परो कायं तिल्लेण वा घ० वसा० मक्खिज्ज वा अब्भंगज्ज वा नो तं० २। से सिया परो कायं लुद्धेण वा ४ उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा नो तं० २। से सिया परो कायं सीओ० उसिणो० उच्छोलिज्ज वा प० नो तं० २। से सिया परो कायं अन्नयरेण विलेवणजाएण आलिंपिज्ज वा २ नो तं० २। से० कायं अन्नयरेण धूवणजाएण धूविज्ज वा प० नो तं० २। से० कायसि वण आमज्जिज्ज वा २ नो तं २। से० वणं संवाहिज्ज वा पलि० नो तं०। से० वणं तिल्लेण वा घ० २ मक्खिज्ज वा अब्भं० नो तं० २। से० वणं लुद्धेण वा ४ उल्लोढिज्ज वा उव्वलेज्ज वा नो तं० २। से सिया परो कायंसि वणं सीओ० उ० उच्छोलिज्ज वा प० नो तं० २। से० सि वण वा गंडं वा अरइं वा पुलयं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं सत्थजाएण अच्छिदिज्ज वा विच्छिदिज्ज वा नो त० २। से सिया परो अन्न० जाएण आच्छिदित्ता वा विच्छिदित्ता वा पूयं वा सोणियं वा नीहरिज्ज वा वि० नो तं० २। से० कायसि गंडं वा अरइं वा पुलइयं

ए प्रमाणे बे अणुकथी त्रण अणुक विगेरे छे. क्षेत्रना एक प्रदेशमां रहेल तेनाथी बे प्रदेश अवगाहमां रहेलुं छे, तथा काळथी एक समयनी स्थितिवाळाथी बे समयनी स्थितिवाळुं विगेरे छे, भावथी क्रम पर ते एक गुण काळथी बे गणुं काळुं विगेरे छे. ए प्रमाणे बधा रगमां जाणवुं.

"बहु पर" ते बहुपणे पर एटले एकथी बीजुं बहु होय ते जाणवुं जेमके

जीवा पुग्गल समया दव्व पएसा य पज्जवा चेव । थोवाणंताणंता विसेसअहिया दुवेणऽता ॥ १ ॥

जीव सौथी थोडा छे तेथी पुद्गलो अनंतगुणा छे, तेनाथी समयो द्रव्यना प्रदेशो अने तेना पर्यायो अनत तथा विशेष अधिक छे. फक्त बेमा अनंतगणा छे.

प्रधानपर ते बे पगवाळामां तीर्थंकर छे तथा चोपगामां सिंह विगेरे अने अपदमां अर्जुन, सुवर्ण, फणस विगेरे झाडो छे, ए प्रमाणे क्षेत्रकाळ भाव पर विगेरेने पण तत्पर विगेरे छ प्रकारे क्षेत्र विगेरे प्रधानपणाथी पहेलानी माफक पोतानी बुद्धिए योजवां

सामान्यथी तो जंबूद्वीपक्षेत्रथी पुष्कर विगेरे क्षेत्रो पर छे तथा काळ पर ते वरसादनी रतुथी शरद रुतु छे, भावपर औदयिकथी औपशमिक विगेरे छे. हवे सूत्रानुगममां सूत्र उच्चारवु जोइए ते आ छे.

परकिरियं अज्झत्थियं ससेसियं नो तं सायए नो त नियमे, सिया से परो पाए आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे। से सिया परो पायाइं संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे। से सिया परो पायाइं कुसिज्ज वा रइज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे। से सिया परो पायाइं तिल्लेण वा घ० वसाए वा मक्खिज्ज

प्रमाणे अहीं पण योजवुं के आलोक संबंधी के परलोक संबंधी सांभळ्युं होय के न सांभळ्युं होय, देख्युं होय के नहि देख्युं होय, तो ते ते दरेक जातिना रूपमां राग गृद्धता, मोह के तल्लीनता न करवी, जो रूपमां राग विगेरे करशे तो आ लोकमां मनुष्य विगेरेथी अने परलोकमां परमाधामीना मार पडशे.

परक्रिया नामनुं छठुं अध्ययन.

रूप अध्ययन कहीने परक्रिया नामनुं छठुं अध्ययन कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे. गयां बे अध्ययनमां रागद्वेषनी उत्पत्तिनां निमित्त मधुर शब्द अने रूपनो निषेध बताव्यो, तेनेज अहीं बीजे प्रकारे कहेशे, आवे संबंधे आवेला अध्ययनना नाम निष्पन्न निक्षेपामां परक्रिया एवुं आदान पदवडे नाम छे, तेमा प्रथम पर शब्दनो छ प्रकारनो निक्षेप अडधी गाथावडे कहे छे.

छक्कं परइक्किक्क त १ दन्न २ माएस ३ कम ४ बहु ५ पहाणे ६ ।

छ प्रकारे छे.

'पर' शब्दनो छ प्रकारे निक्षेपो छे, नाम स्थापना सुगम छे, अने द्रव्यादि पर पण एकेक छ प्रकारे छे. तेमां प्रथम द्रव्यपर १ तत्पर २ अन्यपर ३ आदेशपर ४ क्रमपर ५ बहुपर ६ प्रधानपर छे. तेमां प्रथम द्रव्यपर तेजरूपे वर्त्तमानमां विद्यमान होय, जेमके एक परमाणुथी बीजो परमाणु जुदो छे अन्यपर ते अन्यरूपे पर छे, जेमके एक बे अणुवाळो, त्रण अणुवाळो तेमज बे अणुवाळो एक अणुवाळो के त्रण अणुवाळो छे, आदेशपर ते आदेश (आज्ञा) अपाय छे ते, जेमके कोइ कार्यमां मजुर विगेरेने रखाय छे ते आदेशपर छे, पण 'क्रमपर' तो चार प्रकारे छे, तेमा द्रव्यथी क्रम पर ते एक प्रदेशिक द्रव्यथी बे प्रदेशिक द्रव्य छे

पाडीने आंख लाल करीने अनुचित वचन बोलवां, एथी विपरीत प्रसन्न थइने रागनां वचन बोलवां, कह्युं छे के—

रुट्टस्स खरा दिट्ठी उप्पलधवला पसन्नचित्तस्स। दुहियस्स ओमिलायइ गंतुमणस्सुस्सुआ होइ ॥ १ ॥

क्रोधीने आख लाल होय, अने प्रसन्न थएलानी कमळ जेवी धोळी होय, दुःखी जीवनी मींचायला जेवी होय, अने जवा इच्छनारनी खांख उत्सुक होय.

से भि० अहावेगइयाइं रूवाइं पासइ, तं० गंथिमाणि वा वेढिमाणि वा पूरिमाणि वा संघाइमाणि वा कट्ठकम्माणि वा पोत्थकम्माणि वा चित्तक० मणिकम्माणि वा दंतक० पत्तछिज्जकम्माणि वा विविहाणि वा वेढिमाइं अन्नयराइं० विरू० चक्खुदंसणपडियाए नो अभिसंधारिज्ज गमणाए, एवं नायव्वं वा जहा सद्दपडिमा सव्वा वाइत्तवज्जा रूवपडिमावि ॥ (सू० १७१) पञ्चमं सप्तिकयं ॥ २-२-५ ॥

ते भाव साधु गोचरी विगेरेना कारणे बहार फरता जुदी जुदी जातिनां रुपो जुए, तेमा मोह न करे, हवे ते रुपोनी विगत बतावे छे. फुलो विगेरेथी साथीओ विगेरे गुंथीने बनाव्यो होय, तथा वस्त्र विगेरे वींटीने पुतळी विगेरे बनावेल होय, तथा अमुक चीजो पुरीने पुरुष विगेरेनो आकार बनाव्यो होय, तथा कपडाना कटका शीवीने कांचळी विगेरे बनावे–ते संघातिम छे, लाकडाना रथ विगेरे काष्ट कर्म छे. तथा पुस्तको, लेपनुं काम, चित्रो, तथा जुदां जुदा मणि रत्नोवडे साथीआ विगेरे बनावेल होय, हाथी-दांतनी पुतळी विगेरे होय, पांदडा छेदीने आकार बनाव्यो होय, आ प्रमाणे अनेक मनोहर वस्तुओ देखीने आंखने प्रसन्न करवानी इच्छाथी न जाय, अर्थात् जवुं तो दूर रहो पण मनमां अभिलाषा पण देखवानी न करे, तथा पूर्वे शब्दोना अधिकारमा बताव्यु ते

विगेरेमां मधुर शब्दो सांभळवा न जवुं तथा आराम उद्यान वन वनखड देरां सभा परब विगेरेमां वाजां सांभळवा न जवुं तथा अट्ट अट्टालक चरित दरवाजा तथा नगरना दरवाजे शब्द सांभळवा न जवु तथा त्रिक चोक चोतरो चोमुख स्थानमां न जवुं तथा पाडा बळद घोडा हाथी विगेरेनां..

ते कपिंजल सुधीनां कळा शीखववाना स्थानमां जोवा न जवुं तथा ज्यां तेमनुं मैथुन थतुं होय त्यां न जवुं, तेम तेमनुं युद्ध थतुं होय अथवा तेमनी क्रिया थती होय ते जोवा न जवुं

से भि० जाव सुणेइ, तंजहा—अक्खाइयठाणाणि वा माणुम्माणियट्ठाणाणि वा महताऽऽहयनट्टगीयवाइयतंतीतलतालतुडियपडुप्पवाइयट्ठाणाणि वा अन्न० तह० सद्दाइं नो अभिसं० ॥ से भि० जाव सुणेइ, तं०—कलहाणि वा डिंबाणि वा डमराणि वारज्जाणि वा वेर० विरुद्धर० अन्न० तह० सद्दाइं नो० ॥ से भि० जाव सुणेइ खुड्डियं दारियं परिभुत्तमंडियं अलंकियं निवुज्झमाणिं पेहाए एगं वा पुरिसं वहाए नीणिज्जमाणं पेहाए, अन्नयराणि वा तह० नो अभि० ॥ से भि० अन्नयराइं विरूव० महासवाइं एवं जाणेज्जा तंजहा—बहुसगडाणि वा बहुरहाणि वा बहुमिलक्खूणि वा बहुपच्चंताणि वा अन्न० तह० विरूव० महासवाइं कन्नसोयपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भि० अन्नयराइं विरूव० महूस्सवाइं एवं जाणिज्जा तंजहा—इत्थीणि वा पुरिसाणि वा थेराणि वा डहराणि वा मज्झिमाणि वा आभरणविभूसियाणि वा गायंताणि वा वायंताणि वा नच्चंताणि वा हसंताणि वा रमंताणि वा मोहताणि वा विपुलं असणं पाणं खाइमं साइमं परिभुजंताणि वा परिभायंताणि वा विछड्डियमाणाणि वा विगोवयमाणाणि वा अन्नय० तह० विरूव० महु० कन्नसोय० ॥ से भि० नो इहलोइएहिं

न जवुं. वळी—

से भि० अहावेग० तं० वप्पाणि वा फलिहाणि वा जाव सराणि वा सागराणि वा सरसरपंतियाणि वा अन्न० तह० विरूव० सद्दाई कण्ण० ॥ से भि० अहावे० तं० कच्छाणि वा णूमाणि वा गहणाणि वा वणाणि वा वणदुग्गाणि पव्वयाणि वा पव्वयदुग्गाणि वा अन्न० । अहा० त० गामाणि वा नगराणि वा निगमाणि वा रायहाणाणि वा आसमपट्टणसंनिवेसाणि वा अन्न० तह० नो अभि० ॥ से भि० अहावे० आरामाणि वा उज्जाणाणि वा वणाणि वा वणसडाणि वा देवकुलाणि वा सभाणि वा पवाणि वा अन्नय० तहा०सद्दाइं नो अभि० ॥ से भि० अहावे० अट्टाणि वा अट्टालयाणि वा चरियाणि वा दाराणि वा गोपुराणि वा अन्न० तह० सद्दाइं नो अभि० ॥ से भि० अहवे० तंजहा–तियाणि वा चउक्काणि वा चच्चराणि वा चउम्मुहाणि वा अन्न० तह० सद्दाइं नो अभि० ॥ से भि० अहावे० तंजहा–महिसकरणट्ठाणाणि वा वसभक० अस्सक० हत्थिक० जाव कविंजलकरणट्ठा अन्न० तह० नो अभि० ॥ से भि० अहावे० तंज० महिसजुद्धाणि वा जाव कविंजलजु० अन्न० तह० नो ॥ से भि० अहावे० तं० जूहियठाणाणि वा हयजू० गयजू० अन्न० तह० नो अभि० ॥ (सू० १६९)

ते साधु कदाच कोइपण जातना शब्दोने सांभळे के वप ते क्यारा छे एटले तेनी सुंदरतानुं वर्णन सांभळे अथवा ते खेतरना क्यारा विगेरेमां मधुर गायन विगेरे थतुं होय तो ते सांभळवानी इच्छाथी त्यां न जाय वप्रथी जाणवुं के तेज प्रमाणे फलिह सरोवर सागर तलावडीओ जोवा साधुए न जवुं तथा त्यां वाजींत्र वागतुं होय तो पण सांभळवा न जवुं. तेज प्रमाणे कच्छ, णूम गहन वन अथवा वनमांना पर्वतो अथवा पर्वतनाकिल्ला किल्ला पण जोवा न जवुं तथा गाम नगर निगम राजधानी आश्रम पाटण सन्निवेश

नियुक्ति अनुगम पछी सूत्र आ अनुगममां सूत्र कहेवुं, ते छे.

से भि० मुइंगसद्दाणि वा नंदीस० झल्लरीस० अन्नयराणि वा तह० विरूवरूवाइं सद्दाइं विततासइं कन्नसोयणपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भि० अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं— वीणासद्दाणी वा विपंचीसं० पिप्पी (वद्धी) सगस० तूणयसद्दा० वणयस० तुंबवीणियसद्दाणि वा ढुंकुणसद्दाइं अन्नयराइं तह० विरूवरूवाइं० सद्दाइं विततसइं कण्णसोयपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भि० अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं—तालसद्दाणि वा कंसतालसद्दाणि वा लत्तियसद्दा० गोधियस० किरिकिरियास० अन्नयरा० तह० विरूव सद्दाणि कण्ण० गमणाए ॥ से भि० अहावेग० तं० संखसद्दाणि वा वेणु० वंसस० खरमुहिस० परिपिरियास० अन्नय० तह० विरूव० सद्दाइं झुसिराइं कन्न० ॥ (सू० १६८)

पूर्वे बतावेलो भिक्षु जो वितत, तत, घन पोकळ, एवा वाजींत्रना चार भेदवाळा मधुर शब्दोने सांभळे, (तो तेने राग थाय) ते सांभळवानी इच्छाथी पोते ते तरफ न जाय.

वितत एटले मृदंग नन्दी झालर विगेरे छे तथा वीणा विपंची वद्धीसक (सरणाइ) विगेरे तंत्रीनां वाजां छे. वीणा विगेरेनो भेद तंत्रीनी संख्याथी जाणवो.

घन एटले हस्तताल कांसी विगेरे छे. लत्तिकानो अर्थ कांसी छे अने गोहिका एटले काख अने हाथमां राखीने वगाळवानुं वाजुं छे.

किरिकिरिया ते वांस विगेरेनी कांबीनुं वाजुं छे, शुषिर ते शंख, वेणु विगेरे पोकल वाजां छे. पण खरमुही ते तोहाडिक छे अने पिरिपिरिच्चय ते कोलियकना पुटथी जडेली वांस विगेरेनी नळी छे. आवां कोइ पण वाजींत्र वागतां होय तो साधुए ते तरफ

न आवे तथा जीवात न होय, तेवा आगम के रहेवाना मकानमां एकांतमां बेसी माटीनी कुंडी विगेरेमां टट्टी के पेसाब करीने ते कुंडी विगेरेने लइ ज्यां निर्जीव स्थान होय त्यां परठवे, आज साधुनुं सर्वस्थ अने समाधि छे के स्वपरने पीडा न थाय, तेम स्थंडिल जवुं.

"शब्द सप्तक"—चोथुं अध्ययन.

त्रीजा साथे चोथानो आ प्रमाणे संबंध छे, के पहेलामां स्थान, बीजामां स्वाध्याय, त्रीजामां स्थंडिल विगेरेनी विधि बतावी. ते त्रणेमा रहेला साधुने अनुकूल के प्रतिकूल शब्दो संभळाय तो ते सांभळीने साधुए राग द्वेष न करवो, आ संबंधे आवेला आ अध्ययनना चार अनुयोग्यद्वारमां नाम निष्पन्न निक्षेपामां "शब्द सप्तक" एवुं नाम छे, एना नाम स्थापना सुगम निक्षेपाने छोडी द्रव्य निक्षेपो निर्युक्तिकार पाछली अडधी गाथावडे बतावे छे.

[दव्वं संठाणाई भावो वन्नकसिणं स भावो य] । दव्वं सद्दपरिणयं भावो उ गुण य कित्ती य ॥ ३२३ ॥

नो आगमथी द्रव्य व्यतिरिक्तमां शब्द पणे जे भाषा द्रव्यो परिणत थाय छे, ते अहिआं लेवां, भावशब्द तो आगमथी जेने शब्दोमा उपयोग होय, अने नो आगमथी अहिंसादि लक्षणवाळा गुणो समजवा, कारण के आ हिंसा जुठ विगेरेथी दूर रहेवुं, ते गुणोथी प्रशंसा पामे छे अने कीर्त्ति तो जे तीर्थंकर प्रभुने चोत्रीश अतिशय प्रकट थतां बीजा करतां अधिक रुप संपदायुक्त पोते थवाथी लोकमां आ अर्हन् देव छे, एम प्रसिद्ध थाय ते कीर्त्ति छे.

होय तेवा स्थानमां पण स्थंडिल न जवुं, तेज प्रमाणे अंगारा पाळवानी जग्या, खारो तैयार करवानी जग्या अथवा मळदां बाळवानी जग्या, ज्यां मळदानां पगलां होय, देरीओ होय. अथवा कबरो होय अथवा तेवा बीजा कोइ पण स्थानमां स्थडिल न जवुं, तथा जे जग्याए पाणी पवित्र मानी लोक नहातां होय तेवा लौकिक तीर्थ स्थानमां, तथा पंकायतन ज्या माटी पवित्र मानी लोक आळोटतां होय, ओघायतन एटले परंपराथी ज्यां लोको पवित्र स्थान मानता होय अथवा जे रस्तेथी तळावमां पाणीनी नीको होय त्यां स्थंडिल न जवुं, तथा माटी खोदवानी नवी खाण होय, अथवा गायोनी महेलो अथवा खवडाववानुं स्थान होय, अथवा बीजी खाणो होय त्यां स्थंडिल न जवुं तथा डाग (पादडांवाळुं शाख,) तथा बीजा शाख तथा मूळा थवानी जग्यामा हत्थंकरनी जग्यामा स्थंडिल न जवुं, तथा अशन वन शणनुं वन धावडीनुं वन केतकीनुं वन आंबानुं, अशोकनुं नाग पुन्नाग चुल्लक विगेरेनुं वन होय, तथा पादडां फूल फळ बीज भाजी विगेरेथी युक्त स्थान होय त्यां साधुए स्थंडिल न जवुं

प्र० त्यारे केवी रीते स्थंडिल जवुं ? ते कहे छे—

से भि० सयपायंयं वा परपाययं वा गहाय से तमायाए एगंतमवक्कमे अणावायंसि असंलोयंसि अप्पपाणंसि जाव मक्कडासंताणयंसि अहारामंसि वा उवस्सयंसि तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसरिज्जा, से तमायाए एगंतमवक्कमे अणाबाहंसि जाव संताणयंसि अहारामंसि वा झामथंडिल्लंसि वा अन्नयरंसि वा तह० थंडिल्लंसि अचित्तंसि तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, एयं खलु तस्स० सया जइज्जासि (सू० १६७) त्तिबेमि ॥ उच्चारपासवणसत्तिक्कओ सम्मत्तो ॥

ते साधु पोतानुं के कारण प्रसंगे बीजानु पात्रुं (तृपणी के तुवडी पहोळा मोढानी) लइ जाय अने ज्या लोको न जुए अथवा

साधु साध्वीए नीचली जग्याए स्थंडिल न जवुं—ते बतावे छे–जे जग्यामां गृहस्था अथवा तेना पुत्रो विगेरे कंद बीज विगेरे त्रणे काळमां नांखता होय, तथा गृहस्थलोक अथवा तेना पुत्रो विगेरेए शाली चोखा व्रीही मग अडद कलथी जव जवजव वाव्यां होय, वावता होय अथवा वाववाना होय; अथवा ज्यां आमोक ते कचराना ढगला (उकरडा) मा घास भूमिराजीओ–भिलुक सूक्ष्मभूमिराजीओ विज्जल स्थाणु तथा कडय मगर्त्ता–मोटाखाडा, तथा दरीमदुर्ग भींतो तथा कील्ला बुरुज आ बतावेला स्थान वखते सम हाय कोइ जग्याए विपम होय (माटी विगेरे पडवानो डर होय) तेथी तेवी जग्याए स्थंडिल जतां पोते पडी जाय तो आत्मविराधना थाय, अने बीजा जीवो नीचे चगदाइ जता सयम विराधना थाय तथा माणसोने माटे रांधवानी जग्या (चूला) होय, अथवा भेंस बळध घोडा कुकडा माकडा (वादरा) हय लावक बट्टय तितर कबुतर कपिंजल विगेरे पशु पक्षो माटे खावापावानु अथवा शीखवानुं के तेवुं बीजुं कंइ पण कार्य थतुं होय तथा ते स्थानमा तेमने रखाता होय ते जग्याए स्थंडिल जवाथी लोक विरुद्ध प्रवचननो उपघात विगेरे थाय माटे त्या न जवुं, वळी आपघात करवाना स्थान जेमा झाडे फासो खाय लोक मरता होय, गीध विगेरे पक्षीओ पासे काया चुंथावी मरवा लोही चोपडी सुता होय, झाड उपरथी नीचे कूदीने मरता होय, अथवा झाड माफक स्थिर थइ अनशन वडे मरतां होय, मेरु (पर्वत) उपरथी पडीने मरता होय, तथा विषभक्षण करी मरता होय, अग्निमा बळी मरतां होय. अथवा तेवां बीजा मरवानां स्थान होय, त्या साधुए स्थंडिल न जवुं, तेज प्रमाणे आराम [जेमा काळा विशेष हाय] उद्यान वन वनखंड देवल सभा परब विगेरेनी जग्यामां स्थंडिल न जाय, अट्टालक चरिय दरवाजा गोपुर अथवा तेवा गाम शहेरना कोट कील्लाना स्थान होय त्यां स्थंडिल न जवुं, तेज प्रमाणे त्रिकोण चतुष्क [ज्या त्रण के चार रस्ता मळता होय] के चाचर।

खाणुयाणि वा कडयाणि वा, पगडाणि वा दरीणि वा पदुग्गाणि वा समाणि वा २ अन्नयरंसि तह० नो उ० ॥ से भिक्खू० से जं० पुण थंडिल्लं जाणिज्जा माणुसरंधणाणि वा महिसकरणाणि वा वसहक० अस्सक० कुकुंडक० मक्कडक० हयक० लावयक० वट्टयक० तित्तिरक० कवोयक० कविंजलकरणाणि वा अन्नयरंसि वा तह० नो उ० ॥ से भि० से जं० जाणे० वेहाणसट्ठाणेसु वा गिद्धपट्ठठा० वा तरुपडणट्ठाणेसु वा० मेरुपडणठा० विसभक्खणयठा० अगणिपडणट्ठा० अन्नयरंसि वा तह० नो उ० ॥ से भि० से जं० आरामाणि वा उज्जाणाणि वा वणाणि वा वणसंडाणि वा देवकुलाणि वा सभाणि वा पवाणि वा अन्न० तह० नो उ० ॥ से भिक्खू० से ज पुण जा० अट्टालयाणि वा चरियाणि वा दाराणि वा गोपुराणि वा अन्नयरंसि वा तह० थं० नो उ० ॥ से भि० से जं० जाणे० तिगाणि वा चउक्काणि वा चचराणि वा चउम्मुहाणि वा अन्नयरसि वा तह० नो उ० ॥ से भि० से जं० जाणे० इंगालदाहेसु खारदाहेसु वा मडयदाहेसु वा मडयथूभियासु वा मडयचेइएसु वा अन्नयरसि वा तह० थं० नो उ० । से जं जाणे० नइयायतणेसु वा पंकाययणेसु वा ओघाययणेसु वा सेयणवहंसि वा अन्नयरंसि वा तह० थं० नो उ० ॥ से भि० से जं जाणे० नवियासु वा मट्टियखाणिआसु नवियासु गोप्पहेलियासु वा गवाणीसु वा खाणीसु वा अन्नयरसि वा तह० थं० नो उ० ॥ से ज जा० डागवच्चंसि वा सागव० मूलग० हत्थंकरवच्चंसि वा अन्नयरंसि वा तह० नो उ० वो० ॥ से भि० से जं असणवणसि वा सणव० धायइव० केयइवणंसि वा अंबव० असोगव० नागव० पुन्नागव० चुल्लगव० अन्नयरेसु तह० पत्तोवेएसु वा पुप्फोवेएसु वा फलोवेएसु वा बीओवेएसु वा हरिओवेएसु वा नो उ० वो० ॥ (सू० १६६)

के करोळीयाना जाळां वगेरे नथी, जो इंडां विगेरे होय तो त्यां टट्टी न जाय, हवे ते साधु एम जाणे के कोइ माणसे एक अथवा घणा साधु साध्वीने आश्रयी स्थडिलनी जग्या बनावी होय, अथवा श्रमण माहण विगेरेने उद्देशीने बनावी होय, तो ते जग्याने बीजा पुरुषे स्वीकारी होय के न स्वीकारी होय तो पण मूल गुणथी दोषित होवाथी तेमा उच्चार प्रश्रवण न करवुं.

ते साधुए यावतिक स्थंडिलमा अपुरुषातर कृतमा स्थंडिल न जाय; पण बीजाए वावर्या पछी तेनो उपयोग पोते पण करे, वळी उत्तर गुण अशुद्ध ते खरीद करी होय, बदले लीधी होय विगेरे कारणे दोषित होवाथी तेमा स्थंडिल न जाय, अथवा स्थढिलनी जग्यामाथी कंद विगेरेने छोकरा विगेरे बहार काढे, अथवा, ते जग्यामां कंद विगेरे नाखे तो तेमां साधुए स्थंडिल न जवुं तथा स्कंध पीढ माचडो माळो अट्टप्रासाद विगेरेनी अधर जग्या के उंची जग्या के भीची जग्या ज्या समाधिथी न बेसाय तेवी जग्याए स्थंडिल न जवुं, तेज प्रमाणे सचित्त पृथ्वी विगेरे उपर स्थंडिल न जवुं भिनी होय, सचित्त रजवाळी होय, माटी करोळीयानां जाळा, सचित्त पत्थरनी शिला, माटीना ढेफा, धुळना कीडावाळुं लाकडुं के नाना जंतुथी व्याप्त करोळीयाना जाळाना समुदायथी व्याप्त होय के तेवुं कंइ पण अप्रासुक स्थान होय त्या स्थडिल न जवुं.

से भि० से जं० जाणे०—इह खलु गाहावई वा गाहावइपुत्ता वा कंदाणि वा जाव बीयाणि वा परिसाडिंसु वा परिसाडिंति वा परिसाडिस्सति वा अन्न० तह० नो उ० ॥ से भि० से जं० इह खलु गाहावई वा गा० पुत्ता वा सालीणि वा वीहीणि वा मुगाणि वा मासाणि वा कुलत्थाणि वा जवाणि वा जवजवाणि वा पइरिंसु वा पइरिंति वा पइरिस्संति वा अन्नयरंसि वा तह० थंडि० नो उ० ॥ से भि० २ जं० आमोयाणि वा घासाणि वा भिलुयाणि वा विज्जुलयाणि वा

तहप्पगारंसि थं० उच्चारं नो वोसि० ॥ से भि० से जं० बहवे समणमा० कि० व० अतिही समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं जाव उद्देसियं चेएइ, तह० थंडिलं पुरिसंतरगडं जाव बहियाअनीहडं अन्नयरंसि वा तह० थंडिलंसि नो उच्चारपासवण०, अह पुण एवं जाणिज्जा—अपुरिसंतरगडं जाव बहिया नीहडं अन्नयरंसि तहप्पगारं० थं० उच्चार० वोसि० ॥ से० जं० अस्सिंपडियाए कयं वा कारियं वा पामिच्चियं वा छन्नं वा घट्ठं वा मट्ठं वा लित्तं वा संमट्ठं वा संपधूवियं वा अन्नयरंसि वा तह० थंडि० नो उ० ॥ से भि० से जं पुण थं० जाणेज्जा, इह खलु गाहावइ वा गाहा० पुत्ता वा कंदाणि वा जाव हरियाणि वा अंतराओ वा बाहिं नीहरंति बहियाओ वा अतो साहरंति वा अन्नयरंसि वा तह० थं० नो उच्चा० ॥ से भि० से जं पुण० जाणेज्जा—खंधसि वा पीढंसि वा मंचसि वा मालंसि वा अट्टंसि वा पासायंसि वा अन्नयरंसि वा० थ० नो उ० ॥ से भि० से जं पुण० अणंतरहियाए पुढवीए ससिणिद्धाए पु० ससरक्खाए पु० मट्टियाए मक्कडाए चित्तमंताए सिलाए चित्तमंताए लेलुयाए कोलावासंसि वा दारुयंसि वा जीवपइट्ठियंसि वा जाव मक्कडासंताणयसि अन्न० तह० थं० नो उ० ॥ (सू० १६९)

कोइ साधु कोइ वखते टट्टी पेसाब करवानी ताकीदे पीडातो होय अने रस्तामां तेवी छुटनी जग्या न मळे तो तेणे कुंडी अथवा तेवु योग्य साधन समाधि माटे मेळवी तेमां स्थंडिल जइ परठवी आववुं. पण जो पोतानी पासे हाजर न होय तो बीजा साधु पासे याचवुं अने तेनी प्रतिलेखना विगेरे करीने ते उपयोगमां लेवुं, आथी एम सुचव्युं के स्थंडिल पेसावने रोकवा नहि, वळी शंका थाय पहेलाज वने त्यां लगी साधुए नीकळवुं, अने ज्यां स्थंडिल जाय त्यां प्रथम देखे के इंडा के नानाजंतु कीडीओ

छे, त्यां केवी जमीन उपर स्थंडील मात्रुं (झाडा पेसाब) करवुं, ते बतावे छे, एना नाम. निष्पन्न निक्षेपामां उच्चार प्रश्रवण एवुं नाम छे, तेनी निरुक्तिने माटे निर्युक्तिकार कहे छे,

उच्चावइ सरीराओ उच्चारो पसवइत्ति पासवणं । तं कह आयरमाणस्स होइ सोही न अइयारो ? ॥ ३१२ ॥

शरीरमांथी जोरथी दूर करे. अथवा मेल साफ करे [चरे] ते उच्चार (विष्ठा) छे, तथा प्रकर्षथी श्रवे (नीकळे) ते पेसाब एकिका (आ शब्द केटली जग्याए तेज रुपे वपराय छे, एटले निशाळमां छोकराने पेशाब करवा जवुं होय तो मास्टरने कहे के मास्टर एकी जाउं ?) आ स्थंडिल तथा मात्र केवी रीते करे तो अतिचार न लागे ते पछीनी गाथामा बतावे छे,

मुणिणा छक्कायदयावरेण सुत्तभणियंमि ओगासे । उच्चारविउसग्गो, कायव्वो अप्पमत्तेणं ॥ ३१२ ॥

छ जीव निकायना रक्षणमा प्रयत्न करनार साधुए हवे पछी कहेवाता सूत्र प्रमाणे स्थंडिलमा उच्चार प्रश्रवण. अप्रमत्तपणे करवा. निर्युक्ति अनुगम पछी सूत्र अनुगम कहे छे,

से भि० उच्चारपासवणकिरियाए उव्वाहिज्जमाणे सयस्स पायपुंछणस्स असईए तओ पच्छा साहम्मियं जाइज्जा ॥ से भि० से ज पु० थंडिल्लं जाणिज्जा सअंडं० तह० थंडिलंसि नो उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा ॥ से भि० जं पुण थं० अप्पपाणं जाव संतणयं तह० थं० उच्चा० वोसिरिज्जा ॥ से भि० से जं० अस्सिंपडियाए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स वा अस्सिं० बहवे साहम्मिया स० अस्सिं प० एगं साहम्मिणिं स० अस्सिंप० बहवे साहम्मिणीओ स० अस्सिं० बहवे समण० पगणिय २ समु० पाणाइं ४ जाव उद्देसियं चेएइ, तह० थंडिल्लं पुरिसंतरकडं जाव बहियानीहडं वा अनी० अन्नयरंसि वा

रिंति निसीहियं गामणाए ते नो अन्नमन्नस्स कायं आलिंगिज्ज वा विलिंगिज्ज वा चुंबिज्ज वा दंतेहिं वा नहेहिं वा अच्छिदिज्ज वा वुच्छि०, एयं खलु० जं सव्वट्ठेहिं सहिए समिए सया जएज्जा, सेयमिणं मन्निज्जासि त्तिबेमि ॥ (सू० १६४) निसीहियासत्तिक्कयं ॥ २-२-९ ॥

ते उत्तम साधु रहेला स्थानमां अयोग्यताना कारणे बीजे स्थळे भणवानी जग्याए जवा इच्छे, तो त्यां इंडां ।वगेरे पड्यां होय तो अमासुक जाणीने न जाय, पण इंडां विनानी फासु जग्या होय ते ग्रहण करे, आ प्रमाणे बीजां सूत्रो पण शय्या माफक समजवां ते पाणीथी उत्पन्न थयेलां कंद विगेरे पड्यां होय तो ते जग्याए पण भणवा न बेसे. त्यां गया पछीनी विधि कहे छे—त्यां गयेला बे त्रण के वधारे साधु होय तो परस्पर एकेकनी कायानो स्पर्श न करे, तेम जेनाथी मोहनो उदय थाय तेम वळगे पण नहि, तथा कंदर्प प्रधान जेमां छे एवुं मुख चुंबन विगेरे न करे, (मोढाने मोढुं न लगाडे) आज वर्त्तन साधुनुं सर्वस्व छे, अने तेथीज बधां परलोकना प्रयोजनवडे युक्त छे, तथा ते प्रमाणे वर्त्तनार पांच समिति पाळतो जींदगी सुधी संयम अनुष्ठान आचरे, अने आज परम कल्याण छे, एवुं उत्तम साधु माने.

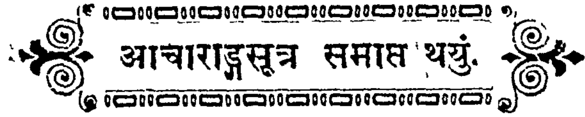
निषीधिका नामनुं बीजुं अध्ययन समाप्त थयुं

उच्चार प्रश्रवण—त्रीजुं अध्ययन.

हवे त्रीजुं सप्तैकक अध्ययन कहे छे, तेनो पूर्वना अध्ययन साथे आ प्रमाणे संबंध छे, ते गया अध्ययनमां नषीधिका कही

आगारस्स भगवओ चउत्थ–चूलाइ एस निज्जुत्ती । पंचमचूलनिसीहं तस्स य उवरिं भणीहामि ॥ ३४४ ॥
सत्तहि छहिं चउचउहि य पंचहि अट्ठट्ठ चउहि नायव्वा । उद्देसएहिं पढमे सुयखंधे नव य अज्झयणा । ३४५ ॥
इक्कारस तिति दोदो दोदो उद्देसएहिं नायव्वा । सत्तय अट्ठयनवमा इक्कसरा हुंति अज्झयणा ॥ ३४६ ॥
तथा महापरिज्ञा नामनुं अध्ययन विच्छेद जवाथी तेनी निर्युक्तिनुं विवरण टीकाकारे न करवाथी नीचे मुकी छे—

पाहण्णे महसद्दो परिमाणे चेव होइ नायव्वो । पाहण्णे परिमाणे य छव्विहो होइ निक्खेवो ॥ १ ॥
दव्वे खित्ते काले भावंमि य होती या पहाणा उ । तेसि महासद्दो खलु पाहण्णेणं तु निप्फन्नो ॥ २ ॥
दव्वे खेत्ते काले भावंमि य जे भवे महंता उ । तेसु महासद्दो खलु पमाणओ होंति निप्फन्नो ॥ ३ ॥
दव्वे खेत्ते काले भावपरिण्णा य होइ बोद्धव्वा । जाणणओवक्खणओ य दुविहा पुणेक्केका ॥ ४ ॥
भावपरिण्णा दुविहा मूलगुणे चेव उत्तरगुणे य । मूलगुणे पंचविहदुहाविहा पुण उत्तरगुणेसु ॥ ५ ॥
पाहण्णेण उ पगय परिण्णाएय तहय दुविहाए । परिण्णाणेसु पहाणे महापरिण्णा तओ होइ ॥ ६ ॥
देवीणं मणुईणं तिरिक्खजोणीगयाण इत्थीणं । तिविहेण परिचाओ महापरिण्णाए निज्जुत्ती ॥ ७ ॥

आचाराङ्गसूत्र समाप्त थयुं.

इति श्रीआचारांगसूत्रं समाप्तम्

॥ श्रीजिनाय नम ॥

(श्रीसुधर्मास्वामीए रचेलुं अने श्रीश्रुतकेवलीभद्रबाहुरचित निर्युक्तिसहित)

॥ आचाराङ्गसूत्रम् ॥ भाग पहेलो

(मूळ अने शीलाङ्काचार्ये रचेली टीकाना भाषांतरसहित)

जामनगरनिवासी स्व० पण्डित हंसराजभाइ शामजीना स्मरणार्थे

छपावी प्रसिद्ध करनार—पण्डित हीरालाल हंसराज (जामनगरवाळा)

सवत् १९८८ पडतर किंमत रु. २-८-० प्रति २००

श्रीजैनभास्करोदय प्रिन्टिंग प्रेसमा छाप्युं जामनगर.

॥ श्रीजिनाय नमः ॥

॥ श्रीआचारांगसूत्रम् ।

(मूळ अने शीलांकाचार्ये रचेली टीकानुं भाषान्तर

(भाग पहेलो)

छपावी प्रसिद्ध करनार—पण्डित श्रावक हीरालाल हंसराज (जामनगरवाळा)

जयति समस्त वस्तु पर्याय विचारा पास्त तीर्थिकं । विहितै कैक तीर्थ नय वाद समूह वशात्प्रतिष्ठितम् ।
बहुविधभङ्गि सिद्ध सिद्धान्त विधूनित मलमलीमसम् । तीर्थमनादि निधनगतमनुपममादिनतंजिनेश्वरैः १

जेणे बधी वस्तु तथा तेना पर्यायना विचार बतावबा वडे बीजां तीर्थो (मन्तव्योने दूर कर्या छे अने एके एक तीर्थना नयवादना समूहने लीधे प्रतिष्ठा पामेलुं अने बहु प्रकारे भंगी बतावबा वडे सिद्ध करेला सिद्धान्तथी, जेणे कुमार्ग रुप मळनी काळाश धोइ

नाखी छे, तथा अनादिनिधन (सर्वदापणाने) ने पामेलुं छे; अने अनुपम तथा जिनेश्वरोए उपदेश आपता पहेलांज जेने नमस्कार कर्यो छे ते तीर्थ जयवन्तु वर्ते छे.

आचारशास्त्रं सुविनिश्चितं यथा, जगाद वीरो जगते हिताययः ।
तथैव किञ्चिद्गदतः स एव मे, पुनातु धीमान् विनयार्पिता गिरः॥

जेवीरीते श्रीवीर भगवाने जगतना हितने माटे सारीरीते निश्चय करेला आचारशास्त्रने वर्णव्युं तेवीजरीते ते श्रीबुद्धिपूर्ण वीर भगवान पोते कंइक बोलनार एवानी आ मारी विनयथी अर्पण करेली वाणी तेने पवित्र करो.

शस्त्रपरिज्ञा विवरण, मतिवहुगहनं च गन्धहस्ति कृतम् । तस्मात्सुख बोधार्थं गृह्णाम्यहं मञ्जसा सारम्।

गन्धहस्ति आचार्ये करेलुं 'शस्त्र परिज्ञानुं' विवरण बहु महेनत लीधा छता पण न समजी शकाय तेवुं होवाथी तेनो जल्दी अने थोडी महेनते बोध थाय (समजीशकाय) तेटला माटे तेनो सार मात्र ग्रहण करुं छुं.

अहिं निश्चये राग द्वेष मोह विगेरेथी हारेला सर्व संसारी जीवो जे शरीर अने मन संबन्धी अनेक अति कडवां दुःखोना समूहथी पीडायेला छे, ते दूर करवाने माटे हेय उपादेय पदार्थनुं ज्ञान मेळववा तेमणे यत्न करवो जोइए, ते यत्न विशिष्ट विवेकविना न थाय, अने ते श्रेष्ठ विवेक जे आप्त पुरुष अशेष (तमाम) अतिशय (अतीन्द्रिय ज्ञान विगेरे)नो समूह प्राप्त करेला होय, तेमना उपदेश विना न मळे अने ते आप्त पुरुष राग, द्वेष, मोह, विगेरे दोषोने सर्वथा क्षय कर्याथी थाय, ते दोष रहित जिनेश्वरज छे

तेथी अमे अर्हन् जिनेश्वरना वचननो अनुयोग (अर्थकथन) करीए छीए ते चार प्रकारे छे ते आ प्रमाणे छे.

१ धर्मकथानुयोग, (२) गणितानुयोग (३) द्रव्यानुयोग अने (४) चरण करणानुयोग. तेमां धर्म कथानुयोग उत्तराध्ययन विगेरे गणितानुयोग सूर्यप्रज्ञप्ति विगेरे द्रव्यानुयोग चौद पूर्व तथा संमति विगेरे न्यायना ग्रन्थो, अने चरणकरणानुयोग ते आ आचारांगादिसूत्र छे ते चोथो अनुयोग बधामा मुख्य छे कारणके बाकीना त्रणमा तेनो अर्थ बतावेलोछे. कहेल छे के—

"चरण पडिवत्ति हेउं जेणियरे तिण्णि अणुओग"त्ति (तथा) चरण पडिवत्ति हेऊं, धम्म कहा कालदिक्खमादीया। दविए दंसण सोहि, दंसण सुद्धस्स चरणं तु ॥ १ ॥

चारित्रना स्वीकारने माटे बाकीना त्रण अनुयोगो छे वळी चरणना स्वीकारनां कारणो धर्म कथा काळ अने दिक्षादिक छे. द्रव्यानुयोगथी दर्शन शुद्धि (साचा तत्वउपर आस्था) अने तेनाथी चारित्र ग्रहण थाय छे. गणधरोए पण तेथीज तेनुं प्रथम विवेचन कर्यु छे. तेथी ते प्रमाणे आचारांगनो पहेलो अनुयोग करीए छीए. हवे ते अनुयोग मोक्ष देनारो होवाथी तेमा विघ्न होवानो संभव छे कहेल छे के—

श्रेयांसि बहु विघ्नानि, भवन्ति महतामपि । अश्रेयसि प्रवृत्तानां, क्वापि यान्ति विनयकाः ॥ १ ॥

जेटलां सारा कार्यो छे तेमां मोटाओने विघ्नो पण आवे छे पण अकल्याणमा प्रवर्तनाराओने कोइपण जगोए विघ्न आवतु

नथी एटले तेओ गमे तेम वर्ते छे तेने कोइ अटकावतुं नथी, तो सर्व विघ्ननो नाश थवा माटे मंगळ कहेवुं जोइये, ते मंगळआदि मध्य अने अन्त एवा त्रण भेदे छे, तेमानुं ' सुयंमे आउ संतेणं भगवया एव मक्खायं ' आ भगवाननु वचन होवाथी प्रथम मंगळ छे, अथवा श्रुत एटले श्रुतज्ञान ते नंदीसूत्रमां गणातुं होवाथी मंगळ छे, ए मंगळ विना विघ्ने इच्छित शास्त्रना अर्थने पार पहोंचवानुं कारण छे, मध्य मंगळ लोकसार अध्ययनना पांचमा उद्देशानुं सूत्र छे. ' सेजहाके विहए परि पुण्णे चिट्ठइ समंसि भोम्मे उवसंतरए सारक्खमाणे' अहीं ह्रद (कुंड)ना गुणो वडे आचार्योना गुणोनु कीर्तन छे अने आचार्यो पांच परमेष्ठीमां होवाथी मंगळ छे. आ भणेला इच्छितशास्त्रार्थने स्थिर करवा माटे छे. छेल्लुं मंगळ नवमा अध्ययनमां छेल्लुं सूत्र छे ' अभि निव्वुडे अमाई आवकहाए भगवं समियासी ' अहिं अभिनिर्वृतनुं ग्रहण ' संसार महातरु कंद ' ने छेदीने खात्रीथी ध्यान करवानुं होवाथी मंगळ छे (दीक्षा पाळनारे एम चोकस मानवुं के हवे मने संसार भ्रमण नहि थाय) आ छेवटनुं मंगळ शिष्य अने प्रशिष्य तेनो परिवार कायम रहेवा माटे छे (के जे सूत्रो भणीने स्वपरने प्रतिबोधे छे) अध्ययनमां सूत्रो मंगळपणे बताववाथी अध्ययनोनुं पण मंगळपणुं जाणी लेवुं तेथी विशेष कहेता नथी अथवा आ आखुं शास्त्र ज्ञानरूप होवाथी मंगळ छे अने ज्ञानथी सकाम निर्जरा थायछे. निर्जरामां तेनी चोकस खात्री छे. लख्युं छे के—

जं अन्नाणी कम्मं, खवेइ बहुयाहिं वास कोडीहि तंनाणी तिहिं गुत्तो, खवेइ उस्सा समित्तेणं ॥ १ ॥

क्रोडो वर्ष अज्ञानी जे कर्म खपावे ते ज्ञानी अने त्रण गुप्तिनो धरनारो श्वासोश्वास मात्रमां खपावे छे, मंगळ शब्दनुं निरुक्त

(पदोने तोडीने अर्थ करवो ते) आ छे, मने भवथी दूर करे ते मगळ अथवा मने, गळ एटले विघ्न न थाओ, अथवा गाल एटले नाश, शास्त्रनो न थाओ (मारुं भणेलुं स्थिर अने उपयोगी थाओ) अहीं बाकी रहेल आक्षेप (वादीनी शंका) अने परिहार (समाधान) विगेरे अन्य ग्रन्थोथी जाणवा. हवे आचारनो अनुयोग करे छे अर्थनुं कहेवुं ते अनुयोग, अथवा सूत्रनी पछवाडे अर्थ बताववो ते एटले पहेलुं सूत्र भणाववु अने पछी तेनो अर्थ बताववो अथवा अणु ते नानुं सूत्र तेनो विशाळ अर्थ कहेवो ते, ते आ पछीना कहेवाता द्वारो वडे जाणवुं ते आ प्रमाणे छे.

निक्खेवेगट्ठनिरुत्तिविहिपवित्ती य केण वा कस्स तद्दारभेयलक्खण, तदरिहपरिसा य सुत्तत्थो ॥१॥

(आ दशवैकालिकसूत्रनी निर्युक्तिनी पांचमी गाथा छे) तेमां निक्षेपो नाम विगेरे सात प्रकारे छे. नाम अने स्थापना ए बे निक्षेपा सुगम छे. द्रव्यथी अनुयोग बे प्रकारे छे आगमथी अने नो आगमथी तेमां आगमथी ज्ञाता होय पण तेमां उपयोग न राखे, अने नोआगमथी ज्ञशरीर, भव्य शरीर, अने तेनाथी जुदो अनेक प्रकारे छे. द्रव्य वडे एटले साटिका (खडी) विगेरेथी, अथवा द्रव्यनो एटले आत्मा परमाणु विगेरेनो अनुयोग अथवा द्रव्यमां एटले निपद्या विगेरेमां अनुयोग थाय, ते द्रव्यानुयोग, क्षेत्रानुयोगमां, क्षेत्रवडे, क्षेत्रनो, अथवा क्षेत्रमां अनुयोग ते आ प्रमाणे छे काळ वडे काळनो अथवा काळमां अनुयोग जाणवो, वचनानुयोग ते एक वचन विगेरेथी जाणवा. हवे भावानुयोगनु वर्णन करे छे ते बे प्रकारे आगमथी, अने नो आगमथी, आगमथी ज्ञाता अने उपयोग राखनार, नोआगमथी औपशमिक विगेरे भावो वडे तेओना अर्थनुं कहेवुं, आ शिवाय बाकीनुं आवश्यकसूत्रथी

जाणवु, कारण के अहिं तो अनुयोग माननो विषय छे.

आ अनुयोग आचार्यने आधीन होवाथी, कोणे कर्यो, ते द्वार बतावे छे, तेनां उपक्रम विगेरे चार द्वार छे. ते घणा उपयोगी होवाथी बतावे छे. कोणे कर्यु अने ते केवा जोइए ते बतावे छे. अहीं आचार्यना छत्रीश गुणो बतावे छे.

देश कुल जाइ रूवी संघयणी धिइजुओ अणासंसी, अविकत्थणो अमाई थिर परि वाडी गहिय वक्को ।१

जिय परिसो जियनिद्दो मज्झत्थोदेसकाल भावन्नू, आसन्न लद्ध पइभो णाणाविह देस भासण्णू ।२।

पंच विह आयारे जुत्तो सुत्तत्थ तदु भय विहिन्नू, आहरण हेउ कारण णय णिउणो गाहणा कुसलो ।३।

ससमय परसमय विऊ गम्भीरो दित्तिमं सिवोसोमो गुणसय कलिओजुत्तो पवयण सारं परिकहेउ ।४।

आर्य देशमा उत्पन्न थयेल ते बधाने सहेलाइथी बोध आपी शके छे पितानुं कुळ ते इक्ष्वाकु विगेरे तथा ज्ञातकुळ, ते श्रेष्ट होवाथी माथे आवेला बोजाने उपाडतां थाकता नथी ' मातानी जाति ' ते उत्तम होय तो विनयादिक गुणवाळो थाय छे, अने ज्या सुन्दर आकृति त्यां गुणो रहे छे तेथी रुप लीधुं, संहनन अने धीरज आ बेथी युक्त होय तो उपदेश विगेरेमां खेद न पामे, अनाशसी होवाथी सांभळनारा पासे वस्त्रादिक न मागे अविकत्थन होवाथी हितमित बोलनारो छे अमायी ते कपटी न होवाथी सर्वत्र विश्वास करवा योग्य छे, स्थिर परिपाटी ते भणेला सूत्र तथा अर्थने न भूले, ग्राह्य वाक्य तेनी आज्ञा बधा माने, जीत पर्षद्

जीत निद्र होवाथी निद्रालु शिष्योने अप्रमादीपणे सहेलाइथी जगाडे, मध्यस्थ होवाथी
राजा विगेरेनी मोटी सभाओमां हारे नहिं, जीत निद्र होवाथी निद्रालु शिष्योने अप्रमादीपणे सहेलाइथी जगाडे, मध्यस्थ होवाथी आसन्न लब्ध प्र-
वधा शिष्योने योग्यरीते राखे छे, देशकाळ भावनो जाणनार होवाथी सुखथी गुण मासिना देशोमा विचरे छे, आसन्न लब्ध प्र- तो जुदा
तिभा (हाजर जवाबी होवाथी) शीघ्र परवादीना उत्तर आपवामा समर्थ छे, पोते जुदी जुदी भाषानी विधि जाणतो होय तो जुदा
जुदा देशमां जन्मेला शिष्योने सहेलाइथी समजावी शके छे, ज्ञानादि पांच आचारे युक्त होवाथी तेमनुं वचन माननीय छे. सूत्र
अर्थ बन्नेनी विधि जाणतो होवाथी जोइए तेवीरीते उत्सर्ग अपवादना प्रपचने बतावे छे. हेतु उदाहरण, निमित्त, नय तेना वि-
स्तारने जाणनारो, व्याकुल थया विना, हेतु विगेरे बराबर बतावे छे. ग्राहणा कुशळ होवाथी घणी युक्तिओथी शिष्योने समजावे
छे, जैन अने बीजा मतोनो जाणीतो होवाथी दरेकनी स्थापना अने खंडन करे छे. गंभीर ते खेदने सहेनारो, अने दीप्तिमान
ते परना तेजमां न अंजाय, शिवना हेतुथी शिव एटले ते ज्या विचरे त्यां मरकी विगेरे रोगोनी शांति थाय, सौम्य होवाथी तेने
देखीने लोकोनी आखो आनंद पामे, सेंकडो गुणोथी युक्त ते प्रश्रय (भक्ति) विगेरेथी युक्त आ प्रमाणे सूरि (आचार्य) प्रवचनना
कथनमां योग्य जाणवो. (आवा गुणोवाळा आचार्य सूत्र अर्थ भणावे) ए अनुयोगना मोटा नगरमां पेसवानी माफक (जैनसि-
द्धांतमां पेसवाने माटे चार अनुयोग द्वारो तेज व्याख्यान अंग छे) ते कहे छे. १ उपक्रम, २ निक्षेप, ३ अनुगम, ४ नय, तेमां
उपक्रम ते उपक्रमण अथवा जेना वडे उपक्रम करीए अथवा जेनो करीए अथवा जेमां करीए तेनो अर्थ आ थाय छे के कहेवाना
शास्त्रने पूरु समजाववा माटे शिष्यनुं ते तरफ लक्ष खेचवु ते उपक्रम आ उपक्रम, बे प्रकारे छे (१) शास्त्र संबंधी तथा (२) लो-
क संबन्धी शास्त्र सबधी अनुपूर्वी नाम, प्रमाण, वक्तव्यता, अर्थाधिकार, अने समवतार, एम छ प्रकारे छे.

निक्षेपण ते निक्षेपो जेनावडे जेनाथीजेमां थाय ते निक्षेप छे. उपक्रममां लावेला सांभळनार शिष्यने पासे लावीने कहेवाना शास्त्रनु नाम विगेरे वतावतु. ते त्रण प्रकारे छे. ओघनिष्पन्न, नामनिष्पन्न, सूत्रालापकनिष्पन्न, तेमां अंग अध्ययन विगेरेनु सामान्यनाम स्थापवु ते ओघनिष्पन्न छे, अने आचार, शास्त्र, परिज्ञा, विगेरे विशेष अभिधान नाम स्थापवुं अने सूत्रना आलावानुं नाम विगेरे स्थापवुं, ते सूत्र आलापकनिष्पन्न जाणवुं.

हवे अनुगम कहे छे. जेनावडे अथवा जेनाथी अथवा जेनामां अनुगमन थाय ते अनुगम जाणवो एटले ते अर्थनुं कथन छे. आ अनुगम निर्युक्ति अनुगम, अने सूत्रानुगम, एम वे प्रकारे छे. पहेलो निर्युक्ति अनुगम, त्रण प्रकारे छे. निक्षेप निर्युक्ति, तथा उपोद्घात निर्युक्ति, तथा सूत्र स्पर्शिक निर्युक्ति अनुगम छे. तेमां पहेलो निक्षेप पोते छे तेमां सामान्य विशेष कहेवावडे ओघ निष्पन्न अने नाम निष्पन्न, ए वे निक्षेपावडे कहेलो सूत्रनी अपेक्षाए छे. तेनुं लक्षण हवे पछी कहेशे, उपोद्घात नीचे आपेली आ वे गाथाओथी जाणवो.

उद्देसे णिद्देसे य, णिग्गमे खेत्तकालपुरिसे य, कारणपच्चयलक्खण णए समोयारणाऽणुमए ॥ १ ॥
किं कतिविहं कस्स कहिं केसु कहं केच्चिरं हवइ कालं। कइ सं तरमविरहियं भवागरिस फासणणिरुत्ती ।

उद्देशो, निर्देश, निर्गम, क्षेत्र, काल, पुरुष, कारण, प्रत्यय, लक्षण, नयो, समावतार, अनुमत, ॥१॥ शुं, केटला प्रकारनुं, कोनुं, क्यां, कोनामां, केवीरीते, केटलो काळ छे, केटलुं अंतरवाळुं, अंतर रहित, भावाकर्ष स्पर्शना निरुक्ति जाणवुं ॥ २ ॥

हवे सूत्र स्पर्शिक निर्युक्ति; अनुगम कहेवा माटे सूत्रोना अवयवना आक्षेपने नयो वडे समाधान कहेवानुं छे ते अनुगम सूत्र साथे थाय छे ते सूत्र सूत्रना अनुगमोमां छे. ते उच्चारणरुपे तथा पदच्छेद रुपे छे, अनंत धर्मवडे अध्यासित (युक्त) वस्तु छे. ते एकज धर्मवडे दोरे छे. एटले विभाग पाडे छे. ते ज्ञान विशेष 'नयो' छे. ते नैगम विगेरे सात छे, हवे आचारांगना उपक्रम विगेरे अनुयोग द्वारोनु योग्यरीते थोडु कहेवानी इच्छावाळा वधां विघ्नो शान्त करवाने तथा मंगळ माटे, तथा विद्वानोनी प्रवृत्ति माटे, सवन्ध, अभिधेय, प्रयोजन, वतावनार निर्युक्तिनी गाथाने निर्युक्तिकार कहे छे.

वंदित्तु सव्वसिद्धे जिणे अ अणुओगदायए सव्वे । आयारस्स भगवओ निज्जुत्तिं कित्त इस्सामि ॥१॥

तेमा ' सर्व सिद्धोने तथा जिनेश्वरोने वांदीने ' आ वोलवाथी मंगळ वचन छे. 'अनुयोग' दायकोने कहेवा वडे सम्बन्ध वचन थयुं ' आचारांगसूत्रनु ' ते अभिधेय वचन छे. ' निर्युक्ति करीश. ' ते प्रयोजन वताव्यु आ टुंकामां अर्थ छे. पण अवयवनो अर्थ कहे छे ' वद ' धातु नमस्कार अने स्तुति अर्थमां छे. तेमा नमस्कार काया वडे थाय. अने स्तुति वाणी वडे थाय; आ बन्नेनो भाव मन वडे थाय, तेथी मन, वचन अने काया ए त्रण वडे पण नमस्कार कर्यो जाणवो. हवे सिद्ध शब्दनो अर्थ कहे छे जेमणे कर्मो वाळी नाख्या ते सिद्ध, एटले सर्वथा कर्मथी रहित जीव ते सिद्ध जाणवो, अने वधा शब्द साथे लेतां वधा सिद्ध जाणवा, एटले पंदरभेदे सिद्ध थाय छे ते तीर्थ अतीर्थ, अनंतर, परंपर, विगेरे पण सिद्धोना भेद जाणवा ' ते वधा सिद्धोने नमस्कार करीने ' आ संवंध छे. ते वधे जोडवो, राग द्वेषने जे जीते ते जिन जाणवा तेज तीर्थंकर छे, ते अतीत, अनागत, अने

वर्तमान, ए त्रण काळना सर्व क्षेत्रमा रहेनारां एटले पंदर कर्म भूमि विगेरे स्थानमां रहेला तेमने पण नमस्कार कर्यो अने अनुयोग कहेनारा सुधर्मस्वामि विगेरेथी लइने, भद्रबाहु जे निर्युक्तिकार छे, ते पोतानाथी पूर्वना आचार्योने नमस्कार करे छे. आ नमस्कारमा एम पण आम्नाय बतावनाथी, पोतानी स्वेच्छा दूर करी जाणवी अने पोते पण गुरु पासे जे जाण्यु ते कहु 'कत्वा' आ अव्यय वडे पूर्व अने उत्तर क्रियानो संबंध छे ते बतावे छे एटले नमस्कार करीने यथार्थ नामवाळा आचार भगवत्नी, निर्युक्ति करशे भगवत् शब्दथी आचारांग भणनारने अर्थ, धर्म प्रयत्न, गुणनी प्राप्ति थशे तेथी ते भगवत् विशेषण वापर्यु छे.

निर्युक्ति एटले निश्चय अर्थ बतावनार युक्ति तेने कहीश एटले अंदर रहेली निर्युक्तिने प्रत्यक्ष कहीश, ॥ १ ॥ हवे जेवी प्रतिज्ञा करी छे तेज कहेवाने निक्षेपाने योग्य पदोने मुहृद् बनीने आचार्य महाराज एकठा करीने कहे छे.

आयार अंग सुयखंध, बंभ चरणे तहेव सत्थे य । परिण्णाए संणाए निक्खेवो तह दिसाणं च ॥ २ ॥

आचार, अंग, श्रुत, स्कंध, ब्रह्म, चरण, शस्त्रपरिज्ञा, संज्ञा, दिशा ए शब्दोना निक्षेपा करवा जोइए, तेमां आचार, ब्रह्म, चरण, शस्त्र परिज्ञा, ए शब्दो नाम निक्षेपामां जाणवा तथा अंग, श्रुतस्कंध, शब्दो ओघ निष्पन्न निक्षेपामां अने संज्ञा. दिशा, ए शब्दो, सूत्रालापकनिष्पन्न निक्षेपामा जाणवा एटले दरेकना केटला निक्षेपा थाय ते बतावे छे.

चरणदिसावज्जाणं निक्खेवो चउक्कओ य नायव्वो । चरणंमि छव्विहो खलु सत्तविहो होइउ दिसाणं ॥३॥

चरण अने दिशा छोडीने बाकीना बधा शब्दोना चार प्रकारना निक्षेप छे. चरणनो छ प्रकारनो अने दिशानो सात प्रकारनो

नाम स्थापना विगेरे चार प्रकारे बधामां व्यापे छे, ते कहेछे. निक्षेप जाणवो, अहिं क्षेत्र काळ, विगेरे ज्यां घटे त्यां योजवां ॥३॥

जत्थ य जं जाणिज्जा निक्खेवं निक्खेवे निरवसेसं। जत्थवि य न जाणिज्जा चउक्कयं निक्खिवे तत्थ ।४।

ज्यां एटले चरण, अने दिशा शब्दनी आदिमां जे निक्षेपो क्षेत्र काळ, विगेरे सम्बधी जाणे त्यां संपूर्ण करे ज्या संपूर्ण न जाणे त्या आचारांग विगेरेमां नाम स्थापना द्रव्यभाव, ए चार निक्षेपा करे आ उपदेश छे गाथार्थ प्रदेश अन्तरना प्रसिद्ध अर्थना लाघवने इच्छनारा निर्युक्तिकार गाथा कहे छे—

आयारे अंगंमि य पुव्वुदिट्ठो चउक्कनिक्खेवो। नवरं पुण नाणत्तं भावायारंमि तं वोच्छं ॥५॥

आचारनो पूर्वे कहेलो निक्षेप छे, अने अंगनो चतुरंग अध्ययनमां छे. आ दशवैकालिक त्रीजा अध्ययननी क्षुल्लिक आचार कथामां उत्तराध्ययननु त्रीजु अध्ययन छे. अहीं जे विशेप छे ते कहीए छीए, भावाचारनो अहिं विषय छे ते कह्या प्रमाणे बतावे छे.

तस्से गट्ठ पवत्तण, पढमंग गणी तहेव परिमाणे। समोयारे सारो य, सत्तहि दारेहि नाणत्तं ॥ ६ ॥

भावाचारना एक अर्थवाळा शब्दो कहेवा, तथा कये प्रकारे प्रवृत्ति थाय, ते आचारनु प्रवर्तन थयु ते कहेवुं तथा पहेलुं अंग छे ते बतावबुं तथा गणी (आचार्य) तेनु केटला प्रकारनु आ स्थान छे, ते कहेवु तथा परिमाण बतावबु के आटलुं छे तथा क्यु क्या समाय छे ते बतावबु तथा सार कहेवो, आ द्वारोवडे, पहेला भाव आचारथी एनो भेद जाणवो आ समुदाय अर्थ

छे. एनो अवयवार्थ निर्युक्तिकारज कहे छे.

आयारो आचालो आगालो आगारोय आसासो। आयरिसो अंगंति य आइण्णाऽऽजाइ आमोक्खा ।७।

जे वर्तनमां मूकाय ते आचार जाणवो ए नाम विगेरे चार निक्षेपाये जाणवो, नामस्थापना सुगम छोडीने द्रव्य निक्षेपमां ज्ञशरीर, भव्य शरीर तथा वेनाथी जुदो (व्यतिरिक्त) द्रव्याचार आ गाथा वडे जाणवो.

णामणधोयणवासण सिक्खावण सुकरणाविरोहीणि । द्व्वाणि जाणि लोए दव्वायारं वियाणाहि ।८।

नामन, धावन, वासन, शिक्षण, सुकरण, जे अविरोधी द्रव्यो छे ते लोकोमां द्रव्याचार जाणवो दशवैकालीकसूत्र त्रीजा अध्ययनमां जुओ (पेट भरवाने माटे आ लोकमां जे कळा शिखाय छे ते द्रव्याचार जाणवो) भावआचार बे प्रकारे छे. १ लौकिक, २ लोकोत्तर तेमां लौकिक ते जैन शिवायना धर्मकृत्यो छे जे अन्यदर्शनीओ पंचरात्रि विगेरेनो करे छे ते जाणवो, अने लोकोत्तर ते ज्ञानदर्शन विगेरेनो पांच प्रकारे जाणवो, तेमां ज्ञानाचार आठ प्रकारे छे.

काले विणए वहुमाणे उवहाणे तहा अणिण्हवणे । वंजणअत्थतदुमये, अट्ठविहो णाणमायारो ।९।

काळमां, विनयथी, वहुमानपूर्वक, तपश्चर्यानी साथे, भणनार गुरुनो गुण न भूलतां सूत्र अर्थ अने ते बन्ने शुद्ध भणे ते आठ प्रकारनो ज्ञानआचार छे, हवे दर्शनआचार आठ प्रकारनो छे ते बतावे छे.

अने पापनु प्रायश्चित लेवुं गुणीओनो विनय करवो, नेमने योग्य वस्तु पूरी पाडवी, धर्मज्ञान भणवु, अशुभ ध्यान छोडीने निर्मळ ध्यान करवु, तथा काउसग्ग करवो, ए छ प्रकारे अभ्यंतर तप छे. वीर्याचार अनेक प्रकारे छे.

अणिगूहियबलविरिओ परक्कमइ जो जहूत्तमाउणे । जुंजइय जहाथामं नायव्वो वीरियायारो ॥ ६ ॥

धर्मना काममा, परमार्थना काममां, पोतानुं वळ अने उत्साह यथायोग्यपणे उपयोगमां वापरे ए वीर्याचार जाणवो. जेमां धर्मक्रियामा बेसवुं, उठवुं, नमस्कार करवो, जवुं, आववु ए बधामां विधिपूर्वक उल्लासथी चित्त स्थिर राखीने निश्चलपणे करे, आ पांच प्रकारनो आचार बतावनार आ सूत्रज भाव आचार छे एम बधी जग्योए जाणवु, हवे आचारनी पछी आचालनी व्याख्या करे छे. अतिगाढ (चीकणां) कर्म जेनावडे सर्वथा चलायमान थइ जाय ते आचाल छे तेनो निक्षेपो चार प्रकारे छे, नाम स्थापना छोडीने द्रव्यनिक्षेपामां ज्ञशरीर, भव्य शरीर, छोडीने तेनाथी जुदो द्रव्य आचाल ते वायु छे, (के ते वायु बधाने कंपावे छे) अने भाव आचालमां आ पांच प्रकारनो ज्ञानादि आचारज जाणवो, हवे आगल शब्दनो निक्षेपो लखे छे, आगालन तेज समप्रदेशमां रहेवु छे. तेना चार निक्षेपा थाय छे, नामस्थापना सुगम छे, द्रव्यमां ज्ञ शरीर, भव्य शरीर, शिवाय व्यतिरिक्तमां पाणी विगेरेनुं निचाणमा रहेवानुं छे. अने भाव आगाल ते ज्ञानादिक पांच आचार छे. ते आचारो रागादि रहित आत्मामा रहे छे हवे आकर लखे छे, तेनी अंदर आवीने करे ते आकर, तेना चार प्रकारे निक्षेपा छे. द्रव्य व्यतिरिक्त निक्षेपामां चांदी विगेरेनी खाणो छे अने भाव आकारमां ज्ञानादि आचार छे, तेनुं प्रतिपादन करनार आज ग्रन्थ छे. निर्जरादि रत्नो जे आत्माना गुण

निस्संकियनिक्कंखिय निव्वितिगिच्छा अमूढदिट्ठि य। उववूहथिरीकरणे वच्छल्लपभावणे अट्ठ ॥ २ ॥

शंका रहित, अन्यमतनी वांछा रहित, संदेह राख्या विना, अमूढ दृष्टिपणे, भाव चडावी, पडताने स्थिर करीने, बन्धुभाव राखी, तन, मन, धननो, सदुपयोग करी, जैनधर्मनो प्रभाव वधारवो ते ते दर्शनाचार आठ प्रकारनो छे हवे चारित्राचार आठ प्रकारनो छे ते बतावे छे

तिन्नेव य गुत्तीओ पंच समिइओ अट्ठ मिलियाओ। पयवणमाईउ इमा तसु ठिओ चरण संपन्नो ॥३॥

त्रण गुप्ति ते मन, वचन, कायाने, पाप व्यापारमां के धर्मना सराग विषयमां न रोकवुं ते गुप्ति छे. अने संभाळीने चालवुं बोलवुं, खावुं; वस्तु लेवी, मूकवी, अने शरीर विगेरेनो मेल अयोग्य स्थाने न नाखवो ते पांच समिति छे. ते आठ प्रवचन माता कहेवाय छे. तेमा रहेलो चरणयुक्त रहेलो साधु कहेवाय छे.

तप आचार बार प्रकारनो छे ते नीचे प्रमाणे–

अणसणमूणोयरिया वित्तोसंखेवणं रसच्चाओ। कायकिलेसो संलिणया य वज्झो तवो होइ ॥ ४ ॥

पायच्छित्तं विणओ वेयावच्चं तहेव सज्झाओ। झाणं उस्सग्गो विय अब्भिंतरओ तवो होइ ॥ ५ ॥

आहारत्याग, ओछुं भोजन, खावानी चीजोनुं प्रमाण, स्वादिष्ट वस्तुनो त्याग, कायाने कष्ट, तथा अंगने संकोची राखवुं, ए छ प्रकारे बाह्य तप छे,

छे ते तेमांथी मळे छे, हवे आश्वास शब्द लखे छे, जेमां आश्वास लेवाय ते, तेना चार निक्षेपामां द्रव्य व्यतिरिक्तमां यानपात्र
द्विपादि (वहाण अने द्वीप डूबताने आधारभूत) भावश्वास ते ज्ञानादि छे, हवे आदर्श शब्द बतावे छे. जेम देखाय ते आदर्श,
तेना नामादि चार निक्षेपामा, द्रव्यव्यतिरिक्तमां, दर्पण, अने भावादर्शज्ञानादि पूर्वे कहेल ते छे, कारण तेनी अंदर कर्तव्यता दे-
खाय छे. हवे अंग बतावे छे. जेनामां प्रगट कराय ते अग, तेमा द्रव्य निक्षेपामां व्यतिरिक्त शरीरना अंग, माथुं, भुजा, विगेरे
लेवां. भाव अग ते आ, आचारसूत्रज छे. हवे आचीर्ण लखे छे. ते उपयोगमां लेवाना अर्थमां छे. ते आचीर्ण नामादि छ प्र-
प्रकारे छे. द्रव्याचीर्ण व्यतिरिक्तमा, सिंहादिनु घास खावानु छोडीने मांसनु भक्षण .छे, क्षेत्राचीर्णमां वाल्हिक देशमां सक्तु
(साथवो) खाय छे, अने कोकणमा पेया खाय छे. हवे काला चीर्णमां जेमके उनाळामां रसवाळो चंदननो लेप लगावे छे तथा
कापायिकी गंध रसवाळी लगावे छे तथा पाटल, सिरीश, अने मल्लिका, ए फुलो व्हालां लागे छे तेनी गाथा

सरसो चंदणपंको, अग्घइ सरसा य गन्धकासाई । पाडलिसिरीसमल्लिय पियाइँ काले निदाहंमि ॥१॥

भावाचीर्णमां ज्ञानादि पंचक छे, तेनो प्रतिपादक आचार ग्रन्थ छे. हवे आ जाति लखे छे. जेनामाथी सपूर्ण जन्म पामे, ते
चार-प्रकारे छे, द्रव्यनिक्षेपामां व्यतिरिक्तमां मनुष्य विगेरे जाति लेवी अने-भाव आ जातिमां ज्ञानादि आचारने जन्म आपनार
आज ग्रन्थ छे. हवे आ मोक्ष शब्द कहे छे. जेमां सर्वथा मूकाय ते आमोक्षण छे, ते आमोक्षना चार निक्षेपा छे तेमां द्रव्यव्यति-
रिक्तमा, हेडमाथी पग छुटो करवानु ते, अने भाव आमोक्षमां, आठ कर्मने जडमूळथी काढनार आ आचार ग्रन्थ छे. उपर व-

तावेला आचार, आचाल, अगाल, आकर, आश्वास, आमर्श अंग, आचीर्ण, आ जाति, अने आ मोक्ष, ए दश शब्दो किंचित् विशेष बतावनारा अने घणे भागे मळता एक अर्थमां छे, जेमके इन्द्रना पर्यायवाचीशब्दो शक्र, पुरंदर विगेरे छे, अने एक अर्थ कहेनारा, छन्द, चिति, बन्ध, अनुलोमी, विगेरे प्रतिपत्तिना अर्थ माटे बताव्या छे. कह्यु छे के—

बंधाणुलोमया खलु सत्थंमि य लाघवं असंमोहो । संतगुणदीवणाविय एगट्ठगुणा हवंतेए ॥ २ ॥

बध, अनुलोमता, लाघव, असंमोह, सद्‌गुण दीपन ए शास्त्रमा निश्चय करीने एकार्थना गुणो छे [जुदा जुदा देशना रहेवासी शिष्योने समजवामा आ पर्यायोथी अर्थनी दृढता सारी थाय छे अने बरोबर समजवाथी तेमां प्रवृत्ति होंसथी थाय छे ॥ ७ ॥

हवे प्रवर्तना द्वार कहे छे, भगवाने क्यारे आचार ग्रंथ कह्यो ते बतावे छे.

सव्वेसिं आयारो तित्थस्स पवत्तणे पढमयाए । सेसाइं अंगाइं एक्कारस आणुपुव्वीए ॥ ८ ॥

बधा तीर्थकरो तीर्थ स्थापे ते वखते प्रथम आचारनो अर्थ कहे तेम पूर्वमां अने वर्तमान अने भविष्यमा पण जाणवुं त्यारपछी बीजा अग्यार अंगनो विषय कहे छे अर्थने सांभळीने शिष्योने हितार्थे गणधर भगवंतो एज अनुपूर्वीवडे सूत्रोनी रचना करे छे. ॥ ८ ॥ आ पहेलो शा माटे कह्यो ते बतावे छे.

आयारो अंगाणं पढमं अंगं दुवालसण्हंपि । इत्थ य मोक्खोवाओ एस य सारो पवयणस्स ॥ ९ ॥

आ आचार ग्रन्थ बार अंगोमां पहेलुं कहीने तेनुं कारण बतावे छे. अहीं मोक्षनो उपाय जे चरण करण छे ते बतावे छे. आ
प्रवचननो सार छे कारण के ते मुख्य मोक्षनो हेतु छे; एम स्वीकार्युं छे. अने ए आचारमां रहेलो, बीजां अंगोनुं अध्ययन क-
रवाने योग्य छे. तेथी तेने पहेलुं बताव्युं छे. ॥ ९ ॥

हवे गणिद्वार कहे छे. साधुवर्ग अथवा गुणोनो गण जेने होय ते गणी अने आचारने आधीन गणिपणुं छे ते बतावे छे.

आयारम्मि अहीए जं नाओ होइ समणधम्मो उ। तम्हा आयारधरो भणइ पढमं गणिट्ठाणं ॥१०॥

जे आचार, अध्ययनथी दश प्रकारनो क्षान्त्यादि अथवा चरण करण आत्मक श्रमण धर्म जाणीतो थाय छे, तेथी ते। गणिप-
णाना कारणमां आचार धरपणुं पहेलुं अथवा मुख्य गणिस्थान छे ॥ १० ॥ (गणिपणुं कोण धरावे तेनो उत्तर ए सूचव्यो के
बधा गुणोमां मुख्य गुण आचार छे माटे तेनो आचार सारो होवो जोइए) हवे परिमाण बतावे छे. आ अध्ययनथी, पदथी, बे
प्रकारे बतावे छे.

णवबंभचेरमइओ, अट्ठारसपयसहस्सिओ वेओ। हवइ य संपचचूलो बहुबहुतरओ पयग्गेणं ॥ ११ ॥

तेमां अध्ययनथी नव ब्रह्मचर्य नामथी अध्ययनरुप आ ग्रन्थ छे. अने पदथी अढार हजार पदरुप छे, वेद शब्दथी एम बतावे छे,
के जेना वडे, होय, अने उपादेय, पदार्थोनुं स्वरूप जाणे ते वेद, आ क्षायोपशमिक भावमां वर्तनारो आ आचार ग्रन्थ छे (आचा-
के जे बाकी खुलासो कहेवामां थाय छे तेथी पांच चुडावाळो छे. तेनी साथे पांच चूडाओ छे.

करवानो होय ते बतावनार चुडा कहेवाय छे. तेमां पहेली सात अध्ययनवाळी छे. ते आ प्रमाणे—

पिंडेसणसेज्जिरिया भासज्जाया य । वत्थयाएसा उग्गहपडिमत्ति ॥

पिंडेषणा, शय्या, इर्या विगेरे सात अध्ययनवाली छे, बीजी सत्त सत्तिकया, त्रीजी भावना, चोथी मुक्ति, अने पांचमी ते निशीथाध्ययन 'बहुबहुरओ पदग्गेणं'ति तेमा चार चुलिकारूप बीजो श्रुतस्कंध, उमेरवाथी बहु अने निशीथ नामनी पांचमी चुलिका उमेरवाथी बहुतर, अने अनंत, गम, पर्यायरूपे बहुतम छे ते पद परिमाणवडे थाय छे [आनुं विवरण आगळ करशे] ॥ ११ ॥ हवे उपक्रमनी अंदर समवतारनु द्वार छे, तेमां, आ चुडाओ नव ब्रह्मचर्य अध्ययनमां समाय छे ते बतावे छे.

आयारग्गाणत्थो बम्भचेरेसुसो समोयरइ । सोऽवि य सत्थ परिण्णा एँ पिंडअत्थो समोयरह ॥ १२ ॥
सत्थपरिण्णाअत्थो छस्सुवि कायेसु सो समोयरइ । छज्जीवणियाअत्थो पंचसुवि वएसु ओयरइ ॥१३॥
पंच य महव्वयाइं समोयरन्ते य सव्वद्व्वेसु । सव्वेसिं पज्जवाणं अणन्तभागम्मि ओयरइ ॥ १४ ॥

आचार अग्रनो, अर्थ ब्रह्मचर्यमां अवतरे छे, अने ते पण शस्त्रपरिज्ञामां समुदाय अर्थ समाय छे ॥ १२ ॥ अने शस्त्रपरिज्ञानो अर्थ छे ते छ कायमा समाय छे, अने छ जीवणिआनो अर्थ पंच महाव्रतमा समाय छे, ॥ १३ ॥ अने पाच महाव्रत छे ते सर्व द्रव्योमां समाय छे, अने सर्व पर्यायोना अनंत भागमां ए द्रव्य समाय छे. ॥ १४ ॥

तेमना पुत्र भरत महाराजाए काकणी रत्न वडे लांछन करवाथी ते श्रावको अने तेज ब्राह्मणो कहेवाया ते संबंधमां चुर्णिकार नीचे मुजब कहे छे. जे राजाने आश्रयी रह्या ते क्षत्रिय कहेवाया अने बीजा गृहपति कहेवाया. ज्यारे अग्नि उत्पन्न थयो त्यारे पाक (रांधवुं) ने आश्रयी शिल्पीओ अने वेपारी थया, तेमनां शिल्प अने वेपार वडे वैश्यो उत्पन्न थया अने जिनेश्वरे दीक्षा लीधी, अने राजगादी भरतने मळी. त्यारे जेओए श्रावकोनो धर्म स्वीकार्यो तेओ ब्राह्मण कहेवाया. तेओनुं कर्तव्य ए हतुं के लोकोने कहेता 'माहण, माहण,' अर्थात् कोइ अज्ञान दशाथी जीवोनुं दुःख विसारीने तेने मारे तो तेओ धर्म प्रिय थइने रहेता के जीवने न मारो, दुःख न दो, आवी माणसोमा धर्म वृत्ति करावबाथी तेओ माहणा, ब्राह्मणो, कहेवाया. अने जेओ शिल्प विनाना तथा धर्म रहित हता ते अमे खल छीए एवुं मानीने काम पडतां हिंसा, चोरी विगेरे करतां दुःख आवतां शोचे रुए तेथी शुद्र कहेवाया. ए प्रमाणे त्रण जे शुद्ध जातिओ कही, ते अने बीजी जातिओ एकवीशमी गाथा वडे बतावशे. हवे वर्ण अने वर्णान्तरथी थयेल संख्या बतावे छे.

संजोगे सोलसगं सत्त य वण्णा उ नव य अंतरिणो । ए ए दोवि विगप्पा ठवणा बंभस्स णायव्वा ॥२०॥

संयोग वडे सोळ वर्ण थइ, तेमा सात वर्ण अने नव वर्णांतर जाणवी. आ वर्ण अने वर्णान्तर एवा बे भेद स्थापना ब्रह्म जाणवा. हवे पूर्वे कहेली त्रण वर्णने अथवा पूर्वे कहेली सात वर्णने बतावे छे.

पगई चउक्कगाणं तरे य ते हुंति सत्त वण्णाउ । आणंतरेसु चरमो वण्णो खलु होइ णायव्वो ॥ २१ ॥

सारो परूवणाए चरणं तस्सवि य होइ निव्वाणं। निव्वाणस्स उसारो अव्वाबाहं जिणा विंति ॥ १७ ॥

परुपणानो सार चारित्र (सद्वर्तन) छे अने तेना वडे मोक्ष छे. अने मोक्षनो सार अव्यावाध सुख छे एवुं जीनेश्वर देव कहे छे. हवे श्रुतस्कंध अने पदना नामादि निक्षेपा विगेरे पूर्व माफक कहेवा, अहिआ भाव निक्षेपानु काम छे. ते भाव श्रुतस्कंध ब्रह्मचर्य रूप छे. एथी ब्रह्मचरण ए बे शब्दोना निक्षेपा करवा ते करे छे.

बंभम्मी य चउक्कं ठवणाए होइ बंभणुप्पत्ती। सत्तण्हं वण्णाणं नवण्ह वण्णंतराणं च ॥ १८ ॥

तेमां ब्रह्म तेना चार निक्षेपा छे नाम ब्रह्म, ते कोइनुं नाम होय, असद्भाव स्थापनामा अक्ष विगेरेमां कल्पना करवी, अने सद्भावना स्थापनामां ब्राह्मणे जनोइ पहेरी होय तेवी आकृति वाळी माटी विगेरे द्रव्यनी मूर्ति होय अथवा स्थापनामां कहेवाता सम्बधमा ब्राह्मणनी उत्पत्ति केवी थइ ते बताववी ते प्रसंगने लइने सात वर्ण अने नव वर्णान्तर उत्पत्ति बताववी जोइए ते बतावेछे

एक्का मणुस्सजाई रज्जुप्पत्तीइ दो कया उसभे। तिण्णेव सिप्पवणिए सावग धम्मम्मि चत्तारि ॥१९॥

ज्यां सुधी ऋषभदेव भगवान् गादीए बेठा नहोता त्या सुधी मनुष्य जाती एकज हती. अने राज गादीए बेठा पछी भगवंतने आश्रयीने जे रह्या ते क्षत्रियो कहेवाया अने बाकीना शोच करवाथी अने रुदन करवाथी शुद्र कहेवाया अने अग्निनी उत्पत्ति थतां तेमांथी लोहार विगेरेना शिल्प तथा वेपारनी वृत्तिए गुजरान करवाथी वैश्यो कहेवाया अने भगवानने केवळज्ञान थया पछी

जेओनो विभाग न थाय एवुं, नानुं आपणे कल्पिए ते पर्यायोवडे खंडिये तो, अनन्त, अविभाग, पलिच्छेद्रूप छे. अने ते पर्याय सख्यावडे निर्दिष्ट करीए तो वधा आकाश मदेशनी संख्याथी अनन्त गणुं छे. एटले आकाशना जेटला मदेशो छे तेनो वर्ग करीए तेटलुं छे. तेथी वीजुं विगेरे स्थानोवडे असंख्यात गच्छेमां जवावडे अनन्त भाग आदिवृद्धिवडे छ स्थानमां रहेनारी असंख्येय स्थान गत श्रेणी थाय छे. आ ममाणे एकपण स्थान सर्व पर्यायो युक्त होय ते गणतरीमां गणी शकाय नहि त्यारे केवीरीते वधा गणी शकाय? एटला माटे, हवे कया वीजा पर्यायो? छे जेओना अनन्त भागे वर्ततो रहे छे. जे पर्यायो बुद्धिमां पहोंचे ते लेवा वाकीना केवळी गम्य छे तेनो भावार्थ आ छे के केवळी जाणे पण न कहेवाय तेवा पर्यायोने पण तेमां उमेरवाथी वहुपणुं थाय एज ममाणे ज्ञान अने ज्ञेय ए वन्नेना तुल्यपणाथी वन्ने वरोवरज छे. तेथी अनन्त गुणा न थाय माटे शिष्यनी आ शंकाने दूर करवा आचार्य कहे छे जे आ संयम स्थान श्रेणी कही ते वधा चारित्र पर्यायो तथा ज्ञानदर्शन पर्याय सहित लइए तो परिपूर्ण थाय, सर्व आकाश मदेशथी ते पर्यायो अनंत गुणा थाय. अहिंआं फक्त चारित्र मात्र उपयोगीपणाथी पर्यायोनो अनन्त भाग वृत्तिपणुं सूचव्युं तेथी तमारो वतावेलो दोष लागु पडतो नथी. हवे सारद्वार कहे छे. कोनो कयो सार ते वतावे छे.

अंगाणं किं सारो? आयारो तस्स हवइ किं सारो?। अणुओगत्थो सारो तस्सवि य परूवणा सारो ॥१६॥

अंगोनो शुं सार छें? उ. आचार तेनो शुं सार? उ. अनुयोग अर्थ, अने तेनो सार मरुपणा छे. गाथानो अर्थ सरल होवाथी [illegible] नथी फक्त अनुयोग अर्थ एटले कहेवानो विषय अने तेनी मरुपणा एटले पोतानी पासे छें ते बीजाने समजाववुं वळी—

[टीकाकारे गाथाओ सहेली समजीने टीका करी नथी, माटे सादो अर्थ उपर लख्यो छे] पण आचार अग्र ते चुलिकाओ जाणवी, एटले एम सूचव्युं के, चुलिकाओ ब्रह्मचर्यमां समाय छे, बाकी उपर मुजब छे, तेमां द्रव्यो ते धर्मास्तिकाय विगेरे छ लेवा अने पर्यायमां अगुरु लघु विगेरे छे. तेमना अनतमे भागे व्रतोनो अवतार थाय ॥ १२-१३-१४ ॥

शिष्योनो प्रश्न, महाव्रतोनो बधा द्रव्यमा अवतार केवीरीते थाय अने सर्व पर्यायोमा केम न थाय ? तेनु समाधान करे छे.

छज्जीवणिया पढमे वीए चरिमे य सव्वदव्वाइं । सेसा महव्वया खलु तदेक्कदेसेण दव्वाणं ॥ १५ ॥

छ जीवणिकाय पहेला अने बीजामां छे, अने छेल्लामां सर्व द्रव्यो छे, अने बाकीना महाव्रतो द्रव्यना एक देशमां छे. हवे महाव्रतनो उपर पूछेलो प्रश्न समजावे छे. जे अभिप्रायवडे प्रेरणा करी ते बतावे छे.

णणु सव्व णभपएसाणंतगुणं पढमसंजमट्ठाणं । छव्विहपरिवुड्ढीए छट्ठाणासंखया सेढी ॥ १ ॥

अन्ने के पज्जाया? जेणुवउत्ता चरित्तविसयम्मि । जे तत्तोऽणंतगुणा जेसिं तमणंतभागम्मि ॥ २ ॥

अन्ने केवलगम्मति ते मई ते य के तदब्भहिया? । एवंपि होज्ज तुल्ला णाणंतगुणत्तणं जुत्तं ॥ ३ ॥

॥चो०॥ सेढीसु णाणदंसणपज्जाया तेण तप्पमाणेसा । इहपुण चरित्त मेत्तोवओगिणो तेण ते थोवा ॥४॥

आ गाथाओनो टुकामा अर्थ बतावे छे (ननुते अगुयाना अर्थमा छे) सयम स्थान असंख्यात छे. तेओमा जे जघन्य छे, ते

चार मूळ जाति ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य, अने शूद्र छे. तेमांथी एक बीजाना संयोगथी त्रण त्रण उत्पन्न थइ. जेमके ब्राह्मणथी क्षत्रिय स्त्री साथे जे पुत्र थाय ते प्रधान क्षत्रिय अथवा संकर कहेवाय, ए प्रमाणे क्षत्रिय पुरुषथी वैश्य स्त्री साथे जाणवुं तथा वैश्य पुरुष अने शुद्र स्त्री होथ तो ते प्रमाणे दरेकमां प्रधान अने संकर कहेवा ए प्रमाणे सात वर्णो थाय छे. अनंतरे थया ते आनन्तरा ते योगोमां चरम वर्णनो व्यपदेश थाय छे जेमके ब्राह्मण पुरुषथी क्षत्रियाणी स्त्रीथी क्षत्रिय थाय विगेरे अने ते स्वस्थानमां प्रधान थाय छे. हवे नव वार्णान्तरनां नामो बतावे छे ॥ २१ ॥

अंबट्ठुग्गनिसाया य अजोगवं मागहा य सूया य । खत्ता(य) विदेहाविय चंडाला नवमगा हुंति ॥ २२ ॥

अवष्ट, उग्र, निशाद, अयोगव, मागध, सूत, क्षत्ता, विदेह, अने चांडाल ए केवी रीते, ते बतावे छे. ॥ २२ ॥

एगं अंतरिए इणमो अंबट्ठो चेव होइ उग्गो य । बिइयंतरिअ निसाओ परासरं तंच पुण वेगे ॥ २३ ॥
पडिलोमे सुद्दाई अजोगवं मागहो य सूओ अ । एगंतरिए खत्ता वेदेहा चेव नायव्वा ॥ २४ ॥
बितियंतरे नियमा चंडालो सोवि होइ णायव्वो । अणुलोमे पडिलोमे एवं एए भवे भेया ॥ २५ ॥

आ गाथाओनो अर्थ नीचेना लखाण उपरथी जाणवो ते आ प्रमाणे छे—

ब्रह्म पुरुष वैश्या स्त्री अंबष्ट	क्षत्रिय पुरुष शूद्री स्त्री उग्र	ब्राह्मण पुरुष शूद्री स्त्री निषाद अ० पारासर.	शुद्र पुरुष वैश्या स्त्री अयोगव	वैश्य पुरुष क्षत्रिया स्त्री मागध	क्षत्रिय पुरुष ब्रह्म स्त्री सूत	शुद्र पुरुष क्षत्रिया स्त्री क्षत्ता	वैश्य पुरुष ब्रह्म स्त्री वैदेह	शुद्र पुरुष ब्रह्म स्त्री चांडाल

उपरना कोष्टकमां बताव्या ते प्रमाणे नव वर्णांतर थयां. हवे वर्णांतरना संयोगथी कोनी उत्पत्ति थइ ते कहे छे.

उग्गेणं खत्ताए सोवागो वेणवो विदेहेणं । अंबट्ठीए सुद्दी य बुक्कसो जो निसाएणं ॥ २६ ॥

सूएण निसाईए कुक्करओ सोवि होइ णायव्वो । एसो बीओ भेओ चउव्विहो होइ णायव्वो ॥ २७ ॥

एनो अर्थ पण निचेना कोष्टकथी जाणवो ते आ प्रमाणे छे.

उग्र पुरुष क्षत्तास्त्री श्वपाक	विदेह पुरुष क्षत्ता स्त्री वैणव	निषाद पुरुष अवष्टीअथवा शुद्री स्त्री बुक्कस	शुद्र पुरुष निषाद स्त्री कुक्कुरक

स्थापना ब्रह्म पुरो थयो. हवे द्रव्य ब्रह्म बतावे छे.

भावे उ वत्थिसंजम णायव्वो संजमो चेव ॥ २८ ॥

दव्वं सरीरभविओ अन्नाणी वत्थिसंजमो चेव ।

विगेरे अन्य दर्शनीय साधुओना शरीर मात्र एटले स्त्री संग त्याग पण तत्व

ज्ञ शरीर, भव्यशरीर, शिवाय शाक्य, परिव्राजक,

बोध विनानुं ब्रह्मचर्य व्रत तथा विधवा अथवा परदेश गयेला पतिवाळी, अथवा पतिए दूर करेली जे स्त्री इच्छा विना पण कूळनी

मर्यादाए ब्रह्मचर्य पाळे छता कुशील सेवनारने सहायता करे तथा कुशील बीजा पासे करावे ते द्रव्य ब्रह्म जाणवुं भाव ब्रह्म ते

साधुओ सर्वथा अढार भेदे जे संयम पाळे अने इन्द्रिय निरोध करे ते. आ सत्तर भेदे जे संयम छे तेनाथी घणे अंशे मळतुं छे.

उपर जे अढार भेद कह्या ते आ प्रमाणे. मन, वचन, कायावडे करवुं अने करावबुं अने अनुमोदवुं ए देवता संबंधी वैक्रिय शरीरथी

अने मनुष्य तिर्यंचीनुं औदारिक शरीर ते संबंधी एटले त्रण करण त्रण योग अने बे शरीर ए त्रणेनो गुणाकार करतां अढार भेद

थाय ते देवीनी साथे काम रति सुख न भोगवे तेम मनुष्य तथा तीर्यंच स्त्री साथे पण न भोगवे ते त्रण करण सहित पाळे ते

ब्रह्मचर्य अढार भेदे भाव ब्रह्म जाणवुं. हवे चरणना निक्षेपा कहे छे.

खित्तंमि जंमि खित्ते काले कालो जहिं जाओ(जो उ)॥२९॥

चरणंमि होइ छक्क गइमाहारो गुणो व चरणं च ।

ते चरणना नाम विगेरे छ निक्षेपा छे. ते सुगम नाम स्थापना छोडीने, ज्ञ शरीर, भव्य शरीर विना द्रव्य निक्षेपे चरण त्रण

प्रकारे छे. गति, भक्षण अने गुण, तेमां गति चरण ते गमन जाणवुं. आहार चरण के लाडु विगेरे खावानु छे.

गुण चरण बे प्रकारे तेमां लोकिक ते द्रव्यने माटे हाथी घोडा विगेरेनी शिक्षा छे अथवा वैद्यकी विगेरे शीखवबी अने लोकोत्तरमां साधुओ उपयोग विना चारित्र पाळे अथवा कोइने ठगवा माटे उपरथी चारित्र पाळे. जेम उदायी नृपने मारवा माटे विनय रत्न साधुए बार वर्ष चारित्र पाळ्युं. क्षेत्र चरणमां जे क्षेत्रे गति आहार विगेरे चराय (उपयोगमां लेवाय) ते. अथवा जे क्षेत्रमां व्याख्यान कराय अने शब्दना सामान्य रीते अंतर्भावथी शाली क्षेत्र विगेरेमा जवु ते क्षेत्र चरण छे. अने काळ चरणमां पण ते प्रमाणे जाणवुं. एटले जे काळे व्याख्यान चाले ते काळचरण जाणवुं. हवे भाव चरण कहे छे

भावे गइमाहारो गुणो गुणवओ पसत्थमपसत्था । गुणचरणे पसत्थेण बंभचेरा नव हवंति ॥ ३० ॥

भाव चरण पण गति आहार अने गुण भेदे त्रण प्रकारनुं छे. गति चरणमा साधु उपयोग पणे युग मात्र (साडा त्रण हाथ) दृष्टिथी देखीने चाले ते, भक्षण चरण पण शुद्ध पिंड (बेताळीश दोष रहित) आहार गोचरी विगेरेमां वापरे, गुण चरण ते अप्रशस्तमां मिथ्या द्रष्टि अने सम्यक् दृष्टिओनो कोइपण जातनो अभिलाष (नियाणु) करीने चारित्र पाळे ते. अने प्रशस्तमां कोइ पण जातनी अभिलाषा विना मोक्षने माटेज आठ कर्म छेदवाने माटे मूळ उत्तर गुणना समूहवाळु जे चारित्र पाळवामा आवे ते.

अहिंआं, आ प्रशस्त गुणवाळा भाव चारित्रथीज अधिकार छे जेथी नव अध्ययन मूळ अने उत्तर गुण स्थापनारा छे ते निर्जराने माटे उपयोगमां लेवामां आवे छे. ए नवना अनुकूळ अर्थ बतावनार नामोने कहे छे.

सत्थपरिण्णा१ लोगविजओ२ य सीओसणिज्ज३ सम्मत्तं४। तह लोगसारनामं५ धुयं६ तह महापरिण्णा७ य ॥३१

अट्ठमए य विमोक्खो[८] उंवहाणसुयं[९] च नवमगं भणियं। इच्चेसो आयारो आयारग्गाणि सेसाणि ॥ ३२ ॥

आ गाथानो अर्थ स्पष्ट छे पण एम समजवु के आ नव अध्ययन रुप आचार छे अने वाकी जे बीजा श्रुतस्कंधनां अध्ययन छे ते अग्राणि एटले आचारने सहायता करनारां छे. हवे उपक्रममां रहेलो अर्थ अधिकार बे प्रकारे छे (१) अध्ययननो अर्थाधिकार, तथा उद्देशाना अर्थाधिकार छे तेमां पहेलानुं वर्णन करे छे.

जिअसंजमो[१] अ लोगो जह बज्झइ जह य तं पजहि यव्वं[२]। सुह दुक्ख तितिक्खाविय[३] सम्मत्तं[४] लोगसारो[५] य निस्संगया[६] य छट्ठे मोह समुत्था परीसहुवसग्गा[७]। निज्जाणं[८] अट्ठमए नवमे य जिणेण एवंति[९] ॥ ३४ ॥

ते शस्त्र परिज्ञामां आ अर्थाधिकार छे. जीव सयम एटले जीवोने दुःख न देवुं तथा हिंसा न करवी. ते वात जीवोनुं अस्तित्व समजाये छते थाय छे. तेथी जीवोनु अस्तित्व तथा पापनी विरति वतावनारा अहीं अर्थ अधिकार छे. लोक विजयमा लोक जे वंधाय छे ते त्यजवु एटले विजित भाव लोकवडे एटले सयममा रहिने साधुए अज्ञान लोक जेम कर्मथी वंधाय तेम तेणे न वंधावुं ते जाणवु. ते अहिं अर्थ अधिकार छे. त्रीजामा संयममां रहेल साधुए कसाय जीतवा वडे एटले अनुकूळ अथवा प्रतिकूळ उपसर्ग आवी पडतां सुख दुःखमां मध्यस्थ भाव राखवो, चोथामां पूर्वे कहेला अध्ययनना विषयने जाणनारा साधुए तापस विगेरेना कष्ट अने तपश्चर्याना प्रतापे तेने आठ गुणवाळु ऐश्वर्य (अष्टसिद्धि) प्राप्त थाय तेने देखीने पण पोताना निर्मळ भावमां खलना न

पामतां दृढ सम्यक्त्वपणे रहेवुं. अने पांचमामां चार अध्ययन वडे स्थिरता करीने असार परित्यागवा वडे एटले संसारनी सुंदर वस्तुओनो मोह छोडीने त्रण रत्नरुप ज्ञान, दर्शन, चारित्र जे लोकसार छे तेमां उद्यमवाळा थवुं. छट्टामां पूर्वे कहेला गुणवाळा साधु नि.स्वार्थ बनीने अप्रतिबद्ध स्वरुपे थवुं. सातमामां संयमादि गुणयुक्त साधुने पूर्वना पापना उदयथी मोह उत्पन्न करनारा परिग्रह अथवा उपसर्ग थाय तो सम्यक् प्रकारे सहन करवा. आठमामा निर्याण छे. ते अंतक्रिया सर्व गुणयुक्त साधुए सारी रीते करवी. नवमामां पूर्वे कहेला आठ अध्ययनमा जे जे अर्थ छे ते शासन नायक वर्द्धमान स्वामीए बरोबर पाळ्यो छे. अने ते बीजा साधुओ बरोबर उत्साहथी पाळे तेथी बताव्यो छे. ते कह्युं छे के—

तित्थयरो चउणाणी सुरमहिओ सिज्झियव्वयधु वंमि । अणिगूहियवलविरिओ सव्वत्थामेसु उज्जमइ ॥ १ ॥

किं पुण अवसेसेहि दुःक्खक्खयकारणा सुविहिएहिं । होंति न उज्जमियव्वं सपच्चवायंमि माणुस्से ॥ २ ॥

तीर्थंकर जे चार ज्ञाननो धरनार, देवताओथी पूजित, अने निश्चय करीने मोक्षमा जनार छे छतां पण शक्ति प्रमाणे बळ अने वीर्यने उपयोगमां लइने बधा बळथी उद्यम करे छे तो दुःखोना क्षय करवाने बाकीना सुविहित पुरुषोए खात्रीवाळा मोक्ष मार्ग माटे विघ्नवाळा मनुष्य जन्ममां उद्यम केम न करवो; (आ बे गाथानो परमार्थ ए छे के तीर्थंकर ज्ञानथी जाणनारा अने देवोथी पूजित छतां मोक्षने माटे उद्यम करे तो बीजा डाह्या पुरुषे मनुष्य जन्ममां सुखने बदले अनेक दुःख आवनारां जाणीने शा माटे

मोक्ष आपनारा चारित्र धर्ममां पोतानी संपूर्ण शक्तिथी उद्यम न करवो ?) हवे उद्देशानो अर्थाधिकार शस्त्र परिज्ञानो आ प्रमाणे छे.

जीवो छक्कायपरुवणाय तेसिं वहे य बंधोत्ति । विरईए अहिगारो सत्थपरिण्णाएँ णायवो ॥ ३५ ॥

तेमां पहेला उद्देशामा सामान्यपणे जीवनुं अस्तित्व सिद्ध करवुं. अने बाकीना उद्देशामां विशेष प्रकारे पृथिवीकाय विगेरेनु अस्तित्व बताववुं. अने वधाओने छेडे जे कर्मनु बंधन छे तेनी विरति बताववी. आ छेडे मूकेल होवाथी प्रत्येक उद्देशाना विषयमां जोडवुं. पहेला उद्देशामां जीवनु वर्णन, तेना वधथी बंधन, अने तेनाथी पाछा हठवु ते विरति छे. अहिं शस्त्र परिज्ञा ए नाममां बे पद छे. तेमा पहेला शस्त्र पदना निक्षेपा बतावे छे.

दव्वं सत्थग्गिविसन्नेहंबिलखारलोणमाईयं । भावो य दुप्पउत्तो वायाकाओ अविरई या ॥ ३६ ॥

शस्त्रना निक्षेपा नाम विगेरे चार प्रकारे छे. व्यतिरिक्त द्रव्य शस्त्र ते तलवार विगेरे अग्नि, विष, स्नेह, (घी तेल विगेरे) अम्ल क्षार, लवण, (मीठु विगेरे) छे. भावशस्त्र ते दुष्ट ध्यान छे एटले अंतःकरण तथा वचन अने कायामां जे अविरति छे. ते जीवोने घात करनारी होवाथी दुष्ट वृत्ति छे ते भावशस्त्र जाणवु हवे परिज्ञाना पण चार निक्षेपा कहे छे.

दव्वं जाणण पच्चक्खाणे दविए सरीर उवगरणे । भावपरिण्णा जाणण पच्चक्खाणं च भावेणं ॥ ३७ ॥

द्रव्य परिज्ञा बे प्रकारे छे. तेमां ज्ञ परिज्ञा अने प्रत्याख्यान परिज्ञा छे. ज्ञ परिज्ञाना बे भेद छे. आगमथी अने नो आगमथी. आगमथी ज्ञाता पण तेनो उपयोग न होय, नो आगमथी त्रण प्रकारे छे. तेमां ज्ञ शरीर अने भव्य शरीर शिवाय व्यतिरिक्त द्रव्य

परिज्ञा जे कंइ द्रव्यने जाणे तेमां सचित्त आदिनुं ज्ञान थाय तेथी ते परिच्छेद्य द्रव्यना प्रधानपणाथी द्रव्य परिज्ञा छे. तेज प्रमाणे प्रत्याख्यान परिज्ञा पण जाणवी. तेमां व्यतिरिक्त द्रव्य प्रत्याख्यान परिज्ञामां देह उपकरण विगेरेनुं ज्ञान थवुं अने उपकरण ते रजोहरण विगेरे लेवां. कारण के ते साधकतम पणे छे. अने भाव परिज्ञामां पण बे प्रकार छे. ज्ञ परिज्ञा अने प्रत्याख्यान परिज्ञा छे. तेमां आगमथी ज्ञाता अने उपयोग राखवावाळो जाणवो अने नो आगममां आज्ञान क्रियारूप अध्ययनज छे. नो शब्दनो अर्थ क्रिया अने ज्ञान ए मिश्रपणु बोलनार अर्थ छे. तेज प्रमाणे प्रत्याख्यान भाव परिज्ञाने पण जाणवी. आगमथी पूर्व प्रमाणे छे. पण नो आगमथी प्राणातिपातनी निवृत्तिरूप जाणवी. ते मन वचन अने कायाए त्रण योग अने कृत. कारित अने अनुमति (करवुं करावुं, अनुमोदवुं) एम नव प्रकारे हिंसाथी अटकवा रूप जाणवुं. नाम निष्पन्न निक्षेपो पुरो थयो. हवे आचार विगेरे आपनारना अने ते सहेलथी समजाय माटे दृष्टांत वतावी विधि कहे छे.

जेम कोइ राजाए पोतानुं नवु नगर स्थापवानी इच्छाथी जमीनना भागो करीने सरखे भागे प्रधानोने आप्या. तेज प्रमाणे कचरो दूर करवा शल्य (कांटा विगेरे) दूर करवा तथा जमीन सरखी करवा पाकी इंटोना चोतरावाळो महेल बनाववा तथा रत्न विगेरे ग्रहण करवा उपदेश आप्यो. तेथी ते प्रधानोए राजाना उपदेश प्रमाणे पोतानुं कार्य करीने राजानी महेरबानीथी इच्छित भोगोने भोगव्या. आ दृष्टांत छे. तेना उपरथी एम समजवुं के राजा समान आचार्य प्रधान समान शिष्य गणोने भूखंडरूप संयम तेने बरोबर समजावीने मिथ्यात्वादि कचरो दूर करी सर्व उपाधिथी शुद्धने दीक्षा आरोपीने सामायिक सयममां दृढ करीने पाकी

ईंटोना चोतरा समान व्रतोने आपवां तेना उपर महेल समान आचारने समजाववो. तेमां रहेलो मुमुक्षु बधां शास्त्ररुप रत्नोने प्राप्त करे छे अने मोक्षनुं सुख मेळवे छे.

हवे सूत्र अनुगममां अस्खलितादि गुण लक्षणवाळुं सूत्र उच्चारवुं तेनुं लक्षण आ छे.

अप्पग्गंथ महत्थं बत्तीसा दोस विरहियं जं च । लक्खण जुत्तं सुत्तं अट्ठहिय गुणेहिं उववेयं ॥ १ ॥

थोडा बोलमां महान अर्थने अने बत्रीश दोष रहित लक्षणयुक्त आठ गुणे करीने युक्त बोलवुं. ते आ प्रमाणे छे.

'सुयं मे आउसं तेणं भगवया एव मक्खायं–इहमेगेसिं णो सण्णा भवइ' (सू० १)

सूत्रना गुणो बताव्या पछी पहेलुं सूत्र उपर बताव्युं छे 'सुयंमे' इत्यादि आ सूत्रनी संहितादि क्रमवडे व्याख्या करे छे. तेमां (१) संहिता ते आखुं शुद्ध सूत्र उच्चारवुं जोइए ते बताव्युं. हवे (२) पदच्छेद करे छे. श्रुतं, मया, आयुष्मन् ! तेन भगवता, एवं आख्यातम्, इह, एकेषां, नोसंज्ञा, भवति, आमां छेवटनुं पद क्रियापद छे. बाकीनां नाम, सर्वनाम, विशेषण, विगेरे छे. पदच्छेद सूत्र अनुगम कह्या पछी हवे सूत्रना पदार्थ कहे छे. एटले मूळ ग्रंथकर्ता भगवान सुधर्मस्वामी पोताना मुख्य शिष्य जंबूस्वामीने आ प्रमाणे कहे छे.

में भगवान् महावीर पासे आ प्रमाणे सांभळ्युं छे (तेम कहेवाथी ग्रंथकारे पोतानी बुद्धिवडे कहेवानो निषेध कर्यो छे. पण सर्वज्ञ महावीरे जे कह्यु ते पोते कहे छे.)

हे आयुष्मन् ! (जाति विगेरे उत्तम गुण होय छतां पण शिष्यनुं आउखुं जो लांबु होय तो पोते सारी रीते भणीने बीजाने भणावी शके माटे आ शिष्यने आशिर्वादनु वचन छे) में सांभळ्यु छे पण परंपराए नहि.

अहिआं आचार सूत्र कहेवानी इच्छाथी तेनो अर्थ तीर्थकरे कह्यो होवाथी 'तेन' शब्दवडे आयुष्मन् विशेपण तीर्थकरने पण लागु पडे, अथवा 'आमृशता' शब्दवडे सुधर्मास्वामी पोते पण समजाय, एटले भगवानना चरणने स्पर्श करता एवा मे साभळयुं तेथी गुरुनो विनय वताव्यो तथा 'आवसता' शब्दवडे गुरु पासे रही में सांभळयुं तेम तमारे पण गुरुकुल वास सेववो एम सुचव्युं. (आयुष्मन् शब्दना जुदा जुदा त्रण अर्थ वताव्या. पाछला वे अर्थ 'आमुसतेण' तथा 'आवसतेण' ए वे पाठान्तर छे तेने आ-श्रयी जाणवा भगवत् शब्द ऐश्वर्य आदि छ उत्तम गुणो युक्त भगवान छे एम सूचव्युं. अने कइ विधिए कह्यु ते 'तेन' शब्द वडे जाणवुं. आख्यात शब्द वडे कृतकत्व (कर्त्ता पणु) दूर करवा वडे आगमनुं अर्थथी नित्यपणुं कह्युं. 'इह' शब्द वडे आ क्षेत्र, प्रवचन, आचारमां, अथवा शस्त्र परिज्ञामां सबंध छे अथवा आ संसारमां केटला जीवो जे ज्ञानआवरणीय आदि आठ कर्म युक्त छे तेमने संज्ञा (समृति) थती नथी. आ पदार्थ वताव्यो छे हवे पदविग्रहमां समास न होवाथी वताव्यो नथी. हवे चालना एटले शंका थाय ते कहे छे.

अकार विगेरे निपेध करनारा लघु शब्दनो सभव अहिं थाय छतां शा माटे नो शब्द निपेध माटे वापर्यो ? हवे प्रति अवस्था (समाधान) करे छे. तमारु कहेवुं ठीक छे. पण अहिं नो शब्द वापरवामां प्रेक्षापूर्वकारिता (विशेप हेतु) छे ते बतावे छे. जो

अकार विगेरे लइए तो सर्व निषेध थाय जेम घट नहि ते अघट तेथी घटनो बिलकुल निषेध थयो पण तेवो अर्थ लेवो नथी कारणके प्रज्ञापना सूत्रमां दश संज्ञा सर्व प्राणीओने बतावी छे ते बधानो अकार शब्दथी निषेध थाय हवे दश संज्ञा बतावे छे.

गौतम स्वामीना प्रश्नमा महावीर भगवान उत्तर आपे छे दश सज्ञा छे. सांभळो-(१) आहार (२) भय (३) मैथुन (४) परिग्रह (५) क्रोध (६) मान (७) माया (८) लोभ (९) ओघ (१०) लोकसंज्ञा. आ दशे संज्ञानो सर्वथा निषेध थाय छे ते न थाय माटे 'नो' शब्द वापर्यो. 'नो' शब्दनो अर्थ सर्व निषेधवाची पण छे. तेम थोडो निषेध पण बतावनार छे. जेमके 'नो' घट बोलतां घटनो अभाव समजाय तेम प्रकरणादि प्रसक्ततनुं विधान पण थाय ते विधीय मान करतां प्रतिषेध्य अवयव ग्रीवादि निषेध करवाथी बीजो समजाय अथवा घटने बदले पट विगेरेनी प्रतीति थाय.

प्रतिषेधयति समस्तं प्रसक्तमर्थं च जगति नोशब्दः । स पुनस्तदवयवो वा तस्मादर्थान्तरं वा स्याद् ॥ १ ॥

आ श्लोकनो भावार्थ उपर आवी गयो छे अहिंआं पण सर्व संज्ञानो निषेध करवो नथी पण जे विशिष्ट संज्ञा एटले जेनावडे आत्मादि पदार्थनुं स्वरुप जेमां जीवोनु एक गतिमाथी बीजी गतिमा गमन केवी रीते थाय छे तेनी सज्ञा (ज्ञान) केटलाक जीवोने नथी एम 'नो' शब्दवडे बताववुं छे. हवे निर्युक्तिकार सूत्रना अवयवोना निक्षेपानो अर्थ बतावे छे.

दव्वे सच्चित्ताई भावेऽणु भवणजाणणा सण्णा । मति होइ जाणणा पुण अणुभवणा कम्मसंजुत्ता ॥ ३८ ॥

संज्ञा शब्द नामादि भेदथी चार प्रकारे छे. नामस्थापना सुगम छे अने द्रव्यमा ज्ञशरीर भव्य शरीर छोडीने व्यतिरिक्तमां सचित्त

सचित्त ते हाथ विगेरे द्रव्यथी पान भोजन विगेरेनी सञ्ज्ञा कराय ते, अचित्त ते ध्वजादिथी,
अचित्त अने मिश्र एम त्रण भेद छे.
अने मिश्रथी ते दीवा विगेरेथी जे संज्ञानो बोध थाय ते जाणवी.
मनन एटले मति ते अवबोध छे.
भाव संज्ञामां अनुभव अने ज्ञान संज्ञा छे. तेमां थोडुं कहेवानुं होवाथी ज्ञान संज्ञा वतावे छे.
अने मति, श्रुत, अवधि, अने मनपर्यय
ते मतिज्ञान विगेरे पांच भेदे छे. एटले ज्ञानना पांच भेदमा केवळज्ञान क्षायिक भावमा छे.
अने अनुभव संज्ञामा पोताना करेला कर्त-
ए चार ज्ञान क्षय उपशम भावमा छे. ते क्षायिकी अने क्षोयउपशमिकी संज्ञाओ जाणवी
व्योथी तेना फळ भोगवतां जीवोने जे वोध थाय छे ते अनुभव संज्ञा जाणवी. तेना सोळ भेद छे ते वतावे छे.

आहार भय परिग्गह मेहुण सुख दुकख मोह वितिगिच्छा। कोह माण माय लोहे सोगे लोगे य धम्मोहे ॥३९॥

अने असाता वेदनी थता सर्वे संसारी जीवोने
आहारनी इच्छा ते आहार संज्ञा, आ संज्ञा तेजस शरीर नामना कर्मना उदयथी
मैथुन संज्ञा ते
ओछा वधता प्रमाणमा भुख लागे छे ते जाणवी, भय संज्ञा ते त्रासरुप जाणवी. परिग्रहसंज्ञा ते मूर्छारुप जाणवी.
स्त्री पुरुषने परस्पर प्रेम थाय ते पुरुष वेद विगेरे जाणवा. आ मोहनीय कर्मना उदयथी थाय छे. सुख दुःख ए वे सञ्ज्ञाओ साता
अने असातारुपे अनुभवतां वेदनीय कर्मना उदयथी छे. मोह सञ्ज्ञा ते मिथ्या दर्शनरुप मोहना उदयथी छे विचिकित्सा संज्ञा ते
चित्तनी विप्लुति (भ्रमणा)थी मोहना उदयथी तथा ज्ञानावरणीयना उदयथी छे. क्रोध संज्ञा अप्रीतिरुप, मान संज्ञा गर्वरुप, माया
संज्ञा वक्रतारुप, अने लोभ संज्ञा गृद्धिरुप छे. शोक संज्ञा विप्रलाप तथा वैमनस्यरुप छे. आ वधी मोहना उदयथी जाणवी. लोक

संज्ञा पोतानी इच्छाथी गमे तेम विकल्प करीने लोकोमां आचरण थाय छे ते, जेमके पुत्र विनाना प्राणीने लोक (स्वर्गनी प्राप्ति) नथी. कुतरा छे ते यक्ष छे. विप्र देवो छे. कागडा दादाओ छे. मोरोना पींछाना वापरवाथी गर्भ रहे इत्यादि केटलीक वातो ज्ञान आवरणना क्षय उपशमथी तथा स्वार्थरुप मोहना उदयथी संज्ञा थाय छे.

धर्म संज्ञा क्षमा राखवी विगेरे उत्तम छे ते मोहनीय कर्मना क्षय उपशमथी थाय छे, ए सामान्यपणे लेवाथी पंचेन्द्रिय सम्यक्दृष्टि तथा मिथ्यादृष्टिओने पण होय छे. पण ओघ सज्ञा ते अव्यक्त उपयोग रुप छे. ते वेलाना समूहनुं उपर चडवापणु विगेरे चिन्ह रुप छे. ते ज्ञानावरणीय कर्मनु थोडुं क्षय उपशम थता आ संज्ञा थाय छे तेम जाणवुं पण आपणे तो पहेला कहेली ज्ञान संज्ञानी जरुर होवाथी तेनो अधिकार छे. अने तेनो निषेध कर्यो जाणवो के केटलाक जीवोने गति आगतिनुं ज्ञान नथी. हवे निषेध संज्ञानोबोध थवा माटे सूत्र कहे छे—

तंजहा–पुरित्थमाओ वा दिसाओ आगओ अहमंसि, दाहिणाओ वा दिसाओ आगओ अहमंसि, पच्चत्थिमाओ वा दिसाओ आगओ अहमंसि, उत्तराओ वा दिसाओ आगओ अहमंसि, उड्ढाओ वा दिसाओ आगओ अहमंसि, अहोदिसाओ वा आगओ अहमंसि, अण्णयरीओ वा दिसाओ अणुदिसाओ वा आगओ अहमंसि, एवमेगेसिं णो णायं भवति (सू० ३)

तं जहाथी लइने भवति सुधी सूत्र छे. तेमां पोताना प्रतिज्ञाताना अर्थनुं उदाहरण छे. अने पुरत्थिमा विगेरे प्राकृत शैली अने मगधदेशनी भाषाना अनुसारे अहिं पूर्वदिशा जाणवी तेमा पांचमी विभक्ति लेवी अने वा शब्दथी उत्तर पक्षनी अपेक्षाने आश्रयी विकल्प अर्थ जाणवो जेमके खावुं अथवा सूवुं ए प्रमाणे पूर्वथी के दक्षिण दिशाथी हुं आव्यो छुं. अहिं जे देखाडे ते दिशा जाणवी ए अति स्हज एटले द्रव्य अथवा द्रव्यना भागनो व्यपदेश करे छे (टीकाकारे सूत्र सुगम होवाथी खुल्लो अर्थ कह्यो नथी पण एम जाणवुं के पूर्व दक्षिण पश्चिम उत्तर उर्ध्व तथा नीची अथवा बीजी कोइ दिशा के खुणामांथी हुं आव्यो छु ते केटलाक लोकोने जाणमां नथी.) हवे दिशा शब्दना निक्षेपा निर्युक्तिकार कहे छे.

नामं ठवणा दविए खित्ते तावे य पण्णवग भावे। एस दिसानिक्खेवो सत्तविहो होइ णायव्वो ॥ ४० ॥

नाम, स्थापना द्रव्य क्षेत्र, ताप, प्रज्ञापक, भाव, एम सात रुपे दिशानो निक्षेपो जाणवो. सचित्त आदि कोइ वस्तुनुं दिशा एवुं नाम, ते नाम दिशा. चित्रमां लखेल जंबूद्वीप विगेरेना नकशामां दिशाना विभाग स्थापवा ते स्थापना दिशा छे. हवे द्रव्य दिशानो निक्षेपो कहे छे.

तेरसपएसियं खलु तावइएसुं भवे पएसेसुं। जं दव्वं ओगाढं जहण्णयं तं दसदिसागं ॥ ४१ ॥

द्रव्यदिशा आगमथी अने नो आगमथी एम बे प्रकारे छे. आगमथी दिशानो जाणनारो पण उपयोग न राखे, अने नो आगमथी ज्ञशरीर भव्य शरीर छोडीने व्यतिरिक्त तेर प्रदेश वाळुं द्रव्य तेने आश्रयी निश्चे आ प्रवर्ते छे ते, तेर प्रदेशमां रहेलुंज. ते द्रव्य दिशा

छे पण दश दिशावाळुं केटलाके कहेलुं छे ते न लेवुं.

प्रदेश एटले परमाणुं तेमना वडे उत्पन्न थयेल कार्य द्रव्य तेटला प्रदेशो एटले क्षेत्रना तेटला प्रदेशोमां रहेलुं सौथी नानुं द्रव्य आश्रयोने दश दिशानो विभागनी परिकल्पनाथी द्रव्य दिशा जाणवी. तेनी स्थापना आ प्रमाणे छे. त्रण बाहुकवाळा नव प्रदेश चित्रीने चारे दिशामां एक एक ग्रहनी वृद्धि करवी. हवे क्षेत्र दिशा कहे छे.

अट्ठ पएसो रुयगो तिरियं लोयस्स मज्झयारंमि । एस पभवो दिसाणं एसेव भवे अणुदिसाणं ॥ ४२ ॥

तिर्यक् लोकना मध्य भागमा रत्नप्रभा पृथिवीना उपर बहुमध्य देशमां मेरु पर्वतना अंतरमां बे सौथी नाना प्रतर छे. एना उपर चार प्रदेश गायना स्तनना आकारे अने निचे पण तेवीज रीते चार एम आठ प्रदेशनो चोखुणो रुचक नामनो भाग छे. त्यांथी दिशा अने अनुदिशाओनी प्रवृत्ति थइ छे तेनी स्थापना आ प्रमाणे छे. तेओनां नामो कहे छे.

इंदग्गेई जम्मा य नेरुती वारुणी य वायवा । सोमा ईसाणावि य विमला य तमा य बोद्धवा ॥ ४३ ॥

एमां इंद्रना विजय द्वारने अनुसरीने पूर्व दिशा जाणवी. बाकीनी प्रदक्षिणाथी सात जाणवी, उंची ते विमळा अने नीची ते तमा जाणवी. एमनुं स्वरुप बतावे छे.

दुपएसाइ दुरुत्तर एगपएसा अणुत्तरा चेव । चउरो चउरो य दिसा चउराइ अणुत्तरा दुण्णि ॥ ४४ ॥

चार महा दिशा ते बब्बे प्रदेश आदि बबे प्रदेश उत्तरे वधेली अने चार विदिशाओ एक प्रदेश रचनारुप एमां उत्तर वृद्धि नथी.

अने उंची नीची दिशानुं जोडकुं ते अनुत्तर छे ते चार प्रदेश विगेरे रचनावाळुं जाणवुं वळी—

अंतो साईआओ बाहिरपासे अपज्जवसिआओ । सव्वाणंतपएसा सव्वा य भवंति कडजुम्मा ॥ ९५ ॥

ए बधी ए मध्यमां सादिक छे, कारण के रुचकने लीधे छे. अने बहारथी अलोकने आश्रयी रहेवाथी अपर्य वसित (अनन्त) छे, दशे पण दिशाओ अनन्त प्रदेशात्मिका थाय छे. अने बधी दिशाओमां जे प्रदेशो छे. ते चारे भागे भागतां चार चार-शेषवाळा थाय छे ते बधा प्रदेशरुप दिशाओ आगमनी संज्ञाए कड जुम्मा शब्दवडे बोलाय छे आगममां आ प्रमाणे छे.

"कइ णं भंते! जुम्मा पण्णत्ता? गोयमा! चत्तारि जुम्मा पण्णत्ता तंजहा-कडजुम्मे तेउए दावरजुम्मे कलिओए से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ? गोयमा! जे णं रासी चउक्कगावहारेणं अवहीरमाणे अवहीरमाणे चउपज्जवसिए सिया से णं कडजुम्मे एवं तिपज्जवसिए तेउए दुपज्जवसिए दावरजुम्मे एगपज्जवसिए कलिओए" त्ति

गौतमस्वामी पूछे छे हे भगवन्! केटला युग्म कह्या छे? उत्तर—हे गौतम चार युग्म कह्या छे (१) कृत युग्म (२) त्र्योज (३) द्वापर युग्म (४) कल्योज युग्म. प्रश्न. शा माटे एम कहो छो? उत्तर. हे गौतम—जे राशीमांथी चार चार लइए तेमां जेटला चार चार शेष रहे ते कृत युग्म जाणवो; त्रण प्रदेश वधे तो त्र्योज, बे वधे तो द्वापर, अने एक वधे तो कल्योज, युग्म एम जाणवुं. हवे

तेओनुं सस्थान कहे छे.

सगडुद्धीसंठिआओ महादिसाओ हवंति चत्तारि । मुत्तावली य चउरो दो चेव हवंति रुयगनिभा ॥४६॥

पूर्व विगेरे चार मोटी दिशाओ शकट उर्द्धी (गाडाना उंटडाना आकार) सस्थान वाळी छे. अने विदिशाओ मुक्तावळीना आकारे छे. अने उंची नीची बन्ने दिशाओ रुचक आकारे छे. हवे ताप दिशाओ बतावे छे.

जस्स जओ आइच्चो उदेइ सा तस्स होइ पूव्वदिसा । जत्तो अ अत्थमेइ उ अवरदिसा सा उ णायव्वा ॥४७॥

दाहिणपासंमिय दाहिणा दिसा उत्तरा उ वामेणं । एया चत्तारि दिसा तावखित्ते उ अक्खाया ॥ ४८ ॥

हवे जे दिशामां सूर्य उदय थइने ताप आपे तेने पूर्व दिशा अथवा ताप दिशा कहेवी. अने ज्यां सूर्य आथमे ते पश्चिम दिशा. पूर्व तरफ मों करीने उभा रहीए तो जमणी बाजुनी दक्षिण अने डाबी बाजुनी उत्तर दिशा जाणवी. आ बधा व्यपदेशो छे. कारण के एक बीजाने आश्रयी आपूर्व विगेरे दिशाओ छे. तेवा बीजा पण व्यपदेशो छे. ते प्रसंगने लीधे बतावे छे.

जे मंदरस्स पुव्वेण मणुस्सा दाहिणेण अवरेण । जे आवि उत्तरेणं सव्वेसिं उत्तरो मेरू ॥ ४९ ॥

सव्वेसिं उत्तरेणं मेरू लवणो य होइ दाहिणओ । पुव्वेणं उट्ठेई अवरेणं अत्थमइ सूरो ॥ ५० ॥

मेरुपर्वतना पूर्वथी जे मनुष्यो क्षेत्र दिशाने अंगीकार करे छे. ते रुचकनी अपेक्षाए जाणवी. तेओना उत्तरमां मेरु अने दक्षिणमां

लवण समुद्र जाणवो, आ प्रमाणे ताप दिशा स्वीकारी छे (अहिंआं समजवानुं छे के आपणे जंबूद्वीपना दक्षिणमां भरतक्षेत्रमां छइए एटले आपणी अपेक्षाए ऐरवृत क्षेत्र उत्तरमां छे. पण एज मेरुनी अपेक्षाए आपणे तेनी उत्तरमां छीए कारण के सूर्य गोळाकारे फरतां आपणी जे पश्चिम तेज तेमनी पूर्व दिशा थाय छे विगेरे गुरु गमथी जाणवुं) हवे प्रज्ञापक दिशा कहे छे.

जत्थ य जो पण्णवओ कस्सवि साहइ दिसासु य णिमित्तं । जत्तोमुहो य ठाई सा पुव्वा पच्छओ अवरा ॥ ५१ ॥

प्रज्ञापक (बोलनारो) कोइपण जगाए उभेलो होय ते दिशाओना वळथी कंइपण निमित्त कहे ते जे दिशामां सन्मुख वेसे ते पूर्व अने पाछळनी अपर (पश्चिम) जाणवी. निमित्तनो कहेनारो आ उपलक्षणथी अन्य पण कोइ बीजो व्याख्यान करे ते पण तेमा गणवो. हवे बीजी दिशाओ साधवाने कहे छे.

दाहिणपासंमि उ दाहिणा दिसा उत्तरा उ वामेणं । एयासिमन्तरेणं अण्णा चत्तारि विदिसाओ ॥५२॥
एयासिं चेव अट्ठण्हमंतरा अट्ठ हुंति अण्णाओ । सोलस सरीरउस्सय बाहल्ला सव्वतिरियदिसा ॥५३॥
हेट्ठा पायतलाणं अहोदिसा सीसउवरिमा उड्ढा । एया अट्ठारसवी पण्णवगदिसा मुणेयव्वा ॥५४॥
एवं पकप्पिआणं दसण्ह अट्ठाण्ह चेव य दिसाणं । नामाइं वुच्छामि जहक्कमं आणुपुव्वीए ॥५५॥
पूव्वा य पुव्वदक्खिणदक्खिण तह दक्खिणावरा चेव । अवरा य अवरउत्तर उत्तर पुव्वुत्तरा चेव ॥५६॥

सामुत्थाणी कविला खेलिज्जा खलु तहेव आहिधम्मा । परियाधम्मा य तहा सावित्ती पण्णवित्ती य ॥५७॥
हेट्ठा नेरइयाणं अहोदिसा उवरिमा उ देवाणं । एयाइं नामाइं पण्णवगस्सा दिसाणं तु ॥ ५८ ॥

ए सात गाथाओ सरल छे छतां अर्थ बतावीए छीए (पण टीका करी नथी) पूर्व दिशा तरफ मोढुं करीने उभा रहीए तो जमणे हाथे दक्षिण दिशा अने डावे हाथे उत्तर दिशा जाणवी. दरेक बे दिशानी वचमा चार विदिशा (खुणाओ) जाणवा ॥ ५२ ॥ ए आठनी वचमा बीजी आठ दिशाओ छे. ते मळीने सोळ जाणवी. शरीरनी उचाइना प्रमाणमा सर्वे तिर्यक् दिशाओ जाणवी. ५३. लोकनुं स्वरुप मनुष्याकारे छे. पग पहोळा करीने उभा रहेता बे पगनी वच्चेनो भाग ते अधो (नीची) दिशा जाणवी. अने माथाना उपरनी उर्ध्व (उंची) दिशा जाणवी तेनु बीजु नाम विमळा छे. आ अढार दिशाओ प्रज्ञापना दिशाओ जाणवी. ५४. आ प्रमाणे कल्पित दश अने आठ मळी अढार दिशाओ छे. तेना नाम अनुक्रमे कहु छुं. ५५ पूर्व, पूर्व दक्षिण, दक्षिण पश्चिम. पश्चिम पश्चिमोत्तर, उत्तर, उत्तरपूर्व, समुत्थाणी, कपिला, खेलिजा, अहिधर्मा, पर्याधर्मा, सावित्री, प्रज्ञावित्री, नरकनी हेठे अधोदिशा छे अने देवलोकनी उपर उर्ध्व दिशा छे. आ नाम प्रज्ञापना दिशाना छे ५६. ५७. ५८. हवे एमनां संस्थान (आकार बतावे छे)

सोलस तिरियदिसाओ सगडुद्धीसंठिआ मुणेयव्वा । दो मल्लगमूलाओ उड्ढे अ अहेवि य दिसाओ ॥५९॥

सोळे तिर्यक् दिशाओ शकट उर्द्धि (गाडाना उंटडा) ना आकारे जाणवी. एटले प्रज्ञापकना प्रदेशमां सांकडी अने बहार पहोळी छे. नारकी अने देवलोकनी नीचली अने उपली दिशाओ शरावला (चपणीआ)ना आकारे जाणवी. कारण के माथाना मूळमां अने

पगना मूळमां नानी होवाथी मल्लक अने बुध्न, (तळीआ) ना आकारे जती विशाळ थाय छे. आ बधानुं तात्पर्य यंत्रथी जाणवुं (यंत्र मळ्युं नथी) हवे भाव दिशा बतावे छे.

मणुया तिरिया काया तहऽग्गवीया चउक्कगा चउरो। देवा नेरइया वा अट्ठरस होंति भावदिसा ॥ ६० ॥

मनुष्यना चार भेद थाय छे (१) संमूर्छनज (पुरुषादिकना मळ मूत्रथी जन्मेला) (२) कर्म भूमिना गर्भज (३) अकर्मभूमिना गर्भज (४) अंतर्द्वीपना गर्भज, ते प्रमाणे तिर्यचोमां बे इंद्रियवाळा, त्रण इंद्रियवाळा, चार इंद्रियवाळा अने पांच इंद्रियवाळा ए चार भेदे छे. अने पृथिवी, पाणी, अग्नि, वायु, ए चार काया छे. तथा वनस्पतिकायमां, अग्र, मूळ, स्कंध अने पर्व, ए चारमां ज्यां बीज होय ते बीज प्रमाणे चार भेद थया. तेमां नारकीय अने देवने उमेरतां अढार भेदे जीवनो व्यपदेश कराय छे (आ अढार भेदे जीव बताव्यो) भाव दिशा ते प्रकारे अढार जाणवी अहिं सामान्य दिशानुं ग्रहण छतां जे दिशामां जीवोने अविगान (न अटक-वा) पणे गति आगति स्पष्ट करी ते सर्वत्र संभव छे. ते दिशावडे आपणे अधिकार छे तेथी तेनेज निर्युक्तिकार साक्षात् बतावे छे. कारणके भावदिशाथी अविनाभावी (साथेज रहेनारी) प्रसंगना सामर्थ्यथी अधिकृतज छे तेथी तेने माटेज बीजी दिशाओ चिंतवीए छीए.

पण्णवगदिसट्ठारस भाव दिसाओऽवि तत्तिया चेव। इक्किक्कं विंधेज्जा हवन्ति अट्ठारसऽट्ठारा ॥ ६१ ॥

पण्णवगदिसाए पुण अहिगारो एत्थ होइ णायव्वो। जीवाण पुग्गलाण य एयासु गया गई अत्थि ।६२।

प्रज्ञापकनी अपेक्षाए अढार भेदे दिशा छे. अने अहिं भावदिशा पण तेज प्रमाणे प्रत्येक संभवे छे. एथी एकेक प्रज्ञापक दिशाने भावदिशाना अढार अंक वडे गुणवा. तेनी संख्या १८×१८=३२४ एमा उपलक्षणथी तापदिशा विगेरेमां पण यथा संभव योजना करवी. क्षेत्र दिशामां पण चार महादिशाओनो संभव छे पण विदिशा विगेरेनो संभव नथी कारणके तेओमां फक्त एक प्रदेशपणुं होवाथी तथा पार प्रदेशपणुं होवाथी संभव नथी. ॥ ६१–६२ ॥ आदिशा संयोगनो समूह ते पूर्वे 'अण्ण यरिओ दिसाओ आगओ अहमंसि,' कहेल वचनथी लीधो छे. सूत्रनो अवयवार्थ आ प्रमाणे छे. अहिं दिशा शब्दथी प्रज्ञापकदिशा पूर्वादि चार अने उर्ध्व अधो मळीने छ ग्रहण करी छे अने भाव दिशा तो अढारे पण छे, अनुदिक ग्रहण करवाथी प्रज्ञापकनी चार विदिशा जाणवी. (उपरना चार खुणा तथा नीचली पूर्वे कहेली चार दिशा तथा खुणा मळीने वार जाणवा) तेमां असंज्ञीओने आवो बोध नथी तथा संज्ञीओने पण केटलाकने होय अने केटलाकने न होय, के, हुं अमुक दिशामाथी आव्यो छुं (जन्म लीधो छे.) एव मेगेसि णोणायं भवइत्ति ' ए प्रमाणे प्रतिविशिष्ट दिशा अने विदिशामांथी मारुं आववु थयु एवुं केटलाक जीवो नथी जाणता. आ कहेवानु तात्पर्य वाक्य छे, (उववाइसूत्रनी टीकाने आधारे आ त्रीजा सूत्रनो अवतरण भाग छे. अने चुर्णिकाना अभिप्राय प्रमाणे 'भविस्सामि' शब्द वडे पर्यंत उपसंहार वाक्य छे, भवति साथे तंजहा एटलुं अधिक वाक्य छे.

हवे निर्युक्तिकार तेज कहे छे—

केसिंचि नाणसण्णा अत्थि केसिंचि नत्थि जीवाणं । कोऽहं परंमि लोए आसी कयरा दिसाओ वा ॥

केटलाक जीवो जेमने ज्ञानावरणीय कर्मनो (वधारे) क्षय उपशम होय तेमने ज्ञानसंज्ञा छे. केटलाकने ते आवरण वधारे होवाथी ज्ञान संज्ञा नथी जेवी सज्ञा नथी ते बतावे छे के हुं परलोकमां एटले पूर्व जन्ममां मनुष्यादि कइ गतिमां हतो ? एनावडे भावदिशा लीधी, अथवा कइ दिशाथी हुं आव्यो ? एनावडे तो प्रज्ञापक दिशा लीधी, जेमके कोइ दारुना निसामां लोचन घेरायलो जेनुं मन अव्यक्त विज्ञानवाळुं छे. ते भूलीने शेरीमां पडी गयेलो तेनी वासने लीधे आवेला कुतराथी नेनु मोढुं चटाय ते समये तेने घेर कोइ लावे तोपण नसामा शुं बन्युं ते नसो उतर्या पछी जाणतो नथी के हु क्यांथी आव्यो छुं तेमीरीने बीजी गतिमांथी आवेलो विशिष्ट ज्ञानरहित मनुष्य विगेरे पण जाणतो नथी हवे उपलीज सज्ञा नथी पण तेने बीजी सज्ञाओ पण नथी ते सूत्रकार बतावे छे.

अत्थि मे आया उववाइए, नत्थि मे आया उववाइए, केहं आसी? के वा इओ चुए इह पेच्चा भविस्सामि? (सू० ३)

अस्ति ' ते मारो आत्मा विद्यमान छे छट्ठी विभक्ति अंते होवाथी ' मम ' साथे शरीरनो संबध बताव्यो के शरीरनो मालीक अंदर रहेलो आत्मा ते निरन्तर गतिमां प्रवृत थयेलो ते पोते जीव छे. हवे ते केवो छे? औपपातिक छे. फरी फरीने एक जन्म मांथी बीजा जन्ममा जवु ते उपपति छे तेमा थवुं ते औपपातिक छे, आ सूत्रवडे संसारीनुं स्वरूप बतावे छे . ते मारोआत्मा आ प्रकारे छे के नहि तेवुं ज्ञान केटलाक अज्ञानी जीवोने नथी होतुं अने हु कोण छुं पूर्व जन्ममां नारकीय, पशु, मनुष्यादि के देव

हतो, अने त्यांथी आ मनुष्य जन्ममां आवेलो छुं. अने मरण पछी फरी वखत हुं क्यां पेदा थइश ए प्रमाणे कोइ जातनुं ज्ञान नथी होतुं. जो के अहिं वधी जगोपर भाव दिशावडे अधिकार अने प्रज्ञापक दिशावडे छे. तोपण पूर्व सूत्रमा साक्षात् प्रज्ञापक दिशा लीधी छे अने अहिं तो भाव दिशा छे एम जाणवुं. वादीनी शंका, अहिंआं संसारीओने दिशा विदिशामांथी आववा विगेरेनी विशिष्ट संज्ञा निषेध थाय पण सामान्य संज्ञानो नहिं. आ वात संज्ञी, जे धर्मी आत्मा छे तेने सिद्ध कर्या पछी थाय छे. कह्युं छे के धर्मी सिद्ध थाय तो धर्मनु चिंतवन थाय छे. हवे तमारो मानेलो आत्मा प्रत्यक्ष आदि प्रमाण गोचरथी, दूर होवाथी तेनी सिद्धि नहिं थाय अने ते प्रमाणे विचारीए तो आत्मा प्रत्यक्षथी अर्थ (आत्मा) साक्षात्कारीथी विषयी थतो नथी (नजरो नजर देखातो नथी) कारण के ते इंद्रियोना ज्ञानथी दूर छे. अने अतीन्द्रियपणुं स्वभावथी प्रकृष्ट पणे छे. अने अतीन्द्रियपणाथीज तेनुं अव्यभिचारी कार्य विगेरेनुं चिन्ह तेनो संबंध ग्रहण करवानो असंभव छे. (अतीन्द्रिय ते सर्वज्ञ छे. अने ते जाणे, पण बीजां सामान्य माणस न जाणे तो केवी रीते माने) जेवी रीते प्रत्यक्ष सिद्ध थतो नथी, तेवी रीते अनुमान पणे पण सिद्ध थतो नथी, कारण के आत्माना अप्रत्यक्षपणाथी तेनी सामान्य ग्रहण शक्तिनी उत्पत्ति न थाय तथा त्यां बुद्धि पूर्वक अनुमान पण केवी रीते थाय, जेम आ बे प्रमाण लागु न पडे तेम आगम प्रमाणनी विविक्षाना प्रतिपाद्यमानमां अनुमानना अंतनो भाव छे अने बीजी जगोए बाह्य अर्थमां संबंधनो अभाव होवाथी अप्रमाण छे. अथवा प्रमाण पण मानीए. तो परस्पर विरोधी होवाथी आगम प्रमाण नकामु छे (जुदां जुदा आगमो एटले जैन अने जैनेतरमां एकज आगम नथी तेथी बधा प्रमाण भूत जैनागमने न माने) अने तेना विना

सकल अर्थनी उत्पत्ति पण अर्था पत्तिथी सिद्ध थती नथी. तेथी जे मत्यक्ष अनुमान, आगम, उपमान, अर्थापत्तिथी, दूर छे. अने आ संबंधी छठा ममाणना विषयनो अभाव छे. तो आत्मा सिद्ध थइ शकतोज नथी ते मयोगथी बतावे छे (१) मतिज्ञा—आत्मा नथीज हेतु—कारण ते प्रमाण पंचकना विषयथी दुर छे. दृष्टांत—गधेडाना शींगडा माफक.

तेना अभावमा विशिष्ट संज्ञाना मतिषेधनां अभावना संभव वडे सूत्रनी उत्पत्तिज नथी (वादी कहे छे के. प्रमाण पंचकथी आत्मा सिद्ध थतो नथी तो पछी सूत्रनी रचना करवानुं कारण शुं) जैनाचार्यनुं समाधान,

तमे जे कह्युं ते सघळुं गुरुनी सेवा कर्या विना स्वच्छंदाचारनु वचन छे साभळो.

मतिज्ञा—(१) आत्मा मत्यक्षज छे, तेनो गुण ज्ञान छे हेतु—तेनुं पोताना ज्ञानथीज सिद्धपणुं छे. अने स्वसंवित् निष्ठाओ दृष्टांत—विषयनी व्यवस्थितिओ छे. घट पट विगेरेने पण रुपादि गुण मत्यक्षपणे आंखनी सामेज छे तेथी, मरणना अभावना मसंगथी भूतोनो गुण चैतन्य छे एवी शंका न करवी. कारण के तेओनो तेनी साथे हमेशां सन्निधाननो संभव छे. त्यागवा योग्य, ग्रहण करवा योग्य. त्यागवुं लेवुं, ए बधानी मवृत्तिना अनुमान वडे आपणी माफक पारका आत्मानी पण सिद्धि थाय छे. आ ममाणे एज दिशाए उपमान आदि ममाणने पण पोतानी बुद्धि वडे पोताना विषयमा डाह्या माणसे यथा संभव योजवा केवळ मौनीन्द्र (जिनेश्वर) ना आ आगम वडेज विशिष्ट संज्ञा निषेधना द्वार वडे हुं छुं एम आत्माना उल्लेख वडे आत्मानो सद्भाव सिद्ध कर्यो छे. अने जैनागम शिवायना बीजा आगमो अनाप्त पुरुषना बनावेलां होवाथी अ ममाणज छे.

अर्हि आत्मा छे. एनाज वडे क्रियावादिओना वधा भेदो समाया अने आत्मा नथी, ए वचनवडे अ क्रियावादीओना मतोनो आनी अंदर समावेश करेलो छे. अने अज्ञानी तथा वैनयिकना वधा भेदो तेमां समाता होवाथी समाव्या छे.

जैनेतरना भेदो आ प्रमाणे छे.

असिय सयं किरियाणं अकिरियवाईण होइ चुलसीई। अन्नाणिय सत्तट्ठी वेणइआणं च बत्तीसा ॥ १ ॥

१८०) भेद क्रियावादीओना छे अने अ क्रियावादीना ८४) भेद छे अने अज्ञानीना ६७) भेद छे. तथा विनयवादीओना ३२, भेद छे.

तेमां जीव, अजीव, आश्रव, वन्ध, पुन्य, पाप, संवर, निर्जरा, अने मोक्ष ए नव पदार्थ छे ते स्व, पर, ए बे भेदथी तथा नित्य अने अनित्य ए बे विकल्प वडे तथा काळ नियति स्वभाव, इश्वर, अने आत्मा, ए पांच वधा साथे गुणतां ९×२×२×५=१८० भेद क्रियावादीना थया आनु अस्तित्व माननारा आ प्रमाणे कहे छे.

(१) जीव स्वथी अने काळथी नित्य छे, (२) जीव स्वथी अने काळथी अनित्य छे (३) जीव परथी अने काळथी नित्य छे (४) जीवपरथी अने काळथी अनित्य छे. ए प्रमाणे काळना चार भेद थया, ए प्रमाणे नियति, स्वभाव, इश्वर, आत्मा विगेरेना चार चार विकल्प थाय, ते पांच चोकडा गणता २०) थाय. आ जीव साथे थया. आ प्रमाणे अजीवादी आठना भेदो लेवा एटले १८०) भेद थया. तेमां स्वथी एटले पोतानाज रुपवडे जीव छे पण परनी उपाधिवडे ह्रस्वपणा के दीर्घपणानी माफक नथी ते नित्य अने

शाश्वत छे. पण क्षणिक नथी कारण के ते वर्तमाननी माफक भूत अने भविष्यमां पण छे. काळथी एटले काळज आ दुनियानी स्थिति अने उत्पत्ति तथा प्रलयनुं कारण छे. कह्युं छे केः—

कालः पचति भूतानि कालः संहरते प्रजाः । कालः सुप्तेषु जागर्ति कालो हि दुरतिक्रमः ॥ १ ॥

काळज भूतोने परिपक्व करे छे. अने तेज सर्व प्रजानो नाश करे छे. बधा सुतेला होय तोपण काळ तो जागेज छे. माटे काळ दुःखेथी पण उलघन थइ शकातो नथी. अने ते अतिन्द्रिय छे. तथा थोडा काळे तथा घणा काळे थती क्रियाथी जणाय छे. ठंडी, गरमी, वर्षा, विगेरेनी व्यवस्थानो हेतु छे. तथा क्षण, लव, मुहुर्त, प्रहर, अहोरात्र, मास, रुतु, अयन, संवत्सर, युग, कल्प, पल्गोपम, सागरोपम, उत्सर्पिणी, अवसर्पिणी, पुदगल परावर्त, अतीत, अनागत, वर्तमान, सर्व, अद्धा विगेरेनो व्यवहाररुप छे. तथा बीजा विकल्पमां काळथीज आत्मानुं अस्तित्व स्वीकार्युं छे पण पहेला अने बीजा विकल्पमां भेद एटलो छे के आ अनित्य छे अने पूर्वनो नित्य हतो. त्रिजा विकल्पमां पर आत्मार्थीज स्व आत्मानी सिद्धि स्वीकारी छे.

पण केवी रीते परथी आत्मानुं अस्तित्व स्वीकारी शकाय ? उत्तर आतो प्रसिद्धज छे के सर्वे पदार्थ पर पदार्थना स्वरुपनी अपेक्षाए, पोताना रुपनो परिच्छेदक छे. जेमके दीर्घनी अपेक्षाए ह्स्वपणानु ज्ञान छे अने ह्स्वनी अपेक्षाए दीर्घपणानुं ज्ञान छे. एमज आत्मा शिवायना स्तंभ, कुंभ, विगेरे देखीने तेनाथी जुदो जे पदार्थ तेमा आत्मपणानी बुद्धि प्रवर्ते छे. तेथी आत्मानुं स्वरुप ते परथीज निश्चय थाय छे. पण पोतानी मेळे नहिं. एम त्रीजो विकल्प सिद्ध थयो, चोथा विकल्पमां पहेलानी माफकज छे ए चार

विकल्प छे. ते प्रमाणे बीजा नियतिथीज आत्मानु स्वरुप निश्चय करे छे.

आ नियति शुं छे? उत्तर पदार्थोनु जेवीरीते अवश्यपणे थवापणु होय तेने योजनारी नियति छे.—

प्राप्तव्यो नियतिबलाश्रयेण योऽर्थः सोऽवश्यं भवति नृणां शुभोऽशुभो वा ।
भूतानां महति कृतेऽपि हि प्रयत्ने नाभाव्यं भवति न भाविनोऽस्ति नाशः ॥ १ ॥

नियति बळना आश्रयथी जे पदार्थ मेळववानो होय छे ते च्हाय शुभ होय के अशुभ पण ते माणसोने अवश्य मळे छे. हवे ते अटकाववा के फेरफार करवा माणसो प्रयत्न करे तोपण भावीनो नाश न थाय अने अभाव्यनी प्राप्ति न थाय.

आ मस्करी नामना परिव्राट्ना मतने प्रायः अनुसरनारी छे. बीजा केटलाक स्वभावनेज ससारनी व्यवस्थामां जोडे छे. प्रश्न—ए स्वभाव शुं छे? उत्तर-वस्तुने पोतानोज तेवो परिणति भाव ते स्वभाव छे. कह्युं छे के—

कः कंटकानां प्रकरोति तैक्ष्ण्यं विचित्रभावं मृगपक्षिणां च ।
स्वभावतः सर्वमिदं प्रवृत्तं न कामचारोऽस्ति कुतः प्रयत्नः ॥ १ ॥

कांटाओनी तीक्ष्ण अणीने कोण बनावे छे? अने मृग तथा पक्षीओमा विचित्र भाव कोण उत्पन्न करे छे? खरीरीते ते बधु स्वभावथीज थाय छे. तेमां कोइ खास महेनत लेतुं नथी. त्यारे प्रयत्न शामाटे मुख्य गणवो?

स्वभावतः प्रवृत्तानां निवृत्तानां स्वभावतः । न हि कर्त्तेति भूतानां यः पश्यति स पश्यति ॥

स्वभावथी प्रवर्तेला छे. अने स्वभावथी निवृत थयेला छे तेवा प्राणीओनुं हुं कंइपण करनारो नथी एम जे माने छे तेज देखे छे. (देखतो छे)

केनांजितानि नयनानि मृगाङ्गनानाम् । कोऽलङ्करोति रुचिराङ्गरुहान् मयूरान् ।
कश्चोत्पलेषु दलसंनिचयं करोति । को वा दधाति विनयं कुलजेषु पुंस्सु ॥ ३ ॥

मृगलीओनी आंखो कोण आजवा गयुं छे, तेमज मयुर वगेरेना पीछामा शोभा कोण करवा गयु छे. अने कमळनी पांखडीओने सारी सुंदर रीते कोण गोठववा जाय छे तथा कुळवान पुरुषना हृदयमां विनय कोण मुकवा जाय छे? (कोइ नहि, ते बधुं स्वभावथीज थाय छे एवुं स्वभाववादी माने छे.)

हवे बीजा कहे छे के आ बधुं जीव विगेरे जे कंइ छे ते इश्वरथीज उत्पन्न थयु छे. अने तेथीज स्वरुपमां रहे छे. प्रश्न आ इश्वर कोण छे? उत्तर–अणिमादि ऐश्वर्य योगथी ते इश्वर छे. कह्युं छे केः—

अज्ञो जन्तुरनीशः स्यादात्मनः सुखदुःखयोः । ईश्वरप्रेरितो गच्छेत् श्वभ्रं वा स्वर्गमेव वा ॥ १ ॥

अज्ञजन्तु आत्माना सुख दुःखना कारणमां असमर्थ छे पण इश्वरनो प्रेरायला स्वर्ग अगर नर्कमां जाय छे. तथा बीजाओ कहे छे के जीवादि पदार्थ कालादिथी स्वरुपने पामता नथी त्यारे केवी रीते छे? उत्तर आत्माथीज छे. प्रश्न ए आत्मा कोण छे? उत्तर—

आत्माथी बीजुं नहि एवु अद्वैत माननारा विश्वनी परिणति रुप आत्माज माने छे कहेल छे के—

एक एवहि भूतात्मा भूते भूते व्यवस्थितः । एकधा बहुधा चैव द्रश्यते जलचन्द्रवत् ॥ ५ ॥

निश्चये एकज भूतात्मा सर्व भूतोमां रहेलो छे. अने ते एकलो छतां जेम चन्द्र पाणीमां जुदो जुदो देखाय छे, तेम ते आत्मा भूत भूतमां देखाय छे. वळी कहेल छे के—

पुरुष एवेदं सर्वं यद्‌भूतं यच्च भाव्यम् ' इति

जे आ जगतमा बधु थयुं छे अने थवानुं छे ते सघळु एक पुरुषज छे विगेरे ए प्रमाणे अजीव पण 'पोताथी अने काळथी नित्य छे इत्यादि उपर प्रमाणे बधु योजवु. तेवीजरीते अक्रियावादीओना पण भेद छे. ते नास्तित्ववादी छे.

तेओमां पण जीव, अजीव, आश्रव, बन्ध, संवर, निर्जरा, तथा मोक्ष ए सात पदार्थ छे. ते स्व अने पर ए बे भेदवडे तथा काळ, यदृच्छा, नियति, स्वभाव, इश्वर, अने आत्मा, ए छ भेदोवडे चिंतवता-८४) विकल्प थाय छे. ते आ प्रमाणे छे. जीव स्वतः एटले पोतानाथी अने काळथी नथी तेमज जीव, परथी अने काळथी (सिद्ध थतो) नथी. आ प्रमाणे काळ साथे लेता बे भेद थया, तेज प्रमाणे यदृच्छा तथा नियति विगेरेमा पण सर्वे जीव पदार्थमां बार थाय ए प्रमाणे अजीवमां पण बार लेवा. ते बार सप्तक एटले ८४) थया तेनो अर्थ आ छे. जीव पोताना काळथी नथी. अहिं पदार्थोना लक्षणवडे सत्ता निश्चय कराय छे. अथवा कार्यथी निश्चय कराय छे? अने आत्मानु तेवु कंइ पण लक्षण नथी के जेना वडे अमे तेनी सत्ता

स्वीकारीए ? तेम अणुओथी पर्वत विगेरेनो संभव थाय तेम पण नथी. वळी लक्षण अने कार्यवडे वस्तु न मेळवीए तो ते विद्यमान नथी जेम आकाशनु कमळ विद्यमान नथी तेम, तेटला माटे आत्मा नथी. बीजो विकल्प पण जे आत्माने पोताथी नथी स्वीकारतो ते आकाशना कमळनी माफक परथी पण नथी. अथवा सर्व पदार्थोनाज पर भागमाना अदर्शनथीज सर्व अर्वाक (?) भाग सूक्ष्मपणाथी अने उभय (ते बन्ने) ना अन उपलब्धिथी, सर्व अनुपलब्धिथी, नास्तित्वने स्वीकारीए छीए कहेल छे के—

यावद् दृश्यं परतस्तावद् भागः स च न दृश्यते. इत्यादि

जेटलुं देखाय छे तेटलोज भाग पछवाडे छे. अने ते देखातो नथी विगेरे तथा यदृच्छाथी आत्मानुं अस्तित्व नथी [नास्तित्व छे). प्रश्न, आ यदृच्छा ते शुं छे? उत्तर—अनभिमधी (अनायासे) अर्थनी प्राप्ति थाय ते यदृच्छा छे.

अतर्कितो परस्थितमेव सर्वं चित्रं जनानां सुखदुःख जातम्।
काकस्य तालेन यथाभिघातो न बुद्धिपूर्वोऽत्र वृथाभिमानः ॥१॥
सत्यं पिशाचास्म वने वसामो, भेरिं कराग्रैरपि न स्पृशामः।
यदृच्छया सिध्यति लोकयात्रा भेरीं पिशाचाः परिताडयन्ति ॥२॥

विना विचारनु आ माणसोनुं आश्चर्यकारक सुख दुःखनु थवुं ते उपस्थित थयेलुंज छे. जेम कागडाना बेसवाथी ताडनु पडवुं थाय ते जेम कागडाए पाडयुं नथी तेम जगत्मां जे कांइ थाय छे, ते बुद्धिपूर्वक नथी. पण तेमां लोकोनुं खोटुं अभिमान छे(के मे आ कर्यु) १ अमे वनना पिशाचो छीए ते खरुं छे. अमे हाथथी भेरीने अडकता पण नथी तो पण यदृच्छाए लोको एकठा थाय छे अने कहे छेके पिशाचो भेरीने वगाडे छे. १ (पंच तन्त्रमां आने मळतुं एक दृष्टात छे. कोइ लश्करमांथी छुटो पडेलो भेरीवाळो सिंहना मारथी मरी गयो अने तेनी भेरी वांदराना हाथमा आवी ते कोइवखत वगाडे अने ते पहाडमां जाय ते लोकोने संभळाय तेथी आजुवाजुना लोको गभराया के पहाडनी अदर पिशाचो भेरी वगाडी डरावे छे. तेथी लोको डरीने नासवा लाग्या. तेमां कोइ हिंमतवाने फल लइ वांदराओने एकठां करी तेमनी पासेथी भेरी लइ लीधी अने लोकोनो वहेम मटाडयो? जेम कागडाना बेसवाथी ताडनुं झाड पडे तो पण तेमा कागडानी बुद्धि नथी के मारा उपर ताड पडशे, तेम ताडनो अभिप्राय नथी के कागडा उपर पडु. छता ते वेउ थाय छे. ए प्रमाणे, वाकीनु पण विना विचारनु, अजा कृपाणी, आतुर भेषज, अंध कंटक विगेरे द्रष्टातो पण जाणी लेवां ए प्रमाणे वधा प्राणीओनां, जन्म, जरा, मरण विगेरे लोकमा जे कांइ थाय ते वधुं काकतालीय न्याय माफक जाणवु, एवीजरीते, नियति स्वभाव, इश्वर, आत्मा विगेरेथी पण आ आत्माने, असिद्ध करवो, (एटले आत्मानी दरेक रीते असिद्धि वताववी) क्रियावादीना ८४ भेद थया. हवे अज्ञानीओना ६७ भेद वतावे छे, ते आ प्रमाणे—

पूर्वे जीवादि नव पदार्थ कही गया, तेनी साथे उत्पत्ति दशमी लेवी ते दशेने सत्, असत्, सदसत्, अव्यक्तव्य, सद् वक्तव्य

असद्वक्तव्य, अने सदसद्वक्तव्य, आ सात भेदवडे जाणवाने शक्तिमान नथी तेमज जाणवाथी शुं प्रयोजन छे? तेनी भावना नि-
चे मुजब, जीव विद्यमान छे एम कोण जाणे छे? अथवा जाणवाथी शुं लाभ? अथवा जीव अविद्यमान छे अथवा जाणवाथी शुं
लाभ? ए प्रमाणे अजीवादिकमां पण सात विकल्प, ते प्रमाणे सात सात गणतां ६३ भाग थया तेमां चार बीजा उमेरवा ते आ
छे. विद्यमान (छती) भावनी उत्पत्ति कोण जाणे छे? अथवा जाणवाथी शुं प्रयोजन? बाकीना त्रण विकल्प उत्पत्तिना, उत्तरकाळ
पदार्थना अवयवनी अपेक्षाए छे. तेनो संभव थतो नथी तेथी ते त्रण नथी कह्या एटले चार भागा संभवे. ते उमेरतां कुल ६७
थया. आमा जीव सत् छे ते कोण जाणे छे. तेनो अर्थ आ छे के—

कोइने विशिष्ट ज्ञान नथी के जे इन्द्रिओथी अतीत जीवादि पदार्थोने जाणी शके अने तेमना जाणवाथी कंइ पण फळ नथी
जेमके जीव नित्य, सर्वगत मूर्त ज्ञानादिगुण उपेत अथवा उपरना गुणोथी व्यतिरिक्त छे अने तेथी कया पुरुषार्थनी सिद्धि थाय?
तेथी अज्ञानज श्रेय छे. वळी तुल्य अपराधमा, अज्ञानताथी करवामां लोकोमां स्वल्प दोष छे. अने, तेज प्रमाणे लोकोत्तरमां पण
आकुट्टिक (मनथी पाप करनार) अनाभोग (अजाण्युं) सहशाकार (जलदी) विगेरे कार्य थाय तेमा क्षुल्लक (नानो) भिक्षु तथा
स्थविर, उपाध्याय, आचार्य ने अनुक्रमे वधारे वधारे प्रायश्चित्त छे, तेवुं बीजा विकल्पमा पण योजवुं.

विनयवादीना ३२ भेद आ प्रमाणे छे—देवता, राजा, यति, ज्ञाति, स्थविर, अधम, माता पिता, ए आठमां मन, वचन,
काया, अने प्रदान, ए चार प्रकारे विनय करवो ते आ प्रमाणे, आ देवताओनो मन, वचन, काया, अने देशकाळनी उत्पत्ति
प्रमाणे दान देवा वडे विनय करवो. आ विनयथीज स्वर्ग, अपवर्गना मार्गने तेओ स्वीकारे छे. अने नीचैर्वृत्ति (नीचे नमवुं)अने

नम्रता बतावबी ते विनय छे. बधी जगोए आ प्रमाणे विनयवडे देव विगेरेमां लीन थयेलो. स्वर्ग मोक्षनो मेळवनारो थाय छे. कह्युं छे के—

विणया णाणं णाणाओ दंसणं दंसणाहि चरणं च । चरणाहिं तो मोक्खो मोक्खे सोक्खं अणाबाहं ॥१॥

विनयथी ज्ञान, ज्ञानथी दर्शन, दर्शनथी चारित्र, चारित्रथी मोक्ष अने मोक्षथी अव्याबाध सुख छे. अहिं क्रियावादीओमां अस्तित्व छे. छतां तेमां पण केटलाकमां आत्माने नित्य, अनित्य, कर्ता, अकर्ता, मूर्त, अमूर्त, श्यामाक तंडुल मात्र, अंगुठाना पर्व जेटलो दीवानी शीखा समान, हृदयमां रहेलो, विगेरे पण ते औपपातिक छे. तथा अक्रियावादीओमा आत्माज नथी तो क्यांथी औपपातिक (उत्पन्न थनार) पणु सिद्ध थाय ? अने अज्ञानीओ आत्माने विषे अप्रतिपत्ति नथी करता पण तेओ ज्ञानने नकामुं माने छे. विनयवादीओने पण आत्माना अस्तित्वमां अस्वीकार नथी पण विनय विना बीजुं मोक्ष साधनज नथी एवुं माने छे. तेमां सामान्य आत्माना अस्तित्व स्वीकारथी अक्रियावादीओने दुर कर्या (तेमना मानवाने खोटुं कर्यु) अने आत्मानुं न मानवु तेमा आ पण तेमणे विचारवुं जोइए.

शास्ता शास्त्रं शिष्यप्रयोजनं वचनहेतुदृष्टान्तः । सन्ति न शून्यं ब्रुवतः तदभावाच्चाप्रमाणं स्यात् ॥ १ ॥

प्रतिषद्धृ प्रतिषेधो स्तश्चेच्छून्यं कथं भवेत्सर्वम् । तदभावेनतु सिद्धा अप्रतिसिद्धा जगत्यर्थाः ॥ २ ॥

उपदेश, शास्त्र, शिष्य, प्रयोजन, वचन, हेतु अने दृष्टांत छे ते बधां बोलनारथी शून्य नथी. तेना अभावथी ते अप्रमाण छे.

जीवोने तथा तेना भेदो पृथ्वी विगेरे तथा तेनी गति आ गतिने वीजो पण जाणे छे. वीजा जीवो तीर्थंकर शिवाय अतिशय ज्ञानी एवा केवळी विगेरे पासे सांभळीने जाणे छे अने जे जाणे छे ते सूत्र अवयवडे वतावे छे. के हुं पूर्व दिशाथी आव्यो छुं के दक्षिण, पश्चिम, उत्तर, उंची, नीची के वीजी कोइ दिशा विदिशामाथी आव्यो छुं. एवुं विशिष्ट क्षय उपशम आदिवाळाने तीर्थंकर तथा अन्य अतिशयज्ञानी एवा पुरुषोए जेमने वोध आपेलो छे तेमने आज्ञान होय छे, तथा प्रति विशिष्ट दिशामांथी आगमनना परिज्ञान शिवाय वीजुं पण आवु ज्ञान तेने थाय छे के जेम हुं पूर्वे हतो तेम जाणु छुं अने हवे पछी मारा आ शरीरनो अधिष्टाता (आत्मा) ज्ञान दर्शन, उपयोग लक्षणवाळो उपपादुक (भवातरमा जनारो) अने असर्व गत (शरीर मात्र प्रमाण वाळो) भोक्ता मूर्ति रहित, अविनाशी, शरीर व्यापी, इत्यादि गुणवाळो मारो आत्मा छे. ते आत्माना आठ भेद छे द्रव्य, कषाय, योग, उपयोग ज्ञान, दर्शन, चारित्र, वीर्य आत्मा, एम आठ प्रकारे छे. तेमां अहिंआ मुख्यत्वे उपयोग आत्मावडे अधिकार छे. अने वाकीना भेदो तेना अंश तरीके उपयोगमां लेवाय छे, तेथी वताव्या छे.

ते प्रमाणे मारो आत्मा छे. जे अमुक दिशामाथी के विदिशामांथी गति प्रायोग्य कर्मना उपादानथी तेने अनुसारे चाले छे. पाठान्तरमा अनुसंचरतीने वदले अनुसंसरइ पाठ छे. तेनो अर्थ आ प्रमाणे छे के दिशा विदिशाओनुं गमन अथवा भावदिशामांथी आगमन, तेने याद आवे छे, हवे सूत्र अवयव वडे पूर्वना सूत्रना कहेला अर्थने उपसंहरे छे. (वतावे छे.)

वधी दिशाओ अने अनुदिशाओमांथी जे आवेलो छे अने अनुसचरे छे. अथवा अनुसरे छे. ते हुं एवो उल्लेख करवावडे आत्मानो भाव सिद्ध थाय छे. अने पूर्व विगेरे प्रज्ञापक दिशाओ वधी ग्रहण करी छे. अने भाव दिशाओ पण लीधी छे आ कहेला

गंभीर अर्थने निर्युक्तिकार खुल्लो वतावता माटे निर्युक्तिकार त्रण गाथाने साथे कहे छे.

जाणई सयं मईए अन्नेसिं वावि अन्तिए सोच्चा । जाणग जण पण्णविओ जीवं तह जीव काएवा ॥
इत्थ य सह संमइ अत्ति जं एअं तत्थ जाणणा होई ।ओही मण पज्जव नाण केवले जाइ सरणे य ॥६५॥
परवइवागरणं पुण जिणवागरणं जिणा परं नत्थि । अण्णेसिं सोच्चंतिय जिणेहिं सव्वो परो अण्णो ॥६६॥

कोइ प्राणी संसारमा भ्रमण करतो अवधि विगेरे उपर कहेली चार प्रकारनी पोतानी मती वडे जाणे छे अननुपूर्वी न्याय प्रगट करवा माटे पछवाडे लीधेलुं अन्योनुं आ पद पहेलुं कहे छे. अथवा अन्येपां, आ पदवडे अतिशय ज्ञानिओनी पासे सांभळीने जाणे छे तथा ' जाणग जणपण्णविओ ' आ वाक्यवडे पर व्याकरण पण ग्रहण कर्युं तेना वडे आ अर्थ छे. ज्ञापक एटले तीर्थकरनो प्रज्ञापित (बोधेलो) पण जाणे छे. जे विषयने जाणे छे ते पोतेज वतावे छे. सामान्यथी जीवने आ पदवडे अधिकृत उदेशानो अर्थाधिकार कहे छे. तथा जीव अने कायाने ते पदवडे पृथिवीकायादिने वताववा वडे बाकीना हवे पछीना छए उदेशाना अधिकार अर्थने अनुक्रमे कहे छे.

अहिं ' सहसम्मइएति आ पद सूत्रमां छे. तेमां 'ज्ञाणण' पदवडे ज्ञानने उत्पन्न करेलु छे ' मन ' धातु जाणवाना अर्थमां छे. कारण के मनन तेज मति (बुद्धि छे माटे) अने ते ज्ञान केवु छे. ते वतावे छे. अवधि, मनपर्य केवळ अने जातिस्मरण, रुपवाळुं छे. तेमां अवधिज्ञानी होय ते सख्याता अने असंख्याता भवने जाणे छे ए प्रमाणे मनः पर्यायज्ञानी पण जाणे छे. पण केवळी तो

नियमथी अनन्ता (तमाम) जाणे छे तथा जातिस्मरणवाळो नियमथी संख्याता भवने जाणे छे. बाकीनी वात स्पष्ट छे. ॥ ६४-६५ ॥

टीका नहि छतां छासठमी गाथानो अर्थ थोडो बतावीए छीए. 'परवइ वागरणं' ते जिनव्याकरण जाणवु जिनेश्वरथी पर बीजो नथी, तथा बीजाओनी पासे साभळीने, तथा जिनेश्वरथी सर्व पर अन्य छे. नीचेनी कथाओथी जणाशे के कोइ भव्यात्माने धर्मरुचीनी माफक स्वयं जातिस्मरण प्रगट थाय छे. कोइने जिनेश्वर पासेथी साभळीने थाय छे जेम महावीरस्वामी पासे गौतमस्वामीने थयु तथा अन्य पासे एटले मल्लिनाथ भगवानना मित्रोने मल्लिकुमारीए युवावस्थामां बोध करतां (मित्रोने) जातिस्मरण ज्ञान थयु. ए नीचेनी कथाथी समजाशे. अहिं सहसम्मति विगेरे परिज्ञानमां सुखेथी समजाय माटे त्रण दृष्टांतो बतावे छे.

वसंतपुर नगरमां जितशत्रु नामे राजा छे. तेनी धारणी नामनी महादेवी (पट्टराणी) छे. तेने धर्मरुची नामनो पुत्र थयो, ते राजा एक दिवस तापसपणे व्रत लेवानी इच्छावाळो धर्मरुचीने राज्य सोंपवानी तैयारी करवा लाग्यो. ते जोइने धर्मरुचिए पोतानी हाताने पूछ्यु के मारो पिता राज्य शा माटे तजे छे? माए कह्युं बेटा ! आ नारकी विगेरेना सकळ दुःखना मेतुभूत तथा स्वर्ग अने मोक्षमार्गमां विघ्न करनार अर्गला (आंगळी) समान तथा अवश्य दुःख देनारी लक्ष्मीवडे शुं मयोजन छे? परमार्थथी आ लोकमां पण अभिमान मात्र फळ देवावाळी छे. तेथी तेने छोडीनेज सकळ सुखनु साधन जे धर्म तेज करवाने तारो पिता उद्यम करे छे. धर्मरुचि ते सांभळी बोल्यो के जो लक्ष्मी आवीज छे तो मारा पिताने हु अनिष्ठ छुं के जे आवी सकळ दोषने धारनारी लक्ष्मी मने

सोंपे छे. अने सकळ कल्याणना हेतु धर्मथी मने दूर करावे छे. एम कही पितानी आज्ञा लइने बाप साथे पोते पण तापसना आश्रममां गयो. त्या वधी तापस सम्बन्धि क्रिया यथायोग्य करी अने रह्यो. एकदा अमावास्याना पहेलां एक दिवसे कोइ तापसे उद्घोषणा करी हे तापसो! आवतीकाले अनाकुट्टि छे. (अगतो पाखी, अणोजो) छे तेथी आजेज समित् (होमना लाकडां) फुल कुश (दर्भ) कंद, फळ, मूळ विगेरे हमणाज लइ आवो. आ साभळीने धर्मरुचिए पोताना बापने पूछ्युं हे तात! आ अनाकुट्टि शुं छे. तेणे कह्यु बेटा! कंदफळ विगेरे छेदवानु काम अमावास्या विगेरे दिवसे न कराय कारण के ते कापवा विगेरेनी क्रिया सावद्य (पापवाळी) छे. ते सांभळीने आ विचारवा लाग्यो के हमेशां अनुकुट्टि थाय तो केवु सारु. आ प्रमाणे विचार करतो हतो तेवामा अमावास्याना दिवसेज तपोवन पासे जता साधुओनु दर्शन थयुं ते साधुओने तेणे पूछयुं हे भाइओ] आजे तमारे अनाकुट्टी केम नथी जेथी तमो आ अटवीमां निकळ्या छो? तेओए पण कह्यु के अमारे तो आखी जींदगी सुधी अनाकुट्टिज छे. एम कहीने साधु चालता थया. धर्मरुचिने आ सांभळी, इहा, अपोह, अने विमर्शवडे जातिस्मरण ज्ञान थयु के हु पूर्वभवमां दीक्षा लइने देवलोकना सुखने अनुभवी अहिं आव्यो छुं. ते प्रमाणे तेणे विशिष्ट दिशाओनुं आगमन पोतानी मति एटले जातिस्मरणरुप ज्ञानवडे जाण्युं. अने प्रत्येक बुद्ध (गुरु विना पोतानी मेळे दीक्षा लेनार) थयो ए प्रमाणे बीजा पण वल्कल चिरी, श्रेयांसकुमार विगेरे अहीं जाणवा.

हवे पर व्याकरणनु उदाहरण कहे छे. गौतमस्वामीए महावीर प्रभुने पूछयुं के हे भगवन्! मने केवळज्ञान शामाटे उत्पन्न थतुं

नथी? भगवाने कह्युं. हे गौतम तमारो मारा उपर घणो स्नेह छे तेथी. तेणे कह्युं हे भगवन्? शामाटे मने तमारा उपर आटलो बधो स्नेह छे? त्यारे भगवाने कह्युं के पूर्वमां घणा भवथी तारे अने मारे आवो संबंध हतो तेथी.

चिरससिट्ठोसि मे, परिचियोसि मे गोयमे त्येवमादि ।

हे गौतम! तुं मारी साथे घणो काळ रहेलो छे. तथा घणा काळनो मारी साथे परिचित छे इत्यादि. आ अधिकारने तीर्थंकरे कहेलो सांभळीने पण विशिष्ट दिशानुं आगमन विगेरेनु ज्ञान थयुं. बीजानी पासे सांभळेलुं तेनुं उदाहरण हवे कहे छे.

मल्लिकुमारीने छ राज्य पुत्रो जे जाणीता हता ते परणवाने माटे आवेला, तेमने पोताना अवधि ज्ञानवडे बोध करवा माटे जेनु पूर्वमा साथे रहीने दीक्षा लीधेली, अने धर्मना फळथी जयन्त नामना अनुत्तर विमानमां जे सुख भोगवेलुं ते कही बताव्युं अने ते सांभळीने छए मित्रो जे, ओछा पापवाळा हता तेमने बोध थयो अने विशिष्ट दिशाना आगमननु ज्ञान थयुं. तेज संबंधे आ गाथा छे.

किं थतयं पम्हुट्ठं, जं च तया भो! जयंतपवरंमि। वुच्छासमयनिबद्धं, देवा तं संभरह जातिं ॥ १ ॥

हे मित्रो! आपणे जयंत विमानमां रहेला अने त्यां घणा काळ सुधी सुख भोगवेलुं ते भूली गया? तेने याद तो करो. आ त्रण गाथानो तात्पर्य अर्थ छे.

हवे आपणी चालु वातने कहीए छीए. के निश्चे जे छे ते हुं आ पद वडे अहंकार ज्ञान वडे आत्माना उल्लेख वडे पूर्व विगेरे

दिशाओमांथी पोताना आत्माने आवेलो अने जरापण रोकाण विना भव भ्रमणमां पडेलो पोताने द्रव्यार्थपणे नित्य अने पर्याय अर्थपणे अनित्य छुं एम जे जाणे छे, तेज खरी रीते आत्मवादी छे. एवुं सूत्रकार बतावे छे.

से आयावादी लोयावादी कम्मावादी किरियावादी (सू० ५)

ते एटले जे पूर्वे नारक, तिर्यच, मनुष्य, देवता विगेरे भाव दिशामा अने पूर्व दिशा विगेरे मज्ञापक दिशामां भमेलो पोते पोताना आत्माने. अक्षणीक, अमूर्त, विगेरे लक्षणवाळो जाणे छे. ते आत्मवादी, एटले आत्माने बोलवाना स्वभाववाळो छे. अने जे पूर्व कहेला प्रमाणे आत्माने न स्वीकारे ते अनात्म वादी (नास्तिक) जाणवा. वळी जे आत्माने सर्व व्यापी, नित्य, अने क्षणीक माने छे, ते पण अनात्म वादी छे. कारण के सर्व व्यापी आत्माने निष्क्रिय पणुं होवाथी बीजा भवमा संक्रान्ति न थाय, अने सर्वथा नित्यपणे पण, अप्रच्युत, अनुत्पन्न, स्थिर, एक स्वभाव, ए नित्यनुं लक्षण होवाथी, मरणनो अभाव थाय, अने भव संक्रान्ति पण नज थाय, सर्वथा क्षणिक मानवामां पण निर्मूळ विनाशथी, तेज हुं, आवुं पूर्व तथा उत्तरनुं अनुसंधान (जोडाण) न थाय. जे आत्मवादी छे. तेज परमार्थथी लोक वादी छे. कारण के अवलोके (जुए) छे ते 'लोक' एटले माणी गण, तेने बोलवानो जेनो स्वभाव छे ते आ वचनवडे जेओ आत्माने अद्वैत माने छे, तेनु खंडन करवा आत्मानु बहुत्व कह्युं. अथवा लोयावादीने बदले 'लोका पाती' ए शब्द लइए तो लोक चौदरज्जु प्रमाण छे. ते अथवा माणीगण तेमां आववाना स्वभाववाळो आ वचन वडे विशिष्ट आकाश खंडनी 'लोकसंज्ञा' बतावी अने तेमां जीवास्तिकाय (जीवसमूह)ना संभवथी जीवोनुं गमन आ-

गमन सूचव्युं छे. तेज जीव दिशा विगेरेमां जवाना ज्ञानवडे आत्मवादी अने लोकवादी संवृत (युक्त) छे अने ते असुमान (प्राण धारण करनार) छे. कर्मवादी एटले ज्ञानावरणीय आठ कर्म छे. तेने बोलवाना स्वभाववाळो कारण के निश्चय, मिथ्यात्व, अविरति, प्रमाद कषाय योगोथी पहेला प्राणीओ गति आगतिना कर्मने ग्रहण करे छे. त्यारपछी ते ते विरुप रुपवाळी योनिओमां उत्पन्न थाय छे. अने कर्म छे ते. प्रकृति, स्थिति, अनुभाव, प्रदेशरूप चार प्रकारे जाणवा. आ वचनथी काळ, यदृच्छा, नियति, इश्वर, आत्मवादी जे एकान्त माननारा छे, तेमनुं खडन कर्युं जाणवुं. तथा जे कर्मवादी तेज क्रियावादी छे कारण के योगना निमित्ते कर्म बंधाय छे. अने योग एटले व्यापार छे अने व्यापार क्रियारुप छे. तेथीज कर्मने कार्य पणे बोलवाथी तेनु कारण क्रियाने पण परमार्थथी बोलनारो छे. क्रियानुं कर्म निमित्तपणुं जैनागममा प्रसिद्ध छे. ते आ प्रमाणे आगममां छे.

जावं णं भंते! एस जीवे सया समियं एयइ वेयइ चलति फंदति घट्टति तिप्पति जाव तं तं भावं परिणमति तावं चणं अट्ठविहबंधए वा सत्तविहबंधए वा छव्विहबंधए वा एगविहबंधए वा णोणं अबंधएत्ति ॥

हे भगवन् ! आ जीव हमेशां समान वधे छे के वधारे वधे छे, चाले छे, फरके छे. अथवा तिपे छे (गति करे छे) ते ते भावने ज्यांसुधी परिणमे छे त्यांसुधी आठ प्रकारनो कर्म बंध के, सात प्रकारनो, छ प्रकारनो, के एक प्रकारनो, के बंध विनानो छे ?

(अहिं उत्तर नथी पण ज्यांसुधी तेरमा गुणस्थान सुधी जीव संसारमां होय त्यांसुधी योगी क्रिया करनार होय ए आठना. सातना छना, अने एकना बंधनवाळो अनुक्रमे होय छे. ते ग्रन्थातरथी जाणवुं ए प्रमाणे बीजाओनी शंका निवारण करवा गौतमस्वामीए पूछ्युं अने महावीर प्रभुए उत्तर आप्यो तेथी एम बताव्युं जे कर्मवादी छे तेज क्रियावादी जाणवा. आ वचनथी सांख्य मतवाळा जे आत्माने क्रिया विनानो माने छे तेमनु खंडन कर्युं ॥ ५ ॥

हवे पूर्वे कहेली आत्मपरिणतरुप क्रियाने विशिष्ट काळ बतावनार 'तिङ' प्रत्ययवडे कहेतां 'अहं' नाम हुं प्रत्यय साधवा योग्य आत्माने तेज भवमा अवधि, मनः पर्याय, केवळज्ञान, जातिस्मरण, ए चार विशिष्ट संज्ञा शिवाय पण त्रणे काळमां फरसनार मतिज्ञानवडे सद्भावनो अवगम (जाणपणुं) बताववाने माटे कहे छे.

अकरिस्सं चऽहं कारवेसु चऽहं, करओ आवि समणुन्ने भविस्सामि (सू० ६)

अहिंआ सूत्रमा भूत, वर्तमान अने भविष्य काळनी अपेक्षाए त्रण तथा ते त्रण साथे करवु. कराववुं अने अनुमोदवुं गणता नव विकल्प थाय छे. ते आ प्रमाणे छे. में कर्यु; कराव्युं अने कर्ताने भलो जाण्यो, हु करु छु करावुं छुं, अने करावनारने अनुमोदु छुं. हु करीश, करावीश, अने कर्ताने भलो जाणीश, एमा पहेलो अने छेल्लो ए बे भांगा सूत्रमांथीज लीधा छे तेथी करीने बाकीना मध्यमां आवी गया तेथी नवे भागानुं ग्रहण थयु (लीधा) एज अर्थने प्रगट करवा बीजो विकल्प छे के हुं करावीश ए सुत्रवडे लीधो छे. आ नवे भागा सुत्रमा बे चकार होवाथी तथा अपिशब्द लेवाथी ते नव साथे मन, वचन, काया चिंतावतां २७) भेदो

थाय छे. ते आ प्रमाणे. में कर्युं अहिआं हुंकार शब्द वडे आत्माना उल्लेख करनार शब्द वडे विशिष्ट क्रियाना परिणाम रुप आत्मा बताव्यो छे. तेनो आ भावार्थ छे. तेज हुं के जेनावडे में आ देहादिनी पहेला युवावस्थामा इन्द्रियने वश पडेला विषयरुप विष वडे मोहित थएला अन्ध चित्तवडे ते ते अकार्यना अनुष्ठानमा तत्पर थइने मारे अनुकूळ कर्युं (मने गम्युं ते कर्युं) कह्यु छे के.

विहवावले नडिएहिं जाइं कीरंति जोव्वणमएणं। वयपरिणामे सरियाइ ताइं हियए खुडुक्कंति ॥ १ ॥

वैभवना अहंकार वडे नाचेला (नाटक करेला) ए यौवनना मद वडे जे जे कृत्यो कराया छे. ते बधा बुढापामा याद आवीने हृदयमा शल्यनी माफक खटके छे. तथा में कराव्युं एनावडे बीजा माणसने आ कार्यमां प्रवर्ततो जोइने में प्रवृत्ति करावी. तथा करनारने आज्ञा आपी. आ प्रमाणे कर्युं कराव्यु अने अनुमोद्यु ए भूतकाळ सूचक छे. अने करुं छु, करावुं छुं, विगेरे वचनवडे वर्तमान काळ सूचव्यो छे. तथा करीश, करावीश, अने करनारने अनुमोदीश, ए वचनथी भविष्यकाळ सूचव्यो आ त्रण काळना फरसवावाळा वचनवडे देह, इन्द्रिय, थी जुदो आत्मा भूत, वर्तमान भविष्य संबंधि काळ परिणाम रुपे आत्मानु अस्तित्वनुं जाणपणुं सूचव्युं छे. अने जाणपणु ते एकांत क्षणिकवादीने के एकांत नित्यवादीने न संभवे तेथी आ वचनवडे तेमनु खंडन कर्युं.

आत्मानुं क्रियाना परिणामवडे परिणामपणु स्वीकार्युं छे तेथी (क्षणिकवादी विगेरेनुं खंडन थयुं छे.) अने तेनाज अनुसारे सभव अनुमानथी अतीत अनागत भावोमां पण आत्मानुं अस्तित्व जाणवुं अथवा आ क्रिया प्रबंधना प्रतिपादनथी कर्मना उपादान रुप छे. जे क्रिया छे तेनुं स्वरुप बतावेलुं जाणवुं. ॥ ६ ॥ हवे शिष्य प्रश्न पुछे छे के आटलीज क्रिया छे के बीजी कोइ छे तेने

आचार्य महाराज बतावे छे.

एयावंति सव्वावंति लोगंसि कम्मसमारंभा परिजाणियव्वा भवंति (सू०७)

आटलीज विशिष्ट क्रियाओ जे पूर्वे कहेली छे, ते सर्व लोक एटले प्राणी समूहमा कर्मनो समारंभ छे ते अतीत, अनागत, वर्तमान, भेद वडे कर्यु, कराव्यु, अने अनुमोद्युं ए वडे तमाम क्रियाने अनुसरनार 'करेछे' ए शब्दवडे बधी क्रियानो संग्रह थाय छे. आटलीज क्रियाओ जाणवी बीजी नहिं अने परिज्ञा बे प्रकारनी छे. ज्ञपरिज्ञा अने प्रत्याख्यान परिज्ञा तेमां ज्ञपरिज्ञा (मळेला बोध) वडे आत्मा अने बंधनुं अस्तित्व छे. पूर्वे कहेली कर्म समारभनी बधी क्रियाओ वडे जाणपणुं थाय छे. अने जाण्या पछी प्रत्याख्यान परिज्ञावडे बधा पापोने आववाना हेतुरुप कर्मना समारभोना पच्चखाण करवां जोइए (बने त्यांसुधी छोडवां जोइए) आटला सामान्य वचनवडे जीवनु अस्तित्व साध्यु छे. अने ते आत्मानुं दिशाओनुं जे भ्रमण तेना हेतुओना बताववा साथे अपायोने बताववा कहे छे. अथवा जे आत्मा तथा कर्म वादी छे, ते दिशाओना भ्रमणथी छुटशे अने जेओ कर्मवादने नथी मानता तेओने केवा विपाक भोगववा पडशे ते बतावे छे.

अपरिण्णायकम्मा खलु अयं पुरिसे जोइमाओ दिसाओ अणुदिसाओ अणुसंचरइ, सव्वाओ दिसाओ सव्वाओ अणुदिसाओ साहेति (सू०८)

जे पुरुष (पुरिमां शयन करनार ते पुरुष) अथवा सुख दुःखोथी पूर्ण ते कोइपण जतु अथवा माणस अहिंआ पुरुषनुं प्रधानपणु

होवाथी ते लीधो छे. पण पुरुष शब्द उपलक्षणमा चारे गतिमा फरनारो प्राणी लेवो. ते प्राणी अथवा पुरुष दिशा अने विदिशामां संचरे ते कर्मना स्वरुपने जाणतो नथी. तेथी अपरिज्ञात कर्मा छे. (सूत्रमां खलु शब्द निश्चयरुप छे.) ते निश्चे दिशा विदिशामां भमे छे. पण कर्मने जाणनारो भमतो नथी आ उपलक्षण छे. पण एम जाणवुं के अपरिज्ञात आत्मा अने अपरिज्ञात क्रियावाळो पण जाणवो अने जे अपरिज्ञात कर्मा छे. ते दरेक दिशा विदिशाओमा पोताना करेला कर्मो साथे बीजी गतिमा संचरे छे. (मूळ सूत्रमां सर्व शब्द एटला माटे छे के बधी प्रज्ञापक दिशाओ तथा भाव दिशाओनो पण साथे सग्रह करवो) ८

ते आत्मा तथा कर्मने न जाणनारो शुं फळ पामे छे, ते बतावे छे.

अणेगरूवाओ जोणीओ संधेइ, विरूवरूवे फासे पडिसंवेदेइ (सू० ९)

अनेक संकट विकट विगेरे रुप योनियोमा छे ते योनीमा उत्पन्न थाय छे. योनीनुं स्वरुप जेमां उदारिक शरीर वर्गणाना पुद्गलो साथे जीव पोते जोडाय छे ते. एटले जीवोनुं उत्पत्तिस्थान ते योनीयो छे.

योनीओनुं स्वरुप अनेक प्रकारनु छे 'संवृत' एटले ढंकायली 'विवृत' एटले खुली तथा बन्ने प्रकारनी, तथा शीत, अने उष्ण एम भेदो छे. अथवा चोराशी लाख भेदो छे नीचे प्रमाणे.

पुढवीजलजलणमारुय, एक्केक्के सत्त सत्त लक्खाओ। वण पत्तेय अणंते, दस चोद्दस जोणि लक्खाओ ॥१॥

विगलिंदि एसु दो दो चउरो चउरो य णारयसुरेसुं। तिरिएसु हुंति चउरो चोद्दस लक्खाय मणुएसु ॥ २ ॥

पृथिवी, पाणी, अग्नि, वायु, ए दरेकनी सात सात लाख योनि छे. प्रत्येक साधारण वनस्पतिकायनी चौद अने दस लाख योनि छे. विकलेन्द्रिय एटले बे इन्द्रिय, त्रण इन्द्रिय, चार इन्द्रिय, दरेकनी बब्बे लाख छे. अने नारकीय तथा देवलोकनी चार चार लाख छे. तिर्यंच पंचेन्द्रियनी पण चार लाख अने मनुष्यनी चौद लाख छे. तथा शुभ अशुभ भेदवडे योनियोनुं अनेक रुप पणुं छे. ते गाथाओथी बतावे छे.

सीयादी जोणीओ चउरासीती य सयसहस्साइं। असुभाओ य सुभाओ तत्थसुभाओ इमा जाण ॥१॥

शीतादि भेदथी चोराशी लाख योनियो छे. तेना शुभ अने अशुभ एवा बे भेद छे तेमा शुभ योनियो नीचे प्रमाणे.

असंखाउमणुस्सा राईसर संखमादिआऊणं। तित्थगरनामगोत्तं सव्वसुहं होइ नायव्वं ॥ २ ॥

तत्थवि य जाइसंपन्नतादि सेसाउ हुंति असुभाओ। देवेसु किव्विसादि सेसाओ हुंति उ सुभाओ ॥ ३ ॥

पंचिंदियतिरिएसुं हयगयरयणे हवंति उ सुभाओ। सेसाओ अ सुभाओ सुभवण्णेगिंदियादीया ॥ ४ ॥

देविंदचक्कवट्टितणाइं मोत्तुं च तित्थगरभावं। अणगारभावितावियि सेसा उ अणंतसो पत्ता ॥ ५ ॥

असंख्य आयुवाळा (जुगलीआ मनुष्यो.) अने संख्याता आयुवाळा राजेश्वर विगेरे तथा तीर्थंकर नाम गोत्रवाळा जे जीव होय छे.

तेमने वधुं शुभ होय छे. अने तेमां पण जाति स्मरण ज्ञानवाळा विगेरे शुभ होय छे. अने वाकीना अशुभ जाणवा अने देवयोनिमां पण किल्विपिया शिवाय वीजी देवयोनिओ शुभ जाणवी. ॥ २-३ ॥

पंचेन्द्रिय तिर्यंच योनीयोमा घोडा, हाथी, विगेरे जे चक्रवर्त्तिना रत्नो छे, ते शुभ योनि तथा शुभ वर्णवाळा एकेन्द्रिय विगेरे शुभ होय छे (४) देवेन्द्र तथा चक्रवर्त्तिपणामा तथा तीर्थंकर भावने मूकीने तथा भावित अनगारो (साधु) मुकीने वाकीना जीवो अनन्तवार योनियोने पाम्या.

आ अनेक रुपवाळी योनियोने दिशा विदिशामा पर्यटन करनारो कर्मने न जाणनारो आत्मा पोतानी साथे जोडे छे (योनिमा भमे छे) एटले योनी साथे संधि करे छे. कोइ जगाए 'सयावइ' पाठ छे. तेनो अर्थ आ छे के वारवार ते योनियोमां जाय छे. अने तेना संधानने अनुभवे छे ते वतावे छे. विरुप एटले विभत्स अमनोज्ञरुपवाळा स्पर्शो जे दुःख देनारा छे ते दुःख समुहने स्पर्श करवाथी पीडाय छे. 'तात् स्थ्यात्' शब्दथी तेनो व्यपदेश कर्यो छे माटे जाणवुं के दुःखो भोगवे छे. आ तो उपलक्षण मात्र वेदना छे. के एवा स्पर्शोने अनुभवीने दुःख भोगवे तेवी रीते शरीर संबंधी भने मन संबंधी पण दुःखो अनुभवे छे. (नारकीनी अंदर जीवोने ते स्थाननी वेदना शरीरने पीडे छे. तेम मनमा विकल्पोना पण घणां दुःखो छे. ते वताव्या छे.)

अहिं स्पर्श ग्रहण करवाथी एम समजवुं के स्पर्शज्ञान वधा संसारी जीवोने छे. तेथी संसारमा रहेनारा सर्व जीवोनो समुह दुःख भोगवे छे. एम वतावना माटे स्पर्श लीधो छे. वळी अहिंआ पण कहेवुं के खराव एवा रुप, रस, गंध, अने शब्द तेने पण अनुभवे छे. स्पर्शोनुं विरुप रुप थवानु कारण पूर्वे करेला जे पापो ते उदयमा आवता कारणरुप थइने कार्यमा स्पर्शपणे अनुभवावे छे.

एम जाणवुं. विचित्र कर्मना उदयथी कर्मनुं स्वरुप न जाणनारो ससारी स्पर्शादि विरुप रुप अनेक जुदी जुदी योनियोमां विपाकथी एटले फळरुपे भोगवे छे. कह्युं छे के—

तैः कर्मभिः स जीवो विवशः संसार चक्रमुपयाति । द्रव्यक्षेत्राद्धाभावभिन्न मावर्त्तते बहुशः ॥ १ ॥
नरकेषु देवयोनिषु तिर्यग्योनिषु च मनुष्ययोनिषु च । पर्यटति घटियन्त्रवदात्मा बिभ्रच्छरीराणि ॥२॥
सततानुबद्धमुक्तं दुःखं नरकेषु तीव्रपरिणामम् । तिर्यक्षु भयक्षुत्तृड्वधादि दुःखं सुखं चाल्पम् ॥ ३ ॥
सुख दुःखे मनुजानां मनः शरीराश्रये बहु विकल्पे । सुखमेव हि देवानां दुःखं स्वल्पं च मनसि भवम् ॥४॥
कर्मानुभावदुःखित एवं मोहान्धकार गहनवति । अन्ध इव दुर्गमार्गे भ्रमति हि संसारकान्तारे ॥ ५ ॥
दुःखप्रतिक्रियार्थं सुखाभिलाषाच्च पुनरपि तु जीवः । प्राणिवधादीन् दोषानधितिष्ठति मोहसंछन्नः ॥ ६ ॥
बध्नाति ततो बहुविधमन्यत्पुनरपि नवं सुबहु कर्म । तेनाथ पच्यते पुनरग्नेरग्निं प्रविश्येव ॥ ७ ॥
एवं कर्माणि पुनः पुनः स बध्नंस्तथैव मुञ्चंश्च । सुखकामो बहुदुःखं-संसारमनादिकं भ्रमति ॥ ८ ॥
एवं भ्रमतः संसारसागरे दुर्लभं मनुष्यत्वम् । संसारमहत्त्वाधार्मिक-त्वदुष्कर्म बाहुल्यैः ॥ ९ ॥

आर्यो देशः कुलरूपसंपदायुश्च दीर्घमारोग्यम् । यतिसंसर्गः श्रद्धा धर्म श्रवणं च मतितैक्ष्ण्यम् ॥ १० ॥
एतानि दुर्लभानि प्राप्तवतोपि दृढमोहनीयस्य। कुपथाकुलेऽर्हदुक्तोऽति दुर्लभो जगति सन्मार्गः ॥ ११ ॥

ते कर्मोथी जीव परवश थइने संसार चक्रने पामे छे. अने द्रव्य, क्षेत्र, काळ, अने भाव, ए चारेमा घणीवार वदलाय छे ॥ १ ॥ नरकमां देवयोनि तिर्यच योनि अने मनुष्य योनिमा घटी यंतनी माफक नवा नवां शरीर करीने आत्मा भमे छे ॥ २ ॥ हंमेशा वांधेलां पूर्वे कहेलां तीव्र परिणामवाळां नरकना दुःखो भोगवे छे. तथा तिर्यच योनिमा, भय, भूख, तरश, वध तथा मार विगेरे घणां दुःखो अने थोडां सुखने भोगवे छे ॥ ३ ॥ मनुष्यना सुख दुःखमा मन अने शरीर आश्रयी बहु विकल्पो छे. एटले तेमां सुख दुःखनो निश्चय नथी एटले देवोने सुख तो छे पण तेमने मन संबंधी थोडुं दुःख छे ॥ ४ ॥ कर्मना अनुभवथी दुःखी थयेलो आत्मा अंधनी माफक मोहान्धकारे गहन अने कठण मार्गवाळा संसाररुप वनमा जीव निश्चये भमे छे ॥ ५ ॥ (पण नीकळी शकतो नथी) दुःखने दूर करवा अने सुखनी इच्छाथी फरीने पण मोहथी घेरायलो जीव प्राणीवध विगेरे दोषो (धर्मने नामे अधर्म) करे छे ॥ ६ ॥ ते अज्ञानी जीव तेथी घणे प्रकारे घणा पाप अने तेथी एकवार अग्निमांथी नीकळेलो बीजी वखत अग्निमांज प्रवेश करे तेनी माफक दुःखथी वळे छे ॥७॥ आ प्रमाणे ते जीव कर्मोने फरी फरीने बांधतो अने भोगवीने मुक्त थतो अनादि काळथी सुखनी इच्छावाळो बहु दुःखवाळा संसारमां भमे छे ॥ ८ ॥ ए प्रमाणे संसार सागरमां भमता भमता दुर्लभ मनुष्यपणुं पामीने

जीवो धर्म करी शकता नथी ॥ ९ ॥ आर्य देश, उत्तमकुळ, रुप, विशाळ संसारमां विघ्नरुप अधार्मिकत्व दुष्कर्म प्राय होवाथी संपदा आयुः, अने लांबा काळ सुधी आरोग्यता तथा यति (साधु) संसर्ग तथा तेमना वचन उपर श्रद्धा तथा धर्मनुं सांभळवुं अने तेनी बुद्धिमा विचार करवानी शक्ति आववी ए बधुं दुर्लभ छे ॥ १० ॥ ते मळे ते बधुं थाय छतां पण चीकणा मोहनीय कर्मथी कुपथमा पडेला जीवोने आ जगतमा जीनेश्वरे कहेलो सन्मार्ग पामवो बहुज मुश्केल छे. ॥ ११ ॥ अथवा जे पुरुष बधी दिशा विदिशामां अनुसंचरे छे. तथा अनेक रुपवाळी योनियोमा दोडे छे. अने विरुप रुपवाळा स्पर्शोने अनुभवे छे. ते मनुष्य कर्म बंधननी क्रियाथी अजाण्यो होवाथी, मन, वचन, अने कायावडे कर्म करे छे. पोते जाणतो नथी के में पूर्वे करेला छे. करुं छु अने जे करीश ते बधा कर्मो जीवोने दुःख देवा रुप होवाथी ते सावध छे अने ते बंधनना हेतु छे. अने तेथी अज्ञान दशामांज ते जीवोने पीडा करनारां कृत्योमा तैयार थाय छे अने तेनाथी आठ प्रकारना कर्म बंध थाय छे. अने तेना उदयथी अनेक रुपवाळी योनिमां अनुक्रमे अवतरे छे अने विरुप रुपवाळा स्पर्शनो अनुभव करे छे. ॥ ९ ॥ जो आज प्रमाणे छे. तो शु करवुं ते बतावे छे.

तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेइआ (सू. १०)

उपर कहेला व्यापारने में कर्यो करुं छुं अने करीश, एवी आत्मानी जे परिणति छे, ते स्वभावपणे मन, वचन, अने कायाना व्यापार रुपमां परिज्ञान ते परिज्ञा छे. अने ते प्रकर्षथी प्रशस्त छे. एम श्री महावीर प्रभुए बताव्युं छे. एम सुधर्मा स्वामी जंबूस्वामीने कहे छे ते परिज्ञा बे प्रकारनी छे. ज्ञपरिज्ञा अने प्रत्याख्यान परिज्ञा तेमां भगवान कहे छे के सावद्य व्यापारथी बंध थाय छे. एम

जाणवुं ते ज्ञपरिज्ञा छे अने त्यागवुं ते ने प्रत्याख्यान परिज्ञा छे. निर्युक्तिकार तेज अर्थने कहे छे.

तत्थ अकारि करिस्संति बंध चिंता कया पुणो होइ । सहसम्मइआ जाणइ कोइ पुण हेतुजुत्तीए ॥६७॥

तेमां एटले क्रियाथी बंधाता कर्ममां शुं थयुं ते कहे छे. कर्युं अने करीश आ भविष्य अने भूतकाळ लेवाथी वचमां रहेल वर्तमान काळ पण आवी जाय छे तथा करवा साथे करावतुं अने कर्ताने अनुमोदवुं ए दरेकना त्रण त्रण भेदो गणता नव थया ते आत्म परिणाम घणे योग (व्यापार रुपे लीधेला जाणवा तेमा आ आत्म परिणाम रुप क्रिया विशेषवडे बंधनी चिंता करी छे एटले बंधनुं उपादान लीधुं छे. कारण जे जैन शास्त्रमा कह्युं छे के 'योग निमित्ते कर्म बंधाय छे' अने आ कोइक पुरुष जाणे छे जेने सन्मति अथवा स्वमति आत्मानी साथे छे. ते अवधि मनःपर्याय केवळज्ञान तथा जातिस्मरण रुप ज्ञान छे तेना वडे जाणे छे. अने कोइतो पक्ष धर्म, अन्वयव्यतिरेक लक्षण वाळी हेतुनी युक्ति वडे जाणे छे. हवे अज्ञानी जीव शामाटे आवा कडवा विपाकवाळा कर्मना आश्रव रुप हेतुभूत क्रिया विशेषमा प्रवर्त्ते छे ? आ शिष्यना प्रश्नो उत्तर आपे छे.

इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणण पूयणाए। जाईमरण मायणाए दुक्खपडिघायहेउं (सू. ११)

तेमां जेनावडे जीवे छे ते जीवित एनाथी आयुःकर्म वडे प्राणनुं धारण करवु छे. अने ते दरेक प्राणीने जाणीतु छे तेथी प्रत्यक्ष आसन्न वाची 'इदम्' शब्दवडे प्रयोग कर्यो छे (गुजरातीमां आ जीवित माटे वपराय छे) चकार हवे पछी कहेवानी जाति विगेरेनो सामटो अर्थ बतावे छे. एवकार निश्चय वाचक छे. तेनावडे जाणवुं के आ जीवित तद्दन सार विनानु (नकामुं) ज

छे तथा वीजळीना जेवुं चंचल छे. जेमां बहु विघ्न छे, ते जीवितना लांबा सुखने माटे क्रियाओमां प्रवर्ते छे. ते आ प्रमाणे. हुं रोग विना जीवीश, सुखथी भोगो भोगवीश. वळी व्याधि दूर करवा माटे स्नेहपान (मदिरा विगेरे पीवुं) तथा लावक-पिशित (तितरनुं मांस) भक्षण विगेरे क्रियामां वर्ते छे. तथा अल्प सुखने माटे अभिमान ग्रहवडे आकुळ चित्तवाळो थइ घणा आरंभ परिग्रहवडे बहु अशुभ कर्मो उपार्जन करे छे. कहेल छे के—

द्वे वाससी प्रवरयोषिदपायशुद्धा, शय्यासनं करिवरस्तुरगो रथो वा ।
काले भिषग्नियमिताशनपानमात्रा, राज्ञः पराक्यमिव सर्वमवेहि शेषम् ॥ १ ॥

सुंदर बे प्रकारनां वस्त्रो, युवान स्त्री, सुख उपजावे एवी सुंदर शय्या, आसन, हाथी, घोडा, रथवाळा राजाने पण काळ आवी पहोंचे छे. ते वखते वैद्ये कहेला नियमथी बाधी आपेला खानपान शिवाय बीजुं बधुं पारका जेवुंज थइ जाय छे एम समजो. ॥१॥

पुष्ट्यर्थमन्नमहियत्प्रणिधिप्रयोगैः संत्रासदोषकलुषो नृपतिस्तु भुङ्क्ते ।
यन्निर्भयः प्रशमसौख्यरतिश्च भैक्षम् तत्स्वादुतां भृशमुपैति न पार्थिवान्नम् ॥ २ ॥

नोकर चाकर द्वाराना त्रासथी पीडायलो राजा पोतानी पुष्टिने माटे जे अन्न खाय छे. पण भय विनानो अने शातीना सुखमां प्रीतीवाळो साधु भिक्षामां जे आनंद माने छे तेवो आनद अने स्वाद राजानुं अन्न आपतुं नथी. ॥ २ ॥

भृत्येपु मन्त्रिपु सुतेपु मनोरमेपु कान्तासु वा मधु मदांकुरितेक्षणासु ।
विश्रम्भमेति न कदाचिदपि क्षितीशः । सर्वाभिशंकितमतेः कतरत्तु सोख्यम् ॥ ३ ॥

नोकरोमां, प्रधानोमा, बधी रीते सुन्दर एवा पुत्रोमां, अने सुंदर नयनवाळी पोतानी स्रीयोमां पण राजा कोइ दिवस विश्वास राखी शकतो नथी. तो बधी जगे पर शका वाळाने तो सुख क्यांथीज होय! ॥ ३ ॥

तेथी आ प्रमाणे न जाणतो एवो तरुण कोमळ खाखराना फुलनी माफक चंचळ जीवितमां आनंद माननार अने जीवोने हणवा विगेरे कृत्योमां आनंद मानवाथी तेमा प्रवर्ते छे. अने ते बधु जीवितना, परिवंदन, मान, पूजनने माटे करे छे. (अहि परिवंदननो अर्थ संस्तव अने प्रशंसा छे) एटले प्रशंसा माटे पाप करे छे. जेमके हु मोर विगेरेना मास भक्षणथी, बळवान, तेजथी देदीप्यमान देवकुमार जेवो लोकोमा प्रशंसा पात्र थइश, तथा मानन, (उभा थवु, आसन आपवु, हाथ जोडी पगे लागवु) विगेरेमा योग्य थइश एवी इच्छाथी तेने माटे चेष्टा करीने कर्म एकठा करे छे. तथा पूजन एटले द्रविण, (धन), वस्त्र, अन्न, पान, सत्कार, प्रणाम तथा सेवा विगेरे रूपवाळी छे ते अथवा तेने माटे क्रियाओमा कर्माश्रवोवडे आत्माने दोरवे छे. तेज प्रमाणे वीर भोग्या वसुधरा मानीने लडाइओ करे छे, अने दंडना भयथी प्रजा डरे एम धारी दंडे छे. जेवी रीते प्रशसा मान अने पूजाना मुख्या राजाओ अधर्म करे छे. ते प्रमाणे वीजा जीवोने आश्रयी पण जाणी लेवु (परोपकार माटे तन मन तथा धन आपतां जो के यत्किंचित् क्रियाओ लागे छे, अने तेनाथी प्रशंसा विगेरे पण थाय छे. तेनो निषेध आ जगोए नथी. परतु जेओ खास राजा

अथवा मोटा अमलदारो के आगेवानो खोटी मोटाइ लेवा अल्प जोंदगोने माटे दुष्ट कृत्यो करी प्रजाने पीडे छे, तेमने निषेध कर्यो छे, अहिआं वंदन विगेरेना द्वंद्व समास करीने तादर्थ्यमां चोथी विभक्ति छे, अेटले जीवितना परिवंदन, मान पूजनने माटे कर्म आश्रवमां अज्ञान संसारी जीवो प्रवर्त्ते छे. आ समुदाय अर्थ छे. फक्त परिवंदन विगेरे माटेज कर्म बांधे छे. एम नहि पण बीजा माटे पण बांधे छे ते बतावे छे. जन्म, मरण. अने मुकावु एटले जाति, मरण, तथा मोचन समाहार द्वंद्व करीने तादर्थ्ये चतुर्थी वापरी एटले प्राणीओ जन्म, मरण, अने मोक्षने माटे तेवी क्रियामां प्रवर्तमान बनी कर्मोने ग्रहण करे छे. तेमां जन्म माटे क्रौंचअरि कार्तीकेयनु वंदन आदि क्रिया करे छे. तथा जे जे उत्तम वस्तुओ अहिं ब्राह्मण विगेरेने आपे छे ते ते बीजा जन्ममां भोगवशे ए प्रमाणे मनुए पण कहेल छे.

वारि दस्तृप्तिमाप्नोति, सुखमक्षय्यमन्नदः तिलप्रदः प्रजामिष्टा–मायुष्कमभयप्रदः ॥

पाणी आपनारो तृप्ति पामे छे. अन्न आपनारो अक्षय सुख भागवे छे. तल देनारो इच्छित प्रजाने पामे छे. अने अभयदान देनारो दीर्घायुषी थाय छे. ॥ ११ ॥ अहिं एकज सुभाषित छे. अभय प्रदान ते तुष भातना छोडा कुसकीमा कणिका कणकीनी माफक छे. ए प्रमाणे कुमार्ग उपदेशथी हिंसादिमा प्रवर्ति जीवो क्रिया करे छे तथा मरणने माटे पिंडदान विगेरेनी क्रियामां प्रवर्ते छे. अथवा मारो संबंधी एणे मार्यो छे. एम धारी तेनुं वेर वाळवा माटे तेना वध बंधमा प्रवर्ते छे तथा पोताना मरणनी निवृति माटे दुर्गा विगेरे देवीए मागेलो बकरा विगेरेनो भोग आपे छे. अथवा यशोधर्मनी माफक आटानो कुकडा बनावीने धरे छे. तथा मोक्षने माटे जेनु चित्त अज्ञानथी घेरायेलुं छे. एवा मनुष्यो पचाग्नितप विगेरे जे प्राणीओने दुःख देनारा अनुष्ठान छे.

तेमा मवर्तमान थइने कर्म ग्रहण करे छे. अथवा जाति मरण बन्ने मुकवा माटे हिंसादि क्रिया करे छे. आ शिवाय 'जाइ मरण भोयणाए' त्ति, बीजो पाठ छे. तेनो अर्थ ए छे के भोजनने माटे कृषी खेती विगेरेमां मवर्तेला पृथिवी, पाणी, पवन, अग्नि, वनस्पति, तथा बे, त्रण, चार, पाच इन्द्रियवाळा जे जीवो छे, तेमने मारवा माटे उद्यमवान थाय छे. आमांना मनुष्यना शान्ति-मय जीवन माटे गृहस्थोने जे खास जरुरनां कृत्यो छे, ते छोडीने आरंभ परिग्रह विशेष पणे न करवा तथा साधुओनो माटे सर्वथा शान्तिमय जोवन गुजारवा आरंभ परिग्रहनो निषेध छे. तथा दुःखना मतिघात दूर करवा माटे ध्यान राखी पोताना रक्षण माटे आरंभो करे छे. जेमके व्याधिना पीडायला तेतरनुं मास तथा मदिरा विगेरेतुं पान करे छे. तथा वनस्पतिना मूळ, छाल, पादडा, रस विगेरेथी सिद्ध थयेलो शत पाक विगेरेने माटे अग्नि विगेरेनो समारंभ वडे पाप पोते करे छे. बीजाथी करावे छे. अने अन्य करनारने अनुमोदे छे आ ममाणे अतीत अनागत काळनु पण मन वचन कायाना योगवडे कर्मनुं ग्रहण करे छे, तेनु समनवु. तथा दुःख नाश करवा माटे तथा सुखने मेळववा माटे संसार संबंधी स्त्री पुत्र घरनुं राच रचीलुं विगेरे ग्रहण करे छे. तथा तेने मेळववा तथा रक्षण करवा ते क्रियाओ करवामा मवर्तेला रही पाप कर्मने सेवे छे. कयुं छे के

आदौ प्रतिष्ठाधिगमे प्रयासो, दारेषु पश्चाद्गृहिणः सुतेषु ।
कर्तुं पुनस्तेषु गुणप्रकर्षं, चेष्टातदुच्चैः पद लङ्घनाय ॥

ससारी जीव पहेलां मतिष्ठा मेळववामा मयास करे छे. त्यार पछी परणवामां, पछी पुत्र मेळववामां अने पछी तेने गुणवान

करवामां अने तेथी पण वधारे सारो थाय तेम करवामां प्रयास कर्या करे छे.

आ प्रमाणे क्रियाविशेषथी कर्मोपार्जन करीने जुदी जुदी दिशाओमां संचरे छे. अने अनेक रुपवाळी योनियोमां जन्मे छे. अने विरुप रुपवाळा स्पर्शोने वेदे छे. आवुं समजीने क्रिया विशेषनी निवृत्ति करवी.

॥ ११ ॥ हवे क्रिया विशेष आटलीज छे ते बतावे छे.

एयावंति सव्वावंति लोगांसि कम्मसमारंभा परिजाणियव्वा भवंति (सू० १२)

मागधी देशी भाषानी प्रसिद्धिवडे मूळ सूत्रमां 'एयावंति सव्वावंति' शब्द छे. तेनो पर्याय एटलीज वधी क्रियाओ वधा लोकने विषे एटले धर्म अधर्म अस्तिकायथी अवच्छिन्न विंटायला आकाश खंडमा क्रिया विशेष छे. पण एनाथी अधिक नथी एम जाणवु. पूर्वे सर्वेनु ग्रहण करेल छे, एवु तात्पर्य छे. एटले पोताना आत्मा माटे बीजा माटे तथा ते बन्ने माटे आ लोक अने परलोकना अतीत, अनागत अने वर्तमान काळमा कर्यु कराव्युं अने अनुमोदवा वडे आरंभो थाय छे. ते वधाने पूर्वे ग्रहण करेला छे. ते ज्या लागु पडे त्यां योजवा ॥ १२ ॥ आ प्रमाणे सामान्यपणे जीव, अस्तित्व साधीने तेने दुःख देनारी विशिष्ठ क्रियाओनु बंध हेतुपणुं बतावी, तेनो उपसंहार द्वारवडे विरति बतावे छे.

जस्सेते लोगांसि कम्मसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परिण्णाय कम्मे (सू० १३) त्तिबेमि

भगवान सर्व वस्तुना जाणनारा केवळ ज्ञान वडे साक्षात् जाणीने आ प्रमाणे कहे छे. जे मुमुक्षु छे, तेने पूर्व कहेला समा-

रंभ क्रिया विशेष छे. अथवा ज्ञानावरणी आदि आठ कर्मना उपादानना हेतु छे, ते क्रिया विशेषज छे, ते सारी रीते कर्म वधन हेतु पणे जाणेला छे. मूळमा हु शब्द अवधारण अर्थमा छे. अने जगत्‌ना त्रणे काळनी अवस्था माने ते मुनि. तेज मुनि ज्ञपरिज्ञा वडे कर्मने जाणनारा अने प्रत्याख्यान परिज्ञा वडे कर्म बंधना हेतुओ जे समस्त वचन काळना वेपार छे. तेने त्यागे आ संसारी वेपार त्यागेलो मुनि मोक्षना अंगभूत ज्ञान अने निर्वद्य क्रिया जे छे, तेने ग्रहण करे, कारण के ज्ञान क्रिया विना मोक्ष नथी. तेथी कह्युं छे के. "ज्ञान क्रियाभ्या मोक्ष इति," इति शब्दथी आटलो आ आत्म पदार्थनो विचार छे अने कर्म बंध हेतुनो विचार छे ते सपूर्ण पणे उद्देशा वडे समाप्त कर्यो ते बतावनार छे. अथवा इति शब्दथी आजे हुं कहु छुं पूर्वे कहेलुं अने हवे कहीश ते बधुं भगवान पासे साक्षात् साभळीने कहु छुं आ प्रमाणे शस्त्र परिज्ञानमां पहेलो उद्देशो समाप्त थयो.

॥ उद्देशो पहेलो समाप्त ॥

हवे बीजो उद्देशो कहे छे. पहेला अने बीजा साथे आ संबंध छे. पहेलामां सामान्यपणे जीव अस्तित्व साध्युं अने हवे ते जीवने इन्द्रियादि पृथिवी विगेरेनु अस्तित्व बतावबानी इच्छाथी कहे छे. अथवा पूर्वे परिज्ञात कर्मपणु ते मुनिपणानु कारण बताव्यु. पण जे अपरिज्ञात कर्मपणाथी मुनि न बने, अने विरति चारित्र न ले, ते पृथिवी विगेरे जीव योनिमां भ्रमण करे छे, हवे पृथिवी विगेरे शुं छे! क्यां छे! ते बताववा अने तेनुं विशेष अस्तित्व जणाववा आ बीजो उद्देशो कहे छे तेथी आ बीजा आवेला उद्देशना चार अनुयोगद्वारोमा कहेला नाम निष्पन्न निक्षेपामा, पृथिवी ए उद्देशो छे, तथा उद्देशाना निक्षेपा विगेरे बीजी

जगोए बतावेला होवाथी अहिआं नहि बतावीए अने पृथिवीना जे निक्षेपा विगेरे संभवे ते निर्युक्तिकार बतावे छे.

पुढवीएनिक्खेवो, परूवणालक्खणं परीमाणं। उव भोगो सत्थं वेयणा य वहणा निवित्ती य ॥ ६८ ॥

पूर्वे जीवना उद्देशामां जीवनी प्ररुपणा केम न करी? एवी शका न करवी कारणके जीवात्मा सामान्य छे. तेनो विशेष आधारपणे पृथ्व्यादिरुपपणे होवाथी सामान्य जीवनुं उपभोग विगेरेनुं थवुं. असंभव छे. जीव जे खाय छे. अथवा जे जे जीवनो विनाश करे छे. ते जीवनो नहि पण जीव संबंधी कायानो छे. माटे जीवने बदले पृथिवी विगेरेनी चर्चाथी जीवनी चिंतवना करी छे तेमा पृथिवीनो नामादि निक्षेपो कहेवो अने प्ररुपणामां तेना सूक्ष्म, बादर विगेरे भेदो कहेवा, अने लक्षण ते साकार अने अनाकार उपयोग सामान्य देखवु ते अनाकार अने विशेष देखवुं ते साकार, तथा काय योग विगेरे छे. परिमाण एटले संवर्तित लोकना मतरना असंख्येय भाग मात्र छे. अने उपभोग ते शयन, आसन अने संक्रमण चालवुं विगेरे छे. शस्त्र ते स्नेह, अम्ल, खाटो रस तथा खार विगेरे छे. वेदना ते पोताना शरीरमां अव्यक्त चेतनारुप, ते सुख दुःखनो स्वभाव छे, एम जाणवुं. वध, ते कर्यु, कराव्यु, अने अनुमोद्युं, ए विगेरेथी जीवना उपमर्दन रुप छे. निवृत्ति एटले अप्रमत्तपणे साधुना मन, वचन, काय गुप्तिवडे जीवोने दुःख न देवुं ते आ बधा गाथामां आवेला शब्दोनो टुंकामां अर्थ छे. पण विशेष तो निर्युक्तिकार अनुक्रमे कहे छे.

नामंठवणा पुढवी, दव्वपुढवी य भाव पुढवी य। एसो खलु पुढवीए, निक्खेवो चउविहो होइ ॥ ६९ ॥

नाम स्थापना पृथिवी, तथा द्रव्य अने भाव पृथिवी, एम चार प्रकारे पृथिवीनो निक्षेपो थाय छे. तेवो अर्थ गाथामां छे हवे

नाम स्थापना सुगम होवाथी तेने छोडीने द्रव्य पृथिवीनो निक्षेपो कहे छे.

दव्वं शरीर भविओ, भावेण य होइ पुढविजीवो उ। जो पुढविनामगोयं, कम्मं वेएइ सो जीवो ॥७०॥

द्रव्य पृथिवी आगमथी अने नोआगमथी एम बे प्रकारे छे. आगमथी जाणनारो पण, तेनो तेमां उपयोग नथी, अने नोआगमथी पृथिवी पदार्थने जाणनारो जीव, शरीर मूकी गयेलो ते ज्ञ शरीर अने भविष्यमां जाणशे ते बाळक विगेरे भव्य शरीर, आ बे शिवाय द्रव्य पृथिवी जीव, एक भविक, बद्ध आयुष्क, तथा अभिमुख नामगोत्र छे. ए त्रण भेदो छे. आनुं वर्णन दशवैकालिकमां, वृक्षना निक्षेपामा छपायलुं छे. पाने ५१ मे जोवु.

भाव पृथिवी जीव, जे पृथिवी नामादिकर्म उदयमां आव्यु होय तेने वेदे छे. निक्षेपद्वार पूरुं थयु. हवे प्ररुपणाद्वार कहे छे.

दुविहा य पुढवि जीवा, सुहुमा तह बायरा य लोगंमि। सुहुमा य सव्वलोए, दोच्चेव य बायर विहाणा ॥७१॥

पृथिवी कायना बे भेद छे. सूक्ष्म अने बादर ते आ प्रमाणे, सूक्ष्म नाम कर्मना उदयथी सूक्ष्म, अने बादर नामकर्मना उदयथी बादर, कर्मोना उदयथी तेमनुं सूक्ष्म बादरपणुं छे. इन्द्रियोथी न देखाय ते सूक्ष्म, अने इन्द्रियोथी देखाय ते बादर, व्यवहारमा बोर अने आमळु एक बीजानी अपेक्षाए नाना मोटां गणाय पण ते अहि न लेवु. दाबडामां ठांसी ठांसीने भरेला गंधना अवयवोने छुटा फेंक्या होय अने तेमांथी सुगंधी उडे अने दाबडो खाली थइ जाय पण देखाय नहि, तेनी माफक सर्व लोक व्यापि ठासी ठासीने भरेला सूक्ष्म पृथिवीकाय छे. अने बादर, ते मूळ भेदथी बे प्रकारे छे. ते बतावे छे.

दुविहा वायरपुढवी समासओ सण्हपुढवि खरपुढवी सण्हा य पंचवण्णा अवरा छत्तीसइविहाणा ॥ ७२ ॥

सक्षेपथी वादर पृथिवी वे प्रकारनी छे. सुंवाळी वादर पृथिवी, अने खडबचडी वादर पृथिवी, तेमां सुंवाळी वादर पृथिवी लीली, काळी, लाल, पीळी अने धोळी, एम पाच प्रकारनी छे. अहिआ गुणना भेदथी गुणीनो भेद जाणवो. हवे खडबचडी पृथिवी ३६ प्रकारनी छे ते वतावे छे.

पुढवी य सक्करा वालुगा, य उवले सिला य लोणूसे । अय तंब तउअ, सीसग, रुप्प सुवण्णे य वइरे य ॥ ७३ ॥

हरियाले हिंगुलए, मणोसिला सासगंजण पवाले । अब्भपडलब्भवालुअ, वायरकाएमणिविहाणा ॥ ७४ ॥

गोमेज्जए य रुयगे, अंको फलिहे य लोहियक्खे य । मरगय मसारगल्ले भुयमोयग इंदनिले य ॥ ७५ ॥

चन्दप्पह वेरुलिए, जलकंते चेव सूरकंते य । एएखरपुढवीए, नामं छत्तीसयं होइ ॥ ७६ ॥

पहेली गाथामां पृथिवीना चौद भेद छे वीजीमां हरिताल विगेरे आठ अने त्रीजीमां गोमेदक विगेरे दश अने चोथीमां चद्र-कान्त विगेरे चार भेद छे. अहिं पहेली वे गाथावडे सामान्य पृथिवीना भेद कह्या ए उत्तरनी वे गाथाओवडे मणिना भेद वताव्या. आ गाथाओ स्पष्ट होवाथी टीकाकारे वधारे खुलासो कर्यो नथी. पण सामान्य बुद्धिवाळा माटे वधा भेदो लखीए छीए (१) पृथीवी (२) शर्करा (३) वालुका (४) उपल (५) शीला (६) लुण (७) उस (८) लोढुं (९) तावु (१०) तरवुं (११) सीसुं (१२) रुपुं

(१३) सोनुं (१४) वज्र (१५) हस्ताल (१६) हिंगलोक (१७) मणशील (१८) सासक (१९) सुरमो (२०) परवाळु (२१) अभ्रकना पतरा (२२) अभ्रकनी रेतीए बादरकायना भेद छे अने मणिना भेदो छे ते हवे कहेशे. (२३) गोमेद (२४) रुचक (२५) अक (२६) स्फटीक (२७) लोहिताक्ष (२८) मरकत (पानुं) (२९) मसारगल (३०) भुजमोचक (३१) इन्द्रनील नीचेनी टिप्पणी उपरथी जणाय छे के चंदन गेरु हंसग, आ विगरे रत्नभाज भेदो छे, ते बत्रीसमुं जाणवु (३३) चंद्रप्रभ (३४) वैडूर्य (३५) जलकांत (३६) सुर्यकांत सूक्ष्म बादर भेदोने जे प्रमाणे बतावीने हवे वर्ण विगेरेना भेदवडे पृथिवीना भेदो बतावे छे.

वण्णरसगंधफासे, जोणिप्पमुहा भवंति संखेज्जा । णेगाइ सहस्साइं, हुंति विहाणंमि इक्किके ॥ ७७ ॥

वर्ण ते धोळा विगेरे पांच, अने रस ते तीखा विगेरे पांच अने गंध ते सुगंधी तथा दुर्गंधी एवा बे तथा मृदु कर्कश विगेरे आठ स्पर्श तेमां एकेक वर्णादिकमां पण योनी विगेरे घणाज भेद थाय छे. संख्येयनु अनेकरूप पणु होवाथी, विशिष्ट संख्याना अर्थने कहे छे. अनेक हजार एक एक वर्णादिकना भेदो थाय छे. कारण के भेदो योनिथी, अने जुदा जुदा गुणोथी थाय छे. अने ते बधा मळी सात लाख योनि प्रमाण छे. पृथिवीकायनु स्वरूप प्रज्ञापना सूत्रमां कह्युं छे के—

"तत्थ णं जे ते पज्जत्तगा एएसि णं वण्णादेसेणं गंधादेसेणं रसादेसेणं फासादेसेणं सहस्सग्गसो विहाणाइं संखेज्जाइं जोणिपमुहसयसहस्साइं पज्जत्तयणिस्साए अपज्जत्तया वक्कमंति, तं जत्थेगो

तत्थ नियमा असंखेज्जा, से त्तं खरवायरपुढवीकाइया । ”

तेमा जे पर्याप्ता छे, ते पोताना वर्ण आदेशथी, गंध, रस, अने स्पर्श आदेशथी, हजारो प्रकारना भेदो छे. योनि विगेरे लाखो गणत्रीए छे. अने पर्याप्तानी निश्राए, अपर्याप्ता व्युत्क्रमे छे. एटले ज्यां एक पर्याप्त होय त्यां असंख्यात अपर्याप्त होय छे आ प्रमाणे खर बादर पृथिवीकाय जीव जाणवा, अहिंआ संवृत्त योनिवाळा पृथिवीकायिक कह्या, अने ते सचित्त, अचित्त, अने मिश्र, तथा शीत उष्ण अने ते बेउ एम भेदो जाणवा, आ योनिना भेद छे. तेज फरीथी निर्युक्तिकार खुलासावार कहे छे.

वण्णंमि य इक्किके, गंधंमि रसम्मि तह य फासम्मि । नाणत्ती कायव्वा, विहाणए होइ इक्किकं ॥ ७८ ॥

वर्णादिक एकेक भेदमा हजारो प्रकारे जुदा जुदापणु जाणवु. जेमके काळो रंग ए सामान्य छे, पण तेमा भमरो, कोयलो, कोयल, (गवल) अने काजळ कोइमा वधारे अने कोइ ओछी काळाश छे. ते भेद छे. तेथी कोइ काळुं अने कोइ तेथी काळुं कोइ वधारे काळुं ए प्रमाणे लीला विगेरे बधा रंगामां जाणवु. ते प्रमाणे रस, गंध, अने स्पर्शमां पण जाणवु तथा रंगोमां पण परस्पर मेळववाथी धूसर, केशरी, कर्बुर, कावरचित्रु विगेरे बीजा रंगनी पण उत्पत्ति थाय छे एम विचारीने कहेवुं ए प्रमाणे वर्णादिकना प्रत्येकमा प्रकर्ष अने अप्रकर्षपणे परस्पर अनुवेध सरखामणी वडे घणा भेदो थाय छे. एम जाणवु. हवे फरीथी पर्याप्त विगेरेना भेदो जणावे छे.

जे बायरे विहाणा, पज्जत्ता तत्तिआ अपज्जत्ता । सुहुमावि हुंति दुविहा, पज्जत्ता चेव अपज्जत्ता ॥ ७९ ॥

जे बादर पृथिवीकायना भेदो बताव्या ते जेटला पर्याप्ताना छे तेटलाज अपर्याप्तानां छे. आ सरखापणुं भेदने आश्रयीने मानवुं जीवोनुं सरखापणु न मानवुं कारण के एक पर्याप्ताने आश्रयी असख्यात अपर्याप्ता होय छे. सूक्ष्म पण पर्याप्ता अने अपर्याप्ता एम बे भेदे जाणवा, पण अपर्याप्तानी निश्राये पर्याप्ता उत्पन्न थाय छे. जेमां एक अपर्याप्तो त्यां तेने आश्रयी असंख्यात पर्याप्ता निश्चे होय छे. हवे पर्याप्तिओ बतावे छे.

आहारसरीरिंदियऊसासवओमणोऽहि निव्वत्तो होति जतो दलियाओ, करणं पइसाउ पज्जत्ती ॥ १ ॥

आहार, शरीर, इन्द्रियो, श्वासोश्वास, वचन, मन, एओनी अभिनिर्वृत्ति (सपूर्ण रीते प्राप्ति) थाय छे. जे समूहथी करवु तेनी ते पर्याप्ति कहेवाय, एटले एक गतिमांथी जनारो बीजी गतिमां उत्पन्न थाय त्या प्रथम पुद्गलने ग्रहण करीने निर्वाह करे छे. ते करण विशेष वडे एटले आहारने लीधे जुदुं खल रस विगेरे भाव वडे परिणाम पमाडे, तेनु करण विशेष एटले आहार तेने पर्याप्ति कहे छे ए प्रमाणे बीजी पर्याप्तिओ पण जाणवी (आत्मा कर्मने आश्रयी नवी गतिमां उत्पन्न थता जे शक्ति वडे आहारनां पुद्गलो लइ शके ते आहार पर्याप्ति जाणवी. तेज प्रमाणे आहार लीधाथी शरीररूपे बनावे तेज प्रमाणे बधी पर्याप्तिओ जाणवी.) तेमां एकेन्द्रिय जीवोने आहार, शरीर इन्द्रिय, अने उच्छ्वास नामनी चार पर्याप्तिओ छे. आ चार पर्याप्तिओने अंतर्मुहूर्तमां (अडतालीस मीनीटनी अंदर) जीव ग्रहण करे छे. अनाप्त पर्याप्ति एटले पर्याप्त पूरी कर्या विनानो जे जीव होय ते अपर्याप्त कहेवाय, अने जे पर्याप्त पूरी करे ते पर्याप्त कहेवाय. पृथिवीकायनो विग्रह आ प्रमाणे करवो. पृथिवी तेजकाय जेनी छे ते पृथिवी काय जाणवा

जेम सूक्ष्म बादर भेदो सिद्ध थाय छे तेमांना प्रसिद्ध भेदो उदाहरणथी बतावे छे.

रुक्खाणं गुच्छाणं गुम्माण लयाण वल्लिवलयाणं । जह दीसइ नाणत्तं, पुढवीकाए तहा जाण ॥ ८० ॥

जेम वनस्पतिने झाड विगेरेना भेदवडे जुदा जुदा पणुं जाणीए तेम पृथिवीकायमां पण जाणो. जेमके वृक्ष ए आंबा विगेरे गुच्छा ते वेगण, शल्लकी अने कपास विगेरे छे. गुल्म छे ते नव मल्लिका कोरंटक विगेरे, लतामां पुन्नाग अशोक लता विगेरे अने वल्लीमां तुरीउ वालोर अने कोशातकी विगेरे छे. वलयमां केतकी अने केळ विगेरे छे. वळी फरीथी वनस्पति भेदना दृष्टांतवडे पृथिवीना भेदो बतावे छे.

ओसहि तण सेवाले, पणगविहाणे य कंद मूले य । जह दीसइ नाणत्तं, पुढवीकाये तहा जाण ॥ ८१ ॥

जेम वनस्पतिकायना औषधि विगेरे भेद छे तेम पृथिवीकायना पण जाणवा, औषधिमां शाली कमोद विगेरे तृणमां दर्भ विगेरे शेवाळ ते पाणीना उपर मेल वाजे छे ते, पनकते लाकडा विगेरे उपर उल लीलण फुलण विगेरे पांच वर्णनी होय छे. कंद ते सुरण विगेरे मूळ ते उशीरादि सुगधी वाळो विगेरे आ सूक्ष्म, होवाथी एक, बे, विगरे भेद थता नथी. हवे जेनी संख्या थइ शके ते बतावे छे.

इक्कस्स दुण्ह तिण्ह व, संखिज्जाण व न पासिउं सक्का । दीसंति सरीराइं, पुढविजियाणं असंखाणं ॥ ८२ ॥

गाथा स्पष्ट छे तेनो अर्थ आ छे के, एक, बे, त्रण, अने संख्याता जीवो एक एक शरीरमां रहेनारा देखाता नथी. पण असंख्याता जीवोना असंख्याता शरीर साथे मळे त्यारे तेनो समूह आपणी नजरे आवे, एवा तेमनां झीणां शरीर छे. आ केवी रीते मानवामा आवे के पृथिवीकायमा पण जीव छे? उत्तर-तेमां रहेला शरीरनी उपलब्धीथी शरीरमां रहेनार आत्मानी प्रतीति छे जेम गाय, घोडा विगेरेनी प्रतीति थाय छे तेम अहिं पण जाणवी ते बतावे छे.

एएहिं सरीरे हिं पच्चक्खं ते परूविया हुंति । सेसा आणागिज्झा, चक्खुफास न जं इंति ॥ ८३ ॥

असख्यातपणे मेळवता पृथिवी शर्करा विगेरे जुदा भेदवाळा शरीरोवडे ते शरीरवाळा शरीरवडे साक्षात् कहेवाय छे. बाकीना सूक्ष्म जीवो आपणी बुद्धिनी बहार होवाथी ते जिनेश्वरनी आज्ञा प्रमाणे मानवा जोइए कारण के ते चक्षुए देखाता नथी. अहिं 'स्पर्श' ए शब्द मूळमां छे. तेनो अर्थ चक्षुनो विषय एम करवो. प्ररुपणा द्वार पुरुं थयुं. हवे लक्षणद्वार कहे छे.

उवओगजोगअज्झव,साणे मइसुय अचक्खु दंसे य । अट्ठविहोदय ले या, सन्नुस्सासे कसाया य ॥ ८४ ॥

तेमां पृथिवीकाय विगेरे स्त्यानार्ध (एक जातनी उंघ) ना उदयथी जे उपयोग शक्ति अव्यक्त छे ते ज्ञान दर्शन रुपवाळी छे एज रुपे उपयोग लक्षण छे. तथा योग ते कायानो एकलोज छे. अने औदारिक तथा औदारिकमिश्र तथा कार्मणरुप वृद्ध माणसनी लाकडी समान कर्म धारी जीवोने आलंबन माटे वपराय छे. तथा अध्यवसाय ते आत्माना सूक्ष्म परिणाम विशेष छे. अने ते लक्षण छे. अव्यक्त चैतन्य पुरुषना मनमां उत्पन्न थयेली चिंता विशेषनी माफक ते लक्षमां न आवे तेवा जाणवा तथा साकार

उपयोगमां समावेश थाय तेवा मति, श्रुत अज्ञानयुक्त पृथिवीकायिक जीव जाणवा तथा स्पर्शन इन्द्रिय वडे अचक्षु दर्शन पामेला जाणवा तथा ज्ञान आवरणीयादि आठ प्रकारना कर्मना उदयने भजनारा तथा बाधनारा जाणवा. तथा लेश्या ते अध्यवसाय विशेषरूप छे तेमां कृष्ण, नील कापोत, अने तैजस. ए-चार लेश्याने तेओ मेळवे छे. तथा दशविध संज्ञा पामेला छे. ते पूर्वे आहार विगेरे कही गया छीए. तथा सूक्ष्म उच्छ्वास निश्वास सहित छे, कह्युं छे. के—

पुढविकाइया णं भंते! जीवा आणवन्ति वा पाणवंति वा ऊससन्ति वा नीससंति वा? गोयमा! अविरहियं सतयं चेव आणवन्ति वा पाणवन्ति वा ऊससंति वा नीससन्ति वा।

गौतम इन्द्रभूति महाराज पूछे छे. हे भगवन्! पृथिवीकायिक जीवो श्वास विगेरे ले छे? त्यारे जिनेश्वर भगवान कहे छे. हे गौतम! जरा पण विसामो लीधा विना पृथिवीकाय उसासो निसासो लीधा करे छे. तथा कषायो क्रोधादि पण सूक्ष्म होय छे. ए प्रमाणे जीव लक्षण ते उपयोग विगेरेथी लइने कषाय सुधीना पृथिवीकायना जीवोमां होय छे. अने ते जीव लक्षण समूहवाळी होवाथी मनुष्यनी माफक पृथिवी पण सचित्त जाणवी. शंका—आपनुं कहेवुं ते असिद्धवडे असिद्धज साधवा जेवुं छे. केमके उपयोग विगेरे लक्षणो पृथिवीकायमा प्रगट देखाता नथी! उत्तर तमारुं कहेवु सत्य छे के उपयोग विगेरे लक्षणो पृथिवीकायमां प्रगट देखातां नथी. कारण के ते लक्षणो तेमां अप्रगटपणे छे जेम कोइ माणस घणाज प्रमाणमां नसो चडे तेवुं मदिरा पान करे अने तेनुं चित्त व्याकुळ थइ जाय तेथी तेने प्रगट भान होतु नथी पण सूक्ष्म होय छे. तेटला माटे कंइ तेने अचित्त न गणी शकाय

तेज प्रमाणे बीजी जगोए पण अप्रगट चेतनानो संभव जाणवो.

शंका- अहि पीधेला विगेरेमां श्वासोश्वास विगेरे अव्यक्त चेतनानुं चिन्ह छे. पण पृथिवीकायमां तेवुं जरापण चिन्ह देखातुं नथी.

समाधान-तेम नथी, पृथिवीकायमां पण मासना अकुर मसानी माफक समान जातिवाळा लताना उद्भेदादि चेतनानुं चिन्ह छे. कारण के अव्यक्त चेतनावाळामा पण जेमा एक पण चेतनानो दाखलो चिन्ह मळी आवे छे एवी वनस्पति माफक चेतना मानी लेवी. अने वनस्पतिमा जीव चैतन्य छे. एम चोख्खुं जणाय छे. कारण के तेओ ऋतु, ऋतुमा ऋतुने लायक फुल फळो आपे छे. (चैतन्य विनानी सुकी वनस्पति फळ आपी शकती नथी) तेथी वनस्पतिमां चैतन्य छे एम अव्यक्त अने उपयोग विगेरे लक्षण तेमा होवाथी सिद्ध थयुं. के पृथिवी सचित्त छे शका पन्थरनी पाट विगेरे कठण पुद्गलवाळाने चेतना क्यांथी होय? तेनु समाधान करवा नीचेनी गाथा कहे छे

अट्ठी जहा सरीरंमि, अणुगयं चेयणं खरं दिट्ठं। एवं जीवाणुगयं, पुढविसरीरं खरं होइ ॥ ८५ ॥

जेम शरीरमां रहेलु हाडकुं कठण छे पण चेतन छे (कारण के हमेशा वधतु देखाय छे) तेवीज रीते जीववाळुं पृथिवी शरीर कठण छे. हवे लक्षणद्वार कहीने तुरतज परिमाणद्वार निर्युक्तिकार कहे छे.

जे बायरपज्जत्ता पयरस्स असंखभागमित्ताते, सेसा तिन्निवि रासी, वीसुं लोया असंखिज्जा ॥ ८६ ॥

पृथिवीकाय चार प्रकारे छे ते आ प्रमाणे छे—

(१) बादर पर्याप्ता (२) बादर अपर्याप्ता (३) सूक्ष्मअपर्याप्ता (४) सूक्ष्म पर्याप्ता, तेमां जे बादर पर्याप्ता छे ते संवर्तित लोकमां जे प्रतर छे तेना असंख्येय भाग मात्रमां रहेनारा प्रदेशनो जे समूह तेनी बरोबर जाणवा. बाकीनी त्रण राशीओ प्रत्येक छे. ते असंख्यात लोकाकाशना जेटला आकाश प्रदेश तेनी राशी प्रमाणे जणवा आ चारे भेदे अनुक्रमे एक एकथी घणाज जाणवा. कह्युं छे के

सव्वत्थोवा बादरपुढविकाइया पज्जत्ता, बादरपुढविकाइया अपज्जत्ता, असंखेज्जगुणा, सुहुम पुढविकाइया, अपज्जत्ता, असंखेज्जगुणा सुहुमपुढविकाइया पज्जत्ता असंखेज्जगुणा ।

बादर पर्याप्ता सौथी थोडा छे तेना करता बादर अपर्याप्ता असख्यात गुणा छे. तेनाथी सू० अपर्याप्ता असंख्यात गुणा अने तेंनाथी सू० पर्याप्ता असंख्यात गुणा छे. हवे बीजी रीते त्रण राशीनु परिमाण बतावे छे.

पत्थेण व कुडवेण व, जह कोइ मिणिज्ज सव्व धन्नाइं। एवं मविज्जमाणा, हवंति लोया असंखिज्जा ॥ ८७॥

जेम कोइ माणस पोताना बधा अनाजने प्रस्थ अथवा कुडव (एक जातना माप) थी मापे छे तेंवीज रीते जो कोइपण माणस असद्भाव प्रज्ञापनाने अंगीकार करीने आ जगतनेज कुडव रुप बनावीने मध्यम अवगाहनावाळा पृथिवीकायना जीवोने जो मापवा माडे तो असंख्यात लोकोने पृथिवीकायनाजीवो पूरी नाखे, हवे बीजी रीते परिमाण बतावे छे.

लोगागासपएसे इक्किक्कं निक्खिवे पुढविजीवं। एवं मविज्जमाणा, हवंति लोया असंखिज्जा ॥ ८८ ॥

लोकाकाशना प्रदेशमां एक एक पृथिवीकायनो जीव मुकीए तो असंख्यात लोक भराय हवे काळथी परिमाण वतावबानी इच्छावाळा निर्युक्तिकार क्षेत्र अने काळनु सूक्ष्म वादरपणाने कहे छे,

निउणो उ होइ कालो, तत्तो नियुणरयं हवइ खित्तं । अंगुलसेढीमित्ते, ओसप्पिणीओ असंखिज्जा ॥ ८९ ॥

समय रुपकाळ अत्यंय निपुण अर्थात् सूक्ष्म छे. तेनाथी पण क्षेत्र घणुंज सूक्ष्म छे. कारण के एक आंगळ श्रेणीमात्र पण क्षेत्रना प्रदेशोने एक एक समये खसेडवा मांडीए तो असख्यात उत्सर्पिणीओ अने अवसर्पिणीओ चाली जाय तेटलाज माटे काळथी पण क्षेत्र घणुंज सूक्ष्म छे. हवे चालतु परिमाण पहेला काळथी वतावे छे—

अणुसमयं च पवेसो, निक्खमण चेव पुढविजीवाण ।काये कायट्ठिइया, चउरो लोया असंखिज्जा ॥९०॥

पृथिवी जीवोनो पृथिवीकायमा दरेक समये प्रवेश अने वहार आववुं थया करे छे. ते एकज समयमा केटलानो प्रवेश थाय छे, १. अने केटलानुं वहार निकळवुं थाय छे. २. तथा कहेवाता एक समयमां केटला पृथिवीकायना जीवो परिणाम पाम्या संभवे छे. ३. तथा पृथिवीकायनी स्थिति केटली छे. ४ ए प्रमाणे चार विकल्पो काळथी कहेवाय छे, तेमां घणाज असंख्यात लोकाकाश प्रदेशना परिमाणवाळा जीवो एक समय उत्पन्न थाय छे अने नाश पामे छे असंख्येय लोकाकाश प्रदेश प्रमाणो पृथिवीपणे परिणाम पामेला छे अने शरीरनी स्थिति पण छे, मरी मरीने असंख्यात लोकाकाश प्रदेश परिमाण काळ त्यां उत्पन्न

थाय छे, ए प्रमाणे क्षेत्र अने काळथी परिमाण प्रतिपादन करीने हवे ते सर्व परस्पर मळीने (सेळभेळ थइने) रहेला छे ते बतावे छे,

बायरपुढविकाइयपज्जत्तो अन्नमन्नमोगाढो । सेसा ओगाहंते सुहुमा पुण सव्वलोगंमि ॥ ९१ ॥

बादर पृथिवीकाय पर्याप्तो जे आकाश खंडमा जीव रह्यो छे ते आकाश खडमां बीजा पृथिवीकाय जीवनुं शरीर अवगाढेलुं छे. अने बाकीना अपर्याप्तक जीवो पर्याप्ताने आश्रयीने अंतरा रहितनी प्रक्रियावडे उत्पन्न थाय छे. ते पर्याप्ता पृथिवीकायना अवगाढ आकाश प्रदेशमां अवगाढेला समाइने रहेला छे. अने जे सूक्ष्मो छे ते बधा लोकमां अवगाढेला छे. हवे उपभोगद्वार कहे छे—

चंकमणे य ट्ठाणे, निसीयण तुयट्टणे य कयकरणे । उच्चारे पासवणे, उवगरणाणं च निक्खिवणे ॥९२॥

आलेवण पहरण भूसणे य कयविक्कए किसीए य । भंडाणं पि य करणे, उव भोग विही मणुस्साणं ॥ ९३ ॥

चालवुं, उभा थवुं, निचे बेसवु, सुवु कृतक पुत्रकरण माटीनां पूतळां बनाववां उच्चार, पेशाब, तथा उपकरण मूकवुं; ॥ ९२ ॥ तथा लीपवुं, ओजार दागीना बनाववां विगेरे लेवा वेचवा, खेती करवी, वासण बनाववां विगेरेमा माणसोने पृथिवीकाय उपभोग (वपराश) मां आवे छे. जो एम छे तो शुं करवुं ते कहे छे.

एएहिं कारणे हिं हिंसंति पुढविकाइए जीवे । साय गवेसमाणा परस्स दुक्खं उदीरंति ॥ ९४ ॥

उपर कहेला चालवा विगेरे कारणोमां पृथिवीना जीवोने हणे छे. शा माटे? ते बतावे छे जे जीवो पोताना सुखने वांछे छे अने परनुं दुख भूले छे अने केटलाक दिवस रमणीय भोगनी आशाथी जेमनी इन्द्रियो खेचायली छे तेओ विमूढचित्तवाळा बनेला छे. अने तेथी तेओ पृथिवीकायमां रहेला जीवोने दुःख उत्पन्न करे छे. एनावडे पृथिवीकायना दानथी उदय थयेल शुभ फळनो उदय प्रतियुक्त छे. (आ टीकाकारनु वचन लोकमां जे भूदानथी शुभ फळनो उदय मनाय छे तेथी उलटु छे. एटले मोक्ष वांछके पृथिवीकाय जीवोने दुःख न थाय माटे ते दान देवानी अभिलाषा न करवी पण ग्रहस्थे पोताना संसारिक काममा ते वापरतो होय अने तेमाथी परोपकारार्थे थोडी पृथिवीनुं दान आपे तो तेनो निषेध नथी) हवे शस्त्रद्वार कहे छे. जेनावडे क्रिया थाय ते शस्त्र बे प्रकारनुं छे द्रव्य शस्त्र अने भावशस्त्र. हवे द्रव्य शस्त्र पण समास अने विभागवडे बे प्रकारनुं छे. तेमा पहेलु समास द्रव्य शस्त्र कहे छे.

हलकुलियविसकुद्दालालित्तयमिगसिंगकट्ठमग्गी य । उच्चारे पासवणे एयं तु समासओ सत्थं ॥९५॥

हळ, कोष, झेर, कोदाळो लित्रक मृगनुं शींग, लाकडुं, अग्नि, झाडो, पेशाब आ संक्षेपथी द्रव्य शस्त्र छे. हवे विभाग द्रव्य शस्त्र कहे छे.

किंची सकायसत्थं किंची परकाय तदुभयं किंचि। एयं तु दव्वसत्थं, भावे अ असंजमो सत्थं ॥९६॥

कांइ अंशे पृथिवीनुं शस्त्र पृथिवीनुं बने तो ते स्वकाय शस्त्र छे. (एटले जुदा जुदा रंगनी माटी विगेरे एकठी थाय तो परस्पर

पीडाकार छे.) तथा परकाय शस्त्र ते पाणी विगेरे पृथिवीने अचेत बनावे छे. अने बन्ने साथे ते पाणीथी भींजाएली पृथिवी ते बीजी पृथिवीनुं शस्त्र छे. आ बधा द्रव्य शस्त्र छे. असंयम एटले मन, वचन, कायाने खराब रीते उपयोगमा लेवा ते भाव शस्त्र छे. हवे वेदना द्वार कहे छे.

पायच्छेयण भेयण जंघोरु तहेव अंगुवंगेसु । जह हुंति नरा दुहिया, पुढविक्काए तहा जाण ॥ ९७ ॥

जेम पग विगेरे अंग उपांगमा छेदन भेदन करवाथी माणसोने दुःख थाय छे. तेज प्रमाणे पृथिवीकायमां पण ते जीवोने वेदना जाणो जो के पृथिवीकायने पग, माथुं, गरदन विगेरे अंगो नथी तो पण शरीरना छेदनथी वेदना अवश्य छे. ए बतावे छे.

नत्थि य सि अंगुवंगा, तयाणुरूवा य वेयणा तेसिं । केसिंचि उदीरंतो केसिंचऽतिवायए पाणे ॥ ९८ ॥

अडधी गाथानो अर्थ उपर कह्यो छे. पाछलीनो कहे छे. केटलाक पृथिवीकायना जीवोनो आरंभ करनारा ते जीवोने वेदना उदीरे छे. अने केटलाकना तो तेथी प्राण पण जाय छे. तेवोज दृष्टांत भगवती सूत्रमां आपेलो छे. जेमके चार दिशामा चक्रथी आण फेरवनार चक्रवर्तीनी, सुगंध पीसनारी यौवन मंदमाती बळवान दासी काचा आमळा जेटला प्रमाणवाळा सचित्त पृथिवीनी गोळीने एकवीश वार गन्धपट्टमां कठण शीला पुत्रक पीसवाना पत्थर वडे पीसे छे. तोपण केटलाक पृथिवीकायना जीवोने फक्त तेनो संघट्ट थाय छे. केटलाकने परिताप अने केटलाक मरे पण छे अने केटलाक जीवोने शिलापुत्रकनो स्पर्श पण थतो नथी. हवे वधद्वार कहे छे.

पवयंति य अणगारा ण य तेहि गुणेहि जेहिं अणगारा। पुढविं विहिंसमाणा, न हु ते वायाहि अणगारा ॥९९॥

अहिं केटलाक जिनेतर साधुवेशने लइने कहे छे के अमे अनागर छीए, प्रव्रजित छीए पण तेओ निर्वद्य अनुष्ठानरूप जे कृत्यो अनागार करे छे, ते तेओ करता नथी. हवे ते अनागार गुणमा केम नथी वर्तता, ते बतावे छे. तेओ हंमेशां मळद्वार तथा हाथ पग साफ करवामां पृथिवी जीवोने विपत्ति करनारा देखाय छे. तथा बीजी रीते पण मळ द्वारने निर्लेप करवाने तथा दुर्गंध रहित करवाने शक्य छे. तेथी यती गुण कलापथी शून्य एवा अनगारोने बोलवा मात्रथीजयुक्ति विना अनगारपणुं मळतुं नथी. आथी एम समजाव्युं के यतीओए पृथिवीकायने पीडा न थाय माटे हाथ धोवा विगेरेमा माटीनो उपयोग न करवो. अहिआ पहेली गाथाना पहेला अर्ध भागवडे प्रतिज्ञा छे, पाछली अडधी गाथाथी हेतु छे तथा उत्तर गाथाना अर्ध वडे साधर्म्य दृष्टांत छे. के जैनेतर यतिपणानुं अभिमान करवा छतां यतिगुणमा प्रवर्तता नथी. कारण के तेओ पृथिवीनी हिंसामा प्रवर्ते छे. अने जे जे पृथिवीनी हिंसामा प्रवर्ते छे, ते यतिगुणोमा प्रवर्तता नथी. जेमके गृहस्थीओ हवे दृष्टांतवाळुं निगमन कहे छे.

अणगारवाइणो पुढविहिंसगा निग्गुणा अगारिसमा। निद्दोसत्ति य मइला, विरइदुगंछाइ मइलतरा ॥१००॥

अमे यति छीए एम बोलीने पृथिवीकायनी हिंसा करनारा यतिओ ग्रहस्थाश्रमी जेवाज छे, मामटो अर्थ कहे छे. सचेतना पृथिवी छे. ए ज्ञानना अभावमां तेना समारंभवडे दोषवाळा छतां अमे निर्दोष छीए एम माननारा पोताना दोष जोवामा विमुख

होवाथी तेओ मलीन हृदयवाळा छे. छतां धाष्ट्र्यपणाथी साधुजन आश्रित निर्वद्य अनुष्ठानवाळी विरतीनी निंदा करे छे. अने वधारे मलीन थने छे. आ साधु निंदाथी अनंत ससारीपणुं वताव्युं जाणवुं आ बे गाथा सूत्रमां कहेला अर्थने अनुसरनारी छतां वधद्वारना अवसरमां निर्युक्तिकारे कही छे. तेनुं व्याख्यान पोतेज करवुं ते न्याययुक्त छे कारण के गाथा पोतेज कहेली छे. ते सूत्र नीचे वतावे छे.

'लज्जमाणा पुढो पास अणगारा मोत्ति एगे पवयमाणे त्यादि ।

आ वध करवो, करावो, अने अनुमोदवो एम त्रण प्रकारे थाय छे ते वतावे छे

केई सयं वहंति, केई अन्नेहिं उ वहाविंति । केई अणुमन्नंति, पुढविकायं वहेमाणा ॥ १०१ ॥

गाथानो अर्थ स्पष्ट छे. तोपण कहीए छीए. केटलाक लोको जीवने स्वयं मारे छे. केटलाक बीजा पासे वध करावे छे. अने केटलाक वध करताने अनुमोदे छे, हवे तेने आश्रित बीजाओने पण वध थाय छे एम वतावे छे,

जो पुढवि समारंभइ, अन्ने वि य सो समारभइ काए । अ नियाए अनियाए, दिस्से य तहा अदिस्से य ॥ १०२ ॥

जे पृथिवीकायने हणे छे ते तेने आश्रय करीने रहेला पाणी तथा बेइन्द्रिय विगेरे घणा दृश्य तथा अदृश्य जीवोने हणे छे. जेमके (उंबर) तथा वडनुं फळ विगेरे जे खाय ते फळमा रहेला बीजा जीवोने पण खाय छे तेम समजवु कारणने लीधे अथवा

अकारण, मनथी धारीने अथवा अणजाणे पृथिवी जीवोने हणे छे. अने तेने हणतां देखाता जीवो देडका विगेरे, तथा न देखाता एवा पांचे वर्णना पनक विगेरे जीवोने हणे छे. हवे ते वधारे स्पष्ट करे छे.

पुढविं समारंभता हणंति तन्निसिए य बहुजीवे । सुहुमे य बायरे य पज्जत्ते या अप्पज्जत्ते ॥१०३॥

पृथिवीकायनो समारंभ करतां तेने आश्रयीने रहेला सूक्ष्म अने बादर पर्याप्त अने अपर्याप्त एवा अनेक जीवोने ते हणे छे. अहिं सूक्ष्मोनो वध खरी रीते थतो नथी. पण परिणामनी अशुद्धिथी तेनी निवृत्तिनुं पच्चखाण न कर्युं होय त्यां सुधी तेना वधनो दोष लागे छे. हवे विरतिद्वार कहे छे.

एवं वियाणिऊणं पुढवीए निक्खिवंति जे दंडं । तिविहेण सव्वकालं मणेण वायाए काएणं ॥१०४॥

उपर कहेला वचनने अनुसारे पृथिवीना जीवोने जाणीने तथा तेनो वध तथा बंध जाणीने पृथिवीकायना जीवोने हणवानी वृत्तिथी दूर थाय छे ते हवे पछीनी गाथामा कहेवाता अणगार थाय छे तेओ मन, वचन, कायावडे पृथिवीना जीवोने कोइ दिवस हणे नहिं, हणावे नहिं, अने अनुमोदना पण न करे, आवुं व्रत जे आखी जींदगी पाळे ते अणगार छे. बाकी रहेला अणगारना लक्षणो हवे कहे छे.

गुत्ता गुत्तीहिं सव्वाहिं समिया समिईहिं संजया । जयमाणगा सुविहिया एरिसया हुंति अणगारा ॥१०५॥

मन, वचन, काया, ए त्रणेने कबजामां राखवाथी गुप्त तथा पांच समिति ते इर्या भाषा, येषणा, विगेरेथी युक्त एटले सम्मक् रीते उभा थवुं सुवुं. चालवुं विगेरे क्रियामां उद्यम करनार, ते संयत सर्व प्रकारे निर्दोष यत्न करनारा तथा सम्यक्दर्शन विगेरे अनुष्ठान जेओनुं सारुं छे ते गुणोवाला जैन अणगार होय छे. पण पूर्वे बतावेला मात्र नामथीज अणगार पृथिवीकायना जीवोने हणनारा शाक्य मत विगेरेना साधुओ न लेवा. नाम निष्पन्न निक्षेपो समाप्त थयो. हवे सूत्र अनुगममां अस्खलितादि गुण युक्त सूत्र उच्चारवानुं छे. ते आ छे.

अट्टे लोए परिजुण्णे दुस्संबोहे अविजाणए अस्सिं लोए पव्वहिए तत्थ तत्थ पुढो पास आतुरा-परितावेंति [सू० १४]

पूर्वनो संबंध बतावे छे. तेरमा सूत्रमां परिज्ञातकर्मा मुनि होय छे. पण जे कर्मना भेदने जाणतो नथी ते अपरिज्ञात कर्मा पोते भाव आर्त्त होय छे. ते बतावे छे. वळी पहेला सूत्र साथे आ संबंध छे सुधर्मस्वामी कहे छे के हे जंबू! में सांभळ्युं! ते कहे छे. पूर्व उद्देशामां कहेलुं ते अने आ पण सांभळ्युं छे के 'अट्टे' विगेरे तथा परंपर संबंध आ प्रमाणे छे. 'के इह एगेसिं णो सन्ना भवति इति उक्तं' ते केवी रीते ते जीवोने संज्ञा न होय ते बतावे छे, ते जीवो पीडायला छे, तेथी बतावे छे, 'अट्टे' आर्तना निक्षेपा चार प्रकारे छे, नाम स्थापना सुगम छे. ज्ञशरीर, भव्यशरीर अने ते बेथी व्यतिरिक्तनो आगमथी द्रव्यार्त गाडा

विगेरेना चक्रोमां उद्धीमूळमां जे लोढानो पाटो खोळी चडावे छे ते द्रव्यार्त छे, भावार्त्त पण बे मकारे छे, आगमथी नोआगमथी तेमां आगमथी ज्ञाता ते आर्त पदार्थने जाणनारो अने उपयोगमां राखनारो अने नो आगमथी औदयिक भावमां वर्तनारो ते राग द्वेषरूप ग्रहवडे घेरायला अंतरात्मावाळो मियना वियोग विगेरे दुःख संकटमा निमग्न भावार्त तरीके गणाय छे, अथवा शब्दादि विषयो जे विषना विपाक जेवा छे, तेमा तेनी आकांक्षा होवाथी हित अहितना विचारमा शून्य मनवाळो होवाथी भावार्त्त छे, ते कर्मने एकठां करे छे, जेथी कह्युं छे के :—

'सोइंदियवसट्टेणं भंते जीवे किं वंधइ? किं चिणाइ? किं उव चिणाइ? गोयमा! अट्ठ कम्म पगडीओ, सिढिलवंधणवद्धाओ धणियवंधणवद्धाओ पकरेइ? जाव अणादियं च णं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरन्तसंसारकन्तारमणुपरियट्टइ'

श्रीवीरने पश्न–हे भगवान! कानथी सांभळवानो रसीओ बनी पीडातो जीव शुं बांधे छे, शुं एकठुं करे छे, शुं उपचय करे छे? उत्तर–हे गौतम, आठ कर्मनी मकृतिओ जे शिथिल वंधवाळी होय तेने गाढ वंधनवाळी करे छे, ते क्यां सुधी के जेम अनादि काळथी रखडतो आवेलो तेम अनंत काळना लांबा पंथना चार गतिवाळा संसार कांतारमां भ्रमण करशे, ए ममाणे बीजी चार इन्द्रियोना विषयमां ते स्पर्श इन्द्रिय सुधी समजवुं, एज ममाणे क्रोध, मान, मायां, लोभ, दर्शन मोहनीय, चारित्र मोहनीय विगेरेथी

भाव आर्त्त संसारी जीवो पण चार गतिमां भ्रमण करनारा जाणवा. कह्युं छे के :—

रागद्दोसकसाएहिं इंदिएहि य पञ्चहिं । दुहा वा मोहणिज्जेण अट्टा संसारिणो जिया ॥ १ ॥

राग द्वेष अने कषायो वडे पांच इन्द्रियो तथा बे प्रकारना मोहनीय कर्मथी संसारी जीवो पीडायला छे. अथवा ज्ञान आवरणीय विगेरे शुभअशुभ जे आठ प्रकारनां कर्म छे तेनाथी पीडायलो ते कोण छे? तेनो उत्तर कहे छे. अवलोके ते लोक, एक, बे, त्रण, चार, पांच इन्द्रियवाळो जीव समूह ते अहिं लोक जाणवो. लोक शब्दना नाम, स्थापना, द्रव्य, क्षेत्र, काळ, भव, भाव, अने पर्याय ए आठ प्रकारे निक्षेपा बतावी तेमां अप्रशस्त भाव उदय वाळा लोकवडे अहिं अधिकार कहेवो, करण के जेटलो जन समूह आर्त छे ते सर्व परिद्युन नाम परिपेलव निःसार छे. औपशमिक विगेरे प्रशस्त भाव रहित अथवा अव्यभिचारी मोक्ष साधन विनानो छे.

(सम्यक्दर्शन ज्ञान चारित्र ते मोक्षनो उपाय तेना विना संसारी जीव मात्र दुष्ट भावोमां रही पोते पीडाय छे. अने बीजाने पीडी नवां चीकणां कर्म बाधी चारे गतिमां अनंत काळ भमे छे.) परिद्युन शब्द बे प्रकारे छे. द्रव्यथी अने भावथी तेमां भावथी सचित्त परिद्यून ते जीर्ण शरीरवाळो बुढो अथवा जीर्ण जुनुं झाड अने अचित्त द्रव्य परिद्युन ते जीर्ण वस्त्र विगेरे अने भाव परिद्युन ते औदयिक भावनना उदयथी प्रशस्त ज्ञान विगेरेथी रहित केम विकल? अनंत गुणोथी परिहाणीथी कहे छे. पांच, चार, त्रण, बे एक इंद्रियवाळा जीवो क्रमथी ज्ञाने विकल ओछा ज्ञानवाळा छे. तेमां सौथी ओछा ज्ञानवाळा सूक्ष्म निगोदना अपर्याप्त जीवो

जे प्रथम समये उत्पन्न थयेलो होय ते जाणवा कह्युं छे के :—

सर्वनिकृष्टो जीवस्य दृष्ट उपयोग एष वीरेण। सूक्ष्मनिगोदापर्याप्तकानां सच भवति विज्ञेयः ॥१॥

सौथी ओछा ज्ञानवाळा जीवनो उपयोग महावीर प्रभुए निगोदना अपर्याप्ता जीवोनो देख्यो छे. ए जाणवुं.

तस्मात्प्रभृतिज्ञानविवृद्धिर्दृष्टा जिनेन जीवानाम्। लब्धिनिमित्तैः करणैःकायेन्द्रिय वाङ्मनोदृग्भिः ॥२॥

त्यार पछी जीवोनी लब्धिना निमित्त कारण तथा कायेन्द्रिय, मन, वचन, वडे ज्ञाननी वृद्धि थाय छे. एम जीनेश्वरे देखेलुं छे. ॥२॥ हवे ते विषय अने कषायथी पीडायलो प्रशस्त ज्ञान शून (हीणो) केवी अवस्थावाळो थाय छे, ते बतावे छे. 'दुःसंबोध' एटले धर्मनी अने चारित्रथी प्राप्ति संबंधी जे बोध तेने घणी मुश्केलीथी समजाय छे समजवुं दुर्लभ छे. जेम मेतार्य मुनिने समजवुं कठण पडयु हतु अथवा ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती माफक तेने बोध आपवो मुश्केल हतो तेना पूर्व भवना भाइए ज्ञानथी जाणी पोते साधु बनीने तेने बोध आप्यो पण घणा प्रयास छतां न समजायाथी साधु थाकी गयो पण ब्रह्मदत्त न समज्यो अने क्रूर कर्म करी नरकमां गयो. शा माटे आवुं करे? ते कहे छे. विशिष्ट अवबोध रहित ते आ प्रमाणे अज्ञान बनेलो शु करे छे? ते कहे छे आ पृथिवीकाय लोकने अतिशय पीडा करे छे. तेना प्रयोजन माटे खोदवा विगेरेथी पीडा करतां जुदी जुदी जातनां शस्त्रोवडे ते जीवोने डरावी ते खेती करवी खाण खोदवी घर करवुं विगेरे जुदा जुदां कार्योमां जरुर पडतां ते जीवोने पीडा करे छे. तेवु

गुरु महाराज शिष्यने कहे छे के तु जो पृथिवीकायना उपरज बधानो आश्रय होवाथी प्रकर्षे एटले मुख्यत्वे पीडा पृथिवीकायनेज थाय, तथा व्यथ धातु भय तथा चलनमां पण थाय छे. एटले टीकाकारे व्यथितना बे अर्थ लीधा. पीडा करवी अथवा भय पमाडवो तथा पश्य शब्दथी एक देशमां एटले थोडाथी वीजुं रहेलुं ते पण लेवाय ते सिद्धांत शैलीवडे प्राकृत भाषानी रीती प्रमाणे घणो आदेश लेवाय एटले शिष्यने कह्युं के. जो, शिष्ये पूछयुं शुं? उत्तर—लोको पोताना प्रयोजनमां पृथिवीकायने निरंतर पीडे छे.

आतुर शब्दवडे सूचव्युं के विषय कषाय विगेरेथी पीडायला जीवो (अहिं पृथिवीकायनो विषय चालतो होवाथी) तेने वारंवार पीडे छे. बहु वचननो निर्देश करवानुं कारण ए छे के तेनो आरंभ करनारा घणा छे. अथवा लोक शब्द छे ते दरेकमां संबंध राखे छे. एटले कोइ लोक (जीव समूह) विषय कषायथी पीडायेल छे. बीजो कायथी परिजीर्ण छे. कोइ दुःख संबोधछे. अने कोइ विशिष्ट ज्ञान रहित छे. ए बधाए दुःखी जीवो पोतानी इच्छाओ पूरी करवा तथा सुख मेळववा आ पृथिवीकायना जीवोने अनेक प्रकारना उपायोवडे परिताप उपजावे छे एटले घणी पीडा करे छे ॥ १४ ॥

शंका—एक देवता विशेषथी आधारवाळी पृथिवी रहेली छे. ते वात मानवी शक्य छे. पण तेमां असंख्यात जीवोनो समूह रहेलो छे. ए वात मानवी कठण छे. जैनाचार्य ते शंका दूर करवा कहे छे.

संति पाणा पुढो सिया लज्जमाणा पुढो पास अणगारा मोत्ति । एगे पवयमाणा जमिणं विरूवरूवेहिं

सत्थेहिं पुढविकम्मसमारंभेणं पुढविसत्थं समारंभेमाणा अणेगरूवे पाणे विहिंसइ [सू० १५]

संति शब्दथी विद्यमान छे. जीवो जुदा जुदा भावे अंगुलना असंख्येय भाग स्वदेहनी अवगाहनावडे पृथिवीकायने आश्रयीने रह्या छे. तेथी शास्त्रकार कहे छे के पृथिवी ते एकज देवतारूप नथी, पण जीवोनुं जुदा जुदा शरीरनु संधान थइने पृथिवी अनेक जीवोनी वनेली छे. तेथी सचेतनपणुं अने अनेक जीवोनो तेमां आश्रय छे. एवु पृथिवीनु स्वरूप खुल्लुं बताव्युं छे. अने ए जाणीने तेना आरंभथी वर्तेलाने बतावे छे के तमो जो साधुपणुं कहेता होतो ते जीवोनी रक्षा करो नहि तो लज्जा पामशो. अहिं लज्जा बे प्रकारे छे लोक संबंधी ते वहु सासरानी लाज काढे छे. तथा सुभट विगेरे पोताना अमलदारथी युद्धमा हारता शरमाय छे, ते अने लोकोत्तर लज्जा ते सत्तर प्रकारनो संयम छे, तेथी कह्युं छे के :—

लज्जा दया संजम बंभचेरे मित्यादि ।

लाज, दया, संयम, ब्रह्मचर्य, विगेरे एकार्थ छे लाजनो अर्थ ए छे के संयम अनुष्ठानमा रही तेनी मर्यादा पालन करीने बीजा जीवोने न पीडवुं. अथवा जैनेतर साधु पृथिवीकायना समारंभ रुप असंयम करवाथी लज्जा पामता एवा प्रत्यक्ष ज्ञानीओथी तथा परोक्ष ज्ञानीओथी छे, तेमने तुं जो तेवुं शिष्यने गुरू कहे छे आ कहेवाथी सुचव्युं के शिष्ये कुशळ अनुष्ठान प्रवर्तिना विषयमा रहेवुं के तेने तेओनी माफक लजावुं न पडे, जैनेतर जीव दयानुं स्वरुप जेवुं बोले छे तेवुं करता नथी ए देखाडवा जैनाचार्य

कहे छे के जैनेतरो पोताने अमे अगार एटले घर तेनाथी रहित एटले अनगार (यति) छीए एम बोले छे. ते शाक्यमत विगेरेना साधुओ जाणवा. एम बतावे छे ते कहे छे के अमेज जतु रक्षामा तत्पर छीए तथा अमे कषाय अज्ञानरुप अंधकारने दूर कर्या छे. ए प्रमाणे बोलनारा प्रतिज्ञा मात्र जे अनर्थनुं मूळ ते व्यर्थ बोले छे. जेम कोइ अत्यंत सुचीबोद्र ते चोसठ वार माटीथी स्नान करनारो अने गायना मटदानी शुचीने दूर करीने पाछो कर्म कर ना कहेवाथी चामडां हाडकां मांस, स्नायु विगेरेने पोताना उपयोग माटे तेनो सग्रह करे तेज प्रमाणे तेणे पवित्रतानुं अभिमान धारण कर्या छतां शुं त्याग्युं ? कंइज नहिं ते प्रमाणे शाक्यमत विगेरेना साधुओ अनगार वादने वहन करे छे. पण अनगारना गुणोमां जरापण वर्तता नथी अने गृहस्थनी चर्चाने जरा पण उल्लंघता नथी एवुं देखाडे छे एनुं आ सर्वजन प्रत्यक्ष एवुं कृत्य पृथिवीकायना जीवोने जुदा जुदा प्रकारना हळ कोदाळी, खनित्र विगेरेथी जीवोने हणे छे. अने पृथिवीकायना समारंभमां पृथिवीकायना शस्त्रोवडे पृथिवीकायना जीवोने हणवा साथे तेने आश्रयीने रहेला बीजा जीवो पाणी वनस्पति, विगेरेने हणे छे. तेनो भावार्थ आ छे के जीव मात्रने बचाववानी प्रतिज्ञा करी जीवनु स्वरुप जाणवानी दरकार करता नथी अने गृहस्थ माफक पृथिवीकायनो समारंभ करीने अनेक प्रकारे पृथिवीना जीवोने तथा तेने आश्रयी रहेला अनेक जीवोने हणे छे. आ प्रमाणे शाक्य विगेरेनुं पार्थिव जंतु साथे वैरभाव बतावी तेमनुं अयतिपणुं बतावी हवे सुखोना अभिलाष वडे करवुं करावबुं अनुमोदवुं तथा ते त्रण करण साथे योगनी प्रवृत्ति बतावे छे.

तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेइया इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए जाइमरण मोयणाए दुक्खपडिघायहेउं स सयमेव पुढविसत्थं समारंभइ अण्णेहिं वा पुढविसत्थं समारंभावेइ अण्णे वा पुढविसत्थं समारंभंते समणु जाणइ (सू० १५)

त्यां पृथिवीकायना समारंभमां श्री वर्धमान स्वामी भगवाने आवुं कह्युं छे के हवे पछीना कहेवाता कारणोवडे सुखना अभिलाषीओ करवा कराववा अने अनुमोदवावडे पृथिवीकायनो समारंभ करे छे, तेनां कारणो बतावे छे. (१) नाशवंत जीवनना परिवंदनमानन पूजन माटे तथा जन्म मरण अने मुक्ति माटे तथा दुःखोने दूर करवा माटे पोते सुखनो अभिलाषी अने दुःखनो द्वेषी बनी पोते पोताना वडेज पृथिवी शस्त्रनो समारंभ करे छे बीजा, जीवो पासे करावे छे. अने करताने अनुमोदे छे. एम अज्ञान दशाथी पूर्वकाळमा करी भविष्यमा करशे ए प्रमाणे मनवचन कायाना कर्मवडे योजवु, आवी जेनी मति छे तेनु शुं थाय छे ते बतावे छे

तं से अहिआए तं से अबोहीए से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाय सोच्चा खलु भगवओ अणगाराणं इहमेगेसिं णातं भवति एस खलु गंथे एस खलु मोहे एस खलु मारे एस खलु णरए इच्चत्थं गढ्ढिए लोए जामिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं पुढविकम्मसमारंभेण पुढविसत्थं समारंभमाणे अण्णे

अहितने माटे थशे तेम बोधिलाभ सम्यक्त्वथी विमुक्त करशे कारण के प्राणी गायना उपमर्दनमां प्रवर्तेलाओने थोडो पण हितनो लाभ नहिं थाय जे कोइ भगवान पासे अथवा तेना शिष्य खरा साधु पासे पृथिवी कायना आरंभने पापरूप जाणीने भावे छे ते आवुं माने छे. जेणे पृथिवीनुं जीवपणुं जाण्युं छे, ते परमार्थनो जाणनारो साधु पृथिवीकायना शस्त्रना समारंभने अहितपणे सारी रीते जाणनारो पोते सम्यक्दर्शन विगेरे स्वीकारीने बचावे छे. हवे ते केवा प्रत्ययथी माने छे ते बतावे छे का तो ते भगवान पासे कां तो कोइ साधु पासे समजीने बचावे छे. मनुष्य जन्ममां तत्वनो प्रतिबोध पामेला साधुओए आ जाण्युं छे. शुं जाण्युं छे? ते बतावे छे. आ पृथिवीकायनुं शस्त्र जेनो समारंभ अष्ट प्रकारना कर्मनो बंध छे खलु शब्दथी निश्चे जाणवुं तथा कारणमा कार्यनो उपचार करवो ते नड्लोदक गंदुं पाणी जेम पगने रोगी बनावे छे तेथी पग रोग तरीके जाणीतुं छे ते न्याये पृथिवीकायनो समारंभ मोहनीय कर्मना बधरूप छे. वळी मोहनो हेतु होवाथी पृथिवीकायनो समारंभ कारण अने आठ कर्म ते कार्य छे एम सूचव्युं ते मोहनीय कर्मना बे भेद छे अने अठावीश प्रकारनी कर्म प्रकृति छे. ते जाणवी. वळी मरणनुं हेतु होवाथी माररूप छे, एटले पृथिवीकायने मारे ते पोताना आयुःकर्मनो क्षय करे छे. अर्थात् अकाळे मरे छे. तथा नरकनो हेतु होवाथी ते नर्क छे. आपणा रहेवासथी नीचे जे पृथिवी छे तेमां नरक छे, तेमां सीमंत विगेरे दुःखदाइ स्थानोमां नरकना जीवो तरीके रही दुःख भोगवे छे. आथी अशाता वेदनीय कर्म बांधवानुं सूचव्युं छे.

अणेगरूवे पाणे विहिंसइ से बेमि अप्पेगे अंधमब्भे अप्पेगे अंधमच्छे अप्पेगे पायमब्भे अप्पेगे पाय-
मच्छे अप्पेगे गुप्फमब्भे अप्पेगे गुप्फमच्छे अप्पेगे जंघमब्भे२ अप्पेगे जाणुमब्भे२ अप्पेगे उरुमब्भे
अप्पेगे कडिमब्भे २ अप्पेगे णाभिमब्भे २ अप्पेगे उदरमब्भे २ अप्पेगे पासमब्भे २ अप्पेगे पिट्ठिमब्भे २
अप्पेगे उरमब्भे २ अप्पेगे हियमब्भे २ अप्पेगे थणमब्भे २ अप्पेगे खंधमब्भे २ अप्पेगे बाहुमब्भे २
अप्पेगे हत्थमब्भे २ अप्पेगे अंगुलिमब्भे २ अप्पेगे णहमब्भे २ अप्पेगे गीवमब्भे २ अप्पेगे हणुमब्भे २
अप्पेगे होट्ठमब्भे २ अप्पेगे दंतमब्भे २ अप्पेगे जिब्भमब्भे २ अप्पेगे तालुमब्भे २ अप्पेगे गलमब्भे २
अप्पेगे गण्डमब्भे २ अप्पेगे कण्णमब्भे २ अप्पेगे णासमब्भे २ अप्पेगे अच्छिमब्भे २ अप्पेगे भमुहमब्भे २
अप्पेगे णिडालमब्भे २ अप्पेगे सीसमब्भे २ अप्पेगे संपमारए अप्पेगे उद्दवए इत्थं इत्थं समारभमाणस्स
इच्चेते आरंभा अपरिण्णाता भवंति (सू० १६)

उपर कहेला पापना कृत्यो जे पृथिवीकायने दुःख देवारूप छे ते करवा करावता तथा अनुमोदवाथी तेने भविष्यकालमां

तोपण ते बापडो दुःखी छे. अने छेदातो भेदातो न देखे न सांभळे अने मुंगापणाथी न रुए तो आपणे तेने वेदनानो अभाव मानीशुं? अथवा तेमा जीवनो अभाव मानी शकाशे. एज प्रमाणे पृथिवीना जीवो पण अव्यक्त चेतनावाळा जन्मांध, बहेरा, मुगा, पगु, विगेरे गुणोवाळा पुरुष माफक जाणवा अथवा जेम पंचेन्द्रिय जीवो जे स्पष्ट चेतनावाळा छे, तेमने कोइपण पगमां भेदे, छेदे ए प्रमाणे गुल्फ घुटण विगेरेमां पण दुःख दे तथा एज प्रमाणे जंघा, जानुं, उरु,–कटी, नाभी, पेट, पडखा, पीठ, छाती, हृदय, स्तन, स्कंध, बाहु, हाथ, आंगळी, नख, गळुं, हडपची, होठो, दांत, जीभ, ताळवु, गळुं, लमणा, कान, नाक, आंख, भ्रू, ललाट, शिर विगेरे अवयवमा छेदन, भेदन विगेरे थतां वेदना उत्पन्न थती देखाय छे तेज प्रमाणे अतिशय मोहना अज्ञानने भजनारा, स्त्यानर्धि (घोर निद्रा) ना उदयथी अव्यक्त चेतनावाळा प्राणीओने अव्यक्त वेदना थाय छे एम जाणवुं अहिं बीजु दृष्टांत कहे छे. जेम कोइ माणस दुष्ट बुद्धिथी जीवोने बेभान करे अने बेभान कर्या पछी तेने मारे अने जीवरहित करे तो तेनी वेदना प्रकट देखाती नथी पण तेने वेदना अप्रकट छे. एवुं आपणे जाणीए छीए तेज प्रमाणे पृथिवीकायना जीवोने पण जाणवुं दारु पीने वेला थयेला अथवा व्यंतर विगेरेथी घेला बनेलाने जोरथी मारता ते वखते तेने दुःख पूरुं पडतुं देखातुं नथी पण चेतना आवतां तेना मारने पोतेज सारी रीते जाणी शके छे. तथा शीशी सुंघाडी डोकटर कापकूप करे छे. ते मालुम पडतुं नथी पण ते नसा करतां वधारे वार रहे तो पेलो साक्षात् दुःख अनुभवतो देखाय छे. अथवा वधारे वार नसो रहे तो दरदीनां प्राण पण जाय छे. ए प्रमाणे पृथिवीना जीवोनुं पण जाणवुं. हवे पृथिवीकायनु जीवत्व साधीने तथा जुदां जुदां शस्त्रोना मारथडे पीडा

शंका—एक प्राणीना नाश करवाथी प्रवृत्तिमां आठ प्रकारनो कर्मबंध केवी रीते थाय?

उत्तर—मराता जंतुना ज्ञानने रोकवाथी ज्ञानावरणीय कर्म बंधाय छे. एवी रीते बधा कर्मोमां योजवुं अने पूर्वे कहेला ज्ञानी साधुओए बीजुं पण आवुं जाणेलुं छे, ते बतावे छे. के आहार भूषण तथा उपकरणने माटे तथा परिवंदन, मानन, पूजनने माटे अने दुःखना प्रतिघात माटे लोक (प्राणीगण) घेलो बनेलो छे. कार्य अकार्यने जाणतो नथी. आ प्रमाणे अति पापना समूहना विपाकरुप फळ एवा पृथिवीकायना समारंभमां अज्ञानी अज्ञानवश मूर्छित थयेलो आवां कार्यो करे छे. ते बतावे छे. आ पृथिवीकायना जीवोने विरुप शस्त्रोवडे पृथिवीकायनो समारंभ करतो पृथिवीकायना जीवोने हणे छे. अने तेनी साथे पृथिवी शस्त्रवडे पृथिवीनु निकंदन करे छे. अथवा हळ, कुदाळा विगेरेथी अनेक प्रकारे समारंभ करे छे. अने तेने हणतां तेने आश्रयीने रहेला बे इन्द्रियादि जीवोने हणे छे. वादीनी शंका आरेका (हदपार) जवाय छे कारण के जे न जुए, न सांभळे, न सूंघे, न जाय, ते केवी रीते वेदना अनुभवे अने ते वात अमे मानीए?

आ बाबतमा आचार्य महाराज दृष्टांतथी समाधान करे छे. तमे पूछयुं माटे पृथिवीकायनी वेदना हुं कहुं छुं, अपि शब्द यथाना रुपमां छे. जेम कोइ जन्मथी अंध बहेरो, मुंगो, कोढीओ पंगु, तथा हाथ पग विगेरे अवयवथी शिथील विपाक सूत्रमां कहेला दुःखी मृगापुत्र जेना पूर्वे करेला पापोथी अशुभ कर्म उदयमां आवतां हित, अहित, प्राप्ति तथा त्यागथी विमुख सर्व प्रकारे दुःखी जोतां आपणने तेना उपर अति करुणा आवे तेज प्रमाणे अंध विगेरे गुण युक्त दुःखीने कोइ भालानी अणीवडे भेदे छेदे

थती बतावीने तेना वधमां थता बंधने बतावे छे.

सोळमा सूत्रमा सुगम अर्थ धारीने टीकाकारे पूरो अर्थ लख्यो नथी माटे खुलासो करीए छीए के ते अहितने माटे अबोधीने माटे थाय छे. एवुं जाणीने आदरवा योग्य चारित्र विगेरे लइ साधु विचारे छे के जिनेश्वरने तथा सारा साधुओने आ मालुम छे के पृथिवीकायनी हिंसा ते कर्मनो गांसडो, मोह, मार, नर्क छे. छतां तेनी अंदर लोक गृद्ध बनीने विरुप शस्त्रोवडे पृथिवीकायने अनेक प्रकारे दुःख दे छे. ते दृष्टांत बतावे छे के पृथिवीकाय जीवो अंध माफक नसावाळा माफक अव्यक्त चेतनावाळा छे. तेने दुःख दे छे. जेम ते आंधळाने पग घुटी–पींडी झांग, जानु, नाभी, केड, उदरथी छेवट माथा सुधी दुःख दे छे तेम पृथिवीकायने दुःख दे छे, आ भावार्थ छे.

एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाता भवंति, तं परिण्णाय मेहावी नेव सयं पुढवि सत्थं समारंभेज्जा णेवण्णेहिं पुढवि सत्थं समारंभवेज्जा णेवण्णे पुढवि सत्थं समारंभंते समणु जाणेज्जा, जस्सेते पुढवि कम्म समारंभा परिण्णाता भवंति से हु मुणी परिण्णातकम्मेत्ति बेमि

(सू० १७) ॥ इति द्वितीय उद्देशकः ॥

अहिंआं पृथिवीकायमां द्रव्य अने भावथी भिन्न बे शस्त्र छे तथा द्रव्य शस्त्र ते स्वकाय अने परकाय तथा बे रुपवाळुं बताव्युं

अने भाव शस्त्र ते असंयम एटले खराब ध्यान तथा मन, वचन, कायानो खराब उपयोग बताव्यो आ बन्ने प्रकारनुं शस्त्र चलावी खोदवुं, खेती करवी विगेरे समारंभना कामो बंध हेतुपणे जेमणे जाण्या नथी ते अज्ञात अने जेमणे जाण्या छे ते परिज्ञात छे. ते बतावे छे. अहिं पृथिवीकायमां बन्ने प्रकारनुं शस्त्र न चलावनारा पूर्वे कहेला समारंभने पापरूप जाणीने तेने त्यागेला जे अणगारो ते परिज्ञात जाणवा. आ वचनथी ए सूचव्युं के अहिंसा विरति एटले जीवोने दुःख न देवुं ते बताव्युं. हवे ते विरतिने खुल्ले खुल्ली बतावे छे. एटले पृथिवीकायना समारंभमां बंध जाणीने मेधावी बुद्धिमान शुं करे? ते बतावे छे. आ पृथिवी शस्त्र जे द्रव्यभावे भिन्न छे, ते पोते न करावे न अनुमोदे ए प्रमाणे मन, वचन, काय, तथा अतीत, अनागत, काळना पण पच्चखाण करे के मारे पृथिवीकायना जीवोने कोइ पण रीते दुःख न देवुं विगेरे. आ प्रमाणे करेली निवृत्तिवाळो मुनि छे. एम जाणवुं पण बीजा नहिं, हवे आ विषयने संकेलतां कहे छे के जेओए पृथिवी जीवोनी वेदनानुं स्वरुप जाण्युं छे तथा पृथिवी खोदवी खेती करवी तेमां कर्म बंधनो हेतु छे. ते जाण्युं छे. तेथी ज्ञपरिज्ञावडे जाणीने प्रत्याख्यान परिज्ञावडे तेने त्यागे ते मुनि छे. आ प्रमाणे बन्ने प्रकारनी परिज्ञावडे जाणे तथा जे त्यागे ते आठ प्रकारना कर्म बंधाय ते सावद्य अनुष्ठान त्यागवाथी ते परिज्ञात कर्मा मुनि जाणवो. पण न त्यागनारो शाक्यादि मुनि न जाणवो.

'ब्रवीमि' शब्दनो अर्थ पूर्व माफकज छे. शस्त्रपरिज्ञानो बीजो उद्देशो पुरो थयो. पृथिवीनो उद्देशो पुरो थयो हवे अपकायनो उद्देशो कहे छे. तेनो संबंध आ प्रमाणे छे. गया उद्देशामां अने तेमां पृथिवीकायना जीव सिद्ध कर्या तेना वधमां कर्म बंध बताव्यो

अने छेवटे मोक्ष माटे विरति धर्म बताव्यो, तेज प्रमाणे हवे अनुक्रमे आवेलुं अपकायनुं जीवत्व अने तेना वधमां बंध अने करवी जोइती विरति बतावे छे. आ प्रमाणे बीजा अने त्रीजा उद्देशानो संबंध छे. तेना चार अनुयोग द्वार कहेवा तेमां नाम निष्पन्न निक्षेपामा अपकायनो उद्देशो छे. अने जेवुं पूर्वे पृथिवीकाय जीवनुं स्वरुप समजाववाने माटे निक्षेपा विगेरे जे नव द्वार कह्या हतां ते अहि समानपणे होवाथी तेज कायम राखी कंइक वधारे बताववानी इच्छाथी उद्धार करी निर्युक्तिकार कहे छे.

आउस्सवि दाराइं ताइं जाइं हवंति पुढवीए । नाणत्ती उ विहाणे परिमाणुवभोग सत्थे य ॥ १०६ ॥

अपकायना पृथिवीकायमां बताव्या प्रमाणे नवद्वारो छे. फक्त भेद एटलोज छे के विधान प्ररुपणा परिमाण, उपभोग, शस्त्र, संबंधमा ते पृथिवीथी जुदी रीते छे एम जाणवुं च शब्दथी लक्षण विषय छे. तु शब्द निश्चय वाचक छे. एटले पृथिवीकाय अने अपकाय फकत विधान विगेरेमाज जुदा छे बीजामां नहि एम जणावुं हवे विधान एटले प्ररुपणा ते संबंधी जुदापणुं बतावे छे.

दुविहा उ आउजीवा सुहुमा तह बायरा य लोगंमि । सुहुमा य सव्वलोए, पंचेव य बायर विहाणा ॥१०७॥

अपकायना जीव लोकमां सूक्ष्म अने बादर एम बे प्रकारे छे. तेमां सूक्ष्म बधा लोकमां छे, पण बादरना पाच भेद छे, हवे तेनी प्ररुपणा करे छे,

सुद्धोदए य उस्सा, हिमे य महिया य हरतणूचेव । बायर आउविहाणा, पंचविहा वण्णिया एए ॥१०८॥

शुद्धोदक ते तळाव, नदी, समुद्र, कुंड, अवट विगेरेमां रहेलुं पण ते ओससिवायनुं जाणवुं, अने रातमां अथवा परोडीए जे ठार पडे छे जेने गुजरातमां झाकळ कहे छे. ते अवश्याय (ओस) छे, अने शियाळामां ठंडा पुद्गलना समुहना संपर्कथी जळ बरफीना चोसला जेवुं कठण थाय छे ते हिम छे. अने गर्भ महिनामा सांज सवार जे धुमाडा जेवुं पडे छे ते धुमस अथवा महीका कहेवाय छे अने शरद तथा वर्षाना काळमां लीली वनस्पतिना उपर पाणीनां बिंदु पडे छे, ते जमीनना स्नेहना संपर्कथी उत्पन्न थयेलो हरतनुं कहेवाय छे. आ मुख्य पांच भेद बादर अपकायना छे.

शंका-पन्नवणा सूत्रमां बादर अपकायना घणा भेदो बताव्या छे जेमके करा, थंडो उनो खारक्षत्र, कडु, अम्ल, लवण, वरुण, कालोद, उप्कर, क्षीर, घृत, इक्षुरस, विगेरे भेदो बताव्या छे, ते शा माटे? उत्तर-आ बधा भेद बादर अपकायना छे खरा, पण बधा भेदोनो पांच भेदमांज समावेश थाय छे जेमके करा कठण होवाथी हिममा तेनो समावेश थाय छे अने बाकीनाओनो शुद्धोदकमा समावेश थाय छे, फक्त तेओनुं भिन्नपणुं स्पर्श, रस, स्थान, वर्ण, विगेरेमाज छे, (जेम के समुद्रनुं पाणी मात्र जुदा जुदा पाणीना पुद्गलो तेमा मळेला होवाथी स्वादमां खारु छे पण ते शुद्धोदकज छे. शंका-जो एवी रीते पाचमाज बधानो समावेश थतो होय तो पन्नवणा सूत्रमा बीजा भेदोनो पाठ केम आप्यो?

उत्तर-स्त्री, बाळ, अने मंद बुद्धिवाळाने सहेलथी समजाय ते माटे भेद पाड्या छे.

प्रश्न-त्यारे अहिं निर्युक्तिकारे केम भेद न बताव्या?

उत्तर–प्रज्ञापना अध्ययन ते उपांग छे अने आर्ष वचन छे. तेमां बधा भेदो लेवा योग्य छे. अने त्यां बधा भेदो बतावबाथी स्त्री विगेरेने वधारे लाभ थाय, अने निर्युक्तिओ तो सूत्रना अर्थ साथे एकता करे छे, तेथी लीधा नथी, तेथी अदोष छे.

उपर कहेला बादर अपकायना संक्षेपथी बे भेद छे. पर्याप्ता अने अपर्याप्ता तेमां अपर्याप्ता ते वर्ण विगेरेने न पामेला अने पर्याप्ता ते वर्ण, गंध, रस, अने स्पर्शना आदेशोवडे हजारो भेदवाळा छे. अने तेथी संख्येय योनी प्रमुख लाखो भेदे थाय छे ते जाणवुं. आ बधानी संवृत योनि जाणवी अने ते योनि सचित्त, अचित्त,मिश्र एम त्रण भेदे छे. तथा शीत उष्ण, अने मिश्र एम त्रण भेदे छे. ए प्रमाणे गणता अपकायनी सात लाख योनी थाय छे. हवे प्ररूपणा पछी परिमाण द्वार कहे छे.

जे बायरपज्जत्ता पयरस्स असंखभाग मित्ताते। सेसा तिन्निवि रासी वीसुं लोगा असंखिज्जा ॥ १०९ ॥

जे बादर अपकाय पर्याप्ता छे ते संवर्तित लोक प्रतरना असंख्यातमां भागमा जे प्रदेश राशी छे तेना बरोबर छे. अने बाकीना जे त्रण रह्या ते प्रथक् असंख्यात लोकाकाश प्रदेश राशी प्रमाण जाणवा पण तेमां आटलु विशेष छे के बादर पृथिवीकाय पर्याप्ताथी बादर अपकाय पर्याप्ता असंख्यात गुणा छे, अने बादर पृथिवीकाय अपर्याप्ताथी बादर अपकाय अपर्याप्ता असंख्यात गुणा छे, तेमज सूक्ष्म पृथिवीकाय अपर्याप्ताथी सूक्ष्म अपकाय अपर्याप्ता विशेष अधिक छे अने सूक्ष्म पृथिवीकाय पर्याप्ताथी सूक्ष्म अपकाय पर्याप्ता विशेष अधिक छे. हवे परिमाण द्वार कह्यु पछी च शब्दथी सुचवेलुं लक्षणद्वार कहे छे.

जह हत्थिस्स सरीरं कललावत्थस्स अहुणोववन्नस्स होइ उदगंडगस्स य एसुवमा सव्वजीवाणं ॥ ११० ॥

शंका—अपकाय जीवनथी तेनुं लक्षण समजातुं नथी जेम पेशाब विगेरे द्रव्य छे तेम पाणी पण अजीव छे,

आचार्यनुं ते संबंधी दृष्टांत साथे समाधान—जेम हाथणीना पेटमा गर्भ उत्पन्न थवा साथे द्रव छता ते चेतन छे तेवीज रीते अपकायनुं पण सचेतन पणुं जाणवुं. अथवा पक्षीना तुर्त उत्पन्न थयेला इंडामा ज्यांसुधी कठण भाग चांच विगेरे बंधाया नथी त्यासुधी घणुं पाणी होय छता ते चेतन छे तेम अपकाय पण चेतन छे एम जाणवुं. हाथणीनो गर्भ तथा इंडानुं पाणी लेवानी जरुर एटलीज के तेमा वधारे पाणी होवाथी सारी रीते दृष्टात समजाय छे. तुर्त उत्पन्न थयेला एम कहेवाथी सात दिवस सुधीनुं लेवुं त्यां सुधीज, कलल रहे छे पछी तो ते गर्भनो भाग कठण थइ जाय छे

हवे अपकायनी सचेतनता उपर अनुमान करे छे ते नीचे प्रमाणे.

शस्त्रथी न हणायु होय त्या सुधी द्रवपणुं छे तेटला माटे पाणी हाथणीना गर्भ कललनी माफक चेतन छे. अहिं विशेषण लेवाथी प्रश्रवण विगेरेनो निषेध जाणवो. तेज प्रमाणे बीजुं अनुमान प्रयोगथी बतावे छे.

इंडामां रहेला कललनी माफक पाणीनु द्रवपणुं नाश नथी थयुं तेथी ते पाणी सचेतन छे. तथा पाणी जीव शरीर छे. कारण के, छेदी शकाय छे, भेदी शकाय छे, उराडी शकाय छे, पी शकाय छे, भोगवाय छे, सुंघाय छे, स्वाद लेवाय छे, स्पर्श कराय छे देखाय छे अने द्रव्यपणे छे. आ बधा शरीरना धर्मो पाणीमा छे माटे ते चेतन छे, (आ बधो संबंध बतावीने पाणी ए जीवोनुं शरीर छे एम बताव्युं.) अने आकाश वर्जिने भूतोना जे धर्म ते रुप आकार विगेरे पण लेवा. सर्व जगाये आ दृष्टांत छे. सास्नाविशाण ना समूहनी माफक जाणवुं.

शंका—रुपपणुं, आकारपणुं, विगेरे धर्मो परमाणुओमा पण छे. तेथी तमारो हेतु अनेकांत दोषवाळो छे.

उत्तर—एम नथी कारण के अहिं छे; छेद्यत्व विगेरे हेतु पण साथे लीधेला छे अने ते बंधु इन्द्रियना व्यवहारने अनुपाती साथे रहेनारा छे. ते प्रमाणे परमाणु नथी आ प्रकरणथी अतीन्द्रिय परमाणुनो व्यवच्छेद कर्यो.

अथवा विपक्षज नथी कारण के सर्व पुद्गल द्रव्योनु द्रव्यशरीरनो स्वीकार कर्यो छे. अने जीव सहित अने नजीव सहित आटलुं विशेष छे. कह्यु छे के:—

तणवोऽणब्भातिविगार मुत्त जाइत्त ओऽणिलंता उ सत्थासत्थहयाओ निज्जीवसजीवरूवाओ ॥ १ ॥

अणु अभ्र विगेरे विकारवाळा मूर्त जातिपणाथी पृथिवीथी वायु सुधी एटले पृथिवी, पाणी, अग्नि अने वायु ए चारनां शरीर शस्त्रथी हणायला ते निर्जीव छे. अने शस्त्रथी न हणायला ते सजीव छे ए प्रमाणे शरीरपणुं सिद्ध थतां प्रमाण थाय छे

(१) हीम कोइ जगोपर पाणी पणे होवाथी बीजा पाणीनी माफक सचेतन छे.

(२) अने पाणी सचेतन छे कारण के कोइ जगोपर भूमि खोदता देडकांनी माफक उछळी आवे छे.

(३) अथवा आकाशमांथी पडतुं पाणी सचेतन छे. कारण के ते आकाशमां स्वाभाविक रीते उत्पन्न थतां माछलानी माफक उछळी पडे छे,

उपर कहेला वधा लक्षणो अपकायने मळता आवता होवाथी अपकाय सचेतन छे.

हवे उपभोग द्वार कहे छे —

ण्हाणे पियणे तह धोयणे य, भत्तकरणे असे ए अ। आउस्स उं परिभोगो गमणागमणे य जीवाणं ॥१११॥

नहावुं, पीवुं, धोवुं, रांधवु, सींचवुं, तथा नाव विगेरेथी जवुं आववुं तेमां पाणी काम लागे छे. तेथी तेना भोगना अभिलाषी जीवो आ कारणोने उद्देशीने अपकायना वधमां प्रवर्ते छे, ते बतावे छे.

एएहिं कारणेहिं हिंसंती आउकाइए जीवे। सायं गवेसमाणा परस्स दुक्खं उदीरंति ॥११२॥

स्नान, अवगाहन विगेरे कारणो आवता इन्द्रियोना विषयना विषमा मोहित थयेला जीवो निर्दयपणे अपकायना जीवोने हणे छे. कारण के पोताना सुखनी इच्छा होवाथी पारकाना हित अहितना विचारथी शून्य होवाथी केटलाक दिवसना स्थायी मनोहर जुवानीना मदथी तपेल चित्तवाळानी सारासार विवेक रहित, तथा विवेकी पुरुषना संसर्ग रहित रहीने पाणी विगेरे जीवोना दुःखने उदीरीने पीडा करे छे. कह्युं छे के.:—

एकं हि चक्षु रमलं सहजो विवेकस्तद्वद्भिरेव सह संवसनिर्द्वितीयम्
एतद्द्वयं भुवि न यस्य स तत्त्वतोऽन्धस्तस्यापमार्गचलने खलु कोऽपराधः?

जेने स्वभाविक निर्मळ विवेक छे, ते एक चक्षुवाळो कहेवाय छे. अने विवेकवाळा पुरुषनो संग ते मनुष्यने बीजी आंख

गणाय छे. ते वेडथी जे रहित छे ते खरेखरी रीते जोतां तो आंखवाळो होय छतां आंधळोज छे तो तेवो पुरुष कदी खराब रस्ते जाय तो तेमा ते विचारानो शुं गुनो छे? विवेक तथा विवेकी पुरुषनी संगत विनानो आदमी जरुर आडे रस्ते जाय छे. हवे शस्त्र-द्वार कहे छे. :—

उस्सिंचणगालणधोवणे य उवगरणमत्तभंडे य। बायरआउक्काए एयं तु समासओ सत्थं ॥११३॥

द्रव्य अने भाव ए बे शस्त्र छे. अने द्रव्य शस्त्र पण समास अने विभाग ए बे भेदे छे, तेमां समासथी द्रव्य शस्त्र आ छे. कुवामाथी कोश विगेरेवडे पाणी उंचे चडाववुं ते ऊर्ध्व सिंचन छे. अने घन (घट्ट) मसृण (कोमळ) वस्त्रथी गाळवुं तथा वस्त्र विगेरे उपकरण चर्म कोश, कडायुं, विगेरे वासण धोवा विगेरेमां आ प्रमाणे अनेक रीते बादर अपकायनां शस्त्रो जाणवा एटले आ कारणने जीवोने पीडा थाय छे. गाथामा 'तु' शब्द विभागनी अपेक्षाए विशेषण अर्थ छे. हवे ते विभागथी बतावे छे.

किंची सकाय सत्थं किंची परकाय तदुभयं किंचि। एयं तु दव्वसत्थं भावेय असंजमो सत्थं ॥११४॥

किंचित् स्वकाय शस्त्र ते तळावानुं पाणी नदीना पाणीने दुःख दे अने किंचित् परकाय शस्त्र ते, माटी, स्नेह (तेल विगेरे) खार विगेरे, पाणीना जीवोने हणे छे. किंचित् उभय एटले पाणीमा मळेली माटी विगेरे बीजा पाणीना जीवोने हणे छे. पण भावशस्त्रमां तो पूर्वे कह्या मुजब प्रमादीनो, खराब ध्यानवाळानो मन, वचन, कायाए पाळेलो असंयम छे. बाकीनां द्वारो पृथिवी-कायनी माफक जाणवा ते कहे छे.

सेसाइं दाराइं ताइं जाइं हवंति पुढवीए । एवं आउद्देसे निज्जुत्ती कित्तिया एसा [होइ] ॥ ११५ ॥

निक्षेप, वेदना, वध, अने निवृत्ति जेम पृथिवीकायमा वताव्यां तेनी रीते अपकायना उद्देशामां पण निर्युक्ति एटले निश्चयथी अर्थ घटना वतावी छे. एटले एम जाणवुं के अपकायना जीवोनो वध करवाथी वंध थाय छे. अने ते समजी बुद्धिमाने अपकायना जीवोने दुःख न देवुं एवो सर्व विरति धर्म स्वीकारवो. हवे सूत्र अनुगममा अस्खलित विगेरे गुणयुक्त सूत्र उच्चारण करवुं, ते नीचे प्रमाणे.

से वेमि जहा अणगारे उज्जुकडे नियायपडिवण्णे अमायं कुव्वमाणे वियाहिए (सू० १८)

पूर्व सूत्र साथे आ सूत्रनो एम संबंध छे के गया उद्देशामा छेल्ला सूत्रमां पृथिवीकायनो समारंभ त्यागे ते मुनी एम कह्यु हतुं पण तेटलाथीज संपूर्ण मुनी न थवाय ते वतावे छे, सुधर्मस्वामी कहे छे के "में भगवान पासे पूर्वे साभळ्युं तेमा आ पण जाणवुं." एटले पूर्वना सूत्र साथे आ सूत्रनो संवध जोडायो. मूळमां 'से' शब्द छे तेनो अर्थ गुजरातीमां 'ते' थाय छे. एटले पृथिवीकायनो समारंभ त्यागे अने तेनी साथे बीजुं शुं त्यागे तो संपूर्ण अणगार थाय. अथवा केवो अणगार न थाय ते हुं कहुं छुं,

"अणगारा मो त्ति एगे पवयमाणेत्यादि"

जेमने घर नथी ते 'अणगार' छे. अहींया यति विगेरे शब्द छोडीने अणगार शब्द लीधो तेनुं कारण वतावे छे. घरनुं

त्यागवुं ते मुनिपणामां प्रथम गणाय छे कारण के घरनो आश्रय करे तो घर संबंधी पाप कृत्यो करवां पडे अने मुनि तो निर्दोष अनुष्ठान करवावाळा होय छे ते वतावे छे. ऋजु ते अकुटिल संयम एटले मनवचन कायानी खराव चेष्टानो निरोध करीने सर्व प्राणीना रक्षण माटे प्रवृत्ति करवाथी दयानुं एक रुपज छे. अने वधी जगाए तेनी 'अकुटिल' (सरळ) गति छे अथवा मोक्ष स्थानमां गमन करवा सरळ श्रेणी जे ऋजु श्रेणी गति कहेवाय छे ते मेळववा सर्व प्रकारे सवरवाळु संयम पाळवाथी मोक्ष मळे अहींआं कारणमा कार्यनो उपचार करीने संयम ते सत्तर प्रकारनो वतावेलो सरळ साधु मार्ग तेने करे (आराधे) ते ऋजुकारी छे, एनाथी एम सूचव्युं के सपूर्ण संयम अनुष्ठान करनार संपूर्ण अणगार छे आवो मुनि शु फळ पामे ते वतावे छे. यजन ते याग, नियित एटले निश्चित ए वे मळीने नियाग एटले मोक्ष मार्ग, अहींआ संगत अर्थपणाथी धातुओनुं सम्यग् ज्ञान दर्शन चारित्ररुप पणे संगत छे. ते नियाग सम्यग् दर्शन ज्ञान चारित्र्यरुप मोक्ष मार्ग छे तेने स्वीकारेलो ते नियाग प्रतिपन्न जाणवो. पाठान्तरमां निकाय प्रतिपन्न छे. एटले निर्गत काय ते औदारिक विगेरे शरीर जेनाथी अथवा जेमा छे. ते निकाय तेने पामेली तेनुं कारण सम्यग्दर्शन विगेरे पोतानी शक्ति प्रमाणे अनुष्ठान करवाथी अने निष्कपटिपणे आचरवाथी ते अमायावी थाय छे ते वतावे छे, अहि माया एटले वधा धर्म कार्यमा पोताना वीर्यने उपयोगमा न लेते; तेथी एम सूचव्यु के अमायावी एटले उपर कहेला वीर्यने उपयोगमा ले ते अने अगूहित, वल, वीर्य एटले संयम अनुष्ठानमा पराक्रम वतावनारो अणगार कह्यो. आ वचनथी तेना संबंधी वधा कषायोनो पण अपगम (दूर करवु) जाणवो.

आ आखा सूत्रनो सार ए छे के हे जंबू!प्रभु पासे में सांभळ्यु छे के जेओ सत्तर प्रकारनो निर्दोष संयम पाळे सम्यक्दर्शन ज्ञानचारित्रनी आराधना करे तथा पोतानी शक्ति गोपवे नहि तथा बधा कषाय विगेरे दुर्गुणोने छोडे तेमनेज साधु जाणवा. कह्युं छे के.

सोही य उज्जुयभूयस्स धम्मो सुद्धस्स चिट्ठइ' त्ति,

प्रायश्चित्त ते निष्कपटीनुं छे, अने धर्म पवित्र भाववाळानो छे. तो आ बधी माया वेलडीने दूर करी शुं करे? ते कहे छे.

जाए सद्धाए निक्खंतो तमेव अणुपालिज्जा वियहित्ता विसोत्तियं (सू० १९)

वधता सयम स्थान कंडक रुपवाळी श्रद्धावडे दिक्षा लीधेली ते आखी जींदगी सुधी पोतानी निर्मळ श्रद्धा पाळे कारण के प्रायः एवो नियम छे के परिणाम उन्च भावमां चडेला होय त्यारेज दिक्षा ले छे, अने पाछळथी संयम श्रेणीने पामेलो तेने परिणाम वधे घटे, अथवा बरोबर रहे तेमां वृद्धिकाळ के हानिकाळ एक समयथी मानीने उत्कर्षथी अंतर्मुहूर्त जाणवो पण एथी वधारे काळ सक्लेश के विशुद्धि न होय. कह्युं छे के :—

नान्तर्मुहूर्तकालमतिवृत्य शक्यं हि जगति सङ्क्लेष्टुम्र नापि विशोद्धुं शक्यं प्रत्यक्षो ह्यात्मनः सोऽर्थः ॥१॥
उपयोगद्वयपरिवृत्तिः सा निर्हेतुका स्वभावत्वात् आत्मप्रत्यक्षो हि स्वभावो व्यर्थोऽत्र हेतुक्तिः ॥२॥

अंतमुहुर्त काळने उल्लंघीने जगतमां वधारे कलेश करवाने शक्तिमान् नथी तेज प्रमाणे आत्माने शुद्ध करवाने पण वधारे

काळ शक्य नथी ते आत्मानो अर्थ प्रत्यक्ष छे तेथी वधारे वार परिणाम न टके कइक फेरफार थाय. ॥ १ ॥
अने त्यां हेतु बतावता वे उपयोगनी परिवृत्ति ते स्वभावथीज हेतु रहित छे. कारण के स्वभाव ते आत्माथी प्रत्यक्षज छे. अने यव मध्य, अने वज्र मध्य ए वेनी माफक आठ समय छे. त्यार पछी अवश्य बदलाय आ वृद्धि हानिनुं रहेलुं परिणाम ते केवळी जाणे, पण केवळ ज्ञान विनाना छद्मस्थ जीवोने जणाय नहि. जो के प्रवज्या लीधा पछीना काळमा सिद्धांत सागरने अवगाहन करतो संवेग वैराग्य भावना भाविक अंतर आत्मा- वाळो कोइ मुनि वधता परिणाम ने भजे छे तेज कह्यु छे :—

व्यर्थज छे ॥२॥ अने अवस्थित काळ ते वृद्धि, हानि, लक्षणवाळा वन्ने अने

जह जह सुयमावगाहइ अइसयरस पसरसंजुयमउव्वं । तह तह पल्हाइ मुणी नवनव संवेगसद्धाए ॥ १ ॥

मुनि जेम जेम श्रुतने अवगाहे, (भणे) तेम तेम अतिशय रसना प्रसरथी स युत अपूर्व आनंदने नवा नवा स वेगनी श्रद्धावडे पामे छे, तो पण वधवावाळा थोडा अने उत्तम भावमांथी हेठे पडनारा घणा तेथी कहीए छीए के ते श्रद्धा पाळे, एटले निरंतर उत्तमभाव वधारे, हवे ते केवी रीते पाळे, ते कहीए छीए, शका छोडीने पाळे, आ श का वे प्रकारनी छे. सर्व शंका अने देश शका आ सर्व शंकामां जिनेश्वरनो मार्ग छे के नहिं अने देश शंकामां अपकाय विगेरेना जीवो छे के नहि? कारण के प्रवचनमा विशेष प्रकारे कहीने वतावेल छे. तेथी स्पष्ट चेतना लिगना अभावथी जीवो नथी विगेरे शंकाओने दूर करी साधुना संपूर्ण गुणोने पाळे, अथवा विश्रोत वे प्रकारे छे. द्रव्यथी नदी विगेरेना झरणो जोरथी चाले छे ते, अने भाव विश्रोत ते मोक्ष तरफ सम्यग्दर्शन विगेरे

उलटुं गमन थाय (अप्रमभावे परिणमे) तेमने छोडीने संपूर्ण अणगारना गुणोने भजनारो थाय छे. ते पण श्रद्धा पाळवाना अर्थमां छे. वळी–'विजहित्ता पुव्व संजोगं' एटले पूर्वनो संबंध जे माता पिता साथे छे तथा पाछलो संबंध जे ससरा विगेरे साथे छे ते बन्ने संयोग छोडीने श्रद्धा पाळे तेमां जेने आ उपदेश देवाय छे ते शंका अथवा कुभावना छोडीने श्रद्धानुं पालन करवुं तेनेज कहेवाय छे. तेथी एम समजवुं के जंबूस्वामीने कहे छे के तमे आवुं संयमनु रुडुं अनुष्ठान करशो एटलुज नहिं पण बीजा महा सत्ववाळा पुरुषो थइ गया ते पण पूर्वे आ प्रमाणे करता हता ते बतावे छे.

पणया वीरा महावीहिं (सू० २०)

परिसह, उपसर्ग, कषाय, तेमनी सेनाना विजयथी वीरपद पामेला अने महान पंथ सम्यक्दर्शन विगेरे रुप मोक्षमार्ग जे जिनेश्वर विगेरे सत्पुरुषोए वारंवार वापरेलो तेने अनुसरीने वीर्यवाळा बनी संयम अनुष्ठान करे छे, तेथी उत्तम पुरुषोथी आ मार्ग उपयोगमा लेवायलो छे, एवुं बतावी तेमणे पाडेला मार्गमा विश्वासवाळा शिष्यो संयम अनुष्ठान सुखथीज करशे, उपदेश कर्या पछी कहे छे, के लोक विगेरे छे तेमा तमारी बुद्धि अपकायना जीव विगेरे विषयोमा असंस्कारी होवाथी न पहोंचे तो पण भगवाननी आज्ञा छे, तेथी मानवुं जोइए ते कहे छे,

लोगं च आणाए अभिसमेच्चा अकुओभयं (सू० २१)

अहिं लोक शब्दथी चालता प्रसंगे अपकायनो विषय होवाथी अपकायनेज लेवो ते अपकाय लोकने अने 'च' शब्दथी अन्य

पदार्थो ने आज्ञावडे एटले जिनेश्वरनां वचननी वहु मान्यताथी सारी रीते जाणीने आ अपकायना जीवो छे. एवुं मानीने तेमने
कोइ प्रकारे भय न थाय एवो अकुतो भय संयम पाळवो अथवा अकुतो भय एटले अपकाय जीवनो समूह छे ते कोइथी भय न
वांछे, कारण के तेमने पण मरणनी बीक लागे छे. माटे भगवाननी आज्ञाथी तेनी रक्षा करवी तेमनी रक्षा माटे शुं करवुं ते कहे छे.

से वेमि णेव सयं लोगं अब्भाइक्खिज्जा णेव अत्ताणं अब्भाइक्खिज्जा, जे लोयं अब्भाइक्खइ, से अत्ताणं अब्भाइक्खइ जे अत्ताणं अब्भाइक्खइ से लोयं अब्भाइक्खइ (सू० २२)

सुधर्मास्वामी कहे छे के हे जंबू जे मे भगवान पासे सांभळ्युं छे. तेज तने कहुं छुं पण कल्पना करीने नथी कहेतो. आ
अपकाय जीवनो समूह जीव छे. एम हुं जे कहु छु ते अचोरने चोर कहेवा माफक जुठुं नथी कहेतो, कोइ एम कहे के, अप-
काय जीव, नथी, फक्त घी, तेल, विगेरे जेम उपकरण छे तेम ते उपकरण मात्र छे. आ असत् अभियोग छे. कारण के हाथी
विगेरेमा पण करणपणुं आवी जशे तेथी शंका थशे के हाथीमा जीव छे के नहि?

शका—आज अभ्याख्यान छे के तमो अजीवोने जीवपणुं आपो छो. आचार्यनुं समाधान, एम नथी. अमे पूर्वे पाणीनुं सचेतन
पणुं सिद्ध कर्युं छे जेम आ शरीरनो हुं विगेरे हेतु सहित आत्मा अधिष्ठित छे एटले शरीरथी आत्मा जुदो छे. एवुं पूर्वे साध्युं
छे. एज प्रमाणे अपकाय पण अव्यक्त चेतन वडे पूर्वे सचेतन साध्यो छे. अने साधेलाने अभ्याख्यान कहेवुं, ते न्याय नथी, वळी
वादी कहे छे के आत्माने पण शरीरनो अधिष्ठाता मानवो ते अभ्याख्यान छे. कारण के ते क्रिया करतो युक्तिमा घटतो नथी,

एटला माटे कहे छे. आत्माने शरीरनो अधिष्ठाता एटले हुं ज्ञानथी अभिन्न गुणवाळो प्रत्यक्ष सिद्ध छुं, एवुं दरेक जाणे छे तेथी तेने न लोपे.

शंका—आ अमे केवी रीते जाणीए के आत्मा शरीरमां घरना मालीक माफक रहेलो छे?

उत्तर—भूलावाना स्वभाववाळो देवोने प्रिय हे वादि! आगळ कहेलुं छता फरीने कहेवडावे छे, फरीथी सांभळ, जेमके आ शरीर कोइथी करायु छे, तेनो संबंध आ शरीर साथे छे. तेथी कफ, लोही. अंग. उपांग विगेरे परिणतिने पामेलाथी अन्न विगेरे माफक छे, तेवीज रीते कोइ संधी राखनाराथीज उत्सृष्ट (त्यजायलुं) छे. लीधेलु होवाथी अन्न मळ (विष्ठा) नी माफक छे, वळी तेज प्रमाणे ज्ञाननी उपलब्धि पूर्वक परिस्पंद (शरीरनुं हलन चलन) पण भ्रांति रुप नथी, कारण के परिस्पंदपणे थवाथी तमारां वचन जेम बुद्धिपूर्वक बदलाय छे, तेम, वळी चोथुं अनुमान कहे छे, अंदर रहेलो मालीक छे तेना व्यापारने भजनारी इन्द्रियो छे. करणपणे होवाथी, जेम दातरडु विगेरे, उपयोग पूर्वक हाथथी चाले तेम आ छे. आ प्रमाणे चार अनुमान प्रमाण आपीने जीवने शरीरनी अंदर रहेलो सिद्ध कर्यो, ते प्रमाणे कुतर्क मार्गने अनुसरनारा हेतुनी माळा (श्रेणी) ने स्याद्वाद कुहाडावडे दरेक आत्मार्थीए उच्छेद करवो, अर्थात् नास्तिकोने जीव सत्ता सिद्ध करी आपवी ए प्रमाणे जो उत्पत्ति अने प्राप्त थएलो आत्मा शुभ अशुभ फळने भोगवनारो जाणवा छता कोइ न माने, तो ए प्रमाणे थता जे भय छे तथा कुतर्क रुप तिमिरथी जेना ज्ञान चक्षु हणाया छे, ते अपकायना जीवने न माने, ते अपकायने न मानता सर्व प्रमाणथी सिद्ध एवा आत्माने पण उडावे छे!

एटले जे एम कहे छे, के हुं नथी, ते पोते सामर्थ्यथी अपकायना जीवोने पण न माने, कारण के आत्मा नी अंदर हाथ विगेरे अवयव युक्त शरीर अधिष्ठाता छे छतां तेने उडावे छे तो पछी जेनुं चेतना लिंग अव्यक्त छे एवा अप्काय जीवोने उडावे ए तो सहेलुंज छे.

आ प्रमाणे अनेक दोपो आवता जाणीने बुद्धिमान पुरुषे अपकाय नथी, एवु खोडुं न वोलवुं, एवुं विचारीने अपकायमां पण जीव छे, एम समजीने अपकायनो आरभ साधुओए न करवो, पण वौद्ध मत विगेरेना साधुओ तेनाथी उलटा एटले अपकायनी हिंसा करनारा छे, ते वतावे छे

लज्जमाणा पुढो पास अणगारा मो त्ति एगे पवयमाणा जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं उदयकम्मसमारंभेणं उदयसत्थं समारंभमाणे अणेगरूवे पाणे विहिंसइ । तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेदिता । इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए जाइमरणमोयणाए दुक्खपडिघायहेउं से सयमेव उदयसत्थं समारभति अण्णेहिं वा उदयसत्थं समारंभावेति अण्णे उदयसत्थं समारंभंते समणुजाणति । तं से अहियाए तं से अबोहिए । से तं संबुज्झमाणे आयाणीय समुट्ठाय सोच्चा भगवओ अणगाराणं अंतिए इहमेगेसिं णायं भवति—एस खलु गंथे एस खलु मोहे एस

खलुमारे एस खलु णरए, इच्चत्थं गड्ढिए लोए जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थे हिं उदयकम्म समारंभेणं उदयसत्थं समारभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसइ से बेमि संति पाणा उदयनिस्सिया जीवा अणेगे (सू० २३)

अन्य साधुओ पोतानी प्रव्रज्याने लजावनारा अथवा सावद्य अनुष्ठानथी लज्जा पामेला जुदा पडेला शाक्य, उलूक, कणभुक्, कपिल, विगेरेना जे मुनिओ छे तेमने तु जो, एम जैनाचार्य शिष्यने कहे छे. अविवक्षित कर्मवाळा छतां अकर्मक थाय छे. जेमके तुं जो मृग दोडे छे. ए प्रमाणे बीजी विभक्तिना अर्थमा पहेलीनो प्रत्यय छे. तेनो अर्थ आ छे के शाक्य विगेरे साधुओ दिक्षा लीधेली छे छता सावद्य अनुष्ठान करे छे. एवा जुदा जुदा पडेलाने तुं जो. तेओए जेनावडे साधुने अयोग्य आचरण कर्युं ते आ प्रमाणे बताव्युं, ते कहे छे के अमे साधु छीए एम केटलाक शाक्यादि बतावे छे ते व्यर्थ बतावे छे. कारण के तेओ उत्सेचन, अग्नि विध्यापन, विगेरे शस्त्रोथी स्वकाय अने परकाय ए बे भेदथी भिन्न शस्त्रोवडे उदक कर्म (पाणीने दुःख देवुं) करे छे. उदकना कर्म समारंभ वडे अथवा उदकना शस्त्र चलावे छे. अने तेथी ते कर्म करता वनस्पति तथा बे इन्द्रिय जीव विगेरे हणे छे. त्यां आगळ निश्चे करीने जिनेश्वर देवे परिज्ञा बतावी छे के जेम आ जीवितव्यनाज परिवदन, मानन, पूजन, जन्म मरणथी मूकावाने माटे तथा दुःखनो नाश करवा जे करे छे ते, बतावे छे. पोते पाणीना जीवोनो समारंभ करे छे, बीजाओ पासे समारंभ करावे छे, अने समारंभ करनाराने अनुमोदे छे. ते करवुं करावबुं अनुमोदवुं अने तेनाथी

अप्कायना जीवोने दुःख थाय छे, तेनुं फळ आ प्रमाणे छे. अहित माटे अबोधिलाभ माटे अर्थात् पाणीना जीवोने दुःख देनारनुं अहित थाय छे तथा सम्यकत्व (धर्म बीज) नाश थाय छे. आ बधुं समजनारो पुरुष ग्रहण करवा योग्य सम्यक् दर्शन विगेरे सारी रीते भगवान अथवा सुसाधुओ पासे सांभळीने आ लोकना केटलाक साधुओने जे जाणपणुं थाय छे ते बतावे छे.

आ अप्पकायने दुःख देवुं ते खरेखर ग्रन्थ, (पापनो समूह एकठो थवो) मोह, मार, नर्क छे. छतां तेने अर्थे गृद्ध थयेलो लोक पाणीने दुःख देनारां विरुप शस्त्रोवडे पाणीने दुःख देवा साथे तेने आश्री बीजा अनेक जीवोने जुदी जुदी रीते हणे छे, ते बधुं पूर्व माफक जाणवुं. फरीथी सुधर्मास्वामी कहे छे के आ अप्काय संबंधी तत्वनुं वृत्तात में पूर्वे सांभळ्यु ते उदकमां रहेला प्राणीओ पोरा, मत्स्य विगेरे जे जीवो छे तेने पण पाणीना समारंभ करनारो हणे छे. अथवा बीजो संबंध आ छे के पूर्वे कहेलुं उदक शास्त्र आरंभतो बीजा अनेक जीवोने अनेक रीते हणे छे.

शका–ए केवी रीते जाणवुं शक्य छे! उत्तर–जीवो छे. ते अमे पूर्वे कही गया छीए,

शंका–ते केटला छे.? उत्तर–जीवो अनेक छे.

अहिंआ जीवनुं फरी उपादान उदकमां रहेला घणा जीवो छे ते जणाववा माटे कर्युं छे तेथी एम समजवुं के एक एकजीव भेदमां उदकने आश्री असंख्यात प्राणीओ छे. ए प्रमाणे तेओ अप्कायनो समारंभ करतां ते पुरुषो पाणीने तथा पाणीना आश्रयना घणा जीवोने मारनारा थाय छे. ते जाणवुं,

हवे शास्त्रादि उदक आश्रित बेइन्द्रिय जीवोने इच्छे छे पण उदकने नहि, ते बतावे छे,

इहं च खलु भो! अणगाराणं उदयजीवा वियाहिया (सू० २४)

अहिआ ज्ञातपुत्र महावीर तेना प्रवचन ते बार अंग जे गणी पिटक नामे ओळखाय छे, तेमां साधुओने बताव्युं छे के उदकरूप
जीव छे अने 'च' शब्दथी तेने आश्रित पोरा छेदनक, लोद्रणक, भमरा, माछलां विगेरे अनेक जीवो छे तेमा अवधारण फळ आ
छे के जैन शास्त्र माफक बीजामां आवी रीते पाणीना जीवो सिद्ध नथी कर्या,

शंका—जो एम होय, के पाणीज जीव छे तो तेनो वारवार परिभोग करता साधुओ पण पाणीना जीवोना घातक सिद्ध थशे?

उत्तर—एम नथी पण अमे पाणीना सचित्त, अचित्त अने मिश्र एम त्रण भेद मानीए छीए अने अचित्त, अपकायनो उपभोग
थाय, एवी विधि छे, पण सचित्त अथवा मिश्र पाणी साधु न वापरे.

प्रश्न—आ पाणी अचित्त स्वभावथी थाय छे के शस्त्रना संबंधथी!

उत्तर—बन्ने प्रकारे एमां जे अप्काय स्वभावथी अचित्त छे, तेने जो बाह्य शस्त्रनो संपर्क न थाय, तो तेने अचित्तजाणनारा
पण केवळज्ञानी मनःपर्यायज्ञानी अवधि तथा श्रुतज्ञानी मुनिओ पण तेने वापरे नहि, कारणके तेथी मर्यादा तुटी जवानी बीक रहे छे,
जेमके गुरु परंपराथी सांभळीए छीए, के भगवान् श्रीमहावीरे पूर्ण निर्मळ पाणीथी उलसत् तरंगवाळो तथा शेवाळ समूहत्रस विगेरे

जीव रहित अने जेमां बधा पाणीना जीवो अचित्त थइ गयेला छे एवो एक अचित्त पाणीथी भरेलो मोटो कुंड देखीने पण घणीज तरशथी पीडाता पोताना शिष्योने ते पाणी पीवानी आज्ञा न आपी तथा अचित्त तलतुं गाडुं स्थंडिलना परिभोगनी अनुज्ञा अनवस्था दोषना रक्षणने माटे न आपी श्रुतज्ञाननुं प्रमाणपणुं बतावत्रा माटे, कारण के स्वभावथी अचित्त अप्काय केवळ ज्ञानथीज जणाय, पण श्रुतज्ञानथी न जणाय, अने साधुओने श्रुतज्ञानपणे चोलवानुं होवाथी तेज प्रमाणे कर्यु, जेमके सामान्य श्रुतज्ञानी होय ते बाह्य इन्धनना संपर्कथी गरम थयेलुं तेज अचित्त जळ छे एम माने छे, पण लाकडाना ताप विना पाणी पोतानी मेळे अचित्त नज थाय एम व्यवहार छे बाह्य शस्त्रना संपर्कथी जुदा परिणामने पामेलुं एटले तेनो वर्ण गंध विगेरे बदलाय ते अचित्त थयेलुं कहेवाय अने तेज साधुओने वापरवु कल्पे, हवे ते शस्त्रो बतावे छे

सत्थं चेत्थं अणुवीइ पासा, पुढो सत्थं पवेइयं (सू० २५)

जेनाथी प्राणीओ शस्य थाय (मराय) ते शस्त्र, ते उंचे चडाववुं गाळवुं उपकरण धोवा अने पोतानी काया विगेरेथी जे पूर्व अवस्थाथी विलक्षण रुपवाळा थवुं, ते जेनावडे थाय, ते पाणीनुं शस्त्र कहेवाय, जेमके अग्नि पुद्गल अंदर जवाथी थोडुं पिंगळ (पीळुं) पाणी गरम थाय छे, ते गंधथी पण धुमाडाना गंध जेवु थाय छे, रसथी पण विरस थाय छे, अने स्पर्शथी उष्ण होय छे. तथा त्रण उकाळा (उभरा) आवेल होय, एवुं बरोबर उकाळेलुं पाणी होय ते कल्प छे. शिवायनुं नहि. वळी कचरो करीष (छाणां) गोमुत्र उष विगेरे तथा इन्धन (लाकडा) थी स्तोक अने मध्य एवा घणा भेदथी एटले थोडामां थोडुं नाखे एवी चोभंगीनी भावना करवी

ए प्रमाणे त्रण प्रकारनुं शस्त्र छे, अहिआ 'च' शब्द अवधारण अर्थमां छे. तेथी एम जाणवुं के पूर्वे बतावेलां त्रण शस्त्र एटले पाणीनो जे कपडा विगेरे धोवाथी स्वभाव बदलाय ते स्वकाय शस्त्र तथा अग्निथी तपावेलुं तथा कचरा विगेरेथी मळेलुं एवुं त्रण प्रकारनुं पाणी जे अचित्त थयेलुं होय तेज लेवु आ अप्कायना विषयमां विचारीनेज अमे आ एनुं शस्त्र छे तेज बताव्युं. पश्य क्रियापदवडे शिष्यने प्रेरणा करी के ते तुं जो (आ पाणीना शस्त्र छे) तेज बतावे छे के २५ मुं सूत्र छे तेमां जुदां जुदा उत्सेचन (छांटवु) विगेरे शस्त्र भगवाने बताव्यां छे, अथवा पाठान्तरना आ पाठ छे के–

पुढोऽपासं पवेदितं ।

ए प्रमाणे जुदां जुदां लक्षणवाळा शस्त्रोवडे परिणामने पामेलुं पाणी ग्रहण करे एम अपाश बताव्युं एटले अपाशथी एम सुचव्युं के अचित्त पाणी ले तो कर्मबन्ध न थाय ए प्रमाणे साधूआने, सचित्त तथा मिश्र पाणी त्यागीने केवळ अचित्त पाणीए काम चलाववुं, जेओ शाक्यादि साधुओ छे ते अप्कायना उपभोगमा लीन थयेला छे, तेओ नियमथी अप्कायने हणे छे. अने तेना आश्रयमां रहेला बीजाओने पण हणे छे. आथी तेओने फक्त प्राणातिपातनो दोष नथी लागतो, पण बीजा दोषो साथे लागे छे ते बतावेछे

अदुवा अदिन्नादाणं (सू० २६)

अथवा शब्दथी बीजा पक्षना उपन्यास द्वारवडे अभ्युचय बताववा माटे छे तेथी एम जाणवुं के अचित्त न थयेलुं पाणी वापरवामां प्राणातिपातनोदोष लागे छे एम नही पण तेनी साथे अदत्तादाननो पण दोष लागे छे. कारणके अप्कायना जीवोए जे शरीरो

मेळव्या छे, तेओए तेमने वापरवानी आज्ञा आपी नथी, के तमो अमोने वापरो, छतां तेओ वापरे छे. जेम कोइ भिक्षु शाक्यना सचित्त शरीरमांथी टुकडो छेदी ले तो लेनारने अदत्तानो दोष लागे छे. कारण के ते पारकी वस्तु छे जेम कोइ पारकी गाय विगेरे चोरी जाय तो चोर गणाय, एज प्रमाणे अप्कायना जीवोए जे शरीर ग्रहण करेलां छे ते बीजा ले तो अदत्तादाननो दोष अवश्य लागे, कारण के स्वामीए तेमने आज्ञा आपी नथी,

शका-जेनो कुवो के तळाव होय तेनी आज्ञा लइने कोइ पणी पीए, तो तेमां स्वामीए एकवार आज्ञा आपवाथी दोष लागतो नथी तेम पारकानु ढोर होय, अने ते आज्ञा आपे अने बीजो मारे, तेमा दोष नथी आ पण साध्य अवस्थावाळुज अमे कहेलुं छे.

उत्तर-आ पण साध्य अवस्थाने योग्य वताव्यु छे कारण के पशु पण शरीर अर्पण करवाथी विमुखज छे. अने आर्य मर्यादा ओलंघनाराओ मोटेथी वराडा पाडता पशुने मारे छे. तो शा माटे अदत्तादान न थाय? कारणके परमार्थचिताओ जोतां कोइ पशु विगेरेनो कोइ बीजो मालीक नथी. हवे वादी कहे छे के, जो जैनोना कहेवा प्रमाणे मानीए, तो व्यवहारनी अंदर बधा लोकमा प्रसिद्ध गायना दान विगेरेनी रुढी तुटी जाय.

जैनाचार्य-भले ए पाप सबंध तुटी जाय, पण तेथी ते पशु विगेरे दासी तथा बळदनी माफक दुःखी नहि थाय अने हळ तथा तलवारनी माफक बीजाओना दुःखनी उत्पत्तिनुं कारण पण नहि थाय एनाथी व्यतिरिक्त अने लेनार तथा देनार बन्नेने एकातथी उपकार करनारी, आपवा लायक बीजी वस्तु जिनेन्द्र मतवाला बतावे छे कह्युं छे के-

यस्स्वयमदुःखितं स्यान्न च परदुःखे निमित्त भूतमपि ॥
केवलमुपग्रह करं, धर्मकृते तद्भवेद्देयम् ॥ १ ॥

जे पोते दुःखी न थाय अने दुःख देवामां निमित्त न थाय अने केवळ उपकार करनारी वस्तु होय तेज धर्मने माटे आपवी जोइए, आ उपरथी ए सिद्ध थयु के पशु विगेरेनुं आपवुं ते पण अदत्तादानज छे. हने ए दोपने पोताना सिद्धातना स्वीकारना द्वारवडे वादी बीजा दोप दुर करवाने माटे कहे छे.

कप्पइ णे कप्पइ णे पाउं, अदुवा विभूसाए (सू० २७)

अशस्त्र उपहत (सचित्त) जळ वापरनाराओने आ प्रेरणा करता तेओ आ प्रमाणे कहे छे. आ अमारी पोतानी बुद्धिथी समारभ करता नथी किंतु अमारा आगममा निर्जीव पणावडे न निषेध करवाथी अमने पीवाने तथा वापरवाने कल्पे छे. अने जुदा जुदा प्रयोजनमा उपभोग करवानी अमोने आज्ञा आपी छे. जेम के आजीविक (गोशालना मतवाळा) तथा भस्मस्नायी विगेरे कहे छे के अमने पाणी पीवाने कल्पे छे, पण नहावाने नहि, तथा बौध मतवाळा अने परिव्राजक विगेरे कहे छे के स्नान, पान, अवगाहन विगेरे बधामा अमोने सचित्त जळ कल्पे छे, तेज पोताना नाम लेइने बतावे छे. अथवा पाणी अमारा शरीरनी शोभा माटे अमारा सिद्धान्तमा बताव्युं छे. विभूपा एटले हाथ, पग, मळद्वार तथा मुख विगेरे धोवा, तथा वस्त्र वासण विगेरे धोवा, ए प्रमाणे स्नान विगेरे पवित्र अनुष्ठान करनारने कंइपण दोप नथी जैनाचार्य तेमनुं खंडन करीने कहे छे के—

ए प्रमाणे तेओ व्यर्थ वचन बोलनारा परिव्राजक विगेरे पोताना सिद्धांतना उपन्यासवडे मुग्ध बुद्धिवाळाने मोह पमाडीने शुं करे छे, ते कहे छे.

पुढो सत्थे हिं पिउट्टन्ति (सू० २८)

विभिन्न लक्षणवाळा एटले जुदी जुदी रीते छाटवा विगेरे शस्त्रोथी ते अनगारथी विरुद्ध आचरण करनारा अपकायना जीवोने तेमना जीवनथी दूर करे छे. अथवा जुदा जुदा शस्त्रोवडे अपकायना जीवोने छे. मूळसूत्रमा कुट्ट धातु छेदे छे, तेनो अर्थ छेदनना रुपमा छे हवे तेमना कहेला अगमने अनुसारनाराओना मतने असारपणे बताववा कहे छे.

एत्थवि तेसिं नो निकरणाए (सू० २९)

चालता विषयमां तेओना मत प्रमाणे स्वीकारे छते तेओ पाणी पीवामां न्हावामां धोवामा वापरे तो ते सिद्धांत स्याद्वाद युक्तिवडे खंडन थयेछते निश्चय करवाने तेओ समर्थ नथी तेओनी युक्तिओ केवळ निश्चयने माटे समर्थ नथी एटलुंज नहि पण तेमना आगम पण निश्चय करवाने समर्थ नथी.

प्रश्न–केवी रीते तेमना आगम निश्चयने माटे समर्थ नथी

उत्तर–तेमने एवुं पूछवुं के तमारो आगम कयो छे के जेना आदेशवडे तमारो अप्कायनो आरंभ छे! तेओ प्रतिविशिष्ट अनुपूर्वी विनयस्त वर्ण पद वाक्य समूहवाळो आप्त पुरुषे कहेलो आगम छे एम कहेशे, अथवा तो ते नित्य अकर्तृक छे, एम कहेशे

तो पहेलाना उत्तरमा एज कहेवुं के जेनो मानेलो ते तेने आप्त (विश्वासलायक पुरुष) छे. तेथी दूर करवा योग्य छे कारण के ते अनाप्त छे- तेथी अप्कायना जीवोनुं तेने ज्ञान नथी अथवा तेने ज्ञान होय छतां तेना वधनी आज्ञा आपेली छे तेथी तमारी माफकज ते अनाप्त छे. कारणके अमे पाणीनु जीवपणुं पूर्वे साधी गया छीए अने तेमना कहेला सिद्धातो पण सद्धर्मनी प्रेरणामां अप्रमाण थशे अने शेरीमां फरता पुरुषना वाक्य माफक ते वाक्यो पण अनाप्त पुरुषना कहेलां छे एमज मनाशे,

हवे वादीओ एम कहे के अमारो आगम आप्त प्रणीत नथी पण नित्य अकर्तृकज छे, तो नित्यपणुं सिद्ध थशे नहिं, कारण के तमारो आगम वर्णपद वाक्यवाळो छे, तेथी सकर्तृक छे. अने विधि तथा प्रतिपेधरुपवाळो छे उभय संमत सकर्तृक ग्रंथनी माफक स्वीकारवा योग्य छे अथवा आकाशादिनी माफक तमारा ग्रन्थने तमारुं नित्य मानवुं अमे अप्रमाण गणीएछीए ' कारण के आकाशनी माफक तमारो सिद्धात नित्य नथी पण तेमां हंमेशा प्रत्यक्षनी पेठे फेरफार देखाय छे.

वळी जेओ विभूषासूत्र वतावे छे, तेना अवयवमा पण प्रश्न पूछता उत्तर देवाने तेओ समर्थ नहि थाय, जेमके अमे कहिशुं के–यतिने योग्य स्नान नथी, कारणके आभूषणनी माफक ते कामांग छे. अने स्नानमा कामांगता सर्व जन प्रसिद्ध छे. कह्युं छे के—

स्नानं मददर्पकरं कामांग प्रथमं स्मृतम् । तस्मात्कामं परित्यज्य नैव स्नान्ति दमे रताः॥

स्नान, मद अने दर्प करनारुं छे, अने ते कामनुं प्रथम अंग कहेलुं छे, तेथी कामने छोडीने इन्द्रियोना दमनमा रहेनारा स्नान

नथी करता, वळी शौचने माटे पण पाणी पुरुं नथी, कारणके ते पाणीथी फक्त बाह्य मलज दूर कराय छे, परंतु अंदररहेलो कर्मनो मेल दूर करवा माटे पाणी समर्थ नथी, तेथी शरीर वाचा अने मन तेमनी अकुशळ वर्तणुक रोकवारूप भावशौचज कर्म क्षय करवाने समर्थ छे, पण ते पाणीथी साध्य थाय तेम नथी?

प्रश्न–शा माटे पाणी समर्थ नथी? उत्तर सर्व पदार्थो अन्वय व्यतिरेकने आश्री छे, कारणके पाणीमां रहेनारां माछलां विगेरे पाणीमा सदा स्नान करता होवा छतां पण तेओनु माछलापणु दूर थतुं नथी अने पाणीथी स्नान नहि करनारा महर्षिओ विचित्र तपवडे संसार भ्रमणनुं कर्म हणे छे, तेथी ए सिद्ध थयुं के तेमनो सिद्धात निश्चयने माटे समर्थ न थयो.

तेथी आ प्रमाणे पाणीना जीवोनुं अशत्रुपणुं सिद्ध करीने तेनी प्रवृत्ति अने निवृत्तिना विकल्पनुं फळ बताववाना द्वारवडे समाप्त करवानी इच्छाथी जैनाचार्य आखा उदेशनो अर्थ कहे छे.

एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेए आरंभा अपरिण्णाया भवंति, एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति, परिण्णाय मेहावी णेव सयं उदयसत्थं समारंभेज्जा णेवण्णेहिं उदयसत्थं समारंभंतेऽवि अण्णे ण समणुजाणेज्जा, जस्सेते उदयसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति सेहु मुणि परिण्णातकम्मे (सू० ३०) त्ति बेमि ॥ इति तृतीयोऽप्कायोद्देशकः ॥

आ अपकायमा द्रव्य भावरूप शस्त्र न वापरनारने आ समारंभो वध कारणपणाथी अपरिज्ञात छे. (पाणीना जीवोने हणवाथी कर्म वंध थाय छे ते जाणता नथी) अहिंआ अपकायना जीवोनो शस्त्र समारंभ करता आ समारंभो कर्म वधनु कारण छे. ते ज्ञपरिज्ञाथी साधु जाणीता थाय छे अने प्रत्याख्यान परिज्ञाथी ते समारभो दूर करे छे. ते प्रत्याख्यान परिज्ञाने विशेषथी ज्ञ परिज्ञापूर्वक वतावे छे. उदकनो आरंभ करवो वंध माटे छे, एवुं जाणीने मर्यादामा रहेलो डाह्यो पुरुष पोतानी मेळे उदकने नाश करनार शस्त्र न चलावे, चलाववावे नहि; अने चलावनारने अनुमोदे नहि. जे मुनिने उदकशस्त्रना समारंभ बन्ने प्रकारे जाणीता छे, तेज मुनिने मुनि कहे छे ज्ञाता हे जम्बू? में साभळ्यु छे, ते तने कहुं छुं ॥ त्रीजो उद्देशो पूरो थयो.

हवे चोथो उद्देशो कहीए छीए, तेनो त्रीजा साथे आ सबन्ध छे त्रीजा उद्देशामां मुनिपणाना स्वीकार माटे अप्काय वताव्यो. हवे मुनित्वना स्वीकार माटे क्रमे आवेलो अग्निकायनो उद्देशो वतावे छे. (अग्निना जीवो वताववा चोथो उद्देशो कहे छे,) तेना उपक्रम विगेरे चार अनुयोगद्वार कहेवां, तेवां नाम निष्पन्न निक्षेपमा तेजस उद्देशो एवुं नाम छे.

तेमा तेज शब्दना निक्षेपा विगेरेद्वार कहेवा अने अहिं पृथ्वीना विकल्प माफक केटलांक द्वारोमां अतिदेश (जूदापणुं) तथा विलक्षणपणाथी वीजा द्वारोनुं अप् (पाणीनु) उद्धार (वाकी रहेलां) ए वेने ध्यानमां लइने निर्युक्तिकार गाथा कहे छे.

तेउस्सवि दाराइं ताइं जाइं हवन्ति पुढवीए । नाणत्ती उ विहाणे परिमाणुवभोगसत्थे य ॥११६॥

अग्निना पण द्वार विगेरे निक्षेपा पृथ्वीमां वताव्या छे, तेज प्रमाणे छे, पण जे अपवाद छे, ते कहे छे, विधान, परिमाण,

उपभोग, अने शस्त्र ए निक्षेपामां भेद छे, पण वीजे जुदापणुं नथी, मूळमां 'च' शब्दथी अहिं लक्षणाद्वारनो परिग्रह छे. हवे जेवी प्रतिज्ञा करी ते प्रमाणे निर्युक्तिकार द्वार वतावे छे.

दुविहा य तेउजीवा, सुहुमा तह बायरा य लोगंमि । सुहुमा य सव्वलोए, पंचेव य बायरविहाणा ॥ ११७ ॥

अग्निकायना जीवो सूक्ष्म, अने वादर एम वे प्रकारे छे, तेमां सूक्ष्म ते सर्व लोकमां छे, अने वादर अग्निकायना पांच भेद छे ते वतावे छे.

इंगाल अगणि अच्ची, जाला तह मुम्मुरे य बोद्धव्वे । बायरतेउविहाणा, पंचविहा वण्णिया एए ॥ ११८ ॥

तेमा धुमाडो, तथा ज्वाळा विनानुं वळेलुं लाकडुं, ते अंगारो, तथा इन्धनमा रहेलो वळवानी क्रियाना विशिष्टरूपवाळो, तथा वीजळी अने उल्कापात, तथा अशनीथी घसाता उत्पन्न थयेल, तथा सूर्यकान्त मणिना सस्रत विगेरेथी उत्पन्न थयेल ते अग्नि छे, तथा वळवाना सवन्धमां रहेलो ज्वाळा विशेप ते अर्चि, अने अंगारथी जुदी पडी ते संवन्ध विनाना जे भडका, ते ज्वाळा, अने कोइ कोइ अग्निना कण (तणखा) अने भस्म उडे छे, ते मुरमुर एम पांच भेद वादर अग्निकायना छे, अने ए वादर अग्निनुं पोतानुं स्थान चिंतवतां मनुष्यक्षेत्रमां अढी द्वीप, अने वे समुद्रमां व्याघात न होय, त्यारे पंदर कर्म–भूमिमां छे, अने व्याघातमा फक्त पांच महाविदेहमा होय छे, (ज्यारे भरत ऐरव्रतमां जुगलीआ होय; त्यारे वादर अग्निकाय न होय) ए शिवाय वीजे वादर अग्निकाय होय. हवे उपपात चिंतवतां लोकना असंख्येय भाग वर्ती छे सिद्धान्तमां आ प्रमाणे कह्युं छेः—

उवावएणं दोसु, उड्ढकवाडेसु तिरियलोयतट्ठेय ॥

तेनो अर्थ आ प्रमाणे छे अढी द्वीप ने समुद्रनी बाहल्य (लंबाइ) पूर्व पश्चिम दक्षिण स्वयंभूरमण पर्यंत, आयत (विस्तारवाळा) उर्ध्व अधो लोक प्रमाण कमाड, ते बेनी वचमां रहेला बादर अग्निमां उत्पन्न थता तेनो व्यपदेश अग्निकाय (नाम) पामे छे. तथा तिर्यक लोक प्रमाण थाळीना आकारमा रहेलो बादर अग्निमां उत्पन्न थयेलो बादर अग्निकायनो व्यपदेश पामे छे. बीजा आचार्य आ प्रमाणे कहे छे, के ते बेनी वचमा रहेलो एटले तिर्यक लोक तत्स्थ तेमा रहेलो उत्पन्न थवानी इच्छावाळो बादर अग्निनो व्यपदेश पामे छे. आ व्याख्यानमा कमाडनी अंदर रहेलोज लेवो अने ते बन्नेनी उचा कमाडनी वचमानो आ कहेवावडे तेज आव्युं छे. तेथी तेनी व्याख्याना अभिप्रायने अमे समजी शक्ता नथी (आवु टीकाकार लखे छे.) कपाटनी स्थापना आ प्रमाणे छे'

समुद्घातवडे सर्व लोक वर्ती छे. अने पृथिवीकाय विगेरे मारणांतिक समुद्घातवडे मरायला बादर अग्निमा उत्पन्न थनारा तेना व्यपदेशने पामनारा सर्व लोकव्यापी होय छे, अहि ज्यां बादर अग्निकाय पर्याप्ता होय त्याज बादर अपर्याप्ता होय कारणके पर्याप्तानी निश्राये अपर्याप्ता उत्पन्न थाय छे. तेथी ए प्रमाणे सूक्ष्म अने बादर पर्याप्ता अने अपर्याप्ताना भेद दरेक बन्ने प्रकारे छे. अने ते वर्ण, रस, गंध, स्पर्शना आदेशवडे हजारो प्रकारना भेदवाळा संख्येययोनि प्रमुख शत सहस्र (लाख) भेदना परिमाणवाळा होय छे, त्या तेओनी संवृत, अने उष्ण योनि छे. ते सचित्त अचित्त अने मिश्र, एवा त्रणभेदवाळी छे, अने ए

अग्निकायनी वची मळीने सातलाख योनि छे.

हवे मूळमां जे च शब्द छे, तेनो समुन्चित जे लक्षणद्वार छे ते कहे छे.

जह देहप्परिणामो रत्तिं खज्जोयगस्स सा उवमा। जरियस्सय जह उम्हा तओवमा तेउजीवाणं ॥ ११९ ॥

जेम देहना परिणाम, ते प्रतिविशिष्टि शरीर-शक्ति छे, ते रात्रीमां आगीयो जणाय छे. तेवी रीते आ देहनुं परिमाण जीव प्रयोगनी निवृत्त शक्ति देखाडे छे. एवी रीतेज अंगारा विगेरेनी पण प्रतिविशिष्ट-प्रकाश विगेरे शक्ति अनुमानमां लेवाय छे. के, जीव प्रयोग विशेप वडे आ प्रकट थइ छे. (टीकाकारे निर्युक्तिनो अर्थ करतां आगीयानुं दृष्टांत बतावी अंधारामां ते प्रकाशे छे, तेनी उपमा लइ जेम प्रकाशथी आगीओ जीव छे, तेम अग्नि पण प्रकाश विगेरे शक्तिथी जीव छे, आ प्रयोग छे, अने ते शरीरना परिमाण वडे बताव्यो; तेम अग्निकाय पण जीव मानवो;) अथवा तावनी गरमी जीव-प्रयोगने छोडीने जती नथी; पण ते जीवथी अधिष्ठित-शरीरनी अदरज रहे छे. आज उपमा अग्निकायना जीवोने छे, अने मरेला तावबाळा कोइ जगोपर देखाता नथी. (मर्यापछी ताव होतोज नथी). एज प्रमाणे अन्वय व्यतिरेक वडे अग्निनुं सचित्तपणुं मुक्त (जैन सिद्धान्त) ग्रंथनी उत्पत्तिना मुख वडे स्वीकार्युं छे. हवे प्रयोग (अनुमान) बतावीए छीए; तेनो अर्थ आ छे.

अंगारा विगेरे जीव शरीर छे. कारण के जेम सारना विषाण विगेरे भेदाय छे, तेम ते पण छे, छेद्यत्वादि हेतु गणथी युक्त छे. ते प्रमाणे आत्माना संयोगथी प्रकट थयेलो अंगारा विगेरेनो प्रकाश परिणाम छे. अने ते शरीरमां रहेलो होवाथी सिद्ध थाय

छे, अने तेनुं दृष्टांत आगीआना शरीरनुं परिणाम माफक जाणवुं. तेज प्रमाणे आत्माना संप्रयोग पूर्वक अंगारा विगेरेथी गरमी छे. अने ते शरीरमांज रहेला होवाथी जणाय छे. जेम तावनी गरमी जीवता शरीरमां छे, तेम अंगारा विगेरेनी गरमी पण जीव शरीरमाज होवी जोइए, एम जाणवुं. अहि सूर्य विगेरेना प्रकाशथी अनेकान्त (दोषवाळो) हेतु नथी कारणके वधाओने आत्मप्रयोगपूर्वक उष्ण परिणामनुं भजवापणुं छे. तेथी अमारो हेतु, अनेकात नथी पण निर्दोष छे.

वळी अग्नि सचेतन छे. तेने यथायोग्य आहार मळवाथी तेना शरीरनी वृद्धि थइ विकार पामे छे, माटे तेमां विकारपणु छे. जेम पुरुषनुं शरीर ज्यासुधी चैतन (सचेतन) होय त्यांसुधी आहारथी वृद्धि पामे छे, आवा लक्षणथी अग्निकायना जीवो निश्चयथी मानवा, लक्षणद्वार समाप्त. हवे परिमाणद्वार कहे छे,

जे बायर पज्जत्ता पलिअस्स असंखभागमित्ता उ । सेसा तिण्णिवि रासी वीसुं लोगा असंखिज्जा ॥१२०॥

जे वादर पर्याप्ता अग्निकायना जीवो छे, ते क्षेत्रपल्योपमना असंख्येय भाग मात्रमां वर्ती प्रदेश राशीना परिमाणवाळा छे, अने ते वादरपृथ्वीकाय पर्याप्ताथी असंख्येय गुणहीन छे, बाकीनी त्रण राशीओ पृथ्वीकायनी माफक जाणवी, पण वादर पृथ्वीकाय अपर्याप्ताथी वादर अग्निकाय अपर्याप्ता असंख्येय गुणहीन छे, अने सूक्ष्म पृथिवीकाय अपर्याप्ताथी सूक्ष्म अग्निकाय अपर्याप्ता विशेष हीन छे. सूक्ष्म पृथिवीकाय पर्याप्ताथी सूक्ष्म अग्निकाय पर्याप्ता वधारे हीन छे. हवे उपभोगद्वार कहे छे.

दहणे पयावण पगासणे य से ए य भत्तकरणे य । बायरतेउक्काए उवभोगगुणा मणुस्साणं ॥ १२१ ॥

मृत–शरीर विगेरेना अवयवो वाळवा तेनुं नाम दहन, टाढ विगेरे दूर करवा जे अग्निनी पासे वेशीने तापीए छीए तेनुं नाम प्रतापन, तथा प्रकाश (अजवाळा) माटे दीवो विगेरे जे वाळे, तेनुं नाम प्रकाशन, तथा रसोइ करवा माटे जे लाकडां वीगेरे वाळवामां आवे, तेनु नाम भक्तकरण, अने चूंक विगेरे रोगमा जे वाफ छे छे, तेनु नाम स्वेद, (अथवा मार विगेरे लोहीनी गांठ उपर शेक करवामां आवे छे ते) विगेरे अनेक कामोमा अग्निनो उपभोग (उपयोग) थाय छे. आवा कारणो पोताने आवतां निरंतर आरभमा रहेला गृहस्थो अथवा सुखना अभिलाषी जीवो यतिपणानो डोळ करनारा अग्निकायना जीवोने हणे छे ते बतावे छे.

एएहिं कारणेहिं, हिंसंती तेउकाइए जीवे । सायं गवेसमाणा परस्स दुक्खं उदीरंति ॥ १२२ ॥

उपर बतावेला दहन विगेरेना कारणे अग्निकाय जीवोने संघटन परिताप अपद्रावण (हिंसा) करे छे. अने ते वडे पोताना आत्मानुं सुख वाछनारा बादर अग्निकायने दुःख उपजावे छे. हवे शस्त्रद्वार कहे छे. ते द्रव्य अने भाव एम वे प्रकारे छे. वळी द्रव्य शस्त्र पण समास अने विभाग एम बे प्रकारे छे हवे समासथी द्रव्यशस्त्र बतावे छे.

पुढवी आउ काएउल्ला य वणस्सइ तसा पाणा । बायरतेउकाए, एयं तु समासओ सत्थं ॥ १२३ ॥

धूळ, पाणी, लीली वनस्पति, त्रस जीवो ए बादर अग्निकायना सामान्य शस्त्रो छे. हवे विभागथी द्रव्यशस्त्र कहे छे.

किंची सकायसत्थं, किंची परकाय तदुभयं किंची । एयं तु दव्वसत्थं, भावे य असं जमो सत्थं ॥ १२४ ॥

कोइक स्वकायज शस्त्ररूप थाय छे, एटले एक अग्निकायथी बीजा अग्निकायने दुःख पडे छे जेमके तृणनो अग्नि अने पा-

दडानो अग्नि परस्पर एकवीजाथी दुःख पामे छे. कोइ परकाय शस्त्र छे, जेम पाणी अग्निकायना जीवोने हणे छे अने उभय शस्त्र ते तुष, करीष, (छाणा) विगेरेथी मळेलो अग्नि बीजा अग्निने शस्त्ररूप छे. (अहिं उभयथी एम समजवु के थोडां वळतां माटीवाळां छाणा तथा वळता भातना छोडां विगेरे अग्नि सहित होय छे तेथी अग्नि अने पृथिवी एम बेउ मळी उभय थयां.) मूळमां 'तु' शब्द छे ते भाव शस्त्रनी अपेक्षाए विशेष अर्थ छे. अने पूर्वे कहेल समास विभागरुप पृथिवी तथा स्वकाय विगेरे द्रव्य शस्त्र छे. हवे भाव शस्त्र बतावे छे, भावमां शस्त्र ते असंयम छे, ते मन, वचन, तथा कायानुं खराब ध्यानरूप लक्षण छे.

पूर्वे कहेलुं व्यतिरिक्तना द्वारना अतिदेश द्वारवडे समाप्त करवानी इच्छाथी निर्युक्तिकार कहे छे.

सेसाइं दाराइं ताइं जाइं हवंति पुढवीए। एवं तेउद्देसे, निज्जुत्ति कित्तिया एसा ॥ १२५ ॥

पूर्वे कहेलां द्वारो जे पृथिवीकायना उद्देशामां कहेलां ते तेजस कायना पण समजवां ते बधो निर्युक्तिओ अग्निकाय उद्देशामां लागु पडे, एम समजवुं.

हवे सूत्रानुगममां अस्खलितादि गुणयुक्त सूत्र कहेवुं ते आ छे.

से बेमि णेव सयं लोगं अब्भाइक्खेज्जा, णेव अत्ताणं अब्भाइक्खेज्जा, जेलोयं अब्भाइक्खइ से अत्ताणं अब्भाइक्खइ जे अत्ताणं अब्भाइक्खइ से लोयं अब्भाइक्खइ । (सू० ३१)

एनो सम्बन्ध पूर्वमाफक छे. जेवीरीते मे सामान्य आत्म पदार्थ पृथिवी अप्काय जिवविभागनुं वर्णन कर्युं, तेवीरीते हुं अहिं

एक सरखो ज्ञानप्रवाहवाळो अग्निकाय जीवना स्वरूपवाळो उपलभथी उत्पन्न थयेल, जीव वचननो संमद (आनंद) जेने थयो छे एवो हुं कहुं छुं शुं? ते वतावे छे. अहिआ प्रकरण संवन्धथी लोक शब्दवडे अग्निकाय लोक कह्यो, तेथी ते अग्नि लोकने जीवपणे पोतानी मेळे उडावी न दे (जीवपणे माने) ए अभ्याख्यान (न मानवा) मां आत्मानुं पण निश्चे ज्ञान विगेरेनो गुण समूह छे, तेनावडे तेनुं अभ्याख्यान करवु थाय छे. अने आपणे पूर्वे आत्मानुं जीवपणुं साध्युं. ते उडाववुं ते न्याय नथी ए प्रमाणे तेजस्कायनुं पण जीवपणुं साधवाथी अभ्याख्यान करतां युक्तिमां न अवतरे, अने ए प्रमाणे युक्तिथी आगम वळ प्रसिद्ध अग्निकायने उडावा जता आत्मानु पण अभ्याख्यान थाय छे. कोइ कहे भले थाओ, आचार्य कहे तेम नहि ते वतावे छे. ' नेव अत्ताणं अब्भाइक्खेज्जा ' दरेकने अनुभवाता ज्ञान गुणवाळा दरेकना शरीरमां रहेला आत्माने न उडाववो, तेना शरीरमा रहेवापणाथी कोइपण इच्छितफळना उद्देशवाळाए आ शरीरमा रहेवापणाथी आ शरीर आण्युं छे, तथा आ शरीर कोइपण उद्देशथी छोडयु छे, विगेरे हेतुओवडे जीवत्व अमे साध्युं छे, तेनेज फरीने साधवुं ते विद्वानोना मनने दळेलाने दळवा माफक आनंद न पमाडे.

ए रीते आत्मानी माफक अग्नि–लोकने (जीवपणे) साधेल छे. अने अति साहसिक होय ते तेने उडाववा चाहे, (फरी प्रमाण मागे;) ते पोताना आत्माने पण उडावे छे, अने जे आत्मने ते हमेशां अग्नि–लोकने उडावे छे, कारणके विशेषो सामान्यपूर्वक रहेला छे, आत्मानुंसामान्यपणे सिद्ध थतां, पृथिवी विगेरे आत्म–विभाग सिद्ध थाय; पण बीजी रीते न थायः कारणके, सामान्यनुं विशेषमां व्यापकपणु छे, अने व्यापकनी निवृत्तिमा व्याप्तनी पण निवृत्ति अवश्य थवानी (आथी एम सूचव्यु के, जीवपणुं दरेकमा सामान्य छे, अने

मनुष्य देह के, अग्निपुद्गलनी बनेली देह, तेनी अपेक्षाए विशेप भेद पडे, अने जो अग्निने जीव न माने तो; न माननारने पोतानी देहमां पोते रहेलो छे, ते पण न मनाय) तेथी आ अग्नि लोक सामन्य आत्मानी माफक उडाववो नहि, पण जीव छे, एम मानवानुं बताव्युं.

हवे अग्नि-जीवनो स्वीकार थयो छे ते तेना विपयमा समारभ करतां (अग्निकायोने दुःख देतां) कटुकफळ परिहारना उपन्यास माटे सूत्र कहे छे.

जे दीहलोगसत्थस्स, खेयण्णे से असत्थस्स खेयण्णे, जे असत्थस्स खेयण्णे, से दीहलोग सत्थस्स खेयण्णे (सू० ३२)

जे मुमुक्षु (मोक्षनो अभिलापी) छे, ते जाणे छे केः-दीर्घलोक एटले वनस्पतिकाय छे ते स्थिति वडे, तथा परिमाणवडे तथा शरीरनी उंचाइवडे बधा एकेन्द्रिय जीवो करता दीर्घ छे, माटे दीर्घलोक कहेवाय छे, ते संबंधी कायस्थिति माटे सूत्रपाठ छे ते नीचे प्रमाणेः—

'वणस्सइकाइए णं भंते! वणस्सइकाइएत्ति कालओ केवच्चिरं होइ? अणंतं कालं अणंताओ उस्सप्पिणिअवसप्पिणिओ खेत्तओ अणंता लोया असंखेज्जा पोग्गलपरियट्टा, तेणं पुग्गलपरियट्टा आवलियाए असंखेज्जइभागे' परिमाणतस्तु 'पडुपन्नवणस्सइकाइयाणं भंते! केवतिकालस्स निल्लेवणा सिया गोयमा! पडुप्पन्नवणस्सइकाइयाणं नत्थि निल्लेवणा,'

तथा शरीरनी उचाइथी वनस्पति उंची (दीर्घ) छे. ते बतावे छे.

'वणस्सइकाइयाणं भंते! के महालिया सरीरोगाहणा पण्णात्ता गोयमा! साइरेगं जोयणसहस्सं सरीरो गाहणा ।

वीरप्रभुने पूछे छे. हे भगवन्? वनस्पतिकाय काळथी केटली लांबी छे.

उत्तर-गोयमा अनतकाळ अनंती उत्सर्पिणी अवसर्पीणी लांबी छे. क्षेत्रथी अनन्त लोक प्रमाण छे. असंख्यात पुद्गलपरावर्त थइ जाय छे. ते पुद्गलपरावर्तो आवलीकाना असंख्याता भागमा छे.

हवे परिमाणथी आश्रयी प्रश्न पूछे छे के हे भगवन्! प्रति उत्पन्न वनस्पतिकायिक जीवोने केटलाक काळे निर्लेप (खाली) थाय?

उत्तर-प्रात उत्पन्न वनस्पतिकायिक जीवोनो निर्लेप कोइ दिवस नथी.

प्रश्न-हे भगवन्! वनस्पतिकायनी शरीर अवगाहना केवडी मोटी होय?

उत्तर-एक हजार योजन करतां कंइक वधारे छे. ते प्रमाणे बीजा एकेन्द्रिय जीवोमां अवगाहना नथी, तेथी वनस्पति सर्व प्रकारे (दीर्घ) छे. ते सिद्ध थयु, अने शस्त्र अग्नि छे, अने ते मोटी ज्वालाना समूहवाळी अग्निशस्त्र, बधा झाडना समुदायनो नाश करे छे, तेथी अग्नि झाडनुं शस्त्र छे

प्रश्न-बधा लोकमां प्रसिद्ध एवु (सिधु) अग्नि एवुं नाम न लेतां अग्निनुं दीर्घ शस्त्र नाम केम आप्युं?

उत्तर-आ प्रेक्षा पूर्वक कर्यु छे, पण अभिप्रायने विचार्या विना नथी कर्युं, कारणके आ अग्नि उत्पन्न करेलो अथवा सळगा-

वेलो वधा प्राणीओना समुदायनो घात करे छे. अने वनस्पतिकायना दाहमा प्रवर्तेलो छतां बीजा अनेक प्रकारना जीवोने तेथी पण वधारे प्रमाणमां घात करनारो थाय छे, कारण के वनस्पतिमा, कृमि, कीडीयो, भमरा, कबुतर, (हिंसकप्राणी) श्वापद विगेरेनो त्या संभव छे. वळी झाडनी पोलमा पृथिवीकाय पण होय. अने पाणी झाकळना रुपे हमेशा होय छे. वायु पण थोडा चचळ स्वभाववाळुं कोमळ कुपळने आश्रयी संभवे छे. तेथी अग्निकायना समारंभमा प्रवर्तेलो उपर कहेला जीवोनो नाश करे छे. अहिं (विशाळ) अर्थने सूचववा सूत्रकारे अग्निकाय शब्द न लेता दीर्घलोक शस्त्र शब्द ग्रहण कर्यो. ते प्रमाणे दशवैकालिकसूत्रना छठ्ठा अध्ययनमा ३३ थी ३५ गाथा सुधी कह्युं छे के–

"जायतेयं न इच्छन्ति, पावगं जलइत्तए । तिक्खमन्नयरंसत्थं, सव्वओऽवि दुरासयं ॥ १ ॥
पाईणं पडिणं वावि, उड्ढं अणुदिसामवि । अहे दाहिणओ वावि, दहे उत्तरओऽवि य ॥ २ ॥
भूयाणमेसमाघाओ, हव्व वाहो नसंसओ । तं पईवपयावट्ठा, संजओ किंचि नारभे ॥ ३ ॥"

उत्तम पुरुषो देदीप्यमान अग्निने वाळवा इच्छता नथी कारण के ते वधीरीते दुःख आपनार सौथी झीणामाझीणुं एक शस्त्र छे. ॥ १ ॥ पूर्व पश्चिम उंचे नीचे तथा खुणाओमां तथा दक्षिण दिशामा ॥ २ ॥ अग्निकाय वनस्पति जीवनो घातक छे. तेमा जरा पण शक नथी, तेथी दीवाने माटे अथवा तापवाने माटे पण साधुओ कंइपण आरम्भ न करे. ॥३ ॥ अथवा वादर तेजसकाय पर्याप्ता जीवो थोडा छे. अने वाकीना पृथवीकाय विगेरेना जीवो घणाछे, अग्निनी भावस्थिति पण त्रण दिवसनी छे.अने वाकीना

पृथिवी पाणी, वायु, अने वनस्पति विगेरेनी अनुक्रमे (उत्कृष्ट स्थिति) बावीश हजार, सात हजार, त्रण हजार, अने दश हजार वर्ष
प्रमाण होवाथी ते दीर्घ छे, एथी दीर्घलोक ते पृथिवी विगेरे तेमनुं आ अग्निकाय शस्त्र छे एम जाणवुं.

तेना क्षेत्रने जाणनारा निपुण अग्निकायने वर्ण वीगेरेथी जाणे छे, तथा अग्निनो सर्व प्राणीओने खेद पमाडवानो एटले वाळ-
वानो व्यापार होवाथी; पाक वीगेरे अनेक शक्तिकलापथीवधेला मोटा मणिनी माफक जाज्वल्यमान होय; ते अग्निना व्यपदेशने
पामे छे, ते अग्नि (जीवोने दुःख आपनार) होवाथी साधुओए तेनो आरंभ न करवो; ए एटले बीजा प्राणीओना खेदने जाणनार
ते खेदज्ञ–मुनि छे, एथीज दीर्घलोक शस्त्र (अग्नि) ना खेदने जाणनार तेज सत्तर प्रकारना संयमनो खेदज्ञ छे. अर्थात् मुनिनो
संयम अशस्त्र छे. ते संयम निश्चयथी कोइपण जीवने न मारे; तेथी अशस्त्र छे, तेथी संयम जे सर्व सत्त्वने अभय देनार छे, ते आद-
रवा वडे अग्नि जीव संबंधी आरंभ तजवो सहेल छे, अने पृथिवीकाय विगेरेनो समारभ पण त्यागवो; एम वर्तनार साधु–संयममा,
निपुण मतिवाळो छे, अने निपुणमतिपणाथी परमार्थने जाणनार अग्नि-समारंभथी पाछो हठीने संयम अनुष्ठानमां प्रवर्ते छे.

हवे कहेला अने आवतां लक्षणो वडे अविना भावित्व (साथे रहेनार) बताववा माटे विपर्यय (उलटापणा) वडे सूत्रोना अव-
यवनो विचार करे छे. जे 'असत्थस्सेत्यादि' जे अशस्त्रवाळा सयममां निपुण छे, ते निश्चयथी दीर्घलोक शस्त्र (अग्नि)ना क्षेत्रने
जाणनारा, अथवा खेदने जाणनार छे. संयमपूर्वक अग्नि विषय खेदने जाणवापणुं होवाथी तथा अग्निविषय खेदनुं जाणवापणु
जेमां छे; तेज संयमनु अनुष्ठान छे. आ शिवाय बीजी रीते संयमनो असंभवज छे. तेथी आ गयुं, आव्युं फळ प्रकटकरेलुं छे.

आ बतावेलुं कोणे जाण्यु ते बतावे छे, 'वीरेहीत्यादि' सूत्र ३३ थी जाणवुं अथवा सारा वक्तादि प्रसिद्ध थये वाक्यनी प्रसिद्धि थाय छे. ते कहे छे-

वीरहिं एयं अभिभूय दिट्ठं, संजएहिं सया जत्तेहिं सया अप्पमत्तेहिं (सू० ३३)

घनघाती कर्म समूह दूर करवा साथे तेज वखते केवळ ज्ञानरूप लक्ष्मी प्राप्त करवाथी विशेष प्रकारे राजे छे. तेथी 'वीर' ते तीर्थकरो छे, ते वीरोए अर्थथी आ देख्युं (प्रकाश्यु) अने गणधरोए ते सांभळीने सूत्रथी अग्नि शस्त्र देख्युं अने अशस्त्ररूप संयम देख्युं छे.

प्रश्न-तेओए शु करी आ प्राप्त कर्युं ?

उत्तर-पराजय करीने, ते पराजय चार प्रकारे छे, नाम स्थापना सुगम छे, द्रव्य पराजय ते शत्रुनी सेना विगेरेनो पराजय करवो अथवा सूर्यना प्रकाशथी चंद्र, ग्रह, नक्षत्र, विगेरेनुं तेज ढंकाइ जाय छे ते. अने भाव अभिभव (पराजय) ते परिषह उपसर्गनो समूह जे शत्रुरूप छे, ते तथा ज्ञान दर्शननुं आवरण तथा मोह अने अंतराय ए चार कर्मनु नाश करवु ते भाव पराजय छे, परिषह अने उपसर्ग विगेरे सेनाने जीतवाथी निर्मळ चारित्र मळे छे. अने चरणनी शुद्धिथी ज्ञान आवरण आदि कर्मनो क्षय थाय छे, अने ते कर्मना क्षयथी आवरण रहित कोइ जगोए न हणाय, तेवुं संपूर्ण जाणवा योग्य पदार्थने जणावनार केवळज्ञान थाय छे, एनो भावार्थ आ छे. के ते वीरोए परिषह, उपसर्ग, तथा ज्ञान दर्शन, आवरणीय मोह अंतराय कर्मने जीती केवळ ज्ञान प्राप्त करीने, ते ज्ञानवडे तेओए जाण्युं छे के आ अग्निकाय पण जीव छे. विगेरे.

तेमणे आ केवीरीते प्राप्त कर्यु ते वतावे छे.

सम्यक्प्रकारे वर्ते, ते संयत एटले प्राणातिपात (जीव हिंसा) विगेरेथी पाछा हठेला, तेमणे सर्वकाळ चरण (चारित्र) नो स्वीकार कर्यो, तेना मूळ अने उत्तर गुण एवा वे भेदमां तेमणे निरतिचार (दोप रहित) उद्यम कर्यो, तथा मद्य विषय, कषाय, विकथा अने निद्रा ए पांच प्रकारनो प्रमाद सर्व काळ छोड्यो. तेथी ते अप्रमत्त वन्या, एवा वनेला महावीरोए केवळ ज्ञान चक्षुवडे आ दीर्घ लोक शस्त्र (अग्नि) तथा अशस्त्र ते सयम एवुं देख्युं. अहियां ' यतः ' शब्द ग्रहण करवाथी इर्या समिति विगेरे गुणो लेवा, अने ' अप्रमाद, ग्रहण करवाथी मद्यपान विगेरेनो निषेध जाणवो. आ उपरथी एम सिद्ध थयुं के आ प्रधान पुरुषोए स्वीकारेलुं, अग्निकाय शस्त्र अपायनुं कारण छे, माटे अप्रमत्त साधुओए तेने छोडवुं जोइए, एवीरीते खुल्ला वतावेला अनेक दोपना समूहवाळा अग्निशस्त्रने उपभोगना लोभथी, प्रमादवश थयेला, जेओ न छोडे, तेमने उद्देशीने तेमनां कडवां फळ थाय छे, ते वतावे छे–

जे पमत्ते गुणट्ठीए से हु दंडेत्ति पवुच्चइ (सू० ३४)

जे मद्य विपय विगेरे प्रमादथी प्रमादी थइ रहे, ते असंयत छे, अने रंन्धन, पचन, प्रकाश, आतापना, विगेरे अग्नि गुणोने प्रयोजवाथी. ते गुणार्थी (स्वार्थ साधक) मन, वचन कायानो दुरुपयोग करनार, अग्नि शस्त्रना समारंभ वडे प्राणीओने दंड देवाथी पोते दंड रुपेज छे एवुं प्रकर्पथी कहेवाय छे, जेम आयुष्य छे तेमा घी विगेरेनो व्यपदेश कराय छे, (घी विगेरे योग्य पदार्थ मळवाथी जीवन वधे छे, एथी हवे शुं करवुं, ते कहे छे.

तं परिण्णाय मेहावी, इयाणिं णो जमहपूव्व मकासी पमाएणं (सू० ३५)

ते अग्निकायना समारंभमां दंड रुप फळने जाणीने ज्ञपरिज्ञा वडे जाणवुं, अने प्रत्याख्यान परिज्ञा वडे छोडवुं, ते बे परिज्ञा वडे मयार्दामां रहेलो, ते मेधावी (साधु) हवे पछी ना कहेवाता प्रकारो वडे आत्मामां विवेक करे, ते प्रकार बतावे छे,

' इयाणीत्यादि ' जे अग्नि समारंभने विषय प्रमादवडे आकुल अतःकरण वाळो बनीने में कर्यो, तेने हवे जिनेश्वर भगवानना वचनथी अग्नि समारम्भ दंड तत्वने मे जाण्युं, तेथी हवे ते नहि करुं, पण बीजा मतना बीजीरीते बोलनारा उलटु करे छे ते बतावेछे

लज्जमाणा पुढो–पास अणगारा मोत्ति एगे पवदमाणा, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं अगणिकम्मसमारंभेणं अगणिसत्थं समारभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसंति, । तत्थ खलु भगवता परिण्णा पवेदिता, इमस्स चेव जीवियस्स, परिवंदणमाणणपूयणाए, जाइमरणमोयणाए, दुक्खपडिघायहउं से सयमेव अगणिसत्थं समारभइ, अण्णेहिं वा अगणिसत्थं समारंभावेइ, अण्णे वा अगणिसत्थं समारभमाणे समणुजाणइ, तं सेअहियाए अबोहियाए, सेतं संबुज्झमाणे आयाणीगं समुट्ठाय, सोच्चा भगवओ अणगाराणं इहमेगेसिं णायं भवति–एस खलु गंथे एस खलु मोहे, एस खलु मारे एस

खलु णरए इच्चत्थं गड्ढिए लोए जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं अगणिकम्मसमारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसइ (सू० ३६)

उपरनो एटले ३६ मा सूत्रनो अर्थ पूर्वे बीजा सुत्रोमा कही गया छीए, छतां बाकीनो थोडो अर्थ कहेवाय छे. पोताना आगममां कहेला अनुष्टान करनारा अथवा पाप अनुष्ठान करवाथी लज्जा पामेला जुदा जुदा मतवाळा शाक्य विगेरे साधुओ केवा छे, ते तुं जो, एवुं आचार्य पोताना शिष्यने संयममा स्थिर करवा माटे कहे छे. तेओ पोताने अणगार तरीके बोलनारा छे छता तेओ केवुं विरुप आचरे छे, जेथी तेओ लज्जाय छे, ते बतावे छे, जे आ विरुप रूपवाळां शस्त्रोवडे अग्निनुं कार्य आचरवाथी अग्निशस्त्रनो समारम्भ करतां बीजा अनेक जीवोने हणे छे. (अने ते अणगार कहेवाय, छतां बीजा जीवोने हणे ते शरम भरेलुं कृत्य छे.) तेमां जिनेश्वरे परिज्ञा बतावी छे, के व्यर्थ जीवनना, मानन, पूजन, वन्दन, तथा जन्ममरणथी छुटवा माटे दुःखने दूर करना माटे जे करे छे, ते बतावे छे; ते परिवन्दन विगेरेना अर्थी पोतानी मेळे अग्नि बाळे, बीजा पासे बळावे, तथा बाळनाराओने अनुमोदे छे, ते अग्नि शस्त्रनो, समारंभ तेनी सुखनी इच्छाए करवा छतां तेने तेनाथी अहि तथा परलोकमां अहितने माटे थाय छे. अने तेनी धर्म श्रद्धा नाश पामे छे, तेनुं आवुं आ असदाचरण बताव्युं, तेथी सारो शिष्य अग्निकायनो समारंभ पापने माटे छे, एवुं जाणे, तेथी सम्यक् दर्शन विगेरे जिनेश्वर पासे अथवा कोइ सारा साधुओ पासे सांभळीने केटलाक साधुओने केवुं ज्ञान, थाय ते बतावे छे. अग्नि बाळवी, ते कर्मबन्धननो हेतु होवाथी ते ग्रंथ छे, मोह, मार, तथा नर्क छे, कारणके तेथी नर्कज थाय छे. एवुं छतां जे गृद्ध थयेल लोक छे

ते जे करे छे, ते बतावे छे. आ विरुप शस्रोवडे अग्निकायनो समारंभ करे छे, अने ते आरंभथी अनेक जीवोने हणे छे, तेवी रीते अग्निनो समारंभ करनारा जुदा जुदा जीवोने हणे छे, ते बतावे छे.

से बेमि—संति पाणा पुढवीनिस्सिया तणणिस्सिया पत्तणिस्सिया कट्ठनिस्सिया गोमयणिस्सिया कयवरणिस्सिया, संति संपातिमा पाणा आहच्च संपयति, अगणिं च खलु पुट्ठा एगे संघायमावज्जंति, जे तत्थ संघायमावज्जंति, ते तत्थ परियावज्जंति, जे तत्थ परियावज्जंति ते तत्थ उद्दायंति (सू० ३७)

ते हुं कहुं छुं के, अग्निकायना समारभथी जुदा जुदा जीवोनी हिंसा थाय छे. जे में प्रतिज्ञा करी ते बतावुं छु. पृथिकाय एटले, प्राणिओ पृथिवीकायपणे परिणमेलाछे, अथवा तेने आश्रित कृमि, कीडी, पतंग, कुथु, गंडुपद (जुआ) साप देडका, विंछी कर्कटक (करचला) विगेरे, तथा वृक्षगुल्मलतानो समुह विगेरे, अने घास-पादडा विगेरेना आश्रित रहेला पतंगीया, इयळो विगेरे तथा लाकडामा रहेला घुण, कीडीओ, तथा तेना इंडा विगेरे अने छाण विगेरेमां रहेला कुंथुआ पनक विगेरे, तथा कचरो ते, पादडां, घास धूळनो समूह, तेनी अंदर रहेला कृमी कीडा पतंग विगेरे छे आ शिवाय उडता आवीने पडवाना स्वभाववाळा, अथवा आमतेम जता आवता ते संपातिक छे जेवा के, भमरा, माखी. पतग, मच्छर पक्षी, वायु विगेरे सपातिक जीव छे, ते उडीने, पोते पडे, अथवा जोरथी अग्नि बळता उंचे तेनी शीखा जता, ते उडता जंतुओ अग्निमा पडे छे. आ प्रमाणे पृथिवी वीगेरेने आश्री रहेला जीवोनु शुं थाय छे? ते बतावे छे. रांधवुं, पकाववु, (निभाडा विगेरेने) तापन, विगेरे अग्निथी गुण (स्वार्थ) वाछको

अवश्य अग्निनो समारंभ करे छे, अने तेना समारंभमां पृथिवी विगेरेमां आश्रय लइ रहेला जीवना आवा हाल थाय छे, ते बतावेछे

केटलाकनु अग्निवडे संघात (शरीरनुं संकोचवुं.) मोरना पींछा माफक बने छे (मूळ सूत्रमा सूत्रो छंदरुप होवाथी मागधीनी रीति प्रमाणे बीजीविभक्तिनो अर्थ त्रीजीमां लेवो, एटले अग्निने, तेने बदले अग्निए, अथवा अग्निवडे एम अर्थ करवो, तथा 'च' शब्दथी विशेष अर्थ छे. खलु शब्द निश्चय वाचक छे.) एटले बीजानो आ प्रताप नथी पण अग्निनोज छे, अथवा बीजी रीते लेता अग्निनी बीजी विभक्ति सातमीमा लइए तो 'स्पष्ट शब्दनो अर्थ पतित एटले पडेला, एवो करवो, एटले अग्निमा पडेला केटलाक पतंगीआ विगेरे जीवो एकपणे अधिक शरीर संकोचनपणाने पामे छे, अने जेओ अग्निमां पड्या ते बधा जीवो तापथी मूर्छित थइ जाय छे.

सूत्रकार महाराजे अन्य विभक्ति शा माटे लीधी के आपणे बीजीनो अर्थ त्रीजी विभक्तिमां लेवो पड्यो?

उत्तर–मगध देशमा ते प्रमाणे चाले छे. अथवा एक भाषामाथी बीजी भाषामा व्याख्या करता विकल्प थाय छे. ते बताववा आ कर्यु, अने अध्याहार विगेरे पण व्याख्यान अंग छे, एवु आ सूत्रवडे शिष्यने जणाव्युं छे

प्रश्न—अहि ते अध्याहार विगेरे कया छे?

उत्तर–अध्याहार, विपरिणाम व्यवहित कल्पना, गुण कल्पना लक्षणा (असंवित वाक्यने संभवित पणामा लाववुं ते) अने वाक्य भेद छे. तेवी रीते अहि बीजीनो अर्थ सप्तमीमा परिणाम पाम्यो छे, जे अग्निमा पडे छे. तेओ कृमि, कीडी, भमरा, नोळीया

निगोदे प्राण छोडे छे. तेथी अग्नि समारंभमां एकला अग्नि जंतुनो विनाश नथी. पण पृथिवी घास पादडां लाकडां छाणा तथा कचरामां रहेला जंतु तथा उडीने के उछळीने पडनारा जन्तुओ पण अवश्य नाश पामे छे. तेथीज भगवतीसूत्रमां कह्युं छे के–

“ दो पुरिसा सरिसवया अन्नमन्नेहिं सद्धिं अगणिकायं समारंभंति. तत्थ णं एगे पुरिसे अगणिकायं समुज्जालेति, एगे विज्झवेति, तत्थणं के पुरिसे महाकम्मयराए? के पुरिसे अप्पकम्मयराए?

गोयमा ! जे उज्जालेति, से महाकम्मयराए जे विज्झवेति, से अप्पकम्मयराए.

प्रश्न–बे सरखी वयना पुरुषो साथे अग्निकायनो आरंभ करे, तेमां एक अग्निकायने बाळे. अने बीजो तेने बुझावे. तेमां वधारे कर्म बन्धन कोने? अने थोडुं कोने?

उत्तर–हे गौतम जे बाळे, तेने महान कर्मबंध लागे, अने जे बुझावे तेने थोडुं लागे छे.

एरीते अग्निकायनो आरंभ घणा जीवोने उपद्रव करनारो छे, एम जाणीने मन वचन अने कायाथी, तथा करवुं, कराववुं तथा अनुमोदवुं, ते अग्निकाय संबंधी कर्म त्यागवुं ते बतावे छे.

एत्थ सत्थं असमारंभमाणस्स इच्चेते आरंभापरिण्णाया भवन्ति, तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं अगणिसत्थं समारंभे, नेवऽण्णेहिं अगणिसत्थं समारंभावेज्जा अगणिसत्थं समारंभमाणे अण्णे न सम-

णुजाणेज्जा, जस्सेते अगणिकम्म समारंभा परिण्णाया भवन्ति, से हु मुणी परिण्णाय कम्मे (सू०३८) त्तिवेमि ॥ इति चतुर्थ उद्देशकः ॥

आ अग्निकायना स्वकाय तथा परकाय, एम बे भेदवाळा शस्त्रना आरंभ करनारने रांधवुं-रंधाववु; विगेरे बंधहेतु छे. एवु तेमने ज्ञान नथी; पण आज अग्निकायना शस्त्रनो आरभ करवामा दोप लागे छे, एवुं जेमने ज्ञान छे, एटले ज्ञ परिज्ञा वडे तेमणे जाण्युं छे. अने जाणीने प्रत्याख्यान परिज्ञावडे तेनो त्याग करे छे. तेज मुनी परमार्थथी परिज्ञात कर्मा (गीतार्थ) छे, एवु जिनेश्वर पासे में सांभळ्युं छे, अने तेज तने कहु छुं.

॥ चोथा उद्देशानी टीका समाप्त ॥

चोथो उद्देशो कह्यो. हवे पांचमो कहीए छीए; तेनो आ संबंध छे. गया उद्देशामां तेजस्काय कह्यो; अने हवे अखिळ (संपूर्ण) साधुगुणना स्वीकार माटे क्रमे आवेला वायुकाय बतावताना वखते, वनस्पतिकायना जीवनुं स्वरुप बतावीए छीए.

प्रश्न-शा माटे आ क्रम उल्लघो छो?

उत्तर-वायु आंखे देखातो न होवाथी, तेनी श्रद्धा थवी मुश्केल छे, तेथी बधा पृथिवी वीगेरे एकेन्द्रिय प्राणी—गणने जाणनारो शिष्य सुखथीज वायुजीवना स्वरूपने मानशे, अने ' अनुक्रम ' तेनेज कहेवो के, जेनावडे जीवादि तत्त्वो मानवामा शिष्यो उत्साहवाळा थाय, अने वनस्पतिकाय बधा लोकने प्रत्यक्ष छे, तथा प्रकट-जीवनां चिन्हना समूहथी युक्त छे, तेथी तेज वन-

स्पतिकायने प्रथम कहीए छीए. ए प्रमाणे संबंधथी आवेला आ वनस्पतिकायनां चार अनुयोगद्वार कहेवां; ज्यांसुधी नाम निष्पन्न निक्षेपामा वनस्पति उद्देशो छे, ते वनस्पतिना पोताना भेदनो समूह वताववा पूर्व प्रसिद्ध अर्थनां ढुकाणना द्वारवडे निर्युक्तिकार कहे छे,

पुढवीए जे दारा वणसइकाएवि हुंति ते चेव । नाणत्ती उ विहाणे, परिमाणुव भोग सत्थे य ॥ १२६ ॥

पृथिवीकायनां जाणवा माटे जे द्वारो कह्या, तेज अहीं वनस्पतिमां जाणवा; पण जुदापणुं प्ररुपणा परिमाण उपभोग, शस्त्रो, अने च शब्दथी लक्षणमा पण जुदापणु जाणवुं; तेमा प्रथम प्ररुपणा–स्वरुप वताववा कहे छे.

दुविह वणस्सइजीवा सुहुमा तह बायरा य लोगंमि । सुहुमाय सव्व लोए दो चेव य बायरविहाणा ॥१२७॥

वनस्पति सूक्ष्म अने वादर, एम बे भेदे छे, तेमा सूक्ष्म छे, ते सर्वलोकमा व्याप्त अने एकाकार होवाथी चक्षुथी ग्रहण थती नथी. वादरना बे भेद छे ते वतावे छे.

पत्तेया साहारण, बायरजीवा समासओ दुविहा । बारसविहऽणेगविहा समासओ छव्विहा हुंति ॥१२८॥

समासथी वादर बे प्रकारे छे. प्रत्येक अने साधारण, तेमां पांदडा फुल, फळ, मुळ, स्कंध विगेरे दरेकमा जुदोजुदो जीव जे वनस्पतिमा होय, ते प्रत्येक वनस्पति जीव जाणवा, अने साधारण वनस्पति जीवो एक बीजाने जोडायला अनन्त जीवोनो समूह एक शरीरमा साथे रहेला छे. प्रत्येक शरीरवाळाना वार भेदो छे, अने साधरणना अनेक भेदो छे, पण ते समासथी छ प्रकारे जाणवा, तेमां प्रथम प्रत्येक वनस्पतिना वार भेद बतावे छे.

रुक्खा गुच्छा गुम्मा, लया य, वल्ली य पव्वगा चेव । तणवलयहरियओसहिजलरुहकुहणा य बोद्धव्वा ॥

छेदाय ते वृक्षो, ते बे प्रकारना छे, एक अस्थिक, (एक ठळीयावाळां) तथा बहु बीजवाळां छे, तेमां लीमडो, आंबो, कोशंब, लाल (साग), अंकोल पीलु, शल्की विगेरे एक बीजवाळा छे, अने उमरो कोठु अस्तिक (अगथीओ) टीमरु बीलु, आमळा, फणस दाडम बीजोरुं विगेरे अनेक बीजवाळा छे, रींगणा (वेंगण), कपास, जपो (जासुंदी) आढकी (तुवेर), तुलसी, कुसुंभरी, पीपळी, नीळी (गळी) विगेरे गुच्छावाळां छे. नवमालिका, सेरियक, कोरंटक बंधुजीवक; बाण, करवीर (केरां), सिदुवार, विचकिल जाति (जाइ) युथिक विगेरे गुल्म छे, अने पद्मनाग अशोक, चंपो, आंबो, वासंति, अति मुक्तक कुंदलता विगेरे, लताओ छे. कोळानो वेलो, काळंगडानो वेलो, तृपुपी (काकडीना वेला). तुंबो, वालोळ, एलालुकी. तथा पटोळी (पंडोळानो वेलो) विगेरे वेलडीओ छे. तथा शेरडी, वाळो सुंठ, शर, वेत्र शतावरी वांस नळ वेणुक विगेरे पर्वग कहेवाय छे. अने श्वेतिका (धोळीदरो) कुश, दर्भ, पर्वका, अर्जुन सुरभि, कुरुविद विगेरे घास कहेवाय छे. तथा ताड तमाल, तक्ली शाल सरला केतकी–केळ, कंदळी, विगेरे वलय कहेवाय, तांदळजो धुया रुह वस्तुल वदरक; मार्जार, पादिका चिल्लिपालकी विगेरेने हरित (भाजीओ) कहे छे, अने शाली (भात), व्रीही (डांगेर) घउं, जव कलम, मसूर, तल, मग, अडद, चोळा, कुलथी, अळसी, कुसुंभ, कोदरा, कांग, विगेरे, औषधि कहेवाय छे उदकावक पनक शेवाळ कलंमबुका, पावक, कशेरुक (कसेरु) उत्पल (लाल कमळ) पद्म, कुमुद (पोयणी), नलीन, पुंडरीक विगेरे जलरुह कहेवाय छे. अने भूमिस्फोट नामना, आय' काय, कुहुण उडुक, उदेहलीक, शलाका, सर्प छत्र विगेरे कुहुण कहेवाय छे.

आ प्रत्येक जीववाळा झडोना मुळ, स्कंध कद, छाल, शाख, प्रवाल विगेरेमां असंख्यता प्रत्येक जीवो जाणवा, अने पांदडा फुल एक जीववाळा मानवां. साधारण वनस्पतिना पण अनेक भेद छे, जेम के. लोही. निहु, स्तुभायिका, अश्व कर्णी सिह कर्णी, शृंगवेर (आदु), मालुका. मूला, कृष्णकद, सुरण, काकोली, क्षीरकाकोली विगेरे छे. आ बधो वनस्पतिना संक्षेपथी छ भेद छे, ते भेदोने बतावे छे.

अग्गवीया मूलवीया, खंधवीया चेव पोरवीया य बीयरुहा समुच्छिम, समासओ वणसईजीवा ॥ १३० ॥

तेमा कोरंटक विगेरे अग्रवीजवाळां छे. केळ विगेरेने मूळमा वीज छे. निहु शल्लकि अर्णीक (अरणी) विगेरेने स्कधमा वीज छे. अने शेरडी, वास, नेतर विगेरेने पर्वमा वीज छे, अने बीजथी उगे, ते भात विगेरे जाणवा; अने संमूर्छनथी पद्मिनी शृंगाटक (शींगोडु) पाठ शेवल, विगेरे थाय छे. ए प्रमाणे समासथी छ प्रकारे बताव्या पण आ शिवाय बीजा नथी; एम जाणवुं. हवे प्रत्येक वनस्पति केवा लक्षणवाळी होयछे ते बतावेछे.

जह सगलसरिसवाणं, सिलेसमिस्साण वत्तियावट्टी पत्तेयसरीराणं तह हुंति सरीरसंघाया ॥ १३१ ॥

जेम बधा सरसवोने रस पहोंचे छे. तेनाथी मिश्रीतोनी बळेली वर्तीमां प्रत्येक प्रदेशोमा क्रमेकरीने सिद्धार्थ (सरसव) रह्या छे, पण एकबीजाने अडकीने रह्या नथी. (दरेकनी वचमा सहेज अंतर रहे छे,) अने कदाच चूर्ण थाय, त्यारे अन्योअन्य भेळा थाय छे. माटे आखा ग्रहण कर्या छे; जेम आ रहे छे, ते प्रमाणे प्रत्येक वनस्पतिना शरीरनो समूह छे; अने जेम सरसवो ते

प्रमाणे वनस्पतिमां जीवो रह्या छे, जेम रसथी मिश्रीत थयेला सरसव छे, तेम राग द्वेषवडे एकठा करेला कर्म पुद्गलना उदयथी मिश्रित जीवो जाणवा; पाछली अडधी गाथावडे वतावेल दृष्टांत साथे सरखापणुं ग्रहण करवाथी वताव्युं छे, हवे आज अर्थमां वीजुं दृष्टांत कहे छे,

जह वा तिलसक्कुलिया, बहुएहिं तिलेहिं मेलिया। संती पत्तेयसरीराणं तह हुंति सरीरसंघाया॥१३२॥

जेमके तिल शष्कुलिका एटले वधारे तल नांखीने वनावेली छे, ते पोळीमा तल रहेलां छे, तेवी रीते प्रत्येक शरीरवाळां वृक्षोना शरीर समूह होय छे; एम जाणवु (आमा तलनी रेवडीनुं पण दृष्टांत चाले) हवे प्रत्येक जीवोनुं एक अधिष्टितपणुं वतावका कहे छे.

नाणाविहसंठाणा दीसंती एगजीविया पत्ता। खंधावि एगजीवा तालसरलनालिएरीणं। १३३।

जुदा जुदा संस्थान (आकार) जेमा छे ते जुदा संस्थानवाळा पादडां देखाय छे ते एक एक जीवथी अधिष्टित जाणवा तथा ताल सरल नाळीयेरी विगेरेना डाळा पण जीव अधिष्टित जाणवा, अहीआं अनेक जीवनु अधिष्टितपणुं संभवतु नथी, वाकीना भागोमा अनेक जीवनुं अधिष्टित पणुं सामर्थ्यथी वतावेलु जाणवु, हवे प्रत्येक तरुना जीवराशीनुं परिमाण वतावका कहे छे.

पत्तेया पज्जत्ता सेढीए असंखभागमित्ता ते। लोगासंखप्पज्जत्तगाण साहारणाणंता ॥१३४॥

प्रत्येक तरु जीवो पर्याप्ता होय, ते संवर्तित चोखुणो करेली लोकनी श्रेणीना असंख्येय भागवर्ती आकाश प्रदेशनी राशी वरोवर जाणवा, अने ते वादर तेजस्काय पर्याप्ताना राशीथी असंख्यात गुणा जाणवा, पण जे अपर्याप्ता प्रत्येक वनस्पति जीव छे, ते

असख्यात लोकना जेटला प्रदेश थाय, तेटला जाणवा, अने ते पण बादर अपर्याप्ता तेजस्कायना जीव राशीथी असख्यात गुणा छे. पण सूक्ष्म वनस्पति प्रत्येक शरीर पर्याप्ता के अपर्याप्ताज नथी कारण के साधारण अनन्ता छे. एवुं पूर्वे विशेषण कहेलु छे, अने साधारण वनस्पतिना जीवो सूक्ष्म, बादर, पर्याप्ता अने अपर्याप्ता एम, चार भेदे जुदा जुदा अनंते लोकोना जेटला आकाश प्रदेश छे, तेटला जाणवा, आटलु तेमां विशेष छे, के साधारण बादर पर्याप्ताथी बादर अपर्याप्ता असख्यातगुणा छे, अने बादर अपर्याप्ताथी सूक्ष्म अपर्याप्ता असख्येय गुणा छे, तेनाथी पण सूक्ष्म पर्याप्ता असख्यात गुणा छे. हवे आ वनस्पतिना जीवोनुं जीवत्व जेओ इच्छता नथी; तेमने जीवपणु बतावना निर्युक्तिकार कहे छे.

एएहिं सरीरेहिं, पच्चक्ख ते परूविया जीवा । सेसा आणागिज्झा, चक्खुणा जे न दीसंति ॥ १३५ ॥

पूर्वे बतावेला तरु शरीरवडे प्रत्यक्ष प्रमाणवाळा विषयो वडे साक्षात् वनस्पति जीवो साध्या छे, तेनुं आ प्रमाणे अनुमान करवु. (१) आ शरीरो जीवव्यापार विना आवां न थाय. (२) जीवशरीर वृक्षो छे, कारणके, अक्ष (इन्द्रियो) थी जणाय छे. हाथ विगेरेना समूहवाळा शरीरनी माफक दृष्टांत छे (३) कदाचित् सचित्तो पण वृक्षो छे, कारणके ते जीवनुं शरीर छे. हाथ विगेरेना समूहनुं दृष्टांत छे. (४) मदविज्ञान सुख विगेरेवाळा झाडो छे, कारणके तेमां अव्यक्त चेतन समायलु छे मूतेला विगेरे पुरुषनुं दृष्टांत छे. तेज प्रमाणे कह्यु छे के—

वृक्षादयोऽक्षाद्युपलब्धिभावात्पाण्यादिसंघातवदेह देहाः ॥

तद्वत्सजीवा अपि देहतायाः सुप्तादिवत् ज्ञानसुखादिमंतः ॥ १ ॥

वृक्षो विगेरे इन्द्रियोनी उपलब्धिना भावथी हाथ विगेरेना समुहवाळाज शरीरनी माफक देहो छे तेनी माफक ते देहवाळा जीवो मूतेला विगेरेनी माफक ज्ञान सुख विगेरे वाळा छे. (भावार्थ उपर आवी गयो छे,) वाकीना सुक्ष्म छे ते आखोथी देखाता नथी तेथी जिनेश्वरनी आज्ञाए प्रमाण करवा अने भगवाननुं वचन सत्य तथा रागद्वेष विनानुं कहेलुं होवाथी आज्ञा प्रमाण छे. माटे ते मानवुं जोइए हवे साधारणनां लक्षण कहे छे.

साहारणमाहारो साहारण आणपाणगहणं च । साहारणजीवाणं साहारणलक्खणं एयं ॥ १३६ ॥

एक शरीरमा साथे रहीने आहार विगेरे जेओ एक साथे ले, ते साधारण वनस्पति जीवो छे. अने तेज अनन्तकाय जीवोनुं सामान्य रीते एक साथे आहार लेवो, तथा श्वासोश्वास लेवानुं होवाथी ते साधारणनुं लक्षण छे, एनो भावार्थ आ छे के एक जीव आहार ले, के श्वासोश्वास ले, त्यारे वधा अनन्ता जीवो आहार ले, तथा श्वासोश्वास ले, हवे तेने वधारे खुलासा साथे कहे छे.

एगस्स उ जं गहणं बहूण साहारणाण ते चेव । जं बहुयाणं गहणं समासओ तंपि एगस्स ॥ १३७ ॥

एक जीव जे श्वासोश्वासने योग्य पुद्गलो ले, ते घणा साधारण जीवोने उपयोगमां आवे; अने जे घणा जीवो ले, ते एकने पण तेज काम लागे छेः हवे जे वीजोथी उगे छेः ते वनस्पति केवी रीते प्रकट थाय छे, ते वतावे छे.

जोणिब्भूए बीए जीवो, वक्कमइ सो व अन्नो वा । जोऽवि य मूले जीवो, सो च्चिय पत्ते पढमयाए ॥ १३८ ॥

अहीं भूत शब्द छे, ते अवस्था बतावे छे. योनि अवस्थावाळा बीजमां योनिनुं परिणाम न छोडे त्यांसुधी बीजरुपे छे. कारणके, बीजनी बे अवस्था छे. योनि अवस्था अने अयोनि अवस्था, ज्यारे बीजो योनि अवस्थाने न छोडे, एटले एक जीवे बीजने छोडयु नथी त्यासुधी योनिवाळु छे, अहीं योनिनो एवो अर्थ छे के तेमां जीवने उत्पत्तिनु स्थान नाश पाम्यु नथी, तेवी योनिवाळा बीजमां जीव आवीने उत्पन्न थाय छे. हवे ते बीजमां पूर्वना बीजनो जीव, अथवा अन्य नवो जीव आवीने उत्पन्न थाय छे, एनो भावार्थ ए छे, के जीवे ज्यारे आयुष्यना क्षयथी बीजनो त्याग कर्यो, त्यारे अने ज्यारे ते बीजनो पृथिवी पाणी विगेरेनो संयोग थयो. त्यारे कोइवखत ते पूर्वनो जीव त्या आवीने परिणमे छे, कोइवखत बीजो पण आवे छे, अने जे मूळपणे जीव परिणमे, तेज प्रथम पत्रपणे पण परिणमे छे, एक जीव मुळ पत्रने करनार छे, अने पहेलुं पादडुं जे छे ते आ बीजनो 'समूच्छन ' अवस्था छे, ते भू , जळ, काळ,नी अपेक्षाए कहेवाय छे. आ नियमथी बतावेल छे. पण बाकीना किशलय विगेरे मूळ जव परीणामथी प्रगट थयेला नथी, एम बतावेलुं जाणवु, तेथीज कहेलुं छे के:—

"सव्वोऽवि किसलओ खलु उग्गममाणो अणन्तओ भणिओ"

सर्वे कुंपळो उत्पन्न थती वखते अनन्तकाय छे, हवे बीजा साधारणना लक्षण कहे छे.

चक्कागं भज्जमाणस्स, गंठी चूण्णघणो भवे । पुढविसरिसभेएणं, अणंतजीवं वियाणाहि ॥ १३९ ॥

जे मूळ, कंद, छाल, पत्र पुष्प, फळ विगेरेने भागेलां चक्राकार संमछेद (भंग) थाय छे. तथा जेने गाठ, पर्व अथवा भंग

स्थान रजथी व्याप्त छे, अथवा जे वनस्पति भेदातां पृथिवी सरखा भेदवडे केदारना उपर सूकी तरीनी माफक पुटभेदे भेदाय छे. तेने अनंतकाय जाणो; हवे बीजा लक्षणो कहे छे.

गूढसिरागं पत्तं सच्छीरं जं च होइ निच्छीरं । ज पुण पणट्ठसंधिय अणंतजीवं वियाणाहि ॥ १४० ॥

जेने गूढ सीरवाळां तथा खीरवाळा पांदडा होय अने खीर न पण होय, तथा जेना साधा न देखाता होय ते अनतकाय जाणवा. ए प्रमाणे साधारण जीवोने लक्षणथी बतावी हवे अनतकाय वनस्पतिना नामो बतावे छे.

सेवालकत्थभाणियअवए पणए य किंनए य हढे । एए अणंतजीवा भणिया अण्णे अणेगविहा ।१४१।

सेवाल, कत्थ भाणिक अवक, पन्नक, किण्व हठ, विगेरे अनत जो अनेक प्रकारना कहेला छे. एम बीजा पण जाणवा, हवे प्रत्येक शरीरवाळाना एक विगेरे जीवनु ग्रहण करेलुं शरीर बतावबा कहे छे.

एगस्स दुण्ह तिण्ह व संखिज्जाण व तहा असंखाणं पत्तेयसरीराणं, दीसंति सरीरसंघाया ॥ १४२ ॥

एक जीवे ग्रहण करेलु, शरीरताड, सरल, नाळीयेर विगेरेना स्कध छे तथा ते चक्षुथी ग्रहण कराय छे तथा विस (तन्तु) मृणाल, कर्णिका, कुणक, कटाहनु एक जीवनुं ग्रहणपणुं छे, अने ते चक्षुथी देखाय छे. अने बे त्रण, संख्येय, असख्येय, जीवोनुं ग्रहण करेलु पण (शरीर) चक्षुथी देखातुं जाणवुं. प्रश्न—त्यारे अनन्तकायनुं ते प्रमाण छे के केम? उत्तर तेम नथी ते बतावे छे,

इक्कस्स दुण्ह तिण्ह व संखिज्जाण व न पासिउं सक्का । दीसंति सरीराइं, निओयजीवणऽणंताणं ॥१४३॥

एक विगेरेथी लइने छेवटे असंख्यात संख्याना अनंत तरु जीवोना जुदा शरीरो देखाता नथी. कारण के तेनो अभाव छे. एक विगेरे जीवे ग्रहण करेलुं अनंत जीवो मळीनु शरीर जुदुं नथी कारण के अनंता जीवोनुं पिंडरूपे एकज शरीर छे.

प्रश्न—त्यारे ते केवी रीते जीवोने शरीरवाळा जाणवा ? ते बतावे छे.

उत्तर—बादरनिगोद जे अनंत जीवो छे तेमनां शरीरो देखाय छे, पण सूक्ष्म निगोदना शरीरो देखाता नथी. कारण के अनन्त जीवोना समूहपणे शरीरो छतां ते अति सूक्ष्म छे, अने निगोद छे तेनियमथी अनन्त जीवोनो समूह होय छे- कह्युं छे केः—

गोला य असंखेज्जा, हुंति णिओआ असंखया गोले । एक्केक्को य निओए, अणंतजीवो मुणेयव्वो ॥ १ ॥

असंख्याना निगोदना गोळा छे, एकेक गोळामां असंख्यात निगोद छे. अने एकेक निगोदमां अनंता जीवो छे ए प्रमाणे वनस्पतिना वृक्षादि प्रत्येक विगेरे भेदोथी तथा वर्ण, गंध, रस, स्पर्शना भेदथी हजारोनी संख्यामां भेद अने योनि विगेरे भेदो लाखोनी संख्यामां छे; अने वनस्पतिनी संवृता योनि छे ते सचित्त अचित्त अने मिश्र एम त्रण भेदो छे तथा शीत, उष्ण, मिश्र एवा त्रण भेद छे एप्रमाणे गणतां प्रत्येक तरुओनी योनीना दश लाख भेद छे, अने साधारण वनस्पतिना चौद लाख भेद छे अने बन्नेनी कुल कोटी २५ करोड लाख जाणवी; विधान द्वार कह्युं हवे परीमाण द्वार कहे छे; तेमां प्रथम सूक्ष्म अनंत जीवोनुं परिमाण बतावे छे.

पत्थेण व कुडवेण व जह कोइ मिणिज्ज सव्वधन्नाइं । एवं मविज्जमाणा, हवंति लोया अणंता उ ॥१४४॥

प्रस्थ (माप) अथवा कुडव विगेरेना मापथी कोइ वधा धान्यने मापे, अने वीजी जगाए नाखे ए प्रमाणे कोइ साधारण वनस्पतिना जीवोने लोक रुप कुडवे करीने मापे वीजे नाखे तो मापतां अनता लोको भराइ जाय हवे वादर निगोदनु परिमाण वतावे छे.

जे बायरपज्जता पयरस्स असंखभागमित्ता ते । सेसा असंखलोया, तिन्निवि साहारणाणंता ॥ १४५ ॥

जे पर्याप्ता वादर निगोद छे, ते संवर्तित चोखडा करेला वधा लोकना प्रतरना असंख्येय भागवर्ति प्रदेश राशी परिमाण जाणवा; वळी ते प्रत्येक शरीर वादर वनस्पति पर्याप्ता जीवोथी असंख्यात गुणा छे. वाकीनी त्रणे राशी प्रत्येक असंख्येय लोक आकाश प्रदेश परिमाणवाळा छे, हवे ते त्रण राशी वतावे छे १ अपर्याप्ता वादर निगोद २ अपर्याप्ता सूक्ष्म निगोद ३ पर्याप्ता सूक्ष्म निगोद ए त्रणे क्रमथी सख्यामांवहुतर (एक एकथी अधिक) जाणवा, पण साधारण जीवो संख्यामा तेनाथी अनंत गुणा छे. आ, जीवनुं परिमाण छे; पण पूर्वे चार राशी कही ते जीवनु नहीं पण निगोदनु परिमाण जाणवुं; हवे परिमाणद्वार कह्या पछी उपभोगद्वार कहे छे.

आहरे उवगरणे, सयणासण जाण जुग्गाकरणे य। आवरण पहरणेसु अ सत्थविहाणेसु अ बहुसुं ॥ १४६ ॥

फळ, पान, कुंपळ, मूळ, कद, छाल, विगेरे खवाय छे अने, पंखो, कडां (चुडीओ) कवलक अर्गल विगेरे उपकरणो वने छे तथा खाटलो पाटीयुं सुवा माटे छे. तथा आसंदक (मांची) छे तथा पालखी विगेरे यान छे; तथा गाडीना धुसरां, पाटीआना ढाकण अने लाकडी मुसळी (धोको,) विगेरे हथीयार छे; तथा तेनां घणां प्रकारना शस्त्रो छे; तेना शर, दातरडा, तलवार, छरी,

विगेरे गंड (हाथो?) उपयोगी पणे छे. तथा बीजो पण परिभोग विधि छे ते बतावे छे.

आउज्ज कट्ठकम्मे गंधंगे वत्थ मल्ल जोए य। झावणवियावणेसु अ तिल्लविहाणे अ उज्जोए ॥१४७॥

पटह (ढोल) भेरी वंश वीणा झल्लरी विगेरे वाजींत्रो छे तथा प्रतिमा (पुतळीओ) थांभला, बारणा, तेनी शाखा विगेरे काष्ट कर्म छे तथा वालक (वाळाकुची) प्रियगु (रायण) पादडा दमनक कुंद नोशीर देवदारु विगेरे सुगंधीनां अंग छे. तथा झाडनी छालना कपडा, तथा रुना वस्रो छे. तथा नव मालीका बकुल चंपक पुन्नाग अशोक, मालति, विचकिल विगेरेनी माळाओ बने छे; तथा लाकडा बाळवा, ते बळतण छे. तथा ठंड दूर करवा ताप करवो ते छे. तल; अळसी, सर्सव, इंगुदी, ज्योतीपमती करंज विगेरेना तेल छे. तथा दीवट, घास, चूडा, (बोया) लाकडानी मसाल विगेरेथी उद्योत (प्रकाश) कराय छे. आ बधा कार्योमा वनस्पतिकायनो उपभोग थाय छे, आ बतावीने हवे उपसंहार करे छे

एएहिं कारणेहिं हिंसंति वणस्सई बहू जीवे । सायं गवेसमाणा परस्स दुक्खं उदीरंति ॥१४८॥

उपरनी बे गाथामां बतावेला कारणोथी शाता सुखने वांछनारा मनुष्यो प्रत्येक तथा साधारणवनस्पतिकायना घणा जीवोनो समारंभ करीने वनस्पति विगेरे एकेन्द्रियादि जीवोने दुःख उत्पन्न करे छे; हवे शस्त्र बतावे छे द्रव्य अने भाव एम बे भेदे छे; अने द्रव्य शस्त्र छे ते पण विभाग तथा समास एम बे भेदे छे; तेमां, समास शस्त्र बतावे छे.

कप्पणिकुहाणिअसियगदत्तियकुद्दालवासि परसू अ। सत्थं वणस्सईए, हत्था पाया मुहं अग्गी ॥१४९॥

जेनाथी छेदाय, ते कल्पनी (कतरणी), कोहाडी; असियग (दातरडु) दात्रिका (नानु दातरडुं) कोदाडी, वांसलो, परशु फरशी ए वनस्पति छेदवानां शस्त्रो छे, अने हाथ पग विगेरे तथा अग्नि ए सामान्य छे. हवे विभाग शस्त्रो कहे छे.

किंची सकायसत्थं किंची परकाय तदुभयं किंचि। एयं तु दव्वसत्थं भावे य असंजमो सत्थं ॥१५०॥

लाकडी विगेरे कोइ स्वकाय द्रव्य शस्त्र छे. पाषाण अग्नि विगेरे कोइ परकाय शस्त्र छे तथा दातरडी कोहाडो विगेरे जे हाथा-वाळा ते उभय शस्त्र छे. आ द्रव्य शस्त्र जाणवा अने मन वचन कायाथी खराब वर्तन असंयमरूप भावशस्त्र छे.

हवे आ बधी निर्युक्तिनो अर्थ समाप्त करवा कहे छे.

सेसाइं दाराइं ताइं जाइं हवंति पुढवीए। एवं वणस्सईए निज्जुत्ती कित्तिया एसा ॥१५१॥

हवे जे द्वारो कहेवां बाकी रह्यां ते बधा पृथिवीकायमां कहेला छे, ते जाणी लेवां, तेथी द्वारोना कहेवाथी वनस्पतिकायमां निर्युक्तिओ बतावेली जाणवी.

हवे सूत्र अनुगममां अस्खलित विगेरे गुणोवाळु सूत्र भणवु (उच्चारण करवु) जोइए ते कहे छे.

तं णो करिस्सामि समुट्ठाए, मत्ता मइमं, अभयं विदित्ता, तं जे णो करए, एसोवरए, एत्थोवरए, एस अणगारेत्ति पवुच्चई (सू. ३९)

आ सूत्रनो ३८मा सूत्र साथे तथा पहेला विगेरे सूत्रो साथे संबंध कहेवो, पूर्वे कह्युं के शाता (सुख)ना वांछको वनस्पति जंतुने निश्चये दुःख उत्पन्न करे छे. तेथी तेनुं मूळज (कर्मबंध पणे थइने) दुःखथी गहन एवा संसारसागरमां जीवोने भमाडे छे, एवुं कडवुं फळ जाणनारो वधा वनस्पतिकायना जीवोने दुःख देवानी रीतीथी सर्वथा निवृत्त (दूर) थवानुं आत्मामां इच्छे छे. ते बतावे छे. वनस्पतिकायने थती पीडाने जाणीने हुं हवेथी दुःख नहीं दउं, अथवा ते वनस्पति दुःख देवाना कारण रुप जे छेदन भेदन छे, तेने मन, वचन, कायाथी नहीं करुं, न करावुं, करनारने भलो न जाणीश हवे केवी रीते करीश, ते बतावे छे.

सर्वज्ञे बतावेला मार्गने अनुसरीने सम्यग् दिक्षाना मार्गने स्वीकारीने वधा पापना आरंभोनो त्याग करतो थको, वनस्पतिने दुःख थाय, तेनो आरंभ नहीं करीश. आथी संयम क्रिया बतावी, एथी एम सूचव्युं के एकली क्रियाथीज मोक्ष थाय. एम नहीं पण ज्ञाने जाणवुं, तथा क्रिया ते प्रमाणे करवी, ए बे प्रकारे मोक्ष मळे छे; कह्युं छे के—

नाणं किरियारहियं, किरियामेत्तं च दोऽवि एगंता । न समत्था दाउं जे जम्ममरणदुक्खदाहाइं ॥ १ ॥

क्रिया रहित एकलुं ज्ञान, अथवा ज्ञान रहित एकली क्रिया, ए बन्ने एकला होय तो जन्ममरणना दुःखोने छेदवा (मोक्ष आपवा) समर्थ नथी.(पण बन्ने साथे मळे तोज मोक्ष मळे छे.)

जेथी मोक्ष मेळववामां विशिष्ट कारणभूत ज्ञानज बतावता कहे छे. जीवोने यथायोग्य मानी (जाणी शुं करे) ते कहे छे.

बुद्धिमान ते उपदेशने योग्य छे तेवा शिष्यने गुरु कहे छे के हे बुद्धिमान सुशिष्य, दिक्षा लइने जीवादि पदार्थोने जाणीने मोक्ष प्राप्त करे छे ते प्रमाणे तुं पण ज्ञान भणीने चारित्र पाळीने मोक्ष मेळव, कारण के सम्यक्ज्ञान पूर्वक करेली क्रिया सफळ (मोक्ष आपनारी) छे. फरी अहीं कहे छे जेमा जीवोने अभय (भय विनानुं) पद छे. ते अभयरूप संयम सत्तर भेदवाळो छे. ते सर्व भूतनी रक्षा करनार ससारसागरथी तारनार निर्वाहक जाणीने (दरेक पुरुषे) वनस्पतिना आरंभथी निवृत्ति लेवी (दूर रहेवु) जोइए तेज हवे विवरीने बतावे छे.

जे परामर्थ तत्वने जाणनार छे, तेणे वनस्पतिना आरभने कडवा फळ आपनारो जाणीने न करवो, कारण के जे आरभ न करे, तेनेज 'प्रतिवशिष्ट इष्ट फळ' (मोक्ष)नी प्राप्ति छे पण जे विना विचारे मूढ थइ अंध बनीने वर्ते, तेने मोक्ष प्राप्ति नथी, कारणके इच्छेला सर्वोत्तम स्थाने पहोंचवामा प्रवर्तेलो अंधो जे क्रिया करे, ते क्रिया तेना अंधपणाथी विघ्नरूप (उलटे रस्ते दोरे) छे, एम मानवु तेवीरीते एकलु ज्ञान पण क्रिया विना मोक्ष न आपे. जेमके एक घरमां आग लागी, त्यारे एक पगु देखावा छता पांगळा पणाने लीधे नीकळवानी इच्छा छता नीकळी न शक्यो, तेज प्रमाणे मुनिओए समजवु के आ प्रमाणे बोध पामीने तेमणे आरंभ नो त्याग करवो, ए प्रमाणे जे सम्यक्ज्ञानपूर्वक जे निवृत्ति चारित्र अनुष्ठान करे तेज समस्त आरभथी निवृत्त थयेल छे, एम बतावे छे. " तेज वनस्पति संबधी मुक्त थयेला छे जेओ पूर्वे बराबर जाणी आरंभ न करे," हवे ते आ प्रमाणे निवृत्ति लेनार साधुओ शाक्यादिमा पण छे के नही? के अहि जीन शासनमाज छे? ते शिष्यना प्रश्नमा उत्तर कहे छे.

आ जिनेश्वरना मतमांज परमार्थथी छे; पण बीजे तेवुं जीवदयानुं स्वरूप बताव्युं नथी, कारण के जेवी प्रतिज्ञा छे तेवुं निर्दोष अनुष्टान करवाथी निवृत्ति मार्ग साधन पदवाळा गणाय, पण बोले तेवुं न पाळे, तो शाक्यादि साधु न गणाय तेथी जैन मतने अनुसरनाराज अनगार (साधु) कहेवाय, ते बतावे छे, के पूर्वे कहेला सूत्रार्थ प्रमाणे चालनारो तथा घर विनानो उत्कृष्टथी अणगार कहेवाय छे. शा माटे उत्कृष्टथी ? ते बतावे छे. जे अणगार, नामने योग्य कारणभूत गुणोना समूहने आदरे छे, ते उत्कृष्टथी छे. अने 'इति' शब्द मूळमा छे, ते साधु कहेवाय, आ वातने पूरी करे छे, एटले एम समजवुं के. "जीव रक्षा" अणगारनुं लक्षण छे. पण बीजु नथी, पण जेओ आ परमार्थ साधक अनगार गुणोने छोडीने शब्दादि (सारा गायन विगेरे) इच्छीने तेमा प्रवर्ते छे, अने वनस्पति जीवोनी अपेक्षा (रक्षा करवी) ने विसरे छे, तेने साधु नथी; आ मधुर शब्दवाळां वाजींत्रो वनस्पतिना बने छे. तेथी तेनुं दुःख विसारीने पोताने कृत्रिम आनंद लेनारा राग द्वेशरूप विषय विषना नशाथी घेरायला चपळ लोचन वाळा (रसिक जीवो) नरकादि चार गतिमा भ्रमण करनारा जीवो जाणवा, जेने ते नरक विगेरेमा भ्रमण करवुं होय तेज शब्द (मधुर गायन) विगेरेना रसीआ बने छे. आ अर्थने प्रसिद्धि माटे पूर्वे कहेलां अने पछीना लक्षणवाळा बीजां अव्यारण फळनो निश्चय थवा माटे सूत्र कहे छे.

जे गुणे से आवट्टे, जे आवट्टे से गुणे (सू० ४०)

जे शब्दादि गुण (रस) ते आवर्त छे जेमा जीवो परिभ्रमण करे छे. ते संसार पोते आवर्त छे. अहीं मुख्य कारणनेज

ते संसारनुं कारण होवाथी ते संसार
कार्य प्रमाणे कह्युं छे, जेमके 'नड्डल' (गंदु) पाणी पगनो रोम छे तेम गायन विगेरेनो रस
छे; सूत्रमां एक वचन होवाथी एम सूचव्युं के जे पुरुष गायन वाजींत्र विगेरेनो रसीओ थाय, ते आवर्तमां पडे छे, अने जे आवर्त
(ससार) मा पडे छे, ते शब्दादिनो रसीयो थाय छे, अहीं उद्यत चचु (वाचाल) पूछे छे के प्रयोग आम करवो, के जे गुणमां वर्ते
ते आ वर्तमा वर्ते पण जे आवर्तमां वर्ते ते गुणमां वर्तेज एवो कांइ नियम नथी, कारण के साधुओ आवर्तमां छे, पण गुणोमां नथी
तेनुं केम? आचार्य कहे छे तमारु कहेवुं सत्य छे. आवर्तमां यति (साधुओ) रहे छे पण तेओ गुणो(गायन) मा प्रवर्तता नथी,
पण राग द्वेप पूर्वक गुणोमा जे वर्ते, ते अहीं लेवा; अने साधुओने तेनो अभाव होवाथी न होय अने तेमने संसाररूप आवर्त
दुःख न होय, पण सामान्यथी ससारमां पडवुं, अने सामान्य शब्दो विगेरे गुणो प्राप्त थवा संभवे छे. तेथी उपलब्धिनो निषेध
नथी पण अहीं रागद्वेपना परिणामवाळो जे गुण (रस) होय तेनो लाधुने निषेध छे, तेमज कह्युं छे.

"कण्णसोक्खेहिं सद्देहिं पेम्मं नाभिनिवेसए" (विगेरे सूत्र छे.)

कानने सुख आपनार शब्दोमा (साधु) प्रेम न करे विगेरे तथा.

न शक्यं रूपमद्रष्टुं, चक्षुर्गोचरमागतम् । रागद्वेषा तु यो तत्र. तौ बुधाः परिवर्जयेत् ॥ १ ॥

चक्षु आगळ आवेलुं रुप न जोवाय ए शक्य नथी पण पंडित पुरुषे त्यां जे राग द्वेप थाय ते त्यजवा जोइए गुणोनुं वधारे
पणुं वनस्पतिथी केवीरीते छे ते बतावे छे. वेणु, वीणा, पटह, मुकुंद, विगेरे जे जे वाजींत्रो छे ते बधानी वनस्पतिथी उत्पत्ति

छे तेनाथी मनोहरे शब्द नीकळे छे तेथी वनस्पतिनुं प्रधानपणुं तेमां बताव्युछे बीजी रीते विचारीए तो तंत्री चर्म पाणी विगेरेना
संयोगथी पण शब्द उत्पन्न थाय छे अने रुपमां लाकडानी 'पूतळीओ, तथा घरनां तोरणो, वेदिका, स्तंभ' विगेरेमां पण रमणीयपणु
आंखने छे. अने गंधमा कपुर पाटला लवली लविंग, केतकी सरस चदन, अगुरु, कक्कोल काइला फळ जाति फळ, पत्रिका, के-
सरा, मांसी, छाल, पत्र विगेरेनी सुगंधी इन्द्रियोने आनद आपनार थाय छे अने विस मृणाल, मूळ, कंद, पुष्प, फळ, पत्र, कंटक,
मजरी, छाल, अंकुर, कुंपळ, अरविंद (कमळ), ना केसरा विगेरेनो रस जीभ इन्द्रियने बहु आनंद आपे छे ते रसो घणी जातना
(दाडमना सरवत विगेरे प्रत्यक्ष) छे. तथा पद्मिनी पत्र, कमळनुं दळ, मृणाल, वल्कल दुकुल; शाटक, (साडी) ओशीकां तळाइना
ओछाड विगेरे कोमळ होय ते शरीरने स्पर्शमां सुख आपे छे. ए प्रमाणे उपर कहेली वनस्पतिथी बनेली वस्तुना शब्दादि गुणोमा
जे वर्ते ते संसारमां भमे अने जे आवर्तमा वर्ते ते रागद्वेषपणे वर्तवाथी गुणोमा वर्ते छे. एम जाणवुं ते आवर्तनाम स्थापना
विगेरेथी चारभेदवाळो छे नामस्थापना सुगम छे. द्रव्यावर्त्त ते (१) स्वामित्व (२) करण (३) अधिकरण ए त्रणमा यथा संभव
योजवो, नदी विगेरेना स्वामीपणामां कोइ जग्याए जळनुं परिभ्रमण (गोळाकारे फरवु) थाय ते द्रव्यावर्त, जाणवुं, अथवा हंस
कारड चक्रवाक विगेरे पक्षी आकाशमा क्रीडा करता चक्राकारे फरे ते बन्ने स्वामित्वमा द्रव्योनु आवर्त्त जाणवुं, हव करण
आश्रयी कहे छे. ते भमताज जलवडे जे तृण कलिच विगेरे भमे ते द्रव्यावर्त जाणवुं. तथा तरवुं सीसुं, लोढुं चांदी, सोनुं, गाळतां
गाळवाना वासणमां गोळाकारे भमे, ते करण, द्रव्यावर्त्त जाणवुं' अधिकरणनी विवक्षामा एक जल द्रव्यमां आवर्त छे. अने चांदी
सोनुं, रेतिका. तरवुं. सीसुं एकठा करतां घणा द्रव्योमां आवर्त छे. भावआवर्त नामने एक भावथी बीजा भावमां आवर्त थवुं

अथवा औदयिकभावना उदयथी नरकादि चार गतिमां जीव भमे छे ते जाणवुं उपर कहेला वधा आवर्तमां फक्त भात्र आवर्तथी प्रयोजन छे. वीजाथी नथी, हवे ए शब्दादि गुणो संसारना आवर्तमां कारणभूत छे, अने वनस्पतिथी कारण मुख्यपणे वनेलां छे, ते केम ? कोइ अमुक नियत दिशाना भागमा वर्ते छे के वधी दिशामां वर्ते छे ? ते कहे छे.

उड्ढं अहं तिरियं पाईणं पासमाणे रूवाइं पासति, सुणमाणे सद्दाइं सुणेति उड्ढं अहं पाईणं मुच्चमाणे रूवेसु मुच्छति सद्देसु आवि (सू. ४१)

कहेनारनी दिशाने अगीकार करवाथी उंची दिशामा रहेला रूप गुणो ने महेलोना मथाळामां तथा हवेलीओ (सारी जोइने) उंचे (दरेक जन जुए छे; तथा पहाडना शिखरे चडेलो अथवा महेल उपर चडेलो नाचे रहेलां रुपो (वस्तुओ) जुए छे, अहीं अधः शब्दथी नीचेनी दिशा जाणवी अने घरनी भींतो वगेरेमां रहेलां रुपो तिर्यक् शब्दथी चार दिशा तथा चार खुणा लेवां ते आ प्रमाणे पूर्व विगेरे दिशामा देखातो चक्षुना ज्ञानमां परिणत थइने चक्षुमा आवीने रहेलां पोते देखे छे; (प्रथम आंखमां प्रतिबिंब पडे, त्यार पछी वस्तुनो निश्चय थाय छे) तथा उपर कहेली दिशाओमा सांभळतो साभळे छे, अर्थात् कान दइने लक्ष्य आपे तोज वरोवर सभळाइने समजाय छे; अहीं उपलब्धिथी ज्ञान मात्र लीधुं. पण सांभळवाथीज के देखवाथीज संसार भ्रमण नथी, पण कदाचित् रुप विगेरेमां मूर्छा करे तो एने कर्म वंध छे. एवुं वतावे छे, उर्ध्व (उंची) विगेरे दिशाओमां रुप देखी रागना परिणाम करे, तथा ते प्रमाणे शब्दोमां तथा गंध रस स्पर्शमां रागना परिणाम करे तो, तेने वंध थाय छे. सूत्रमां फरी उर्ध्व लेवानुं ए कारण छे

के, त्यां सारुं रूप देखीने रागी बने छे. अने रूप लेवाथी बीजा पण विषयोनो समावेश थाय छे. कारण के एकना ग्रहणथी तेनी जातीना बधाए लेवाय छे. अथवा पहेलो तथा छेल्लो, लेवाथी वचमांना आवी जाय एम जाणवुं. ए प्रमाणे विषय लोकने बतावी विवक्षित कहे छे

एस लोए वियाहिए, एत्थ अगुत्ते अणाणाए (सू. ४२)

आ—रूप रस, गंध, स्पर्श शब्द, विषय नामनो लोक कह्यो जेनाथी अवलोकाय ते लोक. आ वस्तुतः शब्दादि गुण लोकमां जे पुरुष मन, वचन, कायाथी अगुप्त होय अथवा मनथीद्वेषी थाय, अथवा वाचावडे शब्दादिनी प्रार्थना करे अथवा काय वडे शब्दादिना विषय भोगमां जाय. ए प्रमाणे जे अगुप्त होय ते भगवाननी आज्ञामां वर्ततो नथी. ए प्रमाणे गुण शुं करे ! ते कहे छे.

पुणो पुणो गुणासाए, वंकसमायारे (सू. ४३)

जे अनेक वार शब्दादि गुणनो रागी बन्यो होय, ते पोताना आत्माने शब्दादि विषयनी गृद्धिथी दूर करवाने समर्थ थतो नथी, अने पाछो न फरवाथी फरी फरी गुणनो स्वाद बने छे. निरतर क्रिया करीने रसोनो स्वाद ले छे; अने ते जेवो थाय तेवो बतावे छे. आ "वक्र" ते असंयम छे, तेज नरकादि गतिमां लइ जाय छे. अने एना आचरणने करनारो जे छे, ते वक्र समाचारवाळो (संयम रहित) अवश्यज शब्दादि विषयोनो रसिक बने छे. अने जीवोने दुःख देनार होवाथी ते वक्र समाचारवाळो जाणवो.

उपर शब्दादि विषयना रसनो स्वाद करवाथी गृद्ध थयेलो तेनाथी न बचे ते संबंधमां 'अपथ्य केरी' नो रसिक राजा पोते अतिसारना रोगथी बुरे हाले मुओ. तेम ते पण बुरे हाले मरे छे, (पण स्वादने छोडतो नथी) ए प्रमाणे आ विषय रसमां एकान्त हारेलो ते शब्दादि विषयनो स्वाद करवाथी 'खंत पुत्तोवृ' आ प्रमाणे आचरे छे.

पमत्तेऽगारमावसे (सू. ४४)

विषय विषमां मूर्छा पामेलो, प्रमादि साधु गृहस्थ बने छे, जे साधुनुं लिंग राखे अने शब्दादि विषयनो प्रमादि थाय, ते पण वि-रतिरुप भाव लिंग रहित होवाथी. ते पण गृहस्थज छे. अन्य तीर्थीओमां हमेशां बोलवानुं जुदुं अने करवानुं जुदुं एम छे ते बतावे छे.

लज्जमाणा पुढो पास, अणगारा मोत्ति एगे पवदमाणा जमिणं विरूविरूवेहिं सत्थेहिं वणस्सइकम्मसमारंभेणं वणस्सइसत्थं सरारभमाणा अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसंति, तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेदिता, इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए जातीमरण मोयणाए दुक्खपडिघायहेउं, से सयमेय वणस्सइसत्थं समारंभइ, अण्णेहिं वा वणस्सइसत्थं समारंभावेइ अण्णे वा वणस्सइसत्थं समारभमाणे समणुजाणइ, तं से अहियाए तं से अबोहिए से तं संबुज्झमाणे अया-

णीयं समुट्टाए सोच्चा भगवओ अणगाराणं वा अंतिए इहमेगेसिं णायं भवति—एस खलु गंथे एस खलु मोहे, एस खलु मारे एस खलु णरए इच्चत्थं गड्ढिए लोए, जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वणस्सइकम्मसमारंभेणं, वणस्सइसत्थं समारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसंति (सू. ४५)

अग्निकायमां अर्थ बताव्यो छे. ते प्रमाणे अहीं पण जाणवो. विशेष अग्निने बदले वनस्पतिकायनो आरंभ करनार पोते वनस्पतिना जीवो हणवानी साथे तेमां आश्रय करेला बीजा जीवोने पण हणे छे. अने ते छेवटे नरकमां जे. माटे उत्तम साधु–तेनो समारंभ करता नथी तेम करावता नथी अने करताने भलो जाणता नथी, हवे वनस्पतिकायनुं जीवपणुं सिद्ध करवा चिन्ह बतावे छे.

से बेमि इमंपि जाइधम्मयं, एयंपि जाइधम्मयं इमंपि वुड्ढिधम्मयं, एयंपि वुड्ढिधम्मयं इमंपि चित्तमंतयं एयंपि चित्तमंतयं, इमंपि छिण्णं मिलाइ एयंपि छिण्णं मिलाइ, इमंपि आहारगं एयंपि आहारगं इमंपि अणिच्चयं एयंपि अणिच्चयं इमंपि असासयं, एयंपि असासयं, इमंपि चओवचयं, एयंपि चओवचइयं इमंपि विपरिणामधम्मयं एयंपि विपरिणामधम्मयं, (सू. ४६)

ते हुं जिनेश्वर पासे तत्व जाणीने कहुं छुं, अथवा वनस्पतिनुं चैतन्य जे प्रत्यक्ष प्रमाणथी जणाय छे ते हुं कहुं छुं, जेवी

प्रतिज्ञा करी ते प्रमाणे बतावे छे, अहिआं उपदेशने योग्य सूत्रनो आरंभ छे. अने तेने कहेवा योग्य पुरुष होय छे. तेना पासे रहेवापणाथी ते शरीर प्रत्यक्ष आसन्न वाचीं 'इदम्' (गुजरातिमां 'आ') शब्दवडे साधु विचार करे छे. आपणुं आ मनुष्य शरीर जनन (जन्म) ना धर्मवाळुं छे. अने वनस्पतिनु शरीर पण ते स्वभाववाळुं छे. अहिआ 'इति' शब्द सहित 'अपि' शब्द छे,

ते दरेक जग्याए 'यथा' शब्दना अर्थमां छे, अने बीजो 'अपि' शब्द समुच्चयना अर्थमां छे तेनो अर्थ आ प्रमाणे छे. जेम मनुष्यनु शरीर बाळ, कुमार, जुवान, तथा वुड्ढापणाना विशेष परिणामवाळु छे, तथा चेतनावाळुं एटले जीवथी सदा अधिष्ठित छे, कारण के तेनी चेतना स्पष्ट देखाय छे. ते प्रमाणे आ वनस्पतिनुं शरीर पण छे कारण के जन्म पामेलुं, केतकीनुं झाड बाळक युवा अने वृद्धथी संवृत (युक्त) छे. आ सरखापणाथी जन्मना धर्मवाळुं छे बन्नेमा कंइ विशेष भेद नथी, के जेनाथी जातिधर्म पणुं छतां पण मनुष्य विगेरे शरीर सचेतन होय अने वनस्पति शरीर तेवुं नहीं.

वादीनो प्रश्न—जाति धर्मपणुं वाळ, नख, दांत विगेरेमा पण छे अने तेथी तमारु लक्षण व्यभिचारवाळुं थयुं अने लक्षण अव्यभिचारी जोइए तेथी जाति धर्मपणुं जीव लिंग छे ए तमारी कल्पना अयुक्त छे.

उत्तर–जनन मात्र सत्य छे. पण मनुष्य शरीरमां प्रसिद्ध एवी बाळ कुमार विगेरे अवस्थापणुं छे तेनो केश विगेरेमां असंभव छे. माटे तमारुं कहेवु अयुक्त छे. वळी केश अने नख चेतनावाळाथी अधिष्ठित शरीरमां उत्पन्न थाय छे, तेवुं कहेवाय छे, अने तेज प्रमाणे वधे छे, पण चेतनावाळाने आधारे रही झाडो विगेरे उगे छे, तेवु तुं पण इच्छतो नथी, कारण के तारा मत प्रमाणे

पृथ्वी अचेतन होवाथी तेम थवुं अयुक्त छे अथवा जाति धर्म विगेरे पूर्वे सूत्रोमा कहेला ते बधाथी एकज हेतु छे. बीजा हेतुनी जरुर नथी अने केश विगेरेमां समुदाय हेतु नथी तेथी अमारुं लक्षण (हेतु) निर्दोष छे तथा जेम आ मनुष्य शरीर निरंतर बाळ कुमार विगेरे अवस्थाथी वधे छे, ते प्रमाणे आ वनस्पतिना शरीर ते अंकुरा, किसलय, शाखा, प्रशाखा विगेरेथी वधे छे तथा जे मनुष्य शरीर चित्तवाळु छे तेम वनस्पतिनुं शरीर पण चित्तवाळुं छे.

प्रश्न—केवी रीते? ते बतावे छे. जेनावडे चेते ते चित (ज्ञान) तेनाथी मनुष्यनुं शरीर ज्ञानयुक्त छे. तेज प्रमाणे वनस्पतिनुं पण छे. कारण के धात्री, प्रपुन्नाट (लजामणी) विगेरेने उंघवा तथा जागवानो स्वभाव छे तथा तेनी नीचे दाटेला धन समुहने पोताना उगवावडे छुपावे छे, तथा वर्षाना मेघना अवाजथी शिशीरना वायुना स्पर्शथी अंकुरानुं उत्पन्न थवुं, तथा मद मदन संगथी स्खलायमान गतिवाळी वेरायला चपळ लोचनवाळी स्त्री झाझरवाळा कोमळ पगथी ताडन करे. तो अशोक वृक्षने पल्लव अने फुलनी उत्पति थाय छे; तथा सुगंधवाळा दारुनो कोगळो छांटवाथी बकुल फुटे छे, तथा स्पृष्ट प्ररोहिक (लजामणी) ने हाथ विगेरे लगाडवाथी संकोचादि क्रिया प्रगट जणाय छे अने आ झाड संबंधी कहेली वर्तणुक ज्ञान शीवाय न बनी शके तेथी वनस्पतिनु सचित्तपणुं सिद्ध थयु तथा जेम आ मनुष्य शरीर घा लागता सुकाय छे तेम ते पण सुकाय छे; एटले मनुष्य शरीर हाथ विगेरेमा छेदायलुं सुकाय छे तेम झाडनुं शरीर पण पल्लव फल, फुल, विगेरेथी छेदायलुं सुकातुं देखाय छे. आ अचेतननो धर्म नथी शाक भात विगेरेनो आहार करनार मनुष्य शरीर छे, तेम वनस्पतिनुं शरीर पण जमीन पाणी विगेरेनो आहार करनार छे; अने

अचेतनोने आ आहारपणुं क्यांय देखेलु नथी, तेथी वनस्पतिमां सचेतनपणु छे. तथा मनुष्य शरीर अनित्य छे, हंमेश रहेनारुं नथी, ते प्रमाणे आ वनस्पतिशरीर पण नियत आयुष्यवाळु अनित्य छे, ते वनस्पतिनुं उत्कृष्ट आयु दशहजारवर्षनुं छे, तथा आ मनुष्य शरीर क्षणे क्षणे 'आवीची' मरण वडे अशाश्वत छे, तेम वनस्पतिनुं शरीर पण छे, तथा मनुष्यनुं शरीर जेम इष्ट अनिष्ट आहार विगेरेनी प्राप्तिथी जाडु पातळु थाय छे, तेम वनस्पति पण छे, तथा आ मनुष्य शरीर तेवा तेवा रोगोना संपर्कथी विविध परिणामवाळुं छे' जेम पांडुत्व उदर वृद्धि, (जळंदर) सोजापणुं, पातळापणुं, तथा आंगळी नाक सडे तेवा तथा बालादि रुपवाळुं छे ते प्रमाणे रसायन स्नेह विगेरेना उपयोगथी विशिष्ट कान्ति बळ उपचय विगेरे रुपवाळा एटले विशेष परिणामवाळा थाय छे ते धर्मवाळुं वनस्पति शरीर पण छे. तेवा रोगो उत्पन्न थवाथी, पुष्प, फळ छाल विगेरे सुकाइ जाय छे तथा विशिष्ट दौहद (दोहला) पुरवाथी, फुल फळ. विगेरेना उपचयथी विशेष परिणाम धर्मवाळु छे. आ प्रमणे बतावेला धर्म समूहना सद्भावथी तरुओ सचेतन छे. एम जाणवुं. एवुं शिष्यने गुरु कहे छे· ए प्रमाणे वनस्पति चैतन्यने बतावीने तेना आरभमां बंध छे तेनो त्यागरुप विरति सेववाथी मुनीपणुं प्रतिपादन करीने तेनो उपसंहार करवा कहे छे.

एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाता भवंति, एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवंति, तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं वणस्सइसत्थं समारंभेज्जा णेवण्णेहिं वणस्सइसत्थं समारंभावेज्जा णेवण्णे वणस्सइसत्थं समारंभंते समणुजाणेज्जा, जस्सेते वणस्सतिसत्थस-

मारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परिण्णायकम्मे (सू० ४७) त्ति बेमि ॥ पञ्चम उद्देशकः समाप्तः ॥

आ वनस्पतिकायमां द्रव्य तथा भाव बेउ भेदथी शस्त्रनो आरंभ करनाराओने आ शस्त्रना आरभमा पाप छे, एम खबर न होवाथी प्रत्याख्यान परिज्ञावडे तेओनो त्याग करता नथी, अने जे आरंभ नथी करता तेओने आरंभ करवामां पाप छे, एम खबर होवाथी प्रत्याख्यान परिज्ञावडे तेनो त्याग करे छे. अने जेओ आ वनस्पति शस्त्रना आरंभनो त्याग करे छे, तेज मुनि परिज्ञात कर्मा कहेवाय छे. ए बधुं पूर्व माफक जाणवुं एवुं सुधर्मास्वामी कहे छे.

॥ शस्त्रपरिज्ञाअध्ययनमां मांचपां उद्देशानी टीका समाप्त थइ ॥

हवे पांचमो उद्देशो बतावी छट्ठा उद्देशानो अरभ करे छे. आ छट्ठा उद्देशानो पाचमा साथे जे संबंध छे ते बतावे छे.

पांचमामा वनस्पतिकायनुं वर्णन कर्युं त्यारपछी छट्ठामां त्रसकायना उद्देशानुं वर्णन आवेलु होवाथी तेनुं स्वरूप बराबर ओळखवाने आ त्रसकायनो उद्देशो शरु करे छे. तेनां उपक्रमादि चार अनुयोग द्वारो छे. ते पूर्व माफक कहेवा. ज्या सुधी नाम निष्पन्ननिक्षेपामां त्रसकायनो उद्देशो आवे त्या सुधी लेवुं अने नामनिष्पन्ननिक्षेपामा त्रसकायनो उद्देशो ए प्रमाणे नाम राखवुं तेने नामनिष्पन्ननिक्षेपो जाणवो. त्रसकायनां पूर्वे कहेला द्वारोनो क्रमथी अतिदेश करवा अने तेनाथी कइक जुदा लक्षणवाळां द्वारोनुं वर्णन करवा माटे निर्युक्तिकार गाथा कहे छे.

तसकाए दाराइं ताइंजाइं हवंति पुढवीए । नाणत्ती उ विहाणे परिमाणुवभोगसत्थे य ॥ १५२ ॥

जे त्रास पामे ते त्रस कहेवाय तेओनुं शरीर ते त्रसकाय, तेना द्वारो जे पृथिवीकायमां कह्यां तेज प्रमाणे छे. पण विधान परिमाण उपभोग, शस्त्र, अने लक्षण ते द्वारोमां कंइक फेर छे. अहि निर्युक्तिमां 'च' शब्द ग्रहण करेलो होवाथी लक्षणद्वार लीधुं छे, तेमांथी प्रथम विधानद्वार कहे छे.

दुविहा खलु तस जीवा लद्धितसा चेव गइतसा चेव । लद्धीय तेउवाऊ, तेणऽहिगारो इहं नत्थि ॥१५३॥

त्रस जीवो बे प्रकारना छे. हाले चाले ते त्रस कहेवाय अने जीववाथी एटले प्राणने धारी राखवाथी जीव छे, हवे ते त्रस जीवो बे प्रकारे छे (१) लब्धि त्रस (२) गति त्रस, लब्धित्रस तेजस्कायत्रस तथा वायुत्रस एम बे प्रकारे छे. लब्धि ते शक्ति मात्र छे, तेजस्कायत्रसनु वर्णन तेजस्कायना उद्देशामां आवी गयु छे अने वायुत्रसनुं वर्णन वायुना उद्देशामां आवशे, तेथी लब्धित्रसनी अहि वधारे जरुर नथी, तेने छोडीने गतित्रसनु वर्णन करे छे. ते केटला छे अने तेना भेद क्या छे ते बतावे छे.

नेरइयतिरिय मणुया, सुराय गइओ चउव्विहा चेव । पज्जत्ताऽपज्जत्ता नेरइयाईय अ नायव्वा ॥१५४॥

नारक एटले रत्नप्रभाथी आरंभीने महातम पृथिवी पर्यंत जे नरकमा रहेनारा जीवो छे; तेना सात भेद छे. तथा द्विइन्द्रिय त्रण इन्द्रिय, चार इन्द्रिय, तथा पंचेन्द्रियवाळा पशु पक्षी तथा तीरछुं चालनार प्राणी विगेरे तिर्यंच कहेवाय अने मळमूत्रमां उत्पन्न थनारा तथा गर्भमां उत्पन्न थनारा ते मनुष्य छे, भवनपति, व्यंतर, ज्योतिष्क अने वैमानिक ते सुर छे, आ गति त्रस कहेवाय छे. अने ते चार प्रकारे छे. नाम कर्मनो उदय थवाथी प्राप्त करेल गतिने मेळववाथी ते गति त्रस कहेवाय. आ नरकादि

जीवो पर्याप्ता, अने अपर्याप्ता एम बे प्रकारे जाणवा, तेमां पर्याप्ति छ प्रकारे छे ते पूर्वे कही गया छीए; ते वडे यथायोग्य तैयार थयेला ते पर्याप्ता, अने तेनाथी जे विपरीत ते अपर्याप्ता; अने ते अंतमूहर्तकाळसुधी अपर्याप्ता जाणवा. हवे बीजा उत्तर भेदो कहे छे.

तिविहा तिविहा जोणी, अंडापोअजराउआ चेव। बेइंदिय तेइंदिय, चउरो पंचिंदिया, चेव ॥१५५॥ दारं

अहिं शीत, उष्ण अने शीतोष्ण तथा सचित अचित अने मिश्र तथा संवृत विवृत तथा मिश्र तथा स्त्री पुरुष अने नपुंसक एम त्रण त्रण भेदथी त्रण त्रण योनीनां जोडका घणा छे. ते बधानो संग्रह करवाने माटे गाथामां बे वखत तिविहा लीधुं तेमा नरक जीवोनी पहेली त्रण भूमिमा शीत योनि छे, अने चोथीमां उपर शीत नीचे उष्ण छे, त्यारपछीनी त्रण भूमिमा उष्ण योनि छे पण मिश्र अथवा शीत नथी गर्भथी जन्म पामनारा तिर्यंच तथा मनुष्योनी अने बधा देवोनी शीतोष्ण योनी छे. पण शीत तथा उष्ण नथी बेइन्द्रिय, त्रण, चार, पांच इन्द्रिय, मळमुत्र विगेरेमा उत्पन्न थनारा तिर्यंच तथा मनुष्यनी शीत उष्ण अने मिश्र एम त्रण प्रकारनी योनी छे. नारक अने देवोनी एक अचित्त योनि छे. सचित्त तथा मिश्र होती नथी. बे इन्द्रियादि समूर्छनज पंचेन्द्रि तिर्यंच मनुष्यनी सचित्त अचित्त, अने मिश्र एम त्रण प्रकारे योनी छे. गर्भथी जन्मेला तिर्यंच तथा मनुष्यनी मिश्रयोनि समजवी तेमज नारकी तथा, देवनी संवृत योनि छे. पण असवृत तथा मिश्र नहि; बे त्रण चार इन्द्रियवाळा तथा संमूर्छन पंचेन्द्रिय तथा मनुष्यनी विवृत योनि छे, पण बीजी नथी, गर्भ व्युत्क्रान्तिक तिर्यंच तथा मनुष्यनी संवृत विवृत योनि छे. एटले मिश्र योनि समजवी पण संवृत तथा विवृत नहिं, नारकी जीवो केवळ नपुंसक योनिवाळा छे तिर्यंचो स्त्री पुरुष तथा नपुंसक एम त्रणे योनिवाळा छे.

मनुष्यो पण एवी त्रण योनिवाळा छे. देवोमां स्त्री तथा पुरुष एम बेज योनि छे, तथा मनुष्य योनी बीजीरीते त्रण प्रकारनी छे. ते आ प्रमणे(१) कूर्मोन्नता, तेमां अर्हत्(तीर्थंकर) चक्रवर्ती, विगेरे सारा माणसोनीज उत्पत्ति थाय छे. (२) शखावर्ता, ते चक्रवर्तीना स्त्री रत्ननेज होय छे, तेमां फक्त प्राणीनी उत्पत्ति संभवे छे, पण तेमा नव महिना रहीने गर्भ पाकवानी क्रिया थती नथी; (३) 'वंशी पत्रा'ते योनि प्राकृत (साधारण) मनुष्योने होय छे, तथा बीजा त्रण भेद निर्युक्तिकार बतावे छे. ते आ प्रमाणे 'अंडज' 'पोतज' अने 'जरायुज' तेमा पक्षी विगेरे अंडज कहेवाय तथा वलगुली (बकरा हरण) हाथीनु बच्चुं विगेरे पोतज छे अने गाय भेंस नळद मनुष्य इत्यादि जरा युज कहेवाय छे. आ प्रमाणे गति त्रसो बे त्रण, चार, पाच इन्द्रियोना भेदवाळा छे; आ प्रमाणे योनी विगेरे भेदथी त्रसनुं निरुपण थयु, हवे ते दरेक योनिनो संग्रह नीचेनी गाथाओमा कर्यो छे, ते बतावे छे.

पुढविदगअगणिमारुयपत्तेयनिओयजीवजोणीणं । सत्तग सत्तग सत्तग सत्तग दल चोद्दस य लक्खा ॥१॥
विगलिंदिएसु दो दो चउरो चउरो य नारयसुरेसु । तिरियाण होंति चउरो चोद्दस मणुआण लक्खाइं ॥२॥

सातलाख पृथिवीकाय योनि, सातलाख जलकाय योनि, सातलाख अग्निकाय; सातलाख पवन, दशलाख प्रत्येक वनस्पति अने चौदलाख साधारणवनस्पतिकायनी योनि छे ॥ १ ॥ विकलेन्द्रिय (बे, त्रण, चार इन्द्रियवाळा) नी बब्बे लाख योनि छे चार लाख नारकीनी तथा चार लाख देवयोनि छे, चार लाख तिर्यच पंचेद्रिनी अने चौद लाख मनुष्यनी योनि छे एवीरीते बधी मळीने चोर्यांशी लाख योनि जीवोनी थाय छे; हवे कुलनां परिमाण कहे छे.

कुलकोडिसयसहस्सा बत्तीसट्ठनव य पणवीसा । ऐगिंदियबितिइंदियचउरिंदियहरियकायाण ॥ १ ॥
अद्धत्तरस बारस दस दउ नव चेव कोडिलक्खाइं । जलयरपक्खिचउप्पयउरभुयपरिसप्पजीवाणं ॥ २ ॥
पणुवीसं छव्वीसं च सयसहस्साइं नारयसुराणं । बारस य सयसहस्सा कुलकोडोणं मणुस्साणं ॥ ३ ॥
एगा कोडाकोडी, सत्ताणउतिं च सयसहस्साइं । पंचासं च सहस्सा कुल कोडीणं मुणेयव्वा ॥ ४ ॥

ए प्रमाणे आकडामा १९७५०००००००००० थाय छे आ बधा कुलनो संग्रह छे. प्ररूपणा द्वार समाप्त थयु. हवे लक्षण द्वार कहे छे.

दंसणनाणचरित्ते चरियाचरिए अ दाणलाभे अ । उवभोगभोग वीरिय, इंदियविसए य लद्धिय ॥ १५६ ॥
उवओगजोगअज्झवसाणे वीसुं च लद्धि ओदइया (णं उदइया) । अट्ठ विहोदय लेसा, सन्नुसासे कसाएअ ॥ १५७ ॥

दर्शन, ते सामान्य उपलब्धि (प्राप्ति) रूप छे, तेमां चक्षुदर्शन, अचक्षुदर्शन, अवधि दर्शन, अने केवळदर्शन, एम चार प्रकारे छे. ज्ञान ते मति, श्रुत, अवधि मनःपर्यय अने केवळ एम पांच प्रकारनु छे, ते ज्ञान पोतानो तथा परनो परिच्छेद करनार जीवनुं परिणाम छे, ते ज्ञानावरणीयादिक कर्म जवाथी स्पष्ट तत्वनो परिच्छेद करे छे; चारित्र ते, सामायिक, छेदोपस्थापनीय,

परिहार विशुद्धि, सूक्ष्म सपराय, अने यथाख्यात एम पांच प्रकारे छे, चारित्राचारित्र ते श्रावकोने देशविरति स्थूल प्राणातिपात विगेरेनु निवृत्तिरुप जाणवुं, तथा दान, लाभ, भोग, उपभोग, वीर्य, श्रोत्र, चक्षु, नाक, जीभ, स्पर्शन, ए दश प्रकारनी दोष रहित जीव द्रव्योनी लब्धिओ छे ते जीवनुं लक्षण छे तथा उपयोग ते साकार अने निराकार एम बे प्रकारे छे साकार उपयोग आठ प्रकारनो, अने निराकार उपयोग चार प्रकारनो छे; योग ते मन, वचन, अने कायाए करीने त्रण प्रकारनो छे. मन परिणामथी उत्पन्न थयेला सूक्ष्म अध्यवसायो घणा प्रकारे छे 'विष्वक् (जुदी जुदी) लब्धिओनो उदय' प्रकट थाय छे. ते दुध मध, आस्रव विगेरे लब्धिओ छे तथा ज्ञानावरणीयादि कर्मथी लइने अंतराय सुधी आठ कर्मनो पोतानी शक्तिनुं परिमाण ते उदय छे, लेश्या ते कृष्णादि भेदवडे छ प्रकारनी छे. ते शुभ अने अशुभ कषाय, योग, अने परिणाम, विशेषथी उत्पन्न थाय छे ते, अने संज्ञा ते आहार, भय, परिग्रह, मैथुन, एवी रीते चार प्रकारे छे, अथवा दश भेद पूर्वे कहेल छे अथवा क्रोधादि चार भेदे छे ते तथा 'ओघसंज्ञा' अने लोकसज्ञा, छे अने श्वासोश्वास ते प्राण अने अपान छे कषाय तेने कहेवो के जे ससारनी प्राप्ति करावे ते क्रोधादिक अनन्तानुबंधी आदिक भेदवडे सोळ प्रकारनो छे ए बे गाथामा मूकेला बे इन्द्रिय विगेरे जीवोना लक्षणो यथा संभव जाणवां ए प्रमाणे लक्षणनो समुदाय घडा विगेरेमा नथी, तेटला माटे घट विगेरेमां पंडितजनो अचैतन्यपणुं स्वीकारे छे; कहेलां लक्षणना समूहनो उपसंहार करवानी इच्छाथी अने परिमाणद्वार कहेवानी इच्छाथी निर्युक्तिकार गाथा कहे छे.

लक्खणमेवं चेव उ, पयरस्स असंखभागमित्ता उ । निक्खमणे य पवेसे एगाईयावि एमेव ॥ १५८ ॥

(तु शब्द पर्याप्ति वाचक छे) वे इन्द्रियादि जीवोनुं लक्षण जे दर्शनादि कह्या, तेटलांज छे अने ते परिपूर्ण छे, तेनाथी वधारे नथी; हवे परिमाण क्षेत्रथी कहे छे. त्रसकाय पर्याप्ता जीवोने संवर्तित लोक प्रतरना असंख्येय भागमां रहेनारा प्रदेश राशी परिमाण (राशि जेटला) छे आ बादर तेजस्काय पर्याप्ताथी असख्येय गुणा छे त्रसकाय पर्याप्ताथी त्रसकाय अपर्याप्ता असंख्येय गुणा छे. काळथी उत्पन्न थता त्रसकाय जीवो जघन्य स्थानमा बे लाख सागरोपमथी नव लाख सागरोपम सुधी समयराशि परिमाण छे; उत्कृष्ट स्थानमा पण बे लाख सागरोपमथी नवलाख सागरोपम परिणामवाळाज छे तेज प्रमाणे शास्त्र कहे छे.

"पडुप्पन्नतसकाइया केवतिकालस्स निल्ले वा सिया ? गोयमा ? जहन्नपए सागरोवमसयसहस्सपुहुत्तस्स उक्कोसपदेऽवि सागरोवमसयसहस्सपुहुत्तस्स"

अर्थ उपर प्रमाणेज छे हवे अडधी गाथाथी निष्क्रमण अने प्रवेश कहे छे. जघन्य परिमाणथी एक बे त्रण अथवा उत्कृष्ट परिमाणथी प्रतरना असख्येयभाग परिमाणवाळाज छे. हवे अविरहित निर्गम अने प्रवेशवडे परिमाण विशेष कहे छे.

निक्खमपवेसकालो समयाई इत्थ आवलीभागो। अंतो मुहूत्तऽविरहो उदहिसहस्साहिए दोन्नि ॥१५९॥ दारं ॥

जघन्य परिमाणथी अंतर रहित रहे छते, त्रसकायमा उत्पत्ति, अने निष्क्रमण, एक समये एवा बे या त्रणवार थाय. उत्कृष्टथी अहिआं आवलीकानो असख्येय भागमात्र काळ सुधी निरतर निष्क्रम तथा प्रवेश होय, एक जीवना अगीकारथी ज्यारे विरह रहित

चिंतवना करीए, त्यारे छेल्ली अर्धी गाथाथी बतावे छे. निरंतर त्रसभावथी जीवो रहे छे कारण के एक जीव त्रस भावे जघन्यथी अंतर्मुहुर्त रहीने फरीथी पृथ्विकाय विगेरे एकेन्द्रियमा उत्पन्न थाय छे ते प्रकर्षथी बेहजार सागरोपमथी अधिक त्रस भावे निरंतर रहे छे. आ प्रमाणे प्रमाणद्वार पुरुं थयु, हवे उपभोगद्वार, शस्त्र, वेदना ए त्रण द्वार प्रतिपादन करवाने कहे छे.

मंसाईपरिभोगो सत्थं सत्थाइयं अणेगविहं। सारीरमाणसा वेयणा य दुविहा बहुविहाय ॥१६०॥ दारं ॥

मांस, चामडी, वाळो; रुवा, नख, पीछा. नाडीओ, हाडका, शीगडां, विगेरेमा त्रसकायना अंगोनो उपभोग थाय छे अने शस्त्र ते खड्ग तोमर, छरी, पाणी, अग्नि. विगेरे त्रसकायना शस्त्र ते अनेक प्रकारनां छे अने ते स्वकाय, परकाय तथा मिश्र तथा द्रव्य अने भाव एम भेदथी अनेक प्रकारना छे. तेनी वेदना अहि प्रसग होवाथी कहेवाय छे, आ वेदना शरीरथी अने मनथी उत्पन्न थवानो संभव छे. शरीर वेदना शल्य, सळी, विगेरेना वागवाथी थाय छे; अने मननी वेदना वहालानो वियोग अने प्रतिकुळनो सयोग विगेरेथी थाय छे. अनेक प्रकारना ताव, अतिसार, खांसी श्वास भगंदर, मथानो रोग, शूल, मसा विगेरेथी उत्पन्न थयेली तीव्र होय छे, फरीने उपभोगनो विस्तार करवानी इच्छाथी कहे छे.

मंसस्स केइ अट्ठा केइ चम्मस्स केइ रोमाणं। पिच्छाणं पुच्छाणं दंताणऽट्ठा वहिज्जंति ॥ १६१ ॥

केइ वहंति अट्ठा, केइ अणट्ठा पसंगदोसेणं। कम्मपसंगपसत्ता, बंधंति वहंति मारंति ॥ १६२ ॥

मांसने माटे हरण, सूअर, आदि मराय छे; चामडी माटे चित्राआदि मराय छे; वाळ माटे उंदर, आदि हणाय छे; पीछां माटे मोर, गीध, कपिंजुक, उदर विगेरे हणाय छे. पुंन्छने माटे चमरी, गायो विगेरे, दांतने माटे हाथी. सूअर. विगेरे हणाय छे ए प्रमाणे सर्व जगोपर संबंध जेवो. अहि केटलाको पूर्वे कहेला प्रयोजनने उद्देशीने हणे छे, केटलाको प्रयोजन विना पण रमत गमतमाज मारे छे अने केटलांको प्रसंग दोषथी मृगने ताकीने मारेलां बाणनी वचमां आवी गयेला अनेक कपोत, कपिंजल, पोपट, कोयल, मेना, विगेरे हणे छे तथा कर्म ते खेती विगेरे अनेक प्रकारनां छे ते करवामां प्रेरायला घणा त्रसकायोने हणे छे, दोरडी विगेरेथी मारे छे चाबुक तथा लकडी विगेरेथी ताडन करे छे, अने हणे छे, तेनो जीवथी वियोग करावे छे; आ प्रकारे द्वार समूह कहीने हवे बधी निर्युक्तिना अर्थना उपसंहार माटे कहे छे.

सेसाइं दाराइं ताइं जाइं हवंति पुढवीए। एवं तस कायंमी निज्जुत्ती कित्तिया एसा ॥ १६३ ॥

जे द्वारो कह्यां ते शिवायना जेटला द्वारो छे ते बधां पृथिवीकायनां जेवांज समजवा. अने पृथिवीकायनुं स्वरूप निर्माण करती वखते जे गाथाओ कही छे, ते बधी निर्युक्तिओ त्रसकायना उद्देशामां पण कही छे, एम जाणवुं. हवे सूत्रानुगममां अस्खलितादि गुणयुक्त सूत्र बोलवुं, ते आ प्रमाणे.

सेवेमि संतिमे तसा पाणा तंजहा–अडयापोयया जराउआ रसया संसेयया संमुच्छिमा उब्भियया उववाइया, एस संसारोत्ति पवुच्चई (सू. ४८)

आ सूत्रनो अनंतरादि संबंध पूर्वमाफक जाणवो, जे में भगवानना मुख कमळमांथी नीकळेली वाणी सांभळीने अवधारण करी राखेली छे अने तेनाथी जेवीरीते तत्व प्राप्त करेलुं छे; ते कहुं छु. द्वीन्द्रियादि त्रसजीवो प्राणी छे, अने ते केटला प्रकारना छे, तेना भेदो बतावे छे. ते आ प्रमाणे, 'तंजहा' शब्द वाक्यना उपन्यासने माटे छे. अथवा जे भगवानना मुखमांथी नीकळ्युं छे, तेज हुं कहु छु, ते बतावबा माटे छे. इंडांमाथी जे उत्पन्न थाय ते अंडज पक्षीओ तथा घरोळी अंडज छे, जे 'पोत' तेज जन्मे ते पोतज. हाथी जळो विगेरे पोतज छे. अने जरायुथी विटायला जे थाय, ते जरायुज, गाय भेस बकरां माणसो विगेरे जरायुज छे. ओसामण, काजी दुध, छाश, दहि, विगेरेमां रसथी जे उत्पन्न थाय ते रसज, येळो विगेरे अत्यंत नाना जीवो रसज छे, परसेवाथी उत्पन्न थाय ते संस्वेदज छे, माकण जु शतपदिका विगेरे स्वेदज छे, संमूर्छनज ते पतंगीआ, कीडीओ, माखीओ विगेरे, संमूर्छनथी उत्पन्न थाय ते संमूर्छनज छे. उद्भेदथी उत्पन्न थाय ते उद्भेदज कहेवाय, पतंगीया खजरी पारीप्लव विगेरे उद्भीज कहेवाय छे उपपातथी उत्पन्न थाय ते औपपातिक नारक देव विगेरे औपपातिक छे. ए प्रमाणे जेनो जेवो संभव होय तेवो आठ प्रकारमा संसारी जीवनो जन्म थाय छे तेज वात बीजा शास्त्रमां त्रण प्रकारे कहे छे के—

'संमूर्छन गर्भोपपाता जन्म' (तत्वार्थ. अ, २ सू. ३२)

रस स्वेद उद्भिजनो संमूर्छनमां समावेश थाय छे. अने अंडज पोतज अने जरायुजनो गर्भजमा समावेश थइ जाय छे अने देव नारकीयनो औपपातिकमा समावेश थइ जाय छे. तेटलामाटे तत्वार्थसूत्रकारे टुंकामां त्रणज प्रकारनो जन्म एम कहेलुं छे

अने अहिंआं आठ प्रकारे उत्तरभेद रहित बतावेल छे अने तेज आठ प्रकारना जन्ममां सर्वे ससारी त्रसजीवो समाय छे आ आठ प्रकारना जन्म विनाना कोइ संसारी जीव नथी. आ त्रस जीवो आठ प्रकारनी योनिने पामे छे छता पण बधा लोकमां देखाता बाळक स्त्री पुरुष विगेरे माणसोने प्रत्यक्ष देखाय तेवाज छे "सन्तिच" ए शब्दथी त्रसोनुं त्रणे काळमा रहेवा पणुं प्रसिद्ध थाय छे अर्थात् कोइ काळससार (जगत्) त्रसकायथी रहित रहीज शकतो नथी, तेज बतावे छे; 'एस संसारोत्ति पवुच्चति' आ अडंज विगेरे प्राणीओनो समूह छे, तेज संसार एम कहेवाय छे आम कहेवाथी त्रसकायोनो उत्पत्ति प्रकार आथी बीजो कोइ नथी एम बताव्युं आ आठ प्रकारना भूत समूहमां कोनी उत्पत्ति थाय छे, ते बतावे छे.

मंडस्सावियाणओ (सू. ४९)

द्रव्य अने भाव एम बे प्रकारे मंद छे, तेमा जे अत्यन्त स्थूल अथवा अत्यन्त कृश थयेला होय, ते द्रव्य मद कहेवाय. अने जेनी वधारे बुद्धि नथी एवो बाल तथा जेनी बुद्धि कुशास्त्रो वाचवाथी मलिन थइ होय ते भाव मंद कहेवाय (कारण के नठारां शास्त्रो वाचवाथी बुद्धि हणाइ जाय छे तेथी बुद्धि विनाना बाळकना जेवुंज वर्तन करे छे केमके तेने सारी बुद्धि होती नथी) अहि भावमंदनी साथे प्रयोजन छे जेने वधारे बुद्धि नथी, एवा बाळने वधारे कइ खबर न पडवाथी हित काम करवा तथा अहित काम छोडवाना प्रयत्नमा तेमनुं मन शून्य होवाथी जे हमणा आपणे आठ प्रकानो संसार कही गया, ते तेमने, अर्थात् भाव मंदने थाय छे, जो आम छे तो पछी शुं करवु, ते कहे छे.

निज्झाइत्ता पडिलेहित्ता पत्तेयं परि निव्वाणं सव्वेसिं पाणाणं सव्वेसिं भूयाणं सव्वेसिं जीयाणं सव्वेसिं सत्ताणं अस्सायं अपरिनिव्वाणं महब्भयं दुक्खं त्तिवेमि, तसंति पाणा पदिसो दिसासु य (सू. ५०)

आ प्रमाणे गोपाळ स्त्रीथी आरंभीने प्रसिद्ध थयेलुं त्रसकाय बराबर चिंतवीने कहुं छुं. (क्त्वा प्रत्ययथी उत्तर क्रिया बधी जगोपर योजवी) पहेला बराबर निश्चय कराय छे अने त्यारपछी तेना प्रत्ये उपेक्षा [लक्ष्य] थाय छे. एम बतावे छे. 'पडिलेह त्ति' प्रत्युपेक्ष्य एटले बराबर सारी रीते जोइ [विचारी]ने शुं जोवुं ते बतावे छे. एकमेक त्रसकाय प्रत्येक पोतपोतानां सुख भोगवनारा सर्व प्राणीओ छे बीजानुं सुख बीजो भोगवतो नथी आ सर्वे प्राणीओनो धर्म छे एम बतावे छे बे त्रण चार इन्द्रियवाळा प्राणीओ तथा बधां प्रत्येकसाधारण सूक्ष्मबादर पर्याप्त अपर्याप्त तरुओ जे सर्व भूतो छे तथा गर्भव्युत्क्रांतिक समूर्छनज औपपातिक पचेन्द्रिय जीवो तथा पृथिवीआदि एकेन्द्रिय सर्व सत्वो विगेरे एकबीजानां दुःख एकबीजा भोगवी शकतां नथी, पण पोतानां दुःखो पोतेज भोगवे छे अहिं प्राण विगेरे शब्दोनो खरीरीते भेद नथी पण नीचेना न्याय वचनना व्यवहारथी भेद छे. कहुं छे के

प्राणा द्वित्रि चतुः प्रोक्ताः भूतास्तु तरवः स्मृताः । जीवाः पंचेन्द्रियाः प्रोक्ताः शेषाः सत्त्वा उदीरिताः ।१।

बे इंद्रिय, त्रण इन्द्रिय, चार इन्द्रिय, जीवो प्राण कहेवाय छे. तरु वृक्षो विगेरे भूत पंचेन्द्रिय जीवो कहेवाय, अने बाकीना सत्व कहेवाय ॥ १ ॥ अथवा शब्द व्युत्पत्तिद्वार समभिरुढनय मतवडे भेद जोवो ते आ प्रमाणे छे.

हमेशा प्राण धारण करवाथी (प्राणो) प्राणीओ छे, त्रणे काळमा रहेतां होवाथी भूत छे त्रणे काळमां जीववाथी जीव; अने

हंमेशां होवापणाथी सत्व छे, तो आपणे मनमां धारण करीने जेम प्रत्येक जीवनुं सुख छे तेम प्रत्येकनी अशातां, महाभय, दुःख विगेरे हुं कहुं छुं, तेमा जे दुःख पमाडे, ते दुःख शुं वधारे छे? 'असातम्' कष्टथी वेदाय एवा कर्माशना परिणाम, तथा 'अपरि निर्वाण' घणुं सुख, ते परि निर्वाण ते, न थाय, ते अपरि निर्वाण छे, एटले चारे वाजुथी शरीर मन विगेरेने पीडा करनारुं तथा 'महाभय' महान् [मोटुं]एवुं जे भय ते 'महाभय' जेनाथी बीजो वधारे भय होय नहि ते महाभय कहेवाय ते थाय छे ते बतावे छे

वधा प्राणीयो शरीरथी थनारा तथा मनथी थता दुःखोथी उद्वेग पामे छे, [इति शब्द एकवार अर्थमां छे] ए प्रमाणे पहेलां कह्यु, तेनुं तत्व बराबर प्राप्त कर्यु छे, एवो हुं कहुं छुं. जे कहेवानु छे ते कहे छे.

'तसंतीत्यादि' ए प्रकारे असातादि विशेपण युक्त दुःखथी पराभव पामेला प्राणो त्रास पामे छे [उद्वेग पामे छे] तेज प्राण धारनारा ते प्राणीओ छे. क्यांथी त्रास पामे छे ? ते बतावे छे 'प्रगत'जे दिशा खुणा विगेरेथी उद्वेग पामे छे तथा उगमणी विगेरे दिशामांथी रहेला त्रास पामे छे [उद्वेग पामे छे.] आ दिशा अने अनुदिशा वधी प्रज्ञापन विधिथी साधेली दिशाओ जाणवी; कारण के जीवनुं ते व्यवस्थान छे [तथा काकु वचनथी आम अर्थ प्रतिपादन थाय छे] एवी कोइ दिशा के खुणो नथी के जेमा त्रसकाय न होय, अथवा ज्या रहिने त्रास न पामता होय, जेम कोशेटानो कीडो वधी दिशाओ तथा खुणाओथी डरीने पोतानुं रक्षण करवा माटे तारथी शरीरने वींटे छे तो पण मरे छे, भाव दिक् पण तेवी कोइ नथी के जेमां रहेला त्रसकायो न डरे, शरीरथी अने मनथी उत्पन्न थनारां दुःखोथी वधी जगोपर नरक विगेरेमा पण प्राणीओ हणाय छे तेटला माटे हंमेशां तेओना मनमां त्रास रहे छे एम जाणवुं. एम दिशाओ तथा खुणा विगेरे वधी जगोपर त्रास पामे छे, तेथी एम मानी छीए के दिशा तथा खुणा विगेरेमा

त्रसकायो दुःख पामे छे. क्यांथी दुःख पामे छे? उत्तर तेना आरंभ करनारा तेनो नाश करे छे. [बळवान निर्बळने मारे छे]

प्र—शुं करवा तेने मारे छे ?

उत्तर—तेओ तेनो आरंभ करे छे ते नीचे प्रमाणे कहे छे.

तत्थ तत्थ पुढो पास आतुरा परितावंति, संति पाणा पुढो सिया (सू. ५१)

निचे कहेवातां ते ते कारण उत्पन्न थये अर्चा, अजीन, शोणित, विगेरे जुदा जुदां प्रयोजन उत्पन्न थयेथी तेओ हणे छे. एम शिष्यने कहे छे, के तुं जो (शुं जोवानुं) ते कहे छे मांसभक्षण, विगेरेमां लोलुप थयेला मनना ठेकाणा विनना चारे बाजुथी जुदी जुदी वेदना करीने अथवा प्राणीने मारवावडे तेनो आरंभ करनारा जीवो, त्रसजीवोने पीडे छे, गमे तेवी रीते आरंभथी प्रणीओने दुःख थाय छे ते बतावना कहे छे 'संतीत्यादि' एवा जुदा जुदा प्रकारना एक बे, त्रण, चार, पांच इन्द्रियवाळा पृथिवीने आश्रयी रहेला घणा प्राणीओ छे. एम जाणीने पाप विनानुं अनुष्ठान करनारा थवुं, एवो अभिप्राय छे; एवुं नथी करता तेओ बोले छे कंइ, अने करे छे कइ, (बोले छे तेवु करता नथी) ते बतावे छे—

लज्जमाणा पुढो पास अणगारा मोत्ति एगे पवयमाणा जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं तसकायसमारंभेण तसकायसत्थं समारभमाणा अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसंति, तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेइया, इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए जाईमरणमोयणाए दुक्खपडिघायहेउं

से सयमेव तसकायसत्थं समारभति अण्णेहिं वा तसकायसत्थं समारंभावेइ अण्णे वा तसकायसत्थं समारभमाणे समणुजाणइ, तं से अहि आए तं से अबोहीए से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाय सोच्चा भगवओ अणगाराणं अंतिए इह मेगेसिं णायं भवति–एस खलु गथे एस खलु मोहे एस खलु मारे एस खलु णरए, इच्चत्थं गड्ढिए लोए जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं तसकायसमारंभेण तसकायसत्थं समारंभमाणे अण्णे अण्णेगरूवे पाणे विहिंसंति (सू. ५२)

व्याख्यान पहेला पेठे जाणवुं एटले अन्य लोको अनेकरूपे हालता चालता प्राणीओनो वध करे छे, इत्यादि पूर्वना जेवुंज व्याख्यान करवुं कोइपण गमे ते कारण लइने त्रसकायनो वध करे छे, ते बतावाने माटे कहे छे.

से बेमि अप्पेगे अच्चाए हणंति, अप्पेगे अजिणाए वहंति, अप्पेगे मंसाए वहंति, अप्पेगे सोणियाए वहंति, एवं हिययाए पित्ताए, वसाए पिच्छाए पुच्छाए वालाए सिंगाए विसाणाए दंताए दाढाए णहाए ण्हारुणीए अट्ठीए अट्ठिमिंजाए अट्ठाए अणट्ठाए, अप्पेगे हिंसिंसु मेत्ति वा वहंति अप्पेगे हिंसंति मेत्ति वा वहंति अप्पेगे हिंसिस्संति मेत्ति वा वहंति (सू. ५३)

जेने माटे त्रसकायना संमारंभमां प्रवर्तेलाओथी त्रसकाय प्राणीओ मराय छे, ते हु कहुं छुं, केटलाक अर्चाने माटे हणे छे ('अपि' शब्द उत्तर पदनी अपेक्षाए समुच्चय अर्थमां छे,) 'एके' एटले केटलाक अर्चाने माटे आतुर बनीने जाणे के आ देहने सारीरीते घरेणां विगेरे आपीने पूजशे. एटला माटे मारे छे (हणे छे) ते आ प्रमाणे खोडखापण विनाना बत्रीश लक्षणा पुरुषने मारीने तेनाज शरीवडे देवीओनी पासे कोइ विद्या मंत्र साधनो करे छे, अने तेनी सिद्धिने माटे दुर्गादि देवीओ जे मागे ते आपे छे. अथवा जेणे झेर खाधुं होय, ते माणसने हाथीने मारीने तेना शरीरमां नांखे छे; अने पछी विष झरी (पची) जाय छे. तथा अजीनने माटे चित्ता वाघ. सिंह विगेरेने मारे छे ए प्रमाणे मास, लोही, हैयु, पित्त, चरबी, पीछा, पुछडुं, वाळ, शींगडां. विषाण दात, दाढ, नख, स्नायु, हाडका, अने हाडकानी मिंज्झा; विगेरेमां पण कहेवुं के मासने माटे भुंड वराह (सूअर) विगेरे मारे छे, तथा त्रिशूल आळेखवाने माटे लोही गृहण करे छे. साधना करनाराओ हृदयने लइने वलोवे छे. पित्तने माटे मोर विगेरे हणे छे, वसाने माटे वाघ मघर भुड विगेरे तथा पीछांने माटे मोर गीध विगेरे, पुंछडाने माटे रोझ नामनुं जनावर विगेरे, वाळने माटे चमरी गाय विगेरे शृंगने माटे हरण गेंडा विगेरे मारे छे. कारणके ते शींगडाओने याज्ञिक (यज्ञ करनाराओ) पवित्र गणे छे अने तेओ उपयोगमा लेछे. विषाणने माटे हाथी, वराह तथा शृंगालो विगेरे मारे छे. (अहीं विषाणना शींगडुं हाथीदांत तथा सूकरनो दांत एम त्रण अर्थ थाय छे) तेना दात अंधकारनो नाश करता होवाथी ते उपयोगने माटे मराय छे. दाढने माटे वराह विगेरे, नखने माटे वाघ विगेरे, स्नायुने माटे गाय भेंस विगेरे, अस्थि ने माटे शंख छीप विगेरे, अस्थिमिंझिने माटे पाडा वराह

विगेरे, एवीरीते घणा लोको पोताना प्रयोजन माटे हणे छे अने केटलाक तो कांइपण प्रयोजन शिवाय काचंडा, घरोळी मारे छे. अने बीजा केटलाक विचारे छे के आ सिंहे, सापे, तथा शत्रुए मारा सगाने मार्यो छे, एम धारीने तेनुं वेर लेवा माटे तेने मारे छे. अथवा मने दुःख आप्युं, एम धारीने पण मारे छे, अथवा हालमा आ सिंह विगेरे बीजाओने तथा आपणने दुःख दे छे. माटे एने मारवो जोइए, एम धारीने मारे छे. अथवा कोइ वखत आ अमोने अथवा बीजाने मारशे, एम धारी सर्पादिने मारे छे, एवा घणाक प्रकारे त्रसविषय हिंसा बतावीने उद्देशाना अर्थने पूरो करवा कहे छे

एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाया भवंति, एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चेते आरंभा परिण्णाया भवन्ति, तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं तसकायसत्थं समारभेज्जा, णेवऽण्णेहिं तसकायसत्थं समारंभावेज्जा, णेवऽण्णे तसकायसत्थं समारंभंते समणुजाणेज्जा, जस्सेते तसकायसमारंभा परिण्णाया भवन्ति सेहु मुणी परिण्णायकम्मे (सू. ५४) त्तिबेमि ॥ इति षष्ठ उद्देशकः ॥

त्रसकायना समारंभथी विरत थयेलो होवाथी तेज मुनि अने पापकर्मनुं प्रत्याख्यान करेलुं होवाथी तेज परिज्ञातकर्मा कहेवो, एम सघळुं ज्यां सुधी आ वात आवे, त्यां सुधी बधुं पुर्वनी पेठे कहेवुं. श्रीसुधर्मास्वामी कहे छे के आ बधुं हुं भगवान त्रिलोकना बन्धु परम केवळज्ञानथी बधा भुवनना प्रपंचनो साक्षात्कार करनार वीर भगवानना उपदेशथी कहु छुं ए प्रमाणे छठ्ठो उद्देशो समाप्त थयो.

छट्ठो उद्देशो कह्यो हवे सातमो आरंभे छे तेनो छट्ठानी साथे आवीरीते संबंध छे नवा धर्म पामनारने दुःखथी श्रद्धा रहे छे; तथा वायुनुं अल्पपरिभोगपणुं छे माटे उत्क्रमे आवेला वायुनुं थोडुं जे कइ कहेवानुं छे, ते स्वरुप निरुपणकरणाने आ उद्देशानो उपक्रम करे छे तेथी आवा संबंधथी आवेला आ उद्देशानो उपक्रम विगेरे चार अनुयोग द्वारो कहेवा; ज्यांसुधी नामनिष्पन्न निक्षेपामां वायुउद्देशक ए प्रमाणे तेमा वायुनु स्वरुप निरुपण करवाने माटे केटलाक द्वारना अतिदेश जेमां रहेल छे एवी गाथानुं निर्युक्तिकार कथन करे छे.

वायुस्सऽवि दाराइं, ताइं हवंति पुढवीए; । नाणत्ती उ विहाणे, परिमाणुव भोग सत्थेय ॥ १६४ ॥

जे वाय ते वायु तेनां जे द्वारो पृथिवीकायनां उद्देशामा प्रतिपादन कर्या छे. तेज द्वार अहीं छे, पण विधान परिमाण उपभोग, शस्त्र अने च शब्दथी लक्षणमा जुदापणु जाणवुं तेमा विधान प्रतिपादन करवा कहे छे.

दुविहा उ वाउजीवा सुहुमा तह बायरा उ लोगंमि । सुहुमा य सव्वलोए पंचेव य बायरविहाणा ॥१६५॥

वायु एज जे जीव, ते वायु जीव छे, ए ने प्रकारे छे, सूक्ष्म अने बादर, तेवा नामकर्मना उदयथी सूक्ष्म, अने बादर एम कहेवाय छे; तेमां सूक्ष्म सर्व लोकमां व्यापीने रहे छे. अने व्यासिवडे ते एक घर जेना बारणा जाळीओ विगेरेने वासी दइए छीए; छता धुमाडो अंदर रहे छे तेवी रीते रहे छे बादरभेद पाच प्रकारे छे, ते भेद प्रतिपादन करवाने माटे गाथा कहे छे.

उक्कलिया मंडलिया गुंजा घणवाय सुद्धवाया य । बायरवाउविहाणा पंचविहा वण्णिया एए ॥ १६६ ॥

उत्कलिक वात, मंडलिक वात, गुंजा वात, अने शुद्ध वात, एम बादरवायु पांच प्रकारे वर्णवेल छे. तेमां रहि रहिने मोजां [हलेसानी] पेठे जे वाय, ते उत्कलिकवायु; वंटोळीआनो जे वायु ते मंडलिक वायु; नगारानी माफक अवाज करतां करतां जे वाय ते गुंजावायु–अत्यंत घाटो पृथिवी विगेरेना आधारपणाथी बरफना जळथानी माफक जे रहेल छे ते घनवायु धीरे धीरे शीत काल विगेरेमां जे मन्द मन्द वायु आवे ते शुद्धवायु कहेवाय. अने जे बीजा प्रज्ञापनादि सूत्रमा उगमणी विगेरे दिशाओना जे वायु कहेला छे. तेओनो आमाज समावेश थइ जाय छे एम जाणवुं ए प्रमाणे आ बादरवायुना पाच प्रकारना भेदो वर्णव्या. हवे लक्षणद्वार कहे छे.

जह देवस्स सरीरं, अंतद्धाणं व अंजणाईसुं । एओवम आएसो वाए ऽसंते ऽवि रूवंमि ॥ १६७ ॥

जेम देवनुं शरीर आखोथी देखतुं नथी छतां, पण छे, अने सचेतन छे, एम मनाय छे, देवो पोतानी शक्तिवडे तेवुं रुप करे छे, के आंखोथी देखी शकातुं नथी तेथी आपणे एम नथी कही शकता के ते नथी अथवा अचेतन छे तेवीजरीते वायु पण चक्षुनो विषय थतो नथी तो पण वायु छे अने चेतन छे. अथवा बीजा दृष्टांतमां जेम लोप थवुं विगेरे विद्या मनथी तथा अंजनथी मनुष्य पण अदृश्य थाय छे पण तेथी मनुष्यने नास्तिपणुं तथा अचेतनपणुं न कहेवाय एवी उपमा वायुमां पण रुप नथी छतां थाय छे अहिं असत् शब्द अभाव कहेनार नथी पण वायुनुं असद्रुप छे, एटले तेनुं रुप चक्षुथी ग्रहण थइ शकतुं नथी, कारण के ते परमाणुंनी माफक सूक्ष्म परिमाणवाळो छे, वायु, रुप, रस, स्पर्श, गुणवाळो छे, एम मानवुं छे, पण जेम ' बीजाओना मतमा वायु

केवळ स्पर्शवानज छे, तेम अमे नथी मानता, प्रयोगनो अर्थ गाथावडे बताव्यो छे. प्रयोग आ प्रमाणे छे ''गाय अने अश्व विगेरेनी माफक वायु बीजाए प्रेरेलो वाकी अने अनियमित गतिवाळो होवाथी, चेतनावान छे'' तिर्यक् एज गमनना नियमना अभावथी अने अनियमित एवुं विशेषण आपवाथी, परमाणु साथे व्यभिचार थवानो संभव नथी, कारण के ते नियमित गतिवाळो छे जीव अने पुद्गलनी 'अनुश्रेणीगतिः'(तत्वा० अ० २ सू० २७)ए वचनथी जाणवुं. तथा आ वायु घन, शुद्ध वातादि भेदोवाळो, अने शस्त्रथी न हणायो होय, त्या सुधी चेतनावाळो छे; एम समजवुं हवे परिमाणद्वार कहे छे.

जे बायरपज्जत्ता पयरस्स असंखभागमित्ता ते। सेसा तिन्निवि रासी वीसुं लोगा असंखिज्जा॥१६८॥ दारं

जे वादर पर्याप्ता वायुओ छे; ते संवर्तितलोक प्रतरना असंख्येय भागमा रहेनारा प्रदेशराशि परिमाणवाळा छे, अने बाकीनी त्रणे राशीओ चारे तरफ जुदी जुदी असख्येय लोकाकाश प्रदेश परिमाण थाय छे, अहि आटलुं विशेष जाणवुं के 'वादरअपुकाय' पर्याप्ताथी, वादर वायुकाय पर्याप्ता, असंख्येय गुणा छे, वादर अपूकाय अपर्याप्ताथी, वादर वायु काय अपर्याप्ता, असख्येय गुणा छे. सूक्ष्म अपूकाय अपर्याप्ताथी, सूक्ष्म वायु काया अपर्याप्ता, कंइक वधारे छे, सूक्ष्म अपूकाय, पर्याप्ताथी सूक्ष्मवायुकाय पर्याप्ता कंइक वधारे छे. हवे उपभोग द्वार कहे छे

वियणधमणाभिधारण उस्सिंचणफुसणआणुपाणू अ। बायरवाउक्काए उवभोगगुणा मणुस्साणं ॥ १६९॥

मनुष्योने पंखाथी पवन नांखवो, धमणथी फुकवु, वायु धारण करीने शरीरमां प्राण अपानरूपे राखवो, विगेरे बादर वायु-

कायनो उपभोग छे. हवे शस्त्रद्वार कहे छे. तेमा शस्त्र द्रव्य अने भाव एम बे भेदथी छे तेमां शस्त्र कहे छे—

विअणे अ ताल वंटे सुप्पसियपत्त चेलकण्णे य । अभिधारणाय बाहिं गन्धग्गी वाउसत्थाइं ॥ १७० ॥

पंखो, ताडना पांदडा, सुपडुं चामर, पादडा, वस्त्रनो छेडो विगेरे वायुना द्रव्य शस्त्र छे अने पवन आववाने मार्गे रुवांना छीद्रोमांथी जे बहार आवे छे ते परसेवो ते शस्त्र छे. ते अभिधारणाज छे. तथा गंधो ते चंदनवाळो विगेरे तथा अग्निनी जवाळा (भडका अने ताप) (अंगारा) तथा ठडो तथा उनो वगेरे उलटो वायु ते प्रतिपक्ष वायु ग्रहण करवाथी स्वकाय विगेरे शस्त्रोनुं सूचन थयुं एटले पखो विगेरे परकायशस्त्र, तथा उलटो वायु स्वकाय शस्त्र छे. ए प्रमाणे भावशस्त्र पण अवळे मार्गे दोरेला मन, वाणी, शरीर विगेरेथी वायुने पीडारुप जाणवु, हवे बधी निर्युक्तिना अर्थने उपसंहार करवा कहे छे—

सेसाइं दाराइं ताइं जाइं हवंति पुढवीए । एवं वा उद्देसे निज्जुत्ती कित्तिया एसा ॥ १७१ ॥

शेप एटले कह्या ते शिवायना वाकीना द्वार जेटला पृथिवीकायना उद्देशामां कह्यां, तेटलां अहीं जाणी लेवां. ए प्रमाणे जे पूर्वे निर्युक्ति कही, ते वायुकायना उद्देशामां पण कहेली जाणवी. नाम निष्पन्न निक्षपो पूरो थयो. हवे सूत्रानुगममां अस्खलितादि गुणयुक्त सूत्र बोलवु ते आ छे, 'पहू एजस्स दुगुंछणाए' त्ति' आनो उपरनी साथे एवो संबंध छे. अहिं पूर्वना उद्देशाना छेल्ला सूत्रमां त्रसकायनु पूरेपुरुं ज्ञान, अने तेना आरंभनो त्याग ते मुनिपणामा कारण छे, एम कह्यं वायुकायना विषयमां पण मुनिपणामां कारण छे, तेम कहेवाय छे तेनो परस्पर सूत्र संबंध आ छे'इहमेगेसिं णो णाय भवइ' त्ति, अहिं केटलाकने आ वातनी खबर नथी.

प्र. जाणेलुं शुं छे. 'पहु एजस्स दुगुंछणाए'त्ति तथा आदि सूत्र संबंध आ प्रमाणे 'सुयंमे आउसंतेण मित्यादि' जे में पहेलां उप-देश कर्यो. ते अने हवे पछी कहेवाय छे, ते में भगवान पासे सांभळ्युं छे.

पहू एजस्स दुगुंछणाए (सू० ५५)

'दुगुंछणा'त्ति निंदा उत्पन्न थाय, तेथी ते प्रभु अर्थात् निंदा करवामा समर्थ अथवा योग्य,

प्र० कइ वस्तुनी निंदा करवामा समर्थ?

उत्तर ('एज कंपने') एजति एटले कंपावे, ते 'एज, एटले वायु' कारण के तेनो कंपाववानो स्वभाव छे; ते एजनी 'जु-गुप्सा' एटले निंदा तेनुं सेवन करवामा निवृत्ति तेमा समर्थ थाय छे. वायुकायना समारंभनी निवृत्तिमा शक्तिवाळो थाय छे. अथवा पाठांतर 'पहू य एगस्स दुगुंछणाए' वधारापणामा एटले उद्रेकावस्थामा रहेनारा एवा स्पर्श नामना, एकज गुणथी जणातो, तेटला माटे एक एटले वायु एवा एकज गुणथी जणाता, एवा वायुनी निंदामां समर्थ, 'च' शब्दथी निंदाने समर्थ थाय, छे, अ-र्थात् जीव छे एम श्रद्धा करीने पछी तेना आरंभने निंदे छे. जे वायुकाय समारंभ निवृत्तिमां समर्थ कह्यो ते बतावे छे.

आयंकदंसी अहियंति णच्चा, जे अज्झत्थं जाणइ से बहिया जाणइ, जे बहिया जाणइ, से अज्झत्थं जाणइ, एयं तुलमन्नेसि (सू० ५६)

('तकि कृच्छजीवन')अने आतकन दुःख ते आतंक एटले महाकृच्छ्रपणाए जीववुं ते दुःख छे, अने ते दुःख बे प्रकारे छे. शरीरनुं

दुःख, अने बीजुं मननुं दुःख छे, तेमां पहेलु ते, कंटक खार, शस्त्र, जुआ, तथा खर्ड माकडी विगेरेथी उत्पन्न थाय छे. अने मननु दुःख ते वहालानो वियोग, अने द्वेषीनो संयोग (मेळाप) इच्छेलानो लाभ न थाय, दरिद्रताथी उदासी थवुं, विगेरेथी थाय छे ते बेउ प्रकारना दुःख छे तेने (पश्यति) जुए, अने तेना जोवामा स्वभाववाळो ते ' आतंकदर्शी ' कहेवाय; अर्थात् अवश्य ए बेउ प्रकारना दुःखो जो हु वायुकायना समारंभमाथी निवृत्त नहि थाउं, तो मारा उपर आवी पडशे. तेटलामाटे आ वायुकायनो समारंभ दुःखमां कारणभूत छे एम कहुं छे, एम जाणीनेज तेनाथी निवृत्त थवामा समर्थ थाय छे; अथवा आतंक बे प्रकारनो छे. (१) द्रव्य (२) भाव भेदथी छे, तेमा द्रव्य आतंकमा आ उदाहरण छे.

जंबुद्दीवे दीवे भरहे वासंमि अत्थि सुपसिद्धं । बहुणयरगुणसमिद्धं रायगिहं णाम णयरंति ॥ १ ॥ तत्थासि गरुयदरियारिमद्दणो भुयणनिग्गयपयावो । अभिगयजीवाजीवो राया णामेण जियसत्तू ॥२॥ अणवरयगरुयसंवेगभाविओ धम्मघोसपामूले । सो अन्नया कयाई पमाइणं पासए सेहं ॥३॥ चोइज्जतमभिक्खं अवराहं तं पुणोऽवि कुणमाणं । तस्स हियट्ठं राया सेसाण य रक्खणट्ठाए ॥४॥ आयरिणाणुण्णाए आणावइ सो उ णियय पुरिसेहिं । तिव्वुक्कडदव्वेहिं संधियपुव्वं तहिं खारं ॥५॥ पक्खित्तो जत्थणरो णवरं गोदोहमेत्तकालेणं । णिज्जिण्णमंससोणिय अट्ठियसेसत्तणमुवेइ ॥६॥ दोताहे पुव्वमए पुरिसे आणावए

पुव्वं चिय सिक्खविए, ते पुरिसे पुच्छए ताहिं
तहिं राया । एगं गिहत्थवेसं, वीयं पासंडुणेवत्थं ॥७॥ पासंडिओ जहुत्ते ण वट्टइ अत्तणो य आयारे
राया को अवराहो एसिं ? भणंति आणं अइक्कमइ ॥ ८ ॥ दट्ठणऽठ्ठवसेसे, ते पुरिसे अलियरोसरत्तच्छो । सेहं आ-
पक्खिवह खार मज्झे खित्ता गोदोहतेत्तस्स ॥९॥ तुम्हवि कोऽवि पमादो ? सासेमि य तंपि णत्थि भणइ गुरू ।
लायंतो राया तो भणइ आयरियं ॥१०॥ सेहो गए णिवंमी भणई ते साहुणो उ ण पुणत्ति ।
जइ होहि तो साहे तुम्हे च्चिय तस्स जाणिहिह ॥११॥ जइ पुण होज्ज पमाओ, पुणो ममं सड्ढ भाव रहि
होहं पमाय सोलो तुम्हं सरणागओ घणियं ॥१२॥ आयं कमओ विग्गो, ताहे 'सो णिच्च
यस्स । तुम्ह गुणेहिं सुविहिय तो सावगरक्ख सा मुच्चे ॥१३॥ दव्वायंकादंसी अत्ताणं सव्व-
उज्जुओ जाओ । कोविय मतिय समए रण्णा मरि साविओ पच्छा ॥१४॥
हा णियत्तेइ । अहिया रंभाउ सया जह सीसो धम्मघोसस्स ॥ १५ ॥

गाथाओनो अर्थ–जंबूद्विपना भरतखंडमां बहु नगरना गुणथी समृद्धिवाळुं अने सुप्रसिद्ध एवुं राजगृह नामनुं नगर हतुं तेमां घणाज गर्ववाळा शत्रुओने मर्दन करनार अने चारेतरफ जेनो यश फेलायो छे, एवो जीव अजीवने जाणनारो जीतशत्रु नामनो राजा

राज्य करतो हतो. पछी निरंतर महान संवेगने भावनार एवा तेणे धर्मघोष आचार्यनी पगमा कोइ वखते कोइ प्रमादी शिष्यने जोयो. ते शिष्यने वारंवार अपराधनो ठपको आपता छता वारे वारे प्रमाद करतो देखीने तेना हितने माटे अने बीजाओ तेवा पापी न बने, माटे राजाए आचार्यनी आज्ञाथी पोताना पुरुषो पासे तेने बोलाव्यो, तथा तीव्र उत्कट वस्तुथी मेळवीने खार तैयार रखाव्यो, गा-५ ते खार एवो सखत हतो के जेमा नाखेलो माणस गोदोह (गायने दोहवाना) वखतमां मास, लोही विनानो फक्त हाडकां मात्र रहे. गा-६. अने प्रथम संकेत करीने बे मडदां राजाए मंगावी राख्यां जेमा एकनो गृहस्थ वेष, अने बीजानो बावानो वेष हतो. गा-७. पूर्वे शिखवेला माणसने राजाए पूछ्युं.

के आ बन्नेनो शु अपराध छे. तेओए कह्युं एक वडीलनी आज्ञा उल्लघे छे, बीजो पाखंडी (साधु) पोताना शास्त्रोक्त कहेला आचारमा रहेतो नथी, तेथी राजाए कह्युं. गोदोह मात्र काळ खारमा नाखो. ॥ ९ ॥ ते बे पुरुषोने हाडका मात्र रहेला देखीने खोटा क्रोधथी आंखो लाल करीने राजा आचार्यने शिष्यना देखतां कहे छे. ॥ १० ॥ हे महाराज तमारामा पण काइ प्रमादी होय तो कहो, हु तेने योग्य शिक्षा करुं, गुरुए तेने कह्युं कोइ प्रमादी नथी, अने कोइ थशे तो हुं कहीश, अथवा तमे तेने जाणशो ॥ ११ ॥ ज्यारे राजा गयो. त्यारे, पेलो चेलो साधुओने कहे छे, के हवे हुं प्रमादी नहि थाउ हुं तमारा शरणमां संपूर्ण आवेलो छुं ॥ १२ ॥ जो फरीथी मने प्रमाद थाय अने शठभावरहित करवा तमारा गुणो वडे तमे सुविहित छो, तेथी मने प्रमाद राक्षसथी मुकावजो ॥ १३ ॥ आतंक अने भयथी उद्विग्न थयेलो ते निरंतर पोताना धर्म अनुष्ठानमां जाग्रत थयो, त्यारे पछी, ते सुबुद्धि-

वाळो थयो त्यारे राजाए समय आवे तेने खरी वात कही, अने क्षमा मागी, ॥ १४ ॥ द्रव्यआतंकने देखनारो पोताना आत्माने हम्मेशा धर्मघोषना शिष्यनी माफक अहित आरंभथी पोते दूर रहे छे. ॥ १५ ॥

तेम भाव आतंकने देखनारो नरक, तिर्यंच मनुष्य अने देवताना भवमा व्हालानो वियोग विगेरे, तथा मनुष्य विगेरेने, शरीर अने मनना आतंक (दुःखो)ना भयथी, डरीने वायुने दुःख देवाना समारंभमां न प्रवर्ते, पण आ वायुने दुःखनु कारण छे. तथा ते अहित छे, एम समजीने तजे छे, तेथी जे विमळ विवेकभावथी आतंकदर्शी होय छे; ते वायुना समारंभनी जुगुप्सामा समर्थ छे; हित. अहित, प्राप्ति, परिहार, एटले हित थाय, अहित दूर थाय, एवा अनुष्ठाननी प्रवृत्तिमां पोते समर्थ छे, तेनाथी बीजो एवाज पुरुषनी माफक एटले जे कोइ आतंकने जाणे, ते वायुनो अरंभ त्यागे छे: वायुकाय समारंभनी निवृत्तिमां कारण बतावे छे, आत्माने आगळ करीने जे वर्ते ते अध्यात्म छे, अने ते सुख दुःख विगेरे छे. ते अध्यात्मने जे जाणे एटले तेनुं स्वरुप समजे, ते वहारना प्राणीगण जे वायुकाय, विगेरे छे; तेने जाणे छे; जेम मारो आत्मा सुखनो अभिलाषी थइ, दुःखथी खेद पामे छे. तेम वायु विगेरेने पण छे, वळी मने आवेलु अति कटुक अशातावेदनीना कर्मना उदयथी, अशुभ फळ एटले दुःख आवेलुं छे; ते पोताने अनुभव सिद्ध छे, तथा पोताना अत्मामा शातावेदनी, कर्मना उदयथी शुभ फळरुप सुख आवेलुं ते सुख, दुःख बन्नेने जे जाणे, तेज खरेखरो अध्यात्मने जाणे छे, ए प्रमाणे जे अध्यात्म वेदी छे, ते पोताना आत्माथी बहार रहेला वायुकायादि प्राणी-गणने, जुदी जुदी प्रकारना उपक्रमथी उत्पन्न थयेला पोताथी अने पारकाथी अने मनमा थनारा सुख दुःखोने जाणे छे, एटले

स्व प्रत्यक्षपणाथी पारकानुं पण अनुमान करे छे, पण जेने पोताना आत्मामांज एवी सुबुद्धि नथी, तेवाने बहार रहेला वायुकाय विगेरेनी अपेक्षा क्याथी होय ? अने जे बहारना जीवोने जाणे ते यथायोग्य अध्यात्मने जाणे छे; कारण के ते बाह्य अने अध्यात्म एकबीजानी साथे अव्यभिचारवाळा छे; (एटले समान छे) परना आत्माना ज्ञानथी हवे शुं करवुं, ते बतावे छे; आ प्रमाणे कहेला लक्षणवाळी तुलाए तोळ तुं जेम तारा आत्माने सर्वथा सुखना अभिलाषीपणाथी रक्षे छे तेम बीजाने पण तुं बचाव. जेम पारकाने तेमज आत्माने ए बे तुलामा समान तोळीने पर अने पोतानुं सुख दुःख तेनो अनुभव जो, अने ते प्रमाणे कर (आवुं गुरु कहे छे)

कट्ठेण कंटएण व पाए विद्धस्स वेयणट्टस्स । जह होइ अनिव्वाणी सव्वत्थ जिऐसु तं जाण ॥१॥

वळी लाकडाथी अथवा कांटाथी पगमा लागतां जेवी रीते तने वेदना थाय छे. तेवी रीते तुं बीजा जीवोमा पण जाण, तथा मरीश एटलु सांभळतां तने जे दुःख थाय छे ते प्रमाणे ते अनुमानवडे, बीजाने दुःख थाय छे ते जाणवुं शक्य छे, अने पारकानुं रक्षण करवुं ते पण शक्य छे, तेथी जेम तुलाए तोळवानु बताव्युं, ते प्रमाणे स्व अने पर समजनारा माणसो स्थावर जंगम जंतुना समूहना रक्षण माटे प्रवर्ते छे. केवीरीते वर्ते छे. ते बतावे छे,

इह संतिगया दविया णावकंखंति जीविउं (सू० ५७)

आ दयाना एक रसवाळा जीनवचनमां, शान्ति (उपशम) ते प्रशम, संवेग, निर्वेद, अनुकंपा, आस्तिकयने बतावनार लक्ष-

णवाळुं सम्यक्दर्शनज्ञान, चरणनो समुदाय कहेवाय ते शान्ति छे कारण के ते निरावाध मोक्ष नामनी शांतिने आपनार छे; तेवी शांतिने प्राप्त थयेला अथवा शातिमा रहेला ते शातिगत जीवो तथा द्रविका, एटले रागद्वेषथी मुकाएला छे, तेमा द्रव ते संयम सत्तर प्रकारनो छे, कारण के जे कठिन कर्म छे, तेने गाळवाना हेतुरुपे ते द्रवरुप संयमने धरे ते द्रविक छे, तेओ जीवितने धारण करवाने इच्छता नथी, के अमे वायुकायने दुःख दइने जीवीए, (दुःख भोगवीए, मरवुं कबुल करीए, पण वायुने पीडा न आपीए) तेज प्रमाणे पूर्वे कहेला प्रमाणे पृथिवीकाय विगेरेनी पण अमे रक्षा करीशु, समुदाय अर्थ आ प्रमाणे छे, आ जैन प्रवचनमा जे संयम छे तेनी अंदर जे रहेला छे, तेओज रागद्वेष रुप जे उंचा झाडो छे, तेने मूळथी उखेडनारा छे, अने तेओज परभूत (अन्य जीवो) ने दुःख दइ सुखथी जीववानी इच्छा रहित साधुओ छे. पण अन्यत्र नथी कारण के आवी क्रियाना बोधनो वीजे अभाव छे; आ प्रमाणे थये छते—

लज्जमाणे पुढो पास अणगारा मोत्ति एगे पवयमाणा जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वाउकम्मसमारंभेणं वाउसत्थं समारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसति । तत्थ खलु भगवया परिण्णा पवेइया । इमस्स चेव जीवियस्स परिवंदणमाणणपूयणाए जाईमरणमोयणाए दुक्खपडिघायहेउं से सयमेव वाउसत्थं समारभति अण्णेहिं वा वाउसत्थं समारंभावेइ अण्णे वाउसत्थं समारंभंते समणु-

जाणति, तं से अहियाए तं से अबोहीए, से तं संबुज्झमाणे आयाणीयं समुट्ठाए सोच्चा भगवओ अणगाराणं अंतिए, इहमेगेसिं णायं भवति–एस खलु गंथे एस खलु मोहे एस खलु मारे एस खलु णिरए, इच्चत्थं गड्ढिए लोए जमिणं विरूवरूवेहिं सत्थेहिं वाउकम्मसमारंभेणं वाउसत्थं समारंभमाणे अण्णे अणेगरूवे पाणे विहिंसति (सू० ५८)

से बेमि संति संपाइमा पाणा आहच्च संपयंति य फरिसं च खलु पुट्ठा एगे संघायमावज्जंति, जे तत्थ संघायमावज्जंति ते तत्थ परियावज्जंति, जे तत्थ परियावज्जंति ते तत्थ उद्दायंति, एत्थ सत्थं समारभमाणस्स इच्चेते आरंभा अपरिण्णाया भवंति, एत्थ सत्थं असमारभमाणस्स इच्चते आरंभा परिण्णाया भवंति, तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं वाउसत्थं समारंभेज्जा णेवऽण्णेहिं वाउसत्थं समारंभावेज्जा णेवऽण्णे वाउसत्थं समारंभते समणुजाणेज्जा, जस्सेते वाउसत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति से हु मुणी परिण्णायकम्मे (सू० ५९) त्तिबेमि

पूर्व माफक सूत्रार्थ छे, हवे छ जीवनिकायना विषयमां वध करनाराओने अपाय दुःख) बतावीने जीवोने तेवुं दुःख न देनाराओने

संपूर्ण मुनिपणुं वतावत्रा माटे सूत्रो कहे छे,

एत्थंपि जाणे उवादीयमाणा, जे आयारे ण रमंति, आरभमाणा विणयं वयंति, छंदोवणीया अज्झोववण्णा, आरंभसत्ता पकरंति संगं (सू० ६०)

प्रस्तुत वायुकायमां अने अपि शब्दथी पृथिवी विगेरेमां पण जेओ समाश्रित आरंभ करे छे, तेओ कर्मने बाधे छे. एक जीवनिकायना वधमां, प्रवृत्त थयेलो शेप निकायना वधना कर्मथी वंधाय छे शा माटे ? एम शिष्ये पूछतां कहे छे के हे सुज्ञ ! एक जीवनिकायनो आरभ बीजी जीवनिकायना उपमर्दन शिवाय न बनी शके एटला माटे तुं समजी ले. आ साभळनारने विचारवा कह्युं. (अहीं बीजीना अर्थमा पहेली विभक्ति छे. तेनो आ प्रमाणे अन्वय करवो,) पृथिवी विगेरेना आरंभ करनारने बीजी काया ना आरभ करवाथी उपादाय मान ने जाण. (अर्थात् तेओनी बीजीकाय मारवानो अभिलाप न होय, छता एककाय हणता, बीजी काय स्वयं हणाइ, जवाथी मारनारने पाप लागे छे;) हवे क्या जीवो पृथिवी विगेरेनो आरंभ करतां शेप कायना आरंभना कर्मथी बंधाय छे, ते कहे छे. जेओ आचारमां रमता नथी, एटले परमार्थ जाण्या विना ज्ञान, दर्शन, चरित्र, तप, वीर्य, नामना पांच प्रकारना, आचारमा जेओ धीरज न राखे, तेओ अधृतिने लीधे पृथिवीकाय विगेरेना आरभी बने छे: तेओने बीजी कायना पण पाप बांधनारा जाणवा

प्रश्न—क्या लोको अचारमां रमता नथी. ?

उत्तर—शाक्य दिगम्बर तथा पासत्था (चारित्रथी पतित) विगेरे.

प्रश्न—शा माटे ?

उत्तर—आरंभ करवा छतां, तेओ पोताने संयमवाळा माने छे, विनय तेज संयम छे. शाक्यादि साधु--अमे पण विनयमां रहेला छीए, एम बोले छे, पण तेओ पृथिवी विगेरे जीवोनुं स्वरुप जाणता नथी, अने कदाच माने तो पण तेज आश्रित आरंभ करवाथी ज्ञानादि आचारना विकल्पपणाथी आचार रहित छे.

प्रश्न—एवुं शुं कारण छे के पोताने आचार विनाना दुष्ट शीलवाळा होवा छतां संयमवाळा माने छे. ?

उत्तर—पोताना छन्द एटले अभिप्राय प्रमाणे पूर्वापर विचार कर्या विना अथवा विषयनो अभिलाप तेना छन्दवडे उपनीत आरंभना मार्गमां रहीने अवीनीत छतां, पोताने विनय छे, एम बोले छे; अधिक एटले वधारे, उत्पन्न. ते आरभमां लीन थयेला, विषयना परिभोगमां एक चित्तवाळा बनी गयेला जनो जीवोनो दुःख देवनां कर्मो करे छे. आ प्रमाणे विषयनी आशामां खेचायला चित्तवाळा शुं करे छे ? ते बतावे छे. 'आरंभमाण' एटले सावद्य अनुष्ठान अतिशयथी करे छे, तेओ आ संसारमां अनुष्ठानवडे आठ प्रकारना कर्मनो संग करे छे, अथवा जेओ आरभ करे छे, ते विषय संग करे छे, अने ते विषय संगथी संसार छे. घणा वेगथी जे उन्मताइ करे, तेथी भावे कर्म बंधाय, अने पछी अनेक प्रकारना दुःखो पोते, एटले छ जीवनिकायनो घात करनारो वारंवार भोगवे छे हवे ते आरंभथी निवृत्त थयेलो केवो उत्तम होय ते बतावे छे.

से वसुमं सव्वसमण्णागयपण्णाणेणं अप्पाणेणं अकरणिज्जं पावं कम्मं णो अण्णेसिं, तं परिण्णाय मेहावी णेव सयं छज्जीवनिकायसत्थं समारंभेज्जा, णेवऽण्णेहिं छज्जीनिकायसत्थं समारंभावेज्जा णेवऽण्णे छज्जीवनिकायसत्थं समारंभंते समणुजाणेज्जा, जस्सेते छज्जीवनिकाय सत्थसमारंभा परिण्णाया भवंति, से हु मुणी परिण्णायकम्मे; (सू० ६१) त्तिबेमि इति सप्तमोद्देशकः ॥

॥ इति प्रथममध्ययनम् ॥

पृथिवीना उद्देशामां विगेरे ते कहेला निवृत्ति गुणने भजनारा, एटले छ जीवनिकायना वधथी पाछो हठेलो छे. तथा वसु ते द्रव्य अने भाव एम बे भेदे छे, द्रव्य वसु, ते, मरक्त (पानुं) इन्द्रनील (एक जातनुं रत्न) वज्र (हीरो) विगेरे तथा भाव वसु, ते, सम्यक् दर्शन ज्ञान चारित्र जेने अथवा जेमा विद्यमान छे, ते वसु मान थाय, अहिं द्रव्य वसु मुकीने भाव वसु लेतां साधुने भाव वसुमान लेवो, एटले जे ज्ञानी होय ते लेवो; अथवा जेनावडे यथावस्थित विषय ग्रहण करनारां जे बधा ज्ञान छे, जेना वडे बधु जणाय छे; ते ज्ञानो जेना आत्मामा होय ते सर्व समन्वागत प्रज्ञानवाळो एटले संपूर्ण बोधथी युक्त छे. तथा सर्व इन्द्रिय ज्ञानो वडे एटले पोतानी इन्द्रियो यथायोग्य अविपरीत विषयने ग्रहण करे, ते सर्व अवबोध प्रज्ञानवाळो, पोताना आत्मा वडे अथवा सर्व द्रव्यपर्यायमां सारीरीते रहेलु जे प्रज्ञान जेना आत्मामां होय, ते आत्मामां भगवद्वचन प्रमाण

मानीने द्रव्य पर्यायथी उत्पन्न थयेलुं जे कंइ छे, ते वीजीरीते नथी तेवुं माने. अहीआं सामान्य तथा विशेषने जाणवाथी संपूर्ण जाणवो, तथा योग्य वस्तु स्वरूपनो जेणे निश्चय कर्यो छे; ते सर्व सम्यक् प्रकारे प्रज्ञान पामेलो आत्मा कहेवो; अथवा; शुभ अशुभनो वधो समूह तेना संपूर्ण ज्ञानथी चारे गति. तेना तथा मोक्षसुखना स्वरूपना ज्ञानथी अस्थिर संसार सुखमां असतुष्ट वनी मोक्ष अनुष्ठानने करतां सर्व अनुकूळ वोध (प्रज्ञान) वाळो आत्मा जाणवो; तेथी आ प्रकारना आत्मावडे न करवा योग्य तथा परलोकमा निंदनीयपणाथी हिंसाने अकार्य जाणीने ते न करवा यत्न करे छे हवे ते जीव वध छे ? शा माटे अकार्य छे ? शा माटे तेनो यत्न न करवो ? ते कहे छे. नीचे पाडे ते पाप, अने कराय ते कर्म, ते पापकर्म अढार प्रकारनुं छे. ते प्राणतिपातथी मिथ्यात्वदर्शन शल्य सुधी छे ते वतावे छे.

जीवहिंसा, जुठुं, चोरी, कुशील, परिग्रह, क्रोध, मान, माया, लोभ, राग, द्वेष, क्लेश, अभ्याख्यान. (खोटुं तोहमत) चुगली परनिंदा, हर्ष खेद कपट करीने जुठुं वोलवुं. तथा मिथ्यात्व शल्य, ए अढार प्रकारनां पाप पोते न करे. न करावे, अने न अनुमोदे, एटले ते अढार प्रकारना पाप संपूर्ण जाणीने बुद्धिमान पुरुष मर्यादामां रहीने छ जीवनिकायना शास्त्रो जे स्व, परकाय भेदरुप छे तेने पोते न आरंभे, न आरंभ करावे, न आरभताने अनुमोदे, आ प्रमाणे जेणे सारी रीते छ जीवनिकायना शस्त्रना समारंभोने परीक्षा करीने जाण्या छे तथा ते विषयनां पाप कर्मो पण जाण्यां छे. ते ज्ञपरिज्ञाए जाणीने प्रत्याख्यान परिज्ञाए त्याग करे छे ते मुनी वधा पापोथी रहित छे, तथा एवा पूर्वे थयेल वीतराग एटले राग द्वेषथी वीलकुल रहित एवा पुरुषनी माफक जाणवो, (अहि ' इति ' शब्द अध्ययननी समाप्ति माटे छे) पछी सुधर्मास्वामी कहे छे. के पोतानी बुद्धिथी नही, पण

भगवाने कहेलुं, ते हुं कहुं छुं. अहीं भगवान् एटले ज्ञानआवरणीय, दर्शनआवरणीय, मोहनीय, अंतराय, ए चार कर्म आत्माना गुणनो घात करनार होवाथी, घनघाती कर्म कहेवाय छे; ते दूर करवाथी संपूर्ण पदार्थनुं दिव्य ज्ञान जेणे प्राप्त कर्युं छे, तथा जेने बधा इन्द्रो नमे छे, तथा चोत्रीश अतिशयथी युक्त छे; एवा श्री वर्धमानस्वामी पासेथी उपदेश साभळी मे आ बधुं कह्युं छे. आ प्रमाणे टीकाकार कहे छे के, सूत्रनो अनुगम, निक्षेप अने सूत्रने स्पर्श करनारी निर्युक्ति ए बधुं कह्यु, हवे नैगम विगेरे नयो कहे छे. ते बीजे स्थळे विस्ताथी कह्या छे, अहि तो सक्षेपथी बे प्रकारना छे. ते कह्या छे, ज्ञाननय, अने चरणनय, तेमां ज्ञाननयवाळा मोक्षना साधनमां ज्ञानने प्रधान माने छे, कारण के हित अहितनी प्राप्ति तथा त्याग तेना वडे छे, अने ज्ञानना आधारथीज बधा दुःख क्षय थाय छे, पण तेओ ज्ञान माफक क्रिया प्रधान मानता नथी; आ ज्ञाननयवाद थयो, हवे चरणनय कहे छे; तेओ चरणने प्रधान माने छे. सकल पदार्थमा अन्वय व्यतिरेकना समधिगम्यपणाथी ते प्रधान छे, जेमके ज्ञान होय तो पण सकल वस्तुने जाणवा छता चारित्र विना भावमा धारण करेला कर्मोनो उच्छेद न थाय, अने तेनाबीना मोक्षनो लाभ न थाय, तेथी ज्ञान प्रधान नथी, पण चरण प्राप्त थता सर्व मूळ अने उत्तर गुणवाळुं चारित्र होवाथी, ते प्राप्त थता घातीकर्मनो उच्छेद थाय छे. अने तेथी केवळज्ञान थाय, अने तेथीज यथाख्यात चारित्र प्राप्त थता अग्नि ज्वाळाना समूहथी जेम काट बळी जाय, तेम ते चारित्रथी सकल कर्म समूह नास थाय छे, अने तेथीज अव्याबाध सुखवाळुं मोक्ष थाय, तेथी चारित्र तेज प्रधान छे आ बन्नेनुं आचार्य समाधान करे छे. एकएकने प्रधान मानवाथी अने बीजाने उडाववाथी बन्ने मिथ्यादर्शनीय (भूलेला) छे. कारण के क्रिया विना ज्ञान नकामुं छे, अने ज्ञान

विना क्रिया नकामी छे, जेम देखवा छतां पांगळो आगमां नळी मुओ, अने दोडवा छता आंधळो बळी मुओ, तेथी जैन मत प्रमाणे
नयो जो एक बीजा साथे अपेक्षा न राखे, तो ते मिथ्यात्वरूपे रही सम्यक्भावने अनुभवता नथी, पण परस्पर अपेक्षा राखी ए-
कठा थयेला परस्पर अर्थ बतावाथीः सम्यक्पणे (साचा) थाय छे, तेथी कह्युं छे, के दुनियामा जेटला सत्य अभिप्रायो छे. ते
नय छे. पण ते नयो बीजानी अपेक्षा न राखे, तो शत्रुरुप थइ मिथ्यात्वपणे छे पण एक बीजानो संबंधी रही एकत्र थाय तो ते
सम्यक्त्व थाय. ते प्रमाणे अहिं ज्ञान चरण बन्ने मळीने मोक्ष प्राप्तिमा समर्थ छे. पण एकलुं ज्ञान के एकलुं चरण नहिं, आ
जिनेश्वरनो निर्दोष पक्ष बताव्यो, हवे बन्नेनुं प्रधानपणुं बताववा कहे छे. बधा नयोनु घणा प्रकारनुं वक्तव्य सांभळीने बधा नयो-
नुं विशुद्ध जे तत्व तेने समजीने ते प्रमाणे आदरीने चरणगुणमां स्थित साधु होय, एटले चरण अने गुण ए बेउमां जे रहेलो
ते चरण गुण स्थित छे. अहि गुणथी ज्ञान लेवुं, कारण के आत्मा गुणी छे तेनो गुण ज्ञान छे, ते बन्नेनो कोइ पण वखत वियोग
थतो नथी, तेथी ते सहभाविक गुण छे. आ प्रमाणे घणा प्रकारे नय मार्गनुं स्वरूप समजीने संक्षेपथी ज्ञान चारित्रमांज रहेवुं आ
विद्वानोनो निश्चय छे, पण एकला चारित्रथीज ज्ञान विना इच्छित प्राप्ति न थाय. आगळ अंधनुं द्रष्टांत आप्युं छे, ते प्रमाणे ज्ञान
मात्रथीज क्रिया विना इच्छित प्राप्ति न थाय तथा पगुनुं द्रष्टांत आपेलुं छे. ते आरीते, कोइ नगरमां आंधळो तथा पांगळो बन्ने
रहेता हता, ते नगर बळवा लाग्यु त्यारे बधा लोको भागी गया, पण आंधळो तथा पांगळो रही गया, एक देखे छे, बीजो दोडे
छे, पण ज्या सुधी बन्ने न मळ्या, त्यां सुधी दुःखी थया, पण ज्यारे बन्ने मळ्या. त्यारे बन्नेनो छुटको थयो, जेवी रीते अंध,

पंगु, भेगा थया, तेवी रीते ज्ञान चरण, बन्नेने प्रधान मानी ज्ञान भणी क्रिया करे ते मोक्ष प्राप्त करे छे आ प्रमाणे आचारांगनुं संदोहभूत पहेलुं अध्ययन छ जीवनिकायनुंस्वरूप तथा तेना रक्षणनो उपाय वतावनार छे, जे प्रथम मध्य अने अंतमां दयाना एक रसवाळुं एकांत हित करनार छे, अने जे मुमुक्षु शिष्ये सूत्रथी तथा अर्थथी भण्युं तथा श्रद्धा अने संवेगवडे यथायोग्य आत्म स्वरूपे कर्युं, तेथी महाव्रत आरोपण ते उपस्थापना' (वडी दिक्षा) ने योग्य जाणी निशीथ विगेरे सूत्रोमां वतावेला क्रमोवडे स-चित्त पृथिवीना मध्यमां आचार्ये गमन विगेरे करवावडे परीक्षा करी शिष्यने श्रद्धावाळो जाणीने वडीदीक्षा आपवी तेनी विधि कहे छे, सारी तिथि, करण, नक्षत्रमुहूर्त तथा द्रव्य क्षेत्र, भाव, सारा देखीने जिनेश्वरनी मूर्तिने प्रवर्धमान स्तुतिओ वडे' नमस्कार करीने जिनेश्वरना पगमां पडीने उभो थयेल आचार्य शिष्य साथे महाव्रत आरोपण संबंधी कायोत्सर्ग करीने एक एक महाव्रतने शरुआतथी आरभीने त्रण त्रण वखत पाठ बोले, ज्या सुधी रात्रिभोजन संपूर्ण विरमणव्रतनो पाठ आपे त्यारपछी आ पाठ त्रण वखत उच्चारवो.

इच्चेइयाइं पंच महव्वयाइं राइभोयणवेरमणछट्ठाइं अत्तहियट्ठयाए उपसंपज्जित्ता णं विहरामि

आ पाच महाव्रत छठुं रात्रिभोजन विरमण व्रत ते पोताना आत्माना हित माटे प्राप्त करीने विचरु छुं पछी वादणां देव डावी थोडुं नमीने शिष्य वोले, आज्ञा आपो हु शुं वोलुं, त्यारे आचार्य कहे, वांदीने धारण कर (वोल) तमे मने महाव्रत अर्पण कर्या छे, अने हवे हितशिक्षानी इच्छा राखु छुं, त्यारे आचार्य कहे, संसारथी तारो निस्तार थाओ, मोक्ष किनारे पहोंच,

उत्तम गुणोथी वध; आ प्रमाणे थया पछी सुगंधी वासक्षेपवडे मुठी भरीने शिष्यना माथामां गुरु महाराज नांखे पछी शिष्य वादणां दइने प्रदक्षिणा करीने आचार्यने नमस्कार करतो फरी वांदे, ए प्रमाणे वधुं क्रिया अनुष्ठान करे आ प्रमाणे त्रण प्रदक्षिणाओ करीने शिष्य उभो रहे त्यारे बीजा साधुओ तेना माथामां वासक्षेप नांखे, अथवा यतिजनने सुलभ केशर नाखे, पछी कायोत्सर्ग करावीने आचार्य कहे हे शिष्य! सांभळ तारो कोटीक गण छे. अमुक कुळ छे. वैरी शाखा, अमुक आचार्य, अमुक उपाध्याय प्रवर्तिनी साध्वी अमुक छे, तथा बीजा वडी दिक्षा आपवा योग्य होय ते अनुक्रमे रत्नाधिक थाय छे, पछी आंबिल, अथवा नीवि, अथवा पोताना गच्छ परंपरामां आवेलो तप आचारे छे, आ प्रमाणे आ अध्ययन आदि मध्य अंतकल्याण समूहवाळुं भव्यजनना समूहनु मन समाधान करनार छे ते अध्ययन प्रियना वियोग विगेरे दुःखना आवर्तवाळी तथा घणा कषायरूप माछला विगेरेना समूहथी आकुळ विषम संसाररूप नदीने तारवामा समर्थ छे तथा एक दयारूप रस छे. तेथी वारंवार मुमुक्षुए भणवुं आ शीलाकाचार्ये करेली शस्त्रपरिज्ञा नामना पहेला अध्ययननी टीका समाप्त थइ (आ ग्रन्थना श्लोक २२२१ छे.)

॥ इति श्रीआचाराङ्गसूत्रे प्रथमो भागः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ इति श्रीआचाराङ्गसूत्रे प्रथमो भागः समाप्तः ॥